VLAST

Časopis pro poučení a zábavu

Založil r. 1884 Tomáš Škrdle

ROČNÍK XLVI.

1930

Majitel, nakladatel a vydavatel

DRUŽSTVO VLAST

REDAKTOŘI:

Josef Hronek (č. 1—3)
Vilém Bitnar (č. 4—11)
Fr. H. Žundálek (č. 12)

V PRAZE 1930

Tiskem knihtiskárny Družstva Vlast v Praze II. Žitná ulice číslo 26

OBSAH XLVI. ROČNÍKU VLASTI

BÁSNĚ

Buoh všemohúcí 145.
Dante Alighieri — Karel Vrátný, Očistec 10, 85, 210. — Ráj 333, 435, 491. — Empyreum 233.
Fr. Boh. Děrda, Na schodech chrámu 29. — Z mého kraje 181. — Královna máje 369. — Bludné zástupy 445.
Xaver Dvořák, Vítej Hviezdoslave 132.
Fr. Hanzelka, Z básní lyrických 413.
Svatá Hildegarda, Píseň o Duchu sv. 530.
Vladimír Hornov, Mesiáš 1, 51,
Jan Kochanowski — Jan Karník, Písně 420, 454.
Fr. Kyselý, Ritornely 163, 169, 197, 209, 246, 292.
Adam Michna z Otradovic, Svatodušní holubička 289.
Morituru s, Trojská prádla 385.
Bedřich Pfleger, Lhostejnost 412. — Z básní Goethových 421, 426, 500, 514. — Starý kříž 453.
Angelus Silesius — Alois Lang, Podobenství o Trojici 270. — Trojice v světle nebeském 347. — Lásce je vše podrobeno 384. — Proč Bůh má klid a radost 384.
Rudolf Stupavský, Petrklíč 149. — Vrby 229.
Fr. Sušil, Monolog sv. Augustina 387, 416.
Jaroslav Šubert, Horná Oravienka 22. — Dědinský cintorin 116.
Emilián Trolda, Loutna česká Adama Michny z Otradovic 392, 465.

ČTENÍ ZÁBAVNÉ

B. Bečvářová, S tajemstvím v srdci 29, 104, 170, 348. — Z Rudolfovy Prahy 501.
François Coppé — Jan Beránek, U stolu 159.
Bohumil Černý, Z cesty Alpami 515, 556.
Alois Dostál, O dnech svatojanských 271.
José Estremera — O. S. Vetti, Montecristo 242.
L. Grossmannová Brodská, Zapadlý vlastenec 83. — Když si náš tatínek maminku bral 116.
Angel Guimerá — Otakar Janota, Utěšitel Marie z Magdaly 289.
Fr. Hanzelka, Píseň metlářů 226. — Žena, které nikdo nelíbal 230.
Josef Matěj Kadlčák, V uhliskách 531.
Václav Kašpar, Můj Bůh 23, 69.
Stepan Kovaliv — Fr. H. Zundálek, Nekonečný podvod 564.
Karel Marilaun, Zvěstování 145.
Anna de Castro Osorto — O. S. Vetti, Největší bolest 403.
Helena Smithová — Karel Jovan, Tulák 253.
Josef Starý, Z města 122, 164.
Róbert Tábori — O. S. Vetti, Poslední sluneční paprsek 388.
John Thompson — O. S. Vetti, Hrdinství v sutaně 446.

ČLÁNKY POUČNÉ A VĚDECKÉ

Vilém Bitnar, Peklo kněžny Drahomíry 150, 407. — Antonínové české literatury 234, 422. — Sv. Augustin v české poesii 265. — Podceňované živly osobnosti Silesiovy 451.

Benedikt Břevnovský — dr. Alfred Fuchs, Sermo Sancti Wenceslai 417.
Dr. Alfred Fuchs, Buďme věrni sami sobě 21. — Beuronské jubileum v Emauzích 482.
Fr. Hanzelka, Confiteor 456.
Dr. Pavel Hodonský, Molière a dramatické umění 459.
F. S. Horák, Francouz o Hermannu Bahrovi 7.
Josef Hronek, Památce Fr. Leubnera 50.
Tomáš Josef Jiroušek, Veselé črty z mého života 471. — PhDr. Matěj Kovář devadesátníkem 481. — PhDr. a JUDr. Karel Kašpar 529. — K vzniku Orla československého u nás 569. — U hrobu msgra ThDr. Rud. Horského 573.
Rudolf Linhart, Překlady Marie Herbertové 194.
Michael Ludvík, Svatojánský kult ve výtvarném umění 247.
— Osmdesát let prvního presidenta republiky T. G. Masaryka 49.
Dr. Michal Navrátil, Čechové v Italii 109, 177, 370.
Fr. Odvalil, Překlad svatováclavské legendy „Ut annuntietur" 198.
Fr. Václav Peřinka, Morava a Slovensko 182, 293.
Bedřich Pfleger, Moderní doba a verše 496.
— Msgr. dr. Ant. Podlaha 527.
Dr. J. Svítil — Karník, Duch literatury polské 120. — Z válečného deníku Richarda Dehmela 227.
Dr. Jaroslav Šťastný, Jungmannův list k faráři Beránkovi 64. — Oslavná báseň na opata Fortunáta Böhma 66.

Aktuality: 275, 429, 521.
Kulturní kronika: 34, 131.
Naše rovy: 477, 573.
Literatura: 46, 141, 479, 574.
Různé: Odběratelům „Vlasti" 228. — Katolické veřejnosti, členům a přátelům Družstva Vlast 433. — Valná hromada Družstva Vlast 477. Nový výbor Družstva Vlast 478.

Vladimír Hornov:

Mesiáš.

I.

PROTOEVANGELIUM.

U brány ráje.

Zpěv andělů:

Kdo jako Bůh?
On stvořil hvězdné světy,
tůň moří prohloubil
a zemi oděl květy.
Kdo jako Bůh?
Ó, skloňte v úctě hlavy,
jde s nebes výšiny,
pln velebnosti, slávy,
Pán světa jediný!

EVA:

Slyš, zpěvy z ráje zní. — Jak bídná nyní jsem!
Žel, pozdě poznávám svůj hřích a těžkou vinu!
Ráj ztracen na věky a hloží plodí zem,
kam v trýzni výčitek a v žalu krok svůj šinu.
Všech tvorů nejbídnější, temnot věčných duch
mně řekl: „Nevěř Bohu, budeš jako Bůh!“

A pýcha obestřela rozum, duši spjala,
z ní láska zmizela, vzdor hrdý srdce jal.
„Viz, budeš jako Bůh“ — mně ústa kletá lhala —
„a více budeš mít, než Bůh ti v úděl dal.
Vše bude tvé!

Tvá vůle — jedinou tvou paní,
v tvé vůle podnoží vše schýlí v bázni skráň,
ráj kouzla nepoznaný v blesku krásy plání
se zjeví před tebou — vše složí v tvoji dlaň.
Plod vezmi stromu jen! V něm skryta tajná síla,
tvé oči otevře, jež zakryty jsou tmou;
kdo bránit tobě může, abys nezkusila,
co učiní tě bohem, světů královnou?“ —

Já zhřešila, o Bože! — Štěstí rajské nivy
v mé duši vyhaslo — jak bídná nyní jsem!
Žal svírá srdce mé — ó, Bože milostivý,
noc hoře mého osviť lásky paprskem!

Zpěv andělů:

Bůh láska je,
kdo tůně její změří?
Jak blažen jest,
kdo bolest svou mu svěří!

Bůh láska je,
On slzy v perly mění
a sesílá
v noc žalu světlo denní.

Bůh láska je,
nad hříchů zapomíná,
když v lítosti
se ruka k němu spíná,
aleluja!

ADAM:

Slyš, ženo, zpěv! — To kletby hlas již není;
ráj plesem zní, zář jasná nebem hoří!
Cos plní duši mou, jak světla rozednění,
když jásá den nad krajem zlatou zoří:
Bůh láska jest!

Zpěv andělů:

Ó, pějme jí, jež jako slunce krásná
s hor lásky Boží k zemi sstupuje,
skráň její zdobí koruna hvězd jasná
a slávu její tvorstvu zvěstuje.

Duch temnoty se patě její koří,
moc jeho hyne v její područí,
jak zoře svítá nad propastmi moří
a Lásku věčnou nese v náruči.

Ó, pějme aleluja hlasy všemi,
Bůh smiloval se, smíru svatý den
skráň lidskou zlíbá, rozplesá se zemí:
Hřích ženy v Ženě bude usmířen!
Aleluja!

II.

ZASLÍBENÍ.

Jeskyně betlemská.

Zpěv andělů:

Je věrný Bůh, jenž zaslíbil,
že spása přijde člověku
a slovo jeho svaté je
nám od věků až do věků.

Hlas jeho z časů hlubiny
zní v duše čisté, věřící,
že Spásy v ráji slíbené
den svitne zářnou denicí,
aleluja!

K jeskyni přichází Abraham se stařenou Maharou.

Mahara:

Zde pouti naší cíl! — Hle, tato skrýše
tvým byla příbytkem, když dítětem jsi byl.
Vše divným tajemstvím tu kolem dýše,
jak Hospodin by stánek svůj zde vyvolil.

(Usedají u jeskyně.)

Abraham:

Ó, vypravuj mi nyní, jak se to vše stalo.

Mahara:

Tvůj otec Thare bydlel v zemi Ur
a králi země té se ve snu zdálo,
že zastíní syn Tharův jeho dvůr.
On dítě viděl, plné jasné slávy,
jak z Thareových stanů kráčí v zem,
kol skrání záblesk nebes mihotavý,
jímž plane vyvolenců Božích diadém,
A záměr jako noc vstal v duši jeho:
Tvé bezživotí!
Matka tvoje v noci
v dál prchla se mnou, Boha všemocného
jsouc provázena přepodivnou mocí. —
Až sem jsme došly. — Večer vlahý byl
a terebyntha v plné kráse kvetla;
kraj všechen kolem rajskou něhou snil

a vůní květů dýchal. — Záře světla
hvězd jiskřivých se lila v sluje klín...
Tvá matka vešla do ní unavena,
zrak její slzou radostí se chvěl:
„Slyš, Maharo, má duše rozvlněna
je citem svatým! — Květů rajských běl
zřím kolem růsti — dávných zaslíbení
zvěst slyším slavnou, v srdci mém zní hlas:
Den přijde spásy, doba vykoupení —
je blízko — jitřenky již plane jas — — —
A ráno den když nad Betlemem vstal,
tvář tvoji dětskou, Pane, zulíbal.

Abraham:

Buď chvála Bohu, mocnější je lidí,
čím lidská vůle proti jeho moci?
On králem králů, sudby světa řídí,
jak dráhy hvězd, jež letí temnem noci. —
Jdi, Maharo, má duše touží k Pánu,
tvou duši poroučím mu pod ochranu,
buď pokoj s tebou!

(Mahara odchází.)

Abraham:

Ó Hospodine zástupů!
Když domov opustil jsem bez váhání,
Tys řekl mi:
„Já požehnám tvé sémě
a v jednom z potomků tvých požehnání,
hle, budou národové celé země!“
Ó Hospodine zástupů!
Když syna svého v obět chtěl jsem dáti,
v svém srdci přemáhaje lásky hoře,
Tys řekl mi:
Chci tobě požehnati,
a budou děti tvé jak písek moře
a jako hvězdy na nebeské báni
a v jednom z nich svět dojde požehnání!“

Ó Hospodine zástupů!
Zřím v časy příští Světlo pláti,
jež budoucnosti zlíbá šťastné rody
a vidím Květ, jenž v spásy uzrá plody
a synům Adamovým radost ráje vrátí.
Kraj v noc se halí — Pane věčných dnů,
buď stráží mou a dárcem blahých snů!

(Odchází do jeskyně.)

Zpěv andělů:

Je věrný Bůh, jenž zaslíbil,
že spása přijde člověku
a slovo jeho svaté je
nám od věků až do věků.

K jeskyni přicházejí andělé:

Zpívejte sbory nebešťanů,
zpívejte píseň novou Pánu!
Temná noc v jasný den se mění
ve světle Božích zaslíbení.

I. anděl.

Aj, ty Betleme,
nejsi nejmenší mezi tisíci v Judsku,
z tebe vyjde, jenž spravovati bude Israele,
východové jeho od počátku,
ode dnů věčnosti.

II. anděl.

Bůh sám dá vám znamení:
Aj, Panna počne a porodí Syna
a nazváno bude jméno jeho Emanuel:
Bůh s námi.

III. anděl.

Knížectví spočinulo na rameni jeho,
nazváno bude jméno jeho:
Podivuhodný, Silný Bůh,
Panovník budoucího věku,
Kníže pokoje.

IV. anděl.

Bůh sám přijde a spasí vás.
Tehdá otevrou se oči slepých,
uši hluchých otevřeny budou,
tehdá poskočí kulhavý jako jelen,
jazyk němých rozvázán bude;
neboť vyprýští se vody na pouští,
potoky bystré na pustině:
Vykoupení od Hospodina navrátí se,
přijdou na Sion s chválou národové,
veselí věčné bude na hlavě jejich.

V. anděl.

Vidím jej!
Muže bolesti a znajícího nemoc:
Jako skrytý jest obličej jeho a potupený.
Raněn pro nepravosti vaše,
potřen pro hříchy vaše,
zsinalostí jeho uzdraveni jste.
Obětován jest, protože sám chtěl
a úst svých neotevřel.
Jako ovce k zabití veden bude,
jako beránek před tím, jenž ho stříhá,
oněmí a neotevře úst svých.
S hříšnými jest počten.
On pak hříchy mnohých nese,
za své přestupníky prosí.

VI. anděl.

Patřiti budou na něho, kterého zbodli,
kvíleti budou nad ním, jako nad Jednorozeným,
Veliké v den ten bude kvílení v Jerusalemě,
kvíleti bude veškerá země.
Tázati se bude:
Co jsou tyto rány uprostřed rukou tvých?

VII. anděl.

Ty, ó Pane, nezanecháš duše jeho v hrobě,
nedáš svému svatému viděti porušení.

VIII. anděl.

K němu národové modliti se budou,
hrob pak jeho bude slavný.
Panovati bude od moře k moři,
budou se mu klaněti králové,
všickni národové jemu sloužiti budou;
neboť veliké jest jméno jeho mezi národy,
obět čistá přináší se jemu na každém místě.

Zpěv andělů:

Ó, pějme chválu Bohu Hospodinu,
jenž dílo Spásy své nám zvěstuje
a s nebes lůna tajemného klínu
se k lidu svému v lásce schyluje.

Den jeho přijde jako jara vánek,
zem rájem bude nadpozemských krás,
neb uprostřed svých věrných zvolí stánek,
až naplní se zaslíbení čas.

Ó, chvalme Hospodina, slovo Jeho
je pravdivé a věrné od věků:
Jas navrátí se ráje ztraceného
a spásy den zas svitne člověku,
aleluja!

(Dokončení.)

F. S. Horák:

Francouz o Hermannu Bahrovi.

Francouzská revue „Correspondant" vedle „Revue des deux mondes", největší časopis francouzských katolíků (ročně 24 sešitů, rozdělených ve 4 svazky o 960 stranách), revue, jejíž stoleté vycházení bylo oslaveno letos z jara zvláštní slavností, které zúčastnili se nejvyšší hodnostáři duchovní — přinesla v posledním sešitě, označeném číslem 1604, větší studii o Hermannu Bahrovi z pera spisovatele Étienne Garry.

E. Garry líčí nejprve svou návštěvu u H. Bahra v Mnichově. U vchodu do bytu byl přivítán paní Bahrovou, slavnou zpěvačkou, vynikající interpretkou ženských postav Wagnerových, kterou poznala Paříž ještě loňského roku z přednášky proslovené na Sorboně. Mohutná postava Bahrova, jeho hlava s bujnými šedinami a mohutným vousem, připomínající Tolstého, jeho hovornost však spíše Jihoevropana, učinily dojem velmi příznivý na našeho Francouze, který by byl nejprve rád zvěděl o původu jihoevropských rysů, které na Bahrovi postřehl. A skutečně se nemýlil. Když ho byl Bahr provedl generacemi předků, usídlených v nejrůznějších krajích Německa, dospěl až k slavnému italskému rodu Orsini, z něhož pocházel i jeden papež. (Bahr — Bär — ital. orso t. j. medvěd). Rod matčin byl ze Salcburku. Problém rasový, v bývalém Rakousku tak živý, Bahra ovšem také zajímal, zvláště v mládí, kdy studoval filologii, ale kdy se také nadchl pro myšlenku všeněmeckou. Hovor přešel brzy na literaturu. Bahr mluví o svých cestách, s nadšením se rozhovořuje o svém pobytu v Paříži, který rozhodl o jeho budoucnosti. Mluví o rozdílech povahy německé a francouzské. Ve Francii se naučil Bahr ctíti formu, kterou Němci opovrhují. „Věta dobře udělaná je dobrým činem." Tato slova Zolova ho zaujala. Bahr mluví s nadšením o M. Barrèsovi, který mu představoval celého Francouze. Francouz a Němec — toť dva protivné póly Evropy a přece nutné pro celistvost její. Literatura francouzská je hovorem, jehož se účastní celý národ. Literatura německá je roztříštěna na skupiny a kroužky, o sebe vzájemně nedbající. V tom je rozdíl obou literatur. Němci jsou rozumáři, kteří chtějí stále napravovat tradici; od Němců prý musí vzejít náprava světa. Francouzi, i když jsou nevěřící, nezapomínají, že Notre-Dame je dílem jejich předků.

Barrès, přiznává Bahr, měl na něho nejhlubší vliv ze součas-

ných spisovatelů. Barrès ho učil také chápat regionalism, takže lépe pak rozuměl Rakousku. Učinil si kritickou zásadu: dojíti k pochopení umělce a jeho umění je otázkou důležitější než věděti, líbí-li se mi. I musil se vždy potom diviti, bylo-li mu vytýkáno, že objevil zase nového spisovatele. — Barrès vede Bahra k chápání hlubokých rozdílů v povaze Francouzů a Němců, které nedovolují, aby si kdy oba národové cele rozuměli. Francouz je chtivý řádu a jasu víc než vědění a hlubokého proniknutí. Francouz nechce, aby se mu dostalo vidění samotného (la vision en elle-même), nýbrž aby mu jeho vlastní bytost byla učiněna průsvitnou (mais bien plutôt, qu'on lui rende son propre être plus translucide). Pro Němce duch je prostředkem, pro Francouze duch samotný je cílem. Bahr je proto vděčen osudu, že ho takto probudil k potřebě jasu (de m'avoir ainsi éveillé au besoin de clarté). „Paříž mně dala mou formu," dokládá.

Francouz je přesvědčen, že dává ostatním národům smysl pro řád a míru. V Paříži vidí město, kde se za všech časů rozhoduje o intelektuálním osudu světa. Smysl pro tradici chrání Francouze, aby trvale nepřišel na scestí. Francouz nedovolí, aby vlnění jeho rozumových sporů zasáhlo až k jeho srdci. Strážce, bezejmený strážce každého opravdového Francouze bdí. Claudel praví: „Někdo, kdo by byl ve mně více mnou než já sám." Qulqu'un qui soit en moi plus moi — même que moi.

Barrès a jeho následovníci byli pro Bahra objeviteli základů národních (les revelateurs des bases nationales). Baudelaire uvedl Bahra první na cesty krásy. V předmluvě ke „Květům zla", sepsané Théophilem Gautierem, nalezl Bahr „slovník své víry v umění." Tak se oddal vášnivě službě slova. Jaká to protiva k německým zvykům, k výchově literární, která směřuje jen k prvku rozumovému a užitečnému. „Byl to šťastný pud, který mne přivedl do Paříže ve chvíli rozhodné, kdy duch století XVIII. byl právě pochováván. V letech 1885—95 Francie nalezla sílu navázati opět na tradici."

Huysmans shrnul zkušenost celé své generace ve slovech: „Byl jsem obrácen odporem k tomu, co mne obklopovalo." Když přišel Bahr do Paříže, vyšla Huysmansova kniha „A rebonos" (Na ruby), která se stala breviářem mládeže. S ní zrodilo se heslo: „konce století". Vskutku, tato kniha uzavírala století, kdy se duch francouzský stal sám sobě nevědomým. Barbey d' Aurevilly tehdy napsal: „Autor takové knihy má na vybranou mezi revolverem nebo křížem." To, co tu Huysmans poznal jako problém osobní — zbaviti se vlastní nečistoty — bylo životním problémem samotné Francie. „Francouz nedospěje k svému absolutnímu rozvoji leč v souhlase se svým národem. Němec se domnívá, že je silnější, je-li sám. I ve svém duchu necítí se bezpečnějším leč v osamělosti.

Hle, tu je několik myšlenek z kapitoly, kterou nadepsal Garry

„Hermann Bahr a myšlenka francouzská." Následuje ještě několik poznámek „o náboženském vývoji Bahrově".

Garry shledává i v tomto vývoji prvky „středozemní" (une évolution méditerranéenne). Bahr nabyl nejprve smyslu pro božství před antickou sochou Dionysiovou. Než je-li třeba osvětliti náboženský vývoj Bahrův, nutno vyjíti od jeho útlého mládí, které ztrávil v Salcburku. Sem přišel z rodného Lince, aby tu studoval. Přinášel s sebou náboženské názory svobodomyslného otce, který — ač mnoho nevěřil, smekal klobouk před křížem a večer se modlíval. Byl odchovancem práv josefinské university vídeňské. A přece tu v Rakousku jsme na půdě, kterou vzdělala kultura benediktinská. A takový vzdělanec rakouský nebyl než lehce přestrojený benediktin, neboť aspoň přiznával křesťanství jistou důležitost v dějinách lidstva . . .

Zde v Salcburku jeden učitel Bahra mocně zaujal — P. Josef Steger, profesor a potomní ředitel gymnasia. „Nikdy už jsem nepotkal muže tak čistého, nikdo jiný na mne tak mocně nepůsobil a nepřestal působiti ve všech velkých rozhodnutích mého života. V r. 1889, kdy jsem nalezl v Paříži cestu umění. V r. 1904, kdy nebezpečí smrti mne volalo k probuzení. Deset let později ještě, kdy jsem se vrátil do církve, vzpomínka na něho byla živá."

Bahr studuje ve Vídni, ovládané duchem Neue Freie Presse. Praví o sobě: „Měl jsem vždy v sobě touhu sloužiti lidem, míti povinnost sloužiti lidem a ideám. Ale že člověk může sloužiti také Bohu, to jsem zvěděl až mnohem později." Pak vidíme Bahra v Berlíně a konečně v Paříži. Jak rozhodně na něho působilo myšlení francouzské, už víme. Než pobyt pařížský byl také rozhodující pro náboženský vývoj Bahrův. Bahr snažil se uniknouti Bohu a nutil se k modloslužbě formě: „V ní, myslel jsem, že jsem nalezl Archimedův bod, odkud uvidím zemi se točiti." Bahr pak bloudí neklidně světem, vrací se do Berlína, pohrouží se do života literárního, stane se význačným romanopiscem . . . Žije pak ve Vídni. Kdysi hledí s výšiny sv. Víta přes velké město do modravých dálek nížiny uherské. „Tu jsem pochopil hlasy své rasy." Tehdy Bahr pochopil také hlasy svého vzdělaného dědictví.

Je nemožno rozenému katolíku, aby přestal býti katolíkem. Bahr nejprve hledá katolicismus bez kněží. U Nietzsche čte větu: Autonomie a morálka se vylučují. B. lid, že musí voliti. Rozhodne-li se pro morálku, musí uznat autoritu, ale kterou? „Má mnohá touha po autoritě, bez níž krása, dobro a pravda, kterých jsem nemohl postrádat, nejsou dosažitelny, nemohla být ukojena lidskou duší... Tu Bůh mi mohl pomoci... Ze všech náboženství, která znám, jen katolické mi poskytovalo splnění. Ostatní náboženství ani se neodvažovala mi je slibovati. Můj duch je také příliš pyšný, aby poslouchal církve, která nějak dává na jevo, že by bylo možno nalézti spásu také mimo ni.

Než cesta, která ho měla vésti ke katolicismu celému, byla

ještě dobrá. Když byl Bahr opustil katolicismus, nemohl dlouho zůstati atheistou. Byl nějaký čas monistou, pak se obíral Platonem, ctil Dionysia. Když r. 1904 byl ohrožen smrtí, zatoužil po Řecku. Před chrámkem bohyně Nike na Akropoli spatřil náhle toho, který po tolik roků dřímal v jeho vzpomínce, svého salcburského učitele, Josefa Stegra, jak se na něho usmívá dobrácky... „Když jsem vstoupil do Athén, byl můj návrat v celku hotovou věcí. Ale trvalo to ještě dlouho, než jsem se odhodlal uskutečniti to, co se dálo ve mně..." Bahr cítil touhu po lidech, s kterými by mohl o věcech náboženských rozmlouvati. Konečně je nalezl. Seznámil se v Mnichově s P. Herbert. Holzapflem, s beuronským malířem P. Vilibrordem Verkadem, odchovancem umění francouzského, s arcibiskupem salcburským Ignácem Riederem a přátelství ta dokonala dílo obrácení. Nakonec tvrdí É. Garry, že to nebylo jen vítězství katolicismu, ale i pojetí středozemního (c'était la victoire non seulement du catholicisme, mais aussi de la conception méditerranéenne).

Dante Alighieri:

Očistec.

Bez rýmů přeložil Karel Vrátný.

(Pokračování.)

ZPĚV DEVATENÁCTÝ.

Ve snu má nové vidění, z něhož se probouzí, když slunce již vysoko nad obzorem. Vystupují do pátého okruží, kde lakomí leží tváří na zemi a pláčí. Dante hovoří s papežem Hadrianem V.

V tu hodinu, kdy nemůž' teplo denní
již více ohřát chladu měsíčního,
když zem je přemáhá neb někdy Saturn,
když geomanti štěstěnu svou větší
spatřují na východě před svítáním
po cestě stoupat, jež se jí tmí krátce,
ženštinu koktavou jsem uzřel ve snách,
šilhavých očí a noh potočených,
s chromýma rukama a barvy žluté.
Já na ni zíral: a jak slunce sílí
studené údy, jež noc činí těžké,
tak pohled můj jí činil jazyk hbitým,
a potom veškeru ji narovnával
za málo chvil a povadlé jí tváře
tak, jak si láska žádá, zabarvoval.

1.—15. V tu hodinu: před svítáním. — Chladu měsíčního: dřívější věky myslely, že světlo měsíční jest chladné. — Teplo denní: teplo to potrvává i v noci, ale k ránu již je přemáhá chlad,

Když měla mluvu pak tak rozvázanou,
zpívati počínala tak, že stěží
bych pozornost svou odvrátil byl od ní.
„Já Sirena," tak zpívala, „jsem sladká,
jež zavádívám plavce vprostřed moře:
na poslech tolik rozkoše jsem plna.
Já Ulixa jsem s bludné jeho cesty
svým zpěvem svedla; a kdo přivykne mi,
odchází zřídka: tak ho zcela zkájím."
Ještě se její ústa nezavřela,
když vedle mne se paní objevila
svatá a hbitá, by tu zahanbila.
„Ó, Virgile, ó, Virgile," tak drsně
děla, „kdo ta zde jest?" a on se blížil,
zrak v onu počestnou jen upíraje.
Popadši druhou, odkryla ji zpředu,
šat trhajíc a břich mi ukazujíc:
ten puchem, který z něho šel, mne vzbudil.
Já oči hnul, a dobrý Virgil: „Aspoň
třikrát jsem volal tě," děl, „vstaň a pojďme;
ten otvor, jímž bys vešel, nalezněme."
Vstal jsem, a jasného dne byla plna
posvátné hory okruží již všechna,
a kráčeli jsme s novým sluncem v zádech.

vystupující podle Danta ze země, neb n ě k d y (neboť ne vždy jest Saturnus na našem obzoru) chlad oběžnice Saturna (podle staré astronomie). — G e o m a n t i: dohadovali se budoucích věcí, činíce namátkou řady bodů na zemi, a body ty všelijak spojujíce. Vznikajícím obrazcům dali rozličná jména: větší štěstěnou (fortuna major) nazývali obrazec, který se nejvíce podobal skupině hvězd, tvořících konec znamení Vodnáře a začátek znamení Ryb. Své dohady činívali za svítání. Dante chce říci, že znamení Ryb bylo již na obzoru, a že v této roční době brzy již se mělo ukázati slunce, (jež bylo toho času ve znamení Skopce). — J e ž s e j í t m í k r á t c e: protože slunce brzy tmu zažene. — Ž e n š t i n u: symbol tří zbývajících hříchů: lakoty, nestřídmosti, smilstva. Věci vpravdě ošklivé: a přece, pohlížíme-li na ně žádostivě, zdají se nám krásnými a žádoucími. — J a k s i l á s k a ž á d á: barvou zdravé, mladé pleti, podle Danta barvou „perly" (jakou prý měla Beatrice).

22.—33. J á U l i x a j s e m: Odyssea. Dante tu činí z Kirky (Circe), o níž mluví Odyssea, a ze Siren jednu svůdnou osobnost, jeden symbol. — P a n í: vykladači se velmi různí v tom, co neb koho znamená tato paní (donna). Staří většinou tvrdili, že znamená rozum, jenž ukazuje pravou podobu neřestí. Jiní, že je to Lucie, symbol milosti. — B y t u: onu druhou ženu, svůdnici. — D r s n ě: drsnost jest v onom obratu: „ta zde". Znamená-li svatá žena milost, znamenal by zde Virgil opět rozum, jemuž milost činí výtku, že nedbal o svého svěřence. — P o p a d š i d r u h o u: podle jiných popadl ji Virgil. To, co očím, zakaleným náruživostí, je krásné a žádoucí, ve světle rozumu se ukáže odporným.

39.—63. S n o v ý m s l u n c e m v z á d e c h: šli jsme na západ. — M o s t u p o l o o b l o u k e m: jde nahrbený, schýlený. — Q u i l u g e n t:

Jda za ním, čelo své jsem nes' jak člověk,
jenž má je myšlenkami obtížené,
jenž mostu poloobloukem se činí,
když zaslechl jsem: „Pojďte, zde je průchod,“
mluviti lahodně a dobrotivě,
jak neslýchá se v smrtelném zde kraji.
S peruťmi rozpjatými, jež se zdály
být labutí, jenž mluvil tak, nás vzhůru
obrátil, vprostřed dvou stěn tvrdé skály.
Pak peřím pohnul a nás ovál, tvrdě,
že blahoslaveni jsou ti, q u i l u g e n t,
jichž duše budou potěšením vládnout.
„Co máš, že stále na zemi jen patříš?“
můj Vůdce mluvit počal mi, když oba
jsme nad anděla trochu vystoupili.
A já mu: „S takou nejistotou kráčím
pro nové vidění, jež k sobě chýlí
mne tak, že myšlení se zbýt mi nelze.“
„Viděl's,“ řek', „čarodějnici tu starou,
jíž jediné teď nad námi se pláče,
viděl jsi, jak se zprošťuje jí člověk?
To stačiž ti, a zatýkej v zem paty,
zrak obrať na vabidlo, kterým točí
král věčný s velikými nebes kruhy.“
Jak sokol, jenž si nejdřív k nohám zírá,
pak na výkřik se obrátí a vzepne
žádostí pokrmu, jenž tam ho táhne,
tak já se učinil, a tak, co skála
se štěpí, by měl vzhůru jdoucí cestu,
jsem šel až tam, kde začíná se kroužit.

kteří lkají; druhé blahoslavenství: „blahoslavení lkající, nebo potěšeni budou“ (Mat. 5, 4). Kterak se tato slova vztahují na hřích lenosti? Lenost ve věcech duchovních má ustoupiti horlivosti, která opouští věci světské. Ale tato změna hořce se pociťuje; člověk cítí ránu, která vznikla, když se odtrhl od věcí, jež dříve miloval. Ale rána se zahojí, a „potěšeni budou“. — P r o n o v é v i d ě n í: jež jsem měl před chvílí ve snách. — J í ž j e d i n é s e p l á č e: která jediná je příčinou pláče ve zbývajících třech kruzích. — J a k s e z p r o š ť u j e j í: když na lákavost neřestí těch patří okem rozumu, osvíceného milostí. — V a b i d l o: jako sokolník sokola vábí k sobě chomáčem per (vabidlem), tak Bůh nás vábí uvažováním blaženosti nebeské.

64.—81. N a v ý k ř i k: snad sokolníkův, snad některého ptáka. — C o s k á l a s e š t ě p í: pokud skála je rozpoltěna. — K r o u ž i t: kde se opět začíná hora obcházeti. — U v o l n ě n ý: ne již v skalní štěrbině. — V pátém kruhu se činí pokání za lakomství. — A d h a e s i t p a v i m e n t o a n i m a m e a: „přilnula k podlaze duše má“ (Žalm. 118, 25). Přilnuli k statkům pozemským. — I s p r a v e d l n o s t: vědí, že trpí spravedlivě a milují spravedlnost boží. — J i s t i o d l e ž e n í: nemusíte-li tu činiti pokání. — P r a v i c e v a š e: jděte tak, aby váš pravý bok byl obrácen ven z hory.

Jak byl jsem v pátém kruhu uvolněný,
lidi, již plakali, jsem viděl po něm
ležící na zemi a tváří dolů.
Adhaesit pavimento anima mea
s tak hlubokými vzdechy jsem je zaslech'
říkat, že stěží rozuměl jsem slovům.
„Ó, vyvolení boží, jejichž trýzeň
i naděje i spravedlnost mírní,
směr ku vysokým vzestupům nám rcete."
„Jisti-li od ležení přicházíte
a cestu rychlej naleznouti chcete,
nechť pravice vždy směřují ven vaše."
Tak Básník prosil, a tak v odvět dáno
maličko před námi nám bylo; pročež
cos jiné v řeči vytušil jsem skryté,
a oči zdvih' jsem tudíž k Pánu svému.
Pročež on s kynem veselým mi svolil
k tomu, oč pohleď toužebný ho prosil.
Když pak jsem po své vůli moh' si vésti,
k onomu stvoření jsem přiblížil se,
jehož dřív slovy byl jsem upozorněn,
řka: „Duchu, v němžto pláčem zraje ono,
bez čeho k Bohu navrátit se nelze,
pro mne své péče největší nech trochu.
Kdos byl a proč svá záda obrácena
nahoru máte, pověz mi, a chceš-li,
bych cos ti vymoh' tam, zkud živ jsem vyšel."
A ke mně on: „Proč nebe naše hřbety
obrací k sobě, dovíš se; však nejdřív
scias, quod ego fui successor Petri.
V důl splývá mezi Chiaveri a Siestri
půvabná říčka, z jejíhožto jména
mé krve název vrcholek svůj dělá.
Měsíc a málo déle zakusil jsem,
jak toho tíží velký plášť, kdo bláta
jej chrání; zdáť se pírkem tíž vše jiná.

91.—105. Z r a j e o n o: ta mravní očista. — A c h c e š - l i: a pověz také, chceš-li, abych atd. — S c i a s atd.: věz, že já jsem byl nástupcem Petrovým. Je to papež Hadrian V., zvolený 12. července 1276, dříve Ottobono dei Fieschi z hrabat di Lavagna, Janovan. Zemřel již 18. srpna téhož roku. — S i e s t r i, nyní Sestri Levante, a C h i a v e r i nebo Chiavari, dvě městečka na pobřeží na východ od Janova. Říčka jest Lavagna, od níž rodina tohoto papeže měla svůj nejvyšší titul, totiž hrabat di Lavagna. Také Innocenc IV. (1243—1254), byl z této rodiny. — V e l k ý p l á š ť: důstojnost papežská.

106.—126. M é o b r á c e n í b y l o p o z d n í: teprve tenkrát poznal jsem, že ani to, co jest nejvyšší na světě, neupokojí srdce, a obrátil jsem se k Bohu jedinému, jakožto nevýslovné plnosti všeho dobra. — V t o m n e b y l s r d c i p o k o j: v dosažení tak veliké dů-

Pozdní, ach, bylo moje obrácení:
však jak jsem římským pastýřem byl zvolen,
v touž chvíli rozpoznal jsem život lživý.
Viděl jsem, že v tom nebyl srdci pokoj,
ni výš se mohlo v životě tom stoupat,
a proto láskou k tomuto jsem zaplál.
Až do té chvíle bídná jsem a s Bohem
rozešlá duše, lakotná vše, byla:
teď zde, jak vidíš, trestána jsem za to.
Co činí lakota, to zde se jeví
v očišťování duší obrácených,
a nemá hora hořčejšího trestu.
Jak naše oko nevzpjalo se vzhůru,
na věci pozemské se upírajíc,
tak je tu spravedlnost na zem hrouží.
Jak lakota v nás ke každému dobru
zhasila lásku, čímž vše činnost zašla,
tak nás tu spravedlnost pevně drží
jaté a spjaté na nohou i rukou,
a dokud ráčí chtít Pán spravedlivý,
budem' tu nehybní a rozprostření."
Já byl jsem poklekl a chtěl jsem mluvit;
však jak jsem započal, a on si všiml,
jen poslouchaje, mého uctívání,
„Jaká tě příčina," řek', „takto shýbla?"
A já mu: „Pro důstojnost vaši výtku
mi svědomí mé správné učinilo."
„Vzpřim nohy," odvětil, „a povstaň, bratře;
nemýl se, jsemť já spolusluţebníkem
s tebou a s ostatními jedné moci.

stojnosti. — V š e č i n n o s t z a š l a: pro lakotu nebyli jsme schopni žádného dobrého konání — za trest jsme tu nehybni, nečinni.

127.—145. J á b y l j s e m p o k l e k l: jakožto před papežem. Ukázka to, jak Dante, jakožto věřící katolík, smýšlel o papežství. — J e n p o s l o u c h a j e: snad slyše zašustění kolen nebo hlas blíže u sebe. — S v ě d o m í: řeklo mi, že bylo mou povinností, abych kleče mluvil a poslouchal. — N e q u e n u b e n t: nebudou se ženiti. Slova Kristova u sv. Matouše, kap. 22, v. 30: „Při vzkříšení zajisté ani se nebudou ženiti, ani vdávati." To jest, manželství, jehož účelem jest spořádané rozmnožování pokolení lidského, nebude již v životě budoucím, kde již není rozmnožování. Ale papež na světě uzavírá jakési mystické manželství s církví Kristovou, jakožto papež je snoubencem církve Kristovy. Smrtí však přestává tato důstojnost, a tak se končí i toto duchovní manželství, a v životě záhrobním bývalý papež, nejsa již papežem, jest se všemi lidmi s p o l u s l u ž e b n í k e m jedné moci, božské. — P l á č m i z n e s n a d ň u j e: vyrušuje mne z pláče. — N a š e p l é m ě p ř í k l a d e m atd.: Benvenuto da Imola praví, že ženy domu Fieschi byly lehké (nobiles meretrices). — J e d i n á: jejíž modlitby mi mohou prospívati. Alagiu dei Fieschi pojal za choť Moroello Malaspina, u něhož byl Dante ve svém vyhnanství r. 1306 pohostinu.

Jestliže's pochopil kdy hlas ten svatý,
jenž v evangeliu dí Neque nubent,
proč takto mluvím, můžeš jistě vidět.
Teď jdi již; nechci, abys dlel tu déle;
neb pobyt tvůj můj pláč mi znesnadňuje,
jímž pěstím k zralosti to, co jsi pravil.
Neteř mám na světě, Alagin jménem,
ze sebe dobrou, ač-li naše plémě
svým příkladem ji špatnou neučiní;
a ta mi jediná tam pozůstala."

ZPĚV DVACÁTÝ.

Básníci se ubírají dále. Dante slyší hlas, chválící příklady chudoby. Dovídá se, že to jest Hugo Capet, jenž mu pak praví, že v noci tyto duše mluví o příkladech potrestané lakoty. Tu se hora počne otřásati a se všech stran zní zpěv „Gloria in excelsis Deo". Jdou dále.

Zle s lepší vůlí potýká se vůle:
což proti libosti své, jemu k vůli,
jsem z vody nenapitou vytáh' houbu.
Hnul jsem se dál, a Vůdce můj se pohnul
po volných místech stále podle skály,
jak těsně při cimbuřích jde se po zdech.
Neb lid, jenž kapku po kapce tam roní
očima zlo, jež zabírá svět celý,
se s druhé strany příliš k venku blíží.
Buď zlořečena, vlčice ty stará,
jež nad vše jiné šelmy víc máš lupu
pro hlad svůj, jehož hloubka nemá konce.
Ó nebe, o němž zdá se býti víra,
se kroužíc, pozemských stav měníš věcí,
kdy přijde, jenž by tuto v útěk přiměl?
My volnými a skoupými šli kroky,
já, pozor maje na stíny, jež plakat
jsem slyšel žalostně a naříkati.
A „Sladká Maria," jsem nahodile

1.—12. S lepší vůlí: taková byla vůle Hadrianova, jenž chtěl, aby Dante již šel. — Lepší: neboť již byl spasen, utvrzen v dobrém. Dante byl by se chtěl ptáti ještě více. — Nenapitou houbu: zůstal jsem s vůlí nenasycenou. — Roní očima zlo: jakoby vylévali se slzami to zlé, lakotu, jíž naplnili své srdce ve světě, milujíce peníze a statky. — Příliš k venku blíží: ležíce, dosahují skoro na kraj tohoto kruhu, kde lze spadnouti. — Vlčice stará: lakoto.

13.—33. Kroužíc: svým otáčením provozuješ vliv ve věci pozemské. Z části i Dante tak věřil. — Skoupými: krátkými. — Sladká Maria: jedna duše jmenuje Nejsvětější Pannu jako příklad chudoby proti chtivosti bohatství. — Potom příbytku: chlévě betlemském. — Dobrý Fabricie: příklad z dějin světských. Gaius Fabricius Luscinius ve válkách a jednáních se Samnity a Pyrrhem se vyznamenal

před námi zaslechl tak volat v pláči,
jak žena činívá, jež právě rodí,
a pokračovat: „Byla's tolik chudá,
jak podle příbytku se vidět může,
kde složila jsi svoje břímě svaté."
Pak zaslechl jsem: „Dobrý Fabricie,
raději s chudobou ctnost sobě volil's
než velkým bohatstvím vlást s nepravostí."
Mně tolik líbila se tato slova,
že popošel jsem, chtě mít ducha toho,
od něhož zdálo se, že přišla, známost.
On mluvil ještě dále o štědrosti,
již Mikuláš byl učinil kdys dívkám,
by přivedl jich mladost k počestnosti.
„Ó duše, která hovoříš tak dobře,
rci mi, kdos byla," řek' jsem, „a proč sama
důstojné tyto chvály obnovuješ?
Nebude bez odměny slovo tvoje,
jakože vrátím se, bych cestu krátkou
doplnil života, jenž letí v konec."
A on: „Já povím ti to, ne že pomoc
bych očekával odonud, však proto,
že taká milost před smrtí plá v tobě.
Já byl jsem kořen toho stromu zlého,
jenž všecku křesťanskou zem zastiňuje,
tak že se zřídka dobrý plod z ní sklízí.
Než kdyby Gand, Douai a Lille a Bruggy
mohly, msta toho brzy by se stala,
a prosím o ni toho, jenž vše soudí.
Na onom světě slul jsem Hugo Capet:
rod Filippů a Ludvíků, již nyní
Francii panují, jest ze mne zrozen.
Já syn jsem řezníka byl pařížského:
když dávní králi všichni vyhynuli,
krom jednoho, jenž rouchem šerým oděn,

svou nezištností a poctivostí. Zemřel tak chudý, že mu byl vystrojen pohřeb na státní útraty. — Mikuláš: svatý biskup z Myry v Lycii, jenž jsa ještě jinochem, dal potají třem dcerám chudého spoluměšťana tolik, že se mohly s věnem tím počestně provdati.

40.—60. Ne že pomoc: protože žijící příbuzní této duše jsou špatní. — Zastiňuje: špatnost rodiny Capetovců francouzských škodí všemu křesťanstvu. — Gand, Douai atd.: nejznamenitější města nizozemská, kterých dobyl Filip IV. Krásný; ale později z nich byli Francouzi zahnáni, nač naráží v. 48. — Hugo Capet: Dante se přidržuje lidové pověsti, velmi rozšířené v 13. věku, o řeznickém původu třetí dynastie (Capetovské) králů francouzských. Mimo to básník tu mate několik věcí, nebo lépe řečeno, jeho doba mátla několik věcí. Dějiny znají dva Hugy: Huga Velikého, hraběte pařížského, jenž zemřel 956, a jeho syna Huga Capeta, jenž byl korunován za krále

v rukou svých jsem se uzřel svírat správy
království otěže a tolik moci
z nového zisku mít a tolik přátel,
že ke koruně ovdovělé hlava
je syna mého povýšena, z něhož
počaly těchto posvěcené kosti.
Dokavaď velké věno provençalské
mé krve studu nezbavilo, málo
jen vážila, však zle přec nečinila.
Tam násilím a lží se započalo
lupičství její, a pak za pokání
Guascogne a Ponthieu vzala s Normandií.
Vtrh' Karel do Vlach, a pak za pokání
dal Konradina za žertvu; a potom
zpět Tomáše slal v nebe, za pokání.
Čas vidím, od tohoto dne ne dlouho,
kdy jiný Karel z Francie ven táhne,
by lépe sebe ukázal i svoje.
Vychází beze zbraně, jenom s kopím,
jímž Jidáš zápasil, a tak jím kolí,
že Florencii od toho břich praskne.
Takto ne zemi, ale hřích a hanbu

franc. v Remeši r. 987. Ty dvě osobnosti Dante a jeho doba učinili jednou. Podobně nezemřel v mnišském rouše poslední panovník z rodu Karla Vel., ale zemřel jako mnich (v šerém rouše) poslední z Merovejců, první dynastie králů francouzských, totiž Childerík III., kdežto poslední z Karolingů, Karel, vévoda lotrinský, zemřel ve vězení. — Uzřel jsem se: uzřel jsem, že držím v rukou atd. — Posvěcené kosti: protože králové bývali mazáni svatým olejem.

61.—69. Věno provençalské: Karel I. z Anjou, bratr Ludvíka IX. Svatého, obdržel hrabství provencské skrze svou choť Beatrici, dceru a dědičku Raimonda Berengara IV. (italsky Berlinghieri), posledního hraběte provencského. — Tam: od té doby. Filip III. Smělý, syn Svatého Ludvíka, zmocnil se tří hrabství, Valois, Poitou a Auvergne, a r. 1284 Navarry. — Za pokání: krutý sarkasmus, třikrát opakovaný. — Guascogne: všecka tato území vzal Filip IV. Krásný ve Francii Angličanům. — Vtrh' Karel do Vlach: Karel I. z Anjou přišel 1265 dobýti Neapolska a Sicilie na Manfredovi, levobočkovi císaře Bedřicha II., jejž po smrti řádného syna Bedřichova, Konráda IV., stavové obou Sicilií zvolili za krále. Manfred padl r. 1266, ale r. 1267 přišel z Němec mladičký Konradin, syn Konráda IV., aby se domáhal svých práv v jižní Italii. Karel I. z Anjou porazil jej v bitvě u Tagliacozza 23. srpna 1268, a zajatého dal 2. října téhož roku v Neapoli stíti. — Tomáše: sv. Tomáše Aquinského, slavného filosofa a theologa dominikánského, jenž, ubíraje se na církevní sněm, svolaný Řehořem X. na r. 1274 do Lyonu, rozstonal se cestou a zemřel v opatství cisterciáckém Fossanuově u Terraciny v Campagnii. Villani vypravuje, že Karel z Anjou, boje se, aby se nestal kardinálem, a nebyl mu nepřítelem, dal ho otrávitи. Dante tomu patrně věřil, ač je to nejspíše smyšlenka. — Zpět v nebe: neboť duše je přímo stvořena od Boha.

71.—84. Čas vidím: 1301, kdy jiný Karel, z Valois, bratr Filipa IV. Krásného. Bonifác VIII. ho povolal do Italie, aby usmířil rozvaděnou Florencii. Karel přišel, ale ve Florencii, která mu otevřela brány, proti

si získá, sobě tolik mnohem těžší,
oč lehčeji si takou škodu váží.
Jiného, jenž kdys vyšel jatý z lodi,
zřím prodávat svou dceru a s ní kupčit,
jak korsárové činí otrokyním.
Ó, lakoto, co více můžeš činit,
když krev mou tolik přitáhla jsi k sobě,
že nestará se o své vlastní tělo?
By příští zlé a spáchané se menším
zdálo, zřím do Anagni lilji vcházet
a v náměstku svém Krista zjímaného.
Zřím, kterak se mu znova posmívají,
zřím, jak se žluč a ocet obnovují,
a jak jest prostřed živých lotrů zabit.
Nového Piláta zřím, jenž jest krutý
tak, že syt nejsa toho, bez výnosu
do chrámu plachty žádostivé vede.
Ó, Pane můj, kdy budu rozveselen,
na pomstu patře, kterážto, jsouc skryta,

svým přísahám stranil Černým a přivedl je k moci, takže Bílí byli vyhnáni, a mezi nimi i Dante, jenž již nikdy se nevrátil. Na to narážejí slova: F l o r e n c i i b ř i c h p r a s k n e. — Z t o h o: z té výpravy. Karel z Valois vypravil se 1302 dále do Sicilie, již držel Bedřich Aragonský, ale nic nepořídiv, vrátil se s malou ctí. — J i n é h o: Je to Karel II. z Anjou, syn Karla I., krále neapolského. V námořní bitvě v zálivu neapolském Aragonští ho 1284 zajali a propustili až 1288, tři léta po smrti otcově. Mladičkou dceru svou Beatrici dal za choť starému Azzovi VIII. z Este, markrabí ferrarskému, prý za veliké peníze.

86.—93. D o A n a g n i (Dante má Alagna): městečko 60 km jihovýchodně od Říma. Mezi předními rodinami byli Gaetani, z nichž pocházel Bonifác VIII. Když po dlouhých sporech Bonifác vyobcoval Filipa Krásného z církve, Filip vypravil do Italie svého místokancléře Viléma de Nogaret, který spolu se Sciarrou Colonnou dne 7. září 1303 vešel do Anagni, kde zajali a pohaněli papeže v jeho paláci. Lid po třech dnech Bonifáce vysvobodil, on však brzy potom v Římě zemřel. — L i l j i: lilie byla znak královské rodiny francouzské. — P r o s t ř e d ž i v ý c h l o t r ů: Nogareta a Sciarry Colonny. Těmito verši Dante, ač krutý protivník Bonifáce VIII., jejž odsoudil také do svého pekla, opět projevuje svou víru v božský původ moci papežské a vzdává jí náležitou úctu. — N o v é h o P i l á t a: jako kdysi Pilát odsoudil Krista, ač jej uznal za nevinna, tak Filip odsoudil templáře, a jako mořský loupežník jejich statky uchvátil. — D o c h r á m u: chrám latinsky templum, (italsky tempio) — templáři tedy rytíři chrámu (jerusalemského), a c h r á m tu znamená jejich řád, který Filip zničil, obžalovav je z rozmanitých zločinů. Proces to asi navždy temný. Dante měl jejich odsouzení za nespravedlivé. — B e z v ý n o s u: Filip dal templáře zjímati a odsouditi bez rozhodnutí apoštolské stolice, která v té věci měla právo mluviti. — P l a c h t y v e d e: pluje jako loď za kořistí.

94.—120. Ó P a n e m ů j: Hugo se obrací k Bohu. — N a p o m s t u: na trest. Bůh ví čas a způsob trestu, jenž jest jist (kdežto nám to je tajemstvím). To činí hněv jeho klidným, když trpí urážky od hříšníků.

tvůj ve tvém tajemství hněv sladkým činí?
Co o jediné nevěstě jsem oné
Svatého Ducha řikal a co tebe
přivedlo ke mně pro nějaký výklad,
jest potud určeno všem našim prosbám,
den pokud trvá, ale když se setmí,
v té době opačný zvuk přijímáme.
Pygmaliona tehdáž opakujem,
jenž zrádcem, zlodějem a otcovrahem
učiněn žádostí svou zlata chtivou,
a krutou svízel lakomého Midy,
jež přišla po hltavé prosbě jeho,
pro kterou vždycky dlužno je se smáti.
Pak na Achama bláhového každý
si vzpomíná, jak ukrad kořist, pročež
hněv Josuův zde dosud hrýzt ho zdá se.
Pak žalujeme na Safiru s mužem,
chválíme, že byl Heliodor zkopán,
a v hanbě kolem celé hory krouží,
jenž Polydora zabil, Polynestor.
Volá se tady ku posledku: „Crasse,
rci nám, neb víš to, kterak chutná zlato!"
Někdy ten nahlas, jiný tiše mluví,

— Co o jediné nevěstě: o Marii Panně. Odpovídá na druhou otázku Dantovu, proč totiž sám jen Hugo mluvil. — Určeno: jest nám dáno za předmět rozjímání a modliteb. V noci mluvíme o příkladech odstrašujících. — Pygmalion: syn krále tyrského Bela a bratr Didonin, jejíhož manžel Sichaea zabil, aby došel jeho pokladů. Ale Dido s nimi uprchla do Afriky, kde založila Karthago. — Otcovrahem: ve smyslu latinského patricida, což znamená také vraha někoho ze svých příbuzných. — Midy: Midas, král fryžský, vyprosil si na bozích, aby, čeho se dotkne, bylo zlatem. Když však i v ústech vše se mu měnilo v zlato, umíral hladem, až Dionysios se nad ním smiloval a zbavil ho neblahého daru. — Acham: když Josue dobyl Jericha, přikázal, aby nikdo nic nevzal z kořisti. Acham ukryl něco ve svém stanu, začež byl potom i se svou rodinou ukamenován (Josue, 6, 17—19; 7, 1—6). — Na Safiru s mužem: Ananiáš a Safira prodavše pole, přinesli část peněz apoštolům na rozdání chudým, jakoby to byly všecky stržené peníze, část pak zatajili. Byli potrestáni náhlou smrtí (Skutky ap. 5). „Na Safiru s mužem", t. j. na Safiru a muže jejího (Ananiáše). — Heliodor: vůdce vojska krále syrského, Seleuka, byl poslán do Jerusalema, aby vzal poklad chrámový. Když však vešel do chrámu, ukázali se jezdec, jehož kůň kopyty udeřil Heliodora, a dva mládenci, kteří jej mrskali (2. Makab. 3). — Krouží Polynestor: kolem celé hory se ozývá jméno Polynestorovo. V čas, kdy Troja byla obléhána, Priamos, král trojský, svěřil synáčka svého, Polydora, králi thráckému Polynestorovi. Když Polynestor zvěděl o záhubě Troje, zabil Polydora, aby měl jeho poklady. — Crasse: Marcus Licinius Crassus, člen prvního triumvirátu, s Pompejem a Caesarem r. 59. př. Kr. Známý svým bohatstvím a lakotou. Jako správce Syrie válčil s Party, kteří ho konečně zajali a prý mu nalili do krku roztaveného zlata. — Kroky: mocnějším neb tišším hlasem.

dle citu, který pobádá nás k řeči,
teď většími, teď menšími zas kroky.
Proto jsem při tom dobrém, které ve dne
se hovoří, tu nebyl sám, však tady
na blízku nikdo nepovznášel hlasu."
My od něho již brali jsme se dále,
a hleděli jsme ujít tolik cesty,
co naší možnosti se připouštělo,
když pocítil jsem jako věc, jež padá
se horu třásti, pročež mráz mne pojal,
jak toho jímává, kdo na smrt kráčí.
Jistě se Delos nezmítal tak prudce,
než Latona tam učinila hnízdo,
by porodila obě nebes oči.
Pak se všech stran se započal křik taký,
že Mistr můj se přichýlil blíž ke mně,
řka: „Neměj strachu, dokud já tě vedu."
Gloria in excelsis všichni Deo
říkali, pokud pochopil jsem z blízka,
odkud se křiku rozuměti mohlo.
My nehybni a napjati jsme stáli,
jak pastýři, jimž prvním zpěv ten zazněl,
až vrch se přestal třást, a on se skonal.
Pak dali jsme se dál svou cestou svatou,
na stíny zříce, kteří leželi tam,
již vrátivše se k obvyklému pláči.
S rozbrojem takým žádná nevědomost
nikdy mé touhy, vědět, nevznítila,
má paměť-li se nemýlí v té věci,
jaký jsem, mysle, tenkrát myslel míti,
aniž jsem pro chvat ptát se sobě troufal,
ni ze sebe sám moh' jsem něco vidět:
tak bázlivý a zamyšlen jsem kráčel.

(Pokračování.)

130.—151. Jistě se Delos: ostrov v moři Egejském. Zmítával se zemětřesením, až Latona, choť Jovišova (prve než se jí stala Juno), prchajíc před hněvem manželovým, se tam utekla a porodila Apollina a Dianu (personifikace slunce a měsíce — proto „obě nebes oči"). — Gloria atd.: Sláva na výsostech Bohu; slova, známá ze svaté noci betlemské. — On se skonal: ten zpěv. — S rozbrojem: s vnitřním vzrušením, s dychtivostí. Nikdy před tím netoužil tak snažně po vysvětlení, nebo poznání neznámé věci, jako nyní, by zvěděl příčinu tohoto otřásání a zpěvu. — Vidět: si to vysvětliti, si dáti odpověď.

Dr. Alfréd Fuchs:

Buďme věrni sami sobě.

G. K. Chesterton v časopise „Weekly" rozpráví o modernistickém duchu, jenž se šíří mezi některými protestantskými kazateli. V „Ewening Standartu" se totiž jeden z pastorů zabývá otázkou: „Proč máme prázdné kostely?" Tazatel se domnívá, že naplní opět kostely tehdy, když bude mluvit o moderních věcech a když se bude snažit o starých duchovních pravdách mluvit v narážkách sotva znatelných. Myslí, že takto přiláká opět lidi do kostelů a učiní kázání opět populárními. Chesterton na to odpovídá, že nejde o to, za každou cenu naplnit prázdné kostely, nýbrž, že je důležitější naplnit prázdná lidská srdce a pusté hlavy. Kostely nejsou prázdné proto, že by se lidé báli, že v nich uslyší něco o pravdách víry, nýbrž proto, že je odvádí sta jiných lákadel do přírody a do zábavních místností. To se nezlepší tím, když se zesvětští ještě kázání. Naopak, pak se kostely teprve stanou zbytečnými. Kazatel musí počítat s posluchačstvem, jež o víře skutečně něco slyšet chce. Jest nemyslitelno, aby kázání byla tak zábavná, že by lidé prostě dali přednost zábavě z kázání před zábavou sportovní. Bylo by zásadní chybou chtít světu konkurovat světskostí. Beztoho se tím již dost hřešilo ve všech oborech, zvláště ovšem v politice. K tomuto Chestertonovu postřehu bych chtěl dodat něco z vlastní zkušenosti. Nedávno měl v Praze růžencový cyklus kázání P. Braito, olomoucký Dominikán. Nepřizpůsoboval se světu. Zůstal věren svému programu askese a duchovního života, jak jej hlásá v revui „Na hlubinu". Měl však kostel plný do posledního místečka a obecenstvem, jež stálo na neobyčejné kulturní výši. Viděl jsem mezi posluchači lidi, o nichž bych si byl nikdy nepomyslil, že je uvidím v kostele. Tutéž zkušenost jsem měl kdysi na německých kázáních P. Camelliho S. J. Podobné zkušenosti máme z kázání opata Zavorala. Je naprostý omyl, že se v kázáních musí pěstovat nejnovější aktualita. Ano, jest třeba mluvit k lidem inteligentním jazykem naší doby a nesmí se potírat bludy, kterých dnes již nikdo nevyznává. Je komické, když se horlí proti darwinismu, liberalismu nebo materialismu, jak byl populární před válkou, nebo když se proti socialismu operuje argumenty, jež dávno již neodpovídají struktuře, poválečné společnosti a dnešního hospodářského života. Ale nesmíme zapomínat, že ty pravdy, na kterých jedině záleží, totiž otázky lásky, milosti a spásy lidské duše jsou věčně staré a věčně nové, právě tak, jako všecky skutečné problémy lidstva. Poselství evangelia nikdy nezastará. Svět se nasytil hmoty. To vědí již dnes nejenom kazatelé, ale vědí to i — majitelé zábavních podniků. Po válce byly oblíbeny v divadlech revue, jež v podstatě nebyly ničím jiným, než velmi nákladnými a velmi nádhernými balety, při nichž byly vypotřebovány všecky překvapující prostředky moderní techniky, jenom aby divák měl pastvu pro oči.

Dnes vidíme, že podobné podniky upadají jeden za druhým, že nákladná režie není nic platna a právě v poslední době jsme se dožili několika sebevražd ředitelů podobných podniků, protože nedovedli již krýti režii jinak než finančními malversacemi. Lidé již nechtějí na divadle pouhou hmotu, byť sebe skvělejší. Nitro zůstává po podívané na pouhou hmotu tak pusté, jak bylo; jest opět poptávka po člověku, po herci, jenž dovede člověka zpodobit v hloubce jeho odvěkých duševních krisí. Když této zkušenosti musili nabýti již i ředitelé zábavních ensemblů, oč dříve jí musili nabýti duševní pracovníci! Nemá se podávat čertu ani prst. Je třeba návratu k duchovním hodnotám a k jejich nekompromisnímu hlásání, neboť nic na světě není tak silného jako myšlenka. Náboženské výrazy jako „milost" a „spása duše" jenom zdánlivě zastaraly modernímu člověku. Ve skutečnosti však si je opisuje krkolomným a složitým názvoslovím moderní filosofie, ale staré otázky lidstva zůstávají stále otevřeny. Evoluční filosofie, do níž bylo kladeno tolik nadějí, je dokonale překonána. Jest jenom na nás, katolících, abychom si to uvědomili dříve, než se této touhy zmocní všelijací okkultisté, spiritisté a sektáři. Chesterton má pravdu: jest nutno naplnit hlavy a srdce, pak se naplní i kostely. Nejde o číslo, jde o kvalitu. Buďme si vědomi duchovních hodnot, jež má v sobě katolicism! Svět prožívá velkou renesanci thomismu, liturgického umění a křesťanské mystiky. Naučme se i my brát podíl na těchto pokladech!

Jar. Šubert:

Horná Oravienka.

Políčka malá, vrchy, skály.
chudobnou naši Oravu —
to ruce Boží v úděl daly
a těžký život na hlavu....

Orava — říčka naší branou
jedinou dolů do světa.
Tu hore už ohladné větry vanou
a krajina jako zakleta.

Poslední vor se žene prúdom,
dva svalnatí naň mužíci,
poslední groš chudobným l'udom —
podzimní úsměv na líci.

Políčka malá, vrchy, skály,
chudobnou, horní Oravu —
to ruce Boží v úděl daly
a těžký úděl na hlavu.

Václav Kašpar:

Můj Bůh.

(Pokračování.)

Nevěděl jsem, co na mne čeká v té krásné, opojné Paříži, a ještě dnes se mi vybavuje vzpomínka na ony události tak živá, že mne rozrušuje, třeba už dnes čas tak mnohé smyl, a třebaže nemám dnes k minulosti onoho vztahu, jako tehdy.

Hřál jsem se na výsluní štěstí a úspěchů. S Miladou jsme si představovali nejkrásnější budoucnost, až se přiblíží doba a my se budeme moci vzíti. V růžových barvách jsme si kreslili naše budoucí rodinné štěstí. Oba jsme pracovali s myšlenkou na ně. Za několik málo let se nám mělo přiblížit. Povzbuzovali jsme druh druha. Těšili se navzájem.

Přiblížil se den největšího francouzského svátku, výročí dobytí Bastily, zrození republiky. Je to svátek celonárodní a účastní se ho všecky vrstvy obyvatelstva. Pocit jakéhos sbratření spojuje všecky, všichni navzájem se srdečně baví při svých společenských zábavách, kde mizí všecky stavovské rozdíly. Na bulvárech víří pestrý život, massy lidí proudí po chodnících i mezi chodníky. Kde kdo snaží se zpestřiti den: před kavárnou vyfukuje jakýs černoch oheň se svých tučných rtů, tam se zase prohýbá hadí muž. Indičtí fakiři vzbuzují svým uměním hrůzu v obecenstvu. Na jiném místě produkuje se skupina provencalských pěvců. Na rozích a v restauracích vyhrávají hudby. Do toho se mísí řinkot tramwají a hučení automobilů, také veselé, také rozjařené. Celek dává bohatou fantasmagorii tónů a barev. Šel jsem se s Miladou rovněž podívat. Nikdy jsme neviděli takového divadla, nevěděli jsme, kam dřív pohlédnout, kde se spíše zastaviti. Všeobecné veselí strhlo i nás. Mluvili jsme spolu živě, zabíhajíce žerty až do rozpustilosti, oslovujíce kolemjdoucí a jsouce sami oslovováni. Pozoroval jsem, jak je Miladin nádherný zjev sledován pohledy pařížských elegánů, a dusil mně pocit žárlivosti. Přemáhal jsem se však a smál se s ostatními.

Tak jsme se dostali až na nějaké větší náměstí, kde se křižovaly čtyři veliké třídy. Uprostřed stál dřevěný hudební pavilon, v němž vyhrávala kapela lehké taneční melodie. Kolem pavilonu tančilo na sta párů na asfaltované dlažbě dle taktu temperamentní hudby, a všichni, tančící i netančící, zpívali hrané písně s sebou.

Zatím se již setmělo. A rostoucím šerem rozvíjel se po náměstí skvělý obraz. Se střechy pavilonu visely guirlandy květin a listoví až do oken domů, ohraničujících náměstí, a ozářeny nesčetnými lampiony na ně zavěšenými, tvořily tak svítící vzdušnou střechu nad křepčícím množstvím.

Líbila se nám tato vzdušná tančírna na ulici pod hvězdnatým nebem. Na asfaltové dlažbě klouzaly nehlučně nohy tančících, všichni, mladí i staří, se smáli, žijíce jen přítomnému bez-

starostnému okamžiku. Přes náměstí přejížděly také kočáry nebo auta; neobešlo se to bez příhody. Každý povoz musil zastavit, byl obklopen davem lidí, a pasažér, třeba elegantní pán v monoklu, musil vystoupit, vlastně byl vytažen čipernou některou dívčinou, snad midinetkou, snad prodavačkou květin, a musil si s ní na náměstí zatančit „liberté, egalité, fraternité".

Oddali jsme se s Miladou cele tomu veselí, a tančili jsme také za té zpívající noci pod hvězdami. Zejména Milada byla unesena, opojena radostí. Tiskla se při tanci ke mně, šeptala mi nejněžnější slova. Potom zpívala s ostatními. Rozjařila mne také, že jsem docela zapomněl na svou naivní žárlivost.

Tak ubíhal nepozorovaně čas, že ani jsme nevěděli, kolik je hodin. A nevím také, kdy se stala ta věc.

Právě jsme dotančili, když s jedné strany náměstí rozlehl se hluk a výkřiky. Viděli jsme dobře, jsouce poměrně blízko, jak na poslední stoly před kavárnou vyskočila nějaká dívka, za ní dva mladíci, oblečení jako apači. Mezitím hudba hrála hlučně dál, takže nebylo slyšet, oč jde, jen zápas dvou těl jsme viděli, až pojednou pronikavé zahvízdnutí přehlušilo i hudbu. V příštím okamžiku byli bojující obklopeni kordonem strážníků.

Podal jsem Miladě rámě, abych ji z tohoto nebezpečného ovzduší odvedl, ji však zajímala ta náhlá srážka. Tušila v ní nějaké drama žárlivosti nebo akt pomsty za nevěru; viděli jsme totiž, jak strážníci odtrhli od sebe oba mladíky, z jejichž očí sršely plameny nenávisti. Dívka, o niž šlo, stála plačíc nedaleko nás.

Tu stalo se něco strašného. Jeden z mladíků, ten menší a zavalitější, spatřil plačící děvče blíže nás. Oči mu divoce zasvítily. Pojednou, než se kdo nadál, vytrhl se prudce z rukou strážníkových, bleskurychle sáhl do zadní kapsy kalhot a hned nato pozvedl ruku.

Třeskly tři rány z browningu. Dívka se s bolestným výkřikem skácela k zemi. Ohlédl jsem se po ní, leč současně jsem cítil na pravém rameni nezvyklou tíhu. Trhl jsem hlavou. Milada se hroutila v mém náručí, zaúpěla bolestně: „Oskare, umírám," a vypadla mi z rukou.

Všecko se sběhlo tak rychle, že jsem nechápal, co se děje. Vrah by byl střílel ještě dál, avšak strážníci mu konečně vyrvali zbraň a odvedli ho. Na místě zůstaly dvě mrtvoly.

Jako zraněný klesl jsem na mrtvé tělo Miladino, nepohnuté a chladnoucí. Její tvář bledla víc a více, zůstal na ní jen ten bolestný úsměv. Vášnivě, jako bych ji chtěl probudit k životu, líbal jsem chladné rty, ale marně.

Nemohl jsem vzkřísiti té, kterou mi Bůh odňal. A já, jak jsem chtěl polibky navrátit červený život bledé růži jejích rtů, klesl jsem sám vedle mrtvé jako bez života. Upadl jsem v bezvědomí.

X.

Nevím dodnes, co následovalo, jak jsem se dostal domů. Mám jenom dojem trýzně a utrpení, jež následovaly v příštích dnech. Rána byla příliš veliká a zasáhla mne na nejcitlivějším místě. Nemohl jsem stále pochopit, jak je možno, že jsem Miladu ztratil a že se to stalo takovým děsným způsobem.

Pobyt v Paříži stal se mi nesnesitelným. S Miladou jsem sem přijel, k vůli ní jsem přijel, a byla mi odňata. Co bez ní zde? Paříž ztratila pro mne všecko kouzlo.

Chystal jsem se do Čech.

V atelieru se mnoho hovořilo o válečném konfliktu mezi Rakouskem a Srbskem. Mluvilo se o nedaleké mobilisaci. Měl jsem pocit povinnosti vrátit se do vlasti.

Navštívil jsem rakousko-uherský konsulát a tam mi potvrdili mé dohady o válce. Vlastně teprve o válečném nebezpečí, jež na jihu hrozilo a radili mi, abych jel domů. Učinil jsem tak.

Těžko se loučili se mnou v atelieru, ač jsem v posledních dnech téměř nepracoval rozrušením, z něhož jsem se nemohl vzpamatovati. Neradi mne ztráceli. Leč já už chtěl mít Paříž raději za sebou. Navštívil jsem čerstvý Miladin hrob a odjížděl.

Volil jsem cestu před Belfort a Švýcary. Ale z krásy Alp jsem mnoho neměl. Dusily mne vzpomínky na Miladu, do nichž zasahovaly myšlenky na nedaleký domov. Jak mně asi přijme strýc? Usmířili jsme se sice v dopisech, on se těšil z toho, že jsem našel dobré zaměstnání, ale jakás trpkost v těch řádcích přece jen zůstala skryta.

A tak jsem jednoho večera s bušícím srdcem přestupoval práh hájovny, vítán štěkotem psů, kteří mne po tak dlouhé době poznali. Považoval jsem to za dobré znamení, a nemohl jsem ani uvěřit svým smyslům, když jsem se cítil na strýcově hrudi v upřímném objetí. Ten dobrý, drsný člověk zapomněl na vše, co jsem mu učinil, a ve svém domě mně uvítal jako vlastního syna, nevzpomínaje zlého.

„Jsem rád, že jsi přišel, kdož ví, co by se ti mohlo v cizině přihodit, nyní, když dochází k válce. Tady budeš aspoň v bezpečí."

Dojatě děkoval jsem strýci za vlídné přijetí. Ještě téže noci přišli bratři s děsivou zprávou o mobilisaci. Přišli se rozloučit se strýcem, a netušili, že u něho najdou mne, ztraceného sourozence. Jejich radost byla bezmezná. Tenkrát se ještě nevědělo o tragických letech, jež přijdou, každý byl přesvědčen, že válka se ukončí za měsíc, za dva, že „naše armáda" bude vítězem, a proto ani toto loučení nebylo nijak tragické. V myslích doutnala či spíše žila naděje na vítězný mír. Zejména Antonín, nyní setník ve svazku armády, byl přesvědčen, že Srbsko bude brzy poraženo. Ve své nevědomosti jsme považovali nešťastnou jihoslovanskou zemi za příčinu všeho, věříce vládním prohlášením.

Divil jsem se Josefovi i Antonínovi, jak za léta, co jsme se neviděli, zestárli. Ostatně zestárl jen Antonín, kdežto Josef zmužněl. Měl široké plece, vztyčený knír a jiskrný pohled. Ani nevypadal na profesora, kterým skutečně byl.

Ztrávili jsme spolu pouze několik hodin, bratři ráno odjížděli. Loučili se na oko vesele, leč já, se nemohl zbaviť jistého smutku.

Potom nastaly pro mne dva měsíce klidu. Měl jsem dosti času k přemýšlení i toulkám v hlubokých lesích a celé dny jsem jimi procházel. Strýc mi ponechal úplnou volnost a byl ke mně velmi vlídný. Teprve později mi řekl, že mne čekají ještě těžké dny. Myslil na vojnu.

V náruči tichých lesů, v samotách, kam nevkročila lidská noha, jsem se dokonale mohl uklidnit. Někdy pro změnu jsem chodil se strýcem a pomáhal mu v jeho povolání. Jindy jsem vycházel sám, vysedával celá odpoledne na slunných pasekách, naslouchal bzučícímu hmyzu a nestaral se o nic.

Ještě jsem myslil na pařížskou tragedii, ale znenáhla bolest polevovala, a byly chvíle, kdy se mi všechno zdálo jako ošklivý, nepravdivý sen. Do mysli se vtíraly jiné myšlenky; nebylo možno nevidět hrůz války. Rodinné svazky byly násilně trhány. V prachu a úpalu jižních krajin umírali mladí lidé, nebo se vraceli domů zmrzačeni a poznamenáni do smrti. Stačilo mi to, co strýc večer vypravoval, když přišel z vesnice, nebo když se v lese setkal se známými.

A tu mne přivedly moje myšlenky opět na záhady bytí a odtud k Bohu. Posléze nabyly moje myšlenky vroucnosti stykem s vzácným knězem, jakého jsem objevil v P. Brunovi. Tento obětavý kněz, pracující pro bližního tak, že se stal obětí své lásky — ve službách nemocnice Milosrdných bratří, onemocněl revmatismem páteře — opustil nemocnici, kde se léčil, aby bylo víc místa pro raněné, a žil u bratra na statku, nedaleko strýcovy hájovny. Objevil jsem jej tam a navštěvoval ho. Viděl jsem jeho hrdinské utrpení bez jediného vzdechu, jeho asketickou tvář, v níž bylo možno čísti o životě plném vroucnosti a účinné lásky, a naslouchal jeho slovům, jimiž pronikal jeho vnitřní život. Zažehl ve mně plamen lásky k bližnímu. Líčil mi působení řeholníků v nemocnici, kteří nemyslí na sebe, na své potřeby, starajíce se o ty druhé a žijíce pro ně.

Vysedal jsem celé hodiny u jeho lůžka, kde se nebožák nemohl ani obrátit, hovořil s ním se zanícením o svém ideálu — dát život úplně a bezvýhradně do služeb bližního. Schvaloval to a povzbuzoval mne.

„To je to nejvyšší, co může člověk dosáhnout," říkal mi, — „je to zapření sama sebe, znamená to postavit se vedle Krista a pomoci nést jeho kříž."

Jeho slova mne vzrušovala. Nemohl jsem se vymanit z je-

jich pout a tak se stalo, že jsem jednoho dne požádal konvent Milosrdných bratří v Praze o přijetí do nemocnice. Za několik dní přišla odpověď, že jsem přijat. Moje radost neznala mezí a plakal jsem radostí, když jsem šel výsledek oznámit P. Brunovi. Pohladil mne po vlasech a pravil:

„Jděte, drahý synu, je vás tam třeba. Je tam třeba každého člověka dobré vůle a dobrého srdce."

Druhého dne jsem byl v Praze a v nemocnici jsem nastoupil ihned. Přijali mne s velikou radostí a P. Bruno měl pravdu, že tam bylo třeba každého člověka dobré vůle. Na sta raněných, kteří byli dopravováni do nemocnice, bylo jen několik bratří, neboť ti z nich, kteří byli vojáky, ať už aktivními nebo záložními, musili narukovat a pracovali na bojištích.

Byl mi vykázán hned obor, byl jsem oblečnut zatím jako ošetřovatel a s nadšením jsem se dal ihned do díla. Bylo tu práce! Na přeplněných lůžkách leželi nejubožejší, nejopuštěnější chuďáci v civilu, vedle raněných vojáků — a my bychom byli potřebovali několikery ruce, abychom na všecko stačili. Všecky druhy zranění tu byly, nejrůznější choroby zde léčili. Život v nemocnici byl rušný jako na bojišti: přicházely stále nové transporty raněných; operační nástroje chirurgů ani neoschly; na chodbách a v nemocničních pokojích se neustále hemžili lidé.

Střídali jsme se v nočních službách, a tu jsem poznal obětavost řeholních bratří. A zejména jejich trpělivost. Viděl jsem, jak lidé umírali: někteří s odevzdáním do vůle Boží, jiní s proklínáním. Jinak umíral žebrák, jinak boháč. Měl jsem před sebou zrcadlo pro celý život.

Silné dojmy, stále nové a ustavičně se střídající, nemohly zůstat bez vlivu na moji duši, a ponuré obrazy lidské bídy vedly mne opět k Bohu.

XI.

Byl jsem v klášteře právě rok, když nastala opět změna v mém životě: u odvodu uznali mne schopným vojenské služby a já narukoval do Mostu na maďarských hranicích. Ve vojenském životě bylo pro mne mnoho nového a já s resignací se podroboval tuhé kázni. Za šest neděl bylo po výcviku, a my byli zařazeni do pochodové setniny, která měla odjet na bojiště. Avšak malá příhoda s brýlemi způsobila, že jsem se setninou nejel. Měli jsme totiž noční cvičení poplachu a mně se při něm rozbily brýle. Druhého dne jsem se hlásil, o dovolení, abych si mohl jít koupit brýle nové. Poněvadž byla přísná pohotovost, nevěřili mně a myslili, že jsem podvodník. Velitel mně poslal k lékařské prohlídce, patrně v domnění, že simuluji. A jenom proto, že jeden známý medik, přítomný mé prohlídce, se za mne zaručil, poslali mne do Vídně na zjištění choroby. Tam teprve zjistili mou krátkozrakost a poslali mne k náhradní setnině. Dostal jsem nová skla a hlásil se dobrovolně do pole.

Vyhověli mi ovšem ochotně a já šel. Přidělen k jiné setnině a zcela neznámým lidem, jel jsem celý týden v nákladním vagonu cizí krajinou, až konečně jsme vystoupili v Sokalu. Tři týdny jsme prožili v poměrném klidu za bitevní čarou, a zase jsme se stěhovali — na frontu italskou. Celá divise tam byla přeložena a teprve tam rozdělena na polní setniny. Čtrnáct dní jsme pochodovali sem a tam, čekajíce na doplnění příštím pochodovým praporem. Poznali jsme zde strádání vojáků v poli, padali jsme večer smrtelně znaveni na tvrdá lože k stodolám nebo přímo na rozmočenou půdu. Hluk bojiště byl už nablízku, ustavičně zaznívaly temné výstřely a v noci hořela na nebi světla raket, vrhačů plamenů a střel.

Byli jsme neklidni, vědouce, že do toho pekla přijdeme v krátké době a já za ten krátký čas poznal pošetilost svého nadšení. Kdybych se byl nehlásil dobrovolně do pole, mohl jsem žít dosud v klidu někde ve Vídni. Stával jsem se zasmušilým.

Avšak Bůh usoudil jinak. Jednoho dne jsem dostal psaní od pana biskupa. Psal mi, že na mně vzpomíná, hlavně v modlitbách a že prosí Matku Boží, aby mne chránila ode všeho zlého. Za několik dní na to, jsem byl volán na velitelství, kde mi bylo sděleno, že došel rozkaz, abych byl ihned odeslán ke kmenovému tělesu jako neschopný služby. Rozkaz byl vydán na základě lékařského vysvědčení posádkové nemocnice ve Vídni.

Nedovedu popsat svou radost z tohoto obratu. Vystavili mi listiny a já odjížděl provázen závistivými pohledy těch, kdož zůstali. Za několik dní na to mne ve Vídni propustili vůbec do občanského života.

Nastala mi starost, shánět chleba. Nechtěl jsem být nikomu na obtíž. Nevěděl jsem v prvé chvíli, co počít. Nebylo peněz. Neměl jsem ani šatů a byl jsem nucen chodit v uniformě, kterou mi vojenské úřady ponechaly. Konečně mi bratr poslal na šaty a já se mohl obléci a vypadat jako člověk. V době, kdy jsem hledal práci, došel mne lístek z Mostu na Leithě, že čtyři hodiny po mém odchodu od setniny byla setnina poslána do první bitevní linie, a že z celé setniny se nevrátil ani jediný. Všichni buď padli v devíti nepřátelských útocích, nebo byli raněni. Panna Maria mne skutečně chránila a já náhle pocítil velikou vděčnost za zachování života.

Jinak duchovně jsem spíše klesal než abych stoupal výš. Otrávila mne materialistická a positivistická filosofie Häckelova „Die Welträtsel", pustošila mne stejně jako Nietzscheův systém individualismu. Vlažněl jsem a posléze jsem dospěl do onoho stavu, jejž Němci nazývají „jenseits der Güte und Böse..." Mé odvolání od bitevní linie, jež jsem naprosto nepovažoval za náhodu, mou víru poněkud posílilo. Mělo být mementem pro mne — já mu nerozuměl. Neslyšel jsem jeho volání a proto musily přijít další zkoušky.

(Pokračování.)

Frant. Boh. Děrda:

Na schodech chrámu.

Schodiště chrámové
jakoby vyrostlo
ze stínu lesa.

Tak lehce, vznešeně,
nahoru stoupá tu
člověk jak na nebesa.

Večer se rozprostřel
na nebi vznešeném —
Na srdce kdosi klepá.

Na schodku studeném
stařenka slepá,
samotna v smutku svém,
tichounce o nebi rozjímá,
zrníčko za zrnkem
spouští si do klína.

B. Bečvářová:

S tajemstvím v srdci.

(Pokračování.)

VIII.

Nový rok ve Vlašich začínal, přihlížíme-li k provokaci způsobené Markétou Olfovou na sylvestrovské zábavě, bouřlivě. Neminul ani týden, když den před Třemi králi stal se pro město dnem vzrušujících událostí. U Prokešů byli zloději. Ukradli vykrmenou husu. Znělo to komicky, leč poškozeným nebylo ani trochu do smíchu. Chudé lidi zničí malá škoda. U Prokešů po Sylvestru bylo vůbec jako po pohřbu. Poněkud je upokojil Otin dopis. Ale to nebylo to, co Ludvík sliboval. Mája rodičům neřekla, že jej čeká, také Žanda mlčela, tím více však Mája trpěla. Tím větší byla její pochybnost. Chemik napsal Prokešovi list, že tento týden na hodiny chodit nebude, že má mnoho práce v pivovaře. „Možná, že vůbec přestane chodit," domnívala se paní. Mája byla jako na trní. A teď taková škoda!

Den před sv. Třemi králi byl skutečně nešťastným dnem. Po osmé hodině rozkřikla se po městě zpráva, že Slávku Randovou pokopal splašený kůň. Řítil se ulicí, vběhla mu do cesty a odnesli ji domů těžce poraněnou. Nejvíc se o Slávce mluvilo v klášteře. Sestra Klára jevila o chovanku upřímný zájem a dívky se umlouvaly, že se v poledne u Randů v krámě zastaví, aby se na podrobnosti slečny Maříky vyptaly.

K poledním ubírali se z nádraží zasněženými cestami sami a sami, slečna Beroušková s učitelem Trousilem. Trousil byl v Plzni přes noc, a slečna, ku podivu, přijela týmž vlakem, a nikoli ze Šumavy, kde meškala návštěvou. S Trousilem se vedli, cupala krotce, ne jako jindy hlavu v týle, a lichotivě k němu promlouvala. Slečně se vdovec-soudce nelíbil. Dopsala učiteli o schůzku v Plzni a on přijel. Jak by nepřijel! Máňa jezdila bez průvodkyně. To bylo něco jiného, než důchodňovy dcery, které měly maminku všude za zády. Před městem minul zamilovaný párek listonoše, jenž zaslechl, jak slečna na Trousila naléhala: „Ale teď bude brzy svatba, viď, miláčku?“ — „To víš, že bude,“ sliboval učitel.

Po poledni ozýval se z Prokešovic domu křik a rámus. Stařící provazníkovic v přízemí opět se hádali. Stařík přijel odkudsi z výročního trhu, kde prodával provazy, leč peníze prohrál v kartách. Stařící se poprali. Lidé z ulice musili je smiřovati. Staruchu odváželi potlučenu do nemocnice. Prokešovi nevyšli z bytu.

Prokeš vyučoval, Žanda meškala v klášteře. Mája uklízela, paní opatrovala Dalenu, která trochu churavěla. Dítě leželo a matka mu četla pohádky. Potom byl čas na požehnání. „Maminko, jdi dnes do kostela místo mne. Nezpívá se, nemusím tam být a řeknu ti zrovna, když nemusím, radši mezi lidi nejdu,“ vyslovila se Mája. Paní učinila jí po vůli. Odešla s mužem a Mája u Daleny osaměla. „Zamkni se, ať nás po druhé nevykradou,“ napomínala ji matka ještě ve dveřích. Na cestě do kostela hovořili manželé o chemikovi: „Má opravdu tolik práce?“ vyzvídala paní. Podíval se na ni a mávl rukou: „Nedočkal se u Máji toho, na co počítal. Tahle ostuda dodala. Neříkám, že je to zlý člověk, ale je lehkomyslný, jako většina nynějších mladých lidí,“ zněla jeho odpověď. „Chudák Mája,“ vzdychla matka. „Myslím, že jej měla ráda.“ — „Nu, snad má rozum, ne?“ připomenul Prokeš. Paní Prokešová v kostele div neplakala. Napadlo jí, že Mája u nich ničeho neužije, že ji ani dostudovat nenechali a Žanda — leda že se tak ručním pracím naučí. Žandin život nebude lepší. Stála právě s druhými chovankami z kláštera před oltářem a ve svém odřeném, po Máje zděděném kabátě takřka svítila. Vedle ní krasavice Čacká byla nastrojena podle módy. Zabolelo by to každou matku.

Sotva Prokešovi manželé odešli, zaklepal kdosi na zamčená domovní vrata. Mája vyhlédla a poněvadž nebylo ještě šero, poznala ke svému radostnému údivu Ludvíka Horáka. Byl svátečně ustrojen. V dívčiných prsou zatrnulo. Snad... Ani si netroufala domysliti. Otevřela. Mladý muž byl vážný, skoro trochu pobledlý. Teprve když vstoupil a zvědavá ulice zmizela za dveřmi, vzal dívku za obě ruce a svěřil jí, usmívaje se: „Jdu si pro vás, Májo. Počkám na vaše rodiče, až se vrátí z kostela a požádám je o vaši ruku. Snad mne tu necháte?“ — Všecka se zachvívala. „Můj bože, Ludvíku, rozmyslete si to ještě! Jsem docela chudá. rodiče mně ani výbavu nemohou opatřit,“ namítala. Upokojil ji.

— „Nemluvme o tom, nic nečekám. Všechno jsem již rozvážil, pomůžeme si. Jen pojďme dovnitř, abyste nenachladla."

Zavedla jej do kuchyně a bylo jí stále jako ve snách. Teprve v místnosti, když ji sevřel do náruči, se vzpamatovala. Líbal ji, hladil, bláznivě šťasten, že ji konečně má. Svěřil jí: „Učarovala jsi mně, ty moje Popelko! Bránil jsem se s počátku tvojí pohádce, leč neubránil jsem se. A konečně jsem si řekl: proč chodit jenom kolem oken, vystávat v blátě jako žebrák, když mohu být boháčem, mohu moji plachou holubičku dostat z rukou jejích rodičů? Miláčku, jen ty mne uděláš šťastným. Dáš mě, co jsem ani doma neměl, domov. Májo, miláčku, viď, že budeme i ve skrovných poměrech šťastni?" — „Já zcela jistě," odpověděla Mája.

Ota Olivová byla dobrou prorokyní. Ludvík, ačkoli se narodil ve velkém městě a byl zvyklý na tak zvaný velký dům, byl opatrným maloměšťákem. Jeho nátěr velkoměšťáka a lehkomyslníka skrýval zdravý názor o životě, jenž šťastnou náhodou zvítězil.

Jiné bylo zasnoubení Máji Prokešové, nežli slečny Berouškové. Ludvík požádal o ruku milé dívky po způsobu všech řádných, charakterních lidí a rozumně s jejími rodiči celou záležitost projednal. — „Budu Máje dávat každý měsíc patnáct zlatých. Z těch nechť si kupuje a šije výbavu. Na nábytek také uspoříme. Co neuspoříme do svatby, uplatíme po svatbě. Rád bych se ženil v létě." Takové byly jeho plány do budoucna. Opatrný Prokeš vzpomněl si na sládka, jenž by byl chemikovi rád dal jednu ze svých neteří. — „Nebude vám škodit, když jste zklamal jeho naději?" řekl. Chemik pokrčil rameny. — „Když bychom se nemohli shodnouti, najdu si místo jinde," rozhodl se. Nakonec se všichni shodli, že bude lépe zasnoubení utajovat, než o něm povídati. „Ale to neznamená, že se budu Máji stranit, jako jsem dosud činil," vyhražoval si Ludvík.

Ujednáno. Mája byla zasnoubena a na její ruce objevil se první prstýnek. „Druhý bude snubní a nenechá na sebe dlouho čekat," sliboval šťastný snoubenec. Letošní předvečer tříkrálový byl v rodině Prokešově šťastným dnem. Ludvík také nikdy nelitoval kroku, jejž učinil. Bylo mu krásně u prostého stolu v srdečné zábavě, po boku té jediné na světě. Nejméně byla sestřiným zasnoubením překvapena Žanda. Když se jí chemik představil jako příští švakr, ušklíbla se chytrácky a prohodila: „To mně povídáte novinu! Jako byste byli šli o Sylvestra beze mne." A přidala: „Co tomu řekne tetička ze mlýna? Ona nám kdysi předpovídala, že se nevdáme, že z nás budou staré panny v příbuzenstvu pro zlost." Zmlkla, umlčena otcovým pohledem.

Po večeři v útulném pokojíku za kuchyní pili všichni čaj a Žanda slévala olovo. Snoubencům ulila hvězdu. „Pravou tříkrálovou hvězdu! Budete šťastni," věštila jim. Sobě slila cosi

rozčepýřeného, podobného sově. „To bude asi ta husa, co nám dnes ukradli," pravila s veškerou určitostí. Po desáté hodině odcházel Ludvík, vyprovázen snoubenkou až na chodbu. Jejich loučení bylo nekonečné. Když jí naposledy líbal, Mája zašeptala: „Ludvíku, opravdu jsi neměl nád slečnu Otu Olfovu? Nezasteskne se ti po ní vedle mne, nepatrné?" Vysmál se jí: „Dětino!"

V okamžiku, kdy byl Ludvík nejšťastnější, vracel se jeho bratr od nemocného. Před domem zavadil okem o osvětlená okna v prvním patře. Věděl, že za nimi je Otin pokoj. Když vystoupil po schodech, vyběhla od Olfů služka a zvala jej: „Slečna Ota prosí, abyste k ní po večeři přišel." Zarděl se. V očích mu zablesklo. Návštěvu přislíbil.

Po odjezdu Markéty, kterou musila do Vídně doprovodit Tafana, neboť Markéta byla mstivá, v odvetu za to, že musila z domu, chtěla zasíti mezi Otou a Tafanou svár, dobře pozorujíc, že se Ota doktorovi líbí. Ota chovala se k tomuto po štědrém večeru velice chladně. Tafána jí však nevěřila. Nerada, nerada odjížděla. První tři večery trávil doktor ve svém bytě. Olf vysedával u Pinkasů. Ota ani se neukázala. Až dnes. — „Copak mi chce?" uvažoval a snažil se býti klidným.

Ota jej přijala vážně. Její tvář byla skoro zasmušilá. Sedl si naproti ní a ona zahájila rozprávku: „Doktore, řekněte mně upřímně, jsem uzdravena? Mohla bych se vdát?" Přisvědčil: „Vaše nemoc nepokračuje. Katar průdušek jest chronický, leč plíce zůstaly ušetřeny. Strojte se teple a otužujte se studenou vodou. Uvidíte, že i choroba krční časem pomine. Konečně dostanete šetrného muže, jsem jist, že vás ušetří."

Ota se ušklíbla: „Přijde na to, vezmu-li si továrníka. Kdysi mně bylo lhostejno, za koho se vdám. V tom čase jsem si udělala s Raulem známost. Dnes se situace změnila. Vrací se mně chuť k životu. Chtěla bych jiného muže, vedle něhož by se mně podařilo zapomenout na cosi, na co jest nejlépe zapomenout."

Doktor hryzl se do rtů. Rozuměl Otiným slovům. Hrála si s ním. Byla Olfova. Myslela jen na sebe. Obětavost Raulova, sestřino starší právo byly jí ničím. Chtěla žít, vyžít se, dokud krev teplá. Chtěla na cosi zapomenout. Zcela podle programu dnešních blaseovaných lidí. Byla šlechetná, jen když jí to nestálo žádné přemahání. Právě se vyslovila: „V naší rodině se nikdy nikdo na nikoho neohlížel. Raul, kdyby Tafána chtěla, kdož ví, zdali by mne, odstavenou z přitažlivého světla divadelní rampy, neopustil pro ni, ženu zdravější, krásnější? V dnešním světě to jinak nechodí. Nikoli charaktery, nýbrž bezcitní sobci se uplatní. Silnější vítězí." A hned doložila: „Doktore, věřte mně, život vyžádal si ode mne více, než mně dal. Nemůže se mně tudíž nikdo divit, jsem-li někdy krutou. Od malička jsem byla sama sobě zůstavena. Nás nikdo nevychovával."

Doktor byl zaražen. „Což jste byla ve světě nešťastná? Zkla-

mal vás někdo?“ zeptal se. Pokrčila rameny: „Co bych o tom mluvila? Jsou chvíle, kdy se vzpomínkám zasměji, sama je podceňuji; smějte se také, doktore! Neboť, kdo se mohl po tak zvaném velikém zklamání ještě jednou zamilovat, nebylo ono zklamání smrtelné, nestojí za odpověď. Ale, — — brr! doktore. Je tu zima. Buďte tak laskav a přiložte trochu do kamen.“

Byla opět rozmarnou, rozkošnou Otou. Byla herečkou. Její zlatavé oči v bílé tváři zazářily, její ruce nervosně se pohybovaly. Stala se hezkou. Byla opět hádankou. Doktor tušil nebezpečí. Nalila mu koňak a pobízela: „Pijte, příteli. A povězte mně něco o smrti. Vy, který s ní o její obět bezpočtukrát zápasíte, prostudoval jste ji. Povězte, končí s ní všecko, nebo existuje přece něco, čemu věky stavěly chrámy a čemu se i pravěk kořil. Doktore, řekněte mně, že není nic, než hmota, protože, když popřeji někdy sluchu ozvěně zvonů, doktore, v takové chvíli stávám se lepší, bojím se chtít, co mi nenáleží a to nemohu potřebovati. To pro mne není. Byla bych nešťastnější, než již jsem. Doktore, řekněte mně, že nic není a já v úzkosti před temnem záhrobí, před tím neodvratným nicem, stanu se odvážnější, silnější, stanu se dravcem. Stanu se paní skutečnosti a snáze dosáhnu, po čem oči a krev touží. Vyžiji svoji chvíli. Doktore, drahý doktore, řekněte, že nic není krom mne a vás!“

Pronášejíc tato slova, choulila se do kožešiny a více, než jindy podobala se sfinze. Řekl: „Uhodnu spíše tajemství smrti, nežli vás, Oto. Jste sfingou. Ani sama sobě nerozumíte. Znečíte toho, kdo se pokusí vás prozkoumati.“ Rozesmála se: „Pane deklamátore, nezapomínejte, že i sfingy se rozpadly. — Našel se člověk, jenž jejich naivní hádanku uhodl. Pokuste se býti takovým člověkem!“

„Mám-li mluvit pravdu, sfingy mne nezajímají, leč bojím se jich. Bojím se jejích rozmarů,“ odpověděl, provázeje svá slova významným pohledem. Podupávala netrpělivě špičkou své botky: „Jak dětinské! Nejde přece o věčnost, nejde o morálku. Fi! taková zastaralá veteš. Nemorální může být největší žvastoun morálky. S tím se musí člověk narodit. O to teď nejde. Nám jde o okamžik, protože celý život není nic jiného, nežli okamžikem! Jde o to, zachytit ždibec štěstí, jež se zřídka podruhé vrací.“ Drtila mezi zuby. Naklonil se k ní, zarudlý hněvem: „Tedy i vy, až byste využila chvíle, přece byste se za Raula provdala?“

„Jsem sfingou. Tážete se mně na něco, co sama sobě nedovedu zodpověděti, vždyť sama sebe neznám,“ vysmívala se mu. — „Oh, vy jste z těch neodolatelných netvorů, kteří dobře vědí, co budou činiti nejen oni, nýbrž i jejich okolí,“ namítl neústupně. — „Děkuji za poklonu,“ pohodila hlavou. Odmlčeli se. Díval se před sebe a ona se dívala na něj. Zamlouval se jí stále víc a více. Líbil se jí jeho orlí nos, jemná ústa, hluboké černé oči, jeho prošedivělý jemný vlas i jeho ztlumený hlas. Ne-

odolala. Nakloníla se k němu a dotkla se jeho silných, pěkně modelovaných rukou. — „Jaké jemné dlaně máte!“ řekla. „A vy máte studené ruce, sotva litr krve máte,“ zažertoval. — „A vy jí máte zas přebytek. Předejte mi ji trochu!“ Její hlas zazněl vyzývavě. Teď se opřela lokty o stůl a domlouvala mu.

„Nemračte se tolik! Ani nevíte, jak změna vaší nálady na mne působí. když se usmějete, je mně, jako by mne vystavili na slunce a když zchladnete, mrazí mne. Přejte mně slunce vašich očí. Kdož ví, jak krátký bude můj svět a zašklebí se na mne lebka vašeho zločince doopravdy. Zmrznu docela.“

„Máte v předvečer tříkrálový prapodivné myšlenky! Proč mluvíte o smrti, když můžete mluvit o životě?“ nadhodil. Odklonila se: „Přijde-li ten život z vašich rukou, zapomenu nejen na smrt, ale i na cosi, co má pro mne větší význam, než-li smrt.“ Zatínal nehty do dlaní. „Oto, Oto! Nedělejte mne špatnějším, než již jsem,“ napomenul ji, povstávaje. Vstala také. „Hrdino! Já, žena, obětovala bych přítomnosti to, co je každé ženě nejsvětější, vzpomínku na jediného. Kdežto vy nemáte ani tolik odvahy zříci se nevěsty, jež se vám vnutila,“ řekla pyšně.

„Spokojím se tím, zřeknete-li se ženicha, jehož nemilujete. Učiňte tak a pak uvidíme,“ odbyl ji. — „Nuže, zřeknu se jej,“ zasmála se nepřirozeně. — „Ve vaší společnosti tak učiním,“ pokračovala s urychleným dechem. — „Chci žít! Bojím se smrti. A vy — vy jako lékař nejlépe mně porozumíte. Ustřite se tedy! Schovejte mě. Zahřejte mě!“ Všechno to pronášela vzpřímena jako stěžeň, který vzdoruje blesku. (Pokračování.)

Kulturní kronika.

Za arciděkanem Jaroslavem Dlouhým-Bělinou. V době prázdninové prošla denním tiskem skoro bez povšimnutí stručná zpráva: „Dne 26. července 1929 zemřel spisovatel kněz Jaroslav Dlouhý arciděkan a bisk. vikář v Přepeřích u Turnova.“ Zemřel kněz zasloužilý, pilný spisovatel bohovědný a dobrý pastýř svého stádce, jež odvésti mu chtěl nepřítel člověk. Proto budiž mu věnována vděčná vzpomínka.

Narodil se dne 18. ledna 1869 v Bezděkově, okr. Semily. Studia gymnasijní konal v Jičíně od r. 1881 do 1889, theologická v Litoměřicích, kdež byl vysvěcen na kněze 2. července 1893. Kaplanoval 15 let v Semilech, načež stal se farářem v Loukovci u Turnova. Když arciděkan a bisk. vikář Mons. Tyrichtr těžce onemocněl a vikariátního úřadu se vzdal, stal se Jar. Dlouhý bisk. vikářem turnovského vikariátu a po odchodu Mons. Tyrichtra na odpočinek, stal se farářem v Přepeřích r. 1920. V té době právě odpadlíci českoslovenští v Přepeřích zmocnili se kostela a fary a zabránili vikáři Dlouhému nastěhování; až teprve

po delší době mohl se přistěhovati, ale jen do přízemí, kdežto poschodí si podrželi odpadlíci i spoluužívání kostela. Trpké to byly časy pro horlivého duchovního správce; od té doby také datuje se churavost jeho: srdeční vada.

Avšak vikář Dlouhý přes svou chorobu byl stále literárně činným. Již jako kaplan vydával apologetické úvahy ve „Slovech pravdy", v „Časových úvahách", a v „Hlasech kat. spolku", na př.: „O spiritismu", „Víra a věda", „O duši lidské", „Vstal Kristus Pán z mrtvých?" atd. Později vydal ve „Vzdělávací knihovně katolické" apologii „Bible a věda" a j. v. Se zvláštní oblibou věnoval se homiletice a možno říci, že na tomto poli uplatnil zvláště své dobré pero a znalosti linguistické. Z nejlepších autorů italských, francouzských, polských a španělských pečlivě vybíral krásné myšlenky a jímavé příklady, jimiž obohacoval naši českou homiletiku. Vydal májová kázání „Maria, útočiště hříšníků", „Maria v životě a ctnostech", „Křesťanská rodina", postní kázání „Utrpení Krista Pána a Svátost pokání", „Nedělní kázání"; mnoho kázání uveřejnil v časopisech kazatelských. Zvláště pak oblíbené a praktické jsou jeho promluvy katechetické, a to kniha I. „O apoštolském vyznání víry", kniha II. „O přikázáních", kniha III., právě vydaná, „O Svátostech". Knihu IV. „O mši sv." začal psáti, ale umdlévající ruka dobrého pastýře nebyla již s to, aby ji dokončiti mohla. V pozůstalosti jest ještě mnoho rukopisů kázání na neděle a svátky, jež by bylo záhodno časem uveřejniti. Arciděkan Dlouhý psával nejdříve s oblibou pod pseudonymem Jan Bělina.

Vzácný dar museální knihovně. Dr. J. Preiss věnoval Národnímu museu rukopis „Slezských písní", které jsou psány básníkem Bezručem na 4 jednotlivých listech. Básně vznikly na Ostravsku jako bolestný výkřik proti ujařmování, tupení a hanobení našich chudých českých lidí v kraji, hlavně horníků, které vyčerpával cizí kapitál. Byl to výkřik včasný, který básníku nejen přinesl slávu, ale i radostné vědomí, že v mnohých probudil zájem o tamější utiskovaný český lid.

Výstava děl J. V. Myslbeka. Zakladatel našeho nového umění sochařského, geniální tvůrce sochy sv. Václava, Ukřižovaného, kardinála Schwarzenberga a přemnohých jiných. Co Mánes štětcem, to Myslbek dlátem dal českému umění, které jím vzrostlo a zmohutnělo. Jděte a shlédněte veliké jeho dílo.

Klostermannovo dílo ve filmu. Režisér Krňanský podepsal tyto dny smlouvu s dědici spisovatele Klostermanna, na základě které přistoupí nyní k natáčení známého románu ze šumavských lesů „Ze světa lesních samot". Filmováno bude na Šumavě a v pralese boubínském. Náklad na film dosáhne prý výše 1,000.000 Kč. —

Film „Sv. Václav" za režie Dra Kolára a Munclingera, s operatérem Vichem a Blažkem, slibuje býti velkolepým dílem — škoda

však, že uskutečnění jeho se nestalo aspoň v hlavních dnech milleniových oslav.

Zdeněk Kratochvíl nástupcem V. H. Brunnera, který před rokem zemřel, na Uměl. průmyslové škole v Praze.

Deset let aventinské práce Dra O. Štorcha-Mariena — čtyři sta knih, práce, která úctu a obdiv vzbuzuje — do nových a mnohých let Q. F. F. S.!

Karel Leger oslavil v Kolíně sedmdesátku.

Nobelova cena za literaturu byla letošního roku udělena známému německému spisovateli Thomasu Mannovi, nar. r. 1875 v Lubecku.

Počet katolických kněží. Podle italské statistiky je v celém světě 312.000 katolických kněží. Z nich je v Evropě 200.324, což znamená průměr jednoho kněze pro 1800 obyvatel.

Po čem toužíme? Dr. Krlín napsal v „Životě" článek, v němž řekl nebojácně a otevřeně, co příčinou slabosti českého katolictví. Je to výstižná diagnosa, nad kterou třeba se zamysliti a — jednati. „Dnes nemáme skoro katolického tisku samostatného, máme jen katolický tisk lidový. Zlhostejnělost náboženská mezi lidem jest dnes větší, než byla dříve. Neboť, zatím co inteligence měla stále výživu (Florián, Kuncíř, Život, Rozmach, Na hlubinu), lid ji často neměl.

Kdo má zde něco dělati? Čekalo se kdysi mnoho od Lidové Akademie, která byla založena též s velkým elánem a měla koncentrovati katolickou inteligenci, ale ta není s to ani řádně organisovati přednášky do radia. Inteligence katolická není sjednocena. Malá její část se účastní politické činnosti, druhá část ve „Sdružení katolické inteligence" nemůže se stále z různých ohledů rozvinouti, jak by snad chtěla, nebo jak by bylo možno, a třetí část není vůbec pro akci. „Česká liga akademická" nedělá téměř nic. Všechno volá po Katolické akci, která, zdá se mi, by byla jediná povolána něco zde kloudného vykonati. Ale sotva se lze nadíti, že dojde k činu. Je těžko býti optimistou.

Jsme svědky zajímavé věci: Dnes všude jest uváděna v činnost Katolická akce, je to netoliko přání, je to příkaz společného Otce, papeže Pia XI. a u nás jakoby se nechumelilo. Naříká se na současný úpadek náboženského cítění a s ním související úpadek náboženských mravů, ale k odstranění jejich se dělá tak neskonale málo. „Sdružení katolické inteligence" nemá volné pole působnosti.

A otázka katolického tisku? Již jsem na počátku napsal, že je třeba mluviti o lidovém tisku, který si byl vědom, že za stávajících poměrů má funkci, která přesahuje hranice lidové strany. Nuže, což mají býti ponechány beze slova ty tisíce duší, kterým se nedostává do ruky lidový tisk? A ostatně možno tvrditi s naprostou jistotou, že lidový tisk bude dále vedle politického sledovati

i cíl nábožensko-obrodný? Již dnes je třeba pozorovati, že do něho vnikají a skoro mají v něm rozhodující slovo lidé, kteří nekladou veliké váhy na ono poslání nábožensko-obrodné. Jest i možné, že zfašisováním strany budou i redakce lidových deníků obsazeny tak, že moment nábožensko-výchovný ustoupí úplně do pozadí.

Několikráte jsem slyšel lidi, kteří se pohoršovali nad tím, že četným návštěvníkům chrámu Páně a obcujícím nejsvětější oběti jest viděti z kapsy všechen možný tisk, jenom ne katolický. Ale kde je ten katolický tisk? U nás tisk politické strany a české poměry se vyvinuly tak, že stranictví jest nade vše. Vycházíte z chrámu, kde prodavač vyvolává listy politické strany. Přirozeně, nekoupí si jich ti, kteří patří k jiné straně politické.

Jest nutno vystoupiti s řádně vedeným a slušně vypraveným katolickým týdeníkem, který by nebyl ovšem revuí, ale novinami, a který by byl úplně samostatný, který by učil. Lid nemá peněz „Na hlubinu" a řada těch listů, které vydávají některé spolky, jest obsahově velice slabá. Je třeba novin v tomto rychlém tempu života. Člověk touží po vědění, ale nevydrží nad dlouhými články. Jest nutno přizpůsobiti se tomuto faktu, a při tom ho vésti do hloubek. Ale, kdo by měl vydávati takový časopis? „Sdružení katolické inteligence" má zde opět vděčné pole působnosti.

Tedy je třeba jednak soustřediti inteligenci, dáti té jednotce řádný program a dáti lidu katolický tisk. Poznání, myšlenka jest základem.

Inteligenci bylo zahajováno odnáboženšťování národů, které pokračovalo, i když se začala inteligence obraceti k Bohu. Němečtí katolíci to výborně pochopili a přijdeme-li k nim, uvidíme hned, jak dovedou inteligenci postaviti, kam patří. Platí to i o centru, politické straně, i o velkých katolických organisacích ostatních. Dr. Sonnenschein, veliký kněz, vážený v celém Berlíně a v celé říši, sociální pracovník velikého stylu, organisoval SSS, sociální studentská sdružení, ze kterých vyrůstají německým katolíkům dobří vůdcové. U nás byla zakládána SSS rovněž, ale pozornost jim nebyla věnována taková, jaké by zasloužila.

Jeden fakt jest u naší inteligence zřejmý: je to jakási nemohoucnost vyjíti ze sebe, a dávati druhým z náplně svého rozumu a své duše. Snad je ten stav zaviněn znechucenými poměry, nebo několikerým zklamáním, snad jinými důvody, ale nelze jej popříti. Je jej třeba překonati v zájmu lásky k Bohu a nesmrtelným duším. Nestačí ustavičně rozumovat, je třeba rychle se rozhodovat, a hned jednat. Sdružuje-li „Sdružení katolické inteligence" hojně vzdělaných a věřících lidí, má též něco od nich chtít a musí si býti vědomo, co má od nich chtít podle jejich schopnosti a do všech podrobností vypracovaného programu. Laický apoštolát, který chce šířiti víru v zemi, nemůže se obmeziti na debaty.

O soustředění katolické inteligence se mluví již deset let. Deset

let se již hovoří o řádně vybudovaném tisku. Podařilo-li se již soustřediti část inteligence, nemělo by se čekati dalších deset let, než začne do hloubky a šíře uskutečňovati určitý program, který má. Jest nutno začíti velkoryse. Jest nutno jednak vychovati pracovníky, jednak vydávati katolický list. Ale nedělati to polovičatě."

Plně souhlasíme a hned připojujeme: dobrým, měsíčním časopisem lidovým mohla by býti „Vlast", kdyby každý, kdo opravdu míní to s nápravou poměrů listu tohoto si všiml a jemu podal pomocnou ruku. Ne tolik kritiky jako spíše práce a opět práce je třeba a počítati s danými možnostmi a prostředky. Nový list snadno se založí, vyjde několik čísel, rozešlou se na různé adresy, v prvé řadě duchovenstvu a — netrvá to dlouho, začne list nepravidelně vycházeti, až zanikne úplně. A dnes je nejméně vhodná doba k zakládání nových institucí a listů — vždyť všecky stávající podniky sotva stlučou nějaký ten kurs a opatří si příspěvky od jedněch a týchž lidí. A tak se nám zdá, že je mnoho generálů, ale málo vojska!

Jsme literárně za státní samostatnosti méně samostatnými, než jsme byli před ní, tak konstatuje právem Viktor Dyk. Budiž mi rozuměno: nemíním tím, že hodnota dnešní naší literatury by byla nápadně poklesla a závislost na cizině vynikajících děl byla vůči obdobím předešlým větší. Snížení kursu naší literatury v našem životě a úspěšné pronikání cizí soutěže není důsledkem menší hodnoty domácího písemnictví soudobého, které je nutno měřit vrcholy a ne nížinami, nebo důsledkem převahy písemnictví cizího. Odpovídá snížení kursu národního vědomí, a právem konstatuje projev souvislost mezi problémy literárními a celonárodními. V době, v níž se mluví o Panevropách, nutně se jeví lidem, podléhajícím nekriticky zálibám a módám dne, zaostalým provinciálem, kdo podškrtává osobitost — ne osobitost národní. Za člověka světového formátu pokládá se ten, kdo dělá to zrovna tak, jako to dělají jinde. Touha po světovosti, snadno a rychle opatřené, je typická pro dnešní typ Čecháčka. Nechápe, kolik provincionalismu je právě v této snaze setřít všechny stopy vlastního původu a znivelisovat se na abstraktní světový průměr. Poněvadž tato snadno a rychle získaná světovost nespočívá na důkladných znalostech, a poněvadž není kritiky, dosti autoritativní, a nad tuto obecnou chorobu povznešené, která by mohla správně orientovati, je symptomem doby konfusnost a přeskakování z extrémů do extrémů, typické doklady osudně ztracené rovnováhy. Přečtěte si takové ankety „Lidových Novin" a vidíte celý zmatek a bezradnost t. zv. inteligenta našeho. Nerozezná denní bubliny od díla skutečně hodnotného; nadchne se laciným továrním artiklem průměrného výrobce, při tom však ohrnuje nos nad dílem původu domácího, sníží-li se vůbec k tomu, aby je vzal na vědomí. Čecháček!

Nejsou všichni tací, bohudík. Ale typ je rozšířenější než kdy jindy a je to slovanský typ.

Nemyslím však, že bychom mnoho získali, nutkajíce našeho snoba, aby zahořel láskou k svému a byl v cizině důstojnějším. Nestýská se mu po domově, stýská se mu po cizině, pokud možno hodně exotické, a odlehlé. Ponechme ho jeho osudu. Přejí se své exotické stravy. Projevy korporací sebe příslušnějších vývoje nezrychlí. Český spisovatel může dobýt autority pouze svým dílem a charakterem. Český spisovatel musí přemoci předsudek českého čtenáře, který se vrátí a už vrací, chtě nechtě, domů. Jsou díla, jež už dnes si vybojovala určitou pozornost. V podstatě není zápas uměleckého díla tím snadnější, čím je lepší. Mnohdy je tomu naopak. Avšak zápas musí býti. A vyhraje se trvale jen hodnotou domácí produkce. Úspěchy, docílené uměleckou slevou, nejsou trvalé. Až Čecháček rozhlédne se opravdu světem, shledá, že hrál trochu směšnou roli mezi národy, domnívaje se, že je bude zajímat tím víc, čím jim bude podobnější. Na všecko dojde. I na nutný vzrůst národního sebevědomí a důstojnější vztah k cizině.

Památce nakladatele Václava Kotrby dluží katolictví české nesmírně mnoho. Kdy bylo by ho třeba nejvíce, náboženské hnutí ho ztrácí. Čtyřicet let práce a oběti pro čistý ideál. Dnes poznává se, že katolický samostatný list jen nejvýš potřebný a nezbytný. Kotrbův „Čech" plnil své poslání měrou svrchovanou, ne však bez velkých finančních obětí, které Kotrba přinášel v zájmu katolictví dokud byl zdráv. Když však choré srdce Kotrbovo vypovídalo službu a nemohl sám všude být a zatím vyrůstal ústřední orgán lidové strany, rozsah „Čecha" se zmenšil. Skvělým pomníkem, kromě tisíce a tisíce knih, časopisů, brožur a novin zůstane po něm „Vzdělávací knihovna katolická" a monumentální „Český slovník bohovědný". Nebylo by dobře, kdyby „Čech" přestal vycházeti, naopak snad určitým konsorciem naším mohl by býti převzat a rozšířený a zdokonalený dále vydáván.

Básnický profil Jaroslava Golla zdál se být ukončen jeho dávnými skladbami původními, jeho překlady cizí poesie (Baudelaira) a jeho anthologií. Nyní však v pozůstalosti našly se další příspěvky a to velmi zajímavé. Profesor Josef Pekař v právě vydaném dvojčísle (3—4) Čes. časopisu historického prozrazuje, že Goll mimo jistý počet básní dosud nevydaných zůstavil po sobě i několik velmi zdařilých překladů do němčiny básní Bezručových. Jsou to básně Návrat, Jen jedenkrát a Hrabyň. Překlady tyto nejsou odnikud jinud známy. Pouze báseň Jen jedenkrát (Nur einmal) vyšla za války r. 1918 v brněnském pacifistickém měsíčníku „Der Mensch" — tuším však, že tento fakt nadobro ušel pozornosti naší literární veřejnosti. Prof. Pekař otiskuje v citovaném článku překlad básně Heimkehr, Začátek Bezručovy skladby v původním znění jest takový:

Po letech, po letech v rodnou mou ves
vrací mne života příval.
Můj krok — krok děvčete na prvý ples,
hořelo slunce, kos zpíval.
Ten starý kostel a ten černý les,
domky se pod strání hrbí,
pod brvou roztála vzpomínek rez,
na řece ty staré vrby.

A v německém přetlumočení Gollově:

Nach Jahren, nach Jahren mein Lebenslauf
will zurück mich in's Heimatsdorf bringen.
So eilt das Mädchen zum ersten Tanz —
die Amseln im Sonnenschein singen.
Die alte Kirche, der schwarze Wald,
am Abhang die Hütten sich halten,
im Aug schmilzt der Erinnerung erstarrtes Bild —
am Wasser die Weiden, die alten.

Známé verše „V portále zámku vryt dravý je pták, zobákem rovná si péro. Kdo koupil panství a čí je to znak? Mrtví jsme. Toť markýz Gero", Goll takto šťastně přetlumočil: „Im Wappen am Schlosstor der Raubvogel sitzt — wer hat die Herrschaft erworben? Den Vogel, den Schnabel, wer kennt ihn nicht? wer? Ja! Gero! Jetzt sind wir verdorben..." Těmito překlady, nalezenými v pozůstalosti, se Gollova podoba básnická a také lidská nově osvětluje a přibližuje. A jistě se dočkáme, aby i původní skladby básnické, jinak dosud neznámé, ve vhodné formě staly se přístupny.

Msgre Fraut. Vaněček, pap. prelát a kapitulní děkan vyšehradský, slavil dne 4. prosince m. r. jubileum svých sedmdesátých narozenin. Narodil se dne 4. prosince r. 1859 v Horažďovicích. Po vyjití z obecných a měšťanských škol ve svém rodišti r. 1872 vstoupil do Jirsíkova gymnasia v Čes. Budějovicích, kde vytrval do r. 1879, načež odebral se do arcibiskupského semináře v Praze a dne 8. července r. 1883 byl na kněze vysvěcen. Jako katecheta působil na německé škole v Žižkově, roku 1885 jako kooperátor byl vyslán do Benešova u Prahy a r. 1886 shledáváme se s ním na Konopišti jako s vychovatelem a kaplanem v rodině Lobkoviců. Roku 1888 byl jmenován farářem ve Václavicích, r. 1899 farářem v Týnci nad Sázavou. Roku 1900 byl ustanoven arcibisk. vikářem okresu Bystřického a r. 1903 byl povolán za sídelního kanovníka do kollegiátní kapituly vyšehradské, kde působí dodnes od r. 1924 jako kapitulní děkan a arcibisk. vikář zbraslavského vikariátního obvodu. — Při „Katolických Listech" před třiceti lety byl chefredaktorem a jako spisovatel psal do „Vlasti",

„Čecha“, „Nedělní dělnické přílohy „Čecha“, „Dělnických Novin“, „Našich Listů“, „Časopisu katol. duchovenstva“ a j. a mimo to redigoval měsíčník „Duchovního rádce“. Samostatně vyšlo od něho mnoho brožur, zvláště ve „Slovech Pravdy“. Na dobročinné, literární, spolkové a kulturní účely tak pamatoval, že na 180.000 Kč na ně vydal. Sboru pro pořádání Sv.-Janské slavnosti r. 1929 byl předsedou. Ve spolkovém ruchu je nám všem znám jako řečník a duchovní rádce. Své sedmdesátiletí osobně oslavil v kruhu dítek v Asylu Milostného Jezulátka v Praze, kde je předsedou a duchovním rádcem. Msgre Frant. Vaněček jest z kruhu prvních buditelů katol. spolkového a sociálního ruchu účinný účastník. — Na další dráhu životem Bůh dejž mu všechno dobré, zvláště zdraví a dlouhý věk! T. J. J.

Ph. Dr. Matěj Kovář. K jubileu 60. výročí jeho doktorátu. Napsal a vydal tiskem JUDr. Michael Navrátil s podobiznou jubilanta. — V tomto jubilejním spisu jest obsažen celý životopis a působení Dra M. Kováře jako profesora, spisovatele a osvětového pracovníka, který dosáhl doktorátu filosofie, dne 21. října r. 1869 a osmdesáti let stáří dosáhne dne 22. prosince r. 1930.

Karel Scheinpflug šedesátníkem. Autor románů, povídek a básní, stejně známý jako novinář, ke své literární činnosti dozrával zvolna. Narozen ve Slaném, žil tam až do převratu, zaměstnán v malé své továrně. Měl tehdy za sebou sbírky veršů „Inri“ a „Šlépěje“ a vedle toho objemný román „Symbiosa“, široký pokus o psychologické a fysiologické proniknutí lidských vztahů, podložený kresbou maloměstského prostředí. Vedle toho zajímal se Scheinpflug mnoho o divadlo, zejména o jeho kulturní úkoly na venkově. R. 1918 vstoupil do národní demokracie a hned také do redakce „Národních Listů“, později přešel pro politické diference do „Lidových Novin“, kdež dosud působí. Zároveň pokračoval v literární práci a úspěchů si dobyl zejména svými veselohrami „Druhé mládí“ a „Pod závojem“. Jeho knihy povídek „Trhači protěží“ a „Loňské sněhy“ svědčí o zvláštní schopnosti těžit literárně z osobních vzpomínek a dojmů prostředí. Bystře a vtipně jsou psány Scheinpflugovy cestopisné črty z Paříže a Italie. Karel Scheinpflug je předsedou syndikátu českých spisovatelů; šedesátka zastihuje ho v plné svěžesti.

J. B. Foerster. K sedmdesátým narozeninám jeho napsáno mnoho článků a rozborů jeho geniálního díla. Vyjímáme jeden zvlášť pěkný oslavný článek B. Vomáčky. Osobnost jubilantova však zvláště vyniká z jeho pamětí.

Jubilejní den sedmdesátin našeho velkého hudebního tvůrce J. B. Foerstera vyznívá krásným smírný akordem. Spravedlivý čas vyrovnal všecky protivy nesrovnalostí a těžkostí života, aby mohl prožíti svůj slavný den za nejšťastnější pohody. Splnilo se mu velké přání a touha, která jej jímala po dobu dlouhého po-

bytu v cizině, neboť bylo mu přáno navrátiti se do osvobozené vlasti, aby mohl zde na této drahé půdě dovršiti svůj bohatý život. I všecky těžkosti, bolesti a ztráty, jež utrpěl ve svém rodinném životě za tak dlouhou dobu, byly pročištěny jeho tvůrčím dílem, takže hoří nyní již jako čistý plamen nezapomínající lásky. Jeho umělecké dílo zatím vzrostlo a proniklo do všech českých měst a vísek, kde těší se upřímné lásce, obdivu a uznání. Dostalo se mu též všude hojných poct a uznání, je členem a čestným funkcionářem v mnoha uměleckých spolcích a předních hudebních institucích a v nedávné době dokonce byl vyznamenán nejvzácnější poctou čestného doktorátu filosofie na staroslavné Karlově universitě v Praze. Zdá se, že splnila se jeho slova: „Jednoho je u nás především třeba — lásky", neboť vládne kol jubilea laskavá oddanost. A lze říci, že došlo i na jinou z jeho myšlenek: „Ne již jen o mrtvých, nýbrž i o živých nic než dobré." Neboť jen dobré se na něm a jeho díle nalézá.

Dokladem toho jsou rozměrné oslavy Foersterova díla, při nichž se předstihují všechny hudební instituce, aby k nim přispěly svým činem lásky a oddanosti. Oslavy tyto však jsou také zcela úměrné velikosti a významu osobnosti a díla Foerstrova, neboť Foerster nepochybně jest jedním z význačných zjevů moderní české hudby. Jest především důležitým mostem české hudební tradice, který se klene od základů Smetanových až do naší hudby nejnovější, a mimo to jest jedním ze zakladatelů moderního českého směru subjektivisticky individualistického.

Foerster svými počátky vlastně vyšel z kruhu zakladatelů naší moderní hudby, neboť byl účastníkem slavných premiér Smetanových oper, zahájil svou uměleckou činnost v době uměleckého pronikání Antonína Dvořáka a pracoval po boku jen o několik let mladšího Zdeňka Fibicha. Tito mistři dali potřebný základ celému jeho uměleckému založení, jemuž zůstal věren po celý život. Snad jen to, že jeho tvořivost uzrávala pomaleji, způsobilo, že se svým dílem nepřiřadil již tenkráte k těmto třem největším mistrům. Avšak bylo tak souzeno, neboť Foerstrovo umělecké poslání bylo jiného druhu. Proti velkorysým romantickým ideálům Smetany, Dvořáka a Fibicha bylo Foerstrovo pojetí nové hudby jiné a v duchu doby i novější.

Vycítil potřebu prohlubovati duchovní základ české hudby a svým jemným psychologickým a filosofickým smyslem vytvořil tím nový sloh své tvorby, vyznačující se subjektivitou citového výrazu. Jeho vlastní city a dojmy, požitky z jeho vlastních osudů staly se hybnou pákou jeho tvůrčích sil, jeho osobnost zaujala centrální postavení v jeho tvorbě a tímto směrem rozvíjel se pak i celý program jeho životního díla. Skutečnost stala se u něho uměleckým snem a sen skutečností — dílem. Tato jeho subjektivita, psychologické prohlubování realit, přechází postupně až na hranice mysticismu a čirého spiritualismu.

Nejlépe je to zjevno na jeho dramatické tvorbě, která je nejpodstatnější částí Foerstrova díla. Již v „Evě" řeší jinak problém vesnické opery než Smetana, dbaje výhradně psychologické a ideové podstaty dramatu. Tato methoda se rozvíjí dále v opeře „Nepřemožení", kde podobně jako v moderním ruském dramatu Čechově přenáší se dějový zájem na konflikty duševních stavů. V poslední opeře „Srdce" jest to vystupňováno až v náznakový symbolismus a religiosní mysticismus, zračící se v odvrácení se duše člověka od hmotných skutečností životních k bohatší sensaci života niterného.

Podobně jest tomu ve význačné složce Foerstrovy tvorby — ve sborech. Jak zcela jinak vytváří je Foerster na rozdíl od klasických sborů Smetanových. Jeho slavné sbory op. 47 a op. 63 zní citově rozechvěle a prohloubeněji je v nich ideálně vystižen psychologický smysl, nálada a tím i český duch slavných předloh Sládkových. Ale i v symfoniích tvoří Foerster zajímavý pendant k symfoniím Dvořákovým, Brucknerovým a Mahlerovým, spoléhaje věrně na svou intensivní vlohu lyrickou, kontemplativní a hluboce religiosní. Ba i v kantátě „Svatý Václav" zůstal věren svému slohu. Ač při jeho neobyčejných vlohách pro vokální styl očekávali jsme jakési pokračování velkolepého oratorního slohu dvořákovského, přece i tu vytvořil Foerster dílo velké niternosti a výrazové prostoty, jda především za vystižením duchovní jemnosti a zbožnosti velkého světce.

Tento významný přínos nových hudebních hodnot do české moderní tvorby a zcela jedinečný význam v české sborové tvorbě zmnohonásobnil Foerster rozměrností svého díla, které čítá na půldruhého sta skladeb, a také touto velikostí uměleckého odkazu dosáhl vynikajícího místa v historii české hudby. Úžasná životní práce Foerstrova jest také nejvzácnějším rysem v jeho povaze a přispěla jistě k dotvoření jeho lidské osobnosti. Foerster píše: „Všecka nespokojenost plyne z egoismu a všechno štěstí a mír z práce a služby, neboť smysl života je práce a služba na prospěch lidského celku." Proto jistě tato práce, která byla skutečně smyslem jeho života, byla dárcem jeho štěstí a míru, zvláště, když i jinde píše ve svém dopisu, že jako skladatel český byl zvyklý pracovati jen a jen za ideální odměnu vnitřního uspokojení a nevýslovného štěstí práce.

Jest velkým darem a přízní osudu, že dopřál Foerstrovi tak dlouhého věku k tomu, aby umělecky se vyjádřil co nejúplněji. Je to dar veliký, vzpomeneme-li, jak Dvořáka zkosila smrt v době největšího rozkvětu jeho tvůrčích sil, a vzpomeneme-li, jak k žalu všech odešel od svého díla v polovině života Zdeněk Fibich. Foerster za dobu půlstaleté práce mohl umělecky říci vše nejpodstatnější z toho, k čemuž byl předurčen, a proto s uspokojením může přihlížeti na bohatou žeň svého života. Jestliže jeho dílo není ještě dovršeno — a dovršeno také ještě není — pak opět

šťastným řízením osudu stojí zde Foerster na prahu své sedmdesátky v plné svěžesti svých tělesných i duševních sil, takže můžeme se těšiti s ním, že toto své krásné a velké dílo v nastávajících ještě dlouhých letech dokoná.

Z Foerstrových paměti „Poutník". Jak vzpomíná umělec svých rodičů. Narození. Dne 9. ledna roku 1859 oddáni byli moje rodiče a 30. prosince téhož roku zapsal můj otec do modlitební knihy své ženy na první prázdný list krásným, pravidelným písmem: „Josef - Kašpar - František, narozen 30. prosince 1859 o 7½ hod. večer, pokřtěn 6. ledna 1860. Dej Bůh, aby vyrostl k Jeho cti a naší radosti." Jméno Josef voleno po otci a po dědečkovi, Kašpar od strýčka Zuny a František po dědečku Hladíkovi... Leží přede mnou ta památná modlitební kniha maminčina, desky pokryté červeným sametem barvy zvadlých růží, ozdobená krvavou ornamentací, uprostřed zkrášlená posvátným znamením kříže a zvlhlé oči mé upírají se v minulost.

Matka. Vidím tu drahou duši, ženu statnou, ušlechtilé tváře, melancholického, měkkého pohledu, krásně urostlou, jak se sklání nad modlitbami v neděli v postranní lodi chrámu sv. Vojtěcha v ulici V jirchářích. A dni mého mládí objevují se přede mnou...

Maminka plakávala. Ty sladké její oči náhle zvlhly a slzy kanuly bohaté a horké. Jak často tiskl jsem, vida ji smutnou, milované, upracované její ruce ke svým dětským rtům, jak často snažil se nějakým nevinným žertem rozveseliti to její zlaté srdce! Podařilo se, leč ne vždycky, a já jsem nikdy nezvěděl jejího tajemství, příčiny těch smutných hodin. Dnes tuším, že se asi někdy zamyslila ve své chudobě nad svým osudem. A bylo jistě v tom jejím životě i jinak leccos nevyplněného, krásné touhy neuskutečněné, sny, přání: nejen chlebem živ jest člověk! — Žena je láska, je ustavičná služba, oběť, neustávající utrpení. Pozoruje tak již v dětství život své matky, naučil jsem se ženy ctíti, viděti v nich tvory vyšší, posvátné, hodné obdivu a milování. Život pak mne v tomto přesvědčení utvrdil. — Stála dosud na rohu ulice a dívala se za odjíždějícím vozem. Zašeptal jsem: „Maminko...", vztáhl ruce... avšak maminka zmizela mým očím, zroseným po prvé slzami touhy, nevýslovné, mučivé touhy, jež mne neměla v životě již nikdy opustiti... — Maminka byla souhrnem vší dobroty a krásy: s ní měl jsem všecko, bez ní ztrácel všecko. Snad již tehdy tušilo dětské srdce, že mě ta nejdražší bytost brzy opustí a proto trpělo tolik každým osamocením. — Svátkem byl den, kdy došel dědečka dopis maminčin. V žádném z nich nechyběla nějaká milá věta, sladký vzkaz, určený mně: vlídné napomenutí a tisíc dlouhých hubiček, na něž jsem se již nedočkavě těšil. — Maminka, vždycky předobrá a něžná, hladívala svou měkkou rukou, obsluhovala za dne i za noci, zpívala a vyprávěla sedajíc u mého lože, jako anděl boží. — Rodinné hnízdo s pěti mláďátky chránila matčina ruka ode všech úhon tělesných i duševních. Ma-

minka byla vychovatelkou, příkladným vzorem nejlepšího srdce a stálé touhy po kráse. — Velké mši svaté byla vždy přítomna i maminka. Vidím ji, jak mi ji bylo vždy dopřáno mnohokrát viděti v kostele: anděla, světici, zahalenou v světlo a zář duhových barev, obklopenou dýmem kadidla jako oblačnými křídly nebeských kůrů...

Večer smlouvali jsme se s dědečkem, jak oslaviti maminčino uzdravení: zazpívá se má píseň, zahrajeme divadlo, dědeček bude hráti s námi... Ale ráno okolo páté hodiny vzbudil nás tatínek. Maminka umírá... Více nemohl říci. Vešli jsme do ložnice. Tatínek poklekl, my vedle něho, pět dítek: já nejstarší, nejmenší čtyřletá sestra Boženka. Maminka neviděla nás. Její oči, ty nebesky dobré oči, byly již obráceny v jiný svět. Zavzlykala jen tichounce — a duši její odnesl anděl boží. Osiřeli jsme. Svět se změnil. Stalo se něco nepochopitelného, něco hrozného: zemřela láska. —

Otec. Synek chudého vesnického učitele osenického, absolvent pedagogia pod ředit. Amerlinem a varhanické školy pražské za ředitelování znamenitého hudebníka C. F. Pietsche, jenž v něm rozpoznal záhy mimořádné vlohy a oblíbil si toho prostého, otevřeného jinocha bystré hlavy, živil se vyučováním hře klavírní. Studoval pilně teoreticky i prakticky a brzo byl znám v hudebních kruzích pražských jako jeden z nejslibnějších talentů. Strýc svěřil jednoho dne, že se octl na mizině, oběma snoubencům. S obavami, s chvěním a pláčem. Ale bolestné jeho slzy změnily se v slzy radostného dojetí, když uslyšel prostá slova: „Nikoli věno, chci jen Márinku...“ — Maminka byla samá něžnost, láska a odpuštění, tatínek vážnost, chlad a přísnost. Ovšem tehdy nikdo z nás netušil, jaké starosti plnily často tu dobrou hlavu otcovu a svíraly jeho šlechetné srdce, vzpomněl-li jen, jak uživiti rodinu. S desíti zlatými jako varhaník a s třiceti měsíčního platu jako profesor konservatoře uživiti rodinu, byla také tehdy úloha velmi obtížná. Proto trávil tatínek celý boží den v soukromých domech a dával hodiny. Byly tehdy velmi špatně placeny: v občanských domech jeden zlatý za hodinu, v šlechtických dva zlaté. Skrovný výnos své práce dával tatínek téměř celý na udržení domu a rodiny.

Básník. Ve mně byl od dětství sklon k přemítavému životu. Sen byl mi vždy bližší nežli skutečnost; touha a obava před ztrátou něčeho drahého mne neopouštěly. Záhy poznal jsem krásnou, čistou a blouznivou lásku, ale také trn na té mystické růži: nesmírnou, trýznivou, mučící touhu. Pociťoval jsem — neuvědomuje si to a neuvažuje o tom, připomínaje prostě vše tak, jak to posílal Bůh — že láska jde s bolestí ruku v ruce, ano i to, že lze jen velikostí bolesti měřiti velikost lásky. Nálada poesií ozářená, ale svrchovaně tesklivá, nálada starého Šakty, roztouženého po nedotknutě čistém zjevu Atalině, byla nálada mého mládí. Ale byl to stav záviděníhodný a blažený, dokud jsem mohl patřiti v modré nebe pohledu maminčina.

Literatura.

Ksaver Meško, **Mládeži.** Přel. Jos. Skrbinšek a Frant. Hermann. Nakladatel G. Francl, Praha 1929, str. 101. Opět po čase pěkná knížka pro mládež jak obsahem, tak výpravou. Vzácný kněz a upřímný přítel dětí promlouvá k drobotině tak roztomile, že knížku přečte si rád i dospělý. Dobře voleny jsou i obrázky.

J. B. Foerster: **Poutník.** Pamětí díl I. Praha, Aventinum 1929. Krátce před sedmdesátými narozeninami Foerstrovými vyšel prvý svazek jeho Pamětí. Je to po prvé, kdy se český skladatel význačného a osobitého místa ve vývoji české hudby chápe pera, aby nikoliv tónem, ale literární formou vyložil cesty, jimiž šel. Již proto jde o věc hodnou živé pozornosti a zájem se ještě stupňuje, uvědomíme-li si, jak rozmanité byly obory Foerstrova životního díla, v kolika různých prostředích rostly a zrály, s jakými velkými osobnostmi pojil Foerstra po leta blízký styk a jaké možnosti dává Foerstrovi ve vylíčení jeho bohatá kultivovanost a schopnosti literární.

Skladatelské dílo Jos. B. Foerstra je samo o sobě hudební konfesí geniální osobnosti umělecké. Avšak Foerster tlumočí svůj bohatý život i literárně v pamětech, jejichž vydaný I. díl líčí dětství a jinošství až do ukončení hudebních studií 1882. Tyto paměti jsou v osnově rozvrženy na pět svazků: I. do r. 1882, II. 1882—1892, III. pobyt v Hamburku 1892—1902, IV. pobyt ve Vídni 1903—1918, V. Praha od r. 1919. Význam a dosah díla vysvítá z několika momentů. Foerster je pamětníkem rozlehlé a obsažné etapy, již pozorně vnímal nejen očima domácích poměrů, nýbrž i s hlediska ciziny, s perspektivy dvacetipětiletého pobytu mimo vlast. Foerster je znamenitým stylistou; vznešená prostota, všestranný kult krásy, diskretní zdůrazňování mravních ideálů, citové bohatství, mužnost projevů a hluboká víra — toť vlastnosti, které prozařují intimní díl prvý. Z láskyplného vylíčení rodinného prostředí, v němž plynul Foerstrův život až k definitivnímu kroku v hudbě jako životnímu povolání a v jehož vzácné harmonii a citové vroucnosti je jeden z nejsilnějších kořenů Foerstrovy tvorby, z přebohatých vlivů vnějších, jimiž je nejen rozmnožování, ale také usměrňována znepokojivá mnohostrannost nadání, vidíme klíčit a růst světový jeho katolický názor, jehož podstatu ať vyjádří Foerstrova slova: „Živote, jaký jsi úžasný nebeský dar!!" a „Dovedu, chce-li Bůh; nebude-li chtít, je moje snaha marná!", jsou pokorným odhalením jeho zbožné křesťanské duše, duše geniálního umělce, který v posvátných chvílích božské inspirace ochutnal krás věčné, neproměnné Pravdy, jíž se stal oddaným tlumočníkem.

Jeho paměti mají v naší memoirové literatuře nejpřednější místo.

Emil Walter: **Vensil Ulrik Hammershaimb.** Zvláštní otisk z „Bratislavy", časopisu Učené společnosti Šafaříkovy. 1929.

Zmiňujeme se o této práci ne k vůli germanistům, jimž je jméno Hammerhaimbovo dobře známo, nýbrž proto, že Emil Walter nás tu upozorňuje, že rodina tohoto pěstitele jazyka dalekých Ovčích ostrovů, Färeyjí v Atlantickém oceánu, a tamního rodáka, souvisí s bývalým královstvím českým. 11. září 1642 povýšil Ferdinand III. Jiřího Smendeina, tenkrát obyvatele dolního Slezska, do českého šlechtického stavu a dal mu přídomek von Hammersheimb. Rodina se později vystěhovala z území české koruny a octla se až v Dánsku a odtamtud přišla až na Färeyje. Zajímavo je, že se v rodině několikrát vyskytá jméno Václav, a samo jméno Vensil je obměna německého Wenzel.

Vensil Ulrik Hammershaimb se narodil na Ovčích ostrovech 25. března 1819 a zemřel v Kodani 8. dubna 1909. Emil Walter nás obeznamuje dosti podrobně s jeho životem a s jeho prací, pokud se týkala zachování a pěstování řeči, kterou se na Ovčích ostrovech mluví. Svým životním povoláním byl evangelickým pastorem a působil jednak

na svých rodných ostrovech, jednak v Dánsku. Po stránce jeho působení literárního a filologického stačí opakovati slova jednoho jeho krajana: „Každý Föroyec (tak píši Färeyští název svého národku, asi 25.000 lidí) zná jméno V. U. Hammershaimba a ví, co pro Föroye vykonal. Sebral staré föroyské lidové památky (písně, pověsti — mnohé snad až z třináctého a čtrnáctého věku — a jiné), vypěstil föroyský jazyk a vytvořil spisovnou föroyštinu.“ On první napsal mluvnici svého jazyka a tím dal pevné jádro rozličným dialektům, jimiž se na oněch ostrovech mluví. Při sbírání písní, říkadel a jiných jazykových památek färeyských pomáhal také Dánovi Svendu Grundtvigovi a výsledkem jejich práce je veliké rukopisné dílo o 7300 stranách v 15 svazcích kvartových a asi v 70.000 verších. Föroyja Kvädhi. Corpus carminum Faeroensium sluje toto dílo, uložené v královské knihovně kodaňské. Hammershaimb upozornil Grundtviga také na föroyský zápis písně o královně Dagmaře a panici Strangovi.

Co se týče řeči färeyjské (já užívám z osobní záliby starého názvu norského a islandského: Färeyjar, Färeyjingar), souvisí s vikinžskými výpravami v letech asi 800 až 1050. Tenkráte se usadilo množství Norů a Dánů v Irsku, Anglii, Skotsku a na všech okolních ostrovech a zanesli tam svůj jazyk, který později zase ponenáhlu mizel, někde dříve, někde později. Jazyk, který se udržel na Färeyjích, je tedy potomek staré norštiny, a to dialektu, kterým se mluvilo v jižních krajích západního Norska. Během času arci se změnil tak, že se stal novým jazykem proti staré norštině (a islandštině). Spisovná řeč, kterou Hammershaimb svou mluvnicí utvořil, se velmi podobá islandštině, ale ovšem jen, když ji vidíme tištěnou. Výslovnost se odchýlila od staré řeči mnohem dále, nežli dnešní výslovnost islandská od výslovnosti staré islandštiny.

K práci Walterově je přidán fotografický snímek konceptu šlechtického listu Hammershaimbů, který se po válce dostal z Vídně do archivu našeho ministerstva vnitra. Nový spisek Emila Waltera zaslouží uznání nejen pro věc samu, jíž se podrobně zabývá, nýbrž také pro uvědomělou snahu, s níž vyhledává všecky nitky, které nás kulturně pojí s cizinou.

Karel Vrátný.

Jacinto Verdaguer: **Eucharistie.** Překlad Sigismunda Boušky. Vydala Československá akciová tiskárna v Praze. Katalánský básník, kněz Jacinto Verdaguer, korunoval své slavné básnické dílo touto sbírkou básní, jež je jedinečná. Nejen, že obsahuje některé básně, jimž není rovno ve světové literatuře, jako „Slunce Pezilly“, „Průvod o Božím Těle“ a „Noc Božího Těla“ a j., ale že je to kniha spjatá s vnitřním, hluboce duchovním životem ctnostného, svatého kněze, spjatá tak, jako jen málo knih vyšlých v posledních desítiletích. Když vyzpíval všechny své krásné písně, tento „mravenec bez křídel“ vyšlý z Kataluny od chudého oltáře své primice, když „vyplakal mnoho slz“ a když „bouře potloukly všechny jeho květy“, vznáší se orlem ke slunci Eucharistie, k vrcholu vznětů, ke středu lásky a při písni o Eucharistii umírá.

V básních Verdaguerových jako v zázračném kalichu vře jeho živá krev. Každé slovo je živoucí tou krví jeho srdce, kterou je psáno. Neboť Láska oživuje všecko. Tak mluví s velehorou Canigó, aby sklonila hrdé čelo před Hostií, kterou dítě za revoluce francouzské ukrylo v křišťálovou nádobu ve vsi Pezille. V jeho očích „kručinka dá si Hotrhat šíji, plavou kštici hlavy“ v den Božího Těla. Jen si přečtěte ty nezapomenutelné sloky z „Průvodu o Božím Těle“, kde básník hovoří se všemi předměty, vyzývaje je k uctění Pána svátostného, jako kdysi sv. František mluvil se zvířaty o tom, jak mají Boha uctívati. A jaká láska chvěje se v té sloce:

„Bůh bez nás na oltáři si stýská osamělý,
dnes ale opouštěje byt svatostánku stmělý,
prochází, Dobyvatel, královské panství své,

K těm, kdo Ho touží zříti, sám přijde na návštěvu,
ty, kteří zapomněli na něho beze hněvu,
dnes v svoje srdce zve..."

Kniha Verdaguerova je modlitební knihou pro ty, kdo horují pro ustavičnou adoraci, je vhodnou přípravou k sv. přijímání, i ke mši svaté. Bylo na čase, že vyšla v souboru Spisů Sigismunda Boušky, když byla již po léta rozebrána. Tento překlad Bouškův, pracovaný nejen s uměním, ale i s chvějnou přátelskou pietou, patří co nepostrádatelná duchovní četba o Eucharistii do rukou každého vnitřně žijícího člověka. — B. D.

„Rodopisnou encyklopedii Československa" všech vrstev obyvatelstva z dob minulých i nynějších, obývajícího naše historické země, Slovensko a Podkarpatskou Rus i nynější pruské Slezsko s Lužicí a Kladskem, až do jejich odtržení od koruny České, bude vydávati ve svazcích v abecedním pořadu Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Autorem díla je známý pracovník v tomto oboru, Roman Procházka. Tato encyklopedie slibuje býti znamenitou příručkou odborným badatelům a historikům; těm pak, kdož pátrají po minulosti svého rodu, bezpečným pramenem zpráv. Podrobnosti o tomto díle naleznou zájemci v obsáhlém prospektu, jejž zašle jim nakladatelství na požádání zdarma.

„Slovenské poprevratové časopisectvo". Sostavil a napísal dr. Vilém Pražák, knihovník universitnej knihovne v Bratislave, r. 1929, stran 112 (pôvodne v 12. ročniku „Prúdov", r. 1928). — Táto univerzálna príručka dra Pražáka je samozrejme pre poznanie kultúrneho i politického života Slovenska velmi významná. Autor v nej ukazuje, že do prevratu vychádzalo na dnešnom území Slovenska iba as 20 časopisov, ktorý počet do r. 1928 vyrástol až na 250. Už z tohoto čísla badáme, ako výborne poslúžil nášmu Slovensku štátny prevrat, ktorý mu dal kultúrnu slobodu, aby sa mohlo vo všetkých složkách, tedy i v časopisectve plne rozvíjať. Zatiaľ čo pred rokom 1918 boly to hlavne iba turčiansko-sv. martinské „Národnie noviny", uh. skalické „Ľudové noviny" (katol.) a Hodžov „Slovenský denník" v Budapešti, ktoré — potierajúce sa inak medzi sebou v názoroch dľa svojich chrbtových zásad — v boji za slobodu národnej myšlienky mohly brániť náš slaviansky ľud v bývalom hornom Uhorsku, rozvinulo sa slovenské časopisectvo po svetovej vojne netušenou mierou. Maďarské, slovensky písané listy (Slov. denník, Vlasť, Svet, Kresťan atď.) razom zanikajú a nová politická éra dáva urýchlený vznik celému radu nových, zprvu politických, potom i nepolitických časopisov. Toto podnikanie bolo často nepremyšlené či nemalo dostatočného peňažitého základu a tak na príklad z 500 slov. časopisov, vzniklých do r. 1927, celá polovina (!) zanikla, ale to bol zjav, ktorý sme badali i v druhých zemiach čsl. republiky. Mnoho zaniklo, ale mnoho sa udržalo a tak má dnes Slovensko, ako dr. Pražák výstižne dokazuje, vedľa značného počtu politických časopisov už i časopisy zo všetkých oborov ľudskej činnosti, časopisy rodinné, obrázkové („Slov. Svet"), divadelné, humoristické, výchovné, časopisy pre mládež (na pr. katol. „Priateľ dietok" v Malackách), učiteľov, pedagógov, telocvičných spolkov, časopisy vedecké. Ovšem ich náklad je pomerne malý, často i dosť nepatrný a vydavateľia narážajú na značné ťažkosti nedostatku širšieho záujmu v obecenstvu. Knižka dr. Pražáka (Čecha), ktorému patrí srdečná vďaka za jeho sberateľskú úsilovnosť, ktorú knižke venoval, ukazuje oproti všetkým nespokojencom, že ľud slovenský je od r. 1918 predsa len úplne slobodným a môže sa slobodne rozvíjať. Pri tejto príležitosti pripomíname, že medzi zaniklými časopismi je j jedinná — žiaľ Bohu — naša kultúrna revue slovenská „Kultúra", ktorá tiež, hoci sa začínala pekne rozvíjať, zašla nedostatkom pevných odberateľov. (—vn—) Dr. Šubert.

JOSEF HRONEK:

OSMDESÁT LET PRVNÍHO PRESIDENTA REPUBLIKY T. G. MASARYKA

Sedmého března slaví náš president Tomáš Garrigue Masaryk osmdesáté narozeniny a my všichni je slavíme s ním.

Narozeniny presidenta Masaryka jsou v Československé republice příležitostí na jiné vzácnou pro projev úcty k velké jeho osobnosti a osvobozenskému dílu. Celý život jeho je naplněn prací.

Jako mladý filosof vídeňské university si poznamenal heslo: „Nič nie je vel'ké, čo nie pravdivé!" A jako president Masaryk pod státní znak samostatného státu československého píše: „Pravda vítězí!" Pravda byla vůdčí jeho ideou životní. Pomocí jí k vítězství vedlo prof. Masaryka 65letého za hranice, pracovat pro svůj národ. A vrátil se jako vítěz. „Velké oběti na životech a statcích nevyšly nadarmo. Dosáhli jsme svého cíle. Teď se vynasnažíme, abychom si je navžd yzabezpečili" — pravil Masaryk-Osvoboditel a dodal: „Všichni občané dobré vůle mají dánu možnost vybudovati vzorný stát." A při této práci o vzorný stát president Masaryk předcházel příkladem, láskou a prací, proto vděčný národ právem zlatým písmem píše v mramor:

T. G. MASARYK SE ZASLOUŽIL O STÁT.

Za tu práci a lásku pro národ a vlast, abychom v našem státě byli zase vlastními pány a nikoliv cizími porobky a otroky, jsme vázáni všichni a jeden každý presidentu Masarykovi neskonalou vděčností a láskou; proto ze srdce upřímného voláme:

BUĎTE NÁM, PANE PRESIDENTE,

DLOUHO ZDRÁV!

Jos. Hronek:

Památce Fr. Leubnera.

»Smrt kmotřička« si přišla v ponuré noci s 29. na 30. ledna tohoto roku ve Vlíněvsi pro svého pěvce. Básníka Fr. Leubnera není více. Ztuhla ruka, která originálním písmem zachycovala záchvěvy básníkova nitra. »Vlast« počítala ho mezi své stálé spolupracovníky. Škoda, že pro nedostatek finančních prostředků nemohla více jak pro Leubnera tak jiné básníky učiniti. Fr. Leubner byl básníkem krásné formy. Přikláněl se zprvu k syté až přesycené barvitosti a k básnickému řečnictví bez hospodárnosti; později překonal tento těžký sloh vnitřní hudebností a lidovou hutností (Arne Novák). Vedle početných básní otiskovaných ve Vlasti, Meditacích, Novém Obzoru a jinde vydal knižně Ballady a legendy (1896), Na okrajích kancionálu života (1897), Cantantibus organis (1909), Smrt kmotřička (1910), K západu (1911). Lyrika i epika se tu střídá s náběhem k dramatu. Lyrika »Můj kantor život«, epika »V troskách cizích chrámů a milleniový tribut svatováclavský« vyšly v našich časopisech, ale ke knižnímu vydání básník již se nedostal. Pokusil se se zdarem o dramata (7) a 12 operních libret.

Povoláním svým jako kněz nejdéle působil v Bechlíně v l. 1904—1920, posléze jako farář ve Vlíněvsi u Mělníka, nedaleko svých rodných Dolních Beřkovic, kde spatřil světlo světa dne 13. srpna 1867.

Literární jeho pozůstalost, o níž pečovati ukládá závěť básníkova přátelům: statkáři Jos. Novému a prof. Jos. Stáhlíkovi, bude uschována v Národním museu. Z pera prof. Stáhlíka přinese »Vlast« výstižný básnický portrét Leubnerův. Kladouce na čerstvý rov básníkův hrst vděčných pomněnek loučíme se s ním se starokřesťanským: Ave anima pia, candida!

Vladimír Hornov:

Mesiáš.

(Dokončení.)

III.

ZVĚSTOVÁNÍ PANNY MARIE.

Kvetoucí sad před domem P. Marie v Nazaretě. K domu přichází zástup dívek. Panna Maria vychází.

Zpěv dívek:

Jaro, zlaté jaro,
dítě plné něhy,
zlíbalo jsi květem
bystřin snivé břehy.

Zlíbalo jsi duše
polibkem svým teplým,
zajásaly písně
sadem rozekvetlým.

Jaro, zlaté jaro,
plné rajských divů,
prozař světlem lásky
nazaretskou divu!

MELCHA:

Čas květů je — kde je jich královna?

LIA:

Z nás panen nejmladší je Maria,
však jméno její nejkrásnější je,
král David, otcem jejím, ať nám kraluje!

DÍVKY:

Zdrávas Maria, buď zdráva královna!

Zpěv dívek:

Královno panen, Maria,
družice květů spanilá,
ž lilijí bílých v skráně tvé
věnec ti země uvila.

Minula zima, vinice
líbeznou vůni vydaly,
hrdliček zazněl sladký hlas
v modliteb čisté zápaly.

S Libanu přijď, ó královno,
s vrcholu hory Amany
v podnoží tvé zem prostřela
koberec z růží utkaný.

Zdráva buď, naše královno
milostnou krásou oděná,
tobě se s květy kořímе,
koruno panen vznešená!

Přichází stařena Cetura:

Ó, dívky, zpívejte! Až do nebes
se k Bohu vznáší čistých duší ples.

Dívky:

CETURA:

I s vámi buď!
Ten pokoj svatý, který čeká lid,
až hvězdy Balámovy rozhoří se svit.
Zem zachvívá se ve svých základech,
ó, necítíte, že již blízko čas? —
On přijde — Spasitel! — Jak jara dech
již s hory Karmelu zní jeho hlas!

Ó, radujte se, dcery Sionu!
Čas blízko je! — Zář jeho plamenná
již líbá květy judských záhonů!
Z vás královnou je jedna zvolena,
niv rajských kněžna, koruna všech žen;
z ní počat bude onen sladký mír,
jenž před věky byl lidstvu zaslíben.

Den spásy blíží se a viny smír,
vzdech proseb letí z duše Israele
a s proroky lká Jakobovo plémě:
„Dej rosu nebe, otevři se země,
a vydej slíbeného Spasitele!

LIA:

Žár prorocký Pán vznítil v duši tvé,
ó, Ceturo, tvé skráně jasem hoří,
jak Libanonu vrchy sněhové,
když den je zlíbá, slunka zlatou září.

CETURA:

Jdu z města svatého, kde Boží chrám
a srdce moje plesá v Hospodinu,
Tam Anna prorokyně zvěstovala nám,
že den již spásy svítá z noci stínů.
Duch prorocký, jenž léta oněměl
zas probouzí se divem v Israeli,
již čas je tu, kdy Pán by přijít měl
a duše touží: Přijď, náš Spasiteli!

MARIA:

Tvá řeč je jako ambry vonný dech,
jejž zanesl k nám lásky Boží vánek.
Znám Annu prorokyni! V šťastných dnech,
kdy chrámu svatého mne hostil stánek,
a duše toužila se zcela zasvětit
jen službě Boží: ona v svatosti,
jak drahokam, jenž před světem je skryt,
tam v Bohu žila, plna milosti.

CETURA:

Vím, Maria! — Mně Anna vyprávěla,
když zvěděla, že vlast má Nazaret,
že tys, ó Maria, se v chrámu skvěla,
jak nejvzácnější Israele květ.
Tak spanilá, jak olivy peň mladý
a čistá jako slunce paprsek
a jako palma postavená v sady
a jako javor podle toku řek...

Tys Pánu věčně zasvětit se chtěla,
však jinak rozhod' v chrámu starších sněm.
„Buď vůle Boží!" — duše tvá se chvěla,
když loučila se s krásným Salemem.

„Jsi jedinou jen rodu ratolestí,
jenž z kmene Davidova vypučel,

ty naději máš Israele nésti!" —
tak prorok Simeon ti v chrámu děl.
A přišla Anna, svatá prorokyně
a slzíc, líbala tvou čistou skráň:
„Ty, dítě, budeš míru poselkyně,
k níž Noe z archy vztáhl svoji dlaň!"...

MARIA:

Ó, Ceturo, jak děsí se můj duch!
Já z israelských dívek poslední...

CETURA:

Co poslední, to vyvolit chce Bůh,
až jeho den se v lidstvu rozední!
Jak pýchou zhřešila kdys Eva žena,
tak pokorou zas bude vykoupena!

A jeho čas již blízko, blízko je,
neb berla odňata je z ruky Judy,
král cizí na Sionu panuje,
my roby jsme na lánech rodné půdy...

LIA:

Ó, Maria, mou duši tušení,
jak vůně zahrad olivových vane,
v tvém sladkém zraku nebe celé sní
a Boží lásky taje nezbádané.

My královnou jsme tebe zvolily,
zda volba naše divy nebes tají,
jež otcům prorokové zjevili
o ženě zaslíbené Bohem v ráji?

MARIA:

Zpěv slyším žalný! — Co to znamená?
Přichází Ada, slepá dívka.

ADA:

Ó, mějte slitování,
vyhasl můj zrak,
a světlo nebes
zastřel temnot mrak.

Den sluncem prozářený
noci pro mne je,
ó. Bože dobrý,
tys má naděje!

Mně ve snu anděl řekl:
„Pospěš v Nazaret,
tam zrak tvůj zhojí
ráje vonný květ.

Když přivine tě vlídně
k srdci svému blíž,
jas slunka zlatý
zase uvidíš!“

MARIA:

Pojď blíže, dítě drahé,
tvůj zpěv tak sladký je,
ó, zpívej slova víry,
Bůh dobrý slyší je.

On, který slunce stvořil
a hvězdy zářící,
tě zdvihne z temnot noci
svou mocnou pravicí.

Své světlo sešle s nebe
v noc tesknou slepoty,
ó, doufej, dítě, v Boha,
On plin je dobroty!

ADA:

Kdo jsi, má paní, pověz mi,
kdos Jasný s tebou stojí,
zrak jeho plný lásky je
a rány těla hojí.

Ó, skryj mně ve své náruči,
svým rtem mi zlíbej líce,
jas velký plane v duši mou
a září v zřítelnice.

Ada vine se k P. Marii:

Světlo, ach, světlo! Bože můj svatý,
v oko mé vniká paprsek zlatý,

nebesa vidím, čarovnou zemi,
kvetoucí háje s krásami všemi.
Zpívej, má duše, dobrořeč Pánu
po celý život od noci k ránu!

Ada vrhá se k nohám P. Marie.

MARIA:

Co činíš dítě? — Dívka prostá jsem,
to Bůh se sklonil k tobě zázrakem.

ADA:

Nech roucha svého zlíbati mně lem
a zrositi tvých nohou šlépěje,
tys rajský květ, z nějž nebes úsměvem
mně rozpučela spásy naděje.

CETURA:

Sám Bůh nám dává s nebe znamení!
Tys, Maria, květ onen čarovný,
jejž nebe chystá ke dni spasení!
Tvé čelo zkrášlí vínek Královny.

Zpěv dívek:

S hor věčných, hle, již přichází
tak krásná jako denice,
kol skrání hvězd má diadém,
trůn její podnož měsíce.

Je šedesáte královen,
z nich Ty jsi Bohem zvolena,
všech panen jasná koruno,
ó, Panno neposkvrněná!

V sad pospíšíme kvetoucí
a v slunných hájů vonný klín,
květ jejich snesem v náruč tvou,
již vyvolil si Hospodin.

Dívky odcházejí. P. Marie pokleká k modlitbě. Z dáli zaznívá zpěv andělů.

Zpěv dívek:

Je věrný Bůh, jenž zaslíbil,
že spása přijde člověku,
a slovo Jeho pravé je
vždy od věků až do věků.

Slyš, z hlubin času jeho hlas
zní v duše čisté, věřící:
Aj, spásy věčné vzchází čas
dnes lidstvu září nou denicí,
Aleluja!

MARIA:

Ó Bože věčný, jaký rajský zpěv
z niv nadehvězdných plesá k ztichlé zemi,
zda andělí tvých, Pane, luzný zjev
svět zvlnil bělostnými perutěmi?

„Aj, spásy lidské jasný vzchází den!"
zpěv jásá — srdce touží rozechvělé
tvář toho zřít, jenž Tebou zaslíben,
že přijde spasit děti Israele.
Před P. Marii sklání se archanděl Gabriel.

GABRIEL:

Zdrávas, Maria, ó Panno požehnaná,
nalezla jsi milost u věčného Pána.
Syna budeš míti, Ježíš jméno jeho,
Synem bude slouti Boha všemocného.
Davidův trůn slavný Bůh chce jemu dáti
v slávě bude s něho věkům kralovati.

MARIA:

Kterak se to stane? Slib mou váže duši,
čistoty květ bílý nikdy neporuší!

GABRIEL:

Svatý Duch v tě vstoupí, Bůh sám zastíní tě,
Synem Božím slouti bude rajské dítě.

MARIA:

Před Bohem svým skláním v pokoře své skráně:
„Staň se vůle Jeho, aj, já dívka Páně!"

GABRIEL:

Raduj se, ó Panno srdce přečistého,
neboť u Boha nic není nemožného.
Věz, že Alžběta též v stáří má mít syna,
bez konce je moc a sláva Hospodina!

Gabriel odchází.

Sbor andělů:

Sláva buď Bohu na nebi
zpívejme nebes Pánu,
bělostný kvítek vyvolil,
přečistou svatou pannu.

Zdráva buď, Panno Maria,
lilie rozkvetlá v hloží,
zjevení lásky tajemné,
zázraku milosti Boží!

Na tobě není poskvrny,
nad slunka zlatou zoří
krása tvá divem září v svět,
nebesa tobě se koří
aleluja!

Přicházejí dívky, nesouce věnce a květy.

Sbor dívek:

Maria Panno, dívenko Páně,
pokorné „Staň se!" znělo v kraj,

zplesalo v sadů zasněné stráně,
zvučelo písní v šumný háj.

Neslo se v lesy, v doly i hory
letělo v jarní šepot a vzruch,
zjásalo k nebi ptačími sbory:
„Staň se! Buď chválen věčný Bůh!"

Od této chvíle po všechny časy
velebit budou jméno tvé
v radostné písni národů hlasy
země i hvězdy zářivé.

Maria Panno, dívenko Páně,
tobě buď chvála, dík a čest,
blažená jsi, žes odevzdaně
přijala Spásy věčné zvěst!

Dívky kladou květy k nohám P. Marie.

MARIA:

Velebí duše světů všech Pána,
zplesala v Bohu, spáse své,

jitřenka vzešla velkého rána,
Sion své děti k chvále zve.

Oslavil nízké, povýšil chudé,
dlaně své lačným otevřel,
na věky v slávě skvíti se bude,
Pána kdo v čistém srdci měl.

Zdvihněte, knížata, brány zlaté,
Zazvučte k nebi písně chval,
zdvihněte Sálemu brány svaté
v radost se změnil dávný žal!

Vzpomněl Pán nebes na svoje plémě,
na sliby, které otcům dal,
sestupte s trůnů, knížata země,
přichází slávy věčné Král!

Sbor dívek:

Vzpomněl Pán nebes na svoje plémě,
na sliby, které otcům dal,
zajásej díkem radostným země:
k tobě se blíží slávy Král,
aleluja!

VI. BETLEM.

Planina betlemská. Z dáli zaznívá zpěv andělů.

Zpěv andělů:

Betléme Efrata, ó město světu skryté,
nad města králů vůli Boží zvýšené,
ozdob své brány, připrav posly hbité,
aby zvěst spásy nesli v kraje vzdálené.

Z brány tvé vyjde Vládce mocný příštích věků,
Podivný, Rádce, Bůh a Kníže pokoje,
z přečisté Panny zrozen, královny všech vděků:
Betleme, plesej, den tvé slávy blízko je!

Sbor pastýřů:

S námi buď, Pane,
nocí ať plane
hvězdných tvých světel zlatý jas,
z betlémské nivy
v nebes kraj snivý
k tobě se nese proseb hlas.

V temnoty noci
nebeskou mocí
rozžehnej ohňů našich žár,
v krajině ztmělé
v stráži své bdělé
oveček nedej v zhouby zmar!

Ochránce lidí,
oko tvé vidí
v hlubiny moří, v noční tmy;
bídný se bojí
pomoc však tvoji
služebník věrný čekat smí.

ADAR:

Hospodin světlo, síla má,
koho se budu báti?
Propasti byť mně kryla tma
při mně Pán bude státi.
„Staň se! Buď chválen věčný Bůh!“

Slyším hlas jeho nad zemí,
blízko je pastýř bdělý,
provede krok můj pouštěmi,
nebudu osamělý.

Skryje mne jistě v stánku svém,
v ochraně svého stanu,
sešle mi pomoc v boji zlém,
opuštěn nezůstanu.

Protož se vesel, duše má,
důvěřuj Hospodinu,
světlem ti bude nuční tma
v bezpečném šjeho klínu.

Sbor pastýřů:

Hospodin je pastýř náš,
duši občerstvuje,
k břehům pastvin zelených
cestu ukazuje.

K vodám živým vodí nás
přes údolí stinná,
k nohám vonné koberce
lučin rozepíná.

Stůl svůj strojí každý den
v dobrotě své věčné,
vzdej mu, duše, čest a dík
v písni chvály vděčné.

Hospodin je pastýř náš,
věrné syny blaží,
v noci temném soumraku
bude naší stráží.

ADAR:

Paste se, ovečky
v betlémské pláni,
zlého se nebojte
Pán Bůh vás chrání.

Paste se ovečky, hvězdy vám svítí,
s pastýři nad vámi
budou dnes bdíti.

SEFO:

Dnes, bratři, divná moc a plna svatých tajů,
jak kouzlo tajemné by s nebes dýchlo krajů.

ADAR:

Díš, pravdu, Sefo, kouzlo neznámé
i duši moji dechem touhy vlní,
zda chvíle blažené se dočkáme,
kdy Pán své sliby Israeli splní.

SEFO:

Čas již se naplnil — král cizí vládne nám
a berla odňata je z pokolení Judy,
jsme národ bez krále, žalm touhy zvučí v chrám
a v hanbě poroby práh otcovské je půdy.
Zda splní Hospodin již zaslíbení slova
a hvězda spásy vzejde z domu Jakubova?

ADAR:

Je věrný, bratři, Pán — a doba nedaleká,
zas bleskem moci vzplá, jak rámě archanděla.
A Sion, který lká jak vdova osiřelá,
kdy pošle Mesiáše, jehož národ čeká.

JUDA:

Král věků budoucích, Bůh sám, Pán věčné slávy,
Kým asi bude ten, jenž přijde spasit nás?

všech národů jej velebiti bude hlas
a panovníci země před ním skloní hlavy.

Aj, průvod králů z dálných zemí přijde k němu
a v podnoží mu složí zlata skvoucí lesk,
jak vítěz na oslátku vjede do Salemu,
v ples radostí se změní dávné touhy stesk.

A přec zas trpěti a v chudobě má žíti,
chléb bolesti ho čeká, nápoj soužení,
hřeb ostrý v jeho dlaň i v nohy budou bíti
a zemře v potupě a v hanby znamení.

Stín smrti zahalí jas jeho svatých skrání,
v říš tamnosti a mrákot v mdlobě sestoupí,
svou smrtí bolestnou však smrtelně Smrt zraní
a z hříchu člověka svou smrtí vykoupí.

A svatý prorok dí, že zlomí pouta hrobu,
Pán nedá tělu jeho v porušení ztlít,
jas světla vítězného svitne v jeho kobu,
hrob jeho na věky se bude slávou stkvít.
Ó, jaké tajemství!
Duch lidský nevyměří
té Lásky hlubiny, z níž Spásy vzejde květ!

Bůh zjevil nám to však a duše moje věří,
co svatých proroků nám hlásá čistý ret!
Je veliký Hospodin, Bůh svatý Israele
a věrný od věků je v každém slovu svém.
On splní sliby své — tak věřím z duše celé
a k trůnu lásky Jeho toužím s prorokem:
Ó, rosu spásy dejte, nebesa, již shůry...

Jasná záře rozlévá se krajinou betlemskou. Zpěv andělů zaznívá.

Zpěv andělů:

Chvalte Pána výšiny,
chvalte Pána údolí skrytá,
z noci temné hlubiny
hvězda spásy svítá.
Vzpomněl lidu Hospodin
zjevil světlo spasení svého,
Kristus zrozen, Boží Syn
z lůna panenského,
Aleluja!

JUDA:

Co znamená ten zpěv a náhlý úsvit denní?

ADAR:

Hle, bratři, Betlem tone v světel rozzáření!

SEFO:

A nad ním hvězda jasná zoří velkou plane.

Pastýři:

Ó, srdce zachvívá se, bázní polekané.

JUDA:

Hle, jako sněhu pýř v tom bleskném zaplanutí
kruh světla vířivý se tichou nocí chvěje...

ADAR:

To anděl Boží je — jas hvězdný na peruti,
níž k zemi snáší se...

Pastýři:

Kam posel Boží spěje?

SEFO:

V prach skloňme hlavy své —. kdo zřít smí v jeho tvář,
z níž Božích vyvolenců line svatozář...

Anděl:

Nebojte se!
Zvěstuji vám radost velikou,
která bude vám a všemu světu.
V Betlemě dnes narodil se vám
Spasitel, jenž slove Kristus.
To vám bude znamením:
Naleznete nemluvňátko,
ovinuté plénkami a položené v jeslích.

Zpěv andělů:

Sláva na výsostech Bohu,
a na zemi pokoj lidem dobré vůle!
Chválíme tebe, dobrořečíme tobě,
klaníme se tobě, oslavujeme tebe,
díky vzdáváme tobě pro velkou slávu tvou!

Pane Bože, nebes Králi,
Bože Otče všemohoucí,
Pane, Synu jednorozený,
Jezu Kriste!
Pane Bože, Beránku Boží,
Synu Otce!
Jenž snímáš hříchy světa,
smiluj se nad námi!
Jenž snímáš hříchy světa,
přijmi modlitbu naší!
Jenž sedíš na pravici Otce,
smiluj se nad námi!
Ty jediný jsi svatý,
Ty jediny jsi Hospodin,
Ty jediný jsi nejvyšší,
Jezu Kriste,
s Duchem svatým v slávě Boha Otce.
Amen.

Dr. Jaroslav Šťastný:

Jungmannův list k faráři Beránkovi.

Na faře v Osenicích u Dětenic chová se jako vzácná památka na Josefa Jungmanna jeho list k faráři Beránkovi, u něhož Jungmann, Marek a jiní buditelé bývali milými hostmi.

Farář Václav Beránek, narozený 23. ledna 1785, se stal knězem 1815 a brzo po svém vysvěcení už byl farářem v Osenici (Jungmann píše v Historii z r. 1849: we Wosenicích), byl horlivým přítelem literatury, pořídil si pěknou knihovnu, jejíž zbytky dosud na faře jsou uchovány, a sám se také pokusil o verše. Otiskl mu je časopis Čechoslav, který redigoval V. R. Kramerius. Zemřel 26. května 1864.

Dopis Jungmannův je psán ve formátě malé 8° a zní takto:

Laskavý příteli!

Bylo mi milo něco zase jednou o vás, Vel. Pane, slyšeti, neb raději od Vás samého čísti. Já ovšem v Praze jsem, ale posud jen jako tělem, duch na ten čas ne doma. Ještě jsem pro své práce ani literaturu naši pomysliti nemohl, ale to se podá. Slovník P. Dobrovského celý hotový jest a druhý díl každý den chce počíti vydávati, an na něho mnozí naléhají.

Noviny věru za mnoho nestojí — kterékoli člověk do ruky vezme. Ještě Palkovičův Týdenník aspoň to do sebe zá dobrého, že dobře česky psán. P. mladý Kramerius nepostoupá, jak by měl po šlépějích svého výborného otce, Hýblových

jsem dosud neviděl (t. j. Schönfeldských). Hromádko zase vydává listy a nemaje liter, pomáhá sobě polskou dobropisemností.

Stojí Týdenník 7 fl. pololetně a psáti náleží:

An Georg Palkowitsch, Prof. der slawischen Literatur in Pressburg. Nr. 338 po diližanci.

Hromádkových, tuším rok 24 fl. nejvýš stojí. O spolku posud řeči nebylo, ale o společném usilování mnohých o zlepšení literatury. Nejedlý bude vydávati Hlasatele, toliko prosí, aby mu někdo vždy pomáhal. Ráčite-li míti něco hodného, kratšího, nebo nikdy jiný, — přispějte.

P. Kramář přinesl mi sám částku české encyklopedie (physikal, i politickou geografii). Můj bratr malou anthologii vyhotovil, od p. Kauble čekám přírodopisnou, od Marka filosofickou, od Jodla historickou částečku a tak snad ještě letos výjde na způsob Funkové malé.

Což p. Strnad? Dopisuje-li, co?

Račte pozdraviti všech, kdo mne znají a na mne vzpomínají.

Váš upřímný přítel

Jungmann.

Pozn. List je patrně z r. 1816, když Jungmann byl první v Praze po svém přestěhování z Litoměřic.

Dobrovského slovníku II. díl vyšel r. 1821.

Palkovičův Týdenník vycházel od r. 1812—1818.

Mladý Kramerius byl Václav Rodomil Kramerius, syn Václava Matěje Krameria, spisovatel lidových povídek, redaktor Čechoslava, a C. k. vlast. novin. Rukopisy nevydaných spisů jsou ještě u nakladatele Landfrassa v Jindřichově Hradci.

Hýbl Jan, nar. 1786, zemřel 1834; vydával Rozmanitosti, Hyllos, Jindy a Nyní, Noviny Poštovské a vydal Historii českého divadla, znovu otištěnou Vikt. Nejedlým r. 1921. Jungmann v Historii literár. 1849, uvádí pod č. VI. 1086, Václ. Rod. Krameriusa jako redaktora C. k. vlasteneckých novin (nákl. p. z Šenfeldu) od r. 1813—1823.

Kramář Josef byl farářem ve Vysokém, Kauble Josef byl profesorem na gymnasiu litoměřickém, Marek Antonín je známý přítel Jungmannův, farář v Libuni, Jodl Jan, byl přítel Hankův z let studentských a profesorem na gymnasiu litoměřickém, v době, kdy tam Jungmann působil. Jungmann Antonín, bratr Josefův, byl profesorem porodnictví v Praze.

Strnad je patrně spisovatel, uvedený v Jungmann. Historii pod č. VI. 1473 a jako přispívatel do Přítele mládeže: Hmyzové r. 1833.

Všichni tito spisovatelé jsou uvedeni v listě Jungmannově k Markovi z 30. srpna 1815: Přijdu-li do Prahy, postarám se o to, aby něco v Čechách vycházelo, především chceme encyklopedii Funkovu neb raději podobnou malou českou vydati. Pan Kouble přírodopisnou, p. Kramář zeměpisnou, P. Jodl podle psaní Kramářova dějepisnou, část na se vezmou, já vezmu přehlédnutí celého a korekturu s tiskem na sebe. Vy byste mohli logiku a dušesloví, psychologii na se vzíti, není toho mnoho.

Podle životopisu Jungmannova od Zeleného, Jungmann myšlenku, vydati knihy o naukách na ten čas nejpotřebnějších, jakousi ency-

klopedii nauk Jungmann již v Litoměřicích choval a ani v Praze s mysli nepustil. Po příchodu do Prahy úsilovně se domáhal provedení toho, aby byla vydávána Malá encyklopedie. Tak r. 1816 11. ledna psal Markovi: První rok málo tuším vyrobím pro naši literaturu, avšak aspoň o to se postarám, aby ta malá encyklopedie vyšla. P. Kramář mně to potěšení udělal a sám svou část (zeměpis) přinesl, kýž i Vás brzo tak uvidím. Již ani nevím, kdo co na sebe vzal vypracovati k té věci. P. Jodl historický díl, Kouble přírodopisný, a jestli Vy filosofický vyhotovíte, nezbyde mně ničeho, než abych to srovnal a pod jednu měru a jeden způsob uvedl, což ovšem dost ještě práce dá.

O chystaném spisu Kramářově zmiňuje se Zelený ještě na straně 129. životopisu Jungmannova, že se pustil do spisování knihy o obecném zeměpise, ale že se ten spis nikdy nedočkal vydání.

Na faře osenické jest ještě jedna pěkná památka na Jungmanna, a to opis jeho překladu Písně o zvonu od Schillera. Nelze však tvrditi, že je to písmo Jungmannovo. Opis je z roku 1815.

Veledúst. pánu děkanovi J. Pokornému v Osenici děkuji srdečně za upozornění na list Jungmannův a laskavé svolení k jeho opsání a uveřejnění.

Dr. Jaroslav Šťastný:

Rulíkova oslavná báseň na opata Fortunáta Böhma.

O Janu Nepomukovi Josefu Rulíkovi slýchali jsme v přednáškách universitních, že to byl pražský měšťan, který se horlivě staral o probuzení jazyka českého, napsal spisek: Sláva a výbornost jazyka českého, vydával Kalendář historický, atd., a představovali jsme si ho jako mistra nějakého počestného cechu, měšťana pražského, který tak jako jiní prostí občánkové hrával i na ochotnických představeních, skládal prostinké verše, spisoval populární historické články a knížky, a zatím byl Rulík absolvovaným filosofem a za své zásluhy o hudbu chrámovou se stal pražským měšťanem roku 1776. Jeho životopis je stručný: Narodil se v Žlebích v roce 1744 a zemřel v Praze 1812. Vystudoval nižší gymnasium v klášteře želivském a filosofii v Praze. Na novoměstském gymnasiu jesuitském byl přijat jako zpěvák a hudebník. Původního úmyslu studovati theologii se vzdal a věnoval se jen hudbě. Stal se zpěvákem a houslistou při kůru sv. Štěpána a na Karlově, pak ředitelem kůru u Jesuitů na Karlově náměstí a na konec choralistou a houslistou při pražském metropolitním chrámě.

Byl prý výborným hudebním skladatelem, ale jeho skladby dnes zapadly. Jako literát budil lásku k českým dějinám a k české řeči a literární historie vděčně o něm hovoří. Stýkal se s Tomsou, Thámy, Ungarem, Vydrou, Procházkou, a nejvíce s Václavem Krameriem. Kramerius se stal nakladatelem jeho spisů, z nichž jmenovati chceme alespoň Život sv. Jana Nepomuckého 1779, Ortel a kšaft Ludvíka XVI., Kalendář historický 1797—1806, Gallerii aneb vyobrazení nejslovutnějších a nejznamenitějších osob země české, Náležité vypsání hrobů královských a

knížecích v kostele pražském sv. Víta. Zevrubný soupis všech přečetných prací Rulíkových nalezne čtenář v slovníce Wurzbachově, v Ottově Naučném slovníce, ale nenalezne tam zmínky o práci, kterou zde pro její vzácnost otiskujeme, a která svědčí, jak dobrým latinským veršovcem byl musikus a zpěvák Jan Rulík.

Památka ta je majetkem kapitulní knihovny vyšehradské, otiskuji ji s laskavým svolením bibliothekáře vsd. pana kanovníka Msgre V. Müllera.

Nadpis zní:

Cultus
pietatis ac venerationis pro gloriosa
onomasi reverendissimi ac amplissimi
domini
Fortunati Böhm
abbatis, inclyti regni Bohemiae
praelati infulati.
a
Joanne Rullik,
cive prageno,
scriptore bohemo,
MDCCCVII.
Vetero-Pragae, Typis Joannis Diesbach.

Na druhé straně:

Tu! quamcunque Deus Tibi fortunaverit horam! Horatius.
Ut Fortunatus vixeris orbe diu!
Author versiculi complevit verba citati Horatii.

Na třetí straně:

Elegia.

Gesta! Virumque cano, Cui Virtus magna coronam,
In pretium meriti, nectere grata cupit.
Hunc Fortuna Virum proprium sibi Nomine fecit,
Donaque Supremus contulit Ipse DEUS.
Fortunatus erat a) nostra de gente Bohemus b)
Provida quem Nemesis posuit inde Caput.
Posuit Illa Caput, Fratrum vovente corona,
Ternis Coenobiis; c) sors Benedicta fuit;
Fortunaeque suae gaudent, dum plurima sperant
A Fortunati corde referre Bona.
Recte speratis! non expectatio fallet,
Cum Bonus ante fuit, tum Bonus Ille manet.
De Bonitate sua Tirones Ordinis Almi
Dicant! His Prudens Ipse Magister erat. d)
Aris, atque Focis operas impederat omnes e)
Ante, simul et nunc cura perennis erit.
Propitius plantis: ascensus solis in altum;

Altior Is factus, plus radiare volet.
Non radiare putem, justo splendoris honore, f)
Sed decumano, me hercle! labore cupit.
Et nunc ecce! venit Lux ejus Nominis Alma; g)
Tanto Patrono quid, nisi vota feram?
Vota fero, quae corde gero, sacrata diei,
Ter Felix, Faustus vivere perge diu!
Ut Fortunatus multos devivat in Annos,
Idque DEUS faveat, fundito quisque preces!
At quis non oret pro sollicito Patre natus?
Nolit ni ingratus filius esse Patris!
Fortunatus eras, — es,, — Fortunatus in aevum
Esto! — haec sancta Tui vota clientis erant.
Vota clientis erant, quem Tu dignare fovere;
Namque his perpetuas adjicit ille preces.

a) Nomen Rev. ac Ampl. D. Praelati. b) Ejusdem cognomen Böhm. c) Abbas Brzevnovii — Braunae — Wahlstadii in Silesia. d) Novitiorum ante Magister. e) Curatus et Inspector oeconomicus Frigido-aquae. f) Ab omni figura hujus mundi alienus. g) 23. Aprilis, et simul dies natalis 1754.

O činech, o muži zpívám, jemuž velká Ctnost laskavě věnec za odměnu zásluh plésti žádá. Tohoto muže štěstí jménem si osvojilo a dary Nejvyšší věnoval sám Bůh. Fortunát byl z našeho kmene Čech, prozíravá jejž Nemesis ustanovila nyní Hlavou. Ustanovila Ona jej hlavou, když sbor Bratří poslušnost šiboval, Třem klášterům Osud dobrotiv byl. Těší se ze svého štěstí, doufajíce od srdce Fortunátova mnohé dostati dobro. Správně doufáte, nezklame očekávání.
Jak dobrý byl dříve, tak dobrým on zůstane. O jeho dobrotě žáci řádu nechť vypovídají. Jim moudrým byl učitelem. Oltářům i krbu domácímu věno dal svou péči dříve, rovněž nyní vždy mu na péči budou.
Přízniv rostlinstvu i výstup slunce do výše. Povýšen on víc aby zářil, bude chtíti. Nemyslím, že zářiti žádá spravedlivou ctí lesku, ale přísámbůh povinnou prací. A nyní hle, Vznešený Den přichází jméno jeho. Takovému ochránci nemám-li přání přednésti?
Přání přednáším, jež v srdci nosím, dni posvěcená. Třikráte šťasten, blažen žij dále dlouho.
Aby Fortunát mnohých se dožil let, a Bůh, aby toho dopřál, každý své prosby vylévej! A který syn by se nemodlil za starostlivého otce? Kdyby snad nechtěl nevděčným býti synem Otců?
Fortunát Jsi byl, Jsi, Fortunátem na věky budiž! To svatá byla přání Tvého chráněnce.

Václav Kašpar:

Můj Bůh.

(Pokračování.)

Hledal jsem zaměstnání. Po dlouhé době jsem je našel a pracoval jsem jako laborant u jednoho lékárníka. Můj zaměstnavatel však dával příliš najevo, že mi prokazuje jakousi milost, a když jsme se jednou utkali k vůli nějaké maličkosti, dál mi výpověď. Zatím jsem bydlil u jedné vdovy a ta mi za byt čekala. Setkal jsem se s bývalým spolužákem a ten mi radil, abych se ucházel o místo na Schvarcenberském velkostatku jako účetní. Zažádal jsem si o ně a skutečně jsem obdržel místo na velkostatku u Netolic. Tam jsem se záhy zapracoval; byl to moderní velkostatek o osmnácti dvorech a pivovaru, práce bylo dost, ale aspoň byl také chléb a to znamenalo mnoho v oněch dobách nedostatku a hladu. Nastal pro mne poněkud klidný život. Ve dne jsem pracoval, večer jsem chodil do místní společnosti mezi honoraci. Ta se málo starala o válku. Zábava stihala zábavu, hráli jsme divadlo a mne uviděli mezi sebou rádi, neboť jsem přinášel s sebou iniciativu...

Leč já byl po nějakém čase opět rozdvojen. Nemohl jsem nemilovati žen, s nimiž jsem se stýkal, a tak jsem prožil několik avantur. Některé z nich dotýkaly se mne dost bolestně. Spíše jako kamarádství než lásku jsem cítil k selské dívce Aničce... Bydlela ve vesnici vzdálené půl hodiny a vídali jsme se jen v neděli. Psala mi denně a měla mne velmi ráda. Když jsem šel opět k odvodu, psala mi, že se za mne modlila u lesní kapličky, již ozdobila květy, abych nebyl odveden. Já odveden skutečně nebyl, leč za nějaký čas jsem ochabl, Anička přestala psát a já jsem se stýkal s Liduškou, dcerou nadlesního; ta byla zasnoubena s poručíkem, jenž byl toho času v poli. Měla však ráda mne a čím více namáhal se její snoubenec v dopisech s pole o sňatek, tím byla nešťastnější.

Já v té době četl Goethovo „Utrpení mladého Werthera" a knihu jsem nebezpečně prožíval. Nebyl jsem dalek ani sebevražedných myšlenek. Liduška však byla rozumější, podlehla nějakému okamžitému rozhodnutí a uzavřela telegraficky sňatek. Mnoho jsem tehdy trpěl a tím bouřlivěji jsem se pustil do zábav, hledaje zapomenutí.

Za čas upoutala mou pozornost drobná Miluška, přišedší právě z pensionátu. S tou jsem několikrát chodil a doprovázel ji z večírků. Avšak její naivita mne záhy omrzela, a já byl uchvácen blaženou, ohnivou a smyslnou láskou.

Upoutala mne brzy dlouhými pohledy a klopením protáhlých řas. Vyzval jsem ji po seznámení k tanci a poznal jsem okamžitě, co znamená to prudké její přitisknutí. Opila mne vášní jako vínem a úplně si mne podmanila. Stal jsem se otrokem

její vůle a jejích rozmarů. Nějaký čas mně to činilo šťastným, avšak potom se dostavovaly okamžiky, kdy jsem pociťoval odpor a umiňoval si, že s tou ženou přeruším všecky styky. Avšak když přišla hodina schůzky, chvěl jsem se nedočkavostí a — šel jsem. Byla to taková malá „kurtisánka en detail", která dovedla podivuhodně ovládat muže. Ani se nenamáhala s vymýšlením drobných lstí a úskoků. Stačilo jediné slovo a já bych šel pro ni do ohně.

V té době žil jsem v jakési mravní anarchii. Bezpečí života a poměrný blahobyt podnítily mou hrdost, stoupající až k pýše. Ovšem toliko k sobě. Jinak jsem byl u lidu velmi oblíben. Vesnice, v níž jsem žil, byla knížecí majetek a velkostatek obhospodařoval obec aprovisací. Téměř veškerá obecní agenda přešla znenáhla na mne a já lidem přál. Vážil jsem aprovisaci, přidávaje nad udanou váhu, na chlebové lístky jsem dával dvakrát až třikrát, Pomáhal jsem hlavně těm, kdož toho nejvíc potřebovali.

Byly to dobré skutky a přece mne nepovznášely. Od konání dobrodiní šel jsem do náruče lehkomyslné ženy.

Moji zaměstnavatelé si mne dosti vážili, poněvadž jsem jim poctivě a vydatně pomáhal. Znamením jejich uznání bylo zejména to, že jsem měl k disposici kočár, jímž jsem mohl jezdit kamkoli.

Vzpomínám, jak jsem jel kočárem na návštěvu k strýci hajnému, a jak vznešeně působila na obyvatele hájovny a okolních samot okolnost, že jsem přijel v panském kočáře, taženém černými, lesklými koňmi, sedě vzadu za kočím v livreji. I u strýce jsem stoupl okamžitě v ceně a nikdy nebyl ke mně tak vlídný a ohleduplný jako tentokrát.

— Vidíš, já ti pořád říkal, abys na sebe dbal a byl hodný, že to někam můžeš dopracovat, pravil, ale já se nemohl rozpomenout, zda to říkal skutečně.

Když jsem odjížděl, měl ten starý, dobrý muž v očích slzy.

Měl jsem pocit studu. Kdyby strýc věděl, jak já žiji! Jak hluboko jsem klesl!

13.

Tak čas ubíhal a já šel v únoru 1917 znovu k odvodu. Tehdy už si v nováčcích vůbec nevybírali a já byl odveden. Těžko jsem se loučil s dosavadním přístavem klidu, ačkoli jsem si na druhé straně přál, abych se mohl nějak osvobodit od té ženy. Vděční venkované zahrnuli mně dary. Co jsem mohl, prodal jsem, abych se s tím nemusil vláčet po kasárnách.

Půl roku jsem žil jako voják — nevoják. Nevěděli, co se mnou mají dělat. Nějaký čas mne zaměstnávali v Praze jako písaře, pak mne poslali do Krakova, na konec do Badenu k vrchnímu armádnímu velitelství.

V lázních byl skvělý život. Mohl jsem jej volně pozorovat,

neboť, jsa zaměstnán v oddělení pro válečné vyznamenání, mohl jsem se volně pohybovat a pozorovat. Lázně byly plny. Největší část obecenstva tvořili bohatí židé a váleční zbohatlíci. Jezdili v autech, plni těžkých zlatých řetězů a prstenů, jejich tlusté a sprosté ženy flirtovaly s důstojníky. V restauracích projevovala se nejsilněji jejich žravost a nenasytnost, pýcha a bohatství zaslepovaly jim oči, když jim válka pomohla k neobyčejnému blahobytu, zatím, co v předměstí skvělých lázní zmírały ženy hladem s vychrtlými dětmi u prsou. Bouřil se ve mně sociální cit, podporován vlastním nedostatkem, neboť jsem měl sám hlad. V té době spěla krise zásobování k nejkritičtějšímu bodu, a měli-li vojáci na frontě kus masa, umírali ti v zázemí hladem a nemocemi z podvýživy. Nic na věci neměnilo, že jsem byl v kanceláři vrchního armádního velitelství. Neměl jsem nikde známých, peněz bylo málo a v lázních nemožno pro drahotu něco koupit.

Co jsem měl z občanského života při sobě, prodal jsem, ale nestačilo to k utišení hladu. Ohlušoval jsem hlad hudbou, poslouchaje promenádní vojenské koncerty. Chodil jsem do divadla, abych i tam ukonejšil uměním kručící žaludek. Málo to pomáhalo a já trpěl hlad dále. Pýcha mi bránila, abych napsal strýci o kus chleba. Naopak, v dopisech jsem ho ujišťoval, že se mi dobře daří a že mám všeho dost.

Ještě ke všemu jsem se opět — zamiloval. Na Blaženku jsem již nevzpomínal, — sešla s očí, sešla s mysli, — a tu jsem jednou pozoroval při koncertu v parku mladou dívku plavých vlasů v růžových šatech. Procházela se se starší ženou, patrně matkou, a jak se dívala po mimojdoucích, naše oči se setkaly. Potkali jsme se ještě několikrát, a pokaždé jsme se na sebe podívali. Potom zmizela. Byl jsem podivně znepokojen a druhého dne jsem šel do parku s tlukoucím srdcem. Přišla opět, tentokrát sama. Když jsme se potkali, mírně se usmála. To mi dodalo odvahu a já ji oslovil. Představil jsem se jí a nit hovoru byla navázána. Jmenovala se Poldi, její otec byl obchodník kožemi. Typ dobrého, nezkaženého děvčete, mírná povaha a nedostatek jakékoli přetvářky. Zamilovali jsme se a já hodlal navázat vážnou známost. Abych se Poldi více zalíbil, musil jsem mít novou uniformu. Ještě jsem se divil, že se za tu, kterou jsem nosil, nestyděla, neboť ty vybledlé kusy špatné látky nemohly vzbuzovat nijakého obdivu.

Musil jsem strádat, abych si k nové uniformě pomohl. Mořil jsem se hladem, odpíral jsem si všecko a konečně se mi podařilo ušetřit několik set. Poldi tehdy odjela s matkou na návštěvu do Vídně, a když se vrátila, přišel jsem jí uvítat v nové uniformě, v lakových botkách, navoněn kolínskou vodičkou. Viděl jsem, jak byla překvapena, a její úsměv obdivu vyvážil všecko moje strádání, i to, že v té chvíli mi klesaly nohy slabostí.

Moje sebevědomí stouplo a tak jsem mohl kladně odpovědět na Poldino pozvání, abych o dovolené jel s ní do Vídně. Její matka věděla o dceřině známosti a nebránila jí. Prožili jsme ve Vídni několik krásných dní. Vídali jsme se denně a trávili celé hodiny spolu. Chodili jsme do parků, divadel, jezdili na Semmering. Milovala mne veškerou něhou svého srdce a plakala při mém odjezdu. Věděla proč.

Její otec dosud nevěděl o její známosti a když mu nyní paní o ní řekla, rozzuřil se a zakázal dceři se mnou mluviti. Marně jsem čekal v parku, marně u domu, marně jsem psal dopisy. Byl konec.

Nějaký čas jsem byl trudnomyslný a upadl duševně do horšího ještě stavu. Ztrácel jsem důvěru v lidi, ztrácel jsem — a to bylo neskonale těžší — víru v Boha. Promýšlel jsem celý svůj život a s umíněností svévolného dítěte usuzoval, že byl toliko řetěz ztrát. Víc mi bylo vzato než dáno. Neviděl jsem viny v sobě samém. Vinil jsem dárce všeho života a všeho dobra. Bouřil jsem proti němu. Na varovné hlasy svědomí odpovídal jsem nezřízeným způsobem života. Pil jsem. V náručích prodejných žen jsem vybíjel svůj anarchismus. Přestal jsem se úplně modlit. Klesal jsem níž a níž.

Dnes, kdy mohu všecko promýšlet klidněji a pod jiným zorným úhlem, jsem v hloubi duše pokořen a hanbím se sám za svou minulost. Co bych za to dal, kdybych mohl smazat tyto stíny!

Všecko nasvědčovalo tomu, že se válka chýlí ke konci a skutečně jednoho dne přišel do poddůstojnické menáže voják s červenou kokardou na čepici a vzkřikl:

— Hoch lebe die Republik!

14.

Nikdo již nejedl. Vyhrnuli jsme se ven a viděli na ulicích rozjařené davy. Vojáci chodili bez „orlíčků“ na čepicích a vodili se s jinými občany za ruce. Pocit náhlého osvobození a úlevy zmocnil se celého města.

Nadšení potrvalo několik dní. Do kanceláře jsem již nechodil, jenom k hlídání jsme byli posíláni a čekali jen na to, až budeme moci jít do občanského života. Konečně na vánoce jsem byl propuštěn. Jel jsem do Vídně, odtud domů. Avšak doma jsem byl znova povolán na vojnu, zúčastnil se okupačních prací na Slovensku, a konečně na podzim jsem mohl jít domů.

Nastal pro mne velký problém — hledání chleba. Strýc mne živit nemohl, to bylo jisto. Musil jsem si pomoci sám. Nějaký čas jsem hledal místo, až jsem je nalezl v cementárně v Lovosicích, kde mne přijali jako úředníka.

Tam jsem prožil tři léta. Byla to perioda, v níž jsem musil bojovati mnohé boje, sám v sobě, i v mém okolí. Byl to čas, v němž jsem poznal mnoho lidské bídy a naučil se ji chápati.

Pozoroval jsem ji nejtěsněji kolem sebe. Do cementárny chodili pracovat dělníci ze šedesáti pěti okolních obcí, lidé, navrátivší se po čtyřech letech vraždění rovnou k práci, jíž odvykli, zdivočelí, drsní, s vyhladovělými žaludky i smysly. Všechen výdělek byli hotovi obětovat požitku. Mzdy byly malé, rodiny trpěly hlad. Viděl jsem scény, nad nimiž jsem se chvěl hrůzou, ač válka mne naučila značné otrlosti. Pracovalo se ve dne v noci ve třech směnách po osmi hodinách. Byla to práce těžká, vyžadující veliké námahy. Dělnictvo továrny patřilo k nejrůznějším povoláním kromě obyčejných pomocných dělníků. Množství řemeslníků, zámečníků, kovářů, elektrotechniků a bednářů pracovalo při strojích. Elektřinu vyráběla si továrna sama při denní spotřebě 20—30 vagonů uhlí. Přes tisíc dělníků hemžilo se v této nevlídné oblasti, ustavičně zasypané bílým cementovým prachem, jejž nesmyl žádný liják. Přes krajní opatrnost docházelo v továrně k četným úrazům, explosím při drcení uhlí, k otravám vyvinujícími se plyny. Nebylo týdne, aby z továrny nevynášeli nějakou mrtvolu. Dělo se tak lhostejně, bez většího zájmu — vždyť lidé byli zvyklí na tolik krve a smrti z války! Sám jsem na vlastní oči viděl dělníky, otce nezaopatřených dětí, rozdrcené strojem. Sám jsem přišel k tomu, kdy dva z nich hořeli jako živé pochodně, a když jsme na nich uhasili oheň, skonali v našich rukou za strašných muk, ještě dříve než přišel lékař.

Továrna byla nazývána dělníky „Jáma smrti". Zasluhovala si toto jméno plnou měrou. Ještě dnes mám před očima ty strašné scény.

Jinak nebylo v továrně přes to, že zaměstnávala dělnictvo obou národností, české i německé, národnostních třenic. Snad to bylo také tím, že Němci byli v menšině — asi třicet procent.

Leč v kalných vodách lovili socialisté. Sociální demokraté, kteří začátkem války opustili zbaběle svůj protimilitaristický program, a nechali umírat tisíce dělníků na válečných jatkách, objevili se opět, plni nápadné péče o dělnictvo. Pomáhali si k pěknym místům a poslaneckým mandátům. Avšak část nedůvěřivého dělnictva zúčtovala záhy s nimi a odštěpila se. V naší továrně měli brzy převahu komunisté.

Cítil jsem s dělníky a sledoval jejich sociální zápasy. Pozoroval jsem jejich život v továrně, chodil jsem na jejich schůze a do rodin. Dělníci si vybojovali značně vysoké mzdy. Daleko široko nebyli tak dobře placeni jako u nás. Na noční práci byly zvláštní přídavky. Nákup životních potřeb obstarávaly konsumy za levné ceny. Při rozumném vedení domácnosti byl zajištěn v rodinách, kde bylo i více dětí, slušný život. Avšak já viděl tolik případů, kdy celá mzda dělníka, dosahující mnohdy až 350 Kč, rozplynula se přes neděli v pití a karbanu, že na celý týden nezbylo haléře! Hladové děti doma křičely, nemocné ženy ležely na ložích bezvládně. Jiný, který ženitbou získal malé hospodářství, kousek

bramborového pole, pár koz a bydlil ve vlastním domku, z něhož nemusil platit nájem, ukládal měsíčně 600—800 Kč do spořitelny. A vydělával právě tolik jako ti ostatní.

V rodinách vládly nesváry. Mravní bída byla zřetelna nejvíce zde. Uvolněná morálka klesala hlouběji a hlouběji. Nikdy před tím neviděl jsem tolik přímo zločinů, páchaných na mládí jako zde. Dusil jsem se mnohdy ošklivostí.

Abych ji přemáhal, hnal jsem se do zábav a ve styku s lidmi jsem hledal rozptýlení. Společnost byla německá a ráda mne přijala. Ženy se o mně zajímaly. Vyznamenávaly mne, že jsem se stával domýšlivým. Zapřádal jsem opět flirty, bavil se, tančil. Na čas jsem přestal vyhledávat rodiny dělníků — nebylo dosti zájmu. A pak vyvíjely se události, které mne k tomu donutily.

V továrně vypukly nepokoje. Komunisté podnítili dělnictvo ke stávce a k té skutečně došlo. Trvala pět týdnů. Rozuření dělníci napadli továrníkův byt, a když je četníci vytlačili ven, seskupili se před hlavní branou a volali divoce:

— Na ně!

V závodě pracovali někteří, již se nedali strhnout ke stávce, a těm stávkující vyhrožovali:

— Pobijte ty psy! Pověsit! Pryč se stávkokazy! Hoďte do toho handgranáty! Pryč se stávkokazy! Oheň do té boudy!

Příchod četnictva zabránil krveprolití. Od té chvíle asistovalo v továrně ve dne v noci dvanáct četníků s nasazenými bodáky. Avšak nepokoje neutuchly. Stávkující se otevřeně chystali k boji. Obléhali v masách továrnu a volali po krvi. Situace stávala se každou chvíli vážnější a zdálo se, že dojde určitě ke krveprolití. A tu jednoho večera objevilo se na pahorku blízko továrny vojsko. Továrník je povolal z Litoměřic, a rota přijela na nákladních autech, s polní výzbrojí, s nasazenými bodáky, jež hrozivě se blýskaly v šeru.

Účinek byl překvapující. Masou, obléhající továrnu, proběhla vlna zděšení.

— Postřílí nás! Mají strojní pušky! Pryč odtud!

Tak ječely ženy, daly se na útěk a strhly i muže.

Druhého dne přišli delegáti vyjednávat. Za několik dní byla stávka likvidována dohodou a ústupky s obou stran. Dělnictvu byly zvýšeny mzdy, dostalo se jim jistých úlev a za krátko byla práce opět v chodu.

My všichni byli událostmi dosti rozrušeni a zlomení stávky jsme přijali jako osvobození. Jako reakce na to dostavila se velká žízeň po zábavách a zapomenutí.

Žil jsem v té době jenom smysly, animálně, nestaraje se o duchovní naplnění života. Ničeho jsem si nedovedl odepřít. Dal jsem se vésti vášněmi. Měl jsem dosti peněz, mohl jsem se vybraně šatiti, jezdil jsem do Prahy, do Berlína, do Drážďan. Prožil jsem řadu milostných avantur. Vzpomínám na ty doby s

bolestí, neboť byly promarněny v jepičích radovánkách, jež neměly účele. Bylo to snad nejneplodnější období mého života.

Zdálo se mi, že mi naprosto nic nemůže scházet, a nějaký čas jsem byl velmi šťasten. Úspěchy, jež jsem dobyl, v povolání, společnosti a u žen, mi pomátly hlavu. Nečinil jsem si žádných starostí se životem. Žil jsem jen přítomnému okamžiku, nestaraje se o zítřek. Celé noci jsem vysedával v lokálech. Často jsem se vracel domů pozdě k ránu opilý a beze spánku jsem šel do kanceláře pracovat. Stal jsem se tak otrlý, že jsem na Boha ani již nemyslil, abych se vyhnul výčitkám svědomí. Bylo to veliké ponížení mé duše, nehodné člověka.

Učinil jsem si programem života hřích. Jak dlouho mohlo trvati moje tak zvané štěstí? Hřešil jsem, těžce jsem hřešil, snad všemi hlavními hříchy, a toto strašné sedmero mne ještě dnes dusí i ve vzpomínkách.

Nebudu zde líčit všecky svoje hříchy. Pán nebes a země je zná a já jej ustavičně prosím o odpuštění. Přeji si při tom, abych za ně pykal, jak je spravedlivo. Ať Bůh usoudí jak chce. Ale kéž by můj život byl aspoň někomu výstrahou, aby stavěl na oči trestuhodnou lehkomyslnost a lhostejnost, s jakou já jsem žil.

15.

Kdo z lidí může stopovat božské úmysly? Kdo zná plány Boha, podle nichž nás vede, kam sám chce?

Znenáhla se mi začal můj způsob života ošklivit... Unavoval mne. Po nočních zábavách jsem býval proniknut omrzelostí, hořkostí a podivnou nostalgií. Ve společnosti jsem náhle umlkal a bloudil duchem jinde. Přítomnost žen mne rovněž unavovala. Stával jsem se blaseovaným. Tím více na mne dorážely, že to unavovalo i mou samolibost.

Stále pustší a povrchnější jevily se mi naše zábavy, nesmyslnějším můj celý život. Musím je změnit, umiňoval jsem si, ale nedostávalo se mi k tomu sil. Navykl jsem si příliš lehkomyslnému ubíjení času i sil, a došel jsem jednoho dne až k tomu bodu mravního anarchismu, když jsem si řekl:

„Co na tom! Až mne to jednou ještě víc omrzí, stačí jediný výstřel a bude pokoj...!"

Byly nebezpečné okamžiky, kdy jsem se laskal s touto myšlenkou a představoval si údiv a zděšení mých známých. Málem jsem si vykládal zbabělost sebevraždy jako hrdinství. Tak daleko jsem zašel.

Nedovedu už dnes rozeznati jednotlivé detaily toho, jak jsem se znenáhla změnil. Z veselého mladého společníka, milujícího svět, ženy a zpěv, stával jsem se morousem, jak říkali a co nemohli pochopit. Sám jsem nevěděl, kde to vyústí, ale s určitostí jsem očekával negaci. Žádný klad nemohl přijíti z toho, čím jsem žil a čím jsem odumíral.

Nic mne nedovedlo nasytit, nic nějak zvlášť upoutat, ač smysly nemohly se opojit čímkoli. A dnes, když jsem toho všeho vzdálen, nemohu pochopit, jak jsem mohl žít tak bezúčelně a naprázdno.

Neměl jsem pro koho žíti. Neměl jsem pro koho bojovat, pro koho pracovat. Vysmíval jsem se manželství, neboť můj cynism vzrůstal.

V této době chaosu a bloudění be zcíle se udál znenáhla ve mně převrat.

16.

Jedné jarní neděle odmítl jsem jíti se známými na jakýsi výlet a vydal se na toulky sám. Chtěl jsem si odpočinout od lidí a tak jsem šel kam mne nohy nesly. Nevím dodnes, kde jsem toho dne bloudil. Ušel jsem jistě mnoho hodin, bez cíle a bez myšlenek. Prošel jsem několik vesnic, kdesi něco pojedl a šel stále dále slunečným dnem. Když odzvonili na blízku poledne, ulehl jsem na paseku a usnul jsem. Zdálo se mi, že jsem oblečen v hnědé řeholní roucho jako svatý František, že jdu mezi pohany a káži jim Boží zákon. Měl jsem při tom pocit velkého životního štěstí a naplnění požehnaných dnů, že jsem celý hořel láskou a jí zapaloval i lidi. Jaké bylo moje probuzení, když jsem se viděl v tmavých šatech moderního městského muže v bezvadných střevících a pestré kravatě! A přece, jak jsem cítil na nohou chlad, pronikající prostými opánky, ještě před chvíli. Chtěl jsem snít dál, leč nedařilo se mi.

Vstal jsem, vzal hůl a šel zase dál, rozmrzen sám sebou. Přešel jsem pole, vonící travou a zabočil jsem opět do lesů. Dlouho jsem zase kráčel, vysokým lesem i pasekami, přes mýtiny a strže a dosud jsem nevěděl, kde jsem. Věděl jsem, že stále takhle jíti nemohu, že se musím vrátit a přece v jakési umíněnosti jsem šel stále ku předu.

A tu, když jsem vyšel na jakous mýtinu, objevil se mi před očima obraz, na nějž nezapomenu do posledního okamžiku. V záři odpoledního slunce stál přede mnou klášter, neveliký a starobylý, pokrytý prejzy s velikou zahradou. V zamřížovaných oknech, jež se leskly na slunci, jsem ničeho neviděl. Ale v zahradě, kam jsem mohl dohlédnouti přes zeď se stráně, na níž jsem stál, zpozoroval jsem dva františkány; jeden z nich předčítal něco ve veliké knize a pak o tom hovořili. Avšak nebyli sami; opodál dva jiní dívali se do korun stromů a smáli se něčemu s prostotou, která mne naráz okouzlila. Neměli ničeho na hlavách a ve vlasech jim svítilo slunce. Jejich vyhublé tváře zdály se vyjádřovat neskonalý mír a bratrskou lásku. Neviděli mne a já se mohl na ně dosyta nadívat. Díval jsem se lačně a zvědavě jako na zjevení. Usedl jsem na kmen a hltal očima obraz, připomínající klášterní život středověku. Hle, přemítal jsem, tolik věcí se mění ve světě,

rodí se noví lidé a nové ideje, lidé si zatěžují život i svědomí tolika zbytečnými věcmi, a přece je něco, co se nemění, co nepodléhá době, co vyrůstá z tradice a vnitra, co vychází z věčnosti a co ústí opět v ní. Tento prostý život práce a odříkání ve službách všech je týž, jako býval před sedmi sty lety. Nic se na něm nezměnilo. Tito bratří, kteří tu odpočívají v den sváteční, nepoznají jindy chvíle odpočinutí, a snad již zítra některý z nich odejde do neznámých krajin, aby přiváděl duše k Bohu. Půjde rád, s nadšením a poslušností, jaká je vlastní těmto synům svatého Františka, za nesmírně těžkých podmínek bude kázat slovo Boží lidem, kteří ho snad umučí, snad již za několik týdnů některý z nich pokryje kus cizí země svou krví a nevrátí se domů — a přece jeho život bude míti svůj vyšší smysl!

Nikdy se mi nejevila pustota mého vlastního života tak veliká jako teď. Když posléze zvon odvolal všechny mnichy ze zahrady do kaple a já zůstal na stráni, pozoruje dveře, jež se za nimi zavřely, pociťoval jsem hluboký smutek. Stmívalo se již, když jsem se zvedl k odchodu.

Musil jsem tehdy ve vesnici najati povoz, aby mne dopravil domů, neboť jsem se vzdálil několik hodin cesty.

V příštích dnech měl jsem v hlavě naprostý chaos a namáhal jsem se vybřednouti z labyrintu. Přemýšleje horečně, co dělati, nemohl jsem ani spát. Mučil jsem se ustavičnými myšlenkami do naprosté únavy....

Znal jsem jednoho vážného kněze, žijícího celou duší svému povolání a k tomu jsem se odhodlal jednoho dne jíti. To už jsem byl téměř rozhodnut, jít — do kláštera. Tato myšlenka mne přepadla jednou v noci a již jsem se jí nezbavil.

Přijal mne s úsměvem ve svém skromném bytě a vedl dál. Znali jsme se poněkud jen s povrchního styku a on patrně očekával nějakou všední žádost nebo záležitost. Pozoroval jsem na jeho tváři úžas, když jsem ho žádal o radu v jisté vážné záležitosti, že totiž hodlám se věnovati řeholnímu životu.

Jeho obličej zvážněl a on se otázal:

„Rozmyslil jste si vše dobře? Nechci váš úmysl nijak vymlouvat, ale nutno vše dobře uvážit, aby jednou nenastalo zklamání. Život řeholníka a kněze vůbec není jen tak snadná věc, a kdo to neprožil, neví kolik sebezapření, silné vůle a modliteb je třeba, aby člověk vydržel. Chcete radu, milý příteli. Co vám mohu raditi? Cítíte-li náklonnost a sílu k sebeobětování, jděte za hlasem, kterým vás volá Bůh.

Rozmlouval se mnou dlouho, vážně a laskavě, jako otec, jenž zná bolesti svého dítěte. Odchyzel jsem od něho dojat a plný světla v duši.

Po týdnu přemýšlení psal jsem představenému kláštera v N., žádaje o přijetí do řádu. Za týden jsem obdržel odpověď, abych přijel. Vyprávěl jsem starému převorovi běh celého života i pohnutky, které mne vedou do kláštera. Posléze jsem byl přijat. Mohl jsem ještě odjet, abych urovnal své světské záležitosti. Až dosud nikdo nevěděl o mém rozhodnutí. Když je teď uslyšeli z mých vlastních úst, byli všichni překvapeni a přijali zprávu s různými pocity. Pak se mi většinou vysmáli. Nikdo z nich nebral mne vážně. Teprve, když jsem se krátce s nimi loučil, pochopili, že to myslím vážně. Pak jsem rychle odešel, nedbaje pošklebků.

Šel jsem do kláštera s nadšením, očistěn na duši ode všeho pokáním za všechny dosavadní hříchy svého života. S tlukoucím srdcem přestupoval jsem tajemný práh, a když jsem posléze oblečen do hnědého řeholního roucha ocitl se o samotě, pocítil jsem tajemnou radost i úzkost. Byl to rozhodující okamžik mého života a já musil myslit na to, jakou odpovědnost beru na sebe tímto rouchem. Nesmírně vznešenou a krásnou jevila se mi funkce kněze a nebylo snadno jíti cestou odříkavého a obětavého života. Já však cítil v sobě podivuhodnou sílu a nadšení, jež lámaly vše.

V klášteře se mi zdálo vše nesmírně nové a zajímavé. Divil jsem se lhostejným tvářím mnoha spolubratrů a ve své horlivosti jim to i zazlíval. Avšak já sám, když pominulo kouzlo novosti, připadal jsem si sám mdlý a unaven, a musil jsem osvědčit pevnost a stálost.

Nebudu se šířiti o svém duševním stavu tehdy. Vně nebylo změn, leč v duši jsem prožil mnoho bojů s sebou samým, se svou samolibostí a pýchou, se svými vášněmi. Musil jsem odolávat pokušení plnou silou. Jen to si připomínám, jak mne chtěl ďábel odvést pod záminkou umění. Už dříve jsem řekl, že jsem slušně maloval. Jednou, když jsem v kostele prohlížel vzácné staré náboženské obrazy, napadlo mně, že bych snad Bohu více prospěl, kdybych se stal malířem a na velikých plátnech hlásal jeho velikost a slávu. Tato myšlenka byla tak lákavá, že mne provázela na každém kroku. Zdála se mi tak krásná a lákavá, že jsem jednou napsal dopis svému známému knězi, s nímž jsem se radil před vstupem do kláštera. Psal jsem mu o svém plánu a žádal jej o radu. Odepsal mi — byl to jeden z nejkrásnějších listů, jaké jsem kdy obdržel:

Milý příteli,

poněvadž se s Vámi nemohu domluviti ústně, píši Vám. Mám o Vás strach. Snad se splní váš sen. Ďábel Vás drží a Vy s ním zápolíte, ani nevěda. Chytře to navlékl, dostal Vás na Vaší zálibu pod záminkou, že uděláte prospěšnou věc,

oddaluje Vás od toho „jednoho nutného". Chcete-li se z těchto sítí dostat, nutno jednat a sice hned a rázně. Přetněte vše a jděte tam, kam Vás volá Bůh. Čas kvapí a ďábel ustavičně pracuje. Jednou už vás vylákal od povolání Božího pod záminkou, že můžete venku mnoho činiti, teď Vás oddaluje, že můžete ještě svým uměním prospěti. Ale co platno, kdyby jste pomaloval celé město a celý svět, kdybyste na své duši zkázu utrpěl! Teď Bůh volá — zda ještě bude? Nemějte mi za zlé, že tak píši. Ale diktuje mi to láska k Vaší duši.

Váš P. N.

Dopis mi dal novou sílu. Ovšem pokušením konec ještě nebyl. Přišla jiná a různá. Mám v zápisníku několik stránek o nich. Jsou z různých dnů. Hle, zde jsou:

...Stále mne to láká, opustit tuto samotu, uféci z toho dobrovolného žaláře. Leč svědomí varuje: Myslíš, že nalezneš pak v sobě tolik síly, abys odolal starému způsobu života?

Mne však mučí ještě jiná touha: touha po slunci, světlu a volnosti. Všecko ve světě zdá se mi tisíckrát krásnější, ač vím, kdybych do něho vešel, přijde opět ona únava, ale zatím slunce svítí tak jasně jako nikdy jindy — a mnou v té úzké jizbě, opuštěné od celého světa prochází mrazivý chlad, a já uvažuji: Po celý život svůj budu, až složím slavné sliby, na věky spoután, na vždy — a je mi, jakoby mě obrovská pěst srazila pod zemi, do podsvětí mlh a stínů.

Budu takový hrdina, abych se ponořil v Boha tak dokonale, abych vytrval na věky? Co mi to napsal pan magister na obrázek při obláčce? „Quis autem perseveraverit usqe ad finem, hic salvus erit..." „Kdo vytrvá až do konce, ten spasen bude."

Vytrvám.

Avšak již se opět blíží ty lákavé představy; nevím, odkud, ale jsou zde a kouzlí mi jiný svět: sluneční jas vše zalévá, je jaro a já na břehu hučícího moře v prohřátém písku. Vlny si hrají, dohánějí se, přeskakují, v uši zní mi jejich píseň, ta odvěká, věčně krásná symfonie, píseň moře, lehký vánek hladí tváře tak lichotivě jako ruka milenčina, slunce žhne víc a víc, jako moje krev... Protahuji údy v sladké únavě, jež není únavou, pak vyskočím, vyhoupnu se na můstek, skočím do vody a pak pluji, pluji za vlnami chladnou vodou, bez námahy se vznáším nad vodou jen pluji a pluji... Pak opět odpočívám na horkém slunci....

•

Nikdy mne tak neuchvátily ty prosté melodie jako dnes. Stmívá se již. Jarní vánek zanáší sem vůně kvítí. Je máj. Pode zdmi kláštera hrají mladí lidé na mandoliny a zpívají k tomu. Jsou to písně mládí a touhy, plné melancholie. Chvílemi zazvoní po ukončení písně jasný smích, líbezný a bezstarostný jako obláček. Touha po hudbě mne pálí v srdci, chci zapomenout, avšak

nemohu. Celé arie z italských oper mi zní v uších, nádherné květy zvuků, barvité jako květy jižních krajů, arie z Troubadoura, Rigoletta, Toscy, Madame Butterfly... Zda jednou úplně zapomenu na ty zvuky!

Ó, ty mne vidíš, Ukřižovaný a moje slabé lidské srdce. Odpusť a dej mi sílu vytrvat!

*

Mučí mne pochyby, zda snesu všecka pokušení, která mne pronásledují. Pryč, slabosti, já sloužím nyní jenom Jemu, jasnému Bohu pravdy, čistému slunci lásky.

*

Je pozdě v noci. Nemohu usnout. Vyčerpal jsem všecky prostředky, jak přivolat spánek, marně. Mám snad horečku? Fantasie překotně pracuje a kouzlí mi ve tmě obrazy závratné krásy. Hudba, jaro, slunce, dívčí hlasy, smích, zlaté kadeře, vůně růží, modré oči, růžové rty, polibky, horké jako jižní slunce, bílá ramena žen, slova lásky a přísah... noc lásky... Můj svůdce je mistr filmu: předvádí mi takové obrazy, že bych zešílel. Určil mi hlavní úlohu a zahrnul mne takovým prostředím, že žasnu.

Avšak ne, jdi ďáble, nedám se. Už jednou jsem upadl do tvých tenat proto, že jsem tě poslechl. Deset let byl jsem ve tvých službách a poznal jsem, kdo jsi! Marně se namáháš, nepovolím.

*

Teprve dnes, ve věku dvacetiosmi let dospěl jsem k přesvědčení, že může člověk v plné svěžesti duševní i fysické docela dobře se obejíti bez tance, lehké hudby, žen, vína, cigaret, barů a kaváren, že může být šťasten a spokojen i v samotě.

V závrati se mi točí hlava, vzpomenu-li na nestřídmost, s jakou jsem ještě do nedávna žil.

Vy, mužové, dvacátého století, bojujete proti nadvládě v politice, hospodářství, v životě — bojujte raději proti tyranství svých vášní! Toto poddanství hmoty, otroctví smyslnosti, otroctví zlata a pýchy — to je mnohem horší než jakékoli poddanství jiné.

*

Má pravdu, že zde nemáme ničeho dokonalého. Vždyť si toho ani nezasloužíme. To, co máme, je až příliš dobré pro nás, a ani si toho neváží me. Kde je jaké dobro, kde co důstojného, svatého, šlechetného, čeho by se nedotkla lidská zloba a co by nezavlékla do bláta?

*

Červ přestal hlodat, jen hadi ještě syčí. Proč mi nedají pokoje? Přece jsem se již se vším vypořádal, strhal všecky mosty za sebou.

*

Měl jsem podivný sen. Upravoval jsem se do společnosti, kde jsem se měl setkati se dvěma ženami. Asi dvě hodiny jsem potřeboval na úpravu zevnějšku, vynaloživ veškeru péči na koupel, prádlo, voňavky, účes, oblek. Ještě naposledy jsem se podíval do zrcadla, abych se přesvědčil o své neodolatelnosti — avšak, co to? Lampa zhasla, země pode mnou se chvěje. A přece v zrcadle je světlo, mnoho světla. Ze světelných paprsků v rámci zrcadla se vynořuje náhle krásná hlava muže ušlechtilých rysů; něco božsky vzneseného spočívá na té tváři, zsinalé bolestí a utrpením. Avšak ten pohled! Oči se na mne nevýslovně smutně do mne zadívaly, nemohl jsem jim odolat, ač to byly oči tak krásné, že to ani vylíčit nedovedu. Nesnesl jsem toho pohledu; zavřel jsem svoje opojené oči a když jsem je znova otevřel, přelud byl pryč. Avšak ten pohled v mé duši zůstal, obraz krve a slz, utrpení beze slov a přece s němou výčitkou.

Náhle přetrhl můj sen ohyzdný smích. Znám ten výsměch a otřásl jsem se. Znám toho démona, vidím jeho smyslné oči a ústa a drzý smích.

Naše doba učinila i ďábla dobráka, neškodného starocha, jehož se už ani malé děti nebojí. On však tu je, náhlý, zrádný a strašný, obchází jako vlk hltavý, koho by pohltil.

Bože, pomoz mi přemáhat pokušení!

Dívám se v podvečer do zahrady. Do okna vane těžká vůně květin. Pohled na smutné černé stromy působí mi smutek. Pojednou mně posedá divoká touha po životě a hned v zápětí ošklivost před ním, jenž nikdy nesplní svých slibů. Sotva se mi zdálo, že jsem již nalezl svého Boha, již se mi opět ztrácí, cítím se samoten a opuštěn ode všech i od svého svědomí, chci se rozplynout v niveč, nebýti, nevěděti o sobě, aby ani stopy po mně nezůstalo. Proč se trápiti nad věčností...

Konečně mne probouzí zvon na chodbě, budíček našeho noviciátu.

Vidím z okna na lavičce u promenády sešlého starce v roztrhaném oděvu. Kolem něho směje se slunce a nemůže být většího kontrastu, to jarní mládí přírody a ubohé stáří lidské... Nic zde na světě nemá trvání, všecko pomíjí. Dnes chápu, jak nutný je pojem o božství Ježíše Krista a o milosti Boží. Stále víc se mi vyjasňuje v hlavě i duši. Nyní se již ani nenudím při mši, když se modlím růženec. Nejmilejší pobožností je mi křížová cesta, kdy mohu znova promýšleti v duchu tu tragedii Bohočlověka a vykoupení. Monotonní odříkávání textu mne již ani neruší. Nemůže býti ani jinak; kdyby každý recitoval dle svého, každý jiným přízvukem, byl by z toho chaos hlasů. Seznávám, že Církev zachovala intenci Ježíše Krista v nejdůstojnější formě, že nám jej podává pravého, že hlásá pravé evangelium. Způsob, jímž jsou upraveny náboženské úkony, styk lidí s Bohem, vyhovuje všem lidem a za všech okolností, bere ohled na všecky eventuality

psychické. Svou symboličností vyjadřují nejlépe život Spasitelův, jeho působení a utrpení jako Boha i člověka.

V posledních dnech jsem mnoho přemýšlel, čerpaje z duchovní četby různé náměty, o náboženských pravdách. Nabývám duševní rovnováhy. Divím se jen, že to trvalo tak dlouho. Či to je snad jen klid před bouří?

Letnice. Vzpomínám, jak jsem je prožíval kdysi a teď. Jak to bylo všecko ubohé, ty výlety, koupání v Labi, zábava s děvčaty! Nyní jsem v klášteře, kliden a svůj. Byl jsem přítomen slavně mši sv., majestátním, velebným Bohoslužbám, zpíval jsem gregoriánský chorál, slyšel strhující kázání slavného kazatele — Dominikána. Byl jsem velmi dojat, jak lid zbožně přijímá Tělo Páně; ve tvářích těchto lidí bylo znát, jak se těžce probíjejí životem, a jak ve zdech chrámu hledají útěchu, posilu a povzbuzení k životnímu boji.

Porovnávaje letošní Letnice s minulými, přicházím k závěru, že se se mnou udála změna. Bohudíky k lepšímu. V minulých létech tolik bojů a porážek! Vítězství, jak jsem je tehdy nazýval, byly přece jen porážky duše. Nyní stoupám vzhůru.

Jak je tomu dlouho, co studuji theologii? Dva roky. Bůh mne sílí a odměňuje mne klidem po dobytých vítězstvích.

Rozjímám, kolik nesčíslných heroických duší obětovalo se v nadšení pro pravdy našeho Evangelia, mučenníků a mučednic! Podstoupili strašná muka a setrvali. Pojmy: milosrdenství, pevnost, obětavost, odříkání, se mi stále více vyjasňují, stále lépe jim rozumím. Což On, Bohočlověk! Celá Jeho tragedie v plné tíži padá mi do duše. Vidím Jeho muka. Žena, nejnevinnější, nejčistší, se na ně rovněž musila dívat a jak při tom trpěla! Ona Jeho matka! Její vlastní syn trpěl, ab ynás vykoupil a usmířil s námi Otce. I do mé duše padá záblesk z Jeho hasnoucího oka, tlak u srdce povoluje, vlna lásky mne uchvacuje...

Kdo mne miluje, vezme kříž svůj na sebe a následuje mne... Může být něco krásnějšího, než následovat Toho, jehož miliony duší zbožňují a denně k Němu volají o milost a požehnání?

Vzal jsem do rukou Nový zákon a četl, docela klidně a věcně. Avšak tak vroucí cit rozehřál mou duši, že jsem se nemohl udržet pohnutím. Nechal jsem evangelium působit na sebe nekriticky, bez uvažování, jako dítě jsem se nechal unášet božskými pocity. Pak jsem klečel na zemi, plakal a modlil se.

Nyní jsem tvůj, docela tvůj, můj Bože! Půjdu za Tebou a ponesu svůj kříž v Tvých stopách. Půjdu ještě dál, ponesu Tvůj kříž do temnot mezi pohany, budu hledat duše pro tebe!

18.

Jsem už úplně Jeho. Od toho okamžiku, kdy jsem byl slavnostně vysvěcen, cítím Jeho přítomnost v sobě a jsem stále unášen proudy lásky. Co jsou pro mne pozemské boje, co bych byl

bez Tebe, Pane můj? Ustavičnými modlitbami a askesí se připravuji k tomu velikému úkolu, který na mne vkládá. Dává mi sílu, abych vytrval. Přináším Mu svůj život, rád jej pro Něho obětuji, bude-li třeba.

Mám tak rád svoje spolubratry. Všecky nás spojuje jediná myšlenka, jediná idea: sloužit našemu Pánu ze všech sil. Jediné bratrství nás slučuje, jediný cíl.

Jak bych zde mohl vylíčit svoje city? Ty, Bože můj, je znáš, jsou Tvoje, tak jako já celý jsem Tvůj!

Bože můj, spal mé srdce láskou!

19.

Bůh mne vyvolil. Vyplnil můj sen: zítra odjíždím jako misionář do Číny. Bože můj, jak jsi dobrý, že jsi vzhlédl na služebníka svého a dopřáváš mu té milosti, aby mohl jíti bojovat dobrý boj pro tebe. Radostí bude mi pro tebe trpět. Snad i život budu moci pro Tebe položit. Učiním tak rád, všecko pro Tebe učiním.

Co zde zanechávám? Ničeho — jen vzpomínky na minulý nehodný život, kdy jsem, slepec, neviděl světla a lítost nad tím, že jsem tolikrát urážel svého Boha. Pane můj, za svou vinu chci trpět vše. Jen mi dej tu milost, abych z plných sil mohl Ti sloužit a Tebe milovat. Jen milovat Tě chci, z celého srdce svého, z celé duše své. Jsem Tvůj, Tvůj, Tvůj, Bože můj!

L Grossmannová-Brodská:

Zapadlý vlastenec.

Vylíčení života tohoto kněze bylo by hodno pera Raisova.

Počátkem letošního února proběhla některými našimi časopisy více méně krátká noticka, že zemřel — 30. ledna 1930 — dp. František Leubner, farář ve Vlíněvsi (dříve se říkalo a psalo Vlňoves), katolický básník, přiklánějící se svojí literární činností ke katolické moderně.

Přečetné, na různých stranách otiskované básně Leubnerovy vždycky, jakoby byly obestřeny tajemnou mystikou a celé zaujaly pouze vyspělé čtenáře, kteří vedle správnosti básnické formy uměli stejně zhodnotiti také myšlenkový obsah, skrývající se v nich. Tyto řádky nemají za účel hodnotiti básnickou tvorbu Frant. Leubnera, který svoji první literární práci vydal roku 1895, a sice „Baladu o skřítkovi", načež následovaly sbírky „Balady a legendy", „Na okraji kancionálu života", „Cantatisbus organis", „Smrt kmotřička", „K západu", kromě toho napsal příruční katechismus a pokoušel se o námět ke kusům divadelním. Samozřejmě, tím není vyčerpána všecka literární činnost Leubnerova, který po dlouhá léta do „Vlasti" psával své veršované příspěvky.

Zvěčnělý František Leubner jako literát zasluhuje vděčné i čestné vzpomínky a jako muž z míry dobrý a člověk nešťastný, vyžadující úctu všech lidí dobré vůle jeho posmrtné památce.

Jeho působení jako kněze mu na sklonku života růže nepřinášelo....

Věru, bylo třeba tak silné lásky k domovu, k rodné hroudě a k tomu podřipskému kraji, aby až do své smrti vytrval tam, kde ve svém kostelíku vykonával posvátné obřady, často v prostorách úplně prázdných.

Jediná živá duše mnohdy nevcházela do chrámu, na odpolední požehnání za neděle, — jak asi bylo starému bělovlasému knězi, když sám jediný s posluhujícím mu kostelníkem před oltářem poklekal? Kde byli staří, dříve tak pobožní lidé?

Milý zevně a uvnitř útulný je ten kostelíček ve Vlíněvsi; jeho štíhlá vížka jakoby obrovským prstem ukazovala k jasným nebes výšinám. Ještě před 20—25 lety jak bývalo rušno a živo na velkém prostranství u kostela, když valné zástupy místních a přespolních věřících se rozcházely po službách Božích. Všecko se to změnilo, zdaliž ku prospěchu současníků a jejich potomstva, o tom rozhodne spravedlivá budoucnost...

Osiřela ta zasněná fara naproti kostelu, kde byla duševní dílna básníkova. Již nikdy nebude nachýlená postava bělovlasého kněze přecházet z fary do chrámu a naopak.

Nebyla to pouze vyčerpávající práce duševní, která z muže jedva 63letého učinila vetchého starce. — Nebylo by radostno se zmiňovati o okolnostech, které jeho zevnějšku vtiskly podobu 80letého starce.

Rodák z nedalekých Dolních Beřkovic (* 13. srpna 1867) před lety mladý posud kněz celou svoji bytostí prahl po tom, aby mohl působiti na svém milém Podřipsku. Splnilo se mu toto přání, dlouhá léta působil v krajině, jíž vévodí majestátní Říp a protéká Vltava s Labem, aby pak pod Mělníkem spojený proud mocného vodstva pospíchal dále do Němec.

Z těch půvabných a vinorodých výšin Mělníka, od hradu, kdysi sídla světice Ludmily, jest jedinečný pohled po krásném požehnaném Polabí, přes mohutné doubravy a úrodné sady ovocné, v jejichž svěží zeleni tak přívětivě se vyjímají nevelké, všude vůkol roztroušené vesničky.

Z nich Vlíněves byla nejúhlednější a jako na obrázku se jevily její staveníčka i kostelík.

Po válce na velkém prostranství před kostelem přibyl válečný pomník zdejším rodákům, padlým ve světové válce. A dojemno čísti ta do kamene zlatým písmem vyrytá slova, že mezi padlými na Slovensku, tehdy při vpádu Maďarů, nalézal se také Josef Lobkovic, syn bývalého knížete z rodu vévodů Roudnických.

Smrt srovná všechny protivy. Srovnala do země zármutek i žaly, zápasy i naděje faráře této osady.

I bez toho vědomí, že tam žil známý básník a literát, to farské stavení skutečně činilo dojem jakési zasněnosti, jsouc zajímavé prostým i milým zevnějškem.

Na cestě vedoucí kolem bývalé staré školy ku hřbitovu, stojí ve Vlíněvsi fara, ve které její obyvatel dokončil svůj málo radostný život, protože z lásky k rodnému kraji, ke krásnému Podřipsku nechtěl si vyhledati jiný útulek... Ten klid, který lze jedině v Bohu nalézti, stařec-kněz konečně nyní nalezl. Jako člověk zajisté o klid všestranně zápasil, jsa přesvědčen, toť že jest ten nejlepší úděl člověka: klid, mír a pokoj, ale toho lze — bohužel — dosíci úplně jen za tou bílou zídkou hřbitova, když srdce dotlouklo a duše zalétla do říše boží.

Byly to výrazy neličené sympatie, s kterou před 3 roky krajinské časopisy v Podřipsku se zmiňovaly o 60letí dp. Fr. Leubnera. Budiž mu země lehká a na věčnosti hojná náhrada za pozemské utrpení. Nesporné jsou jeho literární zásluhy, pro které ho v milé paměti uchovají, kdož dp. Fr. Leubnera osobně znali a dovedli ho oceniti.

Dante Alighieri:

Očistec.

Bez rýmů přeložil Karel Vrátný.

(Pokračování.)

ZPĚV DVACÁTÝ PRVNÍ.

Básníkům se zjevuje duše Statiova, jež pak hovoří s Virgilem a vysvětluje příčinu, proč se hora třásla. Virgil se mu pak projeví.

Vrozená žízeň, jež se neukájí
nikdy, leč vodou, které darem dostat
žádala sobě žena samaritská,
mne trápila, a pobádal mne pospěch

1.—15. Vrozená žízeň: po vědění. — Leč vodou atd.: naráží na rozmluvu Spasitelovu se ženou Samaritánkou u studně Jakubovy. Mimo jiné řekl jí Pán: „Kdybys znala dar boží, a kdo jest ten, který praví tobě: Dej mi píti; ty bys snad byla prosila jej, a dal by tobě vody živé atd. (Jan, 4, 10) A verši 15.: Dí jemu žena: Pane, dej mi té vody, abych nežíznila, ani chodila sem vážit. — Vykladači rozumějí vodou milost boží. Dante však jí tu rozumí poznání pravdy. — Po cestě zavazené: protože tam leželi plačící a vadili jim v chůzi. — Lukáš: ve svém evangeliu o dvou učednících jdoucích do Emmaus (Luk. 24). — Pokyn: snad řekl „buď pokoj i s duchem tvým" nebo „s tebou". Pokyn tu znamená jakýsi úkon.

po cestě zavazené za mým Vůdcem,
a měl jsem soustrast pro mstu spravedlivou.
A ejhle, tak, jak o tom píše Lukáš,
že Kristus dvěma pocestným se zjevil,
již z hrobového sklepení ven povstav,
stín se nám zjevil, za námi jda vzadu
a k nohám hledě na zástup, jenž leží,
aniž jsme všimli si ho, až se ozval,
řka: „Bratří moji, Bůh vám daruj pokoj!“
My jsme se obrátili hned a Virgil
mu v odvět pokyn dal, jenž na to sluší.
Pak „V blaženém“ dít počal „shromáždění
kéž v míru pravdivý dvůr uloží tě,
jenž vyhostil mne ve vyhnanství věčné.“
„Kterak,“ on řek', a šli jsme zatím rázně,
„jste-li vy stíny, jichž Bůh v nebi nechce,
po jeho schodech kdo až sem vás doved'?“
A Mistr můj mu: „Popatř na znamení,
jež tento nese a jež anděl kreslí,
a s dobrými že vlást má, ihned poznáš.
Ale že ta, jež ve dne v noci přede,
chomáče ještě jemu nesepředla,
jejž Clotho klade každému a skládá,
sem vzhůru, přicházejíc duše jeho,
jež tvá a má je sestra, sama přijít
sem nemohla, neb jako my, tak nezří.
Pročež jsem vytržen byl z jícnů širých
pekla, bych ukazoval mu, a tam až
mu ukáži, kam můž' ho vést má škola.
Však rci nám, víš-li, proč se před tím tolik
vrch třás' a proč se všichni jedním hlasem
až k jeho patám vlhkým křičet zdáli?“
Tak otázkou svou do ucha mé touhy
mi trefil, že již pro naději pouhou
se moje žízeň stala méně lačnou.
A onen počal: „Není věci, aby

16.—39. V b l a ž e n é m s h r o m á ž d ě n í: ve společnosti nebešťanů. — P r a v d i v ý d v ů r: soud boží neklamný. — P o p a t ř n a z n a m e n í: na tři P, která měl Dante ještě na čele; znamení to, že se očišťuje a není zavržen. — T a, j e ž p ř e d e: narážka na tři Parky (Sudice) řecké mythologie: Když se narodí člověk, Clotho urovná na vřetenu chomáč lnu, Zachesis ho spřádá v nit, Atropos ji přestřihne. — S a m a p ř i j í t n e m o h l a: bez průvodu, neboť nechápe zdejších věcí jako my, duše oddělené od těla. — M á š k o l a: naučení, jež může dáti přirozený rozum lidský. — P a t y v l h k é: protože je omývá moře. — D o u c h a m é t o u h y: podobenství od niti, jež vchází do ucha jehly.

40.—60. B e z ř á d u: vše se zde děje podle jistého řádu. — P ř í č i n o u atd.: Jen duše, pocházející z nebe, vracející se v ně, mohou

bez řádu cítila ji svatá hory,
té kázeň, neb jež mimo zvyk by byla.
Zde svobodno jest od všelikých proměn:
příčinou můž' tu být, co nebe v sebe
přijímá jsoucí ze sebe; ne jiné;
neb ani déšť ni sníh ni krupobití
ni rosa nepadá ni jinovatka
výš než jsou schůdky, o třech stupních krátké.
Hustých tu mraků nevídat ni řídkých,
ni blýskání ni dcery Thaumantovy,
jež na světě své místo často mění.
Výpary suché nestoupají výše
než za svrchní z tří stupňů, jež jsem pravil,
na kterém Petrův náměstek má nohy.
Snad níž se třese málo nebo mnoho:
však od větru, jenž ukrývá se v zemi,
a nevím jak, zde netřáslo se nikdy.
Třese se tady, když se čistou cítí
některá duše, takže vstane nebo
jít vzhůru hne se, a křik taký při tom.
Čistoty důkazem jest pouhé chtění,
jež všecku volnou, společnost svou změnit,
popadá duši, a ji chtít jest libo.
Chce také dřív: než nedá volba vůle,
již božská spravedlnost proti chuti,
jak byla k hříchu, k mukám naměřuje.
A já, jenž v této bolesti jsem ležel
pět set a více let, teď právě vůli
svobodnou ucítil jsem k prahům lepším.
Proto jsi cítil zem' se třást a zbožné
po hoře duchy chválit toho Pána,

tu býti příčinou proměn ve stavu této hory, ne něco, co není z nebe na př. páry, které vystupujíce k nebi, bývají na zemi příčinou dešťů, krup atd. — Schůdky: kde se začíná vlastní očistec. — Dcery Thaumantovi: duhy. Dle mythologie Iris (personifikace duhy) byla dcera centaura Thaumanta a Elektřina. Byla též služkou Junoninou. — Výpary suché: podle staré meteorologie pocházely z nich větry nebo také zemětřesení, jestliže výpary ty, jsouce těžší, zůstávaly v útrobách zemských. — Petrův náměstek: anděl s klíči. — Od větru: viz poznámku o suchých výparech. —

61.—69. Pouhé chtění: duše ty se úplně srovnávají s vůlí boží. Jakmile chtějí do nebe, je to důkaz, že také Bůh to chce, a že jsou již čisty. Chtěly by ovšem i dříve, vůlí absolutní, prostou ohledů, ale volba vůle nedá, t. j. ony samy si volí, proti své chuti, trpěti, jako kdysi volily hřešiti, neboť vůle boží je, aby nyní trpěly, ona naměřuje vůli jejich k mukám, a té vůli boží podřizují duše svou vůli, jež by je chtěla vésti do ráje. — V této bolesti: v tomto kruhu. V místech spodnějších ztrávil tedy ostatní dobu ode dne své smrti. Mluví tu básník Statius, jenž zemřel ke konci prvního století po Kristu. — Vůli k prahům lepším: jíti do nebe.

jenž kéž jim brzy nahoru dá jíti!“
Tak řekl nám; a protože tak velká
je rozkoš pít, jak veliká je žízeň,
říct nedoved' bych, jak mne uspokojil.
A moudrý Vůdce: „Nyní síť tu vidím,
jež vás tu chytá a jak jí se zniká,
proč třese se tu a s kým radost máte.
Teď dopřej mi, bych zvěděl, kdo jsi býval;
a proč jsi tady tolik věků ležel,
mi ve tvých slovech budiž obsaženo.“
„Za času onoho, kdy dobrý Titus
s pomocí Krále nejvyššího pomstil
ran, z nichžto vyšla krev, již prodal Jidáš,
se jménem, které cti a trvá nejvíc,
na onom světě,“ odvětil duch onen,
„jsem slavný byl, však ještě prázden víry.
Sladkostí takou dýchaly mé zpěvy,
že Tolóského Řím mne přitáh' k sobě,
kde zasloužil jsem myrty kol svých skrání.
Statiem zvou mne dosud onde lidé:
o Thébách a pak o Achillu velkém
jsem pěl, však s druhým nákladem kles' cestou.
Semenem žáru mému byly jiskry
božského plamene, mne rozehřávší,
jímž víc než tisíc jiných osvíceno:
o Aeneidě dím to, která byla
mi matičkou i chůvou při básnění;

76.—90. Síť tu: vaši vlastní vůli, chuť trpěti, jež se srovnává s boží. — Se zniká: očištěním, po němž zůstává ve vás jen absolutní vůle jíti do nebes, a přestává vůle podmínečná, kterou jste dříve chtěly vyhověti boží spravedlnosti. — Titus: Dantovi jest Titus, jenž r. 71. p. Kr. dobyl Jerusalema a tak konečně potlačil židovské povstání, nástrojem boží spravedlnosti a pomstil ukřižování Kristovo. — Se jménem, které cti: jméno básníkovo. — Prázden víry: pohanem. Tolóského: ačkoli jsem byl z Tolósy (nyní Toulouse v jižní Francii), daleko od Říma, přece atd. V středním věku se mylně domnívali, že se Statius narodil v Toulouse. — Myrty: věnce myrtového, jímž byli vyznamenáváni básníci. —

91.—108. Statiem: Publius Papinius Statius, básník latinský, nar. se v Neapoli okolo r. 50. po Kr. a zemřel tam kolem r. 96. Dante s ostatními svými souvěkovci mátl ho s učitelem řečnictví Luciem Statiem Ursulem, který pocházel z Tolosy a žil za Nerona. — O Thebách: epická skladba Statiova Thebais vypravuje ve 12 zpěvech o válce 7 králů proti Thebám. Druhé básně, Achilleidy, o Achillových skutcích, nedokončil, proto dí, že s druhým nákladem kles' cestou, nežli dospěl konce. — Žáru mému: básnickému nadšení. — Jiskry božského plamene: Virgilovy Aeneidy, z níž i jiní vzali pobídku k básnění. — Drachmy: váha, osmá část unce, asi $3^1/_2$ grammu. Chce říci, že při básnění stálým vzorem uměleckým m.-řítkem mu byla slavná báseň Virgilova. Na ní jakoby byl odvažoval své verše. — Virgil žil: Virgilius zemřel r. 19. př. Kr. — Z vy-

bez ní jsem jedné drachmy neodvážil.
A abych býval na světě žil tenkrát,
kdy Virgil žil, rok nad povinnost svoji
bych přijal, než bych z vyhnanství směl vyjít."
Ta slova obrátila Virgilia
s tváří, jež mlčíc, děla „Mlčiž", ke mně;
však ne vše možno mohutnosti chtěcí.
Neb smích a pláč tak z blízka následují
té vášně z které ten i onen tryská,
že v nejpravdivějších méň vůle dbají.
Já přec se usmál, jako ten, kdo mrká
na kohos, pročež stín ten zmlk' a pohléd
mi v oči, kde tvář největší má výraz;
a „práci tolik velikou kéž dobře"
řek', „dovršíš; však proč tvá tvář teď právě
mi zablesknutí smíchu ukázala?"
Nyní jsem chycen s té i s oné strany:
ta mlčet velí mi, ta zapřisáhá,
bych mluvil; pročež vzdychám, a můj Mistr
mi rozumí, a „nestrachuj se mluvit"
mi řekl; „ale mluv a jemu pověz,
nač se tě táže se snažností takou."
Já tedy: „Ty snad, duchu starodávný,
se tomu diviš, že já jsem se usmál;
však chci, by větší podiv tebe pojal.
Tento, jenž vede k výšinám mé oči,
jest onen Virgil, od kterého sílu
jsi vzal, bys o bozích a lidech zpíval.
Jestliže myslel's, příčinu, že jinou
má smích můj, pusť ji jako nepravdivou,
a věř, že to jí bylo, co's řek' o něm."
Již skláněl se, by Mistru mému nohy
objal, on řek' však: „Nedělej to, bratře,
neb ty jsi stín a před sebou stín vidíš."
A onen vstávaje: „Teď pochopiti
velikost lásky můžeš, jíž plám k tobě,

hnanství: z očistce. — Mlčiž: Statius neví, že ho Virgil sám slyší. Virgil nechce, aby ho Dante prozradil. — Mohutností chtěcí: vůli naší nebývá vše možno. — Vášně: ve smyslu dobrém znamená jakési hnutí duševní spojené s proměnou tělesnou. Proměna tělesná (smích, pláč) tak rychle následuji hnutí duševního, že vůle jich nedovede potlačiti, a nejméně v člověku upřímném, jenž se neumí přetvařovati. Proto Dante dí, že v nejpravdivějších (lidech) méně vůle dbají.

109.—136. Mrká: dávaje očima znamení. — Práci: svou pout. — Příčinou úsměvu Dantova byla radost, již cítil již napřed, mysle na překvapení Statiovo, až uslyší, že mluví s básníkem tolik milovaným a ctěným. — Marnost: tělesnou; že jsme nehmotní, netělesní.

když s paměti si pouštím naši marnost,
se stíny veda si jak s věcí pevnou.

ZPĚV DVACATÝ DRUHÝ.

Zatím co vystupují do šestého okruží, kde se očisťují duše ze hříchu nestřídmosti, vypravuje Statius, kterak se stal křesťanem. Jdouce okružím šestým, nalézají strom s vonným ovocem, na nějž shůry padá pramen. Když se k němu přiblíží, slyší ve větvích hlas, jenž velebí příklady střídmosti.

Již vzadu za námi byl anděl zůstal,
anděl, jenž byl nás obrátil v kruh šestý,
jednu mi ránu s obličeje shladiv;
a že, již touží po spravedlnosti,
Beati jsou, nám řek', a jeho slova
se sitiunt, a nic dál, vystihla to.
A já jsa lehčí nežli v jiných jícnech,
tak kráčel jsem, že beze všeho trudu
jsem vzhůru následoval rychlých duchů,
když Virgil počal: „Láska zanícená
od ctnosti, druhého vždy zanítila,
jen když se její plamen jevil zvenčí.
A proto, co tam dole mezi námi
v pekelném Limbu Juvenal se octl,
jenž náklonnost tvou, učinil mi zjevnou,
já zamiloval tě, jak kdo kdy nejvíc
osobu neviděnou, takže budou
teď krátkými se zdát mi tyto schody.
Než pověz mi, a jako přítel promiň,
smělost-li přílišná mi pouští otěž,
a jako přítel nyní hovoř se mnou:
Jak mohla ve hrudi tvé naleznouti
lakota místo při věhlase takém,
jakého pro svou píli byl jsi plný?"

1.—9. Již vzadu: pro rozmanitost slohu Dante nelíčí anděla, jenž je z pátého kruhu posílá do šestého. — Beati: blahoslavenství evangelické: Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur — Blahoslavení, kteří lačnějí a žíznějí po spravedlnosti, neboť nasyceni budou (Mat. 5, 6). — Se sitiunt: anděl neřekl celé blahoslavenství, nýbrž jen ke slovu sitiunt — žíznějí, ale tím podala jeho slova všecko tomu, kdo zná evangelium. — Jícnech: schodištích.

10.—35. Virgil počal: mluviti Statiovi. — Juvenal: básník latinský, satirik, naroz. kolem r. 47 po Kr., zemř. asi r. 130, tedy vrstevník Statiův. — Budou teď krátkými: tak milo mi, jíti a býti s tebou. — Pouští otěž: mi dává volnost. — K úsměvu: že Virgil nezná pravou příčinu, proč byl Statius v onom kruhu. Trestá se tam totiž nejen lakomství, ale i protiva jeho, marnotratnost, a tou hřešil Statius. Pro onen kruh: pátý, kde jsou lakomí. — Nadmíru tu: tu převelikou vzdálenost od lakoty, marnotratnost.

Statia slova tato nejprv hnula
maličko k úsměvu; pak odpověděl:
Cokoli díš, mně vzácným lásky znakem;
však mnohdy spatřují se věci, látku
neprávem k pochybnostem dávající,
protože pravé příčiny jsou skryty.
Tvá otázka mi stvrzuje, že myslíš,
že lakomý já v životě byl onom,
snad pro onen kruh, v němžto jsi mne našel.
Než věz, že příliš byla oddálena
ode mne lakota, a nadmíru tu
měsíců na tisíce potrestalo.
A kdybych byl své péče nenapravil,
když pozornost jsem upjal tam, kde voláš,
na lidskou přirozenost téměř hněviv:
‚Kudy ty, hlade zlata zlořečený,
nevláčíš náklonnosti smrtelníků?'
váleje, žalné turnaje bych cítil.
Tehdáž jsem všiml si, že příliš mohou
rozvírat ruce křídla k vydávání,
a toho zlého želel jsem jak jiných.
Co lidí vstane s oholenou kšticí
pro nevědomost, jež jim nad tím hříchem
živým i v umírání lítost béře.
A věz, že vina, která protiví se
opakem přímým některému hříchu,
zde spolu s ním svou zeleň usušuje.
A proto, byl-li já jsem mezi lidmi,
již pláčí lakoty, bych tam se čistil,
pro její opak se mi přihodilo."
„Nuž, když ty o krutých jsi zpíval zbraních

37.—54. Své péče nenapravil: neobrátil ji k dobrému; když jsem uvážil tvá slova v Aeneidě „quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?" „K čemu nepřivádíš smrtelníků srdcí, zlata klatý hade?" Rozličně se vykládá, jak Dante rozuměl slovům Virgilovým. Benvenuti se domnívá, že Dante jim rozumí tak, jakoby Virgil káral nemírnost i v dychtění po zlatě i ve vydávání jeho. Ostatně i marnotratník chce míti peníze, aby je mohl rozhazovati. — Váleje: byl bych ve čtvrtém kruhu pekelném, kde lakomci a marnotratníci válejí proti sobě balvany. — S oholenou kšticí: marnotratníci, jakoby i vlasy byli rozházeli. Viz Peklo VII. 56, 57. — Nevěděli, že to hřích, proto nelitovali. — Svou zeleň: svůj trest si tu odbývá. Jakoby duše schla, aby byla uložena do stodol nebeských jako dobrá pšenice.

55.—57. Dvojího smutku Jokastina: jsou to bratři Eteokles a Polyneikes, synové Jokastini a Odipovi, kteří ve válce sedmi králů proti Thebám se navzájem zabili. Statius pěje o nich své Thebaidě. — Pěvec bukolických skladeb: Virgil, autor eklog, básní pastýřských neb bukolických. — Klio: jedna z devíti Mus, Musa dějin, kterou vzývá Statius na začátku Thebaidy. Virgil chce říci,

dvojího smutku Jokastina," pěvec
děl bukolických písní, „podle toho,
čeho tam Klio dotýká se s tebou,
se nezdá, že bys víru již byl míval,
bez které dobře činit není dosti.
A jestliže tak tomu, jaké slunce
neb jaké svíce tak tmy zbavily tě,
že za rybářem obrátil jsi plachty?"
A on mu: „Ty's mne na cestu dřív uved'
k Parnasu, abych v jeskyních pil jeho,
a potom, po Bohu, jsi osvítil mne.
Učinil's jako ten, kdo nocí kráčí,
jenž světlo vzadu nesa, činí lidi
za sebou znalé, sobě bez prospěchu.
Když řekl's: ‚Svět se obnovuje, vrací
se spravedlnost a věk lidský první,
a s nebe plémě sestupuje nové'
mně básníkem, mně křesťanem dal's býti;
však abys lépe spatřoval, co kreslím,
s barvami vztáhnu k malování ruku.
Již všecek širý svět byl prosycený
pravdivou věrou, kterou rozsívali
poslové království, jež věčně trvá;
a slova tvá, jichž dříve jsem se dotkl,
s novými kazateli souhlasila,
tak že jsem zvykl si je navštěvovat.
Pak víc a víc tak svatí se mi zdáli,
že když jich Domitián krutě stíhal,
nebyly bez mých slzí jejich nářky.
A dokavad jsem na onom byl světě,
já pomáhal jim, a jich mravy správné
mne přiměly vší jinou školou zhrdat.

že básní Statiovou vane ještě duch pohanský. — Bez které dobře činit: „Bez víry nemožno jest Bohu se líbiti" (Žid. 11, 6). Skutky naše musí vycházeti z víry, aby nás vedly ke spáse. Musí mířiti k Bohu a pro něj musíme je konati. To předpokládá víru. — Za rybářem: že jsi přijal učení, jež hlásal Petr, kdysi rybář galilejský, apoštol Kristův. — K Parnasu: hora o dvou vrcholech, na níž dle mythologie sídlel Apollo a Musy. Symbol umění básnického. — Abych pil: z jeskyní hory této vychází pramen Pegasejský. Píti z něho = osvojiti si umění básnické. — Po Bohu: Bůh první mne osvítil, po něm ty, svými verši. Jiní vykládají: Tys mne osvítil, abych šel za Bohem (appresso Dio). — Svět se obnovuje: slova ze čtvrté eklogy Virgilovy, v kterých již první věky křesťanské spatřovaly proroctví o Vykupiteli. Tak jim podle Danta rozuměl také Statius a byl jimi upozorněn na pravého Boha. — S barvami atd.: povím ti podrobněji, jak jsem přišel ku poznání pravého Boha. Barevný obraz věci je dokonalejší než černý náčrtek.

79.—108. Slova tvá: ve v. 70.—72. tohoto zpěvu. — Domitian, císař římský, druhorozený Vespasianův a bratr Titův, panoval od r.

A prve nežli dovedl jsem Řeky
ke thebským řekám, básně, křest jsem přijal,
však z bázně skrytým křesťanem jsem trval,
na venek dlouho pohanem se jevě,
a pro tu vlažnost víc než let sta čtyři
mi bylo kolovati čtvrtým kruhem.
Ty tedy, jenž jsi víko zdvih', jež krylo
to dobro tolik velké, o němž mluvím,
dokud nám ještě vzhůru stoupat zbývá,
rci mi, kde Terenc dávný náš, kde Plantus,
a Varro jest a Caecilius, víš-li,
zda zavrženi, rci a v kterém kraji."
„Tito a Persius, a ještě mnozí,
můj Vůdce odvětil, „a já, s tím Řekem,
jejž Musy kojily víc nad vše jiné,
v žaláře slepého jsme kruhu prvém.
O hoře častokráte hovoříme,
jež naše pěstounky má vždycky s sebou.
Tam Euripid a Antifon je s námi,
a Agathon a Simonid a mnozí
Řeci, jimž vavřín ozdobil skráň kdysi.
Tam lidí z veršů tvých se Antigona
a Argia a Deipyla vidí
a Ismena, tak truchlivá, jak byla;
jež ukázala Langii, tam zří se;
tam dcera Tiresiova a Thetis

81—96 po Kr. Pronásledoval křesťany. — Jinou školou: jiným učením. — Než dovedl jsem: než jsem dokončil svou Thebaidu. — Čtvrtým kruhem: kde se trestá liknavost ve věcech spásy. — Víko zdvih': otevřel mi svými verši přístup ku poznání pravdy. — Terenc: Publius Terentius: komický básník dramatický, nar. se v Karthagu r. 185 př. Kr., žil také v Římě. — Plautus: zemř. 184 př. Kr., rovněž latinský básník komoedií. — Varro: literatura latinská má dva básníky toho jména. Dante snad myslí na Marca Terentia Varrona, vrstevníka Pompejova a Caesarova (nar. se 116 př. Kr.). — Caecilius: básník drammatický, zemř. r. 167 př. Kr. Z jeho kommoedií zbyly jen zlomky. — Persius: básník satirický, zemřel v Římě r. 62 po Kr. — S tím Řekem: Homérem. — V žaláře slepého: pekla. — O hoře: Parnassu, kde stále bydlí Musy, naše pěstounky. — Euripid: Euripides, slavný tragický básník řecký nar. 480, zemř. 406 př. Kr. — Antifon: rovněž básník tragický, jehož Aristoteles pochvalně vzpomíná. — Simonides: básník lyrický, rodilý z ostrova Ken, zemřel na Sicilii r. 469 př. Kr. — Agathon: řecký tragik z 5. stol. př. Kr.

109.—114. Z lidí veršů tvých: mluví Virgil k Statiovi. — Antigona a Ismena, dcery Oedipovy, sestry neblahých bratří Eteokla a Polyneika. — Deipyla: dcera Adrasta, krále v Argu, žena Tydea, jednoho ze 7 králů, kteří oblehli Théby. — Argia: její sestra, žena Polyneikova. — Jež ukázala Langii: Hypsipyla dcera krále Thoanta, zachránila otce, když ženy na Lemnu pobily všecky muže. Prchnuvši, padla do rukou mořských loupežníků, kteří ji prodali Ly-

jsou též, a se sestrami Deidamie."
Již byli zmlkli oba básníkové,
pozorni znova, aby vůkol zřeli,
svobodni ode stěn i od stoupání.
A čtyři služebnice dne již byly
zůstaly vzadu, a voj vedla pátá,
hrot planoucí vždy vzhůru obracejíc,
když Vůdce můj: „Já myslím, že nám třeba
ke kraji obrátiti pravé rámě,
kol hory jdoucím, jak nám obyčejem."
Takto nám zvyklost návěstím tam byla,
a s menší nejistotou vpřed jsme vyšli,
že souhlasila ona duše hodná.
Napřed šli oni, a já samotinký
vzadu, a poslouchal jsem jejich řeči,
jež k básnění mi mysl otvíraly.
Než brzy přerval sladké rozhovory
strom, který nalezli jsme vprostřed cesty,
s ovocem k čichu příjemným a dobrým.
A jako jedle do výšky se tenčí,
od větve k větvi, tak strom onen dolů,
myslím, by nikdo na něj nevstupoval.
S boku, jenž uzavíral naši cestu,
s vysoké skály spadával mok jasný,
nahoře po listí se roztékaje.
Básníci oba k stromu přistoupili,
a uvnitř v haluzích hlas jakýs zvolal:
„O tento pokrm nouze zakusíte!"
Pak řekl: „Maria víc pomýšlela,

kurgovi, králi nemejskému, jenž ji učinil chůvou synáčka svého Ofelta. Jednoho dne sedm králů, táhnouce na Theby, prosili ji, aby jim ukázala vodu. Hypsipyla, odloživši dítě do trávy, vedla je ke studánce Zangii. Zatím však had uštknul dítě, jež zemřelo. Hypsipyla byla odsouzena na smrt, ale v poslední chvíli synové její, přišedše tam, ji vysvobodili. — Dcera Tiresiova: Tiresias, věštec řecký za dob války trojské. Jeho dcera je Manto, o níž mluví Dante ve 20. zpěvu Pekla. Virgil však zde mluví o Limbu. Zapomněl na to Dante? Benvenuto myslí, že slovo „tam" dlužno rozuměti širším smyslem o místě zavržených vůbec. — Thetis: mořské božstvo, choť Peleova a matka Achillova. — Deidamie: dcera krále Lykomeda z ostrova Scyru a choť Achillova. Zemřela žalem, když Řekové muže jejího odvedli ke Troji. Měla šest sester.

117.—135. Svobodni od stěn: již se ocitnuvše v šestém kruhu. — Čtyři služebnice dne: čtyři hodiny, počínaje od šesté ranní. Minula desátá hodina. — Voj: slunečního vozu; den stoupal ku poledni. — Ku kraji: k otevřenému okraji kruhu. Zatočili se na pravo. — Duše hodná: Statius, jenž šel s nimi, ničeho nenamítaje.

136.—154. S boku: kde hora čněla do výše, po levici jejich. — Nouze zakusíte: neokusíte ho. Tento strom a druhý, který básníci později uzří, dle některých znamenají hřích opilství a obžerství,

by svatba byla ctná a dokonalá,
než na svá ústa, jež teď za vás prosí,
A dávné Římanky, když chtěly píti,
se vodou spokojovaly; a jídlem
zhrd' Daniel a vědění si získal.
Věk první, jenž byl jako zlato krásný,
žaludům dával lahodnou chuť s hladem,
a nektarem byl v žízni každý potok.
Kobylky a med lesní byly krmě,
kterými Křtitel na poušti se živil,
pročež on slavný jest a tolik velký,
jak v evangeliu vám vyjeveno.

ZPĚV DVACATÝ TŘETÍ.

Jdouce dále spatřují duše nestřídmých, všecky vyhublé hladem a žízní. Dante mluví s Foresem Donatim, jenž mu vysvětluje, proč jsou duše ty tak hubené, a kárá nepočestný oděv žen florencských.

Co do zelených haluzí jsem oči
upíral tak, jak činívá, kdo maří
svůj život, ptáčků chytáním se, bavě,
ten, jenž mi víc než otcem byl, řek': „Synu,
pojď nyní dál, neb čas, jenž nám jest určen,
je prospěšněji třeba vynaložit."
Já obličej, a krok ne méně rychle,
jsem za mudrci obrátil, jichž hovor
byl taký, že jít nic mne netížilo.
A ejhle, pláč a zpěv se daly slyšet
Labia mea, Domine, v ten způsob,
že rozkoš to i bolest působilo.
„Ó, sladký Otče, co je to, co slyším?"
já počal; on pak: „Stíny jdou tu, uzel
snad rozplétající své povinnosti."
A jako poutníci, když zamýšleni
dostihnou cestou neznámých jim lidí,
tvář obrátí k nim, aniž proto stanou,
tak ze zadu se k nám, rychleji se bera,

jenž se zde trestá. Dle Scartazziniho jsou to sazenice, vzaté z dvou rajských stromů, se stromu života a se stromu vědění dobrého i zlého. — Pak řekl: týž hlas v haluzích. Jsou to příklady střídmosti, a nejprve opět Panna Maria v Káni, prosíci o pomoc Synovu, ne pro svou choutku, ale aby se nezkazilo svatební veselí. — Daniel, jenž v Babyloně nechtěl jísti se stolu králova a spokojil se zeleninou a vodou, ale byl učiněn prorokem a rádcem králů. — Věk první: naráží na verše Ovidiovy, chválící prostotu prvotního, zlatého věku lidského pokolení. — V evangeliu: slova Páně u sv. Mat. 11, 11. „Mezi syny ženskými nepovstal větší nad Jana Křtitele." —

3.—24. Jenž mi víc než otcem byl: Virgilius. — Labia mea, Domine (aperies): Pane, rty mé (otevřeš, a ústa má zvěsto-

přicházel a nás míjeje, zřel na nás
zbožný a mlčelivý zástup duší.
Tmavá a vpadlá byla v očích každá
ve tváři ubledlá a tolik zhublá,
že od kostí své tvary kůže brala.
Nemním, že takto do nejposlednější
pokožky vyschl Erysichthón pro půst,
v tu dobu, když měl největší strach z něho.
Já v sobě sám jsem říkal, mysle: Ejhle
tu lid ten, který ztratil Jerusalém,
když Maria se syna klovat jala.
Prsteny bez kamenů důlky oční
se zdály; kdo čte v lidské tváři o m o,
by dobře M tam poznati byl mohl.
Kdo věřil by, že jablka můž' vůně
tak učinkovat, způsobujíc touhu,
a vůně vody, když by neznal kterak?
Již jsem se podivoval, co tak hladem
je moří, pro příčinu ještě skrytou
jich hubenosti a jich žalných šupin,
a ejhle, z hlubin hlavy na mne oči
stín jeden obrátil a zíral pilně,
pak zvolal nahlas: „Jaká mi to milost?"
Nikdy bych po tváři ho nebyl poznal;
však v jeho hlase zjevno se mi stalo,
co tvářnost byla v sobě potlačila.
Ta jiskra opět zanítila všecku

vati budou chválu tvou). Slova 50. žalmu, jichž se užívá na začátku církevních hodinek. Dobře ti, kteří otvírali ústa k nestřídmosti, nyní je otvírají k chválení Boha. — U z e l: povinnost jest jako pouto. Odbývají si povinný trest, a tak se pouta, uzlu, zbavují. — S v é t v a r y k ů ž e: „byli kost a kůže." —

26.—54. E r y s i c h t ó u: báječná osobnost. Zhrdal Cererou (bohyní úrody zemské) a jal se kaziti její háj, začež ho potrestala neukrotným hladem. I utratil nejprve všecken svůj statek, potom prodal vlastní dceru, konečně hlodal své údy. — N e j v ě t š í s t r a c h: když již hladem téměř umíral. — E j h l e t u l i d t e n: když Titus obléhal Jerusalém, hlad krutě trápil město, a žena jakás, Maria, zabila v zoufalství a jedla vlastní dítě. — O m o: italská výslovnost latinského slova homo, člověk. Hříčka: říkali někteří, že v tváři člověkově čte se jeho jméno, totiž člověk (omo) a to tak, že obě oči jsou dvě o, obočí pak s obrysy tvoří jakési m (velké, zakulacené). — J a b l k a v ů n ě: příčina jejich hubenosti; k t e r a k, zví později. — Š u p i n: kůže vysýchajíc, loupala se na nich. — J a k á m i t o m i l o s t: od Boha, že tě zřím? — P o t l a č i l a: svou hubeností bývalou podobu. — T a j i s k r a: hlas jeho mi vyvolal z paměti jeho podobu. — F o r e s o v u: Forese, z florencské rodiny Donati, bratr Piccardy, s níž se Dante setká v ráji, a přítel Dantův, s nímž vyměnil několik sonettů. Dante patrně znal jeho chyby proti střídmosti. — S u c h é o s u t i n y: loupající se kůže. Tím arcit pleť ztrácí svěží barvu. Nepohrdej mnou pro tento můj vzhled. —

mou známost toho vzhledu změněného,
i rozpoznal jsem tváři Foresovu.
„Ach nevšímej si suché osutiny,
která mi kůži," prosil, „odbarvuje,
ni nedostatku masa, kterým trpím;
však rci mi pravdu o sobě, a také
kdo jsou tam ty dvě duše, jež tě vedou;
mně, pohovořit se mnou, neodpírej."
„Tvář tvoje, pro niž mrtvou již jsem slzel,
teď nemenší mi činí k pláči bolest,"
já odvětil mu, „když ji zřím tak zrůdnou.
Protož mi, pro Bůh, rci, co tak vás loupe;
nechtěj, bych mluvil, dokavad se divím,
neb zle může' mluvit, kdo pln jiné touhy."
A on mi: „Z věčných úradků moc padá
do vody té a do stromu, jenž zůstal
za námi vzadu, jíž se takto tratím.
Lid tento všechen, který s pláčem zpívá,
že za chutí šel nad míru, zde znova
se o hladu a žízni posvěcuje.
Pití a jídla touhu zaněcuje
v nás vůně, jdoucí z jablka a z pršky,
jež rozlévá se horem po zeleni.
A ani jednou, co v kruh po té půdě
spějem', se neobčerství naše trýzeň:
já trýzeň dím, a měl bych říci rozkoš,
neb ona vůle ke stromu nás vodí,
jež vedla Krista s radostí dít ‚Eli',
když svými žilami nás vysvobodil."
A jemu já: „Forese, od dne toho,
kdy svět náš proměnil jsi v lepší život,
pět neotočilo se let až posud.

56.—105. K pláči bolest: bolest, nutící mne plakati. — Loupe: jakoby něco loupalo s nich vrstvy masa. — Pln jiné touhy: Dante toužil zvěděti příčinu jejich hubenosti. — Jíž: onou mocí. — Ona vůle: vůle boží, které také Kristus se podřizoval. — Eli: „Eli, Eli, lamma sabakthami" to jest „Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?" — slova Páně na kříži (Mat. 27, 46). — Žilami: krví svých žil. — Možnost dál hřešit: obrátil jsi se na samém konci života, a proto bys měl býti ještě v předočistci. — Dobré bolesti: lítosti, vycházející z dokonalé lásky k Bohu, která hříšníku vrací milost posvěcující, a tak duši činí snoubenkou boží. — Nella: Giovannella, Jenička, dle jiných — Annella, Anička; žena Foresova, o níž jinak nic nevíme. — Od ostatních kruhů: nižších, kde by se byl měl očišťovati od jiných hříchů. — Barbagia (trojslabičně): hornatý kraj na Sardinii, kde prý muži i ženy chodili téměř nazí. — Ta Barbagia: Florencie. — Kdy Barbarky atd.: ženy barbarské a saracenské přikrývají prsy, kdežto ženy křesťanské ve Florencii neznají studu!

Jestliže skončila se v tobě možnost
dál hřešit, dřív než přišla chvíle dobré
bolesti, jež nás opět s Bohem snoubí,
jak přišel jsi sem vzhůru? Jáť jsem myslel,
že naleznu tě ještě vespod dole,
kde za čas časem náhrada se dává."
Pročež on dal mi za odvět: „Tak brzy
mne dovedla pít pelyněk muk sladký
sem Nella má svým pláčem usedavým.
Zbožnými prosbami a vzdechy svými
ze svahu vytrhla mne, kde se čeká,
a od ostatních zbavila mne kruhů.
Tím milejší a vzácnější jest Bohu
má dobrá vdova, jíž jsem rád měl tolik,
čím v dobrém konání je samotnější.
Neb sardinská Barbagia mnohem více
je ve svých ženách jistě početnější,
než ona Barbagia, kde jí jsem zanechal.
Ó, sladký bratře, co chceš, abych říkal?
Čas budoucí již jest mi před očima,
v němž tato chvíle nebude tak dávnou,
kdy s kazatelny bude zakázáno
florentským ženám nestydatým, celou
hruď odkrytou i s prsy ukazovat.
Kdy Barbarky, kdy Saracenky byly,
na něž by duchovních, neb jiných trestů
bývalo třeba, by se přikrývaly?
Však kdyby nestoudnice byly jisty
toho, co schystává jim nebe rychlé,
již k vřeskotu by ústa otvíraly.
Neb neklame-li tady předvídání,
dřív budou smutné nežli líce vousy
ten oděje, jejž nyní h a j e j tiší,
A teď již, bratře, déle se mi netaj,
viz, že ne já jen, ale všichni tito
tam zírají, kde slunce zahaluješ."
Já tedy jemu: „Vzpomeneš-li sobě,

106.—122. J e j ž n y n í „h a j e j" t i š í: než bude jinochem pacholátko, jež teď uspávají zpívajíce „hajej" („nanna"). — Snad naráží Dante na příchod císaře Jindřicha VII. do Italie, od něhož se nadál pokoření pyšné Florencie. — S l u n c e z a h a l u j e š: nedáváš mu svítiti na zem a vrháš stín. — S e s t r u t a m t o h o: když luna, sestra slunce (personifikovány jako Diana a Apollo), byla právě v úplňku. — N o c í p r a v ý c h m r t v ý c h: peklem. Spasení mají život věčný, t. j. nadpřirozenou a věčnou blaženost, zavržení jsou ve stavu, jenž právem se nazývá smrtí věčnou, neboť ztratili vše, co může činiti život alespoň trochu příjemným, jsou věčně v úzkosti, zoufalství a mukách, prázdni vší naděje na konec neb úlevu muk.

jakýs ty se mnou býval, a já s tebou,
teď ještě vzpomínati trudno bude.
Od toho života mne odvedˈ tento,
jenž přede mnou jde, předevčírem, sestru
když kulatou jste viděli tam toho,“
a na slunce jsem ukázal. „Ten nocí
hlubokou provázel mne pravých mrtvých,
s tímto zde pravým tělem, jež jde za ním.
Z tamtud mne vzhůru vedly jeho rady,
co výš jsme stoupali vždy kolem hory,
jež napravuje vás, jež svět byl zkřivil.
Dí, že mi potud společnost svou skytne,
až budu tam, kde bude Beatrice,
tam bez něho pak zůstati mi bude.
Virgil jest tento, který tak mi praví,“
a ukázal jsem naň; „a tento druhý
jest stín ten, pro nějž svahem vším dřív třáslo
království vaše, pryč jej vypravujíc.

ZPĚV DVACATÝ ČTVRTÝ.

Forese ukazuje Dantovi duše některých lidí nestřídmých. Když odejde, spatřuje Dante jiný strom, z jehož větví slyší hlas, připomínající příklady nestřídmosti. Potom anděl je zve, aby se jali stoupati do sedmého okruží a posledního.

Ni kroků řeč, ni kroky nečinily
volnější jí; však hovořice, rázně
jsme šli jak loď, již dobrý vítr žene.
A stíny, jež se zdály mrtvolami
vpadlými důlky, očí podiv braly
ze mne, že živ jsem, sobě povšimnuvše.
A já jsem řekl, pokračuje v řeči:
„On snad se béře vzhůru zdlouhavěji,
jinému k vůli, než by chtěl se bráti.

8.—24. On snad: Statius. — Jinému k vůli: k vůli nám nebo k vůli Virgilovi, aby ho užil. — Piccarda: sestra Foresova. — Na Olympu: v nebi. Přenáší obraty mythologie antické na pojmy křesťanské. Hora Olymp — sídlo bohů. — Ujmou: hladem. Zde se duše nestydí býti jmenovány, jako v Pekle. A bez jmenování by jich nepoznal, když jest postem podoba tak zrušena. — Buonagiunta: B. Orbicciani degli Overardi, z Lukky, žil v 2. polov. 13. věku. Také básnil, Dante však ho příliš necenil. — Ta tvář za ním: papež Martin IV. (1281—1285). Mezi papežem, náměstkem Kristovým, a církví jest jakési duchovní manželství; proto dí, že tvář ta „držela církev svatou ve svých loktech“. — Z Toursu: ve Francii. Pocházel vlastně z Brie v Champagni, a v Toursu měl prebendu. Jídal prý velmi rád úhoře z jezera bolsenského (na sever od Viterba, kde papežové sídlívali) a dával je usmrcovati v silném a sladkém bílém víně, jemuž se říkalo vernaccia. Přeložil jsem slovem malvasia, což je také druh vína. Jinak se chválí jako velikodušný a ušlechtilý papež.

Než rci mi, víš-li kde že Piccarda je,
rci, zřím-li koho, hodna povšimnutí
zde mezi těmi, již tak na mne hledí.“
„Má sestra, která nevím zda víc byla
dobrá či krásná, z koruny své plesá
vítězné vznešeném již na Olympu.“
Tak nejprv' řek a pak: „Zde není zákaz
jmenovat kohokoli, když jest ujmou
podoba naše tak z nás vyždímána.
Tento,“ a natáh' prst. „je Buonagiunta,
dím Buonagiunta z Lukky; a tam za ním
ta tvář víc nežli jiné zkormoucená,
držela svatou Církev ve svých loktech.
Ten z Toursu byl a očišťuje postem
úhoře bolsenské a malvasii.“
Po řadě jmenoval mi mnoho jiných,
a všichni se tím spokojeni zdáli,
takže jsem proto neshléd' zachmuření.
Pro hlad jsem Ubaldina della Pila
a Bonifáce, s vížkovou jenž berlou
pás' mnohý lid, zřel marně zuby hýbat.
Messera Marchesa jsem zřel, jenž míval
čas ve Forlí pít s menší vyprahlostí,
a taký byl, že necítil se sytým.
Než, jak kdo zírá, a pak více cení
toho než onoho, tak s oním z Lukky
já učinil, jenž víc mne znát chtít zdál se.
On šeptal jen a já jsem slyšel dosi
jako Gentucca tam, kde ránu cítil
on spravedlnosti, jež tak je škube.

28.—45. Ubaldino della Pila: ze staré rodiny Ubaldinů, žil v 2. polov. 13. věku; bratr kardinála Octaviana, o němž viz Peklo X, 120 a strýc arcibiskupa v Pise, Ruggieriho ((Peklo XXXIII, 14). — Bonifáce: B. dei Fieschi z hrabat di Lavagna, synovec papeže Innocence IV., arcibiskup ravennský, † 1295. — S vížkovou berlou: berla arcibiskupů ravennských nebyla nahoře zatočena ve spirálu, nýbrž končila se rovně jakýmsi šestistěnným hranolem se spodkem a svrškem pyramidovitým, jako vížkou, na níž byl nejspíše kříž (italsky berla ta slula rocco). — Messer Marchese (pan markrabí): z Forlí, prý z rodiny Argcugliosi, proslavený piják. — S onim z Lukky: s Buonagiuntou. — Gentucca: Dante nerozuměl dobře neb duše pro slabost mluvila nezřetelně. Dante slyšel to šeptání tam, kde ránu cítil, v ústech jeho, kde cítil nejvíce touhu jísti a píti. O těchto verších jsou dlouhé výklady. Zdá se, že Buonagiunta naráží na dívku, která později, v Lucce, vzbudila v Dantovi nějaké vřelé city. — Škube: oškubává t. j. činí je úžasně hubenými. Originál má tu pilucca, obírá, a vztahuje se na obírání hroznu, když se trhá zrnko po zrnku. — Ještě pleny nenosí: jen vdané ženy a vdovy halily hlavu do plen. — Je haní: jako město čachrářů s obecními záležitostmi. Viz Peklo XXI, 38—42. —

„Ó duše," řek' jsem, „jež tak žádostiva
se mluvit se mnou zdáš, hleď, bych tě chápal,
a mně i sobě mluvením svým vyhov."
„Žena je zrozena a ještě pleny
nenosí," počal, „pro niž se ti bude
mé město líbit, ať jak chtí je haní.
Ty půjdeš odsud s tímto předzvěděním;
jestliže jsi se v šeptání mém mýlil,
je věci pravdivé ti ještě zjasní.
Však rci, zda toho vidím, zde, jenž nové
uvedl verše na svět, počínaje
Paní, jež lásky pochopení máte?
A já mu: „Já jsem kdos, jenž všímám sobě,
když Láska nadechuje mne; a stejně,
jak uvnitř mluví, tak to vyjadřuji."
„Ó bratře," řek', „teď uzel zřím, jenž zdržel
Notáře, mne a Guittona, že dalek
nás zůstal sladký nový sloh, jejž slyším.
Já vidím dobře, kterák vaše péra
tomu, jenž diktuje, jdou těsně v patách,
což naše péra jistě nečinila.
A kdo dál nad to upírat zrak zkouší,
již nezří, jak se dvojí sloh ten liší,"
a jako spokojen cítě, umlk'.
Jak ptáci podle Nilu zimující
ve vzduchu někdy utvořují hejno,
pak urychlují let a v řadě letí,
tak veškeren ten zástup, jenž byl onde,
obrátiv obličej, své kroky zrychlil,
i vůlí svou i hubeností lehký.
A jako člověk klusem unavený,
vpřed pustí soudruhy a dál jde krokem,
až přestane se klopotně hruď dmouti,
tak Forese to stádce svaté minout

51.—63. Paní (plur.), jež atd.: začátek jedné kanzony Dantovy. — Já jsem kdos: toť tajemství „nového slohu" básnictví italského; básník poslouchá svou duši; co v ní cítí, to vyjadřuje, a to tak, že nepřidává ani neubírá, a tak co jde ze srdce, jde k srdci. V tom je přirozenost a vroucnost. — Uzel: chyba v našem básnění; naše verše podávaly city vyumělkované, nebo přeumělkované a proto chladné. — Notář: Jacopo da Lentino, přijmím Notář, současník Bedřicha II., z básnické školy sicilské. — Guittona: Guittone d'Arezzo, v 2. polov. 13. věku, básník školy „doktrinářské" a člen řádu P. Marie neboli Veselých Bratří. Jeho verše jsou jednotvárné, často temné, řeč drsná. — Jenž diktuje: vřelému citu lásky. — Dál nad to: k těmto dvěma veršům opět mnoho výkladů. Buonaguinta chce asi říci: kdo chce něčím překonávati váš sloh, vroucí a přirozený, nechápe tajemství pravého umění. — Spokojen: uznáním pravdy a svých nedostatků. — Onde: v šestém kruhu a s námi.

nechal a vzadu ubíral se se mnou,
řka: „Kdy se mi tě opět spatřit udá?“
„Nevím,“ já odvětil, „jak žít mám dlouho,
však jistě nevrátím se tolik brzy,
bych dříve nebyl u břehu svou vůlí.
Neb místo, kde jsem postaven byl žíti,
den ze dne více z dobrého se svláčí,
a v truchlý pád se zdá být připraveno.“
„Nuž jdi,“ řek' on, „neb toho, jenž jest vinen
tím nejvíc, zřím, jak na ocase koňském
jest vláčen k údolí, kde vin zbýt nelze.
Zvíře se každým krokem prudčej' žene
rostoucí rychlostí, až udeří ho
a nechá tělo bídně zohavené.
Málokrát otočí se tam ty kruhy
(a oči k nebi zdvih'), než jasně poznáš
co řeč má líp ti nemůž' vysvětliti.
Ty nyní zůstaň tu, neb čas je drahý
v království tomto tak, že příliš ztrácím,
tak s tebou zároveň se ubíraje.“
Jak někdy stává se, že tryskem vyjde
ze šiku koňmo jedoucího jezdec
a jde si získati čest první srážky,
tak kroky většími on od nás vyšel,
a já jsem na cestě zbyl s těmi dvěma
světa kdys maršály tak velikými.
A když byl před nás pokročil již tolik,
že oči mé ho mohly následovat,
tak jako mysl moje řečí jeho,

78.—99. U b ř e h u s v o u v ů l í: touhou budu stále na břehu tohoto vašeho druhého života. Stále budu toužiti po očistci, záruce věčného spasení. — N e b m í s t o: Florencie. — V i n e n t í m n e j v í c: Corso Donati, dle některých bratr Foresův. Rodina Donati byla guelfská a když ke konci stol. 13. Florencie se rozdělila na Bílé a Černé, Corso byl při straně Černých a jejím náčelníkem. Byl několikrát vyhnán a opět se vrátiv, konečně utvrdil svou moc po šest let bez odporu. Ale když r. 1308 pojal za manželku dceru Ugucciona della Fagginola, pána v Pise, lid florentský boje se, aby pomocí tchánovou nechtěl opanovati města, vzbouřil se proti němu. Corso po tvrdošíjné obraně ve svých domech musil prchnouti, ale byl dohoněn a zabit u San Salvi 6. října 1308. Dante líčí jeho smrt patrně podle nějakých lidových pověstí. — K ú d o l í: pekelnému, kde nelze již činiti pokání. — M a r š á l y: mistry. Od latinského slova středního věku „maliscakus“, „marescalcus“, magister equorum, podkoní. —

100.—112. P o k r o č i l j i ž t o l i k: že jsem ho viděl jen nezřetelně, jako mysl má nerozuměla dobře jeho slovům. — Ž i v é: listím. — D a l e k é n e m n o h o: protože záhyb hory je zakrýval a z nenadání se nám objevily. — J a k z b l u d u: poznavše, že marně touží. — P ř i b o k u, j e n ž s t o u p á: při stoupajícím svahu hory, ne při kraji římsy.

větve jsem obtěžkané shléd' a živé
jiného štěpu, daleké ne mnoho,
že jsem se zatočil tam teprv tenkrát.
Pod nim jsem lidi uzřel zdvihat ruce
a volat do větví, co, nevím, vzhůru,
jak pacholátka bláhová a chtivá,
jež prosí, prošený však nevyhoví;
však, by jich touhu hodně zostřil, drží
ve výši žádost jich neskrývá jí.
Pak odešli, jak vyvedení z bludu,
a my jsme k velkému teď přišli stromu,
jenž tolik proseb zamítá a slzí.
„Berte se dále, aniž se sem bližte;
výše je dřevo, s něhož jedla Eva,
a tento strom je sazenice z něho."
Tak v ratolestech nevím kdo nám pravil,
a proto v klubku Virgil se Statiem
a já jsme dál šli při boku, jenž stoupá.
„Vzpomeňte sobě," mluvil, „zlořečených
v oblacích utvořených, kteří syti
s Theseem bojovali s dvojí hrudí;
a Hebrejských, již ukázali chabost
pitím, a Gedeon jich nevzal s sebou
když proti Madiánským sešel s vrchů."
Tak při jednom z dvou lemů těsně jdouce,
o vinách slyšeli jsme nestřídmosti,
jimž v patách kráčely kdys bídné zisky.
Pak po prázdné se cestě rozstoupivší
nás dobrých tisíc kročejů a více
dál neslo beze slova v přemítání.
„Nač myslíte vy tři tak sami jdouce?"
hlas náhlý řekl, pročež trh' jsem sebou
jak když se náhle líní koně leknou.
Zdvihl jsem hlavu, bych, kdo je to, uzřel,
a nikdo neuviděl nikdy v peci
kovů neb skel tak svítících a rudých,
jak já jsem uzřel kohosi, jenž pravil:

121.—154. Mluvil: hlas ve větvích. — Zlořečených: Centaurů, jichž otec byl Ixion a matka Nefele (mlha, oblak). — Syti: byli pozváni na svatbu Pirithoovu s Hippodamií. Opivše se, chtěli unésti nevěstu, ale Theseus, přítel Pirithoův, je pobil. — S dvojí hrudí: byli od hlavy po půl hrudi lidé, od půl hrudi vše ostatní měli koňské. — Gedeon: Známý příbeh, že Gedeon, táhna proti Madianským, poručil zástupcům napojiti se. Kteří pili pohodlně, ty propustil domů. — Bídné zisky: tresty. — Uzřel kohosi: jest to anděl šestého kruhu. — Zrak mi vzalo: oslnilo mne. — Láska chuti: laska k choutkám nestřídmosti. — Když lačnějí: protože lačnějí s mírou. — (Upozorňuji na lahodné verše 145.—150.)

„Libo-li stoupat vám, zde třeba zahnout;
tudy se jde, kdo jít chce za pokojem.“
Vzezření jeho zrak mi bylo vzalo;
pročež jsem za svými se zahnul mistry
jak člověk, jenž jde podle poslouchání.
A jako svítání jsa hlasatelem,
májový vánek hýbe se a voní,
jsa všecek travou nasáklý a květy,
tak ucítil jsem do čela mi zavít
vítr, a dobře hnutí per jsem postřeh',
jež dalo cítit ambrosie vůni.
A „Blahoslavení“ jsem zaslech' říci,
„v něž milost svítí tak, že láska chuti
přílišnou touhou nečadí jim v hrudi,
když lačnější vždy, kolik spravedlivo.“

(Pokračování.)

B. Bečvářová:

S tajemstvím v srdci.

(Pokračování.)

Poslední masopust ve Vlaších býval veselý. Odevšad voněla smaženina, uzené, vepřová, z hostinců vynášely služebné veliké džbány, večer byly pořádány zábavy pro panstvo i pro nižší třídu. Z vesnic přiběhly maškary s bandou muzikantů. Před maškarami bylo lépe se schovat. V odlehlejších ulicích se před nimi zamýkali, protože byly příliš rozpustilé. Nedělaly rozdílu mezi mým a tvým. U Prokešů se také zavřeli a maškary darmo se dobývaly. Na vzdory zůstaly chvíli na zahrádce, házely po sobě rozbředlým sněhem, křičely a Dalena se jich bála.

Toho dne nešla Žanda do kláštera. Zůstala doma a umlsávala z božích milostí. Chvíli pomáhala Máje šít, ale Žanda byla lepší vyšívačkou, než-li šičkou. Její perlový steh bylo možno provázeti písničkou: „Skákal pes přes oves,“ tak byl pravidelný. Sestra jí to vytýkala. Mája do zábavy nešla. Zařekla se po sylvestrovské ostudě, někam za svobodna ještě jíti a rodiče i Horák jí to schvalovali.

Ludvík k ředitelovům docházel večer co večer. O masopustní úterek přišel s naplněnými kapsami. K večeři byly klobásy, ale on přinesl ještě šunku, sardinky, víno, mandlové a čokoládové cukroví. „Kdybys se z peněz nevydával. Stojím tě tak dost,“ domlouvala mu nevěsta. Kdepak by byli u Prokešů nakoupili tolik mlsek! Vysmál se jí: „Nedělej lakomou! Masopust je jen jednou do roka a kdybychom šli do zábavy, také by to stálo.“

A zase bylo útulno v pokojíku za kuchyní, zvláště, když se po osmé hodině rozpoutala sněhová vichřice. Strhla se pravá sněhová bouře a trvala skoro do jedné hodiny v noci. Chemik

musil zůstat u Prokešů přes noc. Úzkostlivá Mája to ráda neviděla, obávala se klepů. Ale její rodiče měli rozum. — „V takovém počasí jde o život, vždyť tašky se střechy létají a komíny se starých domů se boří. Když můžeme Ludvíkovi pokoj nabídnouti, bylo by to od nás hloupé, ba necitelné, abychom tak neučinili," řekli si. A Ludvík nenechal se dlouho pobízeti. Kdopak jde rád do větru a vánice!

Usínal v pianovém pokoji, v němž paní Prokešová narychlo zatopila.. Usínal s blahým pocitem, že je doma. Usínal na pohovce proti starému pianu pod zrcadlem, zkolébán skučením větru za okny, na jichž římsách rostly závěje sněhu.

Když bylo řádění větru a sněhu nejzuřivější, u Pinkasů na sále přehlušili jeho ohlas hudbou a tancem. U Pinkasů byl maškarní ples. Olfovy slečny s doktorem, továrníkem Raulem a slečnou Bibi se jej zúčastnili. Taťána, Ota a Bíbinka se maskovaly. Ota měla uschovány divadelní kostýmy a Taťána se ustrojila za Carmen. Ani Bíbinka nepohrdla Otinou garderobou, šla za Markétku z Fausta. Ota upravila si kostým královny noci z Kouzelné flétny. Ustrojila se jako bludička. Pod tmavomodrý závojový přehoz nechala ušíti přiléhavý podklad ze zeleného hedvábí, na prsa a do vlasů zatkla umělé lekníny a v perlové čelence svítila malá, modravězelená žárovka v podobě bludičky.

Ota stala se královnou plesu. Její bílá pleť odrážela se nádherně od tmavé toilety a její oči svítily jako pravé světlušky. Továrník byl nadšen. Ona jej ignorovala. Sotva přijel, již to pozoroval. Před plesem se jí zeptal: „Co se to s vámi děje?" „Něco pozorujete?" podivila se. — „To bych řekl," mínil popuzen. Pokrčila rameny a zasmála se: „Jste opravdu slepý!" Raul z ní na plesu očí nespustil. Viděl jen ji, třeba že jej, jako otce hryzlo, že zastínila jeho dceru. A viděl! Když přišel pro Otu Dr. Horák, stáplela své oči do jeho černých s takovým výrazem, že nebylo pochyby. Doktor byl po celý večer neklidný. Taťáně se vyhýbal. Taťána snažila se doktora všemožně upoutati. Přebíhala k továrníkovi, koketovala s ním, všecka nesvá, jen, aby v Otě nebo v Horákovi vzbudila žárlivost. A když se jí to nedařilo, měla slzy v očích. Ota zvítězila. O volence vyzvala nikoli továrníka, nýbrž předběhla Taťánu a požádala doktora. — „Chci jen vás, doktore! Jste s tím srozuměn?" vymiňovala si nahlas. Uklonil se, aniž o Taťánu pohledem zavadil.

Krise se přibližovala. Milenci se ztratili uprostřed tančících masek. Taťána s továrníkem a Bibinkou vyměnili pohled. Továrník hryzl se do rtů. Taťána vzplanula hněvem. Lítostí hořela jako její šat a z očí metala blesky za odcházejícími. Bibi se ušklíbla. Bibi nejvíc mrzelo, že tu nebyl Ludvík a byla zklamána sdělením, že se uchází o maloměstské děvče. — „Je patrně u regenschorů," bylo jí řečeno.

Ota tančila s doktorem. Po tanci se procházeli. Ota ztřeštěně

se čemusi smála. Továrník se rozhodl. Šel snoubence naproti a oslovil ji: „Slečna se zasnubuje panu doktorovi?“ Doktor odvrátil hlavu. Ota odpověděla: „Nemám vám co říci, pane továrníku, totiž zapomněla jsem vám říci, že dneškem počínajíc, nepokládám se za vaši nevěstu. Vracím vám slovo.“ Továrník zrudl. — „Na to jsem musil přijít až sem?“ vybuchl pohněván. Ota pokrčila rameny: „Chtěla jsem, aby moje rozhodnutí slyšel pan doktor.“ — Továrník zrudl ještě více: „Tak pan doktor má na tom zájem?“ podivil se na oko. Doktor se uklonil. Lidé začali je obstupovati. Továrník se vzpamatoval. „Slečno, to jsem si přece jen nezasloužil,“ řekl, odcházeje od ní. Otočila se k němu zády a odváděla doktora do výklenku u okna.

Továrník vrátil se k dceři. Vyvedl ji i Taťánu na chodbu a sdělil jim, jak pochodil: „Slečna Taťána bude tak laskavá a odvede nás domů, ano?“ Ona, jako my, nemá tu již co činiti. Zítra odjedeme do Vídně.“ Továrník nedokončil. Taťána omdlela. Za pomocí pokojské odvlékli ji Raulovi do šatny, kde se po chvíli vzpamatovala, a nechala se odvést domů. Na loži zmocnila se jí horečka. Raul vzkázal k Pinkasovům pro inženýra Olfa. Přišel nerad. Vida dceru nemocnou, poslal, poněvadž o ničem nevěděl, pro Dra Horáka. Horák s Otou byli však dříve doma, nežli on a Horák dopsal kolegovi, aby místo něj Taťánu ošetřil. Než doktor Hornych přišel, Olf odešel zase do hostince. Nemocná byla se služkou sama. Ota zavřela se do svého pokoje a Raulovi v salonu skládali zavazadla. Časně ráno odjížděli.

Ráno jel Dr. Horák k nemocnému do vsi. Ota jela s ním. Ujížděli v saních zachumelenou silnicí, na níž nebylo k rozeznání, kde začínají pole a kde je silnice. Vozka musil se říditi stromořadím. Vyhlídka do kraje, plného závějí pod šedivou oblohou byla smutná. Zachumelený Lipák, bývalé popraviště uprostřed polí, jež končily kdesi až v dáli u paty šumavských velikánů, veselosti nepřidal. Teprve se šeřilo.

Bylo půl osmé, když doktor s Otou vyjeli. Přes město mlčeli. Doktor byl zamyšlen, ona s kostýmem bludičky jako by byla odložila kouzlo svého mámení a v kožešinách, upírajíc ztrnulý pohled do kraje, podobala se opět sfinze. „Jaká je to žena? Čím jest doopravdy?“ myslil si o ní Horák. — „Jest bludičkou, která láká, svádí, nebo je sfingou, jež ničí, aniž na to myslí, protože jest to jejím údělem ničit a její pohled zatím hledá někoho jiného?“

„Oto, řekněte mně upřímně, záleží vám opravdu na mé lásce? Máte mne opravdu ráda?“ oslovil ji náhle. Pousmála se. — „Jak si rozumíme! Vidím vám na očích, že máte starost o Taťánu. Rád byste se mne zeptal, jak jí je,“ řekla s výsměchem. Dodal si odvahy: „Nezapírám. Člověk není přece ras a ona byla do mne tolik zamilována. Několik let byla mně oddána, věřila, že si ji jednou vezmu. Ale nemohu si pomoci. Zalíbila jste se mně lépe, a vaše přítomnost činí ze mne otroka, trpím, když se s vá-

mi stýkám. A zase, kdybych vás neměl na blízku, snad bych zapomněl. Ovšem, pak byste mně již nesměla přijít na oči, neboť stará vášeň propukla by znovu. A vy?"

„Jste upřímný. Chci vám oplatiti stejnou mincí, Poslyšte," jala se hovořiti: „Psala jsem továrníkovi, Pošlu za ním psaní do Vídně. Byla jsem mu přece jen zvyklá, neboť byl ke mně hodný a měl mne svým způsobem rád. Měl mne snad radši, než si myslím. Je mně ho líto. Stárnoucí člověk je citlivější, než my, mladí lidé. Způsobila jsem mu bolest. Mám to vědomí, že jsem se k němu za jeho důvěru a jistou obětavost zachovala nehezky. A to mně mrzí. Člověk není ras! Nutno však žít! Chci se alespoň na chvíli domnívati, že miluji, jsouc milována. Líbíte se mně, doktore, strašně se mně líbíte. Musím vás mít, musím s vámi žít! Kdybych se stala továrníkovou ženou, nezapomněla bych na vás tak rychle, jako vy na mne. Všechno jsem Raulovi napsala." Zamlčela se. Douška, kterou ve svém dopise učinila, nechtěla jí před doktorem se rtů! Vyslovila se v ní: „Může-li vám to býti útěchou, tedy, Raule, vězte: doktor, tak jako vy nebude mít moje srdce, tím méně moji duši, pokud totiž lze věřit v její existenci. Oboje daruje se jen jednou. Doktor může mít můj další život, ale to bude vše. Chcete-li se mně pomstít, napište mu to, ne-li, dozví se to jednou ode mne stejně."

Ale nyní neměla odvahu doktora poplašiti. Nalézal se v duševním rozpoložení, v němž by si její přiznání vykládal jako odpuzení. „A on mně není lhostejný. Dokud jiskra schopností doutná, musím zapomenout, musím se vzpružit a on je sličný!" myslila si. Nahlas pak řekla: „Chci, abyste mne měl rád, doktore. Alespoň tak rád, jako já vás." Její tmavohnědé oči světélkovaly. — — „Počkejte, Oto," tlumil své a zadržoval její vzrušení: „Ještě jednu otázku: O Taťáně, neříká vám svědomí nic?"

Odklonila se, zamračivši se: „Taťána a já nemáme si co vyčítati. Taťána je nyní politováníhodna, protože, jak se vám zdá, prohrála, opakuji: jak se vám zdá; neboť kdo mně ručí za to, že se k ní ještě nevrátíte? Vás přepadají tak zvané výčitky svědomí, nevím, co to je: Můj osud neměl svědomí, se mnou, já ho nemám se svým okolím. Příbuzenský poměr nerespektuji. Něco jiného je Raul. Továrník v mém životě něco znamenal. K otci mne váže vděčnost, stála jsem jej peníze. Ale Taťána — co Taťána? Zajímá se o mne teprve nyní, když jsem jí ublížila. Chcete-li, lituji ji. Odpusťte jí, za vaši nebožku ženu." Tala do živého. Uvědomil si, že nemá práva Otě vytýkati nedostatek sesterské lásky, on, nevěrný manžel! Nemohl odsuzovati požitek, když se mu na očích skomírající ženy oddával.

Leč člověk stárne. Nervy ochabují a duše se hlásí ke slovu. Duše hledá duši, s níž by si rozuměla. Taktéž Dr. Horák, užívaje rozkoše života mimo zákon, do dneška stačil duševně sám sobě. Po čtyřiceti letech hledala však jeho duše duši sobě rovnou.

Otina duše jej zaujala. Dal jí přednost před tělem ohnivějším, krásnějším, dal jí přednost před životem obvyklým, po boku Taťány, na niž si zvykl. Volil bývalou pěvkyni, ženu rafinovanou, luxusnímu životu zvyklou. Zvolil luxus. Při nejmenším vyvedla jej z každé pochybnosti.

Přitiskla se teď k němu a něžně jej potýrala: „Taťána stůně. Omdlévá! A vy na ni vzpomínáte. Ale když jsem o sylvestrovské zábavě seděla vedle ní i tím starým Raulem zapomenuta, nikdo si nevzpomněl, jak mně v duši je. Patrně člověk, jenž si potrpí na výstupy, jest více politováníhodný. O Sylvestru byl jste, doktore, do Taťány zamilován, nezapírejte, mne nikdo neošidí. Seděla jsem naproti vám, přikrčena v kožešinách jako mrzák. Churavěla jsem. Člověk zdravý, krásný má rozhodně více nároku na život, než člověk nemocný. A pak si mám činiti výčitky k vůli Taťáně? Blázníte, doktore? Či stojí někde psáno, že měla jenom ona na vás právo?“

„Oto, nemluvte tak,“ zakřikl ji Horák, maje jejích výčitek již dost. Usmála se. Vzala jej za ruku, zadívala se mu do očí, a skončila mírnějším tónem: „Doktore, vy ani já, nezamilovali jsme se do sebe onou blouznivou láskou, jež se vyskytuje v životě pouze jednou. Někdo ji vůbec nepozná. Nalezli jsme v sobě toliko zalíbení. Zamilovaly se naše smysly. Tof vše. Ale dobře si rozumíme. Pro vzrušení to konečně stačí... Vidíte tu zasněženou planinu kolem nás? To je minulost, to je přítomnost i budoucnost nás obou. To je život bez ilusí, život lidí života zkušených. Ve skutečnosti sníh zůstane sněhem, to víme my, kteří nic nevíme. Leda tolik, že sníh mezi domy vypadá méně zachmuřeně, méně velebně, než zde na tom nerovném stole. — Ale přitiskněme se k sobě, doktore, vrátíme se k rozpáleným kamnům mezi čtyři stěny, k umělému ohni, a také se zahřejeme. Ba více. Na rozpálených plátech možno ohřáti víno, na slunci arci uzraje, doma možno připraviti umělou náladu, má-li druh pro druha porozumění a to my dokážeme. Co chcete více? Vlastně jsme boháči.“

Překonala jej. Byla sfingou i bludičkou zároveň. Záleželo jí na tom, připoutat jej k sobě po tu dobu, pokud plamínek jejího života plápolal. Na tu chvíli byla jeho bludičkou, mámila jej, sama jsouc omámena. A až plamínek pobledne, až se pak vzpomínky ozvou více, než kdy před tím, zkamení v podobě sfingy, pomstí svoji oběť za její hříchy. Pomstí se mu za to, že sama bude trpět. Dr. Horák sklonil hlavu, poddávaje se neúprosnému osudu. Řekl si, že půjde s Ottou. Vzal její čelo do obou dlaní, a zašeptal těsně na jejích rtech: „Budete tedy mou ženou?“ Přivřela oči a zašeptala, tváříc se, jakoby koketovala: „Vyčkejme!“ — Přece jen, přece jen jí bylo zatěžko, provdat se s obrazem jiného v srdci. Doktor neodolal. Za širokými zády. ospalého kočího ji zlíbal. Bylo jí příjemně.

Po tu dobu, co meškal Horák u nemocného, zašla Ota ve vsi

do kostela. Nabídl jí, aby posnídala v hostinci, leč neměla chuti vstoupit do zakouřené, znečištěné venkovské šenkovny. Řekla, že si prohlédne starý kostel. Vycházeli z něj lidé s popelcem na čele: „Člověče pomni, že prach jsi a v prach se obrátíš," tak zněla dnešní slova kněze. Ota se otřásla. Stará bázeň před smrtí se jí zmocňovala. Nástropní malba představovala šlechtický znak. Ota zas zesmutněla: „Neuteku, neuteku tomu," zašeptala. Z kostela vycházela poslední venkovanka. Na plné tváři, na širokém čele bylo patrno, že se nikdy netrápí vzpomínkou za hrob: „Hle, žena, jež nežádala od života víc, než jí mohl dáti. Její všechno vzdělání je v modlitbě. Není-li šťastnější, nežli my, kteří nevěříme ani sobě?" napadlo Otu.

A zase povznesla oči ke klenbě, vzpomínajíc na znak bavorského vévody, schovaný v peněžence. Ota nevydržela dlouho v ovzduší kadidla, pod vybledlým zrakem, mezi oltáři. Připadalo jí to všechno víc, než kdy jindy vzdálené, popelec na čelech věřících začal jí pálit na prsou, v krku. Rozpomněla se na svoji chorobu. Jednou se zhorší a sklátí ji v hrob. Zakašlala. Zemře. A v prach se obrátí, o co u doktora usilovala, ničím bude vše, co s ním užila, protože snáze by umírala u vědomí, že bude pohřbena na blízku hrobky bavorského vévody. Snáze by umírala, kdyby věřila, že alespoň po smrti navštíví její duše ona místa, která jí za živa zůstala vzdálena. Ota utekla z kostela a vyčkávala doktora v saních. (Pokračování.)

JUDr. Michal Navrátil:

Čechové v Italii.

(Pokračování.)

Černý Václav Dr., vicerektor Nepomucena, poblíž Lateránu v Římě.

Hofmeister Korbinian, opat kláštera benedikt. v Meeten v Bavorsku. * v Domažlicích, pocházeje z české rodiny. Řadu let ztrávil v Italii.

Kupka Jos. PhDr. a ThDr., apoštolský administrátor a světící biskup v Brně. * 7. května 1862 v Černé Hoře (Morava). Poslán na studie do Animy v Římě, kde po dvou letech nabyl doktorátu filosofie. Napsal „Česká kollej v Římě," „Církevní rok," „O mši sv." a řadu drobných prací bohovědných.

Landa Jos., deficient. * 20. března 1812 ve Smečně, † 5. pros. 1842. Uveřejnil „Popsání vatikánského chrámu P. sv. Petra v Římě". (Čas. kat. duch. 1842). (Podlaha.)

Lang Alois ThDr., prof. na reálce v Mor. Ostravě. * 12. června 1869 v Držovicích (Mor.). Napsal studii „František z Assisi", „Abelard a Heloisa" (N. Život), „Po stopách světce z

Todi, Angelus Silesius, Poutník cherubínský, sv. Jeroným, Otec pouště a j.

Laurentius Nigrinus (Schwartz), kněz ryt. řádu křižovníků v Praze. * v Mohelnici. Vrátil se 21. března 1591 z Bononie, kdež na rozkaz velmistra Martina Medka studoval práva a převzal vedení řádu jako „prior generalis". V Bologni dle vysvědčení 5 profesorů ukázal v studiu práv velkou píli a vzbudil k největším nadějím. (Marat, Jaksche).

Lanka š V., duch. správce v Králíkách. * 1877 v Barchově u Pardubic. Napsal: Keltické zdroje Božské komedie. (Med 1911.)

Laurin Fr. ThDr., univ. prof. ve Vídni. * 21. dubna 1829 v Jeseném u Semil, † 15. října 1913 v Unserfrau am Sand (D. R.). Napsal „Nařízení papežské kongregace, Auctis admsdum" ze dne 4. listopadu 1492. (Rozpravy Č. akademie I. tř. II.). (Podlaha.)

Lehner Ferd. Mons., farář na Vinohradech. * 6. června 1837 v Rokycanech. † 1. března 1914 na Vinohradech. Napsal „Vykopané umělecké památky v Římě" (Method 1880) a „Z římských katakomb" (Method 1884), „Pouť římská" (Method. 1877), „Nejstarší obraz sv. Václava v Římě" (v Sta Maria Trastevere) (Method 1880). (Almanach Č. akademie XXV.)

Lenz Ant. ThDr., probošt vyšehradský, domácí prelát J. Sv. papeže. * 20. února 1827 v Netolicích, † 2. října 1901 v Praze. Napsal „Pryč od Říma — Los von Rom" (Vlast XXI.) a „Upomínky na katakomby římské" a „Syllabus Pia IX. a Syllabus Alf. Šťastného". (Osvěta 1901.)

Leubner Fr., farář v Bechlíně u Roudnice. * 13. srpna 1867 v D. Beřkovicích. Napsal báseň „Ve dny zlé", jejíž děj odehrává se v refektáři dominik. kláštera P. M. Milostné v Miláně (Vlast XXXII.). (Podlaha.)

Lipovský, rytíř z Lipovic Jindř., P., býv. apoštolský misionář v Americe. † 6. dubna 1894 u Milosrdných v Praze. Z mládí sloužil ve vojsku a byl ve válce italské.

Loberschiner Fr. ThDr. a JUDr., arciděkan v Krumlově. * 8. října 1815 v Rájově, † 30. ledna 1881. R. 1858 dr. juris v Římě. Napsal „O sedmi předních basilikách římských" (Blahověst 1858). (Podlaha.)

z Lobkovic Hasišteinský Bohuslav, básník, sekretář královský. * 1462 na hradě Hasišteině. Zajel na učení do Bononie a do Ferrary, kde zvláště římskému a církevnímu právu se oddal. Běh akademický dokonal a hodnosti doktorské v římském i církevním právu dosáhl, vrátil se r. 1485 do Čech. R. 1490 nastoupil cestu přes Benátky do Asie a Afriky, odkudž přes Italii do vlasti se vrátil. V Benátkách, kamž na zpáteční cestě 11. srpna 1491 dorazil, došla ho zpráva, že kapitola olomoucká zvolila ho za biskupa. Římský dvůr však nepotvrdil ho. Innocenc VIII. přivlastňoval si právo jmenování biskupa. (Rieger.)

Lukáš, arcijáhen horšovský. R. 1445 vyslán od Oldřicha

z Rosenberka, Menharta z Hradce a druhých pánů v Plzni shromážděných do Říma s psaním, kterým děkovali papeži, že nepotvrdil Jana z Rokycan za arcibiskupa. (Tomek VI.)

Lukáš Hladek, mistr, premonstrát na Strahově. Byl vyslancem krále Ladislava a Jiřího z Poděbrad v Římě, kde očistil český národ od pomluvy, že Ladislav zemřel následkem podaného mu jedu od Čechů.

Český kněz Václav, který následkem náboženských pobloužení opustil vlast a stal se představeným chrámu sv. Pavla v Římě, kde se přes 40 let zdržoval, napsal Jiřímu z Poděbrad, že od mnohých věřících a zejména od bratra Lukáše slyšel, že Jiří spravuje království české výborně, že Lukáš postavil se proti mnohým Němcům, kteří chtěli čest Čechů očerniti, tvrdíce, že byli vinni smrtí královou. Všem jim odporoval bratr Lukáš a to v přítomnosti papeže Kalixta. Jan Lichtenfelser, představený chrámu P. Marie na poli božím v Římě v dopisu dne 3. dubna 1458 Jiřímu z Poděbrad píše, jak Lukáš ujal se cti Čechů proti skrytým pomlouvačům. Též Kosmas z Monteferrato mluvil o Velikonocích ve své knihovně s Lukášem. Ukazoval mu posvěcenou růži a posvěcený meč, který papež chtěl zaslati Jiřímu z Poděbrad. (Histor. Darstellung der Ursprung des Kön. Stiftes Strahow. I. Periode 100.).

Lukáš pražský, biskup jednoty bratrské. * 1460 v Praze, † 11. prosince 1528. Chtíce obnoviti starší svazky s Waldenskými, vypravili jej starší v průvodu bratra Tůmy landskrounského, přijmím Němce († 1522), k osadám jejich do Italie. Vraceje se přes Florencii, svědkem byl upálení Savanarolova 23. května 1498. Přinesl list od římana Stambia. (Jireček.)

Lukáš pražský, bakalář, legát v Řecku, Italii a Gallii, sénior jednoty bratří. † 1535. (Schwamberger.)

Mach bratr či Matěj Sionský, biskup českých bratří. * v klášteře Hradišti. † 16. dubna 1551 v Doubramě. Způsobil, ač neučinil-li sám překlad jízlivého proti Římu pamfletu „Pammachia", jenž vytištěn v Norimberce. (Jireček.)

Mainhardus z Jindřichova Hradce, Tridenti praesul. Zůstavil rukopis „Laus Mariae". (Schwamberger.)

Makarius z Marfelic Josef, děkan kapitoly u sv. Víta. V semináři germánském v Římě studoval theologii, kde se stal doktorem v písmě. Podlaha má z Merfelic. (Jireček.)

Maleček Fr. ThDr., kaplan u sv. Mikuláše v Praze. * 8. července 1859 v Nekoři, † 16. listop. 1907 v Nekoři u Kyšperka. Studoval v Římě, kde stal se licenciátem bohosloví. Byl lektorem vlaštiny na č. universitě a č. technice v Praze. Navštívil r. 1903 Benátky a pracoval v knihovně sv. Marka. Vydal „Putování k sv. hrobu," J. Hasištejnského z Lobkovic (1906 u V. Kotrby). Přeložil činohru Snoubenci, již napsal Manzoni Alexandr P. Catulli. (Vlast XXIII.). Vydal Marco Polo: Milion. Přeložil od Matyldy Seraș:

V lávě a zemi Kristově. Ve „Vlasti" 1907 měl překlad z vlaštiny. Česky vypravil r. 1891 Mluvnici jazyka vlašského od Maxe Gautnera. (Podlaha.)

Málek Ant. ThDr., kanovník v Budějovicích. Byl kaplanem v klášteře dell' Anima v Římě.

Marat Fr., generál velmistr ryt. řádu křižovníků v Praze. * 22. října 1849 v Počepicích, † 29. června 1915. Konal studijní cestu do Italie. (Oko)

Marek Jan ThDr., kanovník u sv. Víta. * 19. listopadu 1847 v Labské Týnici, † 18. září 1913 v Praze. Obdržel od pražské university stipendium na cestu do Italie r. 1882. (Podlaha.)

Martin, bakalář, kněz pod obojí. Vykonal ku konci 15. věku cestu do Jerusaléma přes Benátky, Brindisi i popsal příhody pouti své 1490. (Musej. 1860.)

Martin z Dražova Samuel, evang. kněz. * 1593 v Hořovicích, † 7. února 1639 v Pernu. Dal se do Benátek k Thurnovi, odkud se pak brzo s ním vrátil přes Lombardii, Piemont, Savoj do Francie. (Jireček.)

Martin Polonus, dominikán z Opavy. Byl zpovědníkem a kaplanem papežů Klementa IV., Řehoře X., Innocentia V., Jana XXI., a Mikuláše III., od kteréhož dostav arcibiskupství Gnězdněnské, když jeho nastoupiti jel, na cestě v Bononii zemřel. (Jungmann.)

Martinic Bořita Bernard Ignác, nejv. purkrabí pražský. † 17. ledna 1675 v Praze. Studoval bohosloví v Římě a tu i jinde častěji disputoval. R. 1666 povolal do Čech řeholníky theatiny a uvedl je na svou vinici před branou strahovskou. Theatini, založení r. 1524 v Římě, jsou missionáři z rodin hlavně šlechtických. (Květy 1871, 23.)

Maschat Remigius a S. Erasmo, piarista. * v Pacově, † 1. února 1747. Jako vicerektor a rektor dvakráte vyslán byl do Říma ku generálnímu sněmu řádu. (Schwamberger.)

Matěj jinak Machek z Mutěnína, probošt v Olomúci. Byl doktorem práv, povýšeným v Bologni r. 1371. (Podlaha.)

Matěj Němec, biskup v Litomyšli. † r. 1449. Putoval s počátku r. 1447 do Říma a získal si tam milost papeže Eugena IV. (Palacký.)

Mathon Placidus Jan O.S.B., spisovatel v Rajhradě. * 24. února 1841 v Slavětíně (Mor.). † 28. července 1888 v Rajhradě. Za příčinou zdraví jel r. 1886 do Italie. (Kinter.)

Matocha Jos. Ph. a Th.Dr., kaplan v Sobotíně. * 1888 v Titíně Napsal „Český hospic a česká kollej v Římě. (Apošt. C. M. 1911.) (Podlaha.)

Mayer Christian, jesuita, hvězdář, učenec, spisovatel, hudebník. * 20. srpna 1719 v Meziříčí na Moravě, † 1783 v Mannheimu.

Byl členem učené společnosti v Bononii. (Dlabač, Otto.)

Meloun Jos., farář v Postupicích, * 30. června 1831, † 1907. Byl papežským komořím. (Podlaha.)

Menhart, biskup tridentský. Syn Oldřicha z J. Hradce. R. 1343 obdržel provisi na kanonikát pražský. R. 1349 stal se biskupem v Tridentě. (Tomek V. 138.)

Mensinger Karel, polní kaplan v Miláně. * 1813 v Labské Týnici. † 8. října 1892 v Miláně. Meškaje s plukem svým v Miláně, zřídil tam r. 1844 českou knihovnu pro vojáky. Když r. 1848 vojsko rakouské nuceno opustiti Milán, přidružil se tam k polské legii a byl za to od Rakušanů prohlášen za psance. R. 1849 byl jmenován profesorem něm. jazyka na nár. kolleji alexandrijské, pět let později polním kaplanem při jízdě italské, r. 1867 dán na pensi. Od té doby byl spolupracovníkem různých italských časopisů a mezi Italy šířil známost o Slovanech. Přeložil do vlaštiny Rukopis Král. a některé moderní spisy české. Hlavní péči měl o zřízení velké knihovny slovanské v Miláně. Množství knih za tím účelem sebraných, uložil v knihovně ambrosiánské. Sestavil Mluvnici česko-vlašskou, ale k vydání jejímu nedošlo. Rukopis její je v českém museu. Přeložil román Zeyerův „Ondřej Černyšev" do vlaštiny. Vydal spisy: „Příprava k hodnému přijmutí svátostí: sv. pokání, sv. přijímání a posledního pomazání. V Miláně r. 1845, typogr. Bernardoni: Stručné popsání hlavního chrámu, ostatních kostelů a kaplí v Miláně. V Miláně 1845. Nákl. K. Rettiga, Tři sta mravných průpovídek. V Miláně 1846, tisk. Bernardoniho. Od něho je Vocabolaris parallelo (1873.) Získal si hlavní zásluhu o zaražení a vzkvétání spolku etnografického v Miláně, jehož knihovna obsahuje nejdůležitější spisy všech národů. Umělecká beseda v Praze sbírala r. 1873 knihy české pro jednotu tu. (Světozor 1927 I. IX. (podobizna), Doucha. Osvěta 1893. N. L. 1873.)

Menhart, biskup pražský. R. 1131. byl obviněn u papeže Innocentia II. z účastenství úkladu o bezživotí Soběslava, českého panovníka. Papež poručil vyšetřování kard. Janovi. Nevědomo, zdali se vydal legát sám do Čech. Menhart pospíšil si do Remeše, kdež za předsedání Innocencia II. konalo se koncillium, aby tam očistil sebe.

Sv. Method, apoštol slovanský. † 6. dubna 885. R. 867 se sv. Cyrilem přibyl do Říma, kde zdržel se do r. 869. Odešel ke Kocelovi, knížeti v Panoni s bullou papeže Adwana II. Poslán odtud do Říma s prosbou, by panonské biskupství opět obnoveno a Method na stolici jeho povýšen. Svatopluk moravský požádal r. 1873 papeže Jana VIII. o povýšení Methodia na důstojenství arcibiskupské, tak, aby říše Svatoplukova mohla i v ohledu církevním míti svou vlastní metropoli a zření své přímo jen ke stolici římské. Papež, povoliv tomu, stal se napotom nejhorlivějším obráncem nové předůležité metropole. Aniž pak domnívati se sluší, že by Method, požívaje přízně a ochrany papežské, byl

horlil proti latinským způsobům, jakkoli mnohá příkoří snášeti musil od latiníků, byv u papeže všelijak osočován. Pro takovéto sočení povolán byl r. 880 od Jana VIII. do Říma. Přišed tam, ospravedlnil se tak dokonale, že papež potvrdil jej v důstojenství arcibiskupském, podrobil vrchní jeho správě všecko i slovanské i latinské duchovenstvo v říši Svatoplukově, a i schválil jemu opět užívání slovanského jazyka při službách božích. (Palacký I.)

Mezoun Jan, biskup olomucký. * asi v Želetavě. Po otci zvaný Telecký. Byl v Římě v l. 1571—75, dr. theologie v Bologni, ordinován v Římě r. 1575. (Hrdina, Věstník akad. 1919, 44)

Michal de Causis, prokurátor de causis fidei v Římě. * v Něm. Brodě. † v Basileji. S penězi, jež mu Václav IV. dal na opravu dolů v Jilovém, utekl ze země asi r. 1408 a odebral se ke dvoru papežskému, kdež, jak se zdá, živil se právnictvím. Od Jana XIII. povýšen k úřadu prokuratora. Zjednán jsa od prelátů, předložil kardinálovi de Bracantiis žalobu na Husa, žádaje, aby byl prohlášen za kacíře. Hlavního zástance Husova Jana z Jesenice jal se osočovati samého co kacíře. Když byl Hus do Kostnice přibyl, hned druhý den 4. listopadu 1414 jal se Michal přibíjeti po kostelních dveřích kostnických listy, jimiž byl Hus za kacíře vyhlašován. (Tomek, Rieger II.)

Mikuláš Brněnský, biskup tridentský. R. 1339 daroval Tridentu erb a prapor, černý orel, obklopený plameny, podobný české orlici, ve žlutém a modrém poli. (Podlaha, N. P. 29. III. 1926.)

Mikuláš, řečený Holubec, kanovník pražský. † as 1359. Byl doktorem bononským. (Podlaha.)

Mikuláš, kanovník pražský od r. 1329. Syn Jindřicha Mělnického. Měšťan pražský. Studoval právo kanonické v kurii římské. (Podlaha.)

Milič z Kroměříže Jan, kanovník pražský. † 29. června 1374 v Avignoně. Odebral se se služebným svým bezpochyby Štěpánem a ještě s jedním přítelem, knězem, Dětřichem, poustevníkem do Říma v dubnu 1367. Když však tu meškal déle než měsíc a papež Urban V. nepřijížděl, uzavřel již jeti do Avignona. Vtom přišlo mu na mysl, aby prve veřejně kázal v Římě o příchodu Antikristově. Učinil o tom napřed ohlášení na dveřích kostela sv. Petra. Ale řeholníci, žebraví z Prahy, neopominuli dát o něm zprávy do Říma. Pročež měli tam naň bedlivé oko; a jak se objevilo ohlášení jeho, hned byl zatčen v chrámě sv. Petra, když se modlil; s ním také přítel jeho, kněz Dětřich. Miliče zavřeli v klášteře menších bratří v Lateraně, řečeném ara coeli, Dětřicha v klášteře dominikánském. Milič musil sice snášet útrapy několik měsíců, a snášel je s myslí oddanou ve vší trpělivosti. Po některém čase bylo mu však povoleno, vyložiti své učení v řeči, držané před shromážděním prelátů kostela sv. Petra a jiných mnoha mužů učených, kteří byli s ním spokojeni. Milič a Dětřich

byli sice odtud odvedeni zase do vězení, ale chováni v něm lehčeji než před tím. Když pak 16. října Urban V. přijel do Říma, dosáhl Milič bezpochyby, čeho sobě přál, že se mohl svěřiti s míněním svým buď jemu, buď někomu na jeho místě, nejspíše výtečnému kardinálu Albanskému. Byl ve vězení svém složil spis, ve kterém odůvodnil své mínění o příchodu Antikrista a projevil úmysl raditi papeži, aby svolal koncilium v Římě, na němž by se usnesl o prostředcích ku přemožení jeho. Kardinál Albanský způsobil po vyslyšení Miliče propuštění jeho i Dětřicha z vězení, a choval je počestně a laskavě v domě svém. Zdá se, že dostal Milič poučení, co bylo v tvrzení jeho o Antikristu neodůvodněno, a že se tím spravil slušně. Neboť brzy směl se svobodně navrátiti do Prahy. Protivníci jeho podali proti němu žaloby u papežského dvora, zejména, že Milič naváděl ku častějšímu přijímání. Řehož XI. bulou k císaři Karlovi IV., dne 10. ledna 1374 vydanou, vyslovil pokárání jeho učení. Milič odvolal se opět k papeži. (Tomek III., Rieger.)

Mikuláš z Oujezda, biskup pražský. Posvěcen v Římě 1240 za krále Václava I. (Tomek I.)

Mlčoch Melichar, ThDr., kanovník v Olomouci. * 6. ledna 1833 v Kladkách u Mor. Třebové, † 6. dubna 1917. Byl papežským prelátem. (Podlaha.)

Minarčík Jiří, koop. v Lubojatech. * 1865. Napsal: V katakombách. (N. D. 1897.)

Mrštík Jos. ThDr., probošt v Poděbradech. * 17. dubna 1854 v Sauersacku, † 4. září 1914. Napsal: Česká pouť do Říma. (Kalendář Štít 1901.) (Podlaha.)

Mück Jan Bapt. Anton, O. S. B. v Rajhradě. * 8. ledna v Přerově. Mluvil italsky, francouzsky, anglicky. (Kinter.)

Müller Vác., kanovník vyšehradský. * 10. prosince 1865 v Karlíně. Vydal „Theoreticko-praktickou rukověť chorálu římského.“ Napsal „Don Lorenzo Perosi“. (Vlast XV.) (Podlaha.)

Musil Alois ThDr., univ. profesor v Praze. * 30. června 1868 v Rychtářově (Morava). Napsal: V Palermu. (Venkov 7. VII. 1928.) Italie v Eritrei (Venkov 11. I. 1929).

Muttl Vincenc Th. a PhDr., křižovník, gymn. prof. v Praze. * 17. prosince 1867 ve Skuhrově u Habrů. Byl r. 1897 v Římě. Viz „Audience Čechů u sv. Otce Lva XIII.“ (Vlast XIV.)

Myller Angelicus Maria, lektor bohosloví v české provincii řádu služebníků Blahoslavené Panny Marie. R. 1725 v září cestoval do Říma, odtud do Jerusaléma, Cařihradu, Kahýry a po čtyrech létech se vrátil. R. 1729 počal vydávat v Praze popis své cesty. (Schwamberger.)

Nejmenovaný minorita v Praze. Přeložil r. 1644 a 1672 dva spisy: „Přední křesťanského člověka starost“ z latiny a „Krátké popsání milostí“ z vlaštiny, již napsal Ambrosius a Sto. Andrea, kněz augustinian v Italii. (Jireček.)

Neplach, kronikář a opat kláštera Opatovického v Chrudimsku. * 1312 v Hořovicích. Od opata Hroznaty poslán r. 1340 do Bononie na universitu, kdež několik let se zdržoval. Sepsal okolo r. 1360 „Summula chronicae tam Romanae quam Bohemiae. (Rieger.)

Neumann Jan, biskup ve Filadelfii. * 1811 v Prachaticích, † 1863. Šel r. 1854 ke sjezdu biskupů do Říma. O jeho svatořečení zaveden kanonický proces r. 1921. (Rieger, Bouzek.)

(Pokračování.)

Jar. Šubert:

Dědinský cintorín,

Nad tou našou dedinou
cintorínek malý,
tam sme našich rodičov
v lete pochovali.

Rastie tam len travička
a z nej miestom krížky,
Pánbóh na ne pozerá
z tej nebeskej výšky.

Tam už naších netiskne
žiadná bieda, starosť,
pod zemou sa ztíšila
každá nesrovnalosť.

Chudobný náš hrobitov
vzácné v ňom ostatky,
nevrátia sa rodiča
na tento svet zpiatky.

Pánbóh buď nám oteckom,
hlava keď zabolí,
a nás tu neupúštaj
na tom svetskom poli!

L. Grossmannová-Brodská:

Když si náš tatínek maminku bral...

Vánoční vzpomínka.

Tuto rozmarnou příhodu mně kdysi jako dospělé dívce vypravovala moje osmdesátiletá babička. Budu se držeti většinou jejího vlastního vypravování, které mne, ku podivu, v paměti utkvělo:

S dobromyslným úsměvem bělovlasá stařenka vypravovala:

Říkával náš pantáta, že „handle jsou mandle“ a proto naše nejstarší, šestnáctiletá Rozka (moje maminka) musila horempádem do Prahy na „pocvičenou,“ či spíše proto, aby sešla s očí mladému panu justiciárovi, jemuž pantáta nepřál, vzdor tomu, že pan justiciár byl příbuzným bývalého našeho krajského hejtmana, hraběte z Mitrovic, a i jinak to byl slušný človíček a také zámožný. Co se týče Rozky, ta si z toho vzácného nápadníka mnoho nedělala, patrně to ještě nebyl „ten pravý.“ Šla ráda do Prahy, již proto, aby unikla škádlení závistivých kamarádek, nepřejících ji tu čest, že se o ní zajímal pán šlechtického stavu.

Tenkráte nebylo měšťanských, ani jiných dívčích škol; stával ytoliko ústavy, pensionáty pro zámožné dívky, jedním z nejvyhlášenějších byl tehdy dívčí pensionát madame Jägrové, v dřívější Sirkové, nyní Melantrichově ulici. Madame, zámožná dáma, bala nadmíru vybíravou při volbě svých chovanek. Sice se tam mnoho pense platilo za byt, stravu i za vyučování, ale stálo to za to; naše Rozka se nedradila, že byl ústav veskrze německý, ale mnoho se tam naučila a stala se z ní dokonalá „vzácná panna;“ Oslovení „slečna“ nebylo tehdy známo. Kromě vzdělání získala Rozka v Praze také ženicha a šestnáctiletá byla již nevěstou. Našim sousedům nad tím zůstával rozum státi a já, její matka, byla jsem všecka nesvá. Jedenadvacetiletý ženich a šestnáctiletá nevěsta naléhali na brzký sňatek a u nás nebyla posud uspořádaná úplná výbava pro nejstarší dceru a k vůli lidským řečem nerada bych Rozku pustila z domu jen tak. —

Dobře bylo, že vyvolený Rozčin byl nastávajícím kupcem, ale chybou bylo, že náš pantáta se do toho vložil se svou velikou ráznosti, pro kterou byl všude obáván, ač byl jinak z míry dobrosrdečný člověk.

To bylo tak. Madame Jägrová pro své chovanky občasně pořádala „domácí bály,“ aby se dívky obrousily a naučily se pěkným způsobům. Při takové zábavě zakoukala se Rozka do Franciho a milý Franci do Rozky. Mladí bláznikové si z počátku tajn é dopisovali, pak se tajně scházeli (ovšem, bez vědomí Madame) dokud to nevyšlo najevo, a to se stalo zvláštním způsobem. Místem schůzek mladičkých milenců bála odlehlá část Prahy, Karlov, kde lišky až podnes dávají dobrou noc. Tam poblíže staré porodnice, u kostela sv. Apolináře (nynější „červený dům,“ nová porodnice, dosud nestával) se oba scházeli v té pevné důvěře, že je tam nikdo nevypátrá.

Jistě by je byl nevypátral nikdo, nebýti prazvláštní náhody. Kteréhosi pěkného dne přicházely do kostela dvě ženy přímo z porodnice: chudá sedřená venkovská stařena a paní babička, nesoucí pod chatrných příkrovem novorozeně ke křtu. Rozka s Francim je zvědavě pozorovali, když tu paní babička řekla: „Tak vidíte, matko, tuto nám Pánbíček sám posílá pomoc. Tahle

hezká panna slečinka s tím mladým panáčkem jistě neodmítnou býti kmotry našemu malému pohanovi."

A nežli se mladý párek vzpamatoval, výřečná osoba je oslovila: „Pro lásku Boží prokažte nám tu laskavost, podržte na rukou toto dítě, vzácná panno slečinko! Snad to ubožáčkovi přinese štěstí; jeho matka těžce onemocněla a tuhle stará jeho babička se bude za vaše štěstí do smrti modliti."

Zaražená Rozka hleděla, kudy utéci, ale kurážnější Franci ji zadržel a řekl:

„No, tak tedy bude po vašem," a vedl vzpouzející se dívku do kostela.

Dopadlo to dobře, Rozka bývala doma často kmotrou chudých dětí, jejichž rodičům běželo hlavně o značný dar do vínku i o to, co její matka, zámožná měšťka, nedělkám „do kouta hojně posílávala. Svatý obřad se hladce odbyl a Franci ani jeho milá si nepovšimli, jak bystře si jich prohlížel velebníček, když po skončení sv. křtu se oba do matriky zapisovali svým pravým a celým jménem. — —

Vycházejíce z kostela, obě babky nepostačily děkovati vzácným a dobrotivým „kmotřičkům" za prokázanou čest i za ten bohat ýdárek do vínku. Rozka nebývala lakomá a Franci z dobrého srdce i na paní babičku pamatoval slušnou částkou na „kafíčko." —

Až potud bylo všecko v pořádku, ale co potom přišlo, bylo již méně veselé.

Rozka věnovala tehdy všechen svůj čas svému drobnému, jako s nebe spadlému kmotřenci a proto nepoznala v bíle oblečeném páterovi s kvadrátkem na hlavě toho pána, který časem docházel k Jägrovům, navštěvovati svoji mladší, tam vychovávanou sestřičku. Býval vždy v černém šatě a jestli jej proto Rozka nepoznala, za to on poznal ji a její jméno si také v matrice přečetl.

Tímto způsobem zvěděla Madame Jägrová, že se její chovanka schází s mladým pánem v nechvalně proslulém okolí, kde byla pověstná studentská krčma „Jedová chýše" a ó hrůzo, na blízku porodnice. O Madame se pokoušely mdloby a ona po notném kázáníčku psala pro Rozčina otce...

Rozumí se, že zde byl pantáta jako na koni, kdežto paní máma doma zmírala obavou co se asi přihodilo, obávajíc se toho nejhoršího...

Ale dopadlo to všecko dobře, protože pantáta to vzal zkrátka a dobře. Nejdříve uhodil na dceřku, přiznala se s pláčem ku své lásce, potom vzat na paškál Franci. Ale ten se nezaleknl, má Rozinku upřímně rád, jeho tatínek je zámožným měšťanem v Českém Brodě a umožní synovi zařízení výnosného obchodu, aby se syn mohl oženiti.

„Ale, človíčku, vždyť jse oba psoud tuze mladí a Rozka je

polodítě. Vás, myslím, kdyby do nohou štípl, ještě vám poteče mléko po bradě," polohněvivě, polodobromyslně řekl pantáta a jeho oči čtverácky blýskaly.

Ale co zbývalo na konec jiného, když Rozka plakala a Franci na svého tatínka stále doléhal?! Oba otcové zařídili „mladým obchod v Netvořicích, vzdor tomu, že se matka Rozčina stále křižovala, jak to tam u nich, u kupců, bude vypadat, když mladá panička sice ráda jedla dolky s povidlím, ale zadělat na ně a upéci je nedovedla. —

„Myslila jsem, že se před svatbou doma aspoň vařiti naučíš," kárala matka Rozku, ale ta si myslila, že ono to přece nějak dopadne...

Ba, bylo, jest a bude to zamilované mládí, vždycky hodně bezstarostné....

Však ono to dle toho také dopadlo! Když Franci (totiž můj tatínek — tohle mne kdysi sám řekl, aby maminku poškádlil) jedl první dolek v nové domácnosti, paznal, že je uvnitř syrový — ač se povrchem honosil černou spáleninou. — Mrzutostí však z toho nebyly. Mladé paničky ujala se panna hospodyňka z fary a za rok byla panička kupcová výbornou kuchařkou. Z vděčnosti za to, svoji prvorozené dcerušce vzala za kmotřičku pannu farskou hospodyňku. Ludmilu Valentovou.

Tato panna Ludmila Valentová byla vzdálenou příbuznou pana faráře P. Václava Hadíka, jemuž na faře v Netvořicích byla pečlivou Martou, dovedouc se stejně čiperně otáčeti v domácnosti i při polním hospodářství. Tamější fara náleží do patronátu kapituly Všech svatých na Hradčanech a když po letech pan farář Hadík byl dosazen za vikaristu při velechrámu sv. Víta na Hradčanech (bylo to v době, kdy tam ještě žil na hradě starý císař Ferdinand s císařovnou Marii Annou a kardinál Schwarzenberk byl arcibiskupem), tehdy farská hospodyně, panna Liduška záhy se vpravila i do městského hospodaření a tak se jí tůze nestýskalo.

Také mladí manželé Kupcovi, jejichž dcerušce byla v Netvořicích kmotrou, zatím se během roků přestěhovali taktéž do Prahy a tři kupcovy dcerušky 9—6—4leté často v průvodu chůvy navštěvovaly farskou kmotřičku, lákaly je na faru výtečné, sladké oplatky.

Bylo před Štědrým večerem, kdy sama kmotřička přivedla si tu mládež s sebou do fary, bylať na koupi v obchodě jejích rodičů a ráda děvčátka u sebe ponechala, aby jim mohla maminka bez překážky vystrojiti vánoční stromek. Večer si pro ně přišel učedník. Jako obyčejně, den před Štědrým večerem vařily se na faře ryby na černo, bývají chutnější, uleží-li se přes den.

Blíže kamen, na prkénku kynuly vánočky plné hrozinek a mandlí — na plotně sladce voněl perník s pivem — rybí omáčka taktéž plná mandlí, hrozinek a ořechů.

V přízemí tehdejší staré fary (jest již dávno sbořena) bydlil kostelník, jehož tři kloučkové, neposední, byli dobrými kamarády dcerušek kupcových. Také dnes za nimi přiklusali jako na koni a bylo jich v kuchyni plno.

Ale když farská panička se služkou Toničkou na chvilku poodešly, dětské nerozumné laskominy se zhlédly na velikých hrozinkách a mandlích, vykukujících vyzývavě z kynoucích vánoček, nejmladší děvčátko a prostřední klučík se chystaly si smlsnout, druzí jim bránily a tak se stalo, že částka šňupavého tabáku, který si tam pan farář sušil na kamnech, se vysypala do líbě vonící rybí omáčky. — — —

Ani při svém leknutí nezapomněly děti omáčku zamíchat, ale třebaže to vidět nebylo, druhého dne to ucítili na jazyku štědrovečerní hosté, jimiž byli: domácí kaplan P. Ant. Kebrle a oba dřívější kaplani páně farářovi z Netvořic, P. R. Horský a P. Lonek (zemřel později jako farář u sv. Apolináře v Praze). Farská panička mohla si hlavu rozlámat, od čeho ta „pachuť" na rybách a tázala se našeho tatínka, neprodal-li snad špatný perník? Když malá kmotřenka prozradila, co a jak, následovala „výplata" malých hříšníků, ale nakonec se tomu všichni zasmáli.

Dr. J. Svítil-Karník:

Duch literatury polské.

U samé kolébky polského písemnictví stojí Bohorodička. A katolickému duchu zůstává věrna literatura polská v nejlepších zjevem svým po dlouhá staletí. Již v druhé polovici XIII. věku ozývala se v polských chrámech nábožná píseň „Bogu rodzica, dzewica, bogem slawena Maria". Tato píseň k oslavě Syna Božího a jeho panenské Matky je z nejstarších projevů polského ducha. Od těch dob vznikající a rostoucí literatura usilovala národ povznášeti k výšinám křesťanských ideálů, nekazila jeho zdravého jádra, naopak, utvrzovala národ v dobrém, rozohňujíc v něm lásku k Bohu i k vlasti současně. Nejlepší spisovatelé bývali také nejlepšími učiteli národa.

Platí to i o zakladateli polské prósy Mikoláši Rejovi (1505—1569). Ačkoli sám podlehl Lutherově novotě, z Německa deroucí se i mezi Poláky, nicméně jeho literární působení nebylo rozkladné a do pozdních věků zněl Polákům v uších jeho výstražný výkřik: „Žádný národ, ani horda ani cigáni nežijí tak nedbale a více se o sebe starají nežli my o slavný svůj stát." Po něm Ondřej Modrzewski (1503—1572) chtěl sice smiňovat luterství s katolictvím, ale zůstal už katolíkem. Německý rozkol ztrácel v Polsku rychle přívržence. Modrzewski proslul jako přímluvce měšťanstva a zejména bezprávného lidu selského. Zle si znepřátelil panstvo výrokem, že „šlechta je stvo-

řena z téže hlíny jako měšťané a sedláci." Učil, že jediným základem pravdy i mravnosti je Ježíš Kristus a zdůrazňoval nutnost křesťanské výchovy.

Ani básník polský, Jan Kochanowski (1530—1584) neutonul v příboji německého protestantismu, ač mnoho cestoval a nadýchal se ve světě ovzduší nábožensky rozbouřeného. Sám o sobě řekl, že je „dobrý i do taňca i do różańca". První jeho lyrickou básní byla píseň ke chvále božské všemohoucnosti a dobroty. Proti politickému stranictví a náboženskému rozkolu, zavrhujícímu autoritu a zlehčujícímu hodnost královskou doporučoval Polákům svornost, náboženskou jednotu a silnou vládu monarchovu.

Jeho současník Petr Skarga má velikou zásluhu o zdolání luterského náporu mezi Poláky. Tento jesuita zemřelý v pověsti svatosti potíral vášnivě a vytrvale německé kacířství — ale při tom neradil hubiti je násilím. Hořela v něm láska k Bohu i Polsce mocným plamenem. Cítil, že i kacíř je jeho bratr, svědčil o tom památný výrok: „Zle heretyctwo, ale ludzie dobrzy; zle bledy (bludy), ale natury (povahy) chwalebne; zle odszczepieństvo, ale krew mila." Hlásal, že mravnost národa je nejpevnějším základem jeho štěstí a moci.

Šlechetného ducha literatury posiloval také o sto let později sám polský král Stanislav Leszczyński (1677—1766). Horlil ve svých spisech proti šlechtě, která lid utiskovala: „Nevím, jakým právem v křesťanském státě zacházíme s lidem jako s otroky."

V čase, když už úpadek státní samostatnosti zdál se neodvratným a kdy za panování králů saských a Stanislava Poniatowského jedni hýřili a druzí zoufali, jesuita Naruszewicz působivými satirami káře všecky zvrácenosti a jeví i živý cit sociální: „Sto plugów na jednego pasibrzucha ryje." Jeho báseň „Głos umarłych" ústy mrtvých králů vytýká všecky nepravosti jimiž šlechta mařila dobré úmysly panovníků.

Už před samým koncem samostatnosti hlásá znamenitý bajkař Ign. Krasicki: „Gdzie cnota w pogardzie, tam naród upadnie." A dále učí: „Neoddělujme církve od vlasti, neboť církvi jest odkázána do konce věků stráž nad božskými výroky, proto je ona nejenom zřídlem křesťanské víry a základem mravnosti, ale také největší oporou národnosti."

Stát ztroskotal, ale i post naufragium snaží se literatura zachrániti aspoň národ, když ztracena samostatnost. Frant. Karpinski v té době napomíná: „Milujeme-li otčinu, milujme zároveň i náboženství, neboť je dokázáno tisíci příklady, že tam, kde tyto dvě strážné tvrze, láska k otčině i k víře, pevně stojí, nepřítel nemůže národu uškoditi." V téže době Stanislav Staszyc stará se o lepší výchovu mládeže a požaduje praktické křesťanství: „Toliko ten sleduje vůli svého Tvůrce, kdo během

svého života rozmnožuje blaho svých spolubratří.“ Zvedá vysoko přísný patriotismus, odhodlaný k obětem: „Dítě když ponejprv otevře oči, nic jiného nemá viděti mimo otčinu, pro kterou bude jednou povinno oči na věky zavříti.“

Básníkem z doby Kosciuszkových i pozdějších bojů za svobodu rozchvácené Polsky byl Jul. Niemcewicz (1757—1841). Jeho celý život je krásná báseň lásky, oběti a utrpení pro vlast. Dvě krutá léta zmíral v žaláři ruské pevnosti a ještě jako 80tiletý stařec za povstání r. 1830 ubírá se do Anglie prosit o pomoc národu, zápasícímu o svobodu. Při tom správně usuzoval, že příčinou úpadku polského státu bylo zotročení selského lidu, který o Polsku nedbal, viděa v ní pouze záštitu svých tvrdých vyssávačů ze stavu šlechty a velmožů. Proto svou velmi oblíbenou divadelní hrou propagoval svůj ideál: Pan podkomoří v radostný den zásnub svého syna propouští z nevolnictví všecky své poddané.

Celkem správnou cestou šla literatura polská i v devatenáctém věku. Mickiewicz zvedá pokleslé národní sebevědomí, hlásá odboj proti cizímu jhu, Slowacki hoří pro nejvyšší ideály (viz Masákovu knihu „K branám věčnosti“), Krasiński věstí vítězství křesťanské spravedlnosti nad nelidským komunismem. Sienkiewicz ve svých stěžejních dílech buduje na křesťanské morálce. Lucián Rydel netajil se svým katolickým přesvědčením. Jeho zbožná duše zračí se v jeho závěti i v modlitbách, které z básníkovy pozůstalosti uveřejnil E. Masák v „Arše“ VI. č. 9. a 10. Pečeť vžitého katolictví najdeme i v tvorbě moderní, u Reymonta, Żeromského, Kasprowicze, Wyspiańského i u Staffa, Zegadłowicze a Tuwima.

Duch národa polského je katolický. Literatura nemůže být jiná. Za našich dnů arci také v Polsku temné síly buší do skály Petrovy. Ale nápor jejich není tak nebezpečný a bude snáze překonán než u nás, kde duše národa je rozštěpena už půl tisíciletí.

Josef Starý:

Z města.

Profesor Žitný byl nevěrcem, totiž moderním nevěrcem. Jako dítě byl katolicky pokřtěn. Avšak katolicky vychován nebyl. Neboť matka mu záhy zemřela a otec, ač z katolické víry nevystoupil, žil přece jako nevěřící. Byl bankovním úředníkem a také bohatým. Dokud chodil synek do obecné školy, podroboval se kázni katechetově a konal pod jeho vedením všecka duchovní cvičení. Otec nekladl těmto náboženským úkonům synovým žádných překážek. „Poslouchej, synku, pana katechety a uč se náboženství,

— říkával chytře, — abys dostal dobrou známku. Bylo by škoda, kdyby mezi ostatními jedničkami na vysvědčení strašila trojka. Až budeš velkým, pak jednej, jak za dobré uznáš.“ Takové otcovo napomenutí neminulo se u synka s účinkem. Byl katolíkem pro známku. Na gymnasiu šlo to podobně. Výjimka byla jen ta, že jej otec uváděl do praktického života, učil ho pilně pracovat, podněcoval v něm ctižádost a kladl mu práci, věhlas a bohatství nade všecka dobra člověka. Jaký tedy div, že začal synek náboženství jako něco nepraktického a zbytečného podceňovat. K tomu podceňování přispěl ovšem značnou měrou otcův příklad. Neboť žil tento, ač křesťan, jak jsme již řekli, nevěrecky. Vlivem však náboženským zůstalo synkovi v srdci aspoň to, co se světským názorem života souviselo, totiž poctivost a svědomitost. S výborným vysvědčením se pak odebral na vysoké školy a rovněž zde složil s výtečným prospěchem státní zkoušky z řečí: češtiny, němčiny a francouzštiny. Sotva však opustil universitu, ulehl otec na chřipku a za týden již odpočíval na hřbitově. Syn truchlil o otce, ale vědomí, že vstupuje v duševní otcovo dědictví, v dědictví práce a věhlasu, jej brzo z této ztráty utěšilo. Vždyť toto vědomí mu vštěpoval otec po celý život. Koná tedy, vůli otcovu, otec může klidně spát! Mimochodem zdědil také otcův majetek, kterého chtěl užít na své zdokonalení ve vědě a k založení neodvislého, badatelského života.

Než přece jen nenastoupil tento způsob žití. Je mojí povinností, řekl si konečně, abych své vědecké poznatky také hned přenášel na vnímavé mysle; vědecká kniha se tak málo čte, zvláště, je-li od privátního, neznámého badatele! Proto přijal profesorské místo v jednom velkém městě. Najmul si byt o dvou pokojích u jedné vdovy po úředníku, která měla jen jedinou dceru. Služebných neměla. Budiž však podotknuto, že byl profesor Žitný skutečným učencem a badatelem a že kromě své nevěry — neboť pokládal za karakterní, aby, když nevěří, také veřejně z církve vystoupil — zůstal uchován ostatní zkaženosti světa. Žil jen své vědě a svým knihám.

Jednoho březnového večera přišel Žitný z příjemné procházky. Cestou ubíral se kolem kostela, kde se právě konaly sv. misie a uslyšel z kostela zavřenými dveřmi dušené zvuky varhan a kostelního zpěvu. Nezdržel se, ale šel svým odměřeným krokem k domovu. Kostelní zpěv ho upamatoval sice na dětství, ale nenaleznul ohlasu v jeho srdci, neboť jeho dětství nemělo žádné povzbuzující vzpomínky na oduševnělé křesťanství. Jelikož však nad každý sebemenší zjev zevnější podroboval vědecké kritice, obrátil taky nyní své myšlenky na náboženství. Proč se shromažďují lidé v kostele na pobožnosti? A to za každých okolností a obětí? —

Patrně vidí v pobožnostech své štěstí, jako já je vidím ve vědě! Toť přece jednoduché vysvětlení, usmál se. Dále se však

těmito myšlenkami neobíral. Když došel domů, padl jeho pohled na stohy sešitů na stolku, které měl opravit. Hned odložil svrchník a klobouk a pustil se do práce. Při tom však bylo slyšet jeho hlasitou kritiku opravovaných domácích úloh. Úlohy, které opravoval, patřily sedmé třídě. Zvláštní je, prohodil mezi jiným, když bral již osmý sešit do ruky, že se tato třída vyznamenává zvláštní zálibou ve spisech básnických! Je to praktické či nepraktické? On sám nikdy nehoroval pro básnictví, ale uměl báseň dokonale rozebrat. Ať si hájí kolegové jak chtějí básnické požitky, pokračoval ve své úvaze, já jim nikdy nepřisvědčím. Ano, rozebrat báseň, to patří k rozumovému vzdělání, protože dává nahlédnout do dílny lidského ducha, který to dílo vytvořil, ale unášet se básnictvím, to přece uznat nemohu. Stát nepotřebuje snílků, ale praktických mužů. Nato bylo chvíli ticho. Až když opravoval již dvacátý sešit, tu opět přerušil ono ticho svým samomluvem. — Toto však hraničí již na bláznovství! Zde ptáci mluví, tráva šepce, oko hraje dokonce vířivý tanec! Kdopak to píše? Podívá se na štítek. Ano, to je syn poštovního oficiála, tichý synek, vždycky zasněný. Učí se výborně, ale těchto bláznovin mohl by se vyvarovat! — Právě dokončil poslední sešit, když v tom bylo zaklepáno na dveře, a domácí dcera přinášela večeři. Složil sešity a pustil se němě do jídla. Labužníkem nebyl, ale hlad měl již pořádný. Po večeři pustil se znovu do opravování úloh. Vyučoval totiž několik tříd. Ale zvláštní bylo, že při této práci, která trvala do půl deváté, nepronesl již žádné hlasité poznámky. Na to uložil sešity zase na svá místa a připravoval se na zítřek do školy. Ač ovládal svou látku dokonale, přece se připravoval pro vyučování na každý den. V tom spočívala jeho svědomitost. Nástěnné hodiny odbily desátou. Profesor se zvednul a chystal se k odpočinku. Ráno vstával časně a tyto ranní hodiny věnoval vlastnímu badání. Dnes se však nechtěl snést spánek na jeho víčka, ačkoliv byl důkladně unaven. Před jeho duševním zrakem zjevoval se mu oficiálů synek. Je tak nadšen pro básnictví? Vzpomínal si. Musel si odpovědět kladně. Kdykoliv přednášel on sám profesor některou báseň — a uměl přednášet, neboť věděl, jaký důraz musí položit na které slovo a větu, aby tak a nejinak působilo na posluchače, — tu býval oficiálů synek docela „neprakticky“ unesen. Vidí v duchu jeho snivé oko, blouznivě bloudící v jemu neznámém světě. Vskutku, synek téměř žije v básnictví. Vidí tedy své štěstí v básnictví. A zase vzpomene onoho zpěvu z kostela, který dnes na procházce slyšel. Ti lidé vidí své štěstí v pobožnostech. Je to možná? Musí být, když je. Kolik je potom druhů štěstí? Snad tolik, kolik jeho předmětů! Nejsou však vlastníci jednoho druhu štěstí jednostrannými? Vzpomněl si na nebe a zachmuřil se. Ale pak, usuzoval dále, musí být přece jedno štěstí, jako hlavní nade všemi, štěstí lidstva, štěstí člověka vůbec! Toto štěstí je pramenem, je nejvyšší pojem štěstí, z ně-

hož všecka ostatní plynou, v němž jsou všecka ostatní jako druhy obsaženy. Je to jako s lidskou řečí, srovnával své závěry. Z jedné prařeči se všecky ostatní vyvinuly. Tyto jsou jen odrůdy první řeči. Tak přece stanovil dlouholetým badáním srovnávací jazykozpyt! Vynořilo se mu však v duchu ještě jedno srovnání s hlavním štěstím člověka. Z plodů toho kterého národa poznáváme jeho ducha. Všichni pak „duchové" jednotlivých národů — spojeni — dají jako výsledek ducha člověka vůbec. Ano, dokončil hlasitě, je a musí být také jedno štěstí člověka! Které to je? Nemohl uhodnout. Byl by snad po stopě rozumových, uzávěrů pokročil až k cíli tohoto druhu badání, ale — jako vždy — i zde rozhodovala osobnost myslitelova. On sám kladl své štěstí ve vědu a toto štěstí bylo mu hlavním štěstím člověka, však s tímto konečným úsudkem přece nebyl spokojen. Jiné ale štěstí nechtěl za hlavní uznat. Utýrán přemýšlením, konečně usnul. Spánek je nestrannější než lidské chtění. Ukáže ve snu vše tak, jak to je. Profesoru se zdálo, že je hošíkem, že sedí v lavici v kostele a jako kdysi poslouchá kazatele, svého katechetu. Jak nadšeně káže! Kolik lidí různého povolání, povah, postavení ho poslouchá a všecky unáší! Pak ozvou se zvuky varhan, celé zástupy zpívají s takovou vřelostí a vroucností, jakoby byl každý z nich písní, kterou zpívá. Podobné sny zjevovaly se mu po celou noc. Když však se ráno probudil, nemohl si živou mocí vzpomnět, co se mu zdálo, byl si pouze vědom, že se mu něco zdálo. Na to si však již vzpomněl zřetelně, o čem před spaním přemýšlel. Usmál se. Co záleží na tom, abych poznal hlavní štěstí člověka? Já mám štěstí své. Také mne blaží, že mohu jiné rozumnějšími učinit. Na tom přece dosti! — Vrhnul se pak na první knihu, která se mu namanula. Byla to kniha jednající o klínovém písmě. Seděl tak zabrán nad knihou, že by byl ani děvče nezpozoroval, když mu donesla snídani. Teprve až ho její hlas vyrušil z okruhu myšlenek. Za chvíli zavřel za sebou dveře a krok jeho se ubíral známými ulicemi do školy. Dnes ho však čekalo ve škole zvláštní překvapení. Ředitel mu oznamoval, aby se dostavil po odpoledním vyučování do sborovny. Nebýval nikdy zvědavým, ale rozhorlené oko ředitelovo věstilo zvláštní účel dnešní odpolední konference. Hochů ve třídách se nechtěl tázat, co se to divného zde událo, neboť to bylo pod jeho ctí jako učitele. Proto čekal. Po odpoledním vyučování vkročil do sborovny. Ostatní profesoři seděli už na svých místech, s ředitelem v čele. Pozdravil a taktéž usedl. Ředitel přelétnul svým vážným zrakem sbor a začal: „Pánové, víte dobře, že v našem učelišti se vždycky zachovávaly přesně školní předpisy. Nebyly také nikdy porušeny — až dnes! Byla skorem již doba vyučování. V sedmé třídě však scházeli dva žáci, syn vrchního poštovního oficiála a syn soukromníka Holého. Ti tedy scházeli. Tu ozýval se z venčí, jak jiní hoši potvrdili — a též páni kolegové, kteří jej slyšeli, vášnivý spor oněch dvou jmenovaných,

který se přenesl až do školní síně, kde ještě chvíli trval." — Profesor Žitný, slyše podobně o synku oficiálovém, mluvit, pomyslil si: Vida, že mám pravdu! Horování pro básnictví, které se brzy promění v blouznění, nemůže vnést praktického ducha do srdce blouznivce! Škoda hocha! — Ředitel však pokračoval: Pan kolega Běžný vyšel ze sborovny, zmocnil se obou hochů a ukončil hádku tím, že je vsunul do třídy. Nyní se má celá tato trapná záležitost vyšetřit a vinníci se musejí potrestat. — Ředitel vyšel ven a přiváděl řečené hochy do sborovny. Postavil je před sbor a přísně je oslovil: Víte, hoši, že má být každý řádný školák ve třídě, nežli začne vyučování? Víte hlavně, že nemá již v čas těsně před vyučováním na chodbě povykovat? Je to první případ, co jsem zde ředitelem. Víte, opakoval, jak se má slušný student ve školní budově chovat? — Synek oficiálů se zarděl a kývnul hlavou: „Vím, pane řediteli!" Když to tedy víte, pokračoval ředitel, proč se taky dle toho neřídíte? Synek oficiálův se začervenal ještě více, ale odpověď mu nechtěla jaksi z hrdla. Profesorský sbor upřel oči na ředitele. Divil se, že nepotrestal ředitel tuto nepřístojnost raději sám — třeba školním vězením, ale předvedl před soudcovskou stolici celého sboru! Ředitel pochopil němou otázku v očích profesorského sboru. Proto řekl: Výtržníci mohli být arci bez okolků náležitě potrestáni a otcové o jejich provině uvědoměni, ale tuším zde něco trestuhodnějšího. Při slovech ředitelových: otcové — uvědoměni — sklopil syn oficiálů zrak a bylo viděti bolest na jeho tváři. Naopak, ale jeho spolužák. Tomu se při oněch slovech tvář rozjasnila a oko zahořelo. Z těchto známek bylo jasno, kdo je vinníkem, a proto se obrátil ředitel pedagogicky přímo na synka oficiálového a řekl na oko ostře: Proč neodpovídáš? Hoch se třásl na celém těle, slzy kapaly mu s očí, ale promluvit nemohl. Ředitel přikročil k druhému hochu, vyvedl ho ven a svěřil ho školníkovi pod dozor, až bude opět zavolán. Pak se vrátil a promluvil k pozůstalému — ale již mírněji: Neboj se odpovědět, hochu! Není to sice pěkné, když spolužák na spolužáka sebe menší urážku žaluje, ale v tomto případě jsi povinen říci úplnou pravdu. Běží zde o čest celé školy. Tedy mluv k nám tak upřímně, jakoby jsi mluvil k svému otci! Na ta přátelská slova, utřel si hoch slzy, dodal si odvahy a řekl: Pane řediteli! Tatínek mne poslal zavčas do školy. Vtom však setkal jsem se se spolužákem, který zde před chvílí byl. Pozdravili jsme se a šli spolu dále. Spoludruh mne však překvapil otázkou: Chodíš do kostela? Jsou prý tu missionáři! To slovo „misionáři" řekl jinak, že to ani po něm opakovat nemohu. Právě tento název otců misionářů vehnal mi krev do hlavy a řekl jsem uraženě a podrážděně: Ty se vysmíváš? Nepřeji ti neštěstí, ale Bůh se nenechá svým věrným sluhům posmívat. Spolužák se zasmál, až mu slzy tekly a řekl: Bůh? Ty myslíš, že jsem hlupák, abych každé bajce věřil? A začal tak zle mluvit o Bohu, svatém

náboženství, že jsem nejprve hrůzou ztrnul, pak jsem chtěl ale rouhače co nejrychleji opustit. Ten však mi zastoupil cestu a donutil mne, abych mu dokazoval, že je Bůh, že je pravda, co svatá Církev učí a podobné náboženské pravdy. V tom okamžiku — přiznávám se a neomlouvám — nepoznal jsem, že si chce spolužák jen žerty tropit ze všeho svatého, a že mám před sebou svou studentskou povinnost a dokazoval jsem. Když pak byl spolužák se svými rouhavými námitkami u konce, tu — teď se synek oficiálů zase na chvilku zarazil — ale pak řekl: Chtěl jste vědět, pane řediteli, celou pravdu a proto ji povím — tu zvednul ruku a chtěl mne udeřit. Však nestalo se tak. Já jsem se před něho postavil a pravil směle: Bij mne, jen bij, křesťan se nebojí trpět pro své svaté náboženství. Ruka mu klesla, ale spor neustal. Měl jsem jít do školy. Já jsem byl však zabrán do své obrany, která — ani jsem o tom nevěděl — se stávala čím dál, tím hlasitější a trvala ještě, když jsme se octli na chodbě školní budovy. Ostatek víte, pane řediteli! A proto prosím, v čem jsem se zde proti školnímu řádu provinil, o potrestání a odpuštění." — Ve sborovně bylo za řeči hochovy tak ticho, že bylo slyšet jednotlivý dech každého zde přítomného. Ředitel byl dojat. Zavolal nepřítomného provinilce a kladl mu otázky dle výpovědí spoludruhových. Tento však zarytě mlčel. Ředitel byl vpravdě rozhorlen, ale přemohl svůj spravedlivý hněv a kázal oběma hochům opustit sborovnu a jít domů. Dobře ještě zahlédnul, jak se skutečný vinník ušklíbnul a ohrnul pohrdlivě jako vítěz nos. Měl ve sboru příznivce. Jeden z profesorů se ucházel o jeho sestru. Měl se v něm však dokonale zklamat. Profesoru se otevřely oči. Že má hoch od otce svojí moudrost, bylo jasné. Z této pak rodiny nechtěl míti ani onen profesor děvče za družku života, ačkoliv nebyl zrovna vzorným katolíkem. Nyní se styděl a mlčel. Tak neměl hoch ani jediného přímluvce ve sborovně. Profesor Žitný žasnul. Byl sám sice bezvyznání, ale takového drzého urážení citů druhého — a to ještě od nedochůdčete — by se přece nebyl nikdy nadál. Opilec, surovec spílá na náboženství, ale slušný člověk, vzdělanec, inteligent — nikoli. Konečný rozsudek vyzněl nepříznivě, ale přece ne tak, aby vzal hochu všecku sílu, se napravit. Měl mu dán být vážný a rozhodný pokyn, po prázdninách toto učiliště opustit a jít na druhé. Snad se tím trestem napraví, myslil si ředitel. Konference skončena a profesoři se rozcházeli, každý s jinými myšlenkami. Profesor Žitný pak se oddal ve své světnici práci, jak to činíval a jak jsme již slyšeli. Po práci však se mu v duchu namanul snivý oficiálů hoch. Mohl mu upřít hrdinství? S jakým zápalem mluvil a přece chtěl šetřit nehodného! Hoch nadšený pro básnictví — a přece také pro svou víru! Je to možno? Vidí v básnictví své štěstí a zároveň v náboženství? Dvě nejvyšší štěstí nemohou přece být v jednom duchu. Jedno musí zde převládat, být mocnější druhého. Které? V tom si profesor jasným nebyl, protože byl

nevěrcem a básnictví kladl na roveň náboženství. Kdyby toho ne, byl by mu výraz zasněného hocha, když hájil své náboženství, pověděl mnohem více. Dnes se profesoru nezdálo ničeho. Ale spánek jeho přece nebyl osvěžující jako jindy. Nač se vyčerpávám marným přemýšlením o věcech, po kterých mi vlastně ničeho není, řekl, probudiv se ráno a cítě na sobě únavu. Dle svého zvyku zabral se pak do hloubání a nechtěl se již více vrátit k oněm myšlenkám. Zapudil je, kdykoliv mu napadly, až pak již vůbec nepřišly. V práci, snažení a vědeckém badání dočkal se prázdnin. Uvažoval: co teď? Jeho kolegové se na ně těšili, on sám se však odđá vědě. Než zde v městě ne. Někde na venkově.

Tak tedy vidíme profesora v jednom malém městečku v horách v době, kdy dozrávaly maliny. Myslil-li si však profesor Žitný, že se bude moci na svém prázdninovém sídle úplně věnovati pouze zotavení a své vědecké práci, tož neměl zcela pravdu. Jeho příchod do venkovského městečka, právě že bylo malé, se brzo rozhlásil. Hned první neděli obdržel skromnou sice, ale určitou nabídku, aby obmyslil městečko na schůzi vzdělavatelského spolku svojí vzácnou přednáškou. Přijal nabídku nerad. Leč přece ho těšilo, že bude mít také posluchače z řad vzdělanců, kterých zde mnoho na letním bytě dlelo.

Po skvělé přednášce ani nestačil děkovat mnoha gratulantům. Mezi jinými přišel blahopřáti také student, který složil právě na vysoké škole poslední zkoušku, a slečna, která jen k vůli vzdělání meškala rok na tomtéž učilišti. Ačkoli si profesor jemného pokolení příliš nevšímal, tož slečna přece, ale jen na chvilku zaujala jeho pozornost. Její podoba zdála se mu nápadnou s děvčetem paní bytné z města, kde učil. Ale tato podoba, byla-li skutečně tak velká, byla také jen zevnější. Neboť tato slečna jevila nevšední schopnosti v otázkách tajů vědeckých. To poznal hned, když otec slečnin, který se také nalézal mezi gratulanty, jej pozval ku svému stolu v sále, a když pak se on profesor rozhovořil o otázkách přísně vědeckých. Jak různé jsou povahy lidské, pomyslil si. Toto děvče mělo býti hochem! Kéž by ho pak měl — uvažoval svou neskutečnost dále — mezi svými žáky! A znova mu nyní napadnul synek vrchního oficiála. Blouznivec s dvojím štěstím v srdci! Zde opět slečna, která také jak se zdálo, aspoň část svého štěstí kladla ve vědecké bádání. Neboť vyslovila své politování, že nemůže dále studovat. Pročpak? myslil si profesor. Peníze přece její otec má, vždyť z jeho řečí poznal, že je majitelem velké továrny. Snad — sbíral své vědomosti — je bytost ženská přece jen k jinému životu stvořena, než pouze vědeckému! V tom případě kladla by své štěstí také do něčeho jiného, životnějšího! Snad do života manželského? Usmál se trochu dle svého zvyku. Které štěstí by pak tu převládalo? A zase jeho vlastní záliba a na druhé straně jeho ne-

znalost ženského ducha byly příčinou, že si nemohl odpovědět na tuto otázku. Mohl také dlouho přemýšlet, neboť továrník líčil živými barvami rozmach průmyslu jakož i příčiny okamžitých krisí. Se zdvořilým odporučením se pak vzdálil profesor ze sálu a společnosti a po své vědecké práci. Než ještě ulehnul, ustanovil se na tom, že aspoň na čtrnáct dní opustí město a na ten čas se přestěhuje do nějaké horské vsi, kde jej nikdo nezná. Ráno pak předplatil svůj byt na čtrnáct dní a zmizel z města.

Horské dědinky hodí se svými vrchy, údolími, pasekami a daleko od sebe stojícími příbytky velice dobře pro učence, který chce bádat — ale taky pro básníka, který chce snít. Toho obého měl profesor Žitný zakusit. Ubytoval se v osamělém domku, který patřil vdově. Bydlela zde sama se svou malou dcerkou. Byt profesorův se nalézal — dle jeho přání — v podkroví. Rušen zde nebyl ani v nejmenším. Stravu mu poskytovala vdova bytná. Jak se tu pěkně přemýšlelo při otevřeném okně, kudy vanul chladný vánek z hor a zaléhal sem šumot lesních veliánů s vrchů. I šplouchání horské říčky mísilo se v šumot a vůni lesů kolem. Leč člověk je přece jen tvorem společenským, zvláště, kvete-li mu ještě mládí, máj. A proto nemá-li společnosti viditelné, tvoří si neviditelnou. Práce pak vědecká sama unavuje, je tedy třeba chvíli oddechu. Tyto chvíle trávíval profesor na kratších potulkách v lesích a horách. Nemohl také upřít, že mu prospívá horský vzduch, toho však nepozoroval, že krásná divoká krajina také poutá, rozptyluje a snaží se odvést od přísné práce vědecké. Když pak to pozoroval, byl čas určený k pobytu v samotě, skončen. Leč myšlenky profesorovy ubíraly se i na potulkách přese všechno jen chodem rozumovým. Tak jednou, když se rozhlédal po samotách, udivila ho myšlenka, jak mohou být prostí lidé zde v horách spokojeni. On mohl být! Má svou vědeckou práci, která vyžaduje samoty. Ovšem, v létě je samota a letní příroda i prostému duchu vítanou, — ale v zimě, až se pokryjí vrchy a údolí sněhem a zapadnou chaty? Pravda, též zima skýtá v horách turistům mnohou radost. Avšak obyčejnému člověku? Ten přece nemůže bydlet v horách jen pro jejich krásu, nýbrž musí těžce pracovati, aby se i zde uživil. Také se musí důkladně uskrovnit. V čem tedy záleží štěstí těchto lidí? Na tuto otázku by nevěděl ani leckterý jiný praktický člověk odpověděti, natož profesor Žitný, knižní badatel. V tom mu však vyvstala v duchu jakoby na zavolanou postava továrníkova s dcerou, s kterým se i setkal na počátku prázdnin v horském městečku. Jakou má tato dcerka radost z kouřící továrny? Plesy, bály ji také nemohou zajímat, vždyť vědecky založený a po vědě dychtící tvor, jako byla ona, nemůže přece na všech těch zevnějších věcech žádné radosti nalézti! A přece se nechce oddat zcela vědě, vidí své štěstí také v něčem jiném! Zase zde dospěl v myšlenkách k závěru, že toto její druhé štěstí bude asi spočívat

ve vlastní domácnosti — snad v lásce? Usmál se svým obvyklým způsobem. Je láska odrudou básnictví? Dosud tomu nevěřil, neboť byl toho názoru, že básník ani z lásky ani pod dechem lásky netvoří, ať si jakékoliv lásky, nýbrž jedině svou uměleckou vlohou. Láska tedy nepatří pod básnictví, je pouze jakýmsi výstředním blouzněním snivých myslí. Pak ale by nemohla také fabrikantova dcerka klást své štěstí do lásky, neboť blouznění a věda se vylučují.

Za těchto myšlenek ocitnul se na zpáteční cestě blízko svého domu. Ta okolnost ho vyrušila z jeho dumání. Což pak i já, muž vědy, upadám v blouznění? Co je mi po takových otázkách? Ať vidí každý své štěstí, v čem chce, já je vidím ve vědě, a život praktických lidí bude asi pln odporů jako i srdce jejich. Nač si tím hlavu lámat? Nebyl by se pak již nikdy k této látce přemýšlení vrátil, kdyby jej nebyla dcerka továrníkova zajímala — svým nadáním a touhou vědeckou. Pořád nemohl pochopit, jak může skutečně vrozená vloha vědecká klást své štěstí ještě do něčeho jiného než do vědy. Tento problém se mu však i večer po vědecké práci v mysli vynořoval. A ježto byl mladý — a slečna ona půvabná, dostal se tam, kde nechtěl být, kde by ani nebyl tušil, že se dostane — do rozporu vědeckého štěstí s blouzněním, jak nazýval lásku. Častěji a častěji objevovala se mu v představách dívčí hlava s modrým okem a plavým, plným, kouzelným vlasem. Profesor „blouznil", aniž by toho sám pozoroval. A toto „blouznění" přimělo ho k úmyslu, aby se skutečně vrátil do horského městečka v určenou dobu. On však, badatel, neudával si příčinu toho návratu jinou, nežli, přijít zase mezi učené lidi, kde si mohl vědecky pohovořit a ze zásob svého přemýšlení jiným sdělit — třeba ve formě přednášky.

Tak vidíme profesora za čtrnáct dní osamělého života zase být vítánu v horském městečku. Jeho „bláznovství" jej však nechtělo opustit. Snivý, toužebný rys táhnul jeho srdcem. A proto mu hned první večer povolil. Ovšem za příčinu si udával opět něco jiného, než pravdu. Večer půjdu do schůzové síně; je neděle, bude tam pravděpodobně přednáška, mohu zasáhnout, poučit, a nějaký nový poznatek na pravou míru uvést. Tak šel. Než, schůze zde nebylo. Odbyla se již včera. Dnes byla dávána jakási umělecká akademie na počest členů — hlavně podporujících — vědeckého kroužku.

Tito oslavovaní členové vědecké družiny byli: vysokoškolský student, po prázdninách již profesor ve velkém městě a slečna, dcera továrníkova, profesorův nerozřešený problém. Slavili zasnoubení. Nemohl-li profesor nikterak pochopit, jak mohou dvě štěstí vedle sebe žít v srdci, tak různorodá štěstí, totiž radost z vědy — a štěstí životní, které spočívá ve spořádané, navzájem se milující domácnosti, toť to pochopil dnes — ale ne na snoubencích, nýbrž sám na sobě. Jeho věda v ničem neutrpěla a

přece při tom také „blouznil“. Mnoho o snoubencích nezvídal, proto se také mnoho nedověděl. Jen jedna okolnost mu utkvěla v mysli a pověděla mu mnoho. Mezi hosty seděl také místní duchovní, jehož zevnějšek neklamně svědčil, že je knězem vzorným. Jak se ten tu vzal? Jistě byl pozván! A byl-li pozván, tož musí být rodina továrníkova rodinou katolickou, náboženskou! Zase mu vyvstal před zrakem synek oficiálův. Nábožensky nadšený, básnický blouznivec. Zde dcera továrníkova, vědecky založená, životní „blouznivec“, a k tomu také náboženská, zbožná. Které to její štěstí je hlavní? Kdyby byl domyslil, byl by musel uznat, že jediné pravé štěstí skýtá náboženství, a jiná štěstí, která v srdci žijí, jsou potud štěstím pravým, a trvalým, pokud jsou provanuty láskou k Bohu, která všecka štěstí svou vznešeností a pravostí spojuje, a život, aspoň pokud je toho člověk schopen, blaženým činí. Než tak daleko profesor nedospěl, jednak pro svou jednostrannost, jednak z odporu, aby k nějakému, jeho dosavadní život rušícímu závěru nepřišel. S jakýmsi však pocitem zklamání, který si také, jako vždy, vědecky vysvětloval, zapravil své bytové záležitosti a odhodlal se vykonat cestu do Alp. Aspoň jednou v životě se podívám, jak ty velebné Alpy vypadají, namlouval si, než se úplně ponořím do svých knih a prací — na vždy! Ať má život své!

Život v alpských údolích je mnohotvárný a poskytuje mnohou krásu, ale profesor byl již v horách a proto se rozhodl, úpatí hor jen letmo přehlédnouti a vystoupit na ledový vrch. Najal si vůdce a stoupal. Čím výše vystupovali, tím krásněji se jevilo jitro. Zasněžená, již viditelná pole ledovcová hořela v překrásných barvách. Něco podobného nelze podat, musí se vidět a prožít! Samota stávala se čím výše tím větší. (Pokračování.)

Kulturní kronika.

Básníku Svatohorovi (Bělohlávkovi) k jeho jubileu naše srdečné ad multus annos!

Dr. Jaroslav Vlček, profesor české university, vynikající učenec a spisovatel český (nar. 22. ledna 1860 v Báňské Bystřici na Slovensku), zemřel náhle v předvečer svých sedmdesátin dne 21. ledna. O jeho významu jako zakladatele moderní české literární historie svědčí fakt, že do vystoupení Jaroslava Vlčka nemá česká literární historie osobnosti a díla, které by se mohlo postaviti vedle Vlčkových Dějin české literatury, které obepínají náš literární vývoj, od nejstarších dob po dobu předbřeznovou, s výlukou období pobělohorského, jež Vlček knižně nevydal. Syntetický dar Vlčkův, jeho živé a plastické umění vyprávěcí, projevily se zde mistrně. Zbývá litovati, že nepodařilo se dokončiti dílo, jemuž autor zasvětil všechen svůj mužný věk a o němž doposledka pracoval. A ještě nutno vyzvednouti zvláštní rys osobnosti Vlčko-

vy. Vlček Čech po otci a Slovák po matce usiloval sblížiti obě národní větve jednoho kmene československého. Nebylo příhodnějšího oboru pro tento úkol, než povolání literárního dějepisce. Navazuje na sbližovací snahy Rud. Pokorného, mladý badatel časopisecky živí plamen zájmu o Slováky, informuje v slovenských listech o českém písemnictví, ale hlavně soustavně pracuje o syntetickém přehledu slovenské literatury, kterýžto šťastný a plodný spisek vyšel pak s definitivním názvem Dějiny a literatúry slovenskej. Ani později jeho zájem o literární Slovensko neochaboval, jak svědčí četné studie, ale prakticky mohl přiložiti ruku k dílu na kulturním vybudování Slovenska teprve po převratě, kdy byl v ministerstvu školství postaven v čelo odboru slovenského. Vpravdě čestná a bohatá kapitola jeho života, mnoho vděčíme za energické a pracovité zasažení Vlčkovo při organisování slovenského školství.

Emilie Schmutzerová, ředitelka ob. a obč. dívčí školy v. v. (nar. 13. ledna 1860 v Zábřehu), dožila se 70 let. Redigovala „Časopis učitelek", „Školu ženských ručních prací", „Rozhledy po lidumilství", a „Školu mateřskou". Vydala samostatně verše a prósu „Pomněnky" (1891) a „Chudobky" (1892).

P. Jan Vojtěch Bena, farář z Kostelce u Krnova, národní pracovník slezský a spisovatel, zemřel v opavském sanatoriu u věku 48 let. Byl spolupracovníkem mnoha časopisů a revuí a probouzel zejména národní uvědomení slezské. Všichni, kdož jej poznali, zachovají mu vděčnou vzpomínku. Vydal v roce 1927 knihu „Kazimír Tomášek, buditel Čechů slezských" a v r. 1922 pod pseudonymem J. V. Jasmín studii „Cyprian Lelek, nejpřednější kněz-buditel Moravců".

Xav. Dvořák:

Vítej, Hviezdoslave!*)

„Vyzdvihněte se, brány věčné,
a vejdeť král slávy."
Žalm 23, 7.

Vyzdvihněte se, brány Pantheonu,
a vejdeť v triumfu král slávy,
jak vítěz vchází za hlaholů zvonů,
a vejdeť, vavřín kol své hlavy
a v rukou lýru, v plese milionů!

Jej vítá Praha, vyzdvihuje brány
svatyně, kde své nebe hostí
těch, jichžto skráně slávou obetkány,
neb bohů rod šli minulostí,
šik reků, pláčem lidu vyvolaný.

*) K slavnostnímu postavení busty Hviezdoslavovy v Pantheonu.

I Ty's z jich rodu z bratrského kmene,
Tvůj hlas zní u nás jak Tvou Vlastí
a stejně písně Tvoje drahocenné
vznímaly touhou pouta střásti,
v tmách zřely Jitro, jak se nad nás klene.

Jsme svoji dnes! a vítězné Tvé věštby
jsou naplněny, zrak náš patří
hrob otevřený, puklou pečeť kletby;
Tvé Slovensko se s Čechy bratří,
jak zvlněný klas také Tvojí setby.

Vyzdvihněte se, brány, v květech růží,
Slovenska Věštec vchází vámi;
v řad Nesmrtelných našich, hle, se druží,
zástava Lásky mezi námi,
jež srdce k srdci svatou páskou víží!
Vítej, Hviezdoslave!

Ph. Mag. Jan Hellich, senior archeologů, osmdesátníkem. Na den 19. ledna připadají osmdesáté narozeniny lékárníka Jana Hellicha. Je toho hodně, co pro rodné Poděbrady vykonal. Neboť bezmála 60 let pracuje tam na všem, co pomáhá duchovnímu nebo hmotnému rozvoji města, co přispívá k hlubšímu poznání jeho minulosti a jeho rázu. Návštěvník města, i kdyby byl sebe lhostejnější, vkročí-li do musea, prohlédne zaujat bohaté sbírky, které předvedou mu veliký úsek Polabí a vysvětlí mu je po všech stránkách, od přírody až k lidu. Kromě toho najde tam mnohé, co by bylo pýchou i velikých ústavů. Toto museum je celé dílem Hellichovým. Právě tak archiv, ale jeho podíl je také veliký v rozkvětu lázní, záložny, důležitých staveb, Schnirchova památníku Jiříka z Poděbrad, zkrátka ve všem, čím Poděbrady v minulých desítiletích rostly. Hellich postavil jim kromě toho krásné zrcadlo jejich minulosti. Prozkoumal místní rody, zachránil paměti Vavákovy, prokopal půdu a vynesl odtud mnoho důležitých poznatků a zpráv o pravěku. Ale to, co se dověděl o praehistorii nejdůležitějšího území Čech, přesahuje daleko význam pouze místní. Neboť praktická práce Hellichova a jeho činnost literární, jsou dnes podstatnou součástí obecných vědomostí o našem pravěku. On přispěl nemálo profesoru Píčovi a dodal mu mnohý cenný podklad pro jeho teorie. Byl přímo spolutvůrcem vědeckého systému Píčova, ale dovedl si zachovati kritičnost v pravdě věděckou, a tím dopracoval se leckdy — na příklad při vyšetřování germánského původu pohřebišť poděbradských — výsledků, které šly i za these Píčovy. Prozkoumal hradiště na Libici, přinesl z někdejšího hradu Oldříše jednu

z nejdůležitějších památek ze začátků našeho románského umění. Měl štěstí, že našel vzácný u nás zbytek pravěkého náboženského kultu, hliněné amulety ze žárového hrobu. Opatřil sbírkám Národního musea pověstnou zlatou sekyrku. Z toho, jak staral se on, starosta poděbradský a tvůrce vzorného místního musea, o ústřední sbírky pražské, je viděti celá velkorysost a ušlechtilost neúnavného pracovníka. Jeho věcnost zírá z nesčetných článků a pojednání, jimiž přispíval a dosud přispívá do publikací místních i celkových. Památky archeologické přinesly jeho mnohé práce.

Antonín Slavíček, malíř českomoravské vysočiny, Kameniček a okolí, náš největší žijící krajinář, geniální umělec štětce, který svou přírodu uměl vídati očima dítěte i filosofa zároveň, klesl mrtev tragicky před dvaceti lety. Těžkým případem mrtvice, která jej před tím ochromila a připravila o všecku uměleckou důvěru do budoucnosti, bylo již arci dříve rozhodnuto o jeho životě. Odešel tento čtyřicetiletý, v nejkrásnějším rozmachu sil jsoucí výtvarník, autor grandiosního massivu sv. Víta, Kladenských hutí, především však malíř nádherných a hluboce básnických nálad z Českomoravské vysočiny, z Bechyňska a Veltruska, z letenské pláně, z Orlických hor... Vyšel z naturalismu skoro courbetovského, ale div, že neskončil jako zanícený impressionista druhu Monetova — ze všech jeho obrazů svítí však vždycky originální, poctivá, třeba že trochu zvláštní duše jeho vlastní, duše Slavíčkova.

Lidový povídkář venkovského čtenářstva. Naše Pošumaví vzpomínalo nedávno — píše velmi krásně Jar. Borotínský v Naší knize — svého nezapomenutelného, oblíbeného, populárního povídkáře a spisovatele F r a n t i š k a P r a v d y. Denním tiskem proskočila malá zprávička o slavnosti vzpomínkové, uspořádané vděčným lidem pošumavským, lidovému spisovateli, který se zapsal bohatými svými pracemi, váženými z lidu venkovského, pro lid venkovský, do srdcí čtenářstva své doby. Dvacet pět let uplynulo od úmrtí Františka Pravdy; a jeho dílo žije a putuje z ruky do ruky stále v rukou lidových čtenářů, kteří nemohou zapomenouti jeho pěkného vyprávění vesnických příběhů, rozmanitých příhod a i veselých obrázků, vzatých z prostředí toho lidu, mezi nímž žil. Jak věrné měl čtenáře V. Beneš-Třebízský, co radosti rozséval svými spisy J. Š. Baar, jak účinně a pravdivě líčilličil venkovský život K. V. Rais a j., tak milován byl ve své době lidový povídkář František Pravda. Dvacet pět let uplynulo, kdy se Spolkem českých spisovatelů „Máj" procítili jsme ránu nad úmrtím mistra české povídky lidové Františka Pravdy (Vojtěcha Hlinky). Třicet dvě léta uplynula, kdy „Máj" a jeho členové vypravili se na Hrádek roku 1897, aby stařečkovi projevili obdiv a úctu svého členstva, a kdy v čele výpravy byli členové „Máje" Alois Jirásek, Karel V. Rais, Jaroslav Kvapil a j., aby odevzdali jménem českých spisovatelů oslavenci blahopřejnou adre-

su. To mu bylo tehdy osmdesát let, kdy projevilo mu české spisovatelstvo hlubokou úctu za velkou, požehnanou práci, národu a české literatuře věnovanou.

Bylo mnoho hřejivých slov deputace, mnoho krásných vzpomínek dojatého stařečka, který poznal své dávné druhy a stiskl jim vděkem ruce.

Ta pošumavská samota tehdy měla veliký, radostný svátek, neboť Pravda byl rozradostněn, a s ním i jeho občané a přátelé českých spisovatelů, kteří přišli pozdraviti srdečně stařečka, aby mu stiskli ruce a viděli české spisovatele z Prahy...

Je zajímavé ze vzpomínek, že Pravda kaplanoval v mladých letech 4 leta ve Kvílicích a křtil klecanského kaplánka Václava Beneše-Třebízského. Pravdu milovali jeho občané, neboť měli jeho spisy, promlouval s nimi po kostele, doma, kde truhlařil, rád si pobesedoval s nimi a měl o vše zájem, co se děje v Praze a v celém světě... Leta přešla, a nová delegace „Máje" spěla (František Herites a Václav Štech), aby zastupovala české spisovatele při pohřbu 8. prosince 1904 (místo Fr. Heritesa, který zastupoval Uměleckou Besedu, delegován Fr. Sekanina). Byl to tklivý, smutný pohřeb českého povídkáře lidového, jemuž občanstvo vzdalo vděk za vše, co vykonal pro svůj kraj zamilovaný, českou literaturu a národ.

František Pravda (Vojtěch Hlinka) psal z venkovského života své práce na základě bohatých znalostí lidu, s nímž žil a pracoval. Jeho práce vydány ve třech souborech 1851—1853, pak 1873—1877 a konečně 1877—1898. Mistrně zachycoval prostředí venkovského lidu, znamenitě z kraje svého líčil své hrdiny s plnou znalostí zvyků a jeho práce v kalendářích, týdenících byly bedlivě hledány a pozorně čteny. I pro děti psal s velkým úspěchem, takže i dr. Arne Novák ve stati o Pravdovi napsal, že Pravda v těchto drobných pracích, značně působivších na rozvoj české literatury pro mládež, stvořil dlouhou řadu děl zdařilých a vroucích. Z jeho dětských divadel došly obliby: Štědrý den, Král liliputánský, Učitel ve francouzském zajetí a j. Některá z nich dočkala se i druhého vydání v Urbánkově „Divadelním ochotníčku".

Leží stařeček na osamělém, prostém hřbitůvku ve Zdouni u Hrádku u Sušice, kde jeho paměti právě bylo vzpomenuto...

Z literatury na Slovensku. Ukázalo se v posledních letech, že česká kniha získala nové dobré tržiště na Slovensku. Zato ze Slovenska slyšíme stále žaloby, že slovenská kniha dosud v Čechách nezdomácněla v té míře, jak by to náš nezbytný zájem o věci slovenské odůvodňoval a žádal. Platí to především o publikacích, vydaných nakladateli slovenskými a na Slovensku, kdežto slovenské knihy, vydávané a obratně rozšiřované pražským L. Mazačem, snáze zakotvují také v českém čtenářstvu.

Z těchto, z Mazáčova nákladu, upozorňuji tuto předběžně na velký, čtyřsvazkový román „Svety", který jak svým původem tak

obsahem zasluhuje nejživějšího zájmu také u českého čtenáře. Autorem je vynikající slovenská osobnost, Martin Rázus, protestantský farář široké erudice a ušlechtilého smýšlení, básník už za války vynikající a tehdy právě svým spolupracovnictvím v českých časopisech — i katolických — platně oživující zájem o Slovensko, jemuž blížila se hodina osvobození. V posledních letech je Rázus horlivě činným též novinářsky a politicky, byv při posledních volbách zvolen poslancem národní strany slovenské, jejíž hodnotné jádro tvoří poctiví Slováci předpřevratoví, a mluvčím je starý, záslužný orgán „Národnie Noviny" v Turčanském sv. Martině. Nuže, tento všestranně činný muž, vášnivý Slovák a věrný obhájce československého státu, v novém velkém díle svém uložil si úkol nemalý. Chce uměleckým dílem zobraziti Slovensko poválečné, dobu netušených převratů a překotných změn, radostných nadějí i nejtrpčích zklamání. Prvý díl uvádí nás živě a barvivě do jasu a stínů podzimu 1918, kdy i na Slovensku rodila se svoboda. K dílu Rázusovu, které musí čísti každý, kdo chce skutečně pochopiti zdánlivě nepochopitelné převraty ve slovenské náladě a smýšlení, vrátíme se obšírným referátem, až bude ukončeno.

Z knih vydaných na samém Slovensku dožadují se české pozornosti především sebrané spisy Martina Kukučína. Po předčasné smrti autorově ujala se jeho díla Matica slovenská a v minulém podzimu vydala pět nových svazků, z nichž tři ryze beletristické, dva cestopisné. Tři povídkové svazky uspořádány jsou tak, že jeden obsahuje ještě zbytek knižně dosud nevydaných črt ze slovenské dědiny, v jejíž líci byl Kukučin uznaným mistrem, druhý přináší rázovité obrázky z pozdějšího působiště autorova mezi Chorvaty dalmatskými, třetí jeho vzpomínkově zabarvené episody ze života studentského na slovenském gymnasiu revúckém i na pražské universitě. Ožívá tu Praha let devadesátých, viděná teplým a jasným pohledem Slováka optimisty.

Čestné místo v díle Kukučinově náleží jeho cestopisům. Přítomné dva svazky (Sobraných spisů sv. XV. a XVI.) zaznamenávají dojmy a zkušenosti z cest po krajích obydlených Slovinci i Chorvaty a po Černé Hoře. V prvém díle počíná pout ve Štyrském Hradci a končí obšírným vylíčením života v lázeňském místě Rohiči, kde autor pohybuje se v blízkosti biskupa Strossmayera, jehož velebný zjev zachycuje několikráte s citovým vzrušením a jasnými barvami. Díl druhý věnován toulkám po nejmenším svobodném státě Slovanů, Černé Hoře. Kukučin byl výrazná individualita, dovedl se na vše podívati pronikavým zrakem. Ale ať chválí nebo káře, cítíte všude, že tu promlouvá bratrské srdce Slovana. Oba cestopisy zůstanou trvalým pomníkem minulosti a proto četba jejich nikdy nebude bez užitku.

Z mladých autorů slovenských vedle jemnocitného a eticky hluboce založeného Tida J. Gašpara, od něhož známe už několik

svazků hodnotné tvorby novelistické a nový román dychtivě očekáváme, vynikl v krásné próze rázem a proníkavě Milo Urban. Jeho román „Živý bič" s nemalým uměním životné lícně dokumentárně zachycuje černé dny válečné na slovenské dědině, dvojnásob nešťastně pod břemenem světové tragedie a maďarského útisku. Druhé vydání této skutečné živé knihy vyšlo nedávno nákladem Družstevní práce. Další díl, jednající o nových poměrech na Slovenském venkově, politicky osvobozeném, vychází právě v měsíčníku „Slovenské Dielo" a objeví se záhy také v knižním vydání.

Tido J. Gašpar a Milo Urban s básníkem Smrekem a Lukáčem, ze starší generace pak vyzrálý Jégé (dr. Nádaši) — to jsou nosiči slovenské literární kultury dneška a k tomu individuality tak zdravého zrna, že je povinností českého inteligenta, poznati jejich dílo, rovnající se tomu nejlepšímu, co může poskytnouti současná literatura česká. Přitom etickým jádrem vynikají tito znamenití Slováci nad české soupeře.

J. Sv.—Kk.

O potřebách českého studia biblického promluvil v posledním sešitě Durychova Akordu olomucký profesor Josef Vašica. Podává tam přehled i ocenění staročeských, předreformačních překladů biblických, počínaje žaltáři a evangeliáři a ukazuje, kterak překladatelé, nezávisle na sobě, hledali s velkou pečlivostí a občas s podivuhodným uměním znovu a znovu pravý výraz a odstín, takže různá znění staročeského tekstu biblického zasluhují vedle sebe pozornosti. Prof. Vašica karakterisuje první svod biblický, odkaz to doby Karlovy, jehož se ujalo husitské hnutí; máme jej dochován v několika recensích rukopisných, ležících před prvotiskem z r. 1488. Ale jest hanbou české filologie i teologie, že se nepostaraly o přetisk této nejstarší bible staročeské — vážným mementem byl osud bible Drážďanské, nejstarší a nejcennější ze čtyř biblí prvního svodu, která vzala za své při válečném požárů lovaňském. Prof. Vašica se dovolává pro tuto staročeskou bibli první recense alespoň téže pozornosti a úcty, jako pro Kralickou bibli a vybízí, aby byla co nejdříve kriticky vydána, prozkoumána po stránce jazykové i bohoslovné a pak i věcně a formálně srovnána s biblí Kralickou.

Filologická pilulka pro nás všechny. Tak nadpisuje časovou glosu Ad. Veselý. „I my musíme pokračovat v duchu doby správným směrem. Život a smrt sv. Václava nás učí, že zdravý život národa spočívá na vzdělanosti a mravnosti, na mravnosti, posvěcené pravou zbožností.

Státy se udržují jen duchovním a fysickým zdravím národa; naše republika buďe nezdolná, budou-li její občané vždycky hájit... —" Poslouchal jsem velmi pozorně proslov presidenta republiky při odevzdávání (předávání — psaly úřední zprávy a referovaly noviny) vlajky jezdeckému pluku číslo 8 u svatováč-

lavského pomníku v Praze. Neboť jsem přesvědčen, že všechna běda a bída našeho předválečného národního života i mnohá běda nynější tkvěla a tkví v tom, že nedovedeme vůbec správně pravdu hájiti.

Pravdu jsme měli, právo bylo při nás — ale což to bylo všechno! Bojovat pro pravdu a právo! Jaká svízel, když i hnutí jistě vznešené nezná národnosti, nýbrž jen nacionálosti! Uvěřím posléze, že nejsme vůbec ani národ, nýbrž jen jakýsi n a c i ó n! Což to vše — to je, řeknete, pošetilé cizomilství, řídící se heslem: „Něco cizího? Na břicho, český občané!" „Hůř je, že nedovedeme sami mluvit a psát poctivě český. Tváříme se a mluvíme pepicky slovem i tónem — jaký div, když to tak slyšíme s jevišť a se rtů našich nejpřednějších umělkyň, dokonce i v Národním divadle? Odpusťme si vzájemně drobné poklesky proti duchu jazyka, jichž se denně dopouštíme v knihách i novinách. Stačilo by pro usmíření, kdybychom se zbavili nejhrubších chyb.

Nelze bez utrpení čísti řeči našich poslanců, senátorů a ministrů, tedy lidí, jimž je řečnění životním povoláním. A což když dnes a denně čteme všude v novinách, i tam, kde je národ ve štítě: Stávající společenský řád, předání vlajky, mizící stará Praha, atd., atd. do nekonečna. Je to k uvěření? — optali by se jistě naši poslanci a ministři a s nimi i naše noviny. U svatováclavského pomníku, přiznám se, zachvěl jsem se, když řečník dospěl ke slovu h á j i t. Osvobození to bylo, když věta zněla: „Naše republika bude nezdolná, budou-li její občané vždycky hájit práv a spravedlnosti uvnitř a na venek!" Tak správně a vzorně řekl T. G. Masaryk, jenž dovedl hájiti své pravdy a našich práv.

O Březinovi píše knihu Jakub Deml, na niž se opravdu těšíme, neboť jí bude učiněn konec všem t. zv. hovorům a rozpravám s básníkem.

Jul. Pelikán o Myslbekovi. Byl jsem žákem Myslbekovým a postupem svých prací získal jsem si jeho přízně. Mohu říci, že měl mne jako svého žáka rád. Jako učitel byl přísný, až despotický, ale byl také přísný sám k sobě a svým pracím. Líbila-li se mu ve škole žákovská práce, neskrblil pochvalou a zatahal za vlasy (to bylo od něho největší vyznamenání). Z úcty před jeho ohromnou prací a k jeho osobě s obavou vždy přibližoval jsem se k němu. Ctím jej dnes jako největšího našeho českého sochaře. Jako učitel byl velice dbalý a svojí silou citu ukázal, jak do hlíny hrábnout. Úlohy ve škole dával většinou ze života, a rád měl, když komposice byla obsahem z našich dějin, Abychom čerpali úlohy z našich dějin a z našeho prostředí často nás naváděl.

Mimochodem vzpomínám, jak jednou ironisoval vývoj moderního umění u nás tak, jak se k nám importuje. „V Paříži, když se někdo vy... na talíř a je to moderní, hned se někdo

u nás najde, co to dělá také, ale vono to nemá ten čuch.“

Myslbek sám na sobě ukázal, že netřeba se nám ohlížeti, jak to dělají jinde, ale že to, co chceme dělati, musíme najít v sobě a doma.

Otázku reality v umění si Myslbek tak vyřídil, že nám může býti jeho umění vzorem. On sám se nespokojoval úplným napodobením přírody, ale usiloval vždy v každém úkolu o sochařské rozřešení. Nebyl otrokem toho, co viděl, ale toho, co mu dal jeho cit a k té velké pravdě, co cítil, byl hrdý. Chtěl, aby každý předmět, který se dělá, byl tón, bylo to udělané, a to je to, co v sochařství dneška tak málo nalézáme.

Ideovost a obsahovost úlohy může býti jen k prospěchu umělecké tvorbě, hnije, kdo těchto postrádá.

Henri Bergson sedmdesátníkem. Bergson se narodil 18. října 1859 v Paříži ze židovské rodiny. V lyceu vynikal v matematice a první cena, které se mu dostalo, byla cena za matematickou úlohu v roce 1877. Bergsonovo řešení bylo uveřejněno v „Annales mathématique“. Složiv zkoušky, stal se Bergson středoškolským profesorem, od r. 1900 pak byl řádným profesorem Collège de France. Po prvních pracích „Zkoumání o bezprostředních datech vědomí“, „Hmota a paměť“, „Smích“, socialistické to studii o komice, uveřejnil své hlavní dílo „Tvůrčí vývoj“, jež mu přineslo světovou slávu a nadšený obdiv mladých generací. Bergson se stal svým učením o idealistický výklad světa jaksi typem učence, potírajícího vládnoucí tehdá positivismus. Přišel právě do doby, kdy bezmezná víra v lidský rozum a v přírodovědu dostávala povážlivé trhliny a svým zdůrazněním svobody lidského ducha a odporem k schopenhauerovskému pessimismu i svým vysokým pojetím intuicionismu dosáhl Bergson nejen význačného místa v současné filosofii, ale i popularity mezi inteligencí. Zvláště umění mu vděčí za nové popudy a moderní poesie čerpala z něho pro svůj kult podvědomí i pro svou estetiku, jak ukazuje i nedávno vyšlá česká knížka dra V. Černého „Kořeny moderního umění“.

Oprávněný stesk. F. S. Paukner píše v N. P.: Prý se bude jednodušiti český pravopis. Ale daleko lepší by bylo, místo jednodušení, český pravopis konečně ustaliti. Kdo z nás dnes píše česky správně? Žurnalista prý ne, spisovatel prý ne, lid náš ne, v obchodech prý rovněž ne a v úřadech prý teprve ne. Kdo tedy? Snad nikdo.

Skorem každým druhým rokem kupuji nové „Příručky správné mateřštiny“ a nová „Pravidla, hledící k českému pravopisu a tvarosloví“, schválená ministerstvem školství a nár. osvěty, ale pokaždé vidím, že to, co jsem napsal podle vzorných úředních pravidel vloni, je letos podle nových pravidel úplně špatně. Opravdu, neumím již správně česky psáti, neumíme snad nikdo, ač na našich stolech kupí se hromada rádců a pravidel správné češtiny, z nichž

jedno odporuje druhému. Jako studenti jsme přímo hltali knihy našich předních našich spisovatelů prro jejich krásný sloh a správnou češtinu, a dnes vidíme, že ani jedna z nich není správná.

Všichni kulturní národové svůj pravopis již dávno ustálili a shrnuli ve svoje slovníky, jenom my tápeme stále více a více. Máme sice spoustu ohromných slovníků všech moderních i již mrtvých jazyků, v nichž najdeme vše a každé slovo, na které si vzpomeneme, jenom podobného českého slovníku nemáme vůbec. A přece tak je ho třeba našim školám, lidu a nám všem. Chce-li dnes někdo správně česky psáti, musí znáti některý jazyk cizí. Vždyť přece není nadsázkou, ale pravdou, hledá-li někdo dnes správné české rčení, že musí si je nejdříve přeložiti do jiného jazyka, vzíti cizojazyčný slovník německo-český, francouzsko-český, latinsko-český a pod., a tam teprve český výraz nebo pravopis najde.

Je-li však vždy správný, je zase těžko říci. Vždyť konečně nemohu ani říci, je-li i toto, co jsem zde napsal, česky správné.

Oslava Schillerova v české Praze před 70 lety. Původně měla míti ráz výhradně německý, což způsobilo odpor mezi studenty. Věci se chopil senát tehdy jednotné university, jenž prohlásil že pořádání béře na sebe a rozhodl, aby byly o slavnosti proneseny dvě řeči, jedna česká a druhá německá, s předností české řeči. Studentstvo obou národností požádalo dějepisce V. V. Tomka, aby pronesl českou řeč, ačkoliv nrebyl zvláštním znalcem literární tvorby Schillerovy. Německou řeč pronesl prof. Brinz, dříve oba smluvili směr i ráz její. Ovšem, že musili předem své řeči předložiti ke schválení polic. ředitelství. Tak se konala večer dne 10. listopadu 1859 slavnost obou národností v Praze, na počest básníkových stých narozenin. Předcházel velkolepý pochodňový průvod z Karlína středem města přes Karlův most na Menší město, kde na Valdštýnském náměstí byly prosloveny obě řeči. Tak oslavovala česká Praha před 70 lety Schillera.

Uctění památky historika prof. dra Jaroslava Golla. Ve velké posluchárně nové budovy filosofické fakulty university Karlovy v Praze uctily pietně I. třída české Akademie věd a umění, Královská česká společnost nauk, Historický klub a Historický spolek v Praze památku historika prof. dra Jaroslava Golla. Kromě zástupc ůpořádajících korporací, přítomni byli ministr školství a národní osvěty dr. Štefánek, zplnomocnění ministři dr. Krofta a Maxa, pražský arcibiskup dr. Kordač, světící biskup dr. Sedlák, za kancelář presidenta republiky ministerský rada Říha, za ministerstvo zahraničních věcí legační rada dr. Hanuš Jelínek, guverner Národní banky československé dr. V. Pospíšil, rektor ukrajinské university Antonovič, president České akademie věd a umění prof. Zubatý, rektoři všech vysokých škol, profesoři vysokých a středních škol, zástupcové zemské školní rady, vědeckých, literárních a uměleckých korporací, četní representanti

úřadů státních a samosprávných a pod. Slavnostní proslov přednesl prof. dr. Pekař, načež prof. dr. Šusta v obsáhle řeči vzpomenul Golla jako zakladatele moderní české historie a dále jeho prací o tragedii českého povstání, o studiu dějin Jednoty bratrské. Dále pojednal o Gollových studiích z oboru historické kritiky, o jeho spisech příležitostných, o jeho vystoupení na obranu české práce vědecké.

Literatura.

Robert H. Benson, přeložil Lad. Hronek: **„Obyčejný člověk"** stran 398 za Kč 25—. Robert H. Benson, přeložil Lad. Hronek: **„Zkouška"**, stran 267 za Kč 18.—. Obé nákladem Československé akciové tiskárny v Praze.

V zdařilém překladu Lad. Hronka vyšly další dva svazky románového díla slavného anglického konvertity R. H. Bensona, jehož jméno tvoří skvělé trojhvězdí moderní prósy spolu s Chestertonem a Bellocem v Anglii. Benson patří k oněm drahým autorům staré anglické tradice, kteří dovedou vypravovati stejně zajímavé, bohaté a rušné příběhy vnějšího života, jeho dobrodružství, citové zmatky, bloudění a hledání — jako odkrývati utajené děje duševní, které průměrnému pozorovateli zůstávají neznámy. Je to autor, který rozumí době a jejím bolestem: vždyť sám je synem této doby a sám trpěl jejími bolestmi. A tato známka vnitřní pravdivosti a vlastního prožitku propůjčuje každé knize Bensonově nehynoucí ceny literární i myšlenkové, estetické i etické. Dílo Bensonovo rozšířené po celém světě v tisících exemplářích, zaslouží si opravdové pozornosti i u nás.

Jaroslav Durych: **„Bloudění"**. Větší valdštejnská trilogie. Nákladem Ladislava Kuncíře v Praze (Voršilská 3) vyšlo ve dvojím vydání: bibliofilském v edici Philobiblon a lidovém velmi vkusném, obojí trojsvazkové. Cena 250 Kč a 75 Kč. Ve vydání knihomilském stran 315 + 331 + 349.

Prve než jsem začal Bloudění čísti, četl jsem kritiku Arne Nováka v Lidových Novinách a Durychův článek „Genese Bloudění" v Akordu (v posledním čís. II. ročníku); Strakošovy „Marginalie k Durychově epopeji" v 2. čís. III. roč. Akordu jsem vzal do rukou až když jsem knihu dočetl téměř do konce. Arne Novák se vlastně zabývá otázkou, je-li Durychova kniha historickým románem a popírá to samotným názvem svého kritického článku. „Bloudění českého románu historického". Jan Strakoš ve svých Marginaliích, psaných místy přetěžkými snad předuchovnělým slohem moderní literární kritiky, odpovídá nepřímo na některé poznámky Novákovy, souhlase s ním v tom, že přiznává Durychovu dílu jakýsi ráz filmový, a zdůrazňuje jeho objektivnost, která se snaží nejen býti prostě lidskou, nýbrž, pokud člověku možná, se sjednotiti se soudem božím o lidských skutcích a úmyslech.

Durych tedy skutečně téměř všecky své historické osoby z kleru líčí jako kleriky více nebo méně nezdárné. Opravdu dobrým knězem jest v knize snad jen jeden nejmenovaný kapucín, o němž ostatně je v románu jen několik řádek, smýšlený kněz poustevník (snad benediktin) na Monserratu a podivný polní kaplan v II. části str. 68 nn. Ale to jsou osoby básníkovy fantasie. Mezi skutečnými osobami snad jen ten kapucín, který přichází v III. části k Valdštejnovi do Plzně, může býti nábožensky sympatický. Také dvě abatyše, které přejdou

po jevišti Durychovy knihy, zanechávají v čtenáři nepříjemný dojem. Nechci ani opakovati vojácké výroky, kterými Valdštejn charakterisuje „své" augustiniány v Bělé pod Bezdězem. Kapucíni jako celek se zdají býti Durychovi sympatickými, na jesuity naopak je velmi nevlídný. Zdá se, že ani mezi historickými osobami laickými nenašel osoby, hodné svých nebo čtenářových sympatií, leč by to byl sám Valdštejn a snad některé osoby ženské, které však po stránce náboženské své nitro nevyjevují. Celkem byl Durych k ženám, vyjímajíc dvě abatyše, milostivější než k mužům. Divil jsem se, že Tilly a Pappenheim jsou také povrchně odbyti.

Co tedy máme říci o tomto Durychově líčení historických osob z kléru a z řeholí? Kdybychom chtěli býti k básníkovi spravedlivi, musili bychom čísti a oceňovati prameny, z nichž své vědomosti čerpal. Máme mu upříti právo, předváděti nám je tak, jak je nalezl, nalezl-li je skutečně tak málo hodnými, tak zištnými, tak zlomyslnými a někdy zcela ničemnými? Básník by nám mohl odpověděti, že Lev XIII. otevřel i tajný archiv vatikánský s tím odůvodněním, že církev se pravdy báti nemusí. Mohl by nám snad také říci, že Dante mluvil stejně zle o některých papežích a všeobecně o kardinálech a jiných hodnostářích své doby, a přece týž Lev XIII. zřídil při římském semináři zvláštní stolici pro výklad Božské komedie. A sv. Kateřina Sienská, jak ta dovedla psáti o kardinálech a biskupech a kněžích, kteří se nesrovnávali s křesťanskou představou dobrého kněze! Snad by se mohl Durych dovolávati i známých slov sv. Jana Zlatoústého, strašných pro kněze, že prý se nedomnívá, že by bylo mnoho kněží spaseno. Tedy to vše a leccos jiného bychom musili uvážiti, než se budeme nad básníkem pohoršovati.

Nesmíme také zapomínati, že Durych nikdy ani slovem neironisuje ani nikterak nezlehčuje církev katolickou samu. Naopak církev katolická, není-li mylná má domněnka, je nejjasnějším zjevem románu, jsouc alegorisována Andělkou a jejím bolestným poměrem k Jiřímu, představiteli českého člověka nábožensky rozvráceného i celého národa našeho, zavedeného nebo zašlého na bludné cesty. Mou domněnku (ne jenom mou) mi činí téměř jistotou mnoho stránek v knize, ale zvláště slova mnicha poustevníka na Monserratu k Andělce. Zdá se mi, že právě tyto stránky o Andělčině zpovědi a o mši v poustevně monserratské by usmířily ty, kteří se na Durycha zlobí pro jeho mnohé s krvavou ironií psané řádky o příslušnících tehdejšího kleru. Na těch stránkách také Durych jaksi nejvíce vybočuje z objektivity, která občas (snad se mýlím) se mi zdá taková, že člověk neví, je-li srdce Durychovo při katolících nebo při kacířích. Neboť i když kacíře nazývá kacíři, záliba Durychova v ironii (jež mně osobně se nezdá projevem lásky), uvádí člověka místy v pochybnost, odsuzuje-li kacíře. Ale ty monserratské stránky nutí věřiti, že srdce Durychovo náleží církvi katolické. A patrně ho trápí rozpor mezi ideálem a mezi skutečností, mezi tím, jak on by si představoval uplatňování zájmů církve a spásu duší, a tím, jak je často lidé chtěli uplatňovati, když uplatňovali více zájmy své nežli zájmy církve Kristovy. Neboli to, co praví Lermontov v jisté básničce: „Cože tě rmoutí? řeknou mi lidé. — Rmoutí mne, rmoutí, to, dobří lidé, že hvězdy jsou hvězdy, a my, že jsme lidé."

Arne Novák ve své kritice praví: „Nedovedu povědětí, zda jest Durych plně a v přísném dogmatickém smyslu člověkem katolicky věřícím, či zda po dokonalé katolické víře jen touží." To asi nedovedeme my lidé pověděti o nikom, nýbrž musíme to jen věřiti těm, kteří nám svou víru ve všecko, čemu učí a jak tomu učí církev katol., vyznávají. Jsou-li opravdu v „přísném dogmatickém smyslu věřící", může v ě d ě t i jen Bůh, který jediný může věděti, zda-li v komůrce srdce

svého takovou víru vyznávají, zda-li v komůrce srdce svého se bojí, aby se ani sebe méně neuchýlili od učení církve katolické, a bojí se toho proto, že se bojí věčného zatracení. Výjevy na Monserratu a ty, o kterých vypravují poslední stránky románu, jsou psány tak, že nesmíme Durycha podezřívati z neupřímnosti, a to cítí také Arne Novák.

Jednou chtěnou zásluhou této Durychovy knihy je stálé zdůrazňování nadpřirozeného. Snad proto se tak často setkáváme také se slovy peklo, pekelný, proklatý, zatracený, ďábel a podobnými, aby hmotařskému a nábožensky vyčichlému dnešnímu průměrnému čtenáři znova a znova bylo připomínáno nejen nadpřirozené vůbec, nýbrž také nadpřirozené po své strašné stránce existence zbylých duchů a možnosti věčného zatracení každého člověka. A musíme býti Durychovi vděčni, že mluví o B o h u, ne o A b s o l u t n u.

Ale jsou jiné věci, které lze uvésti proti básníkovi. Je to především, co sám o sobě povídá ve svém článku v Akordu „Genese Bloudění" a o čem se zmiňuje také Arne Novák ve svém posudku. Durych sám praví na př. o Kráslově monografii o kardinálu Arnoštovi z Harrachu, že tam našel čertovo kopyto, které mu umožnilo postaviti obraz od Krásla vzhůru nohama. Čertovo kopyto našel také v Strakově monografii o sv. Norbertu, a knihy Hurterovy o Ferdinandu II. a o Valdštejnovi prý jej stále ponoukaly k ironii, „která by se mohla vyvíjeti do nekonečna". Proto Arne Novák nazývá Durycha ironickým čtenářem kronik. Ale je-li tomu tak, lze při všem lidském najíti čertovo kopýtko, a všecko smýšlení a konání lidské zkroutiti. Kdo chce psa býti, vždycky si hůl najde. Tedy již tato ironisační choutka mluví proti soudcovské spravedlnosti Durychově. Podle výkladů Strakošových chce Durych viděti pohledem božím. Ale Bůh asi neironisuje.

Jeden kněz, který se se mnou sděloval o své dojmy z četby Bloudění, se vyjádřil asi takto: „Víme, že my členové církve učící jsme chudáci, ubožáci, ale aby nás katolický romanopisec (chtěl říci, že Durych je katolík) k hanbě církve vyvláčel v takovém kalu, to snad není katolické." Durych by ovšem mohl odpověděti s Dantem: „Ať se škrabe, koho svrab svrbí." Ale něco pravdy ten kněz snad přece měl. Za dob Dantových nebo za dob sv. Kateřiny snad neškodily věci samé, církvi a náboženství, jejich výroky o určitých osobách v církvi, a to, co povídá Durych, by snad nepoškodilo lásku k Církvi v těch, kteří opravdu věří v božský původ Církve katolické a ustavičné zůstávání Ducha sv. s ní. A Durych povídá některé věci velmi zlé o lakomých prelátech, o některých kardinálech, o nichž užívá slov velmi podobných těm, jež Dante klade do úst sv. Petrovi proti Bonifáci VIII. a jistým papežům avignonským. Myslím tedy, že věřícím, opravdu věřícím takové výroky a úsudky, jež Durych klade do úst nebo do mysli některých osob své knihy, nebudou k pohoršení. Ale mnoho čtenářů zaujatých proti náboženství vůbec nebo proti naší církvi zvláště mnoho čtenářů mladších, velmi snadno se takových výroků a úsudků chytne jako vítané námitky, aby ve svém nitru a ve svém okolí kamenovali a blátem pohazovali církev a náboženství samo. Takže po té stránce se lze právem tázati, bylo-li vhodné, aby katolicky smýšlející spisovatel své knize dodával životnosti a pravděpodobnostmi takovými výroky a soudy a výjevy. A mimo to leccos na př. téměř všecko, co se vypravuje o návštěvě v klášteře abatyše Spanrové, zdá se zbytečné pro vývoj událostí.

To by tedy byly výtky, které by se po stránce v j i s t é m s m y s l u náboženské mohly Durychově nové knize činiti. Na druhou stranu by mohl básník odpověděti, že svou knihu psal pro lidi, kteří dovedou rozlišovati věc a osobu, myšlenku a ty lidi, kteří mají nebo měli by myšlenku zastávati. Lze předpokládati, že většina čtenářů je taková?

Karel Vrátný.

Sdělení redakční.

Cele zaměstnán novými úkoly svého povolání, skládám redakční funkci »Vlasti« — lituji, že tak musilo se státi uprostřed ročníku — a vřele děkuji všem váženým spolupracovníkům, zejména slov. p. MUDru Jos. Svítilovi-Kárníkovi, vsdp. Msgre Dru K. Vrátnému, vsdp. prof. Msgre Vl. Hornovovi, p. redaktoru V. Kašparovi a všem ostatním P. T. pánům i dámám, kteří rádi přispěli svou vzácnou spoluprací ke zdaru společného díla.

V únoru 1930.

Josef Hronek,
supl. prof. katechetiky a pedagogiky
na theol. fakultě
Karlovy university v Praze.

Anonym:

Buoh všemohúcí.

Staročeská píseň velikonoční XIV. věku.
1391

Buoh všemohúcí
vstal z mrtvých žádúcí,
chvalmež Boha s veselím,
toť nám všem Písmo velí.
Kyrieleison.

Ležal tři dni v hrobě,
dal prokláti sobě,
bok, ruce, noze obě
na spasení tobě.
Kyrieleison.

Jesu Kriste, vstal si,
nám na příklad dal si,
žeť nám z mrtvých vstáti,
s tebú přebývati.
Kyrieleison.

Karel Marilaun:

Zvěstování.

Triptych.

Tiše ukolébával večerní větřík listoví palmy, kterou byl Jáchym zasadil v onen den, kdy si bral Annu za choť. To však bylo již dávno a Jáchym i Anna byli mrtví. Palma nakláněla se mírumilně večernímu větru vstříc a stíny jejího listoví přebíhaly chvějivě po bílé vápenné stěně domu, v němž bydlila Maria.

Maria byla dcerou Anny a Jáchyma i bydlela samojediná v malém domku na předměstí. Bylo ji viděti zřídka kdy a jen málo bylo těch, kdož jí znali a s nimiž by byla mluvila. Všichni však, kdož z večera ze silnice přes trnový plot v zahradu Mariinu zírali a osamělou na roubení studny nebo na sluncem zalitém prahu jejího malého domku odpočívati viděli, přesvědčili se, že byla plna vznešenosti a že zářila velkou krásou.

I lilije v záhonech a bledé růže na keřích věděly, jak byla Maria krásná. Slavíci zpívali své štkavě rozplývající se písně lásky, jakmile Maria šla zahradou. Drobní ptáčkové slétli se pod temně sametové listoví fíkovníku, v jehož stínu Panna odpočívala. A hluboko dole na dně studny rozkvétaly blahé obrazy večerních červánků a zhasly teprve tehdy, když vítr zašuměl křovím a fialkově modrá noc rozžehla nad hlavou Mariinou první hvězdu.

Také dnes šla Maria zahradou, ale její obličej byl bledší než jindy a ona se dívala zamženými zraky ochable, jak slunce vzdaluje se s jejího prahu, jak stíny rostou a jak luna, podobna něžně zasněženému pohádkovému květu, vyhoupla se nad sněhy Libanonu. Psi štěkali v městečku přes pole a Maria stála jakoby ve snu pod hluboce šumícími fíkovníky, ponořenými ve tmu. Nikdy ještě nezdržela se tak dlouho v zahradě. Již i ptáci zmlkli v zastíněných korunách, hvězdy hořely stříbrnými ohni nad střechami osady stopené v noc a odkudsi z dáli vanulo to studeně nad spící zemí.

Zahrada ležela němá a černá v noci a protože Maria šla k svému domu, zdálo se, jakoby kolem ní vzrůstal šum obrovských křídel. Stanula tiše, aby naslouchala, a hluboká úzkost sevřela jí srdce žhavýma rukama. Zachvěla se trochu a šla rychleji cestou, která jako jasná páska běžela před ní tajemnostmi a temnotami této noci.

A tak došla až k prahu svého domu. Ale když chtěla vystoupiti po stupních, stál tu před ní cizí, bíle oděný jinoch a díval se úctyplně na ni. Maria nikdy nespatřila tohoto jinocha, který skláněl hlavu, když se zrak Panny k němu pozvedl. Němě sepjala své ruce, chladnou rosou ovlhlé, a její srdce tlouklo hlasitě nocí. Její obličej byl bledý jako sníh, který v těhodnech před prvním jarním úplňkem padává na hory libanonské. Onen jinoch však řekl: „Zdrávas Maria!“

A bylo v té chvíli tak, jakoby vítr v listoví stromů byl odumřel a jenom studnice v dáli melancholicky šuměla. Maria však cítila, jak její srdce tluče nikdy nepocítěnou a chvějivou blažeností a současně plnily se její oči v tušení neznamého a nezměřitelného utrpení slzami, stékajícími po zbledlých lících. Sklonila zatím jen hlavu a nenalézala vhodných slov. Jinoch však pravil: „Milostiplná, Pán s tebou!“

Zdálo se Marii jakoby celou nekonečnost prodlela před Andělem na prahu svého domu. A venku jakoby táhlo světem veliké šumění vzdáleného moře, jakoby se připravovaly této noci nepochopitelné události. A hvězdy mocněji zazářily a věšely své žhnoucí trnové věnce nad sněhy libanonských hor. Růže v Mariině zahradě však byly obsypány jiskřivými slzami nebes...

II.

Nad šedými a hnědými kaštanovými lesy lugánskými položilo mladistvé jaro své první, jasně zelené závoje, Fialky obložily polní meze svými melancholickými kvítky a petrklíče posázely zelené plochy luk svými žlutými lampičkami. Jezero však leželo modré v stříbrném světle odpoledním. Bílé plachty poletovaly nad jeho vlnami a slunce páslo růžově zanícené beránky oblačné nad kaštanovými svahy. Nešporní zvony kolem jezera se ozvaly...

Údery zvonů hlaholily nad březnově modrým jezerem. Byly to měkké a bolestivé, byly to chvějné a nyvě žalující zvony lugánského dómu, které jarní den bral svýma sluncem zalitýma rukama a přenášel je do mlčícího, šelestícího, čekajícího lesa. Kamenná podloubí městských ulic zavznívala hlaholem těchto zvonů, z ostatních věží odpovídalo to kovovým duněním a nebylo vesnice v okolí tohoto blaženého a Bohem omilostněného kraje, která by rovněž věrně a vesele neodpovídala hlaholem zvonů své věže přes jezero a jarní louky onomu vyzvánění dómu v Luganu, jehož kampanila s malachitově zelenou přilbou strměla jako rafije a milník v obláčky přeletovanou modř nebes.

Nešporní zvony kolem Lugánského jezera vyzváněním vítaly den Zvěstování Panny Marie... Pohasl lesk jarně roztouženě jezerní krajiny a chladivě vanulo to vstříc těm, kdož vstupovali do sloupovím zpodpírané lodi dómu. Venku bouřily večerní březnové mraky, kvapící po obloze. Slunce vychládalo za kaštanovými háji Castagnoly. Zde jen mlčení a očekávání snášelo se s vysokých sloupů v hlubinu. Za prastarými mřížemi z železných zavilin kvetly růžové pablesky dne na kamenné půdě kaple. Obraz Madonny zíral bolupině žhoucím pohledem z výklenku ozářeného svíčkami a ověnčeného květy. Serafové se zlatými křídly schoulili se v hlavicích sloupů, stářím začernalých. Bronzový Spasitel rozpínal svá zmučená ramena na kříži v hořké, bolupiné naději. Naše kroky duněly nad kryptami. Nerozluštitelná hádanka a srdce jímající tajemství šelestí v mlčení kaplí, vanou vzhůru s tiše se vinoucími oblaky kadidla v klenbu dómu, ovívají chladným dechem věčné světlo, až chvějivě vzplápolává v rudé skleněné nádobce.

Ale mlčení klenby počíná se rozezvučovati sladkými proudy varhan. Těžce a vážně šumí akordy k výši jakoby na křídlech Serafů. Tázavě doznívá jich mírné bědování... A jakoby neporušenou dětskou vírou se chtěly rozžvatlati, jakoby všemi dojemnými hlasy zapomenutých legend měly se rozlítostniti, zaplakaly teď měkkým libozvukem housle naslouchajícím dómem. Sametové vzlykání čella pohladilo srdce, ztlumené údery pozounů bušily jako tlukot roztouženého srdce na uzavřené brány. A jakoby z tvých vlastních prsou, z hlubin tvého srdce, vyšlehl nyní otřpytěnou temnotou velebivý a žhavou milostností vznícený pozdrav pěvce: „Zdrávas Maria!“

Hlasy zpívajících chlapců vznesly se hlaholivě nad zvroucnělou sladkost houslí a vzdálené, daleké bouření a temné hřmění bilo tesknym voláním pozounů do kamenných stěn. A ostré hlásky dětské ustavičně žadonily, prosily a úpěnlivě se modlily: „Zdrávas Maria!" Dušené souzvuky pozounů třásly se v rozhlaholených klenutích, ťukaly na kamenné krypty prastarých hrobek, vzlykaly z hlubiny blaživě a jako triumf andělů na pastvinách betlémských, rozkvétaly náhle chvějící se sladké alty mladých žen nad vlavými prosbami mužů a hochů v rozkošném slově: „Milostiplná!"

Těžce zapadly brány domu do svých stěžejí. Mladinké jaro vilo žluté věnce petrklíčů kolem všech tajících sněhových močálů a vod, šumících soptivě bystřinami údolí. Jako deska hlazená z mdlého stříbra, odpočívalo jezero v březnovém večeru a měkounké a bolestivé, chvějné a touhyplně žalující zvony zněly nad ozvěnou zpívajícími jarními lesy Lugana.

III.

A zase den ke konci března. Mlhou sklíčené jitro rodilo se plavě na soumračné obloze. Deset tisíc komínů kouřilo. Expresní rychlíky hřměly jako ocelové bouření přes vysoko vzepnuté oblouky drnčících mostů. V dokách protahovaly obludné parní jeřáby svá železná chápadla strašidelně v protrhávající se temnotu. Na toto vše padal však v této chvíli sníh v příšerném, neslýchaném množství. Orkán padajícího sněhu zuřil nad probouzejícím se Novým Yorkem. Dávno již zapadla každá stezka k obydlím pod hlubokým, bílým, bezhlasným tichem. Vozové cesty byly zasypány. Jako obrovité lesklé pavučiny stáčely se přervané dráty telegrafů nad třídami zatopenými tmou a v smrtelné tuposti padajícího sněhu zapadaly koleje železné dráhy, skladiště uhlí a petrolejové jímky. Laviny sněhu řítí se s hlukem se střech. Mráz skučí svůj řezavý žalozpěv v březnové vichřici nad městem.

Od přístavu rozštěkává se bouře přes ocelová pohoří mostů a dvacetipatrových mrakodrapů. Nepřetržitě ječí parní sirény vlečných lodí. Parní houkačky desítimilionového velemésta slévají se v jediný, sluch ohlušující, strašlivě pekelný koncert, jímž Nový York pozdravuje pokaždé rozbřeskující se jitro.

K tomu ještě falešně znějící výkřiky signálů lodí ztroskotavších na širém moři. Vichřivé drnění podzemních vlaků. Praskot vysokých lešení pozemních staveb, které hořícími lucernami a daleko osvětlujícími reflektory hmatají po střechách vstávajícího města...

Zajisté, město vstává k novému zápolení, k trpkému spěchu za výdělkem, k honbě za kutálejícím se dolarem. Po chodnících, stále ještě neschůdných a sněhem zasypaných, vinou se černé průvody lidí. Řinou se ze všech domů, jdou den za dnem touže cestou. Brány, vozy, noclehárny, podezřelé asyly a kuřárny opia

přissávají nesčíslné tisíce. Temně rozevřené chřtány ulic vychrlují stále nové proudy dělníků, žen i dětí, na novoyorský den.

Sníh padá neustále. Ale šlapadla statisíců rozčvachtala ho během poslední půlhodinky v jíškovitou, sazově začernalou hmotu. V bahnitých potůčkách klokotá voda strouhami. A teď již zaznívají i první tramwaye na kolejích. Kočové nákladních vozů strhují chvějící se kobyly s divokým křikem na stranu. V řadách bez mezer a štěrbin kodrcají anglické drožky, omnibusy a soukromé povozy ulicemi a padesáti i šedesátikoňové automobily rozmílají za sebou škrtícími gumovými ráfy asfaltovou dlažbu.

Den v Novém Yorku! Dvacet tisíc ukoptěných komínů, vyrostlých jakoby ze vzdorné tvrdošíjnosti k začmoudlé obloze, chrlí černě proudící mračna dýmu nad milionové město, jehož srdce počíná opět tlouci, jehož život vichří železnými žilami a jehož půda duní oddechem práce, hromem hamrů, otáčením kol...

Zazní malilinký zvonek. Visí ve věži cihlového nízkého, ozdob prostého domu, ztraceného a zaklíněného mezi dvacetipatrovými palácovými obry ze železa, kamene a betonu. Dojímavý a beznadějný je úhoz onoho zvonku, severák přelívá se tu přes něj a honí ho hřmícími, bez oddechu se rojícími, tisícihlavými třídami Nového Yorku.

Zvonek však zaznívá žalobně a oddaně každého jitra. Alespoň jeden z desetitisíců, které tudy štve potřeba zisku, zastaví se s přimrazenou patou před otevřeným vchodem. Dušený klusot stáda slyší kol sebe a zvony dalekého, opuštěného domova zazvoní mu v srdci. Rty snaží se vysloviti zapomenutá slova. Tvrdé, prací očazené ruce spínají se dohromady a ztracená víra dětství koktá třesoucími se ústy andělský pozdrav: „Milostiplná, Pán s Tebou..."

Přeložil
Jan Hurdálek.

Rudolí Stupavský:

Petrklíč.

Všechno zlato, které chová
slunce zlatý míč
na kabátek zavěsil si
švarný petrklíč.

Na lukách se rozezvonil,
že už jaro tu,
skřivánci, že pochovali
zimní trampotu.

Milenci, že utrhli si
zlatý kvíteček,
a na prsou usadili
lásky zvoneček.

Vilém Bitnar:

Peklo kněžny Drahomíry.

Přednáška.

Bylo to koncem let čtyřicátých minulého století, kdy počal do staroměstské školy u Svatého Jakuba chodíti maličký Julius Zeyer, potomní veliký básník českého lumírovského novoromantismu. Bylo to před osmdesáti lety, kdy stará, historická Praha nebyla ještě soustavně bořena a kdy ovzduší její bylo prosyceno upomínkami na zašlou slávu a prolahozeno jemnou krásou nesčetných pomníků starobylého umění. Hošíčka doprovázela stará jeho chůva Běta, která po škole odváděla jej zase domů, ale tyto jejich cesty nebyly cestami obyčejných hochů a obyčejných chův. Běta byla vroucí katolička, žena hlubokého citu, duše naplněná pověstmi i legendami o českých vecích i svatých patronech, která se uměla dívati nejen na krásný gotický chrám, ale vycítovala i jeho ukrytou duši. Nebylo v Praze místa, aby o něm neuměla povídati vzrušující zkazku, tající vedle epického příběhu vždycky i jádro ethické. Vedla hošíka do velkolepého chrámu Minoritů u Svatého Jakuba, a v jeho prostoru zadýchalo to na ně divukrásnou, barevně ztemnělou náladou, právě tak, jako je mocně uchvátil náhrobek hraběte Vratislava z Mitrovic, který z tajemného přítmí před oltářem Svatého Kříže svítil jako bílý přízrak barokové plastiky. Z chrámu vedla je cesta oklikou přes Týnský dvůr, plný starých domů a okouzlující svou loggií s vybledlými freskami. Odtud vyšli do středověké uličky, vinoucí se kolem Týnského chrámu s podivuhodným gotickým portálem a s věžemi, jakoby vítězně se tyčícími nad změtí starých domů, jež se přilepily k jejich bokům. A pak se jim zjevilo Staroměstské náměstí, toto „sanktuarium staropražské", jež mladou mysl opíjelo nejen zasmušilým rázem svých malebných architektur, ale i vznosným zázrakem svého Mariánského sloupu, kol něhož chodili oba s posvátnou úctou a jehož čtyři andělé hrozili svými meči ještě v noci do hochových neklidných snů.

Byly dny, kdy se Běta odvažovala až do kamenné aleje soch na Karlově mostě a byla slunná odpoledne, kdy s malým Juliem zašla příkrým Úvozem až na Hradčany. A tu kaple Svatého Václava v dómě Svatovítském s vyrudlými freskami mezi v šeru zářícími drahokamy, občas jen se otvírající basilika Svatojiřská s hrobem Svaté Ludmily a s celou epopejou starých pověstí..., ponurá Daliborka a přesmutné dvory královského hradu vítaly je svým hlubokým smutkem, který mluvil významně k mladému dětskému srdci. A tak jednou za krásného červnového odpoledne, kdy slunce chystalo se již k západu, vydali se oba poutníci z hradu na cestu přes „Hradčanské náměstí", vešli do tiché

„Loretánské ulice" a došli až k onomu nároží, za nímž se již otvíral pohled na mysteriósní krásu „Loretánského náměstí". Před nimi dlouhá fronta Černínského paláce, vlevo podloubí prastarých domů a vpravo příkře sestupující svah, vroubený jedinečnou architekturou Lorety. A tady to bylo, kde stará Běta poprvé ukázala hochovi místo, kde při cestě z Loretánské ulice na Pohořelec založil již vévoda Spytihněv v roce 900 kostelíček Svatého Matouše, a dodala jhned, že v jeho rotundě odpočívalo přes noc tělo Svaté Ludmily, když je vezli z Tetína do Prahy k Svatému Jiří. Vzpomínala dojemně, jak ruina kostelíku, žalující zde na krutou dobu husitského rozvratu, která neušetřila ani jeho posvátnosti, odstraněna byla počátkem XVIII. věku a jak hrabě Černín vystavěl na jeho místě nový kostelík Svatého Matouše, na jehož stěnách slavný malíř Rainer vykouzlil několik fresek. Ale i tento drobný skvost pozdního baroku zmizel koncem téhož věku i s malbami a s ním i památný „Drahomířin sloup"... Ale tu již chůva spěchala po svahu náměstí dolů k místu, kde vlevo od Lorety a takřka před vchodem do Kapucínského kláštera stojí podnes starodávný kříž, chráněný čtyřmi stromy, a tady uchvátila hocha novou zvěstí, jak česká kněžna Drahomíra propadla se právě v tom místě do pekel za živa i s vozem a s koňmi... Ještě po dlouhých desítiletích vzpomínal Zeyer na mocný dramatický dojem a na bázeň před tímto místem, počínajícím se v předvečer haliti v kouzelné tesklivé šero blížící se noci... Tehdy básník poprvé uslyšel pověsti, které si lid pražský vyprávěl od nepaměti o tomto místě.

Běta vypravovala hochovi o pradávné české kněžně Drahomíře, matce Svatého Václava, jehož hrobu se byli poklonili před chvílí v kapli u Svatého Víta... Líčila živě, jak tato pohanka záštiplně pronásledovala první české křesťany, jak ponoukala mladšího syna Boleslava proti Václavovi, který posléze byl jím ve Staré Boleslavě mučednicky zabit. Hoch viděl před očima vyjížděti krutou vladařku z pražského hradu, a projížděti les, který se tehdy ještě rozkládal po Hradčanském náměstí, sledoval ji jak jela směrem Loretánské ulice k tehdejší Pohořalé Vsi, ukryté v lesích, jež se za ní táhly po Strahovském návrší až na Petřín a daleko do krajů české země. Ale v této chvíli, kdy přijížděla ke kostelíku Svatého Matouše, uslyšela zvoniti k pozdvihování. Vozka kněžnin byl křesťan, skočil před kostelem s vozu a padl u vchodu na kolena, bije se vroucně v prsa. To Drahomíru nesmírně rozlítilo. Zlořečila jemu i všem křesťanům, a chopíc se sama otěží, rozjela se tryskem odtud. Ale koně s vozem sjeli po svahu dolů až k místu, kde stojí dnes kříž před kapucíny, a kde se náhle otevřela země a pozřela ji s vozem i spřežením. Vozka vykonav pobožnost a obrátiv se k vozu, nenašel již ničeho, jen opodál pod svahem zela strašlivá propast, z níž vycházel oheň, vydávající smrdutý dým...

Avšak na tom nebylo dosti. Hoch na zpáteční cestě po nových zámeckých schodech dolů do Prahy měl se od staré Běty dozvěděti ještě hrůzné podrobnosti o mukách do pekel svržené Drahomíry, která za tmavých a bouřlivých nocí objíždí po Hradčanech a Pohořelci v ohnivém voze, taženém vraníky, sršícími kolem sebe jiskrami a pekelným ohněm. Očima široce rozevřenýma viděl, jak nešťastná kněžna sama řídí pekelný povoz, volajíc „Zle bude! Zle bude!" a jak při zahučení jedné hodiny s půlnoci s věže zámecké řítí se její ohnivé spřežení i s vozem za nesmírného rachotu zase do propasti, jež se po něm lačně rozevírá ...

Tyto pověsti, které později vzrušovaly i jiné pražské básníky, Nerudu, Vrchlického, které byly nesčíslněkráte vypravovány nesčíslným dětem i dospělým, pověsti, jež podnes jsou známy po našich vlastech, roznášeny jsouce miliony poutníků ke hrobům Svatého Václava a Svatého Jana Nepomuckého, vtiskly do našich duší určité představy o matce Svatého Václava. Představu „pohanské ukrutnice" a představu „pohlcení peklem". Uvážíme-li houževnatost, s jakou se tyto pověsti udržují v našem lidu a jejich mocný vliv na literaturu, který je ve všemožných formách slovesného umění zpracovala, pochopíme nespornou důležitost těchto živlů nejen pro legendu svatováclavskou, ale i pro poznání vývoje náboženského cítění českého lidu. Šel jsem po stopách těchto motivů, snažil jsem se najíti jejich zdroj, dobu jejich vzniku a vysledovati jejich vývoj až po dnešek. Shledal jsem, že jsou oba prastaré, že jejich počátek ztrácí se v šeru středověku, že jsou vůbec vedle námětu cyrilometodějského, svatováclavského a svatoludmilského z nejstarších živlů naší tisícileté tradice národní. Poznati je znamená tedy projíti rychle desítí věky české historie...

Jak vznikla představa Drahomíry jako „pohanské ukrutnice?" Čtouce nejstarší historický a legendární pramen, slavnou „Staroslověnskou legendu svatováclavskou" z desátého století, jsme překvapeni, nenalézajíce v ní pranic o „pohanství" a „ukrutenství" Drahomířině.

Námět Drahomíra a Václav podává však naše legenda v takové určité jasnosti a zrovna v monumentální prostotě, že je opravdu jedním z nejryzejších odkazů naší duchovní epiky románského období. Manželka mocného vévody Vratislava porodila mu prvorozence a oba manželé dali mu „jméno při křtu Václav". Pak darovala choti svému druhého mladšího syna Boleslava, který byl po nastolení Václava staršímu bratru poddán. Ale při smrti otce Vratislava

byli pak oba ještě mladí
a vzrůstem malí,
a máti jich Drahomíra

upevnila vládu v zemi,
a lidi všecky spravovala.
A když vychovala
syna svého druhého Boleslava,
počal Václav spravovati lidi své.

Tento odstavec poskytuje tedy nejstarší doklady k dvojici plodných motivů, slovesným uměním hojně zpracovaných, o vladařství Drahomíry, a o jejím vychování Boleslava protivou k Ludmiliné výchově kněžice Václava. Když Boleslav dorostl, našli se v jeho družině špatní rádcové,

ti pak počali pobádati Boleslava
k zlému, řkouce:
„Chce tě zabíti Václav kníže,
umluviv se s matkou svou
a s muži svými."
Ti též psi zlí byli Václava navedli
vyhnati matku svou bez viny.
Václav pak znaje bázeň Páně,
pomněl slova apoštola Pavla, řkoucí:
Cti otce svého i matku svou,
a miluj bližního svého jako sebe samého.
Chtěje blažený vyplniti každou pravdu Boží
přivedl zas matku svou do domu svého,
a velmi plakal, řka takto:
„Pane Bože můj, neklaď mi to za hřích!"
A tak ctil matku svou,
ona pak radovala se víře syna svého
a milosti, již prokazoval...

Tento výrazný a epicky bohatý odstavec vrhá jasné světlo na poměr Drahomíry k Boleslavovi, který se tu jeví zcela jinak, než jak jsme uvykli o něm čísti v naší beletrii. Její energické vladaření, legenda významně praví „upevnila vládu v zemi", patrně popudilo proti ní české velmože, kteří ji pak ze msty očerňovali u obou bratří zároveň.

Druhý motiv stejně významně líčí poměr Drahomíry k Václavovi, který se tu jeví psychologicky tak přirozeně a sympaticky, že vysoko vyzvedá Drahomíru jako matku.

Třetí důležitý motiv hodnotí Drahomířin poměr ke křesťanské víře Václavově ve smyslu kladně křesťanském.

Podružny jsou tu dva epické motivy o vyhnanství Drahomířině a o jejím návratu ke dvoru Václavovu.

Lapidárními tahy, ale s dojemnou něhou líčí legenda projevy mateřské lásky Drahomířiny k synu ubitému u Chrámu boleslavského.

Uslyševši pak máti jeho,
že zabit jest syn její,
přiběhla a hledala ho,
a uzřevši jej, padla k srdci jeho,
a plačíc sbírala údy těla jeho,
syna svého.
Sebravši pak je,
nesměla jej nésti do domu svého,
ale v popově dvoře omyvše
a oblekše jej,
nesli a položili jej v chrámě...

V účinném kontrastu vylíčila legenda současně poměr Drahomíry k Boleslavovi, který se, jak patrno, nezměnil léty k lepšímu, právě tak, jako poměr k Václavovi nepozbyl na mateřské srdečnosti. Po vykonané vraždě vévody a jeho družiny pravil Tyra k Boleslavovi:

Jdeme ještě i na paní svou,
abys najednou oželel bratra i matku."
Ale Boleslav pravil:
„Nikam se nemůž díti,
nechejž, jindy dospěje."
Obávavši pak se máti jeho smrti,
prchla do Chorvat,
neb strašná je smrt od cizích rukou,
a ona ji nechtěla přetrpěti.
Boleslav pak chtěje ji zabíti,
poslal za ní zlé rádce,
oni pak šedše, nenalezli jí.

Povaha Drahomíry v naší legendě není tedy záhadou, je to osobnost jednolitá bez kazu a trhliny. Prvorozence Václava jí berou hned v mládí, z mateřského náručí, aby jej vychovali na panovníka říše, v níž se střetají proudy dvou kultur, tolik se odlišujících. Přes to matka miluje něžně tohoto odlouzeného syna, ušlechtilého a dobrého, aniž by dovedla zabrániti protimateřské zlobě mladšího Boleslava, přirozením zlého a nedůvěřivého, jehož přece sama vychovala. Jsouc nějaký čas vladařkou a upevňujíc pro mladičké své syny vládu v zemi, poštvala na se bojary, kteří pak využili zlé povahy Boleslavovy k nekalým cílům. Popudili jej proti bratru i matce, současně intrikami u nezkušeného Václava dosáhnuvše výhost nevinné vdovy ze země. Když se pravda zjevila synovi, přivedl ji s pláčem do svého domu, kde ona se raduje v mateřské pýše z jeho víry a šlechetnosti. Hluboký žal nad ubitím syna, mistrně vylíčený básníkem legendy, její něžná péče o mrtvé tělo synovo, a její konečný útěk do knížectví Chorvatů

ještě před pohřbem Václavovým, aby zamezila novému zločinu mladšího syna, to vše nepotřebuje komentáře. Drahomíra nejstarší naší legendy je ušlechtilou matkou a křesťansky cítící i jednající kněžnou.

Latinská legenda Wattenbachova o Svaté Ludmile neví rovněž ničeho o pohanství Drahomířině, která v ní dává stavěti na Tetíně kostel Svatého Michala... Vavřinec z Montecassina, píšící své „Utrpení Svatého Václava" na počátku devadesátých let desátého věku, nazývá Drahomíru „bohulibou" a Křišťan, muž zajisté dokonale informovaný, líčí v souhlase s legendou staroslověnskou matčino pohřbení ubitého syna Václava... Celkem lze říci, že období románské znalo Drahomíru jako křesťanku a milující matku, což je příznačné již proto, že doba tato byla blízká událostem i osobám tragedie boleslavské. Předgotickému období románskému, byl Svatý Václav pýchou českého kmene, neboť jen jeho obrovitá postať donutila hrdé národy evropského západu a jihu, že Čechy přijaly mezi sebe jako lid křesťansky rovnocenný. Proto básníci nejstarších legend a písní obohacují historii Světcova života především o prvky, jež zdůrazňují jeho původ z české krve, jeho bratrství s domácími rody, a naopak zase mu připisují zázraky, jimiž se stává hledaným utěšitelem i pomocníkem svých ctitelů z celé Evropy. Světec prvních století prodlévá mezi svým lidem takřka denně, viděn jsa vyvolenými, účastní se plesů i žalů nových pokolení, pomáhá jim vítěziti v rozhodujících bitvách proti cizincům.

Ze všech slovesných projevů období románského vane vůně země, jež Světce zrodila, vane teplo lidsky laskavého dobroditele. Proto ideál románské epochy středověké je tak blízký našemu dnešnímu pojetí i cítění, proto nejlepší z našich současných básníků svatováclavských instinktivně dali Světci opětně sestoupiti mezi vroucně milovaný český lid.

Současně se Světcem i jeho matka Drahomíra je líčena slovanskými legendisty lidsky přijatelně a českými kruhy informovaný Vavřinec portrétuje ji souhlasně.

Teprve v době gotické počal se Světec zvolna vzdalovati do spirituelních výšin nebeského Ráje, stával se častěji typickým orodovníkem u trůnu Božího, rytířem v „nebeském dvorstvu krásném", a řídčeji sestupoval již do nížin pozemských... Současně s touto církevní spiritualisací Svatého Václava měnila česká gotika i svůj názor na Drahomíru. Aby svatost Světce byla stupňována, musila se odraziti jeho běloskvoucnost od šerého stínu pohanské nelidskosti matčiny. Toto gotické pojetí našlo si vzor v latinské legendě Gumpoldově, rovněž ze století desátého, ale napsané cizincem, který neznal ani prostředí české, ani srdečný poměr Čechů k jednajícím osobám svatováclavského dramatu. Gumpold je cítění gotickému bližší než románskému, on Drahomíru po prvé líčí jako „pohanku" a „pronásledovatelku křesťa-

nů"... A tak lze již od konce desátého století sledovati zvolna rostoucí představu Drahomíry „pohanky", obtížené spoustou chmůrných epitet a přímětů.

Jedna z málo známých krásných legend jitřní gotiky XIII. věku, počínající slovy „Ut annuncietur" líčí snahu Drahomíry odvrátiti Václava od křesťanství slovy opravdu stísňujícími: „Pojavši tento úmysl ukrutná napodobitelka Jezabelina, zuby skřípala jako ukrutné zvíře... Žena nejzlomyslnější, strašná ukrutnou vraždou své tchýně, počala býti nebezpečnou i blahoslavenému knížeti... Svobodně pohanským obřadem zloduchům a všem ďáblům obětovala... Uslyševši Václavovo vyznání víry „jeho rodička v duchu zaskřípěla zuby a jako lvice krutá zaúpěla, protože zlobou svého podvodu nemohla poskvrniti srdce svatého syna svého..." Stačí tyto věty srovnati s oněmi staroslověnskými, abychom rázem poznali propastný rozdíl pojetí jedné a téže osobnosti ve dvou kulturních epochách.

Toto pojetí zůstává již konstantním v celé gotické legendistice, doba Karlova nemění na portrétu Drahomíry ničeho, a z legend přejímá její obraz i poesie duchovní, která na příklad v hymnech Jana z Jenštejna apostrofuje Svatého Václava sapfickou strofou:

Ač jsi se zrodil z matky baziliška,
zasvěcen z mládí zůstával jsi čistý,
již jako dítě, které nezná řeči,
blahoslaven jsi!

Od gotiky přejímá obraz Drahomíry „pohanky a ukrutnice" i renaisance a barok. „Kronika česká" Václava Hájka z Libočan, tento zdroj celé kultury jitřně barokové v druhé polovině XVI. věku, kvetoucí v celém století XVII., a dozrávající ve věku XVIII., obohatila rysy Drahomířiny zločinností. „Drahomíra pak jsouc žena velmi lstivá, ve dne i v noci o to smejšlela, aby syna svého Václava a s ním jiné křesťany všecky z Čech vyplenila...," pořádala pravé jatky na pražské křesťany, dala krutě zavražditi Ludmilu, ukládá o život jedem samému Václavu... Lomnický z Budče ve svých veršovaných skladbách legendárních čerpá plnou hrstí z Hájkova bohatého pramene.

Obraz Drahomíry nemění ani jesuitská školní dramatika věku XVII. Celá řada latinských i českých her jesuitských anonymů o Svatém Václavu zhušťuje stíny kolem zjevu Drahomířina, a jejich ráz dá se vystihnouti titulem jedné z těchto četných skladeb, která se pod jménem „Vosková mysl mládeže..." hrála roku 1674 v pražské koleji Klementinské: „Vosková mysl mládeže na Svatém Václavu, vychovaném nejzbožněji od nejzbožnější babičky a na bezbožném Boleslavovi, vychovaném bezbožně od nejbezbožnější matky, symbolicky i historicky se ukazuje."

Století XVIII. přidává literatuře mnoho svátováclavských pís-

ní v kancionálech i lidových zpěvů národních, pěstuje bohatě homiletiku a vytváří v duchu osvícenském nový umělecký útvar veršovaného oratoria hudebního. Ani v těchto výtvorech nemění se ustálený již obraz Drahomíry. Prototypem takového oratoria je skladba Salvátora Ignáce Pinta, vyšlá v Brně 1781 pod názvem „Svatý Abel Český", v níž hybnou silou je Drahomíra, jejíž slepá nenávist ke křesťanství vítězí nad láskou mateřskou. Drahomíra je tu pravou hyperbolou „pohanství", její zuření vyvolává skutečný děs a bázeň.

Obrozenská poesie česká z konce XVIII. a z první polovice XIX. věku vyvrcholuje literárně pojetí Drahomíry jako „pohanské ukrutnice". Období toto, nenasytné romantickými touhami po účinných látkách tragických i balladických, vybírá si právě postavu Drahomířinu k básnickému zpracování tak často, že hojnost rozmanitých plodů nemá sobě rovna v celé ostatní předchozí literatuře české. Je tu zajisté řada her, zahajovaných vlasteneckou smutnohrou „Drahomíra, ovdovělá kněžna česká, aneb Krvavé Boleslavské Hody", již napsal Maximilián Štván, dramatická legenda pražského kněze Augustina Zitte, hraná na divadle v Kotcích 1780, jednoaktová truchlohra „Bratrovrah" Jana Štěpánka, romantická tragedie „Vítězství víry" od Jana Schöna, fragment truchlohry „Bratrovrah" od Karla Hynka Máchy, historická malba o pěti jednáních „Drahomíra" od Jana Kachlera, drama „Ludmila" od Václava Vojáčka" (1843), romantický obraz z dávných dějin českých „Krvavé křtiny aneb Drahomíra a její synové" od Josefa Kajetána Tyla, dramatický obraz „Drahomíra" od Jana Dvorského (1863) a posléze truchlohra „Drahomíra" od tetínského rodáka Josefa Weilena... V jedné z těchto her Drahomíra vystupuje v černém oděvu smutku, prostovlasá, za noci bouřlivé, má smlouvu s peklem a volá proto duchy, aby se rozlétly po křesťanech a budily v nich vášně i pocity závisti a žárlivosti. Chce je tak rozeštvati, aby mohla s pomocí peklem obnoviti starou modloslužbu. Země se třese, Vltava kypí z břehů, zjevy pekelné vstávají z vody a ohně, ze vzduchu i země...

Stejně bohatá je i česká baladistika. Šebestián Hněvkovský v balladě „Drahomíra" (1814) zpívá o kněžně stylem jarmarečních písní:

Z všech potvor, co kdy nosila
zem česká, nad vši míru
lítější žádná nebyla
nad zlici Drahomíru.
Toť byla arcipohanka
a na křesťany tyranka,
sklad pýchy, nádhernosti,
msty, svárů, ukrutnosti.

Ta kněžna byla nezbedná,
a řeknu bez okolků,
že byla čertem posedlá,
s ním také v blízkém spolku.
A protož kusy tropila,
že se jí země hrozila:
a její srdce hrdé
nad ocel bylo tvrdé.

Hned dala bořit kostely,
křesťanské prvotiny,
věže se dolů kácely,
ostaly zříceniny.
Dala též přísné rozkazy,
páliti svaté obrazy,
vypověděla kněze
přes skalné české meze...

Takovým celkem tónem nesou se i odstavce povídky „Záře nad pohanstvem" od Josefa Lindy (1818), sloky ballady „Drahomíry propadení" od Václava Aloise Svobody (1819), legendy veršem „Drahomíra" od S. V. Schiesslera (1823), ballady „Drahomíra" od Jana z Hvězdy (1824), eposu „Václav" od Vojtěcha Nejedlého (1837), veršované pověsti „Drahomíra" od Josefa Barvíře (1840), eposu „Václav" od Václava Vojáčka (1845)...

Ha, vítejtéž mi Čechové zdární!
k b o h ů m jimž láska v srdci hoří!
Nechť klesnou vytrženci marní,
ježto cizímu Bohu se koří!
Dříve nepozbudu mysli d ě s n é,
dokud to cizinstvo v prach neklesne!

Takovým celkem tónem nesou se i odstavce povídky „Záře.. nalým výrazem pojetí této kněžny po vývoji svatováclavské tradice trvajícím devět století. Ráz ryze náboženský prolnut je tu novým živlem vlasteneckým, ale Drahomíra zůstává „pohankou" a „ukrutnicí".

(Pokračování.)

François Coppée:

U stolu.

Když komorník — oh, jaké úctyhodné břicho v široké kašmírové vestě, jaká důstojná a červená tvář, pěkně vroubená bílými licousy, ujišťují vás, tělo anglického paira, — když imposantní komorník otevřel obě křídla dveří salonu a oznámil zpěvným basem, spolu zvučným i uctivým: „Večeře paní hraběnky jest připravena," všichni položili klobouky, nejváženější osobnosti nabídly rámě dámám a celá společnost vešla do jídelny tiše a usebraně jako při procesí.

Prostřeno bylo skvěle. Co květin, co světel! Každý z pozvaných snadno našel své místo, jen přečetl svoje jméno na tuhém lístku, již velký lokaj v hedvábných punčochách přistavil zaň tiše měkké křeslo, na němž vyšita hraběcí korunka. Čtrnácte spolustolovníků, ne více, čtyři mladé ženy a deset mužů z aristokracie rodem nebo zásluhami, ozdobivších se toho večera všemi svými řády, na počest cizího diplomata, sedícího vedle paní domu. Soubory řádů v miniatuře spadaly na řetízkách z knoflíkových dírek, na dvou či třech černých fracích zářily štítky z diamantů, těžký kříž commandéra ležel na škrobené náprsence generála s červeným nákrčníkem. Dámy ověsily se vší nádherou svých klenotnic.

Elegantní, skvělá společnost! A jaké ovzduší blahobytu ve vysokém, dobře vytopeném sále, ozdobeném čtyřmi obrazy, zátišími v nádherném vkusu minulých dob, na nichž byly ovoce, zvěř, zeleniny všeho druhu. Obsluhováno bylo v tichosti: zdálo se, že sluhové klouzají po těžkých kobercích, sklepmistr jmenoval vína do uší hostů, jakoby svěřoval jim tajemství, na němž závisí jeho život.

Po polévce vybraně mastné i ostré, jaká vám naplní žaludek silou a mládím, hovory mezi sousedy počaly. S počátku byly to bezpochyby banality vyměňované polohlasem. Ale jaká zdvořilost v skromných gestech. Jaká blahosklonnost v pohledech a úsměvech! Záhy však po víně Château Yquem duch zaplápolal. Tito staří a většinou velmi zralí mužové, všichni pozoruhodní rodem nebo schopnostmi, mnoho proživší, plní zkušeností a vzpomínek, byli povoláni k hovoru a krása přítomných žen vzněcovala v nich touhu vyniknouti, dráždila jejich zdvořile soupeřící inteligence. Vtipná slova šuměla, náhlé nápady poletovaly, společnosti dvou, tří osob se tvořily. Známý cestovatel, bronzové pleti, právě přišlý z nitra pouště, vypravoval svým dvěma sousedům o honbě na slony, bez přepínání s klidem, jako by mluvil o střelbě na králíky. Dále, krásný profil bělovlasého slavného učence vesele se nakláněl k velmi štíhlé a silně plavovlasé hraběnce, mající náhrdelník z nádherných smaragdů, na hrdle rovném hrdlu Venuše Medicejské a naslouchající mu se smíchem.

Nádherná hostina slibovala být i okouzlující. Nuda, tento častý host na slavnostech velkého světa, neusadila se u tohoto stolu. Šťastlivci těšili se užívajíce rozkošné chvíle, užívali všemi pory, všemi smysly. Přece, u téhož stolu, na jeho konci, na nejskromnějším místě, posud mladý muž, nejméně význačný, nejbezvýznamnější z těch, kdo zde byli, muž obraznosti a snů, jeden z těch hloubalů, v nichž jsou filosofové a básníci, setrval v mlčení.

Přijat do společnosti velkého světa pro svoji pověst umělce, aristokrat duchem, ale bez pýchy, nezapomínající, že pochází z lidu, vdechoval rozkošnicky tento květ civilisace, který zvou dobrou společností. Pociťoval více než ostatní, jak vše v tomto okolí, půvab žen, duchaplnost mužů, skvělá hostina, zařízení sálu, až k lahodnému bílému vínu, v němž právě smáčí rty, jak to vše bylo vzácné a vybrané, a těšil se z toho, že takový soubor milých a spolu harmonických věcí existuje. Byl jako ponořen do lázně optimismu. Shledával dobrým, že jsou aspoň někde a někdy na tomto smutném světě bytosti skorem úplně šťastné. Jen, aby byli přístupny smilování a milosrdenství, a to jsou velmi pravděpodobně tito spokojení, komu překážejí, jaké zlo působí? Oh, jaký utěšený a krásný přelud věřiti, že ti, jimž život byl milostiv, zachovají si vždy, nebo skoro vždy to sladké a veselé světlo ve zraku, ten úsměv na rtu, že odstranili pokud možno ze svých bytostí, zmetující podlosti.

Ten, jehož nazýváme „Snílkem" došel právě tam ve svých úvahách, když komorník, skvělý komorník, vstoupil slavnostně, přinášeje na velké stříbrné míse kambalu báječné velikosti, jednu z oněch ryb fenoménů, jaké vidíme jen na starých obrazech, představujících „Zázračné zahrnutí ryb", nebo ještě ve výkladní skříni, před shlukem udivených kluků, strkajících nos do skla.

Ryba byla podávána, ale jak měl Snílek před sebou na talíři kousek obrovské kambaly, lehká vůně moře vyvolala v jeho duchu, nakloněném rychlým představám, cíp bretoňského pobřeží, té chudé námořnické vesnice, kde ztrávil loňský podzim až do rovnodennosti, a kde byl svědkem tak divokých bouří.

Vzpomněl si náhle na strašnou noc, kdy lodi nebyly sto se vrátit do přístavu, té noci, kterou ztrávil na břehu, mezi zástupem zdrcených žen, stoje v příboji, který máčel jeho tvář a v chladném a divokém větru, který, zdálo se, chtěl mu urvati šat. Oh, toho života ubohých lidí! Kolik je tam vdov, mladých i starých, nosících vždy černý šátek, a chodících od časného rána se zástupem dětí vydělávati chléb, oh nic než chléb, pracujíce v odporném zápachu v sardelnách. Ve vzpomínkách viděl kostel, vévodící vesničce, stranou pobřežního úskalí, jehož věž byla bíle natřena, aby ukazovala lodím přijíždějícím z širého moře průjezd mezi výspami, a viděl zas i v nízké trávě hřbitova, spásané hubenými skopci, náhrobní kameny opakující tak často ponurý nápis: Zemřel na moři... Zemřel na moři... Zemřel na moři...

Ohromná kambala byla nejjemnější chuti a ráčci, jimiž byla obložena, dokazovali, že chéf kuchyně pana hraběte prošel kursem kuchyně „Café Anglais" a něco se naučil. Naše zjemnělá civilisace to žádá. Jsou různé stupně kuchařské vědy. Máme doktory pečení a bakaláře omáček. Všichni hosté jedli živě, jemnými pohyby, ale nedávali výraz chvále dobrých jídel, ze slušnosti a ze zvyklosti dobré stravě.

Snílek neměl již chuti. Byl ještě myšlenkami v Bretoňsku, s námořníky, kteří možná vylovili tuto nádhernou kambalu. Vzpomínal na zítřek po bouři, na ono deštivé a šedé jitro, kdy procházeje se kol těžkých vln olověné barvy, spatřil před svými kroky a poznal tělo starého námořníka, otce rodiny, zmizelého před třemi dny; ty strašné trosky uvízlé v mořských řasách a pěně, tak skličující při pohledu na šedé vlasy utopencovy, plny písku a lastur. Mráz prošel mu srdcem...

Ale lokajové odnesli již talíře, odstranili zbytky obrovské ryby, a co bylo podáváno další jídlo, elegantní a frivolní hosté pokračovali v hovorech. Hlad byl již trochu utišen, oživli a mluvili volněji. Probíhal lehký smích. Oh, rozkošná a jemná společnosti.

Tu Snílek, mlčenlivý host, jat byl nesmírným smutkem; neboť všecka práce a bolest, jíž třeba k vytvoření blahobytu a pohodlí, vystoupila v jeho obraznosti.

Aby lidé velkého světa mohli býti oděni jen lehkým frakem v polovici prosince, aby tyto ženy mohly ukazovati paže a ramena, krb šíří v světnici teplo jarního jitra. Ale kdo dodal uhlí? Proklatci černé země, podzemní dělníci, žijící v pekle dolů. Jak jest bílá a svěží pleť této mladé dámy, že tak vítězně se noří z živůtku z růžového atlasu? Ale kdo předl tento atlas? Lidský pavouk z Lyonu, v domě malomocných Červeného kříže. Má ve svých drobných ouškách dvě obdivuhodné perly, ta mladá dáma. Jaký Orient! Jaká opálová průsvitnost!

Perla, kterou vypila Kleopatra, nechavši ji dříve rozpustiti se v octě, a která stála deset tisíc velkých sestercií, nebyla čistší. Ale ví ta mladá dáma, že tam daleko na Ceyloně v lovišti perlorodek v Arippo a Condači Indové Indické Společnosti, potápějí se do hloubi dvanácti mil, hrdinně, nohy v těžkém kamenném sedle, které je táhne do hlubiny, nůž v ruce, aby mohli se brániti žralokům?

Ach, ano! Možno býti hezkou a koketní. Jídelna jest vytopena a parfumována. Večeří se vesele, možno být polonahou a vyšperkovanou při flirtu se sousedem. V jakém vztahu prosím vás, může to býti s temným dělníkem, který kopá patnáct stop pod zemí, s tkalcem skloněným nad svým strojem, s divochem, skákajícím do moře a často ho zbarvujícím i svou krví? Proč mysleti na tyto ošklivé a smutné věci? Jaká nesmyslnost!

Přece však Snílek pronásledován byl svou utkvělou myšlenkou.

Před chvílí, ani si nepovšimaje, mechanicky udrobil na ubrus trochu zlatového chleba, ležícího vedle jeho talíře. Oh, to jest potravina z rozmaru, nic neznačící v takové hostině. Může se při ní vzpomenouti naivního výroku velké dámy o ubohých hladovících: „Ať jedí koláče!" Přece to pěkné pečivo jest také chléb, chléb z mouky, kterou vyrobili z obilí. Můj Bože, ano toť chléb, zcela prostě chléb, jako bílý chléb sedlákův, jak komisárek vojákův, a aby přišel sem, na stůl boháčův, co trpělivé práce kolika chudáků.

Sedlák vzdělával, sil a žal. Tiskl svůj pluh nebo vedl své brány po těžké zemi, v chladných jehlách podzimního deště; probouzel se pln strachu o své pole, když hřmělo, v noci se chvěl, vida fialové mraky věštící krupobití, vyšel z velké práce a z potu žně.

A když starý mlynář, trýzněný reumatismem získaným v mlhách řeky, poslal ji do Paříže, siláci z tržnice ve velkých bílých kloboucích, donesli těžké pytle na svých širokých zádech a včera v noci ještě v pekařově sklepení dělníci znavovali se prací do rána. Ano, vskutku! Všecku tu námahu a péči stál chlebíček roztržitě lámaný bílýma ručkama zámožné dámy.

To jest teď neodbytnou myšlenkou nenapravitelného Snílka. Vybraná hostina připomíná mu jen lidská utrpení. Před chvílí, když sklepmistr mu nalil číši chambertinu, zda nevzpomněl sklenářských dělníků, stavších se souchotináři, protože vyfukovali tyto sklenice?

Nuže, je to přece směšné. Ví, že takový jest svět. Národohospodář by se mu vysmál. Což se snad stal náhle socialistou? Vždy budou chudí a bohatí, jako budou vždy lidé pěkně urostlí i hrbatí.

Ostatně šťastlivci, které má před sebou nejsou jimi neprávem. Nejsou to obyčejní vyvolenci Zlatého telete, sobečtí a hrubí povýšenci. Velmož předsedající stolu nese se ctí a důstojností jméno spojené se vší slávou Francie. Generál s šedým knírem jest hrdina, bojoval s neochvějností Murata v Rezonville. Tento malíř, tento básník, věrně sloužili Umění a Kráse. Tento chemik, syn svého díla, počal životní dráhu jako lékárnický přiručí a dnes celý vědecký svět naslouchá mu jako věštbě. Jest prostě geniem. Ty vznešené dámy jsou velkomyslné a dobré, a s diskrétní odvahou často noří ruce do hlubin bídy. Proč by tyto vyvolené bytosti neměly míti výjimečných radostí?

Snílek si říkal, že byl nespravedliv. Byla to stará sofismata, dobrá pro předměstské cluby, která se probudila v jeho paměti a jimiž se dal oklamat. Jest to možno? Styděl se za sebe.

Ale večeře se končila, a co lokajové naplňovali posledně číše šampaňským, závladlo ticho. Hosté pocítili únavu, zažívání počalo. Snílek hleděl na jednoho po druhém, a všecky ty tváře měly znuděný a vyčerpaný výraz, který ho znepokojoval a zne-

chucoval. Neurčitý, nevyslovitelný pocit, ale jak trpký, protest vzdor všemu, z hloubi srdce proti tomuto jídlu, a když povstali všichni od stolu, opakoval si zcela tiše, umíněně:

„Ano, mají k tomu právo... Ale vědí, že jejich přepych jest stvořen tolikerou bídou?... Přemítají o tom někdy? Tak často, jak by měli? Přemítají o tom vůbec?“

Přeložil
Jan Beránek.

František Kyselý:

Ritornely.

Barvínku vděčný,
zda možno zříti tvoji stálou zeleň
a nedoufati jistě v život věčný?

Chudobky prosté,
kdo drobnohledem shlédl vaše vděky,
v tom víry jiskra v žárný plamen roste.

Kvetoucí hlohy,
vám podobá se nevinností bělí
i trny ukrytými život mnohý.

Leknína sličné,
kéž jako vy se zvedám nad bahniště
a zření ke slunci mám ustavičné!

Lilie sněžná,
tys pokorná a cudná klášternice
i vznešená a vděkuplná kněžna.

Josef Stary:

Z města.

(Dokončení.)

Srdce se zdálo profesoru šířit, jakoby všecku tu nádheru chtělo v sebe pojat. Dálo se mu tak mimovolně, neboť by se nikdy dobrovolně nevydal na pospas takovému „blouznění“. Ticho, tichounko zde, nesmírné, nedohledné ticho! Nikde lidského obydlí, nikde ani nejmenší známky života. Ani ptáček nezpíval nikde, ani včelka nezabzučela vzduchem, ani cvrček nehudl nikde svou jednotvárnou píseň. Strom nezašuměl, protože ho zde nebylo. Bystřina nezurčela nikde. Žádná pole tu nebyla; ani strnisková nebo zoraná, žádná travička ani sebemenší, ani sebeprostější! Ani svěží zahrada, ani park nepestřil krajinu. Jen led a led a sníh, kam oko pohlédlo. Ani ze skalních stěn nevyplul orel do vzdušných výšin. Ticho, mrtvo odevšad a všude!

Jediná pestrost přerušovala jednotvárnost výšek, kde se nalézali, totiž strmé sněhové a ledové štíty, tvoříce věže jednotlivých svislých ledových plání. A k tomu ty čarovné záblesky slunce! Profesor zastavil vůdce, který jej měl provazem k sobě připoutaného, a rozhlédl se bedlivěji kolem. Jako král vzduchu vznášel se ve výšinách. Pocit závrati i netušené vznešenosti! Však, jak si zde připadal profesor nepatrným! Dva body byl on a jeho vůdce na obrovských, růžově hýřících bílých planinách. Co je věda? — prolétlo profesoru hlavou. Co je všecko lidské snažení? Zde nebetyčné ledy, nedohledné rokle sněhové! Co je zde člověk? Slunce je zde jediným stálým hostem a panovníkem. Zastavil se v myšlenkách, neboť vůdce nutil k další cestě. Při stoupání nemohl profesor přemýšlet, neboť musel dávat pozor, kam klade nohu. Dostali se na vrch a zastavili se — také únavou. Co je člověk? pronesl, ba vykřikl profesor, pohlížeje kolem a dolů, vzhlížeje k ohromnému středu slunce, vysílajícímu čarokrásné vodopády světla. Ta slova promluvil v němém údivu, zapomínaje, že věda a „blouznění“ se navzájem vylučují. Co je člověk? děl tišeji. Oproti ohromné divukrásné přírodě? Obrovskému světlu, záři královského slunce? Nic, pouhé nic, znělo mu v duši. A přece ho tato odpověď nitra neuspokojila. Vše, co kolem je, ať plné divoké krásy, či ohromné, zdrcující a povznášející — je přece jen mrtvé, odporoval v srdci hlas jiný. Čím by byla tato příroda ve svém nezměrném tichu a vznešenosti, kdyby nebylo člověka, který ji chápe? Mrtvou hmotou, která se sama chápat nemůže. Člověk je korunou světa — svým rozumem, svou vůlí. Jak je však široký tento rozum, jak vysoká jeho vůle? Vzpomněl si na svá bádání. Jak pracně řešil drobné problémy! A kladl se přece za nadaného a v budoucnosti jednou světového učence. Usmál se, ale ne dle zvyku, nýbrž proti svému zvyku.

Úsměv jeho byl „nevědecký". Je rozum a vůle člověkova vina, že jsou tak skrovné? Není možno. Tyto mohutnosti nemohou — být konečné. Nemohou? Usmál se opět proti zvyku. Nemohou — když jsou? Náhle však zvážněl. Musí býti rozum a vůle přece jen nekonečné, neboť nekonečnost leží v jejich podstatě. Kdo však má onen dokonalý, hlavní rozum a dokonalou vůli? Člověk je nemá, a přece musí být nekonečnými.

Prolétla mu hlavou dávno zapomenutá myšlenka na anděly. Ti jsou dokonalejší bytosti než lidé, jakoby slyšel mluvit katechetu, když seděl ještě v lavici střední školy. Jindy by se byl vzpomínce na anděly usmál, a odbyl ji poznámkou: krásné báje! Ale zde, v té rozlehlé tišině vysoko nad rovinami, nutila myšlenka myšlenku železným ramenem ke konečnému závěru. Andělé — množné číslo! Je jich tedy více, — devět kůrů, vybavoval z paměti. Každý z nich nemůže mít přece nejlepší ani rozum, ani vůli, nebo lépe řečeno, opravoval se sám, rozum a vůli po výtce — rozum a vůli samu! Tento nejvyšší rozum a vůle musí být samy o sobě, nedílné, věčné. Kde se tedy vzal lidský rozum a vůle, andělů rozum a vůle? Nemožno jinak, dodával nerad, než, že z onoho rozumu vyšla! Vyšla? Vždyť by musely být pak tento andělský rozum a vůle tak dokonalé jako onen nejvyšší rozum a vůle! Jsou však nedokonalé. Odkud se tedy vzaly? — Bůh stvořil nebe i zemi, všecko, co je, stvořil: zazní jako vítězný výkřik v jeho nitru, tak, jak se kdysi učíval. Ale tehdy odpovídal náboženské věty jen pro známku, nyní však mluvily k němu řečí rozumu, který si tak vysoko cenil, a řečí Zjevení, bez kterého jest rozum kusý. — Pane, je nutno slézat, ozval se vůdce. Byl to tyrolský horal, muž věřící, který nemohl pochopit, co hledá profesor očima kolem sebe, o čem dumá. Jemu byly krásy přírody také krásami, ale proto, že vyšly z rukou Božích, Krásy samé. Profesor sebou trhl a vydal se s vůdcem na zpáteční cestu.

Slunce se klonilo k západu, když dorazili do vesničky, ve které byl profesor ubytován. Přišed dolů, byl profesor jakoby v divném úžasu. Co jen to tam nahoře snil, on, muž vědy? Jeho přímost nedala však vzniknouti v srdci žádnému pohrdání ani posměchu o stavu, který se jej zmocnil na vrchu ledových hor. Nyní pak studoval tím pilněji, práce zdála se mu vznešenější, než kdy jindy. Kdykoliv potom pohlédl vzhůru na alpské velikány, zjasnilo se jeho oko a šířilo srdce. V takových chvílích cítil se více člověkem. Opět prchlo nových čtrnáct dní. V té době však již nevystoupil profesor ani jednou nahoru na ledová pole. Bál se, aby mu povznášející cit v srdci, který mu dodával stále radostnější chuti k práci, nesevšedněl a nezanikl. Po čtrnácti dnech ho však posedla nová touha: vidět nesmírnou hladinu mořskou. Sotva domyslil, již také jednal. Konal totiž přípravy k odjezdu. Již ranní vlak jej unášel horami, půvabnou, úrodnou rovinou lombardskou až do přístavního města Terstu. Zde vstoupil na

loď a hotovil se odplout do Afriky, do Tunisu. Plavba byla z počátku klidná. Ó, jak jinak vypadá zase moře! — myslil si náš profesor, nalézaje se již na širošírém moři! Zde není mrtvo. Na palubě hlasy, v kajutách řeč! Kolem lodě vymršťovali se z vody delfínové, kolem stožáru obletovali rackové. Na nebi pluly mráčky a jemný větřík hnal napřed menší, pak větší vlny kamsi ku břehům.

Profesor se rozhlédl: kam až? Nedohlédnul konce. Samé vlny a vlny a voda. A v prostřed se kolébala a supěla rychlými smyky ku předu jeho loď. Nedohlednost vodní pláně zdála se jej napřed nesměle, ale stále určitěji, něco tázat. Co však? Neměl mu na to rozum, ale cit odpovědět. K večeru se mu tento cit ujasnil. Byl to cit smutku, ale nikoliv nepříjemného, cit stesku a touhy. Než předmětu tyto city, aspoň jasného, neměly. Vysvětlí budoucí den, řekl si. Vysvětlil však ještě pozdní večer. Když zase po večeři vystoupil na palubu, zářilo již po nebi tisíce hvězd. Věděl, že do nedozírna svítí tyto zářivé světy, postavené nad sebou: kam až, neví z lidí nikdo. Vzpomněl si na moře za dne. Ve dne se díval víc do hloubky mořské, — hluboko nedohlédnul, ale cítil, že pod ním zela veliká hloubka, jako propast. Tenkrát ve dne nevěnoval tomu zjevu valné pozornosti. Nyní se mu v paměti vynořila ta představa hloubky moře s celým svým záhadným děsem. Dole hloubka, až děsí, nahoře nedozírná, nedozírná prostora, tisíci, ba, miliony světelnými světy obydlená. Vpravo, vlevo, vpředu, vzadu voda, a voda a jen voda. A v prostředku plyne loď a na lodi — on. Kam? Usmál se: ovšem do Tunisu! Do Tunisu? A proč tam? Poněvadž chci. Znovu se usmál. Co je mu po Tunisu, po Africe, tom či onom břehu? Kdyby tak do hloubky! Na dno moře, — ale až na dno! Otřásl se. Ne do hloubky, ta děsí. Ne do hloubky! Však — bylo by to tak nemožno — v budoucnosti — při pokroku ve vědách, dostat se až na to nejspodnější dno? I pro něho nemožno? Moře není bezedné. Ne, do hloubky ne! Ale někam by chtěl do neznáma, daleko, daleko z tohoto světa. Ale kam?

Pohledl zase vzhůru nad sebe a řekl tiše: Ano, tam, tam, vysoko, výš, do neznáma, výš a výš! Opět vrátil zraky na hladinu, ozářenou odleskem hvězd. Usmál se zase, ale jakoby v údivu. Vždyť jsem na zemi, jak bych se mohl vznést do neznáma? A znovu si vzpomněl na vlny, jak jedna za druhou pádí. Kam? Ku břehu a tam se tříští. Nic z ní nezůstane. Tu se však v myšlenkách zastaví. Z pozadí duše tlačí se nová myšlenka na jeviště jeho představ. Uklidnil se a nechal ji vystoupiti. Kam pluješ ty? mluví k němu zjevená myšlenka. Není život lidský taky mořem? Nejsou jednotlivé vlny životy jednotlivých lidí v něm? Jdou, — nevšímáme si vždy kam, — ale když plujem sami, tak jako vlna, dozvíme se kam. Také ze zkušenosti víme, kam. Ku břehu života, který sluje hrob. A jen tam? Nic dále? Ku hrobu, děl tiše, kam pak jinam? Tento závěr ho však nic neuspokojil. Proto, poněvadž

se každý člověk brání svému úplnému zániku, hledal zde přece nějaké východisko, které by mu ten zánik zcela úplným neučinilo. Konečně zvolal — tak, že se lodní stráž ohlédla, ale vidouc jej pak zase klidným, opět ze zřetele pustila —: díla ducha člověka přežijí! Vždyť máme památky tohoto lidského ducha, staletí stará a mluví k nám, jakoby ústy zaniklého. Vtom však svěsil hlavu a nejvlastnější hlas jeho srdce hovořil tiše k němu: Což ti to pomůže, že díla tvá budou třeba žít, třeba taky ne, když tebe nebude více? Poslední myšlenka ho zmátla. Pohlédnul, jakoby hledal nějaký pevný bod, zase vzhůru do těch nekonečných prostorů. A znova ho napadla touha: tam, tam bych chtěl, do nekonečna! Zavál chladivý noční vánek. V nitru řekl jiný hlas: tam nemůžeš! Nemohu? Znovu zamířil zrak do těch výšin nad sebou, jakoby měřil vzdálenost nejbližší hvězdy k vyšším a vyšším hvězdám.

Vtom se mu zazdálo, jakoby se tam nahoře ukázala mohutná světlá ruka, ana řídí všecky ty světy, dráhy jim vykazuje, směr určuje. Mne si oči, zda nesní. Nesní, ale zjevení zmizelo, vidí zase jen hvězdy a hvězdy a cítí v prsou touhu, nesmírnou touhu: mezi ty světy výš! Co se to děje v mém srdci, jak prudce tepe? Tu si uvědomil svou touhu. Odkud se vzala? — Vždyť přece neblouznim? Odkud, odkud? Než — je tu. Zarazil se. Dobrá. Něco vím přece také z duševědy, zajásal v nitru. Co je touha? Když to budu vědět, snad uhodnu také odkud se bere. Vzpomínal. Touha je, uvědomoval si pak slova filosofů, chtění po něčem, co chtějícímu schází a co by přece chtěl. Co mě tedy schází? Jmění — mám, věhlas — budu mít, zdravý jsem též. Co mi tedy schází? Ó, ano, já bloud! Což pak jsem zapomněl, nač jsem před chvíli myslil? Nesmrtelnost chci, chtěl bych žít věčně. Ale umru, věčně žít nebudu. Kde se jen ta touha vzala? Touha moje je chtění po něčem, co mi schází. Schází mi věčnost? Ale proč pak? Zase se zarazil. Pak ale šel v myšlenkách dále, neboť nemohl jinak. Když mi schází jakési „věčné žití", tož musí být ve mně něco, čemu to věčné žití přináleží. Jinak by tomuto „něčemu" ve mně nemohlo scházet, co mu není vlastní. Co však je to? S jásavým výkřikem ozval se v jeho nitru hlas, až se lekl: Duše! Člověk se skládá z těla a duše, duše pak je nesmrtelná, vybavila se mu vzpomínka z někdejších náboženských hodin. Tu však přikvapil matrós z lodní stráže, zatřásl jeho ramenem a řekl skoro drsně: „Spíte pane? Je nejvyšší čas, jíti do kajuty. Máme přísný rozkaz."

Při těchto slovech nečekaje odpovědi, strkal profesora ku schodům, aby sestoupil dolů, kde již někteří spolucestující spali. Vešel do kabiny a netrvalo dlouho, upadl do hlubokého spánku. Přemýšlení ho nesmírně unavilo. Ale nespal dlouho. Venku se ozval hukot vln — tak příšerný, jakoby všecka zvířata mořská obklopila loď a řvala v tisíci ohlasech s nepochopitelnou vzteklostí.

Profesor se probudil a — leknul. Loď se kymácela prudkými pohyby, hned napravo, hned nalevo se kladla, jakoby se chtěla obrátit spodí vzhůru. Řvoucí vlny bily do oken, jakoby se vztekle dobývaly dovnitř. Profesor se třásl jako osyka. Bože, kdy to vezme konec? zvolal v úděsu. Slovo „Bože" zaznělo mu jako nejtajnější ohlas nejvnitřnějšího kouta srdce. Než neusmál se již — nevěrec — tomuto slovu. Nebetyčné vrchy v Alpách daly mu nahlédnout do tajůplného světa jiného, než jaký viděl očima svýma, myšlenky na palubě mluvily mu o duši a věčnosti. Slovo „Bůh" neznělo mu již cize. Dlouho trvala bouře, pak polevovala, tichla a ztichla.

Profesor usnul a snil. Zdálo se mu, že vidí ve výšinách zase onu světlou ruku, která vykazuje hvězdám směr a hle, ta ruka se vztahuje na rozbouřené moře, daleko od hor tam dole, větry couvají, vlny padí úprkem před mocí oné ruky na dalekém obzoru — moře, nesmírná hladina; však ne; — jsou to zase obrovská ledová pole. — V tom však uvidí nad hvězdami nejen již ruku, ale té ruce patřící tvář, která je nevýslovně krásná a velebná. Slunko, jež hraje po ledovcích, zbledne před ní. Hvězdy kolem — se seskupují v nesmírném kvapu a tvoří obrovskými písmeny slovo„Bůh". Profesor vztáhne ve snu ruku po Všemocném, řka vítězně: „Bože, Bože, vezmi mne do své výše! Jsem Tebe nehoden, však více nehoden nebudu. Nech mne u sebe věčně žít! Zjev Boha se na něj usměje, tak sladce, že všecka jeho touha z prsou zmizí, a než se naděje, stojí u Boha, andělem vynesen, ale nemůže k Němu prohlédnouti pro Jeho velebu, jen v srdci cítí nesmírnou, nesmírnou blaženost. Tu procitne. Ale ničeho, ani nejmenšího ze snu tentokráte nezapomněl. Neusmívá se však svým obvyklým způsobem, než mluví sám k sobě: Byl jsem vždycky přímým, budu také zde. Jediné štěstí člověka je to pravé štěstí, které přináší svatá víra. Smířím se s Bohem, Jehož jsem poznal.

Kam pluji? ozval se pak, stoje zase na palubě a hledě směrem, kterým uhání loď. Kam pluji? Do Tunisu. Či dál? Dál pluji, dál. Půjdu k bílým otcům missionářům v Africe, řekl rozhodnut. Ale nestalo se tak. Do Tunisu doplul, ale nepobyl zde dlouho. Nová touha jej hnala, aby navštívil Řím. Tam se v tichosti smíří s Církví svatou, a snad uvidí též sv. Otce. Jak toto poslední přání zatlačilo první úmysl: vstoupit do řádu bílých otců, nedovedl si rozumem vysvětlit, však přání, vidět Řím, podmanilo ho úplně. Jedoucímu pak zpět do Říma i ta spojitost a rozpor obou přání se vyjasnila. Ó, já zpozdilý! Či neřídí Bůh všecko, i kroky mé? Neřídí všecko dle Svých nejmoudřejších a nejsvětějších úmyslů? — Co bylo pak prvním, jež v Římě učinil, bylo to, že si pořídil katechismus a Písmo svaté. Jaké světlo mu vzešlo nyní při jejich četbě! — Potom se smířil tichým způsobem s Církví svatou, přijal sv. svátosti a nato se dlouho modlil ve chrámu

Božím, zasvěceném sv. Petru. Dostalo se mu však i té radosti, že viděl Svatého Otce. Udílela se audience procesí jeho sice krajanů, kterých ale osobně neznal. S nimi uviděl velebného Velekněze veškerého křesťanstva. Člověk je to arci jako já, ale přece vznešená Hlava Církve svaté, pomyslil si, slyše již vlídný hlas svatého Otce. Ani slůvko mu z jeho řeči neušlo.

Nejvíce a trvale utkvěla mu v mysli následující slova: Milé dítky! Potřebujem vzdělaných mužů, kteří by příkladem vedli, slovem poučovali a potřebným pomáhali — k dobru svaté Církve, ku spáse jiných a ku spáse jejich vlastní. Profesor se vrátil z cest. První, kdo jej přivítal, byla dcerka jeho paní bytné. Přicházela právě z kostela, nesouc v ruce růženec a modlitební knížky. Oči její se vyjasnily, když ho spatřila. A podivněl I jeho oko se zjasnilo. Nevěda ani, co tím říci chce, pronesl: Anno, tak ráda chodíš do kostela, jak jsi zbožná! Což, dodal zmateně, nemohli bychom chodit do kostela společně? Slovo bylo řečeno. Děvče se zardělo a pak se podivně usmálo: když budete chodit, pane profesore, proč bychom nemohli? Ovšem nevěřila, že se tak stane. A stalo se. Byli spolu v kostele již příští den — jako zasnoubení, — a tak chodili spolu po tři týdny, až byli knězem požehnáni ku svazku celého života? Nikoliv pouze, nýbrž ku svazku duší na vždy. Neboť profesor začal jiný způsob života. Vědu nezanedbával, ale ta mu již jediným účelem nebyla. Stal se slavným, ale na tom mu nezáleželo. Na tom mu však záleželo, aby vychoval ze svých studentů zbožné, věřící inteligenty, aby na přednáškách poučoval v duchu sv. víry, aby pomáhal trpícím, seč byl, aby dal také příklad jiným, příklad dobrého, vzorného křesťana. Tak též činila ve svém oboru o závod s manželem i družka jeho. A proto lze směle říci, že svazek těchto duší byl svazkem na vždy tam, kam se profesor ponejprve ve snu vznesl, když spal v lodní kajutě uprostřed moře.

František Kyselý:

Ritornely.

Ritornel o slunci.

Již za obzor se skrylo slunko jasné
a kraj se zašeřuje jako duše,
když víry světlo nebeské jí shasne.

Ritornel o měsíci.

Co měsíce, že vystydlý je, želím!
Než on se klidně s hůry na mne směje:
„Ty také věčně nezůstaneš vřelým!“

Božena Bečvářová:

S tajemstvím v srdci.

X.

Doktor Horák měl návštěvu. Vyhledal jej bratr Ludvík. Hodila se chvíle a oni spolu zase jednou nerušeně mezi čtyřma očima pohovořili. Doktor vyslýchal chemika. Mladý muž se mu svěřil. Ožení se s Májou Prokešovou. Doktor potrhl rameny: „Slečna Prokešová nemá jmění. Vezmeš-li si ji, sládek ti způsobí pár těžkých chvil. Měl jsi se se mnou dříve poraditi!" namítal. „Proč?" pousmál se chemik. „Vyhledám si jiné místo a na výbavu nastřádám. Víc nepotřebují. Chci hodnou ženu, chci mít šťastnou domácnost a Mája mně ji připraví." Doktor však zapochyboval: „Slečna Prokešová jest sice vzdělaná, leč ty jsi větroplach, jsi velkoměšťák! Aby tě jednou neomrzela!" Chemik jen se pousmál. „Nestálému člověku znechutí se nakonec každá žena. Byl jsem větroplach, ale mám srdce v těle. Kdyby se mi zachtělo někdy větřit, stačí mně, vzpomenu-li si na tebe, Františku, víš, nechme si každý své starosti! Budeš jich mít dost, když se budeš chtít zbavit Taťány, abys se mohl cele věnovat Otě."

Doktor pokrčil rameny: „Chci se s Otou oženiti," přiznal se. Chemik se podivil: „Máte kuráž! Taťána se jen tak nedá a ačkoli mně není sympatická, podle mého náhledu právo jest na její straně. Ovšem, u Olfů se nikdo ničemu nediví. U Olfů je všechno možné."

Na doktorovi byly patrny známky duševního nepokoje. U něho dostavovaly se chvíle, kdy si rád zpovědí ulevil. Neodolal. „Mám smůlu, Ludvíku," jal. se vyprávěti. „Jinak to nemohu nazvat, než smůlou. Považ, dnes se opakuje to, co se odehrálo před několika léty před mou svatbou. Poslechni mne!" A pověděl, co sestru Kláru přivedlo do kláštera."

Dr. Horák poznal sestru své ženy dříve, než tuto. Klára byla tehdy hezká, zámožná, začal se jí dvořit a mladičké děvče si krásného muže zamilovalo. Ale dříve, než mezi nimi došlo k zasnoubení, vrátila se z ústavu Kristýna a nestálý muž věnoval jí všechnu svoji pozornost. Řekl si lehkomyslně, že Kláře sňatek neslíboval, že se s ní toliko bavil a Kristýna, nic netuše, čím byl doktor její sestře, oblíbila si jej právě tak, jako Klára. Kristýna zvítězila. Klára mlčky ustoupila aniž si požalovala. Nevarovala sestru před záletným mužem, ostýchala se a odešla do kláštera. Jediný doktor tušil, proč se zříká světa. Nazval ji za to přepjatou. Později však, když se přesvědčil o pevnosti a trpělivosti jejího charakteru, začal si jí vážit a choval se k ní zdvořile: „Její lásky jsem si nezasloužil," končil svoje přiznání. — „Jsem však přesvědčen, že je jí v zavití řeholnice daleko lépe, než po mém boku. Ona

a Kristýna nebyly ženy pro mne. Nechápu, jak jsem mohl v takové rodině zakotviti." Odmlčel se.

Ludvík mu připomenul Otu. — „Bývalá pěvkyně je žena s minulostí. Takové bývají dobrými milenkami, zřídka však dobrými ženami, natož matkami. Proč jsi již nezůstal věren Taťáně? Byla také takovým moderním stvořením, jež tě zajímá, je krásná, domácnosti přece jen rozumí a Fanoušovi se věnovala. Byl jsi jejím jediným hříchem. Kdežto Ota — Ota je dobrá tak za přítelkyni, za milenku."

„A kdo ti říká, že hledám ženu hospodyni, chůvu? Což jsem takový chudák, že bych neměl na kuchařku?" zasmál se doktor rozmarně. A vážně doložil: „Naopak, teprve teď jsem našel, co jsem po celý život marně hledal, ženu-milenku. Ota je žena, která mne právě svou neklidnou duší přivádí v napjetí. Ota je sfingou. Mluví v hádankách. Mluví o svých nezapomenutelných dojmech a přece usiluje o to, přimknout se ke mně. Někdy mám dojem, že jen obratně tlachá, její tajemství, že je obyčejnou divadelní aférou, že se chce dělat v mých očích zajímavější, nedosažitelnou. Ale tento manévr se jí daří. Učinila mne žárlivým, rozervaným. Chvílemi skutečně trpím. A tím člověk mládne. Krátce, ta žena mne baví, chci ji!"

„Tobě tedy nevadí její bývalé známosti?" podivil se chemik. Doktor zavrtěl hlavou: „Což pak jsem barbarem? Jenom Turek, Arab, střeží ženu před pohledem jiného muže. Co tam, to tam, pro to hlavu nelam. Nežil jsem také životem světce. Nemám práva vyčítat Otě její bývalé lásky. Žárlím jen na její přítomnost. Chci její budoucnost! A když vedle mne nebude myslit na jiného, to mně stačí."

„Doktore, nepodceňuj příliš vzpomínky ženy. Přesvědč se dříve, co je na Otině povídání pravdy. Jednou ti to sama vyčte, že tě v čas upozorňovala. Možná, že její vzplanutí pro tebe jest schopno zničiti každý obraz v jejím srdci, ale také dost možná, že obraz jediného před možnou zkázou bezpečně uschová. Možná, že v tom zplanutí vezmeš za své jen ty," napomínal chemik bratra. Zamilovaný doktor stál však na svém: „Vezmu si Otu! Nejsme tak sentimentální. A konec konců splní-li se, čím mně vyhrožuješ, dostanu jen, co zasloužím. Ota mne pomstí za Kláru, za Kristýnu i za Taťánu. Co tomu říkáš? A pak mně nezbyde nic jiného, než zamilovat se po páté." Doktor se smál Ludvíkovým starostem. Ludvík ukončil rozhovor poznámkou: „Nic na světě a u tebe není nemožné!"

Taťána uzdravila se ze svého rozčílení do týdne. Horečka povolila a ona počala rozjímati o své neutěšené situaci. Trpěla, jak jen prudká žena trpěti může. Taťána naříkala, dusila se svým hořem, v mozku jí praskalo, krev v žilách divoce kolovala, ztrácela vědomí. A když se vzpamatovala, byla by se rvala s těmi, kteří jí ublížili. Bylo arci nesnadno rvát se s někým, kdo nepřicházel.

Doktor Horák ji neléčil. Ota se neukázala. Doktora nepohnula její nemoc, necitelná Ota byla schopna jíti za svým cílem třeba přes její mrtvolu. S doktorem byl tedy nadobro konec. Poněvadž však Taťáně nenapsal, ani nevzkázal, že se s ní rozchází, pokoušela se, všecka zoufalá, nabýt zdrcující jistoty. Ještě jednou se vzchopila, aby bezmocně hrozila, prosila, ponižovala se. Šla k otci.

„Odejdu z domu, zůstane-li Ota pod střechou. Víš přece, co mně udělala! Přebrala mně doktora. A ty jí nedomluvíš. To jsi otec?" Flegmatický Olf jen se obroukl: „Dejte mně pokoj, s vašimi ostudami! Staré jste dost, abyste se porovnaly, nebo pohádaly bez rychtáře. A Otu vyhánět nebudu! Tebe také nevyháním. Zůstaň, nebo odejdi! Že tě již doktor nechce, proto ještě ze světa nepůjdeš. Namluv si jiného!"

Taťána vzpomněla si na nebožku matku. Zřídka kdy na ni myslila, nepřilnula k ní a ztratila ji velice brzy. Paní Olfová zemřela po narození Markéty. Leč v těžké chvíli života vyslovujeme slovo matka tak, jako slovo boží. Taťáně napadlo: „Kdybych měla matku, zastala by se mne. Matka by něco podobného nedovolila, matka by Otě domluvila!" Tento výkřik přerušil Olf zakřiknutím: „To by to tu teprve vypadalo jako v rasovně! Moje žena nezapřela Maďarku. Však jste tak zlostné jenom po ní. Je to opravdu hanba. Jste již jen dvě a ještě se koušete. Ještě jedna druhou hleďte vypíchat." — Přerušila jej nervosním smíchem: „V tom se Ota vyzná. Vypíchala Markétu, nyní o to usiluje u mne. Nuže, půjdu a hospodařte si tu, jak chcete!" Vyběhla, na otce více nepohlédnuvši. Pohodil hlavou a nacpal si dýmku. Za chvíli již o ničem nevěděl.

Po otci přepadla Taťána Otu: „Oto, co ti to jenom napadlo? Co jsi mně to udělala? Vždyť jsi mi ublížila, jak mně již nikdo na světě neublíží a jsi přece moje sestra. Vždyť víš, jak jsem měla doktora ráda. Proč jsi si nezamilovala někoho jiného?" začala s pláčem. Ota pokrčila rameny: „Jsi naivní, Taťáno! Což si oči a srdce dají poroučeti? Mám ti ustoupiti proto, že jsi moje sestra? Nenech se vysmát! Ani ty, ani já nevíme, co je to sesterská láska. Již se stalo. Proč jsi se ty zamilovala do Horáka, ačkoli jsi věděla, že je ženat? Tehdy jsi si vyvolila člověka, u něhož jsi musila čekat na smrt zákonité ženy!" Otin hlas zněl tvrdě.

Taťána vzplanula: „Vyčítáš mi Horáka, jako ženatého člověka! Byla tys snad šlechetnější, když jsi přijímala dary od Raula, jehož jsi ráda neměla a věděla jsi, že jej nikdy milovati nebudeš?" opáčila. Ota však nebyla z těch žen, které přivede něco do rozpaků: „Zaslíbila jsem se Raulovi, když jsem jiného nemilovala. Jakmile jsem shledala, že jej klamu, poctivě jsem mu to řekla," odpověděla.

Taťána se zasmála: „Ty máš Horáka ráda? Ty, sobecká, rozmarná? Jak dlouho jej budeš mít ráda, řekni mně? Asi do té chvíle než přijde jiný, jenž by Horáka zastínil buď mládím, krásou,

nebo společenským postavením. Taková je a bude tvoje láska! A s takovou povahou se chceš vdát? Ty, divadelní loutka, chceš vést domácnost? Ty chceš být někomu a někdy matkou? Jsi drzá, vždyť ani pořádně zdráva nejsi!"

Ota nechala sestru vymluvit, načež jí odpověděla: „Co mně vyčítáš, je čistě mojí a Horákovou věcí. Přes to přece dal mně přednost před ženskou s popleteným rozumem!" Narážela na její horečné vyvádění.

„Ještě jsem se nezbláznila, Oto, ale věru, že zešílím, neupustíš-li od Horáka. Budeš mít můj rozum na svědomí," jala se nešťastnice vyhrožovati. Ota zůstala klidna. „K některým lidem chová se osud milosrdně. Dřív, než je zničí, zatemní jim rozum," řekla jako v zamyšlení. — „Oto, za tahle slova budeš jednou těžce umírat!" vzlykala Taťána. Ota mávla rukou.

„Oto," pokračovala Taťána, „Bůh tě bude trestat!"

Ota pohrdavě pohnula koutkem úst. „Najednou věříš v Boha!" zasmála se. „Najednou se dovoláváš jeho pomsty, jako bys za své předchozí činy nemusila být souzena! Ale když tě to těší. — Abych tě však vyvedla z klamu, ujišťuji tě, mne nebude trestat Bůh, protože já potrestám sebe sama." Otino čelo zachmuřilo se pochmurnou ýchou. Až se jí Taťána lekla. „Ty nejsi žena, ty jsi kamenná nestvůra a já se tě bojím," zašeptala, couvajíc ke dveřím. Ota již neodpověděla.

Ve svém pokoji počala Taťána psát psaní. Psala doktorovi. Prosila jej, aby jí daroval rozmluvu na rozloučenou. Psaní poslala po služce a začala se strojit. Vybrala si šaty, které jí nejlépe slušely, učesala se vkusně, použila trochu barvy na přepadlou tvář a bledá ústa a byla skutečně krásná s očima přetékajícíma smutkem. Vyčkávala, co doktor odpoví. Zda-li přijde.

Doktor zašel s dopisem od Táťany k Otě. Ota právě opisovala nějaké noty. Požádala Horáka, aby jí psaní přečetl. Pokračovala ve své práci, aniž jak se zdálo, věnovala sestřiným řádkům pozornosti. Doktor se jí zeptal: „Co máme dělat?"

Ota, hledíc si stále své práce, suše odpověděla: „Já nic. A vy si dělejte co chcete! Budete-li s ní mluvit, rozejdeme se."

Doktor otočil se ke dveřím a zavolal služebnou. Zlobil se. Otina strojená lhostejnost jej rozčilovala. Ota nehnula brvou. Horák služce nařídil, aby slečně Taťáně sdělila, že jí nemá již co říci: „Zbytečně by se rozčilovala a já nemám času! Řekněte slečně, že jsem právě u slečny Oty!" Mrzel se již na neodbytnou snoubenku. Mrzel se, že jej Ota nepoctila za to ani pohledem. Psala své noty, jako by za ní nestál muž, jenž jí obětoval srdce i rozum její sestry. Přestal se ovládati. Vytrhl Otě notový papír roztrhl jej a hodil do koše. Jeho tvář sálala, oči jiskřily. Ota se rozesmála: „Tak to mám ráda! Konečně trochu krve v žilách a ne chladný jed mumie!" A oči jí plály ohněm bludiček.

Taťána vyslechla doktorův vzkaz bez hlesu. Její hoře se již

vybouřilo. Klesala, dobita poslední ranou a cítila toliko potřebu útěchy. Laskavá slova, trochu soucitu. Ale kde jej nalezne? Oknem viděla na věže svatojanského chrámu. Dokud byla malou holčičkou, chodila tam ke zpovědi. Nebyla po ní o nic lepší, než před ní, leč pamatovala si, že její nervosní povaze se jaksi ulehčilo, když z kostela vycházela, prosta svých dětských naivních hříchů. Taťáně přišel na mysl kněz, mihla se jí postava řeholnice, sestry Kláry. Byla sestrou Horákovy ženy. A Taťána stala se poprvé ve svém životě pokornou. Nešťastná Taťána měla zapotřebí odpuštění. Taťána přehodila přes svůdný ústroj plášť, zakryla tvář závojem a odcházela.

Sestra Klára po odchodu chovanek zdržela se v pracovně, pracujíc na jakémsi vyšívání. Byla smutná. Zaslechla již o tom, že se Dr. Horák rozešel s Taťánou, že si vyvolil Otu a staré vzpomínky zabolely. Historie se opakovala. Sestra Klára doúčtovala se životem, nalezla zapomenutí za zdí klášterní, její srdce již nemilovalo, bylo jí však líto sestry. Hrob Kristýnin byl nadobro zapomenut, její muž vyváděl jako by nebyl vdovcem, jakoby neměl dítě, neznal studu. Němý hrob byl opuštěn.

Sestra Klára sešla posléze do přízemí. V zatáčce schodů se zastavila, aby před sochou Panny Marie opravila světlo. V tom zaslechla zvonek zvenčí. Sestra z kuchyně přiběhla, aby otevřela. Klára zaslechla, jak se cizí ženský hlas tázal po ní. Sestra kuchyňská ukázala na schodiště. Klára sklonila se přes zábradlí a vybídla neznámou: „Račte mne následovati!“ Zavedla dámu do své pracovny. Stiskla knoflík elektrického světla a nabídla hostu židli. Tvář dámy zůstala zakryta hustým závojem. Teprve, když se řeholnice otázala s kým má tu čest, neznámá odkryla obličej a v očích Kláry zasvitlo nemilým překvapením. Poznala Taťánu. Zůstala však vzpřímena, důstojně klidná a jiskrné oči krásné Taťány zalily se slzami. Elegantní její ruce se sepjaly. Zaštkala. Teprve teď jí napadlo, že se přece jen příliš odvážila. Sestra Klára se ujala slova: „Co si přejete, slečno?“ Řekla to mírně, její hlas zněl však chladně.

Taťána plakala: „Napřed potřebuji odpuštění, po něm porozumění,“ zašeptala.

Neštěstí naučilo ji, jak se má vyjádřovati v domě, jenž je mimo svět. Sestra Klára zůstala vážná. Odpuštění a porozumění žádala ta, která se kdysi každému ušlechtilejšímu citu vysmívala! Posléze se ozvala: „Jest to snad zklamání, jež ve vás budí hlas svědomí?“ Ach, tak se mohla tázat jen řeholnice, jejíž čistou, pevnou povahu nelze obelhati. Před zamyšlenými zraky sestry Kláry nemohla se Taťána, jak byla zvyklá, rozkřiknouti, musila tlumit výkřik, nemístné vášně, musila se sklonit. To nebyl odcizený otec, to nebyla Ota-sokyně, to nebyl doktor Horák, nevěrný snoubenec! Sestra Klára byla sestrou té, jíž Taťána otrávila kdysi zbytek života. Taťána, tisknouc ruce

v klíně, jektala: „Myslím, že zasloužím co mne potkalo, ale jest to příliš, příliš bolestné. Vlastní sestra mně učinila to, co jsem se opovážila před lety cizí osobě. Vy zajisté vítě již, ctihodná sestro?“

„Ano, vím, že jste kdysi rozlučovala, co Bůh spojil. Zarmoutila jste manželku, zarmoutila jste matku, zarmoutila jste umírající ženu,“ odpověděla řeholnice, aniž změnila tón svého hlasu. Taťána se zachvěla. — „Tedy se domníváte, že provinění mé sestry jest menší, než bylo moje?“ zašeptala. — „Provinění vaší sestry jest nešlechetné, ale ještě nebylo zločinem,“ zněla odpověď. — „Tedy já jsem se dopustila zločinu?“ zaúpěla nešťastnice. — „Ano, zločinu,“ odvětila sestra neúprosně a smutně.

Taťána se odmlčela. Tiše plakala. Po chvíli se ozvala znovu: „Byla jsem mladá, nevybouřená, milovala jsem a láska učinila mne zpupnou. Láska naučila mne neuznávati zákony. Moje sestra počíná si však chladnokrevně. Lituji minulosti, ona mne však nepolituje nikdy. Nuže, sestro, snad si zasloužím alespoň odpuštění? Podle slov kněze, milosrdenství boží nalezne se i pro mou sestru. Dejte mně je poznat vy, která jste se Bohu, věčnému milosrdenství a lásce zalíbila!“

Sestra Klára zahleděla se na nešťastnici zkoumavým pohledem: „Želíte skutečně toho, co na vás hrob mé sestry žaluje? Uznáváte zklamání, jež vás potkalo, za zasloužené? Jste si jista, že byste nezapomněla svého pokání, jakmile by se k vám můj švakr vrátil? Jste si jista, že byste se pak nemstila na svých nepřátelích, odvolávajíc se na sílu své zaslepené lásky?“ tázala se. — „Již jsem vám řekla! A doktor — ten se ke mně již nikdy nevrátí!“ Taťána se znovu rozplakala.

„To je to!“, řekla si sestra pro sebe. Poněvadž však Taťána plakat nepřestávala, počala jí domlouvati: „Muž, jenž byl jedné ženě nevěrný, nebude již žádné ženě věrný. Dříve, než jsem se stala řeholnicí, byla jsem také mladá, a byla jsem také zamilována. Nemluvím tedy o něčem, co bych neznala. Poslyšte mne! Pokládám za neštěstí nemoc, mrzáctví, nesváry v rodině, ztrátu těžce nabytého majetku, nevděk dětí, smrt rodičů, nevěru v manželství. Lituji vás, slečno, ale je-li vaše srdce zlomeno, není ještě mrtvo a vy můžete dále žít, ba, co pravím, vy můžete znovu žít! Poplačte si, leč při trochu ženské hrdosti lze se se vším smířit. Proč hned myslet, že jest všemu konec? Vždyť již pouhý pohled na svět jest krásný. Můžeme-li pracovat, učiníme své myšlenky užitečnými. Stačí jen chtít a důvěřovat v Boha. Žádáte odpuštění za mou mrtvou sestru. Hleďte si je však napřed zasloužiti. Buďte pokorná a vzmužte se ve svém hoři. Život musí být užitečnější, než-li si myslíte. Máte schopnosti, jež jste dodnes nechala zahálet, nebo s nimiž jste nehospodárně nakládala. Naučte se rozeznávati dobré a zlé, naučte se znáti Nevyzpytatelného a pak se vám nebude zdáti jeho spravedlnost nesnesitelná. A až se stanete roz-

umnou, užitečnou ženou, dostaví se vám vědomí bez mého ujištění, že Bůh i mrtvá odpustili!"

„Je vidět, že jste nikdy nemilovala, jako já jsem milovala," zakroutila Taťána hlavou. Řekla to tak smutně, tak bezradně, že i vychladlé srdce jeptišky ještě jednou se otevřelo. Sklonila se nad sokyní své sestry, tudíž i nad svojí sokyní, a svěřila se jí s důvěrou, s níž se skláněla jen před svým Bohem. Svěřila se zbloudilé, aby ji, dokud snad čas, nad propastí podepřela. Zda se jí to podaří? — „Dříve, než moje nebožka sestra poznala svého muže, ucházel se doktor Horák o mne. Můj život by se byl patrně zcela jinak utvářil, kdyby mne byl neopustil!"

Taťána vytřeštila oči. Nemohla pochopiti. Nemohla pochopiti, jak mohla žena, v jejíž žilách koluje přece krev a nikoli voda, zříci se mlčky přednostního práva, vstoupit do kláštera a modlit se, zastávat se té, která ji připravila, byť i nevědomky, o radost ze života? — „A co jste tenkrát své sestře řekla?" vydechla v údivu. — „Neřekla jsem jí nic a ona nikdy nezvěděla, co jsem vám právě pověděla, slečno, svěřujíc se vám, učinila jsem tak v domnění, že dovedete ctít cizí tajemství." Sestra Klára mluvila důstojně, jako vždy.

„Ctihodná sestro, vy jste žena veliké duševní síly, vznešeného charakteru, vy jste světice a lituji, že vás teprve nyní poznávám," vzlykala Taťána pod vlivem mocných dojmů, vzrušena k neupokojení. Sestra Klára si vzdychla. Prudká povaha mladé ženy nedala se již ohnout, bylo ji možno toliko zlomit. — „Ohnivé povahy jsou přece jen nešťastnější, nežli povahy mírné," řekla si sestra, a změkla: „Nuže, slečno, bude-li vám to útěchou, tedy vám odpouštím, neboť se modlíme: Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům. — Budu se modliti za klid vaší duše!" zahovořila a podala plačící ženě ruku. Taťána děkovala: „Přece jen je ještě někdo, kdo má se mnou soucit, přece je tedy milosrdenství!" a políbila ruku, tisknouc se k ní, zmořena úzkostí před světem, v němž kdysi pyšně triumfovala.

Na odchodu se zastavila ve dveřích a pravila: „Sotva se asi vzpamatuji. Nejsem z těch, které se změní přes noc. Vše, co mohu učiniti, bude, že nebudu sestře klnouti a odjedu, abych ji neviděla. Neboť — jak budu živa bez doktora, ví Bůh."

Sestra Klára doprovodila Taťánu až na chodbu. Potom odebrala se do kaple, kde složila hlavu nadlouho do dlaní. Taťána odjela druhý den k sestře Anně do Vídně.

(Pokračování.)

Michal Navrátil:

Čechové v Itálii.

(Pokračování.)

Novák Alois Stanislav, farář v Pěčíně u Žamberka, studoval v theologii po třicet měsíců co alumnus papežské české koleje, od 1. XI. 1912 do 15. května 1915, kdy musila se celá kolej uchýliti do vlasti, ježto bylo před ultimatem Italie. — Pobyt ve věčném městě Římě přivedl ho k literární činnosti. Řím, jako kdysi Goetheovi — si licet parva comparare magnis — stal se mu školou života. Jako gymnasista napsal sbírku veršů, ale teprvé Řím ho probudil. V Římě napsal dvě sbírky veršů, jež má v rukopise. Denně skoro psal si kulturně-historický deník, jehož několik částí otiskl v olomouckém „Našinci" pod čarou v letech 1919—22. Další díl římského deníku má v rukopise. V roce 1917 otiskl ve „Vlasti" báseň „Hudba svatopetrských sfér," další básně italských motivů vycházely v „Arše" v letech 1918—26, v níž v těchže letech uložil několik překladů italských veršů, literární studie a essaye, týkající se italské literatury, italských dějin i našich styků s Italií. V roce Danteova jubilea psal do „Čecha" a do „Lidových Listů", „Mladého Máje", a s Dostálem-Lutinovem pracoval na almanachu „Dante a Češi". Tehdy též korespondoval s Ravennou a se seniorem italských básníků s Josefem Manni-m. V římských denních sebral mnohé, co objasňuje naše styky jmenovitě s Římem. V jedné čítance italské našel dokonce překlad naší „Osiřelo dítě", o čemž se rozepsal v „Našinci." Ještě jinde psal o Italii, Římu a literatuře.

Odetek Jos., farář v Hevlíně na Dyji. * 22 ledna 1868 v Jabloňanech u Boskovic. Napsal „Po stopách svatých. Obrázky z pouti římské. (Pokl. veř. 1911.)

Odolen Bonců v, probošt u sv. Jiljí. R. 1376. vypraven v poselství do Říma v záležitosti zvolení Václava IV. (Tomek III., Podlaha.)

Oehm Vincenc ThDr., gymn. prof. v. v. v Praze. * 23. ledna 1854 v Praze. Napsal „Karel IV. odmítá návrhy řím. tribuna Kola di Rienzi" (v programu gymn. Příbramského).

Oliva Václav, farář v Radhošti, * 23. března 1870 v Třeboníně u Čáslavi. Napsal „Příprava k Velikonoci v Římě" (Čechie 1902.) „Klášterní knihovna na Monte Cassino (Hl. 1901.)

Ondrák Prokop, děkan v Příbrami. * 27. července 1810 v Praze, † 3. května 1873 v Příbrami. Přeložil Manzoni Alex. Promesi sposi, (Zasnoubenci, Milánská historie ze 17. století) v Bibl. zábavného čtení r. 1844. Napsal Rotonda v Římě (Čas. kat. duch. 1835) (Rieger).

Ondřej, biskup pražský. † 30. července 1224 v Římě. Obdržel svěcení v Římě 22. listopadu 1215 v čas církevního sněmu Lateránského. Nemoha dociliti napravení stížností na útisky úředníků královských, odebral se v říjnu 1216 do Říma a vydal odtud se svolením Honoria III. 10. dubna 1217 interdikt na Čechy a klatbu na některé osoby... R. 1220 přijeli do Říma noví poslové krále Přemysla z předního panstva českého, totiž Dalibor, nejv. sudí, Martin Číšník, Markvart, župan Děčínský, Diviš, župan Pracheňský a Chabra jakýs na místě župana Budišinského, a žádali, aby papež nařídil Ondřejovi jeti do Vídně, že i Přemysl tam se dá nalézti. (Tomek I.) Čeští páni vymohli, že se stal nový sjezd v Seefeldu v D. Rakousích, kamž se i Ondřej dostavil, a když to ku konci nevedlo, stalo se nové smlouvání v Římě, na jehož základě vydal papež 11. ledna 1221 do Čech bullu o tom. Biskupovi vyhraženo svobodné vykonávání všechněch práv nad duchovenstvem mu náležejících. Kanovníci pražští, kteří za interdiktu služby boží konali a proto od papeže hodností svých zbaveni, uznáni zase za správce úřadů předešlých. Potom vrátil se Ondřej do Čech. Uslyšev tu ale, že by Čechové měli úmysl zmocniti se jeho osoby, utekl opět do Říma. (Rieger.)

Opletal, Napsal Řím, v němž polemisuje proti Macharovi.

Orsay Anatol, hrabě, farář v Kojetíně, obdržel roku 1874 název papežského tajného komoří.

Ostatek Engelbert, kaplan v dómu v Brně. * 1850 v Mor. Kninicích, u Miroslavi, † 8. února 1880. Odebral se k studiím do Říma. Napsal první české kázání v Římě, v chrámu sv. Ondřeje. (Blahověst 1879, č. 5.) (Podlaha.)

Pacáček z Veselička, milosrdný bratr. Moravan. Byl lékárním ve Vatikáně, po té v Betlémě (Vlast XIV.)

Pachta Jos. Dr. Th., univ. prof. v Praze. * 22. července 1846 v Krasikovicích, † 2. ledna 1917. Byl pap. komořím. (Podlaha.)

Pakosta Vojtěch, katecheta m. vyšší dívčí školy v Praze. * 14. dubna 1846, † 10. VII. 1892 v Písku. Napsal „Lev XIII. ku slavnosti jeho druhotin kněžských". (Vlast IV.) (Osvěta 1893.)

z Pardubic Arnošt, arcibiskup pražský od r. 1344. † 1364 v Praze. Vzdělal se na universitě v Padově a Bologni.

Partlicius Bernard, provinciál piaristů v Praze. Dlel v Římě asi r. 1700. Piarista Jevina napsal: „Povinný vděk na nový rok Bernardovi od sv. Filipa 1700—7 elegie rýmovaná, v níž řehole touhu svou jeví po návratu Bern. Partlicia, an tou dobou dlel v Římě. (Jireček.)

Pavel, týž snad jako Pavel z Prahy. Mistr Padovanský, Bononský a Vídeňský. R. 1429 ustanoven administrátorem konsistoře podobojí. (Schwamberger.)

Pavel, opat v Emausích. Obrátil se žalobou proti konventu do Říma. Ale arcibiskup přinutil jej, že musil vedení pře u dvora papežského odříci 19. prosince 1376. (Tomek III.)

Pavel Pouček, probošt Zderazský. Jmenován byl 23. října 1484 od Innocence VIII. proboštem pražským a odevzdána mu správa arcibiskupská. Roku 1497 měl při s kapitulou, kteráž osobila si právo k administraci; ale zvláštní bullou Alexandra VI. ze dne 2. června 1498 byla přinucena pečeť úřední, kterou jí dobrovolně vydal, zase navrátiti. (Tomek, Podlaha.)

Pauly Jan, arcidékan na Smíchově. R. 1928 jmenován inf. papežským prelátem.

Pavlík Vác. Th. Dr., prof. na reálce v Kr. Hradci. * 13. září 1871 v Písku. Napsal Christi caritas urget nos. O slavnosti v chrámě svatého Ondřeje v Římě, 1909. (Euch. 1809). (Podlaha.)

Pavlovský z Pavlovic Stanislav, biskup olomoucký. * v Pavlovicích ve Slezsku. V l. 1571—74 dlel na jesuitské akademii v Římě. R. 1574 promován na doktora práva církevního. (Rieger, Jireček.)

Pech Fr., děkan v Písku. * 27. října 1829 v Malé Blanici, † 23. října 1905 v Písku. Pap. komoří. (Podlaha.)

Pejška Jos. C. S. S. R., dr. jur. can., lektor církv. práva v Oborišti. * 11. března 1870 v Příbrami. R. 1896—8 studoval církv. právo na papežské akademii u sv. Apolináře v Římě, povýšen na dr. jur. (Podlaha.)

Pekárek Jos., děkan v Blatné. * 2. ledna 1820 v Chrášťanech, † 6 ledna 1898. Byl papežským komořím.

z Pernsteina Max. † 1590 v Římě. Věnoval se stavu duchovnímu. Do Říma cestoval, maje se státi kardinálem.

Pešina Vác., kanovník u sv. Víta. * 13. září 1782 v Kr. Hradci, † 7. května 1859. Napsal Basilika sv. Jana Lateránského. (Č. kat. duch. 1846), Navštěvování pěti posvátných míst v čase jubileum čili milostivého léta v Římě (druhá část článku toho pojednává o převzácných znamenitostech těchto chrámu P. (Č. kat. duch. 1847.) (Podlaha.)

Petr z Mladenovic. † 7. února 1451. Proslul nejvíce působením svým v Konstanci, co písař páně Janův z Chlumu a vypravovatel o smrti M. Jana Husa. Byl 1447 v poselství v Římě, a zemřel tuším co administrátor konsistoře pod obojí. (Palacký V. 387.)

Petr z Uničova, Th. Dr., mnich řádu dominikánského, kazatel u sv. Klimenta v Praze. R. 1410 usiloval v Bononii, když se v tamnějším učení jednalo o knihy Wiklefovy, o spálení jich a sočil při tom na Husa co bludaře. R. 1417 v Praze podrobil se

odvolání všech řečí svých proti Husovi v Bononii a jinde pronešených. (Tomek III.)

Pícha Mořic, Dr. Th., kanovník u sv. Víta, gen. vikář, apoštolský protonotář. * 18. dubna 1869 v Šebětově na Moravě. Poslán jako alumnus české koleje do Říma, kde studoval filosofii a bohosloví v theologické fakultě kongregace de propaganda fide. Dosáhl bakalaureatu a licenciátu a r. 1893 vysvěcen v basilice lateránské. Pětkráte provázel kard. Skrbenského do Říma, 1900 s českými poutníky k jubileu, 1911 ke konklave a napsal „Vzpomínky z pobytu arc. Skrbenského ve věčném městě a v již. Italii o jub. pouti" v r. 1900 a článek Pius X. Byl 1904 jmenován papežským komořím. (Podlaha.)

Podlaha Antonín, Th. Dr., světící biskup v Praze. * 22. ledna 1865 v Praze. Napsal Sbírky Vatikánské (obohacený koupí sbírky rodu Barberini (Č. kat. duch. 1902.).

Podlešák, exhortátor akademický. R. 1841 odešel do Říma. (Annály Strahovské, fol. 156.)

z Pordenone Odorico, františkán a cestovatel. * 1286 v Pordenone, které nedávno před tím náleželo Přemyslu II. a mělo českou posádku. † 14. ledna 1331 ve Videmu. Pocházel patrně z otce Čecha a sám se podle Cordiera Čechem Bohemus nazýval. Byv poslán na misijní cestu na Východ, opustil v dubnu 1318 Padovu. Vzpomínky z cest diktoval bratru Vilému de Solagna. Výtah ze spisu toho podal Mons- Jänig v Politik 5.—8. července 1893. Ve frant. klášteře ve Videmu, se nalézá jeho náhrobek v Chiesa del Carmine a San Piotro. R. 1777 prohlášen za blahoslaveného. — Tadra, Kulturní styky Čech.

Podspíšil Jos. Th. Dr., gen. vikář v Brně. * 7. května 1845 ve Vel. Meziříčí, † 18. prosince 1926. Napsal Filosofii podle zásad sv. Tomáše Akvinského. Byl členem Akademie sv. Tomáše Akvinského v Římě a v Praze. (Almanach č. akademie XXXVII.)

Postřihač Ant., duch. správce na Karlově v Praze. * 11. ledna 1862 v Načeradci. Napsal Některé vzpomínky a dojmy z pouti římské. (Růže D. 1900—1, 80.). (Podlaha.)

Prečan Fr., Th. Dr., arcibiskup v Olomouci. Účastnil se v Římě 23. dubna 1929 svěcení čs. koleje, na níž věnovala olomoucká kapitola 100.000 Kč. Doprovázel ho sekretář Dr. O. Karlík a Dr. St. Zela, světící biskup Stavěl a předseda konsistoře prelát Jos. Vyvlečka. Byl přijat v audienci papežem, jemuž podal zprávu o stavu katolictví ve své diecési.

Procházka Matěj, prof. náb. na gymnásiu v Čes. Budějovicích. * 2. února 1835, † 6. pros. 1906. Byl pap. komořím. (Podlaha.)

Procházka Karel, farář a vikář na Žižkově, kanovník

Staroboleslavský, nar. 19. listopadu 1865 v Noutonicích, přispívá do italských revues články o české kultuře františkánské a svatoantonínské.

Průcha Kar., Dr. Th., světící biskup v Praze. * 6. září 1818 v Nov. Hradech, † 23. října 1883. Napsal „Upomínky z Říma“ (Blahověst 1862, 1863.). (Podlaha.)

Přichystal Česlav, Ord. Praed. * 16. května 1869 ve Vysoké (Mor.). Napsal Oslava jezulátka v Římě (Růže D. 1903—4.) (Podlaha.)

Přikryl Fr., Th. Dr., farář v Drahotuši, * 1857 ve Vlčňově u Uh. Brodu. Napsal „Z Říma“. (Otto XX.)

(Pokračování.)

F. B. Děrda:

Z mého kraje.

Za naší zahradou
do polí cesty jdou,
uzounké, zelené,
obilím vroubené.

Osmahlí sedláci
jdou po nich na práci,
děvčata po nich jdou,
do polí s písní svou.

V polích již od rána
slyšet zpěv skřivana.
K poledni když čas se nakloní,
dálek zvon stříbrný nad polem zazvoní.

V polích tak krásně je,
vesmír když v duši se rozleje...
V samotách srdce čímsi zahoří,
o žití, o lásce s Bohem tu hovoří.

Za naší zahradou
k domovu lidé jdou,
vůni luk. květin, dech,
nesou si v očích i ve vlasech.

František Václav Peřinka:

Morava a Slovensko.

Sousední země vždy mívaly některé styčné body. Byly to nejen hranice, ale bývaly to často i společné zájmy sociální, hospodářské, kulturní, někdy i politické. Byly to dopravní čáry, či už vodní a či silnice, průsmyky, které spojovaly zemi se zemí, souseda se sousedem. Styky dvou sousedících zemí bývaly přátelské, někdy však i nepřátelské, krvavé. Markrabství Moravské bylo mostem mezi královstvím Českým a královstvím Uherským, na ni hraničily slovenským lidem obydlené stolice horních Uher, nynější politicky-správní Slovensko, jehož jméno („Slovensko") je poměrně mladé. Je proto přirozeno, že sousedské styky Moravy a Uher dotýkaly se v první řadě Slovenska, a naopak sousedské styky království sv. Štěpána s korunou sv. Václava šly ne oklikou, ale přímo přes Moravu.

V nejstarších dobách, kdy poprvé vyskytuje se Morava v historii, osvětlena kronikami, annaly, geografy, legendisty, tvoří nynější Morava s nynějším Slovenskem společnou říši, velký slovanský stát, Velkou Moravu. Její králové Rastislav a Svatopluk sídlili na Velehradě, tam byla také residence prvního moravského metropolity, slovanského apoštola sv. Methoda. Z Velehradu šířilo se světlo víry Kristovy, z Velehradu vycházela správa rozlehlé arcidiecese, z Velehradu rozdával svatý slovanský apoštol onen veliký dar (grande munus), jejž přinesl z byzantské říše, věrouku Kristovu.

Marně hledáme dnes velkomoravského Velehradu. Pravděpodobně nebyl tam, kde jej hledali historikové do nedávna. Na nynějším poutním Velehradě, bývalém to bohatém cisterciském klášteře vůbec nebyl. Saxa loquuntur, kde není zápisů. A na Velehradě vykopávky promluvily záporně. Hledali tudíž v okolí Starého Města a Uh. Hradiště. Saxa loquuntur, ale vykopávky zase negovaly. Tam nenalezlo se dosud jediné stopy po sídelním městě a hradě velkomoravském. Kde mlčí historie, přichází na pomoc archaeologie. Když její výsledky byly negativní, obrátila se na jiná místa. U stoku řeky Moravy s proudem Dunajským stával kdysi mohutný a pevný hrad Děvín, jehož rozlehlé sříceniny ještě nyní svědčí o bývalé moci a pevnosti. Už r. 864 je to „quaedam civitas, quae lingua gentis illius Dowina, id est puella, dicitur." K tomuto hradu či městu (r. 864 „civitas") vztahují někteří badatelé slova annalisty fuldského k r. 869, že císaře Ludvíka syn Karel přitrhl k nevýslovné Rastislavově pevnosti („ad illam ineffabilem Rastizi munitionem et omnibus antiquissimis dissimilem"), ač annalista nezná jména jejího.

Velehrad začali tudíž hledati na Děvíně, teda na Slovensku. Dokázati se to nepodařilo, protože prameny jsou dosti skoupé

a důmyslné i méně důmyslné jich výklady mohou hovořit pro i contra.

Když moravský historiograf, rajhradský benediktin Dr. Béda Dudík, v německém vydání svých dějin Moravy odvážil se tvrditi, že ani na nynějším Velehradě, ba ani v okolí Uh. Hradiště nebylo sídla či hlavního města Rastislavova a Svatoplukova, kterýsi moravský vlastenec složil a r. 1860 u knihtiskaře Halousky v Olomouci dal vytisknouti posměšnou písničku na Dudíka, která se zpívala na nápěv odrhovačky: „Jeden kaprál od hulánů..." Byli jsme a býváme dosud velmi malicherní. „Nolli tangere circulos meos", mohl zvolati na nepřátelského vojáka Archimedes v Syrakusách, protože byl učeným matematikem. Není to však dovoleno každému, kdo považuje svoje mínění za jedině správné. Dudík v českém vydání dějin Moravy kapituloval mínění, hájenému mladým tenkráte a učeným profesorem brněnským, pozdějším moravským archivářem Vincencem Brandlem. Ale Brandl a po něm Vincenc Prasek nerozhodli o poloze starého Velehradu tak, aby se o věci znemožnila diskuse. Nabyla významu archaeologie, „motyková věda", jak jsme si zvykli nazývati ji v jejich počátcích, a nezastavila se jako Hannibal před branami města. Uherskohradištský inženýr Inoc. Lad. Červinka s dělníky ozbrojenými motykami odvážil se podívati se do útrob země v těch místech, kde se tušil a hledal, ba dokazoval velkomoravský Velehrad. Velehradu nenalezl. A nebyl to ledakdo! Byl to učený starožitník, který dorůstal na prvního v zemi, protože jeho předchůdcové v „motykové vědě" byli jen začátečníky. Ani nebyl průkopníkem nějaké protináboženské nebo proticírkevní myšlenky, tendence nebo školy. Šel jen za svou vědou. Ani neměl předem vytčeného cíle, že nesmí Velehradu nalézti a dokázati tam, kde jej vlastenecké moravské duše hledaly. Chtěl jen svou a svých dělníků motykami přispěchati na pomoc nedostačujícím zprávám annalistů. Nemohl za to, že výsledek byl contrairný. Upadl do klatby vlastenecké společnosti.

Červinka nemohl otřásti velehradskou úctou, nemohl zničiti velehradského kultu. Ani nechtěl. Od r. 1863, od millenárné slavnosti příchodu svatých bratří na Moravu, stal se Velehrad národním palladiem, kde po roky a roky manifestovalo se slovanství nejpřednějších mužů římsko-katolického i uniatsko-katolického světa. K němu vzhlíželi hlavně v intencích slavofilského papeže Lva XIII. a jeho rádce kardinála Mariana Rampolly nejlepší mužové všech slovanských národů jako k pojítku mezi katolickým slovanským západem a pravoslavným slovanským jihem a východem. Tímto kultem nemohla otřásti „motyková věda", protože tu byla mocná vůle národů slovanských, za nimiž stála celá katolická veřejnost moravská a česká. A vůle národa tu mnoho znamená. Vždyť na Velehrad se nechodilo a nejezdilo již jako k hrobu sv. Methoda, který se nikdy a nikým v bývalém klášteře cisterc-

ském netušil a nehledal. Červinka přišel také až dlouho po roce 1885, kdy na Velehradě bylo slavnostně vzpomínáno tisíciletí úmrtí sv. Methoda, ač všichni účastníci dobře věděli, že tam není jeho hrobu. Tam nikdo nehledal oltáře Boží Rodičky, před nímž dle slovanské legendy nalezl metropolita velkomoravský svého posledního odpočinku. Touto vůlí národa nedovedl již ottásti nikdo, jako dnes neotřesou nijaké vědecké důvody a důkazy věrou slovenského lidu, že Slováci jsou samostatným národem.

Ale Červinka nespokojil se důkazem a non, důkazem a contrario, ale hledal proti negaci kladu. Jako Deus ex machina přispěchal mu na pomoc kroměřížský rodák, šef Nejvyššího účetního dvora ve Vídni, Dr. Josef Zavadil. Žena jeho byla Slovenka z nejbližšího okolí města Prešpurku, sám rodinnými vztahy byl poután k nejbližšímu okolí Děvína při stoku Moravy s veletokem Dunajským. Zavadil studoval historické prameny, neušly mu annály fuldského mnicha, četl o hradě Dowina, což v slovanském jazyku znamená děvče, četl o nevýslovné pevnosti Rastislavově. Tím byl přiveden na myšlenku, že by se velkomoravský Velehrad mohl hledati a nalézti na hradisku děvínském. Vydal o tom roku 1912 knížku „Velehrady Děvín a Nitra". Nešel s motykou v ruce, neměl houfu placených dělníků, ozbrojených motykami, ale ustálil se na přesvědčení, že Velehrad je jméno obecné a nikoli topické, a že sídlo vládců velkomoravských nemohlo býti jinde než na Děvíně. Vždyť nikdo nepopíral a nemohl popírati, že za Velké Moravy byla nynější Morava jen částí říše Mojmírovců, ba malou částečkou, ale že jádro její bylo asi na tak zvaném Uherském Slovensku.

Četl jsem jeho knížku, ale nepřesvědčila mne. Žil jsem tenkráte v blízkosti seriosního moravského badatele o době cyrillomethodějské, učeného moravského kněze Františka Snopka. Ba stýkal jsem se s ním denně v kanceláři kroměřížského arcibiskupského archivu. Nedivno, že i já studoval jsem tedy pilně všecko, co se psalo o této době, už proto, aby bylo se Snopkem o čem hovořiti. Nečetl jsem jen, ale přímo studoval. Snopkovi bylo těžko odporovati. Vyznal se výborně ve všech vědeckých kontroversách cyrillo-methodějských, byl doma v edici Mansiho církevních otců, byl doma v Bollandistech. Klassická řečtina byla mu tak běžná, že pannonskou legendu překládal do řečtiny, aby nalezl správný význam. Já jsem měl jiné cíle a jiné práce, ale v tom jsem se s ním shodl, že Dr. Zavadil nepřesvědčuje.

Proč to vypravuji? Vysvitne ihned. Řekl jsem výše, že Dr. Dudík stal se po vydání německého I. svazku „Geschichte von Mähren" terčem jarmarečních zpěváků. Pokračuji. Bylo to někdy na jaře roku 1914. Už zatím se sešlo několik mužů okolo Červinky, ustavili komisi pro archeologický výzkum hradu Děvína, všecko z popudu pobádavé knížky Zavadilovy, měli povolení maďarského ministerstva kultu kopati, avšak s podmínkou, že všecky

vykopávky zůstanou na půdě sv. Štěpána, že se tedy ničeho nevyveze na Moravu. Na Děvíně se již kopalo, vykopávky ukládaly se v Zavadilově „ville" (totiž chalupě jeho ženy) v Děvínské Nové Vsi. Na svých častých cestách po Slovensku, kam jsem měl z Moravy kočičí skok, stavoval jsem se často v Prešpurku. Tenkráte také. Čekal jsem s neznámým mi jinak českým turistou na tramway, která nás měla dovézti na nádraží. Neznámý turista měl ještě v plánu navštíviti děvínské vykopávky. Odbyl jsem jej dosti pohrdlivým gestem: „Dosud tam velkomoravského nevykopali ničeho, a v identitu Děvína se staromoravským Velehradem věří jen dva lidé pod sluncem, stařecký šéf Nejvyššího účetního dvora a jemu na lep nachytaný Červinka." Vedle nás stojící starý, nevysoký, šedivý pán, kterého jsme si nevšímali, pokročí před nás a podávaje ruku praví mi: „Já jsem Dr. Zavadil, ten stařecký Zavadil!"... Hned pohotově se zásobou svého „pramenného" studia chtěl jsem mu vysvětlovati, že jsme se sice nikdy neviděli, že nemůže tedy mého úsudku bráti osobně, ale že... A starý pán, který nebyl ani tak stařecký, vece celkem mírně: „Nejste ještě z nejhorších! Slyšel jsem už horší a ostřejší verdikty o své myšlence." Když po deseti letech sešel jsem se se Zavadilem znova, tenkráte na interní klinice v Bratislavě, kde ležela jeho žena, bylo již vše zapomenuto.

Na děvínském hradisku se kopalo, hledalo, mnohé nálezy se přes zákazy maďarské vlády dostaly na Moravu, ale starý Rastislavův Velehrad nebyl objeven. Sporná otázka zůstala spornou i historicky i archeologicky. Nepřesvědčuje ani r. 1914 v Brně vydaná knížka Červinkova: „Děvín, velehrad říše velkomoravské."

Nevíme, kde ležel Rastislavův Velehrad, ale i kdyby se byl nalezl na Děvíně, anebo snad někde jinde na Slovensku, nebylo by to mohlo nijak utužiti styků Moravy se Slovenskem, protože nynější moravský Velehrad má sice jen mladou tradici, od r. 1863, ale přece takovou, že zůstane Velehradem, na němž podávají si ruce skuteční všeslované, panslávové nikoli politického směru, ale významu nábožensko-kulturního, nábožensko-unionistického, prostředníci mezi Slovanstvem římsko-katolickým a unionisticko-katolickým, a Slovanstvem ritu orthodoxného. Moravští významní kněží a hlavně probošt a pozdější olomoucký arcibiskup Dr. Ant. Cyr. Stojan vybudovali nám Velehrad moravský, na jehož místech nikdy nestál starý velkomoravský sídelní Velehrad Rastislavův a Svatoplukův, ale ani Metodějův, o čemž všichni tito velevýznamní mužové nikdy nebyli a dosud nejsou v pochybnostech. Je tu vůle, svobodná vůle význačných lidí, za nimiž stojí a podpírá je vůle celé náboženské Moravy.

A tento Velehrad byl před světovou zkázou střední Evropy, před ohnivou světa záplavou, jak volává slovenský Dr. Ferdiš Juriga, za mnoho let pojítkem uherských Slováků s Moravou, a

tím s ostatním Slovanstvem. Sem přicházela procesí, vedená uvědomělými slovenskými kněžími, zde slovenští katoličtí kněží načerpávali mezi moravským uvědomělým a národně vyspělým klerem nových sil do boje nejen s maďarskou vládou, ale i s maďarskou hierarchií, či už to byl primas arcibiskup Ostřehomský a či spišský biskup Párvy a či báňsko-bystřický Farkaš-Radnay. Nebylo to politické středisko a Slováci na Velehradě nikdy nehledali politické posily do politického boje, na Velehradě nekuly se plány na př. proti kulturným a náboženským zákonům, zde se nikdy nejednalo o státních matrikách nebo o obligatorním civilním sňatku: Velehrad dštěl rosu na duše a slovenští kněží, mnoho jich nebylo, vraceli se do svých farností osvěženi a posíleni.

Později vzniklo před převratem na Moravě druhé takové středisko, kam se chodili slovenští mužové osvěžiti, to jest Luhačovice, ale o tom nakonec. Vraťme se na Velehrad.

Významu moravskému Velehradu nemohla ubrati „motyková věda" ani tenkráte, kdyby byla přesně a nezvratně dokázala, že velkomoravský Velehrad byl na Děvíně. Byla by se rozřešila vědecká kontroverse, ale dost. Městečko Děvín nemohlo se nikdy státi tím, čím byl se zatím stal poutnický Velehrad. Jednak jest městečko německé, má i německého faráře, jednak nemá ani kostela způsobného pro veliká procesí, pro veliké návaly lidu, pro veliké všeslovanské manifestace, ale ani místa na ubytování a stravování tisíců poutníků. Ale stalo se něco jiného.

Sotva na Moravě začali popírati identitu nynějšího Velehradu s městem sídelním Rastislavovým a Methodějovým, sotva po světové vojně začaly se znova vykopávky na Děvíně, aby se stejně brzy zase zakončily, uvědomili si Slováci, že s moravským Velehradem není věc docela pevná, a když za deset let národní samostatnosti dorostla i jim mladá generace inteligentní, intelektuální, zdvihli hlavu i staří někteří, a začalo se pseudovědecké tažení proti moravskému církevnímu těžišti všeslovanskému. Bez dlouhého kritického vážení a zkoumání vzali jednoduše these Zavadilovy a Červinkovy za dokázané a začali boj proti Velehradu. První byl starý Škultéty, evanjelík, sešedivělý ve službách národa, muž skutečně vzdělaný a zasloužilý, a v knížce své „Nehaňte l'ud môj..." odsunul otázku moravského Velehradu a prohlásil se za Děvín. Věc není vyřešena, pravděpodobně nebyl velkomoravský Velehrad ani na Děvíně, kde se pro jeho existenci nenašlo památek právě tak, jako se nenalezly ani na Velehradě, ani u Starého města, ani v katastru města Uh. Hradiště. A za ním přiskočili jiní. Otázky, které netroufali si vyřešiti ani mužové pro všecko slovanské a slovenské tak předpojatí a zaujatí, jako byl bývalý kapucínský mnich, později tajemník Matice slovenské a sekulární kněz Frant. Víťazoslav Sasinek, vyřešili obratem ruky. Oddisputovali Moravě středisko Velké Moravy, přenesli je bez důvodů a bez kritiky na Slovensko, Děvín povýšili na Velehrad,

arcidiecési Methodějovou vyhlásili Slovensko, na kterém Moravu učinili jen parasitem, příživníkem, přílepkem. Nepřihlédli k důvodům universitního profesora pražského Dra Václava Novotného, který těžiště Velké Moravy nikoli neuváženě a bez důvodů kladl na nynější Moravu, ale aprioristicky a imperativně vyhlásili Velkou Moravou Slovensko, českého knížete Bořivoje vasalem slovenského krále Svatopluka, hrobem sv. Methoděje neznámý a ani jimi neurčený a nenalezený kostel na Děvíně při stoku řek Moravy a Dunaje, sv. Methoděje vindikovali jako apoštola jen Slovákům... Již r. 1927 svolali politický sjezd na Děvín, který mezi jiným také měl úkolem sestaviti petici k apoštolským prahům, aby Řím Slovákům vydal hrob sv. Cyrilla, který dosud ani nebyl objeven v basilice sv. Klimenta na Lateránské cestě...

Slovenské poutě už nyní nedocházejí na Velehrad, protože duševní posily z Moravy není Slovákům potřebí, Na místo náboženských poutí na Velehrad nastoupily pouti na Skalku u Trenčína, k sv. Beňadikovi a Svoradovi. Dr. Ľudovít Zachar („Sv. Cyrill a Metod na Devíne", v Trnave nákladom Spolku sv. Vojtecha, 1928) ani Ján Pöstényi („Slováci a sv. Václav", v Trnave nákladom Spolku sv. Vojtěcha, 1929), nic nedokázali z toho, co si aprioristicky vytkli za dokazatelné.

Ať už byl starý Velehrad na Moravě anebo na Slovensku, čeho důkazu postačitelného a dirimujícího se nedočkáme, neměli jsme se odchýliti od axiomatu sv. Augustina: In certis unitas, in dubiis libertas, sed in omnibus charitas! Až se budou psati dějiny poutí na moravský, nyní jesuitský, Velehrad od r. 1863 počínaje a konče, řekněme rokem 1925, vždy se bude ukazovati na účast slovenskou. Dokáže se, kolik bylo tenkráte lásky a kolik je jí dnes! Ukáže se, co i pro Slováky znamenali arcibiskupové Dr. Bauer a Dr. Stojan, čím jim právě na Velehradě byl řeckokatolický metropolita Szeptycki, čím jim bylo cyrillo-methodějské kněžstvo moravské. A potom na obou stranách pocítíme, že spojené kde vládnou síly, snadno vše se vykoná. Pro duchovné styky mezi Moravou a Slovenskem vykonal dost, pro povznesení národního života na Slovensku v dobách nejtěžšího náporu maďarského bude jeho význam možno doceniti teprve, až budou známy životopisy všech národně činných katolických mužů slovenských, kněží i laiků.

Styky mezi Moravou a Slovenskem, jichž pouti velehradské v minulém a na začátku tohoto století byly jen vzpomínkou, neskončily se ani Methodějovou smrtí r. 885, ani Svatoplukovou r. 894. Ba o Svatoplukovi se vypravovalo, že ani nezemřel, ale na starost uchýlil se do poustky, na horu Zobor nad Nitrou na Slovensku, kde trávil život jako poustevník. Zmizel potom ze Zoboru a žije dosud mezi lidem, kterému se ukáže jako moravský král teprve, až lidu bude nejhůře, aby jej vysvobodil. Jsou v tom prvky pověstí o moravském králi Ječmínkovi, o rytířích

čekajících povelu vysvobodit národ v hlubinách českého Blanika nebo moravského Radhoště nebo slovenského Ďumbieru.

Nitranský biskup byl suffraganem metropolity sv. Methoda. Po jeho smrti byl to nitranský biskup Wiking, který se staral o to, aby žákům Methodovým znemožnil pobyt na Moravě, a jeho přičiněním se stalo, že Gorazd, Angelar, Naum, Sava, Chabr a jiní odešli do Bulharska. A tam napsali legendy, kterými aspoň poněkud osvětlují se dějiny Velké Moravy a veliké působení svatých bratří.

Jestliže v těchto slunných letech mladého politického i náboženského nadšení na Velké Moravě bylo Slovensko spoluúčastno s Moravou, nezanikla tato účast ani ve zlých dobách následovavších po smrti Svatoplukově.

Legenda o třech prutech Svatoplukových neměla by býti výstrahou a poučením jen synům Svatoplukovým, ale měla by míti svou platnost i v nynějších dobách, a to stejně kulturně jako politicky, stejně hospodářsky jako sociálně. Bohužel legenda zůstala zbožnou pověstí. Naučením Svatoplukovým neřídili se ani jeho synové, legenda neznamená ničeho ani dnešním potomkům bývalých Moravanův a Slováků.

V dobách Svatoplukových synů po prvé objevili se v rovinách při řekách Dunaji a Tise krvelační Asiati, z lučných dolin zauralských došlí Maďaři. Arpád, vůdce Maďarů, překročil Karpaty r. 884 a po dvou letech usadil se v Potisí. Už r. 890 obával se Svatopluk jeho vpádu a radil se proti nim v Omuntrsberku, místě dnes neznámém, s bavorským králem Arnulfem. Ale za života Svatoplukova byl pokoj. Teprve po jeho smrti pocítila Velká Morava r. 900 a 901 dobrodiní divých maďarských nájezdů. Asi r. 906 nebo 907 Maďaři rozvrátili říši velkomoravskou a od těch časů vpadali na Moravu a na Slovensko každoročně, donášejíce zhoubu a zkázu. Jejich smělost byla taková, že r. 955 vpadli až hluboko do Bavorska, kde je Němci na hlavu potřeli nad řekou Lechem. Současní kronikáři vypravují, že bojovný Maďar byl udatný až do ukrutnosti a nešetrný až do zuřivosti. Vyhubil celkem slovenské a moravské obyvatelstvo až daleko od svého sídliska, úrodné roviny mezi Tisou a Dunajem. Celé nynější okolí bratislavské až hluboko do Moravy, po Břeclavu a ještě kus k Brnu a k Uh. Hradišti byl v X. století úplně lidoprázdný, protože lid nemohl v těchto krajích setrvati pro strach maďarský.

To byly první krvavé styky mezi Moravou a Slovenskem, nikoli Slováka proti Moravanu, ale oba byli stejně soutrpícími.

II.

Tenkráte byli Maďaři ještě pohany. Je historicky zajímavým zjevem, že český národ byl povolán na to, aby Maďarům svitlo slunce křesťanství. Tu už začínají se styky Čech s Maďarskem, a nepřímo i se Slovenskem, třeba šly také přes Moravu.

Křtitelem Maďarů je pražský biskup sv. Vojtěch, Slavníkovec. Doma nebyl nikdy spokojen. V Čechách bylo tenkráte ještě vždy dosti pohanů, kteří mu nedopřáli klidné duchovní správy rozsáhlé diecése, která dle některých historických badatelů objímala nejen celou Moravu, ale i skoro celé Slovensko, dosahovavši skoro až na východní hranice nynějšího Slovenska, do Zemplína. Doma nebylo proň politicky jisto, protože mezi Slavníkovci a Přemyslovci byly stálé boje o prestyž, abychom se vyslovili moderně. Když ho doma pohani a politické poměry domrzely, odešel jednoduše do světa. Čas pobyl v Italii při Monte Cassino, vrátil se do Čech, zase odešel do Uher a zase se vrátil domů. Asi r. 992 byl v Ostřihomě, kde pokřtil Vajka, syna maďarského vévody Gézy, a dal mu na křtě jméno Štěpán. Odtud odešel do Polska a dále do pohanských Prus, kde na pohanském obětišti stihla ho smrt z rukou pohanských.

Po pražském biskupovi zůstalo v Maďarsku křestné jméno Béla, které nesli potom i někteří uherští králové. Vojtěch slul v Italii Adalbertus a z toho vzniklo toto maďarské národní jméno. Jsou i jiné výklady jména Béla, někteří by je rádi vykládali z jazyka slovanského, ale tento výklad zdá se nejpřijatelnějším.

Ale styků Maďarska s Čechami bylo poměrně málo. Když r. 1075 bojovali vedle sebe vojáci moravští se slovenskými ze stolice Nitranské v bitvě u Vácova v domácích rozbrojích královského rodu Arpádovců, byla zase už Morava na jevišti. Mezi Čechy a Moravou byly přirozené styky mezi údy téhož státu, ale Maďarsko už byl stát celkem jiný. Nebyl bez styků s Čechami, mohli bychom vypravovati o svatbách mezi Přemyslovci a Arpádovci, o válkách mezi nimi, o bitvě u Kroissenbrunnu, o manželce Přemysla II. Otakara, Kunhutě, o stycích za krále Václava II., kdy dokonce český králevic Václav stal se nositelem uherské koruny, byť i jen na časek, až mladého hocha na Budíně celkem by byli zkazili mravně, kdyby byl otec nevzal si chlapce zase do otcovské moci. Bylo by lze hovořiti o stycích Slovenska s Prahou po založení pražské university císařem Karlem IV., kdy dostalo se Uhrům hlasu ve věcech universitních. A tenkráte věru bylo Uhrů, to jest Maďarů, na pražské universí velmi málo. Uvádí nedávno zemřelý Jaroslav Vlček v dějinách české literatury, že to byli posluchači z poněmčené Spiše, z Košic, z Kéžmarku, Bardějova a z Revúce, ze Zvolena a z Necpal, ze Žiliny a z Trenčína, z Píšťan, Trnavy, Šaštína a z Nových Zámků. R. 1415 byl rektorem vysokých škol pražských M. Brikci, rodák z Budína, ale jistě nikoli Maďar, protože se úplně pohusitštil.

Již otec Karlův, král Jan, měl styky se Slovenskem, když se proti němu postavil hrabě Trenčanský Matouš Čák. Mohli bychom vypravovati o husitských vpádech z Moravy na Slovensko, o Bedřichovi ze Strážnice, Žižkovi a konečně o třináctileté době

Jana Jiskry z Brandýsa (1440—1452). A kdybychom šli dále, zastavíme se před králem Matějem Korvínem, jehož maďarští historikové obviňují, že vydal řadu listin českých a ani jedinou maďarskou. K manželství měl dceru českého krále Jiřího z Poděbrad, ale potom vedl s Jiřím vojnu, v níž nejvíce utrpěla Morava. Za této války na Moravě zanikla řada osad, celé dědiny zmizely s povrchu, na katastrálních mapách dnes hledáme jich jména v jménech polních tratí. Ani vojna husitská, kdy také Morava byla uherským vojskům císaře Zikmunda první na ráně, nezpůsobila na Moravě takovou pohromu, jako vojska tohoto krále, který později se stal moravským markrabětem a vydával jen české a nijaké maďarské listiny! Ve vojště Matějově bylo mnoho vojáků Slováků, kteří nesli zkázu do moravských dědin osedlých českým lidem.

III.

Mezi Moravou a Slovenskem byly styky vždy bližší a důvěrnější, než mezi Čechami a Uherskem. Kořen tkví už v samém blízkém sousedství.

Když po smrti krále Jiřího stal se markrabětem moravským Matěj Korvín, král uherský, byla jednota království českého a jeho zemí roztržena. Všecko bývalé úsilí Karla IV. i Jiřího z Poděbrad, všecky výsledky jejich snah, aby království české stalo se střediskem středoevropské politiky, byly zničeny. Morava neměla mnoho čeho litovati, protože uherský král ukázal se zemědpánem přístupným i spravedlivým. Morava nebyla při jeho dvoře terra incognita. Předním důvěrníkem a rádcem Matějovým byl morovský rodák Jan Filipec, zvaný též Vítězem. Pocházel z Prostějova z chudých rodičů. Přiznával se původně k učení husitskému a sloužil ve svých mladých letech jako písař u Jana Tovačovského z Cimburka a pak u jeho synů Ctibora i Jana. Vynikal neobyčejnými dary ducha i postavou ušlechtilou, u pánů Tovačovských nabyl spanilých mravů a příjemného obcování. Tam jej poznal Matěj Korvín. Přijal jej k svému dvoru, kde Filipec přestoupil na katolictví a stal se z vůle královy biskupem varadínským. R. 1482 zemřel olomoucký biskup Tas z Boskovic. Král Matěj jako markrabě moravský nepřipustil nové volby, kterou podle starých práv měla vykonati kapitula olomoucká, ale vyžádal si na papeži Sixtovi IV., že směl jmenovati administrátorem biskupství Jana Filipce. Filipec byl tenkráte již zámožným člověkem. Zajímavo, že jmění svého, získaného jednak ve dvorských službách krále Matějových, jednak z důchodů biskupství varadínského, užil na štědrá a bohatá nadání klášterův a kostelů na Moravě. Založil také františkánský klášter v Uh. Hradišti, který trvá do dneška. R. 1492 odřekl se všech důstojenství, vstoupil do františkánského kláštera v Olomouci jako

prostý mnich a zemřel ve svém klášteře v Hradišti Uh. r. 1510 ve věku 78 let.

Od r. 1492 bylo biskupství olomoucké teďa znova volné. Kapitula zvolila sice věhlasného humanistu, Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, ale papež jej nepotvrdil. Důvody jsou průhledné. Jednak přimlouvala se za Hasištejnského také strana pod obojí, vedle císaře Bedřicha i českého krále Vladislava II., jednak papežská stolice nebyla tenkráte obsazena podle srdce božího. Papež Alexander VI. chtěl příjmy biskupské zachovati pro některého svého milce, nebo dokonce pro člena svého rodu, Borgiů. Biskupství bylo obsazeno teprve r. 1497. Biskupem stal se člen bohaté uherské šlechty, vlastně šlechty osazené na Slovensku, Stanislav Thurzo de Bethlevfalva (z Betlenovec), jehož rod měl hrobku ve spišském městě Levoči, kde v katolickém chrámě Thurzovské náhrobky dosud jsou uměleckou pamětihodností.

Byla to doba, kdy na Moravě usazovala se již bohatší i drobnější šlechta ze sousedního Slovenska. Rod Roketnických z Luďanic držel již r. 1457 významný a cenný statek Chropyň při Kroměříži. Luďanicové pocházeli z Luďanic v nynějším okrese topolčanském, na Moravě se rozmohli i vzmohli, takže po čase náleželi k nejpřednějším stavům v zemi. Statek biskupský Kroměříž byl r. 1435 králem Zikmundem zastaven husitskému válečníku Smilovi z Moravan a z Ojnic a bratřím jeho. Roku 1469 Matěj Korvín vyplatil je od Mikuláše z Moravan a zastavil v mnohem větší sumě bratřím Jaroslavovi a Zdeslavovi ze Šternberka, pánům katolickým. Tito r. 1479 postoupili zástavního listu králova bratřím Emerichovi a Štěpánovi Zápolským, magnátům uherským, kteří dotud drželi dědičně hrabství Spišské. Smluvčím byl moravský zemský hejtman Ctibor Tovačovský z Cimburka.

I některé jiné statky na Moravě držela již uherská šlechta, ale nikoli maďarská, než slovenská. Na př. zeměpanský Brumov těsně na moravsko-slovenských hranicích, na jehož statcích ležel i důležitý Vlárský průsmyk, byl už r. 1480 zastaven Ladislavovi Podmanínskému z Podmanína, sousedu velmi nepokojnému, jenž více stál před zemským soudem brněnským nebo olomouckým, než spokojeně seděl na brumovském hradě. Východiskem rodu byla nepatrná nyní vesnička Podmanín v okrese Považskobystrickém. Po Ladislavovi uvázali se r. 1492 v zástavu brumovskou jeho synové Michal a Štěpán, ale již r. 1500 seděl na hradě zástavním právem Jan Meziříčský z Lomnice, jemuž král Vladislav II. Brumov s celým příslušenstvím r. 1503 prodal. Štěpán Podmanínský stal se potom biskupem v Nitře. Podmanínští však nezapomněli Moravy, ani když se z ní vyprodali a usadili se na Slovensku. R. 1538 Jan Podmanínský vpadl zbrojnou rukou na Moravu Vlárským průsmykem, zbil a zranil rybníkáře Adama Lomnického na Brumově, ale vpád ještě téhož roku opakoval, škodil velmi na statku brumovském i na sousedním světlovském

Panství vsacké (Vsetín) držel do r. 1473 Jan Tovačovský z Cimburka, po němž je dědila jediná dcera Kunka, vdaná za Jindřicha z Boskovic a na Černéhoře, po jehož smrti vdala se znova za Petra od sv. Jiří a z Pezinku, vojvodu Sedmihradského. R. 1480 přijala jen na Vsetín na spolek, ale ještě za života převedla naň veškeré své vlastnické právo. Petr držel Vsetín do r. 1502, kdy jej prodal Janu Kunovi z Kunštátu a bratřím jeho. Sv. Jur a Pezinok jsou města blízko Bratislavy, v kostelíku v Neštychu těsně vedle Sv. Jura byla hrobka tohoto rodu, do dneška pak je v kostelíku mramorový sarkofág jednoho z hrabat.

Moravští stavové neviděli rádi, že se na Moravě usazuje a také rozšiřuje uherská šlechta. Měli s ní již smutné zkušenosti. Hrady Sehradice a Světlov blízko uherských hranic držel v první polovici století XV. hrabě Pankrác ze sv. Mikuláše v Liptově a na Branči (ve stol. Nitranské, v okrese myjavském), který spolu s Janem Mesupekem konali z těchto hradů loupežné nájezdy, které jim sice stavové moravští zapověděli, což však nepomohlo. Proto někteří z přední šlechty v zemi, mezi nimi zemský hejtman Jan z Tovačova a z Cimburka, nejvyšší maršálek český Pertolt z Lipé, moravský podkomoří Beneš z Boskovic a z Černéhory, Jan z Pernštejna, Lacek z Šernberka a z Lukova a ještě jiní, koupili r. 1449 oba hrady, „aby se nám z těch zámků a hradův a pro ty zámky více v tejto zemi naší škody nedíly". Tento Pankrác byl původně spojencem, přítelem a pomocníkem Jana Jiskry z Brandýsa, ale jsa mužem nadmíru smělým a násilným i ukrutným, volil sobě raději hráti na Jiskru sám a proti mistru a vzoru svému zdvihal mnohé i ne vždy nešťastné boje, až téhož r. 1449 smírem v Kremnici uzavřeným se s ním konečně smířil. Souvěké dějiny uherské i rakouské vypravují obšírně, jaké závady byly zemím okolním od Pankráce, kterýžto maje vojsko své zvláštní, ve stol. Turčanské i na pomezí moravském a rakouském počínal sobě drahný čas jako mocnář samostatný a nikomu nepodlehlý.

Zápolští byli první magnáti uherští, kteří drželi veliké panství přímo v srdci Moravy, biskupský Kroměříž. Nedivno proto, že moravští stavové pohlíželi na ně křivým okem. Sám Ctibor Tovačovský z Cimburka, který byl smluvčím a ručitelem za pány ze Šternberka, byl téhož mínění jako jeho vrstevníci. Přece však podepsal se jistcem na ceduli řezané, kterou r. 1479 umlouván byl způsob, jak Šternberkové mají Zápolským vydávati listy zástavní, jež všecky ani nebyly v jich rukou. Když však statek tovačovský po smrti Cimburkově a jeho synovce Adama a po krátké vládě Jana z Šelnberka a na Kosti a manželky jeho Johany z Krajku, přešel na Viléma z Pernštejna, vznikl v tomto bohatém pánu mocný i účinný odpůrce uherské šlechty, usazující se nejen na moravsko-slovenském pomezí, ale zasahující již i do středu země. Když na biskupství byl papežem Alexandrem VI. dosazen

příbuzný uherského palatina, Thurzo z Betlenovců, staral se pan Vilém všemožno o to, aby novotný biskup zase mohl přijíti ke Kroměříži. Thurzo byl také uherský šlechtic, ale narozený a vystudovaný v Krakově, jako biskup přední stav v zemi, tedy moravským pánům nijak nebezpečný, protože často na ně odkázaný. Vilém z Pernštejna sám se chválí svým úsilím, které již r. 1500 přivedlo k cíli. Král Vladislav II. dal na výplatu Kroměříže 8000 dukátů, otec biskupův půjčil svému synu druhých 8000 dukátů, a Zápolští v této sumě vzdali se svých zástavně-právních nároků, biskup stal se držitelem a užívatelem statku, který náležel k olomouckému biskupství snad již od jeho vzniku, jistě však od r. 1110.

Ale příliv uherské šlechty ze Slovenska na Moravu se tím nezastavil. Biskupové měli něco přes sedmdesát drobných lenních statků na Moravě, ve Slezsku Opavském, ba i v Čechách. Na některé moravské manské statečky již biskup Thurzo dosadil drobné zemany a šlechtice, krajany svých rodičů. Ale ti nebyli stavům trnem v oku, protože neměli slova ve věcech zemských, hledíce k manským sněmům a manským soudům biskupským, jichž sídlem byl Kroměříž.

Všude nemohl si pomáhati pan Vilém tak snadno, jako u Kroměříže, kde dostačily přímluvy u císaře, anebo na Třebíči, kterou držel v zástavě uherský nám jinak neznámý šlechtic Herczig Petr, markraběcí úředník na Špilberku. Benediktinský klášter v Třebíči tenkráte ještě trval, král jeho chudobu dobře znal, ale přece mu zastavených statků nevrátil, nýbrž zastavil je r. 1490 a 1491 znova samému panu Vilémovi. Hledal pan Vilém i jiné cesty. R. 1520 dne 3. března píše Adamovi Polickému z Police a Vilémovi Prusinovskému z Víckova, aby k tomu vedli na sněmu stavův moravských, aby uherským pánům v Moravě na pomezí uherském osazovati se nebylo dovoleno. Píše: „Pak to jest vždy opatřeno bývalo, aby se Uhři pod žádným způsobem v této zemi nesadili; jakož pak pan Štefan všel v Kroměříž, jiní vešli v Třebíč, ve Hradiště. Pak — mohu říci — jednáním mým z daru Pána Boha Všemohoucího vyveden jest z Kroměříže pan Štefan,... aby kněz biskup k Kroměříži mohl přijíti, jakož se tak stalo."

Nikde v „Památkách sněmovních" jsem se nedočetl, že by sněm byl učinil nějaké opatření, spíše se zdá, že sněm v každém jednotlivém případě, když uherský nebo i jiný zahraniční šlechtic zakoupil se v zemi a ucházel se o inkolát, rozhodoval, anebo aspoň uvažoval zvláště. Aspoň r. 1593, když na zemském sněmu v Olomouci v pondělí po památce Božího Těla byl přijímán do země uherský šlechtic Jan Madačanský z Madačan, rovněž Slovák, který měl nějaký stateček blízko při zemské hranici, zjišťovali stavové moravští, nechoval-li se sám nebo jeho předkové nebo příbuzní k zemi moravské nepřátelsky.

Rudolf Linhart:

Překlady Marie Herbertové.

(Z rukopisné pozůstalosti.)

Básnictví

je umění nejosobnější a proto poesii lze nejnesnadněji definovati. „Le stile c'est l'homme," pravil Buffon, a Schiller definoval podivuhodně básnickou tvorbu, an zpíval:

Jako když bouře jek v horách zní,
a nevíš, zkad přichází, odkud hřmí,
jak zdroj z ukrytých hlubin se valí,
z vnitra pěvcova píseň zvučí tak
a probouzí neznámých citů mrak,
které v srdci tajemně spaly.

Filosofové, psychologové, učenci a empyrikové psali o tajemství básnické tvorby a nerozřešili problému ani zdaleka, jako nerozřešili ani zdaleka věčné, základní otázky: „Co je život? Jak povstává?" Ano, básnictví souvisí tak úzce s lidským životem jako žádné jiné umění, pokud je totiž pravé a z duše zrozené. Vylučujeme předem sta a sta veršotepců, sta a sta fotografů všednosti, nepovolané a sensační spisovatele. Možno býti dobrým znalcem lidí a nebýti básníkem. Možno býti bystrým pozorovatelem, milovníkem umění, znalcem krásna, zbožným, mravným, duchaplným člověkem a přece básníkem nepovolaným, pokud jen možno. Ale, je-li někdo tím vším a má nad to i hluboký cit, nejširší pochopení, nejbožštější soucit, intuitivní znalost skrytých věcí, otevřené smysly, které zprostředkují srdci dojmy tisícerými cestami, plamenný hněv proti nespravedlnosti, žhavou lásku k dobru a nad to měkkou duši, jež tvoří nejčarovnější rhytmus verše a slova, pak měl by ovšem v sobě několik podmínek státi se velkým básníkem, předpokládáme-li ještě vždy, že má tvůrčí sílu a pracně získanou techniku.

Básnická tvorba

je zcela individuelní. Jeden básník pracuje dle pevných plánů, ten zas vyvinuje všechno z charakterů; onen dá se vésti okamžikovými nápady. Co mne se týče, užila jsem těchto tří method a ještě mnohých jiných. Měla jsem často pocit, že má práce pudí mne tam, kde mne chce mít, že vůdcem je látka, ne já. Můžete to odsouditi příkře. Ale nejsou to mé nejhorší práce, jež vznikly tak a mám slavné kolegy. Za tvorby odchýlila jsem se od původních úmyslů, poněvadž osoby mé básně poučily mne lépe. Šly svými osamělými cestami a ne mými, a nechala jsem jim volnost, jako dobře vychovaným dětem. Dosáhly už svých cílů.

Básníkova cesta k dokonalosti.

Divila jsem se časem, když jsem čtla v některé z dřevěných kritik, jež jsou bohužel v Německu na denním pořádku, že měla jsem to udělat tak nebo tak. Dobře se mluví takovým lidem. Nemají ani potuchy o fatu, jež jest nad dílem básníkovým. Nemůže dát víc, než dovoluje vývoj jeho mohutnosti v té době. Většinou dává méně, neboť zvolna, zvolna přicházejí lidé a básníci k nejhlubším pramenům své síly, na nejvyšší vrcholy své moci. Při tom jest nutna i součinnost mnoha šťastných okolností. Hlavní je, abychom slyšeli z každého díla aspoň z dálky hluboký šum podzemních pramenů.

Kritika bezectná.

Spisovatele možno kritisovati, poněvadž stavěl své dílo cílevědomě, jako stavitel dům. Básníkovi nutno rozuměti. Nutno míti vlastní hlubiny a výšky, aby to bylo možno. Velmi málo jest jich u nás, kdo byli by s to. Každý však osobí si pochopení. Tak čteme pouhé obsahy práce, jejíž cena leží v jemnosti citu a myšlenky, čteme prázdné chvalozpěvy, jež jsou citlivému básníku ranou do tváře, nebo zlomyslné věty, jež prýští z osobní nenávisti. Kritik, který jednou pohaněl z osobních důvodů, nebo pochválil proti lepšímu přesvědčení, měl by býti bezectným. I žurnalistická čest jest pojem právně platný. Bohužel, nutno to časem zase zdůrazniti.

Kritika přátelská.

Ale, což nemá býti dovoleno přátelům básníkovým psáti o básníku? Jistě, že ano. Ba, odvažuji se říci, že dlužno pouze jako přítel přistoupiti k básnickému dílu, jež třeba pojímati vážně, nikdy jako nepřítel. Zlomyslní kritici vznešeného díla jsou listy hanby v knize lidstva. Vždy zmíniti nejprve dobré a krásné, potom nedokonalosti. Tak žádá toho slušnost a úcta, již dlužíme zápasícímu talentu.

Básníkovy modely.

Pracovala jsem skoro vždy dle modelů, nikdy však otrockým způsobem. Upoutal mne nějaký lidský problém, i přemýšlela jsem, jak vyvine se ten neb onen charakter za takových okolností. Na tom jsem vystavěla. Stalo se mi, že jednotlivosti staly se pak podivně životními, ač jsem jich neopsala tak právě z života. Druhdy jsem i narazila, poněvadž někteří se domnívali býti portrétováni. To nebylo mi nikdy lhostejným. Ba připravilo mi mnohé neklidné noci a těžké dny. Neboť jest hořké, když zranili jsme tam, kde chtěli jsme odpovídati pouze životu a jeho skutečnosti.

Živoucnost osob básníkových.

Posledně přihodilo se mi též často, že oživly osoby mých povídek, že psal mi někdo z dálné dálky: „Ale jak zvěděla jste o mém údělu? Jak znala jste tak přesně mé vnitřní pochody?“

Teprve od chvíle, co množí se takové dopisy, věřím ve svou schopnost a děkuji Bohu za drobet básnické vševědoucnosti, jež dala mi pochopiti a pomoci tomu neb onomu.

Mravnost umělcova.

Umění má tak mnoho stupňů, jako všechny jiné formy života a jeho činnosti. Jistě možno býti dokonalým hrnčířem a zároveň prohnaným podvodníkem. Hrnčířství nevyžaduje vnitřních vlastností. Vyžaduje smyslu pro formu a barvu, školeného oka a obratné ruky. Možno býti i znamenitým krajinářem a tvůrcem obrazů květin i tichého života a při tom pociťovati vražedné choutky, jak dokázal nešťastný Oskar Wilde ve svých „Návěstích". Možno smoliti bez hlubokého života citového formálně dokonalé, zvučné verše. „L'árt pour l'art." Proč ne? Nemožno však bez vznešených vlastností mravních, bez vyššího pojetí světa a života vytvořiti něco lidsky dokonalého, ničeho uklidňujícího, oblažujícího, trvalého, domácího, řekněme věčně platného. Působiti umravněle, povznášivě, výchovně, jak působiti má velký básník, velký malíř, velký sochař, k tomu patří mravní síla a aspoň snaha po souladu života s vysloveným ideálem.

Umělec vychovatelem.

„Velcí stylisté jsou velkými svůdci," mínil někdo, my však chceme, aby velcí stylisté byli velkými povznášiteli a vychovateli.

Osobnost v díle.

Třeba dáti do díla sama sebe, jinak zůstane prázdným. Originálnost není ničím jiným než pravdivostí. Způsob našich pozorování jest naší vlastní charakteristikou, neboť vidíme pouze, co máme v sobě.

Dojmy básníkovy.

Jest jistě třeba, aby básník dostával nové a silné dojmy. Právě tak jest třeba, aby nestávalo se tak příliš často. Žíti v tiché usebranosti a píti jen časem z plnosti zjevení, zachovává čerstvým a schopným dojmu.

Chudoba básníkova.

Příliš velká chudoba a stísněnost též neprospívají básníku. Říkejte si proti tomu, co chcete. Měli bychom dáti básníkům volné lístky celým světem, aby se jim otevřely všechny skryté krásy zemí, moří a pralesů, všechna místa umění, abychom tak uslyšeli vždy více radostných a veselých písní a popisů krásy života a méně bolestných žalob a zpěvů osamělosti. Neboť úkolem básníkovým jest stupňovati chuť k životu svého národa.

Podceňování básníka.

Když dýchali jsme dlouho vzduch literárního života, jest o-

pravdu zábavné pozorovati, jak opakují se i tu tytéž zjevy. Třeba jen, aby napsal autor úspěch mající, mnoho kupovanou, mnoho čtenou knihu, a můžete být jisti, že zvedne se řada literátů, kteří ubezpečují, že jest hanbou pro naše nesoudné publikum, že kniha je bezcenným brakem, a že nemožno prostě pochopiti, co na tom lidé vidí.

Závist spisovatelská.

Závist hraje v našem literárním životě velmi důležitou úlohu. Neboť při absolutně zavržitelném způsobu anonymní kritiky jest autor vydán svým nepřátelům, a každý vynikající autor má nepřátely, na milost a nemilost. Je velmi málo literátů, kteří dovedou se nepředpojatě radovati z krásných a dobrých výkonů jiných. Ale kteří toho nedovedou, dokazují své malicherné smýšlení. Velikost pojetí života jest jim odepřena.

Přirozenost a umělkovanost.

Býti milován naivním davem, není prý příznivým znakem, praví literáti, kteří vepsali „l'art pour l'art" na svůj prapor. A přece může pouze naivní tvorba původního talentu dotknouti se nervu pochopení národního a stojí tak vysoko nad literárním umělkováním jako prales nad anglickým parkem.

Umění a příroda.

Podivný klid a samozřejmost, jež mluví z opravdu velkých děl uměleckých, působí na duši touž uklidňující silou jako osamělá velkolepost přírody.

Nálada v umění.

Nálady jsou osvícením. Když mizí, zůstává skutečnost. To třeba míti na zřeteli i v umění.

František Kyselý:

Ritornel o pěnkavě.

Proč pěnkava se dává v prozpěv plesný,
když na vodách se lámou tuhé ledy?
Chce býti první zvěstitelkou vesny.

František Odvalil:

Překlad svatováclavské legendy „Ut annuncietur".

Aby zvěstováno bylo v krajích českých jméno Páně a slyšena byla velikost chvály Jeho ve všech končinách jejích a roznesla se až k nejvzdálenějším pásmům země, zalíbilo se Slunci spravedlnosti ozářiti paprskem milosti své zemi českou, aby rozehnány byly tmy nevěry a nevědomosti.

Shlédl tedy milostivě Pán ze svaté výsosti své k lidem a v zemi české narodil se urozený hošík, jménem Václav, z urozené rodiny pocházející, od otce totiž Vratislava, děda pak Bořivoje, prvního to křesťanského knížete Čech, který mnoho protivenství i vyhnanství pro obhájení pravé víry byl snášel, a babičky Ludmily, ženy to věrou i skutky Pánu Bohu nejoddanější. Uvažme tedy, bratří nejmilejší, jmenovaného hošíka rodokmen, abychom viděli, jak štědrá k nám byla Prozřetelnost.

Z obrany voje (Bořivoj) vychází vrácení slávy (Vratislav), z vrácení slávy pak rodí se větší sláva (Václav), jakožto ještě slavnější dané jméno bera a slavných otců vznešenost životem, mravy i svatosti nad vše předstihuje. Neboť jako veliký zastkvěl se u Boha i lidí v chlapectví svém i v jinošství, větší ještě v kvetoucím mladém věku, největší ve své smrti a po smrti Bohu ve vlasti a vlasti v Bohu zanechal slávu a čest.

Jmenovaný zajisté hošík, jakmile v jinošství svém možnost svobodného vyjadřování dosáhl, mluvil mezi knížaty moudrost úžasnou. Do žertů a rozmluv šašků se nemíchaje, směšných a prázdných bajek neposlouchaje, ani divadel, marných her nebo různých lehkostí nevyhledávaje, ale ke prahům chrámů, tehdy ještě velmi vzácných se utíkaje, zbožně naslouchal tomu, co tam čteno neb zpíváno a pokud jen útlý věk dopouštěl, hluboko si vše do paměti vštěpoval.

Pak hoch ten, obdivu mužů i kmetů hodný, požehnáním Boží milosti jsa předcházen, jednoho dne otci k nohám se vrhnuv, pokorně prosil, aby jej dali vyučiti písmům svatým. Té naléhavé žádosti laskavý otec vyhovuje a vida, že srdce hochovo nebeskou tužbou hoří, posílá jej na hrad, řečený Budeč, a poroučí jej tam knězi jménem Ducyovi (Ucenovi), aby jej písmům svatým vyučil.

Začal tedy hošík knihy písem svatých co nejupřímněji objímati a často i líbati a sluchu k cvičením svým ochotného bedlivěji nakláněti, čtené v paměti utvrzovati, jako ovečka přemoudrá často u sebe přemítati a vše to ve schránce srdečka svého ke prospěchu mnohých horlivě sbíraje uchovávati, aby ani jemu žádné hluboké a skryté tajemství písem svatých neznámo nebylo. V krátkém čase prospěl nesmírně, a není divu, neboť není mezer

nebo průtahů v učení tam, kde předchází koho dar Ducha svatého. Diví se potom učitel takové v žákovi ducha schopnosti, diví se sourozenci jeho tak hojnému a vysokému pokroku a tvrdí, že se na něm vyplnil verš žalmu, který praví: „Nade všecky své učitele rozuměl jsem, neboť přikázání tvá jsou mé přemýšlení." Zmýlilo se na něm slovo z Genese Mojžíšovy: „Nakloněn jest všeliký věk od mladosti své ke zlému," neboť tohoto přesvatého mládence věk nakloněn byl k dobrému, k jeho slyšení, přemýšlení, činění i vnukání.

Zatím tedy co úcty hodný mládenec dnem i nocí školnímu učení se věnuje, otec jeho zbožné paměti, Vratislav, vkročí na cestu všelikého těla, aby přijal, jak doufáme, za málo mnoho, za věci pozemské nebeské, za pomíjející nepomíjitelné. I schází se všech urozených Čechů, starších i mladších, sněm ke zvolení vévody. A po mnohém mezi sebou vyjednávání a po umlčení některých nevěřících strany protivné, všichni souhlasem za krátko zvolí za vévodu Václava.

Bez meškání posílají slavné poselstvo na jmenovaný hrad a odvolávají, ba správněji odtrhují jej od učení a proti jeho vůli a po mnohém a dlouhém vzpírání nastolují jej na otecký stolec knížecí, při čemž duchovenstvo zpívá Te Deum laudamus, lid pak odpovídá Kyrieleyson. Jak zmateni byli onoho dne ďábel a údové jeho, jak sladce zněl však božský jásot v ústech služebníků Krista Ježíše, jak si navzájem zbožné duše blahopřály! Těší se duchovenstvo, radují se světští lidé z takového knížete Bohem daného, který by i vlast od nájezdů nepřátel hájil, v ní nevěřící k cestě spásy věčné obrátil, duše pak věřících zbožným příkladem i klenoty ctností ozdobil; což on také s dostatek učinil, jak pozdější události ukázaly.

Zvolený tedy vévoda, poněvadž ještě jinošství hranice nepřekročil, společnou radou velmožů odevzdán jest k vychování své bábě Ludmile. Neustal však nikterak v pěstování nauk, ale učitele maje vždy s sebou, horlivě bohatství vědy sbíral, zákon Páně dnem i nocí rozjímal, a vše, co buď činil nebo činiti zamýšlel, pomocí Boží se mu dařilo a v dobré obracelo.

Matka však jeho, druhá to Jezabel, a bratr, ačkoli mladší, druhý Kain, oba nesmírně krutí, záviděli mu jeho dobrých skutků a spasitelné snahy, a pokud jen mohli, s lidmi sobě podobnými se snažili odvrátiti jej od svatých úmyslů a zabrániti jeho úsilovným snahám. Někteří tedy veřejně, někteří potají jej nenávistně napadali a mnozí téměř denně jemu se rouhali a také jiných obtíží co nejvíc mu působili, nikdy neb zřídka jen ustávajíce slovy potupnými a hanlivými naň dorážeti. Duchovní a kněze k němu přicházející, někdy oškrabky pohazovali, někdy pruty zraňovali. Bojovník krále věčného všemu tomu v pokornou odpověď prapor mlčení a štít trpělivosti s jasnou tváří nastavoval. Naučil se ze čtení písem svatých, že dokud nás kolej

světa tohoto nese, vždycky tu bude i trpělivá dobrota i utiskující nepravost, připomínaje si častěji slovo evangelia: „Blahoslavení jste, když lidé vás budou pronásledovati, všecko zlé o vás lhouce pro mne," i slovo apoštolské: „Nedávej se přemoci zlému, ale přemáhej zlé dobrým." Za takové pronásledovatele a zlobu jejich častěji na modlitbách před Pánem úpěl, nikoli pomstu, ale odpuštění pro ně vyprošuje a za zaslepené srdce jejich Boží milosrdenství vzývaje, jako ochotný plnitel přikázání, které praví: „Milujte nepřátele své a modlete se za ty, kteří vás pronásledují a vám na cti utrhají."

Když pak svatý vévoda, Bohu i lidem přemilý, v nevinnosti jinošský věk svůj překročil a obvyklé síly mužné mladosti došel, štítem víry a přilbou spasení se oděv a meč Ducha svatého uchopiv, zavolal k sobě matku svou i jiné, kteří se mu na cestě Boží protivili i řekl jim: „Proč jste dosud proti mně svou tvrdou moc chtěli vykonávati, zbraňujíce mi učiti se písmům svatým a sloužiti králi věčnému? Měli byste již dost na tom míti, jak jste dosud tvrdost svou na způsob vládců nade mnou vykonávali a předsevzetí má k příkazům Pána Boha mého mařili. Nebudu vás již déle v úctě poslouchati, chci nyní již trvale Bohu sloužiti a od svaté kázně neb od učení písmům nikterak nemíním ustoupiti. Čiňte co chcete a rozněťte proti mně ještě těžší pronásledování. Vaše marná krutost ve mně nikdy nenajde než služebníka a učeníka Krista Ježíše a všech jeho služebníků přítele a obhájce."

Od toho tedy dne jeho matka, která by po zásluze spíš macechou než matkou slouti měla, i její spolčenci přestali sice proti služebníku Božímu zuřiti veřejně, neodvažujíce se hanobiti jej. Tajně však, kde a jak jen mohli, návodem ducha zlého pověst i osobu muže Božího i všecky věrné služebníky jeho urážeti a pronásledovati nikdy nepřestali.

Tou dobou také s velikou ctí povolal z vyhnanství kněze a kleriky, kteří po sousedních a cizích krajích se byli rozprchli pro hanebné pronásledování od synů Belialových a především pro zavraždění věru šťastné a přeblažené služebnice Kristovy Ludmily, kterou oni za života i ve smrti v osobě její vlastní, po smrti pak v přátelích a domácích jejích milých pronásledovali loupením, mučením a násilím.

Tou dobou také blažený muž otevřel zase chrámy, které po dlouhý čas byly zavřeny. I zajásala víra křesťanská rozšiřujíc se a vzrůstajíc, ďábel pak a sluhové jeho den ze dne více ztráceli. Klerikové také ze sousedství, slyšíce o slavné pověsti a svatém životě blaženého vévody, přicházeli k němu s ostatky a knihami ke službám Božím potřebnými. Kteréž on otcovsky přijímal, některé žádal, aby u něho zůstali, přislibuje neb uděluje jim hojnost obročí, jiné pak důstojně a štědře obdařiv, zase domů propouštěl, modlitbám jejich se snažně poroučeje.

Věrný byl a moudrý, pravdomluvný, v soudě spravedlivý, v radě obezřelý, dobrotivostí znamenitý, všelikou poctivostí mravů přeslavný. Službu Bohu povinnou zbožně a vytrvale konal. V modlitbě přehorlivý, znaje písmo: „Bez ustání se modlete!“ Opásán zbraněmi ducha proti všemožným úkladům nepřátel viditelných i neviditelných, ve válečných věcech statečný, v protivenstvích jasné mysli, v příjemnostech mírný. Proti pyšným rázný, k mírným a pokorným družný, ctností vznešený, věrou pak a skutky ještě vznešenější. K císaři se měl s vojenskou statečností, ke Kristu se zbožnou nevinností a přikázání evangelia i ve zbrani jsa pamětliv, dával Bohu, což Božího a císaři, co císařovo jest. Takovou také vynikal pokorou a trpělivostí, že zdál se býti ne tak vévodou urozeným jako spíše mnichem přepokorným, podle slova písma: „Čím větším jsi, tím více se ve všem pokořuj!“ Pln jsa milosrdenství, k bědným a nuzným soucitný, k duchovním uctivý, potěchou byl zarmoucených, radostí chudých, otcem sirotků, ochráncem vdov, navštěvoval uvězněné, vysvobozoval zajaté a vlídně potěšoval všecky nuzné.

Hořel zajisté v srdci blaženého muže slavný oheň lásky a soucit nade vše milující. Aby nikdo z křesťanů snad následkem pomluvy nespravedlivého trestu neutrpěl, v celém vévodství svém žaláře zrušil, šibenice skácel a všecka mučidla zničil.

Když pak někdo při sprostém zločinu dopaden jsa k soudu před svatého muže předveden byl, zatím slovy otcovskými i prutem jako od matky potrestán, propuštěn býval a muž svatý napomínal jej, aby za hříchy své hodně a kajícně zadost činil. Nikdy nevynesl rozsudek smrti, aniž dal k němu souhlas. Když pak někoho pro nesmírnost provin jeho od rozsudku smrti ochrániti nemohl pro naléhání velmožů a obvyklé v zemi právo, tu prosíval za něj u soudců a velmožů, aby mu byl povolen odklad, by se mohl káti a zpovídati. Nemohl-li tak odsouzenému prospěti, tu šlechetný kníže, soucitem jsa hnut a hojnými slzami oplývaje, vstával se stolce svého a odcházel ze soudní síně, aby nemusel k tomu patřiti, jak krev bližního se na smrt odsuzuje. Posílal potom k soudcům žádaje, aby odsouzenému dána byla lhůta jednoho neb více dnů i nocí, a toho potom v mlčení nočním skrytě navštěvoval a potěšoval vlídnými slovy i penězi, aby se mohl vykoupiti. Měl vždy na mysli slovo Páně: „Buďte milosrdni a nesuďte, abyste nebyli souzeni, nezatracujte, abyste nebyli zatraceni.“

Pocestné pak se všech stran přicházející poutníky vlídně přijímal a přívětivě vším potřebným opatřoval. Mocí nebo lstí nikdy nikomu nic neodňal aniž odníti připustil. Denně pečuje o Pána v údech jeho slabých a nemocných, s Martou o mnoho věcí se staral a o zrušení rozsudku světských soudců se přičiňoval. V noci pak, sedě u nohou Pána Ježíše, s Marií svatých čtení neb mod-

litby neb výkladu učitelů s bděloství pilen býval. Nikdy nechtěl zameškati hodinek jitřních, nikdy k jiným hodinkám pozdě neb nedbale nepřicházel. Při mši také kněžím a duchovním osobně přisluhoval, jakož i jejich spasitelné činnosti vším potřebným pomáhal. Potom teprv přirozenost svou skrovným pokrmem občerstvil, hnuse si škodlivou chtivost nemírného jídla a pití.

K zástupům nuzných ukazoval tvář přívětivou, těm, kteří jej pozdravili, vlídnou a užitečnou dával bez meškání odpověď. Často také onen muž podivuhodné lásky na vlastních bedrách dříví nosil a přede dvéře vdov a nemocnic v skrytu nočním mlčky skládal.

V čase svatopostním, kdy celá církev zachovává obecný půst, s prvním kuropěním vstával z dosti tvrdého lože a sám s jediným průvodcem, bos, chrámy Boží obcházel a duši svou i duše lidu sobě poddaného Pánu Bohu úpěnlivě poroučel, radostně snášeje krutost mrazu a zimy, až z holení i šlap mu krev tryskala. Ó kolikrát sluhové, když mu nohy myli, našli holeně i šlapy velkým mrazem a zmrzlou krví zraněné, kolikrát věrný sluha jeho, který sám jedině znal jeho tajemství, spatřil šlépěje jeho krví zbarvené, a sám do nich své studené nohy klada, krutost zimy pak necítil. Ó kdo si představí a kdo vypoví, jaké mučenictví vytrpěl onen svatý muž z lásky Kristovy již před mukou poslední! V pravdě veliký a chvály všech hodný, jenž přemohl všecky vášně svého těla i duše! Ostrou žíní vespod jsa oděn, aby zkrotil ostny těla, svrchu šatem dosti nádherným oblečen, kráčel před očima lidu.

Na jaře také v skrytu nočním, když vše již utichlo, chodil s věrným sluhou na políčka svá a překopal vždy co nejvíc jen za noc zmohl, a když tam pšenice čistě dozrála, zase ve skrytu žal a mlátil a všecko až do semletí mouky vykonával, z které pak, Boha jen za svědka maje, obětní chleby pekl a je do chrámů služebníkům Božím posílal, aby byly obětí při slavnosti mešní.

Rovněž tak když podzim nastal, chodil na vinice, vlastníma rukama štípené, a zralé hrozny sbíral, domů přinášel a přečistýma rukama z nich šťávu vinnou tlačil; a když se vyčistila, sousedním chrámům ji rozdílel. Ať obrátí k němu zraky své mužové řeholní, ať pohledí na něj i preláti církví! Ne takoví jsou představení a pastýři církví dnes, kteříž, když jich nižší služebníci kostelní o chleby a víno, v oběť Bohu ve mši přinášené, prosí, odpírají i v nevůli, co onino žádají z majetku předrahou krví Kristovou zjednaného a cizíma rukama vzdělávaného, odpírají oběť Kristu. Muž však onen ve všem příkladný ze svého vlastního majetku a z díla vlastních rukou milerád a bez proseb rozdílel, čeho k obětem bylo potřebí. Proto také, poněvadž majetek jejich nedostává Kristus, často jej zabírá královský fiskus. Ó jak veliké a drahocenné dary posílají knížatům

a velmožům země, Kristu však prosícímu odpírají skrovných oplatek a číšky vína!

Muž slavný, Bohu milý a lidem vždy příkladný, tak horlil o vzrůst náboženství Kristova, že hochy pohanské, ze všech končin k sobě přiváděné, štědrou rukou vykupoval a matce církvi, aby je obrodila, darem dával. To činíval především, když blížila se přesvatá slavnost velkonoční, aby si v ten den zjednal syny za vlastní přijaté, které v tak veliký den matka církev v Kristu znovu zrozuje.

Věděl, že není Bohu oběti příjemnější nad horlivost o duše. Více tedy vévoda onen se věnoval lovu a spáse duší než lovu zvěře. Ne jako je zvykem u dnešních knížat a velmožů, libujících si v neustálých honech a trávících kolik dní ve hvozdech u zvěře.

Chtěje jednou všemohoucí Bůh známou učiniti toho muže chvalitebnou zásluhu, učinil na něm veliký div. Když totiž jednou ke dvoru císařovu povolán byl, císař s knížaty svými takový vynesl soud, aby na hrdle potrestán byl ten, kdo by ve shromáždění vstana, vévodovi českému místa poskytl. Když pak vévoda náš, an již třetí den shromáždění se konalo, do místnosti teprv vstupoval, tu císař, mocí božskou ohromen jsa, sám jediný mezi ostatními povstal, a onoho za ruku ujav, na místě svém jej posadil, k velikému podivu a úžasu knížat. Když pak rokování onoho dne skončeno bylo a vévoda jmenovaný na hospodu svou se odebral, tu knížata s křesel svých vstávajíce císaře k odpovídání volali. Rozhořčení jejich zadost čině, zbožný císař odpověděl, že tak neučinil z náklonnosti lidské, ale pro slávu Boží, kterou byl spatřil. Viděl, praví, řečeného vévodu obklopena průvodem andělským, tvář jeho planoucí nesmírnou krásou a na čele jeho kříž zářící. A zajisté jest za to míti, že zazářil kříž na čele velikého vévody, který za života svého kříž Páně vždy nosil v těle i v mysli. Knížata pak, slyšíce slova císařova, užasli nesmírně a vévodu jmenovaného v uctivosti veliké měli a lásku, pokud tam několik dní zůstal, velikou mu prokazovali.

Po sněmu pak, když knížata domů se vracela, císař blaženého Václava k sobě do kraje svého zve, slibuje, že jej obdaří poctami, bohatstvím zlata a stříbra a skvostných rouch nebo rozšířením území, co se mu lépe líbiti bude. Ale přemoudrý kníže odkládá žádost svou na druhý den a tu pak, jak věřiti dlužno, zjevením Svatého Víta poučen jsa, žádá ostatky Svatého Víta, které také hned obdržel. Nad to pak mnohými jinými dary velkolepě poctěn jsa a svobodu vlasti si vyžádav, s velikou slávou domů se vrátil. Neboť před tím Čechy byly poplatné a vévodové jejich s velmoži svými u knížat německých byli na posměch a na potupu.

Přišed tedy přeslavný vévoda do Prahy, založil tam nový

chrám k poctě Svatého Víta, mučedníka Kristova, a také jej, co jen mohl, k dokončení přivedl. A při stavbě této propověděl, jak prý mnozí slyšeli, verš žalmisty: „Totoť jest odpočinutí mé na věky věkův.“ Při tom chrámě také z poučení Božího počet kleriků k službám Božím, které by se ve dne v noci konaly, kanonickým způsobem zřídil.

Když Čechové do boje táhli, dobrota Boží jim přečasto pro zásluhy Svatého Václava vítězství uštědřila, na protivníky pak seslala hanebný zmatek neb zkázu. Hrad jeden, jménem Kuřim, množstvím lidí i velikým bohatstvím oplývající, i s náčelníkem svým nechtěl se poddati vládě Svatého Václava, a lidé ti ve své zvůli až tak se opovážili, že zbrojně se postavili proti našemu vévodovi a velmožům jeho. S obojí strany táhne tedy šik, přichází k místu určenému, s obojí strany pak se hledá rada, jak by se k vítězství dospělo bez prolití krve lidské a bez nebezpečenství duší. Konečně najdou zdravou radu, aby vůdcové sami mezi sebou souboj podstoupili a aby pak všichni jednomyslně tomu, kdo zvítězí se podřídili a jeho panství se poddali. Když věc byla smluvena a přísahou stvrzena, vycházejí oba vůdcové k souboji, při kterém Bůh světce svého zázrakem vyznamenal. Když vůdce Kuřimský se s tasenou zbraní vrhnouti chtěl na světce Božího, uzřel znamení svatého kříže přestkvěle zářiti na čele Svatého Václava. A vida to, zachvěl se a zbraně odhodiv k nohám svatého muže padl, o odpuštění prose a hlasitě vyznávaje, že nikdo z lidí nepřemůže toho, kterého Bůh chtěl takovým znamením vyzbrojiti. Tu zdvihl jej světec se země a přijal jej s políbením pokoje a udělil mu panství nad jedním městem a vším příslušenstvím, aby jím až do konce života svého v pokoji vládl.

Čechy však tenkrát, znova temnot nevěry zbavené a lázní svatého křtu obrozené, byly bez velekněze a stoličného chrámu ještě v končinách svých neměly. Boha plný muž tedy poslal slavné poselstvo do Řezna a žádal tamního biskupa, aby přišel a chrám již dostavěný a všemi potřebami dostatečně opatřený posvětil, neboť Čechy tenkrát pod jeho pravomoc náležely. Ten přišed, důstojně přijat byl, a po několik dní uctivě vším opatřován, kostel naznačený za nesmírného jásotu lidu posvětil jménem svaté a nerozdílné Trojice ke cti Svatého Víta, mučeníka Kristova, a mnohých jiných svatých. V chrámě tom Kristus Pán věrným nesčetná zázračná dobrodiní uděloval a udělovati ráčí až do dnešního dne. Biskup pak, když všecko, proč byl přišel, kanonicky zařídil a Čechy ve víře upevnil, štědře od knížete i velmožů obdarován jsa, vesele domů se vrátil. Kostel onen potom za řady knížat následujících veliká Prozřetelnost Boží podivuhodně rozšířila, velekněžskou hodností slavně povznesla, početným sborem kanovníků obdařila, ostatky svatých mučeníků a přímluvami jiných svatých značně a mnohonásobně ozdobila; on pak až do dneška lidem hojně navštěvován

jsa, zpěvem duchovních se honosí, plesem chvalozpěvů jásá a bohatstvím výzdoby a přinášenými obětmi se stkví.

Mezi jinými znameními svatosti přeblažený vévoda vyznamenával se také duchem prorockým, a co mnozí slyšeli, často vyplněno se ukázalo. Ale o tom, aby čtenáři nudným nebylo, zatím psáti neníme. Kamkoli kdy šel, všude nemocné a vězně laskavě navštěvoval, nuzné štědře utěšoval, o pohřby lidí bedlivě se staraje také horlivě pochovával.

V zápasech také přemnohých slavným vítězem ostal, ale zrak očí jeho nikdy prolitím krve nebyl poskvrněn, ani ruka jeho pevná ostřím zbraní válečných živým ran nezasazovala. K boji však vycházeje, vždy oruží železné nosil, toho však více buď k obraně života svého neb dle zvyku vojenského než ke škodě neb úrazu protivníků užíval. Kteréžto oruží také až do dneška v komoře chrámu pražského s poctou se chová a v jisté dni od duchovenstva i lidu na paměť blaženého Mučedníka s uctivostí pozdravováno bývá.

Chtěje také onen chvalitebný vévoda učedníkem nauky evangelické se státi, k prahům apoštolským si umínil putovati a pomýšlel v neznámém kraji břemeno Kristovo na sebe vzíti, i snažil se vévodství své do rukou mladšího bratra odevzdati, což by byl i učinil, kdyby jej péče o chudé a slzavé volání duchovních i nuzných nebyly zdržely. Spíše však jest za to míti, že prozřetelné Boží milosrdenství nechtělo Čech zbaviti takové ochrany.

Utrpení konečně svatých mučeníků, vepsané do svatých stránek, muž onen čtával a čtení o drahocenné krvi jejich pro lásku Kristovu prolité sluchem i srdcem sledoval. Pročež i touhu pojav stejně jich následovati, prahl po tom, aby svou krev mohl pro lásku Boží vylíti, a s palmou mučenickou k slávě života nebeského dojíti v modlitbách si žádal.

Ďábel však, vždycky zlovolný, viděl tak velebné skutky vévodovy, a záviděl. Viděl denně svou porážku od muže svatého, viděl i spásu duší, a želel. Proto se svými pochopy proti němu skrytě i zřejmě zuřil a nového zisku hledaje, staré právo pozbyl. Líto bylo bezbožníku, že takovou zbožností jest přemáhán, že takové osení věrných ke chvále Kristově vstává, proto sebral všecky úklady zloby své, naostřil všecky meče tisíceré lstivosti, kterými by svatého muže napadl a co nejdřív odstranil, nedbaje, bídný a bědný, a nepředvídaje, že ze zrna zmařeného musí vzejíti a uzráti hojné osení věřících.

Přemnohá tedy srdce nevěřících nenávistí proti svatému muži rozpálil a bratra jeho mladšího lákadlem pozemského důstojenství k zavraždění jeho vyzbrojil. A bratr jeho z návodu ďáblova se spolčenci svými tajně v radu vešel, jakým způsobem a jakými úskoky by bratra na smrt vydal. Vždyť on se svými vždycky jej nenáviděl a nenáviděti do konce života nepřestal. Pokrytecky tedy bratr nešlechetný, či spíše bratrovrah ohavný, mír sjednav,

jako již dříve se svými se byl smluvil, Bohu milého vévodu Václava, a budoucího již za několik dní mučeníka Kristova, do domu svého v Boleslavě na slavnost Kosmy a Damiána k hodům zve, jako by tam s ním před větším počtem velmožů mír upevniti chtěl. Vévoda však nejtišší, netuše, že pokoj ten jest jen pokojem Jidášé zrádce, a nevěda o rádcích, kteří o smrti jeho se radili, anebo i o blízkosti smrti své skrze Ducha svatého jsa poučen, v určený den do města onoho přijíždí, spíše k pokárání tvrdých srdcí nevěřících a jejich nevěry, než k hovění nevázanosti v jídle a pití i hltavosti břicha, svatému muži úplně protivné.

Neboť žádné poledne nenacházelo nikdy světce pokrmem neb nápojem nasyceného, nýbrž po poledni teprv při mírném občerstvení, žádná půlnoc nenalézala jej také na loži spánkem obtíženého. Ať přestanou již barbarští národové, často zuřivosti ostny popichovaní, i jiní zlovolní utrhači svatého muže pomlouvati a přesvatý život vzácného mučeníka pohanou nestřídmosti očerňovati. Ba ať spíše přestanou svůj vlastní jazyk a duši zuby svými sápati, neboť tentýž svatý muž za života svého před sebou ožralce viděl velmi nerad a je od opilosti odváděje, někdy přísnými slovy kárał, někdy však i přísněji stíhal a trestal, poněvadž jak praví písmo, opilec ne slovy ale pruty se polepší.

Podobně činil i jiným, přílišné zahálce se oddávajícím, v krčmách popíjejícím neb od svaté nauky a víry katolické odstupujícím. Ó kéž by i dnešní panovníci podle příkladu blaženého mučedníka podobně chtěli činiti a všecky jmenovaným nešestem oddané slovem i prutem, ale v lásce Kristově kárati. Jest pevně za to míti, že horlivě-li ducha svého k tomu přikloní, slávu a čest u Boha i u lidí sobě získají, vlasti pak mnohem hojnější blahobyt sjednají. A teď, kde jsme přestali, se vraťme.

Když nastal tedy svátek svatých mučeníků, sestupuje slavný vévoda do chrámu ke cti Kosmy a Damiána, mučedníků Kristových, posvěceného, na modlitbách trvá, milosti rozmnožuje, vzdechy a úpění slzami zalívá, duši Bohu a svatým jeho poroučí, za nepřátele se modlí a jiné zbožné skutky koná. Vyslechnuv pak slavné mše a některé věci s bratrem a velmoži projednav, vstoupil do síně hodovní. Nastává oběd, při čemž muž Boží hodinu obvyklého jídla uspíšil pro čest Boží a pro prosby přátel a služebníků chrámových; při jídle špinavé a krkavé hltavosti a nestřídmosti zdaleka se varoval.

Při hostině té muž svatý svou smrt již předvídaje a poslední sbohem dávaje, vzal kalich a všecky k přípití zval, pamětliv kalicha Páně, který při poslední večeři Pán svým učeníkům podal. Tu pak, když zlořečeného bratra sluhové, kteří správněji by ďáblu slouti měli ,nemírným pitím byli rozpáleni, úklady dřívější jejich lstivé úmluvy déle již skryty nemohly zůstati. Třikrát již onoho dne povstali ďáblem k zavraždění služebníka Božího

podněcování hýřilové, ale Boží bázní stísněni jsouce, jako oni pochopové, kteří na Pána Ježíše se sápali, třikrát zase ucouvli.

To nemohl ani muž Boží nepozorovati, ale nechtěl v útěku záchranu hledati, buď že nechtěl způsobiti pobití svých věrných a přátel, ke kterému však po smrti jeho došlo, nebo, což lépe možno tvrditi, poněvadž nevystihlá Prozřetelnost dobrého Boha chtěla den zítřejší slavným mučenictvím bojovníka svého v purpur odíti a velké slitování své ubohým smrtelníkům s nebe projeviti.

Když pak se onen den k večeru chýlil, přezbožný vévoda kráčí do chrámu, aby Kristu Pánu vzdal večerní chvály. Po nich a po jiných k tomuto officiu náležitých modlitbách, vrací se na svou hospodu, a když se setmělo, znavené údy ukládá na lože ke krátkému spánku.

O půlnoci neb trochu dříve vstal a vykonal při zavřených dveřích u lože svého obvyklé modlitby s nesčetným poklekáním. Když je podle zvyku skončil, kráčel do chrámu, aby bez hlučné účasti lidu tím vroucněji Pánu Bohu jitřní chvály se pomodlil.

Ó zbožná blaženého mučeníka vroucnosti! Ó zbožná upřímného srdce touho! Ó podivuhodná dobré vůle snaho! Jakou láskou k Pánu Ježíši planul, z toho možno poznati, že pokoje tělu svému nepopřával a pohodlí si činiti nechtěl. Neboť jakkoli někdy velikými a těžkými pracemi byl zaměstnán, jak bývá u těch, kteří o prospěch státu zdárně se snaží starati a ke kterým se chudí i bohatí neustále utíkají, přece k nočním službám Božím pilně každé noci chodil a horlivě Božích chval a svatých čtení se účastnil. A tak byl horliv blažený muž v poslouchání řečí svatých, že celý starý i nový zákon si dával zřetelně předčítati, bera z nich spasitelná a velmi užitečná napomenutí a skládaje je bystře ve schránce srdce ke cti Boží a k utváření svého života, k zušlechtění mravů a k vzdělání bližních. Nikdy si nelíboval v přízni davu, nikdy si nežádal a nemiloval her ptáků různých a běhání chrtů lovčích, nebavil se potleskem šašků, pomluvačů a pochlebníků, vyhýbal se společnosti těch, jichžto bohem břicho jest, a jen k tomu, co k službě Boží náleží, bdělým rozjímáním dobrodiní Stvořitele, Vykupitele a Spasitele se stále povzbuzuje, dle stavu svého službu Pánu Bohu povinnou uctivě konal. Za vykoupení nejvroucněji a se vzdycháním vždycky díky vzdával a v očekávání spásy věčné neustával vzdechy a potoky slz vydávati.

Za ranního šeření pak obvykle zástup nuzných k němu se hrnul, aby almužnu přijal. Když tedy blažený muž, z kostela se vraceje, byl v polovici cesty, tu vyskočil z úkrytu zlořečený bratr v plné zbroji. Poznav jej muž blažený, pozdravil jej pokorným hlasem, řka: „Zdráv buď, milovaný bratře, díky veliké ti vzdávám za včerejší hostinu, mně a mému lidu tak hojně připravenou.“ To pak řekl, chtěje jeho zlý úmysl k dobrému nakloniti a duši i ruce jeho od hříchu bratrovraždy ochrániti.

Onen však, hlušší než had, jenž vždy po cestách nedobrých se bere a jemuž se zloba nikdy nezprotiví, chopiv se meče, jímž byl opásán, a na hlavu bratrovu co nejvíc moha dorážeje, takto pravil: „Dnes ti lepší hostinu přichystám.“ A učinil tak podruhé i po třetí, ale pod tolika ranami sotva trochu krve z hlavy vytrysklo. Tu vypadl meč z jeho rukou a za padajícím mečem upadl i on sám. Vida to blažený muž, v zápase smrtelném se nacházeje, ke chrámu všemožně spěchá, a když jej zavřený nalézá, tam v modlitbě na kolena padá, duši do rukou Božích poroučeje a za pronásledovatele své k Bohu za odpuštění se modle.

Bratrovrah zatím vstav, ihned silným hlasem svolává své na pomoc, jakoby jemu samému bídná záhuba hrozila. Ti bez meškání se ze zálohy vyhrnou jako divocí lvové, za svatým mužem až ke dveřím chrámu běží, jej klečícího na modlitbách nalezají, ihned oštěpy i meči probodávají, a nemohouce se své zuřivosti nasytiti, od něho ani maličko ustoupit nechtějí, až vidí, že nepřemožený mučeník ducha vypustil. Tak tedy duše jeho přeblažená ze žaláře těla vysvobozena na rukou andělů se vznesla do království nebeského, dne 29. září.

Pravdivým tedy stalo se slovo bratrovraha, které vyřkl při první ráně: „Dnes ti lepší hostinu přichystám.“ Lepší zajisté, poněvadž z rozličných běd tohoto světa převedl jej do blaženosti věčného pokoje. Lepší zajisté, poněvadž z mnohonásobného zármutku převedl jej do věčné radosti nebeské.

Když se rozednilo, přišli někteří mužové bohabojní a kněží se služebníky chrámovými a s pláčem a lkáním velikým pohřební obřady slavíce, svaté tělo sebrali, do plátna zavinuli a s úctou pochovali; a nářek veliký se vzlykáním a slzami trval mnoho dní.

Zlobní však pronásledovatelé s bratrovrahem oním ve jmenovaném městě se nezdržujíce, do Prahy spěchají a všechny služebníky blaženého vévody i jiné jeho věrné, duchovní i světské, loupením a jinými křivdami krutě stíhají, ano některé z nich smrtí potupnou trestají; jen někteří z nich útěkem do sousedních krajů sotva pouhý a holý život mohli zachovati.

Zatím milosrdný Bůh, chtěje objasniti slavné zásluhy služebníka svého, učinil na svatém mučeníku tento začátek divů, aby usvědčena byla zloba nešlechetníků a dána pobídka k pokání. Krev jeho totiž, v hodině umučení hojně po zdi chrámu rozstříknutá, od služebníků několikrát smyta a setřena, na druhý den od věřících, do chrámu vstupujících, tím více viděna byla. Znova ji ti služebníci důkladně smyli a tím silněji setříti se snažili, takže se zdálo, že ani nejmenší stopy po ní nezůstává. Ale třetího dne vcházející do chrámu krev na zdi tím více spatřovali, a to tak čerstvou, jakoby téže hodiny byla prolita. Zase ji zřízenci, tím horlivěji ji stírajíce, nástroji k tomu vzatými až do hloubky oškrabali. Po čtvrté však příchozí k utvrzení

svému zeď obvyklým způsobem krví zbrocenou spatřili. Tu v úžasu nad tím nemalým divem od dalšího umývání ustali. A krev ta zůstala na břevnech až do té doby, kdy starý kostel vetchostí sešel a nový na jeho místě zbudován byl.

Ejhle, krev druhého Abela volá se země k Pánu a dlouhým trváním vybízí bezbožné pronásledovatele, aby hodné pokání činili, vybízí i všecky křesťany, aby jistoty pravé víry pevně se drželi. Neboť mohla-li ona drahocenná krev po tolik let zůstati neporušenou, vpita jsouc nesmazatelně do porušitelné stavby, tím pevněji věřiti jest, že svatí mučeníci bez konce přebývají s Pánem v domě věčném, a že konečně Bůh pomstí krev jejich, jak se praví v písni Mojžíšově: „A pomstí nepřátele jejích."

A pomsta Boží také za nedlouho stihla vražedníky ony i schvalovače jejich, z nichž někteří, ďáblem posedlí jsouce a před stínem svým se děsíce, do řeky se vrhli a utonuli, jiní se pomátli a na útěk se davše, víckrát spatřeni nebyli, jiní rozličnými těžkými neduhy a bolestmi schváceni a u lidí v nenávisti jsouce, život svůj bídně skončili.

Měl také blažený mučeník sestru, jménem Přibyslavu, která po rozvázání jha manželského ve veliké čistotě a zdrženlivosti na postech, bděních a modlitbách trvajíc a hořké slzy pro smrt bratrovu prolévajíc, v prostotě srdce Pánu Bohu službu a poslušnost konala. Té zjeviv se svatý muž ve vidění, ukázal ucho své na stromě blízko kostela visící a přikázal, aby je vzala a k tělu jeho, již dlouho v hrobě ležícímu, přiložila. Služebnice Boží procitnuvši a rychle tam běžíc, ucho vzala, a otevřevši hrob, pečlivě je na místo jeho přiložila, a ucho ihned k celistvosti dřívější se navrátilo, jakoby ostří železa nikdy nebylo pocítilo.

František Kyselý:

Ritornel o podzimu.

Déšť táhlý podzimní mi v okna bije
a vítr skučí po bezlistém sadě,
div nerozpláče mne ta elegie.

Dante Alighieri:

Očistec.

Bez rýmů přeložil Karel Vrátný.

ZPĚV DVACATÝ PATÝ.

Mezitím co vystupují, Statius, jejž k tomu vyzval Virgil, vysvětluje Dantovi vznik člověka a kterak duše se objevují v podobě viditelné. Ocítají se pak v sedmém okruží, kde se trestá hřích smilstva. Duše v plamenech tam pějí a provolávají příklady čistoty.

'Čas byl, že závad nechtěla pouť vzhůru,
neb slunce bylo poledního kruhu
nechalo Býkovi a noc zas Štíru.
Pročež jak člověk, jenž stát nezůstává,
však jde svou cestou, cokolivěk spatří,
jestliže osten potřeby ho bode,
tak my jsme vešli soutěskou tou dovnitř,
za sebou jdouce, po schodech výš, které
těsností páry stoupajících dělí.
A jako čápě, které křídlo zdvihá,
chuť majíc letěti, a netroufá si
opustit hnízdo, a je dolů spouští:
taký jsem já byl, s vůlí zanícenou
se ptát a zhašenou zas, docházeje
až v kon, jejž činí, kdo se mluvit chystá.
Ač chvatně šli jsme, nenechal mne takto
můj sladký Otec, ale řekl: „Vystřel
luk řeči, jejž až po železe napjals.“
S jistotou otevřel jsem tudíž ústa
a počal jsem: „Jak možno hubeněti
tam, kde se živit není zapotřebí?“
„Kdyby sis vzpomenul, jak Meleagr
se ztrávil,“ řek', „když ztrávila se hlaveň,
zde toto by ti nebylo tak trpké;
a kdybys myslil, jak, když vy se hnete,

1.—21. Slunce bylo toho času ve znamení Skopce, za nímž jde znamení Býka. Na každé znamení zvířetníku připadají dvě hodiny: když tedy znamení Býka vstoupilo do poledního kruhu, bylo slunce již dvě hodiny dále za polednim kruhem, a na opačné polokouli již minula půlnoc, jež byla teď ve znamení Štíra; v Očistci byly dvě hodiny s poledne, v Jerusalémě, na opačném bodu zeměkoule, dvě hodiny s půlnoci. Bylo třeba pilně jíti. — Těsností: nutí pocestné jíti řadou za sebou. V kon, jejž činí: otvíraje již ústa. — Až po železo: jakoby napjal tětivu luku tak, že železo, hrot šípu se dotýká oblouku. — Kde se živit: ve druhém životě není třeba pokrmu.

v zrcadle hne se obraz váš, co tvrdé
se zdá, to by se hniličkou ti zdálo.
Však abys po vůli v tom vyhověl si,
hle, zde je Statius, a já ho volám
a prosím, by teď zahojil tvé rány.“
„Jestliže věčný vid mu vysvětluji,“
odvětil Statius, „když ty jsi tady,
omluv mne, nemožnost, ti odepříti.“
Pak počal: „Jestliže tvá mysl, synu,
má slova pozoruje a je vnímá,
budou ti světlem v otázce, již činíš.
Krev dokonalá, které nikdy žíly
žíznivé nepijí a která zbývá
jak pokrm, který se stolu se sklízí,
přijímá v srdci schopnost vytvořovat
vše údy lidské, stejně jako ona,
jež žilami jde, by je vytvářela.
Ztrávena znova, splývá v místo, o němž
líp mlčet jest než mluvit; ztud pak na krev
druhého kane v přirozenou jímku.
Tam obojí se dohromady sbírá:
ta trpět způsobilá, druhá činit,

22.—36. Meleagr: syn Oenea, krále kaledonského, a Altaeje. Když se narodil, věstily mu Sudičky, že bude živ, dokud neshoří poleno, jež právě hodily na oheň. Matka uhasila poleno a skrývala je pečlivě. Když později Meleagr, znesvářiv se s bratry matčinými, je zabil, Altaea hodila poleno na oheň, a Meleagr zemřel, když dohořelo. — Trpké: těžké k pochopení; jako trpké, nezralé ovoce je obtížné chuti. Stejný pojem vyjadřují slova tvrdé a uhniličené, hnilička. — Zde Statius: Virgil, obraz přirozeného rozumu, nestačí na některé věci, jež mají býti nyní vyloženy (na př. o původu duše lidské). Statius, rozum to osvícený křesťanstvím, musí přijíti na pomoc. Mohlo by se také říci, že Statius znamená zde ethiku křesťanskou. — Rány: tvé nevědomosti. — Věčný vid: jiní zde čtou „věčnou mstu“. „Věčný vid“ snad znamená „řád ustanovený věčným Tvůrcem“. —

37.—60. V otázce: jak může hubnouti bytost, jež nepotřebuje již pokrmu. Statius nejprve vykládá vznik těla lidského, a to slovy důstojnými a počestnými, jak se sluší na tak veliké dílo boží moudrosti. — Krev dokonalá: ta část krve již plně vytvořená, které žíly do sebe nevstřebují, aby se jí živilo a vytvářelo stále celé tělo. — Stejně jako ona: jako ta krev, jež teče žilami, aby je totiž rozmanité údy lidské, stále vytvářela. — Ztrávena znova: krev „dokonalá“ po trojím ztrávení (v žaludku, v játrech a v srdci), znova ještě bývši ztrávena, pročištěna, splývá atd. Jsou to arci theorie doby Dantovy. — Na krev druhého: druhého člověka; spojuje se s tou látkou, kterou matka budoucího člověka k jeho utvoření přirozeně poskytuje a která dle starých také byla jakousi dokonalou krví. — Trpět: přijímat působení toho živlu, jejž skýtá otec nové bytosti. Druhá: živel činný, oplodňující. — Místo dokonalé: srdce. Ze srdce byla vytlačena tato krev a ze srdce vzala schopnost tvořivou. — Spojena s ní: krev činná spojena s krví trpnou. — Srážejíc: shušťujíc v pevnější celek onu krev,

pro místo dokonalé, zkud se tlačí.
A spojena s ní, započíná tvořit,
srážejíc nejprv, a pak oživuje
to, co svou látkou sobě učinila.
Mohutnost činná, duší učiněna
jak v rostlině, jen v tom se rozlišujíc,
že tato na cestě, ta na břeh přišla,
tak působí, že hýbe se a cítí
jak houba mořská již; a potom počne
vše síly ustrojovat, jichž je sémě.
Teď rozvíjí se, synu, teď se šíří
síla, jež z ploditelova je srdce,
kde příroda zří předem ke všem údům.
Než mluvícím jak živočich se stává,
ty ještě nevidíš, a to bod taký,
že moudřejšího než jsi ty, v blud uvedl,
tak že on učením svým ode duše
učinil odděleným trpný rozum,

a připravujíc tak látku své činnosti další. — **Mohutnost činná**: semene mužského, stává se **duší**, principem života v nové bytosti. Ale dosud je takovou duší jakou má rostlina, je pramenem života vegetativního. Rozdíl je ten, že v rostlině tento princip životný již znamená konec vývoje rostliny (**na břehy přišla**), při zárodku lidském jest ještě další vývoj, proto je **tato** (vegetativní duše zárodku) **na cestě**, ne u cíle. — **Síly ustrojovat**: vytvořovati ústrojí rozličných sil, mohutností (sluchu, zraku, atd.), které se spatřují u živočišstva prázdného rozumu. — **Jichž je sémě**: princip, zdroj. — **Z ploditelova srdce**: tam přirozenost lidská (moudrostí a vůlí První Příčiny všech věcí) jakoby napřed myslela na všecky údy bytosti, jež bude zplozena. A odtamtud mohutnost tvořivá, jež se stala duší vegetativní, si přináší schopnost vytvářeti ústrojí smyslová a jiná. A když jsou utvořena, tato mohutnost činná, která se dříve stala duší vegetativní, nyní jest duší sensitivní, živočišnou, jež jsouc zdrojem vší činnosti pouze živočišné, zároveň dále zůstává zdrojem vší činnosti vegetativní. Dante se uchyluje od sv. Tomáše tím, že sv. Tomáš učí, že nejdříve tvořivá síla semene a pak duše vegetativní zaniká a na její místo vchází duše sensitivní, kdežto podle Danta máme vývoj téže síly tvořivé, jež byla v semeni ploditelově.

61.—66. **Než mluvícím**: bytostí rozumovou, člověkem schopným myšlení a vyjadřování svých myšlenek slovem. Co bylo jen živočichem, konečně má se státi člověkem, živočichem rozumným. — **Bod**: otázka, záhada. — **Moudřejšího tebe**: Averroa (Averroes, Ibn Rošd,) slavného filosofa arabského a vykladatele Aristotelova. Nar. se v Kordově r. 1126, † 1198. — **Trpný rozum**: filosofie scholastická rozeznává v duši lidské rozum trpný (intellectus possibilis), jejž naši thomisté nazývají mohutností poznávací, a rozum činný (intellectus agens), „mohutnost obstrahující", dvojí to mohutnost skutečně se od sebe lišící. **Rozum trpný** definují jakožto poznávací mohutnost duševní, která poznává bytost (ens „jsoucí") povšechně a neurčitě branou (tedy ne jako podstatu, ne jako případnost, ne jako jsoucí skutkem nebo možnou atd., nýbrž zkrátka a povšechně: „jsoucí", „to, co nějak jest") a to v přirozenosti nějaké smyslové (t. j. v něčem, co vskutku jest a co lze smysly našimi pozorovati).

když neviděl, že byl by ústroj přijal.
Otevři hruď svou pravdě, jež teď přijde,
a věz, že jakmile jest v lidském plodu
vše učlenění mozku dokonáno,
pohybu první Původ k němu, vesel
pro taký přírody um, obrátí se
a dechne ducha nového, jenž plný
jsa sil, co činné najde tam, to stáhne
v svou podstatu a bude jednou duší,
jež žije, cítí, a se na se vrací.
A abys méně slovům mým se divil,
viz teplo sluneční se vínem stávat,
spojené s mokem, jenž se z révy prýští.
A když již Lachesis lnu více nemá,

Tento rozum trpný (possibilis) má jakousi povahu trpnou v tom smyslu, že jest způsobilý přijímati v sebe svůj předmět a tímto předmětem býti přiváděn ke svému vlastnímu výkonu t. j. k poznání bytosti (jsoucího) povšechně neurčitě brané v přirozenosti (quiditě) smyslové. — Rozum činný (intellectus agens) jest „mohutnost nehmotná duše naší, která to, co může býti poznatelné (ne ještě poznané) činí vskutku poznatelným". Zkrátka: Rozum trpný jest mohutnost nehmotná a bývá ve svůj výkon (poznávací) uváděna svým předmětem jejž v sebe přijímá. Tento předmět musí býti také nehmotný (neboť hmotné nemůže v nehmotné přímo působiti). Ale první předmět našeho rozumu jsou věci hmotné (vlastně, jak výše řečeno, bytost (ens) povšechně a určitě braná, existující v přirozenosti (quiditě) smyslové (přístupné poznávání smyslovému). Tento předmět musí býti zbaven své hmotnosti, aby byl schopen býti přijat od rozumu trpného. A to činí rozum činný, když zbavuje předmět rozumu trpného jeho hmotnosti, a jakožto představu, nebo jakožto rozumem poznatelný obraz věci (species intelligibilis) jej činí předmětem přizpůsobeným rozumu trpnému tak, aby od něho mohl býti v sebe přijat a s ním jsa spojen, mohl jej uvésti v úkon jeho vlastní, rozumové poznávání. — V blud uveď: Averroes chápal, že činnost rozumová je nehmotná, není přímo závislá na ústroji hmotném tak, jako vidění, slyšení naše atd. Poněvadž jak člověk se vyvíjí ze semene hmotného, chápal, že rozum, princip úkonů nehmotných, nemůže býti výsledkem tvořivé síly semene. Odkud tedy rozum? Pojem stvoření duše lidské byl mu neznám; řekl tedy, že existuje jakýsi jeden rozum mimo člověka, a tento jeden rozum se spojuje s mohutnostmi smyslovými každého člověka, takže dle něho duše lidská by se ve své podstatě nelišila od duše zvířecí a jen účastenstvím v onom jednom rozumu by byla vyvyšována po čas života k činnosti rozumové. — Neviděl: že by činnost rozumu měla zapotřebí nějakého ústrojí hmotného; viděl naopak, že ho nemůže míti. Viz Jos. Kachník, Dějiny filosofie (Praha 1904) str. 138—159.

67.—78. Otevři hruď: nepraví „mysl" nýbrž „hruď", srdce. Protože vůle, kterou jsme zvyklí klásti do srdce, často překáží pochopení pravdy. — Učlenění mozku: tak jak má býti v člověku. Smysly a obraznost podávají rozumu látku, ale smysly a obraznost předpokládají mozek. Mozek musí býti připraven, než rozumná duše se stane životním principem v člověku. — První Původ pohybu: Bůh, jenž jest první hybná síla, ale sama od jiného nehnuta. A pohybem se rozumí také život a jeho projevy. — Dechne: stvoří,

od těla odloučí se, nesouc s sebou
v kořeni to, co lidské je i božské.
Ostatní mohutnosti všecky němy:
paměť a soudná mohutnost a vůle
v činnosti mnohem bystřejší než před tím.
Bez dlení všeho sama sebou padá
způsobem divným na jeden z dvou břehů:
tam teprv dovídá se o svých cestách.
Jakmile místo ji tam omezuje,
tvořivá schopnost vyzařuje vůkol
způsobem týmž a kolik v údech živých;

učiní svou vůlí. — Nového: každá duše lidská je nové stvoření. — Plný sil: rozmanitých mohutností. — Najde tam: v zárodku lidském. „Činným" se tu rozumí princip života vegetativního a sensitivního (živočišného) — duše živočišná, sensitivní. K oboru života vegetativního, jenž je obsažen v životě sensitivním, náleží síla vyživovací, vzrůstová a plodivá. K oboru života sensitivního patero smyslů vnějších a čtvero vnitřních (smysl obecný, obrazivost, hodnotivost — aestimativa — a paměť), pak jisté mohutnosti žádací. — Stáhne v svou podstatu: utvoří z toho, co v zárodku našel, a ze sebe jednu duši, která má činnost vegetativní a sensitivní a rozumovou. — A se na se vrací: o sobě přemýšlí, svou činnost pozoruje, reflektuje. To by nemohla mohutnost, vázaná na hmotné ústrojí, neboť hmotné nemůže se samo na sebe vraceti. Nelze zde pominouti poznámky, kterou k veršům 73 a 74 činí P. Dominik Palmieri S. J. ve svém výkladu Božské Komedie. Podle sv. Tomáše, jak řečeno výše, duše sensitivní zaniká ve chvíli, kdy Bůh stvoří rozumnou duši, jež sama pak je principem činnosti vegetativní, sensitivní i intellektuální. Sv. Tomáš a žádný pravý scholastik nepřipouští v člověku společnou existenci dvou různých principů, jednoho sensitivního, druhého intellektuálního. Ale slova Dantova (alespoň tak, jak tu čteme) se s tím nesrovnávají. Není v nich zmínky, že by duše sensitivní přestala existovati, nýbrž praví se, že duch nově stvořený do sebe stáhne to, co najde v zárodku činné, tedy pricip života vegetativního a sensitivního, a bude pak jednou duší. Originál má fassi un' alma sola „udělá se jen jednouduší", z těchto dvou totiž, dokládá P. Palmieri. A přirovnání o vzniku vína se zdá mínění Palmieriho potvrzovati, protože ze slunečního tepla a révové šťávy vzniká podle Danta víno. Tedy podle něho (a podle výkladu P. Palmieriho) by se duše sensitivní spojovala s duší rozumovou nově stvořenou. Rozdíl mezi Averroem a Dantem záleží v tom, že Averroes princip rozumový pokládá za oddělený od duše sensitivní, kdežto Dante dělá z těchto dvou jednu duši a spojuje oba principy jednotou přirozenosti. Averroes naopak dělil přirozenost principu sensitivního od přirozenosti principu rozumového, takže v témže člověku zůstávaly vedle sebe, a princip rozumový (intellectus possibilis) nad to jen jako něco existující mimo člověka, spojené s jeho sensitivní duší jen na čas tohoto života a existující jako jediný číslem rozum trpný, jediný princip poznávání, spojující se na čas se sensitivní duší každého člověka. Tím také padala osobní nesmrtelnost lidské duše. Tomu bludu ovšem se Dante vyhnul, ale přece to, co zde praví, je názor, zavržený na koncilu viennském 1311—1312. Dante snad (míní P. Palmieri) neznal příslušný dekret koncilu viennského nebo měl za to, že se jeho mínění dekretu tomu neprotiví, protože také on uznával, že rozumová duše je podstatnou formou lidského těla t. j. tím, co

a jako vzduch, když deštivý je hojně,
slunečním paprskem, oň odráženým,
barvami rozličnými zdoben bývá,
tak onde sousední vzduch vpravuje se
ve tvárnost onu, kteroužto v něj tiskne
dle schopnosti své duše, která zbyla.
A plaménku se potom podobajíc,
jenž za ohněm jde, kamkoli se pohne,
tak za duchem jde jeho tvářnost nová.
Že odtud má pak svoji viditelnost,
je zvána stínem; a pak upravuje
ústrojí smyslu každému až po zrak.
Odtud pak mluvíme a smějeme se,
odtud jsou slzy naše, odtud vzdechy,

lidské tělo dělá právě takovým, lidským tělem, a že jest jen jedna. — Teplo sluneční atd. — P. Cornoldi S. J., známý thomista, uznává, že výklad těchto slov je těžký. Dante patrně pokládal s Aristotelem teplo za jakost (kvalitu) teplého tělesa (v tomto případě slunce) a chce prý říci, že působením tepla látka, která není ještě vínem t. j. révová šťáva, nabývá přirozenosti vína nebo, jinými slovy, nabývá principu činnosti sobě vnitřního, kterého dříve neměla. —

79.—87. Lachesis: druhá Parka (Sudice), která spřádá nit životní. — V kořeni: Lidským je tu rozuměti mohutnosti, vázané na tělesné ústrojí, totiž smysly zevnitřní i vnitřní, božským mohutnosti nehmotné, nevázané na tělesné ústrojí, totiž rozum, vůli a rozumovou paměť. Těmito druhými mohutnostmi se člověk podobá Bohu, proto je Dante nazývá božským (božskou stránkou duše). P. Palmieri myslí, že se tu znova potvrzuje, co bylo řečeno ve v. 73 a 74: „božské" je nový duch, jejž Bůh dechl, „lidské" to, co duch již našel a stáhl ve svou podstatu. Podle filosofie scholastické je duše svou bytností jedna a je v člověku principem vší jeho vnitřní činnosti. Tuto činnost nevykonává bytnost duše přímo, nýbrž skrze své dvojí mohutnosti, o nichž výše. Rozdíl mohutností je ten, že mohutnosti nehmotné mají bytnost duše za svůj činný princip (za zdroj své činnosti) i za svůj podmět (subjekt). Mohutnosti hmotné naopak (sluch, zrak, obraznost atd.) mají sice bytnost duše za svůj činný princip, ale ne za svůj podmět, jímž je celý člověk, složený z duše a těla. Takže když duše vyjde z těla a zůstane sama, tyto druhé mohutnosti jsou němé t. j. bez těla, kterého potřebují, nemohou býti činny, ale protože v duši zůstávají jako svým kořenem, hned zase začnou býti činné, jakmile se duše spojí opět s tělem. Druhé mohutnosti, nehmotné, mající duši samu za svůj podmět, mohou býti činny i bez těla, ba, jsou bystřejší, poněvadž duše oddělená od těla má duchovnější způsob poznávání a není ve své činnosti rušena dojmy smyslovými. — Soudná mohutnost: rozum, který tvoří úsudky. — Na jeden z dvou břehů: buď na břeh pekelné řeky Acherontu, jest-li zavržena, nebo na břeh mořský, kde se Tibera vlévá do moře a odkud anděl převáží duše do očistce. — O svých cestách: dozví se, kam půjde.

88.—108. Zde Dante vykládá výtvor své fantasie. Duši omezuje místo t. j. jest „tam" na určitém místě. Jako za živa duše vysílala ze srdce skrze krev schopnost tvořivou údů lidských se všemi jejich úkony, tak po smrti duše vyzařuje podobnou moc tvořivou do vzduchu a vytváří tělo jakési vzdušné, které si počíná tak, jako

jež cestou po hoře jsi mohl slyšet.
Dle toho, jak nás touhy zkormucují
neb jiné city, stín se utvařuje:
toť příčina té věci, jíž se diviš."
A již jsme přišli ku poslední muce,
a na pravici jsme se obrátili
a na jinou jsme starost pozor měli.
Břeh ze sebe tam vymršťuje plamen,
a římsa nahoru van vydechuje,
jenž zvrací ho a cestu před ním chrání.
Pročež nám při straně, jež otevřena,
po jednom bylo jít, a já se ohně
s té strany bál, a s té, bych nespad' dolů.
Můj Vůdce pravil: „V těchto místech nutno
svým očím pevně přitáhnouti úzdu,
protože málem by se chybit mohlo."
Summae Deus clementiae jsem v lůně
velkého žáru v ten čas pěti zaslech',
což obrátit se hnulo mne ne méně.
A duchy, jdoucí v plameni, jsem uzřel,
pročež jsem na ně zřel i na své kroky,
mezi ně pohled občas rozděluje.

si počínávalo tělo skutečné. Ale s tímto tělem netvoří nyní duše jednu podstatu jako tvořila s tělem pozemským, které oživovala jsouc jeho formou (ve smyslu scholastickém). Statius tím chce Dantovi ukázati, jak tato těla vzdušná mohou hubeněti, jeviti bolest atd. — Barvami rozličnými: duhou. — Ústrojí smyslu každému: tvoří oči, uši atd. v tomto těle vzduchovém. Jíž se diviš: hubenosti naší. Na tomto těle se jeví, co by se jevilo na smrtelném, kdyby člověk chtěl jísti a píti, a nemohl by.

109.—139. Ku poslední muce: kde se trpí tresty za hříchy smilstva, v sedmém a posledním kruhu. Velice moudře činí Dante výklad o plození nového člověka, nežli vejdou do kruhu, kde se trestají hříchy, jichž se dopouštívá člověk zneužíváním schopnosti rozmnožovací, ať tím, že jí užívá mimo řádné manželství, nebo že jí užívá ať mimo manželství ať v manželství proti zákonům přírodním, maře účel této schopnosti. — Břeh: stoupající stěna. — Římsa: okraj cesty, po níž lze jíti. — Svým očím: očima vchází náruživost do duše. — Summae Deus clementiae: „Bože svrchované vlídnosti"; začátek hymnu, který se zpívá při sobotních jitřních hodinkách a v němž se prosí o dar zdrželivosti. — Neméně: stejně ho hnulo napomenutí Virgilovo, aby měl pozor. — Virum non cognosco: „Muže nepoznávám", slova nejsvětější Panny k andělu Gabrielovi, když jí zvěstoval, že bude matkou. — V les běhla: druhý příklad čistého smýšlení. Helika, dcera Lykaonova a jedna z nymf, družek panenské bohyně Diany, byla svedena Jovišem, pročež ji Diana (milovnice lesů) od sebe vyhnala a Juno ji proměnila v medvědici. Venušina jedu: smyslné lásky. — Ctnost a manželství: Ctnost čistoty, která i v manželství má býti, bráníc všemu, co by se protivilo zákonům přírodním a bylo by proti cíli mohutnosti rozmnožovací. — Jídly: příklady, jež léčí jako dobrý pokrm. — Poslední ránu: nezřízené smyslnosti.

Po slovech, jimiž hymnus ten se končí,
volali nahlas: V i r u m n o n c o g n o s c o,
pak znova hymnus počínali tiše.
Dopěvše, ještě volali: „V les běhši
Diana, Heliku ven vypudila,
jež Venušina pocítila jedu.“
Pak vraceli se ke zpěvu; pak ženy
a chotě volali, již byli cudni
jak ctnost a manželství to přikazuje.
A tento způsob myslím, že jim stačí
po všechen čas ten, co je oheň pálí;
takovým lékařstvím a takou krmí
poslední ránu zacelovat sluší.

ZPĚV DVACATÝ ŠESTÝ.

Proti zástupu duší, jež Dante vidí, přichází jiný zástup. Když se setkávají, líbají se a provolávají příklady nezdrželivosti, načež každý svým směrem se bere dále. Dante mluví s Guidem Guinicellim a Arnaldem Daniellem.

Co po kraji tak za sebou si v patách
jsme brali se, můj dobrý Mistr často:
„Měj pozor,“ říkal, „prospěj, že tě bystřím.“
Na pravé rámě svítilo mi slunce,
kteréžto, zářic, veškeren již západ
z modrého vzhledu změňovalo v bílý.
A já svým stínem činil řeřavějším
vzhled plamenů; a zřel jsem mnohé stíny,
jak šly, též zde si všímat také známky.
To byla příčina, jež původ dala
jim o mně hovořit, a počali si
říkat: „Ten zdánlivým se nezdá tělem.“
Pak blíže ke mně, pokud nejvíc mohli,
někteří přišli, majíce vždy pozor,
by nevyšli, kde nežeh' by jich oheň.
„Ó ty, jenž jdeš, ne pro zdlouhavost větší,
ale snad z úcty, vzadu za druhými,
odpověz mně, jenž v žízni plám a v ohni.
A nejen mně tvé odpovědi třeba:
neb všichni tito žíznější víc po ní
než Aethiop neb Ind po chladné vodě.

5.—23. J i ž z á p a d: slunce již se nachýlilo a svým jasem měnilo modrou oblohu v bíle jasnou. — T é ž z d e: Jako jinde jiným, také zde těmto stínům byl stín Dantův věcí nápadnou. — T a k é z n á m k y: tak nápadného zjevu. — P o z o r, b y n e v y š l i: nechtějí se ani na chvíli vymknouti spravedlnosti boží. — S t ě n u: slunce tebou neproráží, takže vrháš stín. —

Pověz nám, čím to jest, že slunci činíš
ze sebe stěnu, jako kdybys ještě
do sítě smrti nebyl býval vešel".
Tak jeden z nich mi mluvil, a já byl bych
se zjevil již, bych nebyl pozor upjal
na jinou novinu, již vtom jsem uzřel.
Neb prostřed cestou zanícenou zástup
přicházel, s tváří naproti zde tomu,
jenž pozornost mou k dívání byl vzbudil.
Tam vidím se všechněch stran pospíchati
stín každý a stín se stínem se líbat,
bez dlení, krátkým spokojené plesem.
Tak uvnitř v temném šiku svém se blíží
mravenec ke mravenci hlavou k hlavě,
snad chtíce zvědět cestu svou a štěstí.
Jakmile přátelské to přivítání
ruší, než dále přeběhne krok první,
obojí druhé překřičet se snaží:
„Sodoma a Gomorrha!" nově přišlí,
a druzí: „Pasifae v krávu vchází,
by běžel býček po chlipnosti její."
Pak jako jeřábi, jichž na Ripaejské
hory část letěla by, jiní k pískům,
tito se mrazu štítíce, ti slunce,
ten zástup odchází, ten s námi kráčí
a s pláčem vracejí se k prvním zpěvům
a k volání, jež více na ně sluší.
A ke mně se, jak prvé, přiblížili
zas titíž, kteří prosili mne byli,
napjati ve svých tvářích poslouchati.
Já, jenž jsem dvakrát viděl, co jim libo,
jsem započal: „Ó duše, jež jste jisty
mít pokoje stav, kdykolvěk to budiž,
ni trpké ani zralé nezůstaly

33.—48. Bez dlení: na okamžik. — Ruší: přetrhují, jdouce obojí svým směrem dále. V téže chvíli volají „Sodoma" atd. Příklady hříchů smilstva proti přírodě. — Pasifae: dcera Apollinova a nymfy Perseidy, žena Alinossova. — V krávu: uměle sestrojenou od Daedala. Dle Pereza byla Dantovi tato hnusná bajka symbolem ženy, která zahodivši všechen stud, připodobňuje se zvířeti. — Ripaejské hory: hory ty staří kladli kamsi v neurčitá místa na severu evropském. — K pískům: na písčiny africké (snad u moře). — K prvním zpěvům: k hymnu „Deus summae clementiae". — K volání: „Muže nepoznávám" atd., v. verš 128—131 v předešlém zpěvu. —
54.—87. Pokoje stav: věčnou blaženost. — Ni trpké ani zralé: ovoce nezralé jest trpké. Údy trpké tedy = nezralé, mladé. Zralé = staré. — Bych již nebyl slepý: abych viděl, jak mám žíti. — Paní: někteří rozumějí Beatrici, jiní nejsvětější Pannu. — Vůle: touha. — Stře se nejšíř: protože v sobě obsahuje

na onom světě údy mé, však se mnou
tu se svou krví jsou a svými klouby.
Tudy jdu vzhůru, bych již nebyl slepý;
paní je nahoře, jež získává mi
milost, že smrtelný jdu vaším světem.
Než, vaše vůle největší kéž brzy
je syta, tak by hostilo vás nebe,
jež plno lásky jest a stře se nejšíř:
a vy mi rcete, bych též to vpsal v listy,
kdože vy jste, a kdo jest onen zástup,
jenž za vašimi zády pryč jde odsud?"
Nejinak horal všecek zmaten žasne
a vůkol pozíraje oněmuje,
když nevzdělán a hrubý v město vchází,
než učinil stín každý ve svém vzhledu.
Ale když z úžasu se vybavili,
jenž v srdcích vznešených se brzy mírní,
„Ó blahoslavený, jenž z našich krajů,"
započal ten, jenž dřív se mne byl tázal,
„bys lépe zemřel, zkušenosti sbíráš.
Zástup, jenž nejde s námi, provinil se
tím, pro co kdysi Caesar, triumf slavě,
„královno" proti sobě volat zaslech'.
Sodoma proto křičíce jdou odtud,
výčitky činíce si, jako slyšel's,
a stydíce se, pomáhají žáru.
Náš hřích byl hermafrodit, ale proto,
že lidského jsme nešetřili řádu,
jak zvířata jen za svým chtíčem jdouce,
na svoji potupu my sami čteme,
když odcházíme, jméno té, jež v třískách
v hovado utvořených zhovaděla.

všecka ostatní nebesa. — Ve svém vzhledu: jevili úžas. — Vznešených: jež se na chvíli jen poddají zmatku jakémusi. — Caesar: Julius Caesar se podle Suetonia provinil jistými hanebnostmi s králem bithynským Nikomedem, pročež jistý Octavius ho nazval „královnou" a vojáci, slavíce triumf nad Gallií, zpívali Gallias Caesar subegit, Nicomedes Caesarem. Dante asi úmyslně spojil obě události v jednu. — Sodoma: protože v Sodomě muži hřešili s muži. — Pomáhají žáru: zahanbujíce a pokořujíce sami sebe, urychlují své očisťování. — Hermafrodit: člověk, jenž má pohlaví mužské i ženské. „Náš hřích byl hermafrodit" tedy znamená, náš hřích byl hřích mezi mužem a ženou, nebyl tedy po této stránce proti přírodě, ale že jsme nezůstali v mezích řádného manželství, jak by slušelo na lidi (to patrně znamenají slova „lidských zákonů", neboť vlastně jde o zákon přirozený, proto nyní musíme volati jméno Pasifae, která v dřevěné podobě krávy (v třískách atd.) sama se stala jako zvířetem. Slovo hovado se zdá v češtině drsné, ale je to slovo biblické a snad zde dobře na místě. Jiní vykládají jinak, ale tento výklad se zdá správnější.

Teď skutky naše znáš a naše viny;
jestliže jménem snad, kdo jsme, chceš znáti,
čas není povídat a nedoved' bych.
Co mne se týká, umenším tvou touhu:
Jsem Guido Guinicelli, a již čistit
se smím, že před koncem jsem dobře želel."
Jak pohnuli se v Lykurgově smutku
dva synové, když spatřili zas matku,
tak já se hnul, však netroufám si tolik,
když jmenovat se sama slyším otce
mého i jiných lepších mne, již rýmy
kdy lásky sladké skládali a lepé,
a neslyše a nemluvě jsem kráčel
v myšlenkách dlouho na něj pohlížeje,
aniž jsem pro oheň šel blíže k němu.
Když pak jsem nasytil se pohlížení,
všecek jsem k službám hotov se mu nabíd'
s tím stvrzováním, pro nějž druhý věří.
A on mi: „Stopu necháváš ty takou,
pro to, co slyším, ve mně a tak jasnou,
že Lethe shladit nemůž' jí ni zatmít.
Než pravdu-li teď řeč tvá přísahala,
příčinu pověz mi, proč projevuješ
slovy i pohledy, že máš mne v lásce?"
A já mu: „Jsou to vaše sladké verše,
jež pokud bude trvat dnešní mluva,

92.—114. Guido Guinicelli: rytíř a básník bolognský. Nar. se kolem 1230. Politicky se přidržoval Ghibellinů a byl r. 1274 se svou stranou vyhnán z Bologne. Zemřel po dvou letech, prý ve Veroně. Byl předchůdcem „sladkého nového slohu" básnického a Dante velice si ho jako básníka vážil. — Již čistit: nemuseje čekati v Předočistci. — Před koncem: dřív než na konec života jsem litoval hříchů. — V Lykurgově smutku: tenkrát, kdy Lykurgos truchlel pro smrť synáčkovu, o čemž viz zpěv XXII. v. 112. — Matku: Hysipylu. Běželi ji obejmout atd. Tolik si Dante netroufal, boje se ohně. — Otce: v umění básnickém. — S tím stvrzováním: přísahaje. — Ve mně: v mé mysli. — Lethe: řeka zapomenutí. Kdo jí projde, zapomíná na vše hříšné. Vzpomínky na Danta byly tedy dobré. — Inkoust: jímž jsou psány. —

115.—148. Ó bratře, tento: je to Arnaldo Daniello (Arnautz Daniel) slavný básník provençalský, který žil ve 2. polovici 12. věku, ale z jeho skladeb málo se zachovalo. — Limousinský: z Limousinu, bývalé provincie francouzské. Jiní vykládají „z města Limoges". Jest to Giraut de Borneil, básník provençalský mezi r. 1185—1220. — Po hluku: spravují se jen povídáním (nyní bychom řekli „reklamou"). — S Guittonem: viz Očistec XXIV. 50., a poznámku. — Staří: před námi. — V klášter: obrazně o nebi. — Tolik z otčenáše atd.: neboť poslední dvě prosby již se netýkají duší spasených. — Verše 140—148 podává Dante jazykem provençalským. — Pro onu mocnost: pro Boha. — Vzpomeňte si: a přimlouvejte se za mne.

i jejich inkoust milým činit budou."
„Ó bratře, tento, jejž ti vyznačuji
prstem," řek', ducha ukazuje napřed,
„v mateřské mluvě umělcem byl větším.
V milostných verších, v románové próse,
překonal všechny, a nech mluvit hloupých,
již mní, že Limousinský nad něj předčí.
Po hluku víc než po pravdě tvář točí
a tak své mínění si utvořují,
dřív nežli umění neb rozum slyší.
S Guittonem činili tak mnozí staří,
jen jej dle křiků lidských velebíce,
až s mnoha lidmi přemohla ho pravda.
Nuž, jestliže máš výsadu tak velkou,
že dovoleno ti jít do kláštera,
v kterém sám Kristus opatem je sboru,
řekni mu za mne tolik z otčenáše,
kolik je třeba nám zde v tomto světě,
kde moci hřešit již nám není vlastní."
Pak jinému snad dát chtě vhodné místo,
jejž vedle sebe měl, tak ohněm zmizel,
jak vodou ryba, když se noří ke dnu.
Já k tomu, jejž mi ukázal, jsem přistoup'
maličko blíž a řek', že moje touha
příjemné místo chystá jeho jménu.
On počal bez rozpaků hovořiti:
„Tak milá je mi vaše dvorná žádost,
že nemohu ni nechci se vám tajit:
Já Arnald jsem, jenž pláči a jdu pěje;
neboť když bláhovost zřím pominuvší,
též den zřím s plesem před sebou, v nějž doufám.
Nuž nyní pro onu vás prosím mocnost,
jež na vrcholek schodiště vás vede,
svým časem vzpomeňte si na mou bolest."
Pak skryl se v ohni, jenž je dokonalí.

ZPĚV DVACATÝ SEDMÝ.

Básníci spatřují anděla, jenž je zve, aby prošli plameny a vešli na schody, jež vedou na vrchol hory. Když po dlouhém váhání Dantově projdou ohněm, zastihne je na schodech noc. Dante má ve snách nové vidění. Za svítání vyjdou na vrch hory, kde Virgil odevzdává Dantovi moc, aby činil vše dle své vůle.

Jako když první paprsky své metá
tam, kde svou krev byl vylil jeho Tvůrce,
když Ebro pod vysokou Vahou splývá
a vlny v Gangu nónou zpražovány,

tak stálo slunce: pročež den již mizel,
když anděl Boží vesel se nám zjevil.
On na kraji stál, venku mimo plamen,
a slova pěl: Beati mundo corde,
hlasem, jenž mnohem živější byl nad náš.
Pak: „Dál se nejde, duše svaté, dřív-li
nehryzne oheň; vstupte v něj a hluché
nebuďte ke zpěvu tam s oné strany.“
Tak řek' nám, když jsme u něho se octli,
pročež já zůstal jsem, když jsem ho vyslech,
jak člověk, který do jámy je vsazen.
Na rukou sepjatých jsem protáhl se
zíraje na oheň a živě mysle
na těla lidská, jež jsem zřel kdys hořet.
Ke mně se obrátili dobří Vůďci,
a Virgilius děl: „Můj synu, muky
zde mohou býti, ne však zahynutí.
Vzpomeň si, vzpomeň si; a jestliže jsem
tě na Gerionu veď bez úrazu,
co učiním, když Bohu jsem teď blíže?
Za jisto považuj, že kdybys v lůně
tohoto plamene byl tisíc roků,
o jeden vlas by připravit tě nemoh'.
A myslíš-li snad, že tě klamu, přistup
blíž k němu a dej svědectví si vydat
rukama svýma na lemu svých šatů.
Již odlož tedy, odlož všecku bázeň,
obraf se sem a bezpečně pojď dále.“

1.—33. Kde svou krev: v Jerusalemě. Slunce vycházelo v Jerusalemě, jsouc tohoto času ve znamení Skopce. V téže chvíli na řece Gangu bylo poledne (nóna je církevní hodinka, která by se měla říkati v poledne, proto praví, že vlny v Gangu byly zpražovány nónou) a na řece Ebru ve Španělích byla půlnoc, nad řekou pak bylo právě nebeské znamení Váhy. V Očistci se slunce chýlilo na západ, když v Jerusal. vycházelo. Bylo asi 6 hodin večer. Dante si myslí řeku Ganges 90° na východ a Španělsko 90° na západ od Jerusalema. — Na kraji: na okraji této římsy. — Beati mundo corde: „blahoslavení čistého srdce“ opět jedno (a zde poslední) blahoslavenství Páně. — Živější: jasnější, zvučnější. — Dřív-li nehryzne oheň: musíte projíti ohněm. Symbolicky asi chce Dante vyjádřiti, jak násilně se musí člověk odtrhovati od hříchu smyslnosti. Má ho posilovati myšlenka na veliké a sladké sliby boží. — S oné strany: tam za ohněm. — Do jámy: zločinec, aby byl za živa zasypán. — Na rukou sepjatých: sepjal ruce směrem dolů a natáhl tělo pryč od ohně, jako všecek zděšen. — Jež jsem zřel kdys hořet: patrně viděl někdy upalovati některé odsouzené. — Na Gerionu: viz Peklo XVII. 91. — Na lemu: vezmi lem svých šatů a vstrč do ohně; uzříš, že se nespálí. — Ač proti svědomí: svědomí nutilo věřiti Virgilovi, ale pohled na oheň přece ho zdržoval. Tak přítomná bolest, když se má člověk loučiti se hříchem, přemáhá svědomí.

A já, ač proti svědomí, vždy nehnut.
Když viděl, že vždy nehnut jsem a tvrdý,
zachmuřen trochu řek': „Nuž pohleď, synu:
od Beatrice dělí tě zeď tato."
Jak při Thisbině jménu Pyram oči
otevřel, zmíraje, a na ni pohléd',
tehdáž, kdy zčervenal plod morušový,
tak já jsem, obměkčiv svou zatvrzelost,
k moudrému Vůdci obrátil se, slyše
jméno, jež v mysli mé se vždycky prýští.
Pročež on hlavou zavrtěl a řekl:
„Jak? Zůstaneme tady?" Pak se usmál
jak na pachole, jab'kem přemožené.
Do ohně potom přede mnou se pustil,
Statia prose, by šel za mnou vzadu,
jenž před tím po dlouhou nás cestu dělil.
Jak byl jsem uvnitř, do skla vařícího
bych pro ochlazení se vrhl býval:
taký tam žár byl, nemající míry.
Můj sladký Otec, chtě mne posilovat,
o Beatrici jenom vždy, jda, mluvil,
řka: „Její oči zdá se mi již vidět."
Hlas vedl nás, jenž zpíval s oné strany,
a my, vždy na něj dávajíce pozor,
vyšli jsme tam, kde stoupalo se výše.
Venite benedicti patris mei
zaznělo uvnitř světla, jež tam bylo,
také, že zmožen, zřít jsem nemoh' na ně.
„Slunce již zapadá a večer" dodal
„se blíží; nedlete, než hleďte kráčet,
dokud se ještě západ nezatmívá."

37.—66. Pyram a Thisbe: milenci babylonští, o nichž vypravuje Ovid. Protože rodiče nechtěli svoliti k jejich sňatku, chtěli uprchnouti spolu za noci a ustanovili za místo schůzky morušový strom za městem. Thisbe přišla dříve, za chvíli však spatřila blížiti se tam lvici i uprchla, ztrativši s hlavy závoj. Lvice, jež přicházela z lovu, krvavým čenichem očichávala a obracela závoj a opět se vzdálila. Tu přišel Pyramus a poznav zkrvácený závoj Thisbin a mysle, že šelma ji roztrhala, probodl se svým mečem. K umírajícímu vrátila se Thisbe, a když v nářku zvolala své jméno, Pyram naposledy otevřel oči. Tu také Thisbe se probodla jeho mečem, a morušový strom, byv potřísněn jejich krví, změnil své bílé plody v tmavočervené. — Prýští: znova a znova se ozývá. — Hlavou zavrtěl: jako otec nad rozmarným dítětem. — Dělil: jda mezi Virgilem a mnou po okraji římsy. — Vyšli jsme tam: kde byly schody. — Venite benedicti patris mei: „Pojďtež požehnaní otce mého"; slova Páně ke spaseným v den posledního soudu. — Také: tak jasné. Byl to jas anděla, jenž zpíval. — Takovým směrem: přímo k východu, pročež jsem překážel svým tělem paprskům slunce zapadajícího.

Stoupala cesta přímo skalou vzhůru
takovým směrem, že jsem před sebou bral
paprsky slunci, jež již bylo nízko.
A stupňů nemnoha jsme okusili,
když pro stín, který zhas', že slunce vzadu
zašlo, já poznal i mí mudrcové.
A dřív než po všech nesmírných svých částech
stejného vzhledu učiněn byl obzor
a noc než měla příděly své všecky,
schod jeden za lože si vzal z nás každý;
neb hory povaha nám přerušila
stoupání možnost více nežli libost.
Jak přežívajíce se uklidňují
kozy, jež před tím byly po vrcholcích
smělé a rychlé, než se nakrmily,
ve stínu tichy, ano slunce praží,
hlídané pastýřem, jenž o hůl svoji
se podepřel; a podepřen jim slouží;
a jako ovčák, který venku meška,
u stáda pokojného ponocuje,
střeha, by nerozptýlila ho šelma:
tak my tři spolu byli jsme v té době,
jak koza já, jak pastýři zas oni,
pásáni ztud i zonud strmou skálou.
Z toho, co vně, tam málo zřít se mohlo,
ale tím málem spatřoval jsem hvězdy
jasnější nežli bývají i větší.
Tak přemítaje a tak na ně patře,
jsem jat byl spánkem; spánkem, který často
ví noviny, dřív než se skutek stane.
V tu chvíli, mním, kdy nejprv od východu
na horu zazářila Cytherejka,
jež ohněm lásky vždycky zdá se pláti,
mladou a krásnou ve snu se mi zdálo
viděti ženu jdoucí jakýms luhem,

68.—108. Stín, který zhas': ztratil se, protože zapadlo slunce. — Příděly své: své tmy; než noc úplně dostala to, co jí náleží, tmu. — Hory povaha: viz Očistec VII., 42.60. — Libost: dalšího stoupání. — Málo tam zvenčí: protože schody stoupaly úžlabinou. — Hvězdy jasnější: již jest očistěn ode všech hříchů a zvláště od smyslnosti, která zakaluje zrak rozumu. — Cytherejka: Venuše, jitřní hvězda. Venuše, bohyně lásky, byla uctívána zvláště na ostrově Cythaeře, odtud Cytherejka. — Lia a její sestra Rachel byly sestry Labanovy a obě ženy Jakubovy. Lia podle Písma nebyla krásná, ale zde je básníkovi symbolem, a to, podle Otců, života činného; Rachel symbolem života rozjímavého. — V zrcadle: až budu patřiti na Boha a uzřím se ozdobenou množstvím skutků zásložných. Rachel již nyní, stále rozjímajíc o dobrotě, kráse, lásce boží atd., v něm se zhlíží (chce se jí své krásné oči vidět).

jež květy trhala a pějíc děla:
„Věz, kdokoli se na mé jméno táže,
že Lia jsem a ruce krásné šinu
vůkol, bych sobě věnec udělala.
Zdobím se tu, bych líbila se sobě
v zrcadle; má však sestra Rachel svého
se nikdy nespouští, den celý sedíc.
Jí tak se chce své krásné oči vidět
jako mně rukama se ozdobovat:
patření jí, mne konání zas těší."
A pro jasy již, které za svítání
vstávají pocestným tím příjemnější,
čím blíže nocují, se vracejíce,
tmy rozprchávaly se na všech stranách
a s nimi spánek můj; i vstal jsem tudíž,
vida, že velcí mistrové již vstali.
„To sladké jab'ko, jehož vyhledává
péč smrtelníků po tolika větvích,
dnes všecky tvoje hlady upokojí."
Slov takovýchto Virgilius ke mně
užil, a nikdo neobdržel darů,
by příjemností těmto rovné byly.
Taková touha nad touhu mi přišla,
bych nahoře byl, že pak každým krokem
jsem k letu sobě cítil růsti pení.
Jak celé schody přeběhli jsme vespod
a octli jsme se na nejvyšším stupni,
své oči na mne Virgilius upřel
a řekl: „Časný oheň jsi a věčný
uviděl, synu můj, a přišel's v místa,
kde nevidím já ze sebe sám dále.
Sem doveď jsem tě důvtipem a umem:
svou libost nyní za vůdce si vezmi:
z cest příkrých vyšel's ven, ven vyšel's z těsných.
Viz slunce tam, jež do čela ti svítí,
viz travičku, viz květiny a keře,
jež země sama ze sebe tu rodí.
Vesely nežli přijdou krásné oči,

109.—142. Tím příjemnější: protože se opět budou přibližovati k domovu. — To sladké jab'ko: štěstí, pokoj srdce. — Pení: obrazně; ochotnost. — Nevidím já ze sebe: zde již přirozený rozum nepostačí, zde začíná zjevení a víra. — Svou libost: tvá vůle jest srovnána s vůlí boží, dělej nyní, co chceš — budeš jistě chtíti jen to, co je dobré. — Do cela: zrovna proti tobě. — Krásné oči: Beatriciny. — Svobodná: i hříšník má vůli svobodnou, ale zneužívá své svobody. — Mitruji: jako od koruny slovo korunovati, tak snad přípustno od mitry (biskupské) mitrovati. „Buď sám svým vůdcem ve věcech duchovních i světských."

jež slzejíce hnuly mne jít k tobě,
seděti můžeš neb se procházeti.
Nečekej slov ni pokynů mých déle:
svobodná, správná, zdravá je tvá vůle,
a chyba, nehovět jí; pročež tebe
nad tebou mitruji a korunuji.

(Pokračování.)

František Hanzelka:

Píseň metlářů.

Jsme opovrženi, neboť každého pátku po polednách shíráme své břímě, zavěšujeme je na záda a v nečase i v dešti kráčíme přes hory, abychom ušetřili několika penízů za vlak.

Jsme opovrženi, poněvadž chodíme shrbeni pod nákladem a s dychtivostí čekáme na patníky cest, abychom si odpočinuli, tak jako zajíci uštváni od honců hledají pelechy v zelništích.

Jsme opovrženi, protože každé soboty ráno nás nalézají spící u zdí města a skrčené na schodech domů, neboť pro nás jsou hospody zavřeny, jelikož kráčí před námi stigma zlodějů.

Jsme opovrženi, protože nehledáme teplých noclehů, abychom ráno nezaspali, poněvadž s úsvitem musíme státi na místech vykázaných a křičeti do ochraptění, abychom připomenuli, že je potřebí čistiti domy.

Jsme opovrženi, poněvadž plníme krčmy a opíjíme se, abychom zapomněli, že doma děti křičí o sousto chleba.

Jsme opovrženi, poněvadž tak nás vidí každý pátek a sobotu a vyhýbají se nám a pouštějí nám do dlaní peníze, aby se nenakazili.

Ale přes to jsme dělníky Božími, neboť i nás Bůh ustanovil ku zachování svého zřízení na zemi. A poněvadž neznáme pýchy, ale věčně žijeme v pokoře před Hospodinem, ejhle, pokora naše vyvýšená je a postaveni jsme do řady nepostrádatelných.

Neboť Bůh požehnal naši práci a ustanovil zákonem, aby každého týdne bohatí posílali služky, aby kupovaly od nás metly, aby nezemřeli pod tíhou prachu.

Neboť věčný Boží řád, jehož my neznáme, ale který cítíme, neboť v něm žijeme a trváme, postavil nás ne na poslední místo, ale abychom nezpyšněli vložil v oči světa skla, jimiž jsouce pozorováni, zdáme se býti jinými.

Ale to vše jen proto, aby nevyhynula Pokora, poněvadž tato jest sloupem rodičství Božího v nás a mezi všemi syny lidskými. I nemůžeme reptati, aniž chtíti, abychom žili v palácích a hodovali, neboť pak bychom shasli pro zachování světa a prach by sežral spravedlivé i zločince, čemuž Bůh dopustiti nemůže.

Naše píseň jest tedy písní pokory, kterou chválíme Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha Svatého a uctíváme Marii Matku naší od tohoto času až na věky. Amen.

Josef Svítil Karník:

Z válečného deníku Richarda Dehmela.

I.

Velký německý básník, žák Nietzscheův, přítel Przybyszewského a Liliencrona, učitel našeho Machara i Sovy, v jádře svého životního díla stojí mimo křesťanství, ne-li proti němu. Český překladatel Dehmlovy poesie, Zdeněk Tlamich, praví v úvodu ke sbírce svých zdařilých překladů (Aventinum 1920) o tomto „z nejpravdivějších pěvců života zvláště na strunách erotické a sociální", že neznal Krista, jen Ježíše. „Ježíš pro své seberozlití a sebeobětování fascinoval Dehmela, ač ideál jeho musil zůstati cizím básníku, jenž v rozvití smyslů spatřuje božství člověka, jeho nanebevzetí, a jehož modlitba zní: „Uveď nás v pokušení!" Jak je tu Dehmel daleko od křesťanství, které právě smyslům ukládá přísnou kázeň proti rozpoutanosti německého básníka, leží na bíledni.

Jedna jest stránka Dehmelovy poesie, které nikdo nemůže odepříti velikosti, to je strana sociální. V tom oboru byl nejenom výbojným objevitelem ale tak dokonalým mistrem, dalekým socialistického bolestínství a žlučnatosti.

Tento velký básník jako zralý muž, těšící se evropské proslulosti, také u nás dobře známý, ocitl se v roce 1914 v uniformě vojenského dobrovolníka německé armády. Rozpor, který se tu objevuje mezi apoštolem čistého lidství a bojovným elánem básníkovým, snažil se on sám řešiti a vyložiti především svým dětem v úvodě ke knize „Zwischen Volk und Menschheit" (S. Fischer, Berlin 1919.). Z této knihy, která obsahuje básníkův válečný deník, bohatý glossami ke všemu, co život v zákopech denně přinášel, poznáváme, že ve svém pokročilejším věku a snad hlavně následkem otřásajících zážitků válečných, Dehmel značně přiblížil se křesťanství, víře svých luteránských rodičů. Doklady najdeme i v jeho korespondenci.

Zmíněný již úvod je úvaha nanejvýš zajímavá, jelikož tu Dehmel stručně, ale mistrně charakterisuje vůdčí národy evropské, nezapíraje, kterak při všem kulturním evropanství pulsovalo v jeho nitru pevné a sebevědomé srdce germánské. Podávám ji tuto jen v nepatrném zkrácení, téměř doslovně:

„Zdánlivý rozpor smýšlení mezi mou dosavadní humanitou a nynějším furor teutonicus zdá se mi snáze vysvětlitelným, nežli ostatní disonance mezi ideálem a praxí.

To co zveme „lidstvím" v mravním slova smyslu, to neznamená nějaký už dosažený stav, nýbrž dosavad jen to, čeho se dosáhnouti má, a je vždycky třeba zvláště rozhodnout, která vrstva lidí, který národ toho času nejvíce snaží se přiblížiti k vytouženému mravnímu stavu lidstva.

Francouzský národ se přežil. Lze toho litovati, ale nelze na věci ničeho změniti, pakliže se neodhodlá omládnouti krevními svazky s Německem. Co Francouzi pro kulturu lidství vykonali, to všecko jsme my vstřebali do sebe, snad ještě ne zcela dokonale, ale jistě tak, aby to mohlo v nás dále růsti. Podobně je tomu s Italií. Kde se jedná o nejvyšší otázky lidství, tam dosud nemožno mluviti o Rusku, ačkoli jsou v něm utajeny mnohé zárodky příští duševní urozenosti. Dosud však je to barbarský stát, monstrum složené z primitivních instinktů a importované rafinovanosti. Pro naši otázku zbývá tu už jen Anglie. Dojista mnoho se mluví o anglické kultuře. Ale všimneme-li si jí blíže, odhalíme v ní jen dressuru nervů a svalů, cvik ve sportu a komfortu, dobré sebezvládnutí za všech životních okolností. K ušlechtilosti duševních mravů chybí tu však to, co Shakespeare nazývá „hudbou v sobě samém". Ten národ nezplodil ani jediného hudebníka aspoň druhého řádu, ani jednoho malíře zcela první jakosti, žádného pozoruhodného sochaře, žádného architekta vyššího řádu, se svými básníky zacházel špatně za živa i po smrti, a jeho filosofům chybí smysl pro to, co se povznáší nad prostý rozum. Jen v exaktních vědách vykonali dílo znamenité, především v národním hospodářství. Tento národ je studenokrevný, klidný, mlčenlivý a nenasytně žádostivý kořisti. Všecky teplokrevné cnosti nechává s pokryteckou vážností zakrněti. Bezohledná ziskuchtivost jest pružinou jeho proslulé politiky, maskované dobrým zacházením s ovcemi, které se bez velkého odporu dají stříhati. Svým praktickým talentem dobyl světa, zhola bez geniálnosti. Jenom my, Němci, byli jsme na tolik idealisty, že jsme se podrobili Shakespearovi a Byronovi.

Svou kramářskou brutalitou nakazila Anglie celou Evropu, ona je mateřskou zemí Amerikanismu. A protože my Němci, nutností přinuceni, ukázali jsme, že v tomto druhu civilisace se svým britským strýcem dovedeme soutěžit, chtějí nám podemleti půdu pod nohou a poštvati na nás půl světa. K čemu — má tu snad Německo, jež bohudík morálně i fysicky vyvinulo se v nejmocnější národ evropský, brániti se křesťanskými frázemi anebo bombami a granáty?

Nikoli, nebudeme už pokorni jako ovečky, abychom se nechali vlky obklíčit. Tuto nám vnucenou válku přijímáme, nikoli pouze jako obranný zápas, my bojujeme o místo, jaké nám ve světě náleží zásluhou našich lidských předností. Okolnosti boje jsou ovšem ošklivé, avšak jeho hlavní cíl jest skvělý a svatý, neboť my chceme světu zjednati mír, v jakém v š e m by se mohlo zalíbiti. Jsme humánnější než jiní národové, máme víc kázně a mravů v těle, víc ducha, srdečnosti i fantasie, proto také více soucitu se vším, co je nám cizí. Proto také máme svoje šlechtické právo na světovládu našeho ducha, ta však nemá se nikterak státi násilným bezprávím, nýbrž pouze rovnoprávností naší dobré vůle.

(Nemohu tu potlačiti poznámku: nebyl Dehmel nikdy v Poznaňsku?) V pokojném závodění, jako počestný obchodník, nemohl nás John Bull zničiti, nuže pokouší se o to jako hrdlořez potměšilým násilím. K podobné potměšilosti nemáme vrozeného nadání, musí tedy rozhodnouti síla, na které straně jest právo nejmocnější. Ale tu právě je jakýsi rozdíl v síle: my máme před nepřítelem výhodu dobrého svědomí. Naše vláda nepotřebuje klamným předstíráním národ uměle vydražďovati k nadšení schopnému všech obětí. Jsme jednotni ve své důvěře ve vítězství, naše důvěra spoléhá na ušlechtilejší lidskost naši. Zmizelo všeliké ochromující stranictví i nedůvěra mezi různými třídami naší společnosti.

Já dokonce nejsem už tak zelený, abych se opájel komunistickou naději, že možno vnějším převratem ze dneška na zítřek proměnit lidi v anděly. Nicméně však trochu více nebeského ovzduší rozšíří se z této očistné bouře, jak u nás tak i ve stycích mezinárodních. A to právě, děti moje, bylo hlavní příčinou, proč jsem já, stárnoucí muž, sáhl po zbrani — ne jenom z lásky k vlasti a dokonce už ne z touhy po dobrodružství. Jelikož je moje tělo ještě dostatečně statné k tomu, musím ho nasadit pro duchovní budoucnost, a to právě proto, že mnohým něco znamenajícím lidem i za hranicemi naší vlasti platím za vzor lidství. Ať vidí celý svět, že u nás každý duší i tělem stojí za celek. My v tomto boji zvítězíme, my v něm úhořovitě hladkému anglickému žraloku vyrazíme konečně nenasytné zuby, i když si sami při tom několik zubů vylomíme — a to znamená triumf humanity, pro jaký ani nejlepší mužové němečtí nemusí litovati kousku života. Kdybych se neměl vrátit, nuže: byl jsem, milé děti, vždycky toho mínění, že ohromný zážitek není ani smrtí draze zaplacen. — Váš otec, válečný dobrovolník."

Rudolf Stupavský:

Vrby.

Staré vrby u potoka
  zčeřily svůj vlas,
jarní zář jim plaje z oka,
  kde svit slzí zhas'.

Kořeny jim vlny hladí,
  hlavu slunce jas,
k radosti je lásky svádí
  záhon sedmikrás.

Pro oltář už připravily
  jehněd stříbrojas,
do žní aby pohlídaly
  živných polí klas.

Chlapcům daly na píšťalku
  zlatožlutý prut,
aby s písní zašel v dálku
  všecek bol a rmut.

Básníkovi z dálky kynou
  jarním pozdravem,
že mu duší písně plynou
  jak loď v dálnou zem.

František Hanzelka:

Žena, kterou nikdo nelíbal.

Prosím vás, nepřemýšlejte a nezabývejte se, byť i v myšlení touto historií dříve, dokud ji celou nepřečtete, poněvadž ta, o níž se jedná, zaslouží úcty a bojím se, že byste hned v začátcích nepochopili, tak, abyste neukřivdili, nýbrž obdivovali.

Člověk se nerad, velmi nerad klame a čím více zklamání zakusíme, tím houževnatěji hledáme nitku, která by aspoň matně dala znáti, že zklamání naše nebylo zklamáním. Hledáme cosi, co by nám říkalo: „A přece to bylo tak, jak jsem to řekl!" Nuže, Konstantin Sylver byl klamán v životě více, nežli se slušelo na jeho vážnou, zasmušilou, ale nesmírně dobrou povahu. A je-li přípustna věta, že život celý je zklamáním, pak ji mohl s klidem položiti jako definici svého dosavádního žití. Na štěstí Konstantin Sylver neuznával tohoto rčení, poněvadž i v jeho srdci dřímala touha objeviti něco, co by mu dalo za pravdu. Zklamání, toť negace a negace nemůže býti smyslem života.

Nebudeme rozebírati všechny věci, které přinášely Sylverovi zklamání v životě, poukazujeme pouze na to, že to byly věci docela závažné a že počínaly již od jeho útlého mládí. Jen jedno nás zajímá: Konstantin Sylver se klamal v ženách. Cítím, jak se usmíváte, ale dodávám ihned, cítím, jak se usmíváte, vy prostřední lidé. Ano, prostřední, nechte mně, prosím, domluviti. Promluviti můžete až na konci této historie.

Je dosti nešťastnou náhodou, že Konstantin Sylver za celých třicet pět let života nenalezl ženy, která by ho nebyla zklamala, poněvadž obyčejně do třicetipěti let nalezneme jednu, aspoň jednu, která v jistém, rozhodném okamžiku nás nezklame. Můžete usuzovati, že Konstantin nebyl člověk obyčejný. Budiž. Nevím, čí bylo vinou, že takovou ženu nenašel, možná, že jeho, ale což možno někomu předpisovati ideály? A Sylver byl člověk ideální a z tohoto idealismu zrodila se myšlenka, kterou považoval za krásnou, za uspokojující a zušlechťující.

Konstantin myslil mnoho ve svém životě a velmi těžce se loučil s ilusí, že nenajde ženu, která by byla jeho ideálem. Loučil, ano, vlastně ne, nemohl se rozloučiti s touto illusí a když za tichých letních večerů, kdy měsíc zářil velice pronikavě a kdy byla zjevena kouzla noci, nebo chcete-li, kdy bylo setřeno tajemství noci, znova a znova se nořil do svých snů, dospěl k větě, kterou hlasitě pronesl do tiché noci: Ideálem mým je žena, kterou nikdo nelíbal, poněvadž tato zůstala nedotčena a čista. To nikdo mělo význam absolutní. Nikdo: tedy nejenom muž, ale i žena, dítě, vše živé.

Takovou ženu počal Konstantin hledati. To bylo ovšem těžké, velmi těžké hledání. Lidé se přece dívají na líbání docela střízli-

vě. Zakažte matce, aby nepolíbila stokráte a tisíckráte denně své dítě a řekněte jí, že svým políbením přibližuje dítě světu, vtiskuje mu pečeť, kterou svět zná a která mu bude doporučením k přijetí do společnosti lidské. Ano, tu je počátek: dítě nikdy nezačne líbati první. Napřed je políbeno. Zakažte milenci, aby nepolíbil dívku, mu drahou, polibkem čistým, tak čistým, že na něm není ani stínu nečestnosti a řekněte mu, že tímto políbením sestupuje, nechtě sestupuje, do údolí hmoty. Ne, to je něco příliš vžitého, zvyklého. Obyčejní (a třeba i neobyčejní) lidé o tom vůbec neuvažují, považujíce to za něco samozřejmého.

Nuže, Konstantin Sylver uvažoval a dosáhl názorů podivných, názorů zvláštních, které jsme řekli výše. A s energií velikou a neutuchající pátral po ženě, jejíž rty ani líce, ani čelo, ani vlasy neucítily polibek. Vůbec neucítily, ani v dětství. Kamkoliv se podíval, všude ženy úplně vžité v názory doby a ve zvyky lidstva. A ta, která snad mohla říci, že sladkost polibku nedotkla se jí po několik desítek roků, ta aspoň v mysli zalétala do dob svého mládí, kdy se hřála na slunci lásky otcovské a mateřské a kdy pršely na ni polibky rodičů.

Konstantin věděl hned s počátku, jak těžký úkol na se béře, ale — člověk nechce býti klamán. Věřil, že tuto ženu nalezne, a tato víra nemohla býti vyvrácena. A hledal a hledal úsilovně, poněvadž čím více hledal, tím více cítil, že musí nalézti. Když stál jednou v chrámě, uprostřed velkoměsta, poněkud roztrpčen denními starostmi a sžírán touhou nálézti brzo to, co se mu stalo denní myšlenkou, zavadil jeho zrak o gotické pilíře, které nesly klenbu. A byl překvapen, že mezi nimi klečí dívka, které dříve si nevšiml. Stmívalo se a ona klečela pohřížena v modlitbu. Nutno poznamenati, že Konstantin všímal si nyní bedlivě žen a že se mu zdálo, že ta, kterou hledá, musí působiti na něho zvláštním dojmem. Jeho srdce nebylo nepodobno fotografické desce, která pod slunečními paprsky zčerná. Cítil, že se musí zachvěti, instinktivně zachvěti, až uzří tu, kterou tak úsilovně hledal. Jeho duše byla tak jemná, že věděl, že není možno, aby tato žena přešla kolem něho, aniž by necítil její blízkost.

Nuže, dnes, když spatřil klečící dívku, jakoby proud paprsků zasáhl jeho srdce. Věděl, že je to ona, kterou hledá. Věděl to, ačkoliv ji nikdy neviděl a neznal. Jeho duší zaševelila jemná melodie dosud neslyšená, vykouzlená přítomností oné neznámé. Zastavil ji, když vycházela z kostela. Byla poněkud překvapena. „Hledal jsem vás," řekl jí. Pohlédla na něho tázavě, ale jeho vřelá, zvláštní slova, na nichž se chvěla jeho duše, vzbudila v ní smělost. A nyní jí dával otázky. A podivno, ona odpovídala. Tichým, ale pevným hlasem odpovídala tomu, kterého neznala, ani neviděla.

Její životopis nebyl příliš neobyčejný. Nepoznala otce. Matka, která ji proklela již tehdy, kdy ji nosila pod srdcem, opustila jí brzy. Pak již byl kol ní jen svět a ten ji přijal jako někoho,

kdo neměl přijíti, ale který se nedá okamžitě odehnati. Trpěla mnoho, ale možná ne více, než jiné bytosti, jí podobné. Nepoznala nikdy lásky. Matka jí nenáviděla, ti kteří jí v mládí ošetřovali, činili tak s nechutí a patrnou rozkoš jim působilo, když ji mohli hodně zneuctíti, mluvíce o jejím neznámém otci a krkavčí matce. Ale vyrůstala a co podivného, vyrůstala v krásnou, neobyčejně krásnou pannu. Nuže, a když vešla do života, aby svýma rukama dobývala si chleba, budila pozornost všech mužů, kteří ji spatřili. Však ještě podivnější bylo, že nikdo z nich (a mnoho jich bylo, kteří obdivovali její krásu), nepočítil k ní pravé lásky. Ne, báli se jí a za nic na světě nebyli by přiblížili se k této bytosti, kol níž, zdá se, byla Stvořitelem postavena zeď nepřekonatelná. Helena, ano, Helena se jmenovala, měla v povaze něco, co se přičilo všem, kdož se o ženy zajímají. Nebylo to nic špatného, nic nepěkného, co by budilo onu nedůvěru a možno-li říci odpor vůči ní, ale povaha její, aniž měl kdo příležitost, jí se přiblížiti, byla tak zvláštní, že se zdálo, že Helena není vůbec bytostí z tohoto světa.

Svět pro ni neexistoval. Ač se v něm pohybovala, žila, trpěla, zůstávala přece vždy světu cizí, poznávala, že sem nepatří, že její úkol je jinde, ale kde, to sama ještě přesně nevěděla. Svět, který jí nepřijal s láskou a políbky, nezavázal si jí. Byla neodvislá úplně, až na to, že jí byl dán také život. Tento život ji poutal, však jedině k tomu, aby byla ve světě, bez jakýchkoliv zájmů nebo nároků na svět. Vzpomněla někdy na ty, kdož ji život dali, ale poněvadž, a to je zase dosti neobyčejné, poněvadž poznala, že pramenem života je Bůh, byla modlitba odměnou těm, kdo jí zrodili.

Tak ji poznal Konstantin Sylver a není snad třeba zdůrazňovati, že to byla skutečně žena, kterou ještě nikdo nepolíbil a která sama, poněvadž políbena nebyla, nepočítila touhy, aby lásku svou, kterou snad měla (a myslím, že není možno mysliti si bytost úplně bez lásky), tímto způsobem projevila.

Konstantin byl rozhodnut. Když byl vyslechl s nevylíčitelným zájmem její prostý, na velkoměsto až příliš prostý životopis, řekl krátce: „Hledal jsem vás, půjdete se mnou!“ A očekával, zcela jistě očekával, že půjde. Ale v tom byl právě osudný omyl jeho logiky. Jak mohla osoba, která neměla zájmů a nebyla vázána na svět, jíti s tím, kdo sám byl spoután světem? A Helena tedy klidně, ale naprosto samozřejmě odmítla — a nešla, nýbrž ztratila se tiše v ulicích velkoměsta.

Nyní poznal teprve i Konstantin svůj omyl, ale byl tak zaujat touto neznámou dívkou, že pátral po ní znova a znova. Byla to opět nesmírně těžká práce, snad ještě těžší, než když prve hledal tuto ženu, ale Konstantin opět věřil, že se s ní shledá. A uplynuly dny, týdny i měsíce a nebylo stále naděje, že by ji našel. Tu jednoho večera vzal své věci a odcházel na nádraží,

aby odejel, poněvadž nitka, která měla zakrýti jeho zklamání byla tak tenká, že se zdálo, že se přetrhne.

Kráčel zamyšlen ulicemi, až přišel ke starému, zdí ohraženému klášteru Karmelitek. Tam se zastavil, poněvadž pocítil, že ta, kterou hledal, jest na blízku. A ačkoliv se zarmoutil, že ji nalezne tuť, odkud jí nebude snad moci odvésti, přece cítil, že ji musí viděti. S velkou námahou přehoupl dosti vysokou zeď a seskočil do zahrady klášterní. Jako zločinec plížil se k pochmurné budově a přitiskl se, kryt jsa hustým křovím, ke zdi zrovna u zamřížovaného okna. V té chvíli rozhrnuly se mraky a měsíc prudce vrazil do okna hrst silného světla. Konstantin pozoroval.

Uprostřed černé chodby visel těžký, dřevěný kříž. Na něm zkrvácený Kristus Pán. A pod tímto křížem, maje čelo opřeno o nohy Spasitelovy, klečela v tiché modlitbě v karmelitském hábitu Helena. A po chvíli najednou pohnul se Kristus na kříži, sklonil hlavu k té, která klečela u jeho nohou a ona proniknuta svatou láskou a touhou, líbala jeho rány na rukou i nohou.

Pak již Konstantin odešel tak tiše, jako byl přišel. Poznal, že nemožno chtíti květinu, kterou vypěstil Bůh pro sebe, neboť vše, co Bůh stvořil, nemusí patřiti člověku. A ona žena, jejíž první políbení v životě patřilo Bohu vtělenému, byla dítětem Božím... To jest historie o ženě, kterou nikdo nelíbal. Nuže, nyní můžete mluviti i souditi.

Dante Alighieri:

Empyreum.

Jak s této strany v pohled tvůj se noří
ten vznešený trůn, jejž má Svatá Panna,
a stupně pod ním rozhraní zde tvoří:

Tak v druhé části trůn Svatého Jana,
jenž svatý snášel poušť a umučení,
dvě léta pekel hostila jej brána.

A pod ním zvláště sedí vyvolení,
tož František, Benedikt s Augustinem
a jiní v kruzích nižších rozhostění...

Ráj XXXII.

Přeložil
Jaroslav Vrchlický.

Vilém Bitnar:

Antonínové české literatury.

Příspěvek k dějinám kultu svatoantonínského.

Tímto zahajujeme cyklus článků a básní k oslavě jubilea 700. výročí smrti Svatého Antonína Padovánského dne 13. června 1931.

Obec spisovatelská představuje vždy a všude pouhý zlomek národa, literáti vytvářejí malý několikastový či několikatisícový okruh lidí ve všeobecném národním celku milionovém. Přes tuto početní mízivost je literární společnost pokládána za obraz celého národa v malém, ve zkratce, a myslím, že právem. I mezi spisovateli českými všech století najdeme muže od věku jinošského až po kmetství, muže i ženy,. lidi všech stavů společenských, všelikých vyznání náboženských i různého vzdělání. Spisovatelé jsou chuďasové i boháči, lidé šťastní i osudem těžce stíhaní, milovaní i nenávidění, vynášení i podceňovaní. Výtažek národní společnosti par excellence...

Vycházeje z tohoto předpokladu, myslím, že se nedopouštím chyby, když výsledky svého literárního šetření o tom, kolik spisovatelů kterého století bylo pokřtěno na jméno Svatého Antonína Padovánského, použiji k uzávěru, jak rostla v českém národě úcta k slavnému italskému Divotvorci. Jsem si vědom, že tu pracuji s materiálem trochu náhodným, který by měl snad býti rozhojněn o výsledky šetření i v jiných oborech kulturních a o neliterární historické jedince různých společenských vrstev, a že by konečná synthésa těchto výsledků byla průkaznější. Ale jak jsem se při svých výpravách za literárními náměty hagiografickými přesvědčil, nezměnil by se poměr měrou tak rozhodující, aby nebylo možno omeziti se jen na oblast nejbohatší, jakou je vždy soubor literárních osobností. Zvláště, když zdánlivě suchopárná statistika vyrůstá v ovzduší, vytvořeném celonárodní kulturou. Výsledky, kterých jsem se dopracoval, jistě v mnohém překvapí.

Hned třináctého století klade několik otázek, které historik českého kultu svatoantonínského bude musit rozřešiti studiem pramenů dosud nevyčerpaných. Nebyly vůbec ještě vyšetřovány osobní styky českých lidí se Světcem v době jeho působení v Padově, v onom podivuhodném čtyřletí od roku 1227 až do 1231. A přece i čeští lidé užili tehdy duchovní lázně Světcova apoštolátu padovánského...

Od roku 1222, kdy staré Padovánské učení právnické kvapem se přetvořovalo a rozrůstalo v studium generální, počali se i čeští scholárové stěhovati z university Bononské do Padovy, kde se mohli dát zapsati na některou z tří fakult, právnickou, mediciskou

či artistickou. V dvacátých letech XIII. věku hemžilo se již v městě českými posluchači, lidmi mladými ze šlechty i z měšťanstva, a staršími scholáry, kteří doma opustili své fary, úřady i školy, aby zde dosáhli potřebného doktorátu... Ano, Čechové studovali v Padově záhy v počtu tak značném, že již průběhem XIII. věku utvořili na universitě samostatný národ vedle Němců, Poláků, Uhrů, Provençálů, Burgundů, Angličanů, Španělů a posluchačů zámořských. Prokurátoři českého národa hájili práv svých krajanů, a rektoři university byli vždy po desíti létech vybíráni z vážných českých scholárů...

Občané padovánští, mezi nimiž tito čeští lidé žili, byli zamořeni všemi chybami tehdejšího italského měšťanstva. Rodové zápasy s krvavými konci a s olupováním jedněch druhými, byly zde právě tak na denním pořádku jako jinde. Duše toho lidu nad to plesnivěla rozmanitými bludy náboženskými, které nesly ohavné ovoce hádek a pronásledování. Čechové, náchylní k novotám a snadno podléhající kouzlu odchýlného mínění v subtilních otázkách dogmatických, neubránili by se tam obecné zkaženosti, kdyby nebyl tuto jedovatinu běle žhnoucím železem své výmluvnosti včas nepřetřel chudičký apoštol z řádu Svatého Františka Serafínského. V listopadu 1227 připutoval do Padovy směrem od Benátek bratr Antonín...

Poznav bystrým okem pravý stav věci v Padově, vyjel bez meškání do boje. Vystoupiv na kazatelnu, počal nemilosrdně tepati neřesti i bludy. Jeho slova, ohnivá i neúprosná, padala ranami kladiva na hlavy posluchačů. Občané, podceňující z počátku skrovný zjev řečníka, byli znenáhla jímáni údivem a hlas rozhořčení nesl se městem nad odvahou žebravého smělce. Ale kostel se přes to znova a více plnil posluchači, které řečník drtil obraty nečekanými, obrazy příléhavými, hloubkou znalosti písem svatých a krutou logikou svých útoků. Hrdé měšťanstvo padovánské bylo tu mrskáno a odhalováno ve svých hanebnostech, ale hroutíc a svíjejíc se pod bičem slova kazatelova, přicházelo znovu zas pod lijavec očistný.

Pověst o tomto neslýchaném bijci Hospodinovu prodrala se paláci šlechty, domy patricijskými stejně jako brlohy chuďasů. Nemohli ji neslyšeti ani čeští scholárové a nemohli ani oni odolati zvědavosti. I oni šli zajisté poslouchati bratra Antonína, aby stejnou měrou zkrušeni zahloubali se do svých duší...

Z města šířila se pověst o „nebeské výmluvnosti" Antonínově i po dalekém okolí, postava kazatelova počala se rozjasňovati jakoby svatozáří a lid, mluvě o něm, nazýval jej bezděčně „il Santo"... Když pominula horečka překvapení, úžasu a ohromení, ovoce počalo uzrávati v klidu, přerušovaném okamžiky blažených vytržení. Přicházeli bludaři a hříšníci, obráceni jeho slovem, přející si na dále žíti pod duchovním vedením. Žádali si napsání pravidel, dle nichž by činili pokání a pečovali o spasení. Světec

získav pozemek s kapličkou „Panny Marie della Colomba", oblékl v ní dne 27. prosince 1227 veliké množství obrácenců v roucho kající. Kázal, zpovídal a radil v této svatyňce, v níž počalo krystalisovati zbožné bratrstvo „Colombinů", ohnisko mravní nápravy města.

Zdálo se, že Padova nevyjde z úžasu. Počaly se díti zázraky... Kajícník čte Antonínovi seznam svých hříchů z listu, a jak dočte větu, napsaný hřích mizí z papíru... Leonard vzrušený pokáráním Světcovým proto, že kopl svou matku, utíná si hříšnou nohu, která mu však přirůstá, jakmile mu ji Antonín přiloží k raněnému místu... Žárlivý voják smrtelně zraní svou mladou, nevinnou paní, ale pro jeho kajícnost uzdraví Světec skonávající a vrací ji novému, šťastnějšímu životu...

Přišla doba svatopostní roku 1228 a s ní vyvrcholení úspěchů Antonínových. Kázání Světcova se očividně mění, pozbývají útočné své břitkosti, zlahodňují a sládnou milostností. Není již třeba horliti tam, kde lid leží v pokoře před Bohem. Jeviště světáckých a bohopustých orgií změnilo se v ráj ctností a zbožnosti. Staré sváry rodů usmířeny, spory o dědictví urovnány, ženy přestaly se marnivě fintiti, lichváři kladli nečisté zisky k nohám soudců, lakomci podělovali chudinu. Vykupitelský Kristus vtáhl tajemně do Padovy jako král a ujal se vlády v městě, které mu dobyl jeho chuďáček Antonín...

„Kdo je tento uchvatitel duší? Odkud přichází strašlivý řečník Hospodinův? Jak žil a získal své převahy nad hřešící lidskou havětí?"

Tak se tázali čeští lidé svorně se svými soudruhy německými a polskými, poutníci ze severu, muži chladnější krve, když se probrali ze všeobecného úžasu. Srovnávajíce zázraky svých světců a dědiců Václava, Vojtěcha a Prokopa, o kterých slýchali od mladosti ve svých dědinách, s činy Antonínovými, stáli tu tváří v tvář čemusi dosud neslýchanému. Hovořilo se jen o fascinujícím zjevu vyhublého františkána, hltavě poslouchala se každá zpráva o jeho životě, a z četných těch prvků, často si odporujících, často zřejmě přehánějících, vyrůstala v duších kliďněji rozjímajících Čechů očistěná představa o tomto podivuhodném muži.

Tito synové rytířských a panských rodů českých zemí, které do Padovy přilákala touha po vzdělání a honosných titulech, přijímali překvapeni, ale s porozuměním zvěst, že na pohledění skromný tento mladý muž je z krve vznešené šlechty a z rodu, dotýkajícího se takřka výsostí trůnu... Uvědomili si, že život tohoto duchovního heroa je vlastně malou hrdinskou epopejí rytíře, celé se obětovavšího službě Kristově.

Samo zrození svatého muže stápělo se jim v epické září již jeho rodištěm, městem Lisabonem, ležícím v prastaré Lusitanii, v oné „zahradě Evropy na pobřeží mořském štípené", která se jim rozplývala v mlhách a o jejichž hranicích měli jen

báchorkovité představy. Doba, v níž se Světec narodil, plnila se v jejich myslích mimoděk všemi přísernými stíny konce dvanáctého století, brodícího se v krvi rozbrojů a v mravním úpadku. Jako hvězdné záření připadala jim v tom přítmí idylla zrození Antonínova, po matce prince z rodu knížat Asturských, po otci pokrevního příbuzného Bohumíra z Builonu, legendárního reka křižových výprav, krásného a bohatýrského krále Jerusalemského! A hle, jaký ohromující kontrast s tímto skvělým šlechtictvím vytvořilo rozhodnutí jinochovo, státi se řeholníkem. V dědici válečnického rodu portugalského proměnila se touha rytířství meče a válečné polnice v mystickou touhu po rekovství martyria pro Krista...

Kdo mohl lépe pochopiti tuto podivuhodnou pokoru duše, nežli Čechové, znající z legend své domoviny sklony svatého vévody Václava Přemyslovce, jeho touhu po mučednictví, kterou s ním sdílel stejně vznešený Vojtěch Slavníkovec... Proto pochopili, proč tak mocně zapůsobil na jinocha i triumf mučedníků marokánských, oněch pěti bratříčků františkánských, umučených nedávno v lednu 1220 v Maroku, jejichž ostatky dal portugalský infant Don Pedro za velikých slavností převézti do Coimry. U jejich katafalku se modle jat byl Antonín nevýslovnou touhou státi se františkánem a vypíti pro Krista kalich mučednický jako oni. V lisabonském klášteře Svatého Antonína Poustevníka dostal hábit a za dosavadní jméno Ferdinand pravé své jméno Antonín. A tehdy béře počátek ono duchovní, epické dobrodružství, které bych nejraději nazval výpravou za smrtí mučednickou. Nebojácný syn rytířského rodu prosil nové své představené v horoucím opojení, aby ho poslali do nejdivočejších končin afrických, a oni mu dovoliti odebrati se k Saracenům...

Prozřetelnost však jinak využila tohoto mladého heroismu. Antonín, maje za to, že nesmí otáleti, rychle odejel za svým posláním. Ale jeho úmysly zkřížil Bůh těžkou nemocí, která jej celou zimu sužovala. Tím byl donucen vrátiti se do své otčiny, ale sotva, že se uzdravil, sedl znovu na loď. A když se pak znova plavil a doufal, že plavci přistanou u břehů španělských, uviděl se zahnán silnými větry k Sicilii. Měl tedy touhu i úsilí pro Krista zemříti, ale Prozřetelnost ho zachovala k spáse padovských.

Podivuhodnou shodou okolností bylo tehdy právě ohlášeno shromáždění bratří františkánských v Assisi, a jinoch všecek ještě seslábly vydal se z Messiny na cestu, aby spatřil slavného otce řádu Františka a jeho družinu. Dosáhnuv plně tohoto štěstí byl po skončení generální kapituly zdrcen okolností, že při rozesílání bratří na určitá místa o něho jediného nikdo nežádal. Neznali ho a jeho sesláblá postava nikoho nelákala, tak že byl pokládán za málo užitečného i schopného. To byla velká zkouška pokory, ale Antonín v ní obstál... Prosil bratra Graciána, aby jej vzal sebou do své krajiny a Gracián, zamilovav si jeho

podivuhodnou vroucnost, odvedl jej sebou do Emilie. A tam prožil dobu velikého sebeodříkání, nadlidského postění i přemítání o věcech božských, skrývaje svoje veliké vzdělání pod podobou prosté a neučené osoby.

Krok za krokem přibližovali se tedy scholarové k této zprvu zcela záhadné postavě, a rouška tajemství jim mizela i tehdy, když počali se pídíti po dobrodružstvích duchovních, poznavše běh jeho života zevnějšího. Kterýsi Dominikán, zavítavší právě o Velikonocích do Padovy, vzrušil občany i studenty vypravováním o příhodě ve Forli. Bratři sešli se v městečku, aby přijali sv. svěcení. Byli tam s nimi i někteří bratří Svatého Dominika, sám vyprávěč byl mezi svěcenci. Když pak se přiblížila hodina večeře a bratři byli podle obyčeje shromážděni, prosil minister Gracián Dominikány, aby předložili žíznícím slovo spásy. Oni však se zdráhali, nejsouce nijak připraveni. I obrátil se Gracián k Antonínovi, a kázal mu, ať bratřím mluví, cokoliv mu Duch Boží vnukne. Byla to pomoc z nouze a nečekalo se od něho ničeho. Co mohl ostatně svésti ubožáček, umývající kuchyňské nádobí a denně zametající v cellách bratří. Nebylo však nikoho jiného, jemuž by nařídil, aby z poslušnosti vystoupil na kazatelnu, a Antonín zajisté jakž takž učiní zadost svému úkolu. Antonín pln rozpaků počal prý mluviti zprvu tlumeně, ale rozhovořiv se stoupal výš a výše v ohromující krescendo výmluvnosti a mohutné pohnutí pozvolna počalo se zmocňovati překvapeného shromáždění. Antonín strhoval všecky hrdým svým postojem, smělým gestem, mocným hlasem i myšlenkami hlubokými. Kde se to vše v něm tak náhle vzalo? Kdo vlastně byl ten bratr bezvýznamný a nepovšímaný, jenž se tu znenadání projevil mistrem? Tento „zázrak ve Forli" nezůstal utajen. Pověst o něm donesla se zanedlouho k sluchu generálního ministra a jeho vůlí přinucen byl Antonín zanechati dalšího mlčení a vyjíti na veřejnost. Byl mu svěřen úkol kázati...

Odtud počíná podivuhodná odyssea tohoto milovníka pouště, vyslaného mezi hříšný lid. Všude, kde bratr Antonín kázal, všecky práce byly brzo přerušeny jako o svátcích. Soudcové, advokáti, dělníci i kupci opouštěli svá zaměstnání a běželi za ním. Měšťané vmísili se mezi venkovany. Mnozí vstávali i v noci, aby přišli záhy ráno a získali místo blíže řečníka. Vznešené ženy přicházely v průvodu sluhů nesoucích pochodně. Všichni poslouchali v němém obdivu a výsledky jeho řeči jevily se záhy v ohnivé náhlosti obrácených hříšníků, v propouštění dlužníků z vězení, v objímání nesmířitelných nepřátel. Kde kdo tlačil se kolem Světce, aby se dotkl jeho roucha...

A tak všecko to, co zažili lidé v Padově, bylo znovu a znovu opakováno v nesčíslných variacích od poutníků ze všech krajů Italie, přišedších za nějakým posláním do města. Postava Antonínova počala růsti do oblak, ačkoliv on sám byl pokorným slu-

hou každého sluhy nejposlednějšího. Neboť, jak jinak, než světectvím bylo možno vyložiti si příběhy tak divůplné, jakým byl třeba ten, který jim vypravoval občan z Rimini? Město bylo zamořeno sektou kacířů takové zatvrzelosti, že vzdorovali dlouho zarytě i kázání Antonínovu. Posléze nechtěli jej již poslouchati, bojíce se jeho neodolatelných útoků. Odešel tedy bratr Antonín z vnuknutí Božího k moři, na ono místo, kde řeka ústila, a stoje na břehu, počal jménem Božím kázati rybám... „Slyšte slovo boží, ryby mořské i říční, když nevěřící se mu vyhýbají," počal mluviti. A jakmile toto řekl, hned se nahrnulo k němu takové množství ryb, velikých a malých i prostředních, že nikdy ve všem tom moři ani v té řece nebylo jich tolik víděno. A všechny vystrčily hlavy z vody a dávaly pozor na řeč v náramném pokoji a krotkosti i pořádku. Neboť nejblíže u břehu byly ryby nejmenší a za nimi byly ryby prostřední a kde byla voda hlubší, poslouchaly ryby veliké. A tomuto rybímu shromáždění počal bratr Antonín kázati slavně o blaženosti vody, v níž ryby mají svůj domov, ukázal na význam ryb v božské historii, a jak takto mluvil, počaly ryby otvírati ústa a ukláněti hlavy, chválíce způsoby jim možnými svého Stvořitele. A k tomuto divu sběhly se takové davy lidu, že ani zatvrzelci neodolali, a vidouce zázrak tak neslýchaný a zřejmý, zkroušeni v srdcích svých padli bratru Antonínovi k nohám. I obrátil je vznešenou řečí o velebnosti Boží zase k pravé víře Kristově. A občan riminský dodal, že nejen ryby do moře, ale i občané do města rozešli se s podivuhodnými projevy veselosti...

Osobní zkušenosti a se všech stran se sbíhající pověsti opředly tedy bratra Antonína nimbem divotvorného kazatele. To všechno, co čeští scholárové v Padově zažili a slyšeli v oněch požehnaných měsících let 1227 a 1228, bylo příliš výjimečné, než aby mohli zůstati neteční. Vzpomínali divotvorných kázání biskupa Vojtěcha i oněch, které na Sázavě mluvil opat Prokop, nedávno teprve kanonisovaný patron jejich otčiny... Ale živé slovo živoucího apoštola, kterého mohli denně poslouchati v stínu basilik i v slunečních záplavách ulic padovánských, zatlačovalo v jejich myslích přirovnávání minulosti.

Ostatně nebylo ani času k dlouhým úvahám. Lavinou valila se městem pověst o novém zázraku a palác hraběte Tisa z Camposanpiery počal býti obléhán vzrušenými davy. Bylo to nedlouho před Vánocí, kdy bratr Antonín přespal v tomto domě, nemoha pro pokročilou noc odebrati se do kláštteříčku v Arcelle, vzdáleného skoro hodinu cesty od Padovy. Bylo kolem půl noci, když hrabě uviděl, kterak klíčivou dírkou ve dveřích proniká z pokoje Antonínova skvělá záře. Udiven pohlédl tímto otvorem do vnitř, a viděl, jak Antonín drží na svých loktech krásné, nebeskou září zaplavené Děťátko, vztahující po něm své ručky a celující jeho tvář... Božský Spasitel zjevil se Jezulátkem

v náručí svému oddanému sluhovi v předvečer Jesličkový, omilostňuje Antonína stejnou měrou, jako nedávno v Grecciu oblažil jeho mistra Chudáčka z Assisi. Bylo nemožno utajiti tento mystický příběh, kterým byl palác zažehnut. Jaké to byly Vánoce, které Padova zažila tehdy roku 1228, jaké proudy Milosti tekly ze všech tabernakulů chrámů blaženého města?

Tak stala se Padova jevištěm božského divadla, jehož hrdinou byl Světec, mající městu darovati pověst světovou. Čeští žáci, kteří do Padovy přišli v roce 1227, mohli se ještě dočkati blažené smrti Světcovy, která zasáhla Padovu náhle jako blesk z modré oblohy. Seznav, že se blíží konec pozemského putování, dal se odvésti z Arcelly do chrámu „Blažené Panny Marie" v Padově. Ale nedojel a pro slabost musil zůstati před hradbami města v klášteříku bratří, bydlících vedle kláštera „Chudých paní". Tam vydechl naposledy v den 13. června 1231.

Počáteční zmatek v městě změnil se záhy v hoře a bědování... Děti chodily houfně městem volajíce: „Umřel svatý otec! Bratr Antonín je mrtev!" Zvěst pronikala do všech koutů města a lid, zanechav veškeré práce, o závod se sbíhal k domu smutečnímu. Mládež universitní opustila své mistry a hrnula se na předměstí. Bylo nebezpečí, aby se těla mrtvého Světce nezmocnili lidé nepovolaní, neboť touha míti drahocenné ostatky jeho, stala se všeobecnou. „Chudé paní" jednaly hned s předáky města, aby si směly ponechati tělo Světcovo ve svém klášteře. Bratří od „Panny Marie", kde Světec sám si přál býti pohřben, právem se dovolávali vydání těla k pohřbení. Scholárové ozbrojení postavili se ke klášterním vratům, aby v noci mrtvolu hlídali. Bratři františkáni zašli tedy k biskupovi o radu. Ten svolal kanovníky a po úradě přikázal městskému úřadu, aby dopomohl bratřím při dopravě těla do města...

Zatím scholárové zažili na své stráži horkou lázeň. Občané předměstí nehodlali vydati jen tak zhola drahocenný poklad, který jako by jim spadl do klína. Hořevše touhou pochovati posvátné tělo v klášteře předměstském, nedbali magistrátu, sběhli se do domu a ustanovili se na tom, uvrhnouti raději vše, co mají, v hrozící nebezpečí záhuby, než by dovolili odnésti odtamtud tělo muže Božího. A aby snad něčí lstí nebo pletichami nebyli oň oloupeni, dohodli se, že se ho pokusí uchvátiti. Tady byla rada drahá a hlídající scholárové neměli chvíle poklidné.

Posléze našli se přece jen moudří muži, kteří uklidnili obě strany návrhem, aby se s převezením těla Antonínova posečkalo až do příjezdu otce provinciála, který by spor rozhodl. To se občanům i bratřím líbilo a na ten návrh přistoupili. Když nastávala noc, bratří vypustili zástupy, uzavřeli domovní dveře, důkladně je uzamkli a závorami zatarasili. A dobře učinili, neboť o půlnoci zdvihl se nesmírný pokřik, zástupové lidu zachváceny byly nevčasnou touhou spatřiti znovu tělo Světcovo...

Útokem hnali té noci na řeholní dům, vypáčili dveře, ale marně se pokoušeli vejíti dovnitř. Užasli stáli v otevřených dveřích, a ač dům byl plin světel, vchodu k síni nebožtíkově najíti nemohli. Posléze sami uznali, že Světec brání se noční návštěvě a ustali od svých pokusů... Když se však rozednilo, připojili se k nim ještě četní občané z města, a pak se počal nával lidí i z okolních městeček a vsí. To nemohl dům předměstských bratří již pojmouti, a za blaženého se pokládal ten, komu bylo dopřáno aspoň jednou nějak se dotknouti posvátného těla. Kdož se ho pro nával dotknouti nemohli, podávali se všech stran okny i dveřmi pasy, prsteny, spony, a klíče, přijímajíce je nazpět posvěcené dotekem přesvatého těla.

Konečně přišel provinciál a vyslechl obě strany. Poznav neústupnost předměstských, požádal o radu magistrát i biskupa, který konečně ustanovil, aby se všecko duchovenstvo i lid zítra časně ráno sešli k pohřbu. Noc minula velmi neklidně, byla by se strhla snad krvavá bitka mezi městskými a předměstskými, kdyby magistrát byl tvrdě nezakročil a původce povstání neodklidil. Biskup s duchovenstvem, magistrát s vojskem a nesčetné množství lidu sestavili procesí k místu, kde ležel Světec, a přenesli odtud s chvalozpěvy a duchovními písněmi posvátné tělo do chrámu přesvaté Máteře Boží. Brali pak máry na ramena svá přední mužové města i úřadové, za šťastné se pokládajíce, komu bylo dopřáno i jen lehce mar se dotknouti. Kdokoliv pak mohli míti voskovice, nesli je rozžaté v rukou, a bylo jich taková spousta, že jejich světlem bylo všecko město jakoby v plameni.

Jakmile došel průvod do chrámu „Ustavičné Panny", biskup sloužil mši, po níž byly slavné pohřební obřady. A tak byl Světec právě pátého dne po svém skonání uložen do země. A od té chvíle přival zázraků neustával... Předměstští rebelové přišli zaliti slzami a pokorně vrhli se před hrob. Urození rytíři a jejich ženy přicházeli bosi pokořiti se divotvorci. Biskup šel ke hrobu v čele všeho duchovenstva města. Profesoři vedli scholáry všech devíti národů. Šli tu svorně Čechové vedle Němců a Uhrů, Španělé vedle Gallů, Poláci vedle Angličanů. Padova veselila se ve dne i v noci, zalita světly a osvícena blesky. A všechen ten lid, vida na vlastní oči slavné zázraky, rozvazoval ústa k chválám všemohoucího Boha... Takové bylo ukončení nebeského dramatu hrdiny Antonína. Ti, kdož prožili v Padově dny od listopadu 1227 až do června 1231, nesli hluboké dojmy z těchto příběhů jistě po celý život. Co divného, že i generace českých studentů, která se na prahu třicátých let XIII. věku vrátila do Prahy, na Moravu a do slezských knížectví, přinesla si domů vedle neuvěřitelných zpráv i duši odhodlanou zasvětiti se kultu Divotvorce padovánského.

(Pokračování.)

José Estremera:

Montecristo.

Když Damián dostudoval fakultu medicínskou, dopsal mu otec takto: „Přijď domů provozovat své povolání. Nedoděláš se ovšem u nás na vsi bohatství, ale to, co si praxi vyděláš, a potom výnos ze statečku, který po mé smrti zdědíš, stačí, abys žil v skromném blahobytu, poctivosti a milován, jak milováni byli tvoji dědové."

Ale Damián měl mnohem větší aspirace. On, a jíti živořiti neznám a chud v zapadlé dědince! On, jenž se narodil, aby se stal bohatým, mocným a aby se skvěl uprostřed vyvolenců Štěstěny! Nikdy! Jedině Madrid mohl by mu poskytnouti prostředky, by své sny uskutečnil. Madrid tedy stal se polem jeho „operací".

Provozování však lékařství mu nelichotilo, protože se mu zdálo obtížným a zdlouhavým, aby se stal slavným lékařem. Bylo by na příklad třeba začíti se sekundářstvím v nemocnici, špatně spávat a vidět stále kolem sebe bídu lidskou. K tak nízkým cílům on se přece nenarodil!

Damián nebyl v hlavu obražen a měl veliké schopnosti umělecké. I jal se z dlouhé chvíle malovat a přátelé a kamarádi ho v tom povzbuzovali, prorokujíce mu skvělou budoucnost.

Uplynula léta, aniž umělec lékař věděl, čeho by se vlastně přidržel, až mu posléze otec zastavil skrovný měsíční příspěvek, jejž mu dosud posílal, domnívaje se, že ho tím přibezděčí k němu se uchýlit. Ale Damián chtěl v tisících jezdit. Jak ale? Nevěděl to, to však věděl, že toho ve svém rodišti nedosáhne.

Nemaje peněz, jal se malovati obrázky, jak se říká, kam ruka, kam noha, kam ocas, kam hlava, jež prodával za babku překupníkům, kteří takové věci ke koupi po kavárnách nabízejí. Jestliže mu to moc nevynášelo, stálo ho to za to pramálo práce, i mohl se tím vetit, až by mu sekyra upadla do medu, neboť byl svatě přesvědčen, že se na něho štěstí usměje, když se toho nejméně nadá.

Ale želaná návštěva se jaksi neslušně opožďovala, a tu jal se Damián naříkati na svůj osud a klnouti společnosti, jež na něho zapomínala a jej odstrkávala, místo aby mu byla podala pomocné ruky, nepochybně za všecky dobré služby, jež jí dosud byl prokázal. Společnost je hrozně sobětna, protože ne a ne sbírati cigary, by jimi obdařila ty, co mravence pasou.

Když mu, ubírajícímu se kterousi ulicí, bylo se zastavit, aby nechal přejeti kočár jakéhosi boháče, cítil, jak ho ruce svrbí, z očí pak sršely mu blesky zlořečení.

Jednoho dne vracel se do své podkrovní světničky smutnější a zoufalejší, nežli kdy jindy. Byl u slavné Madriďanky nabídnout jí ke koupi jeden ze svých obrázků a zastal ji obklopenou ná-

bytkem a tretami, jaké si jen může móda, rozmařilost a přepych vymyslet.

„A já ne a ne míti takovou ženu, jako tamta, ani paláce, bych jí jej nabídl, aby si z něho udělala svůj chrám!“

To si povídal, co se líně drápal po stopadesáti schodech, jež vedly do jeho bytu. Oné noci, nemohl usnout; převaluje se z boku na bok na svém bídném loži, srovnával mizerné zařízení svého bytu se zařízením domu, do něhož byl donesl za mrzkou cenu plod své h o d i n o v é práce.

Z těch myšlenek vytrhl ho žalostný hlas člověka, jenž vedle něho si naříkal. Nastražil uši, i slyšel, že soused naříká dále, ba po bolestných nářcích zaslechl ho zoufale volati o pomoc.

„Jiný nešťastník, jako já,“ pomyslil si Damián, i puzen citem kamarádským, chvatně se oblékl a vyběhl na chodbu, kdež ho bolestný hlas vedl k druhé podkrovní komůrce s jeho sousedící. Vrazil do dveří, jež moc neodporovaly, a octl se v díře, jako byla jeho. Nataženého na zemi u lože, jehož prádlo bylo sežmuleno a rozházeno, spatřil vyzáblého a vychrtlého muže, jenž se marně pokoušel povstati.

„Pro Boha, pomozte mi odtud!“ zalkal nešťastník, natahuje ruce jako hůlečky.

Damián uchopil neznámého, položil ho do postele, srovnal ložní povlak a zakryl ho.

„Díky, pane, díky, vykonal jste opravdu milosrdný skutek. Jsem nemocen, velice nemocen, snad mi zbývá jenom pár hodin života. Před chvilkou jsem trochu zdřími za dlouhou zase dobu, ale spánkem tak nepokojným, že bych byl raději přijal věčné bdění. Když jsem procitl, ležel jsem na zemi všecek potlučen a neměl jsem sil vstáti. Hrozně, pane, trpím... Ale co vás budu obtěžovati marným hořekováním! Odeberte se na lože a buďte ujištěn mou vděčností. Vzdalte se, budu-li moci, splatím vám dnešní návštěvu.“

„Ne, pane, vy jste nemocen a třeba vám ošetřování. Máte rodinu či přátele? Mám jim oznámit, aby některý přišel vás opatrovat?“

„Ne, pane, jsem sám na světě, neboť ač mám moc blízké a drahé příbuzné, všichni mě opustili, i bylo by zbytečno doprošovati se u nich pomoci pro ubohého starce. Jen se, příteli můj, odeberte na odpočinek. Už jste učinil pro mne, co jste mohl. Tisíceré díky a dobrou noc!“

Damián naléhal, že pobude u něho, staroch zase, aby jenom šel, a tož se posléze ustranil ze smutného brlohu, slibuje nemocnému, že ho opět navštíví, podívat se, mohl-li by mu nějak prospěti.

Navštěvoval ho a pomáhal mu trochou svých lékařských vědomostí, i pozoroval, že nemocný k němu lásku bral, ba že mu začínal jaksi důvěřovati.

„Milosrdný mladíku," pravil mu jednoho dne umírající tajemně, jako lékař zajisté jste uznamenal, že mně už ve dně svítí. Zachoval jste se ke mně, jak se nikdy ke mně nechovala moje vlastní dcera... Ano, pane, mám dceru... Jsem povinen úplně se vám svěřiti... Nejsem, čím se zdám. Měl jsem dnes býti presidentem Mexické republiky, než zaprodán a zrazen od falešných přátel, bylo se mi do Evropy vystěhovati... Jsem nesmírně bohat, ale když jsem opouštěl svou vlast, byl jsem nucen zakopati veškeré své jmění, abych nevzbudil podezření. Po mé smrti zůstane to jmění bez pána a neznámo, nechtěl-li vy byste se ho ujati."

Damiánovi, když to nenadálé zjevení slyšel, zdálo se, že sní; už viděl, že mu třeba jenom ruky natáhnout, aby se všecky jeho tužby splnily.

„Ale, právě jste mi pravil, že máte dceru," řekl Damián zmítán nadějemi a obavami zároveň.

„Moje dcera!... Moje dcera je mocná. Vyhledejte ji. Dnes se jmenuje markýzkou, ovdovělou Vincenciovou, žije v Mexiku... Vyhledejte ji; ale bude to zbytečno, nechce nic, co je mého, i uvidíte, až se u ní ve jménu mém ohlásíte, že vás nebude chtít ani přijat. Nevíte, kolikrát jsem jí na kolenách prosil, abych jí směl vtisknout otcovské políbení, a víte, co učinila, když se mi podařilo ji spatřiti? Poručila svým služebným, aby mně z jejího domu vyhodili. Tisíckrát nabízel jsem jí ústně i písemně svoje jmění za jediný pohled, a vždy mně odbyla s touže pohrdou."

„Ale jakou pohnútku má, že na vás tak nevraží?"

„Žádnou, ale tak zrůdnila, že nechce ve mně viděti svého otce. A tož, šlechetný jinochu, nic se neroztazujte přijati jmění, jež vám nabízím, protože by ho ona za nic na světě nepřijala. Chcete-li utišiti všecky své pochybnosti, potom vyhledejte jí a nabídněte jí ono jmění, a přijala-li by je, což jest pravdě nepodobno, i potom ještě budete boháčem, spokojiv se s jeho třetinou, o níž mohu zcela po své libosti rozhodovat."

Při dalších návštěvách vracel se staroch opět a opět ku svým sdělením, až Damiána přemluvil dědictví přijat, i odevzdal mu jakési papíry, v nichž přesně a zevrubně popsáno bylo místo, kde jeho bohatství bylo zakopáno.

Staroch skonal a Damián domníval se vidět uskutečnění svých životních snů a pokládal se za mocného. Poprodal, co byl po rodičích zdědil, aby se přeplavil do Mexika, maje v úmyslu napřed obrátiti se k dceři svého dobrodince, ani ne tak proto, by své svědomí upokojil, nýbrž aby své štěstí dovršil; kdyby se mu podařilo získati si její přízně a dosáhnouti ruky ovdovělé markýzky. Jen co do Mexika přibyl, hned se na ni dotazoval, i dověděl se, že jest opravdu jednou z největších bohaček a nejváženějších osobností v tom kraji. Z čehož poznal, že ho starý neklamal. Požádal o slyšení u slavné dámy, dovolávaje se jména svého

zesnulého souseda, ale markýzka odepřela přes opětné prosby ho přijati.

Za takových okolností pustil se do kopání v místě, kde podle papírů, jež mu nebožtík odevzdal, poklad měl být. Nákresy a ostatní vysvětlivky označovaly přesně polohu, takže nebylo už pochybnosti, že bude boháčem.

S jakou horlivostí dohlížel a řídil práce! Každý úder špičáku zdál se mu býti hlasatelem nevypravitelného štěstí.

Když myslil, že nezbývá už moc kopati, aby se dokopal pokladu, zastavil další kopačku dělníky, míně sám za tiché a pusté noci práci dodělat, aby nikdo nezvěděl, čeho se chtěl dokopat.

Nadešla noc, a Damián při svitu měsíčním kopal celé hodiny únavy nepociťuje, ba ani si neutíraje bohatých krůpějí potu, jež mu s čela padaly. Bylo to ponejprv, co poctivě pracoval.

V určité, dle starcových nákresů hloubce, dokopal se dřevěné truhlice na zámek uzamčené a kromě toho železnými pásy pobité. Hoře nedočkavostí, pokoušel se ji otevřít, ale nepodařilo se mu to. Kdyby do ní špičákem uhodil, mohl by poškoditi nějaký cenný šperk... Nebylo jiné porady, než poodložiti svoje štěstí a odnésti truhlici domů a tam ji otevříti přístroji k tomu vhodnými.

Ubíral se opatrně do hospody a cestou domníval se v každém chodci viděti lupiče nebo policajta, jenž ho zastaví, poháněje ho k zodpovědnosti a zabaví mu starcův majetek.

Dojda městečka, cítil, že ho síly opouštějí. Práce, jíž nebyl zvyklý, a potom různá vzrušení, jichž v několika málo hodinách zažil, úplně ho sebraly, i chápal, že by mohl omdlíti, kdyby dále šel, a potom, že by se mohl jeho pokladu zmocniti lecktery dareba svědomí nemající. Přes všecku svou nedočkavost uznal za nutno posečkati s otevřením truhlice, i vešel do kavárny, by se něčím posilnil.

U stolu vedle toho, za který usedl, bavilo se několik hostů hovorem o politice, mezi nimi poznal jednoho, jako druha z hotelu a jako svého souseda u společného stolu.

„Nynější president nemůže již hůře vládnouti," míníl jeden ze spolustolovníků.

„To by lépe byl vládl Don Antonio Echevarría," na to známý našeho hrdiny směje se.

Zaslechna to jméno, vyvalil Damián očí a nastražil uší. Antonio Echevarría jmenoval se vlastník nesmírného jmění, ubohý stařec z podkrovní světničky.

U vedlejšího stolu již se o nebožtíkovi nezmínili. Když politikáři odešli, přistoupil známý Damiánův k němu a přiseďaje k jeho stolu pravil: „Jdete-li do hospody, počkám na vás, i můžeme jíti spolu."

Zdvořilost ta nebyla Damiánovi dvakrát milá, než nemohl ji odmítnout. Za hovoru osmělil se zeptati: „Vy jste znal Dona Antonia Echevarríu?"

„Kdo pak nezná v Mexiku houževnatého pretendenta na presidentství republiky, domnělého otce ovdovělé markýzky Vicenciové?“ zasmál se spolustolovník.

„A proč ta žena nevražila na svého otce?“ tázal se Damián.

„Echevarríu?“

„Tak!“

„Což vy znáte Echevarríu?“

„Poznal jsem ho v Madridě.“

„A vy nevíte, kdo on je?“

„Vím pouze, že byl znamenitým politikem a otcem markýzky...“

„Ale, člověče, vy jste jej ošetřoval a nepoznal jste, že byl ubohým bláznem?!“

„Bláznem?!“ opáčil Damián cítě, že ho znova síly opouštějí.

„Blázen na vrch hlavy. Byl chudým kantůrkem, jenž se domýšlel býti nesmírně bohatým, velice důležitým politikem, majícím právo na presidentství republiky, ale stále protivníky pronásledovaným. Kromě toho domníval se, že markýzka z Vincencia je jeho dcerou, která mu před mnoha lety umřela, kteroužto utkvělou představou mnoho nepříjemností té dámě způsobil.“

Po těch slovech vyvrátil se náš nešťastný snílek na pohovku, pozbyv vědomí.

Probudil se druhého dne ráno ve své posteli a viděl na nočním stolku truhlici, v níž měl býti jeho poklad. Otevřel ji se zbytkem naděje a spatřil, že byla po vrch naplněna střepinami skla...

Ze španělštiny přeložil
O. S. Vetti.

František Kyselý:

Ritornel o třešni.

Žár letní zbarvil do červena třešně,
strom plný mlsků těch mne slibně láká:
„Než oloupí mě vrabci, trhej spěšně!“

Michael Ludvík:

Svatojanský kult ve výtvarném umění.

Den Svatého Jana Nepomuckého, jak jej světila a slavila stověžatá Matka českých měst v XVIII. a XIX. století, byl věru „missa solemnis" pro uvědomování si tu společného původu a bratrství, jak tomu bývalo u dávných Hellénů za her olympijských, a ruku v ruce s tím pro pěstění vzájemné důvěry a citů vlasteneckých. A tak dobře věděli, co dělají, pořadatelé velkolepé všenárodní slavnosti, kladení základního kamene k Národnímu divadlu v Praze, když položili roku 1868 vlasteneckou tu okázalost, kde kým toužebně očekávanou, právě na den Svatojanský, vždyť i „mile máj zavíval," zvyšuje krásou a vůní svých květů slávu hlavního zemského patrona.

Avšak den svatojánský s vigilií na Karlově mostě a s benátskou nocí na Vltavě, nato se slavným oktávem, a vůbec z tohoto týdne se rodící a z Prahy i z Nepomuku se netušeně šířící kult světcův osvědčil se co „missa solemnis" všech českých vlastí i pro netušený rozmach v oboru výtvarných umění, jehož byl inspirátorem. České mysli bylo vždy vlastním, že odmítajíc jakýkoliv chlad pouhého rozumářství, ráda se dávala unášeti vším tím, co mluvilo k srdci poetickým slovem, písní, hudbou i vším jiným uměním. Oblibovala si vše to, co děkovalo za svůj původ citům, rozezvučevším se v duši umělcově, jakož i pietnímu nadšení, jež učinilo ruku dárcovu štědrou, stvořivši tak i našemu národu mecenáše.

Z výtvarných umění přihlížíme zde k sochařství, řezbářství a malířství. Plody jich rodily se i kvetly po celý středověk z nadšení nadzemského. Revidujíce dobu do roku 1620, znamenáme, že bychom nebyli dnes odkázáni na trosky památek z oborů těch, nebýti válek a snah obrazoborných v naší vlasti. Dnes bylo by chudičkým naše církevní umění, nebýti právě doby protireformační, jež davši nám barok se spletí bohatých i ladných rozvilin, dalo chrámům pražským i kostelům a kaplím československého venkova skvosty, pro něž věřící i nevěrec rád v posvátná ta místa si zajde.

Oč méně půvabnější, oč méně cennější byl by třeba Karlův most, kdyby hlavně doba pobělohorská nebyla naň postavila sochy, jež v originálech téměř všecky jsou jeho ozdobou až dodnes. Vždyť posuzuje se stanoviska horování pro umění a vyspělosti sochařských prací počátek XVIII. věku, musí kdekdo věci znalý a nepředpojatý jásati nad ušlechtilým závoděním, jaké vyvinuly četné řehole, z piety věnovavše na Kamenný most sochy předních svých světců, což strhlo k následování i fakulty vysokého učení, jakož i několik šlechticů, děkana a konšela. A víte, odkud se vzal pojednou v létech 1700 až 1715 podnět k horečné

přímo snaze po věnování všech těch soch? Z kultu svatojanského! Všichni ti pietní dárci plastických skvostů byli povzbuzeni činem barona Matěje Vunšvice, jenž více než 40 let před svatořečením Jana z Nepomuku dal jeho sochu, první to barokní práci pro Karlův most vůbec, sem postaviti!

A tu mně myslí táhnou ty spousty soch a obrazů, rámů a oltářů, prací to ponejvíce barokových, hýřících bohatstvím rozvilin, posvěcených památce svatojánské, jež dosud jsem měl příležitost po vlastech našich a v cizině vidět. O to vše bylo by ponejvíce české umění církevní chudší, nebýti svatojanského kultu. Ten tu opravdu možno nazvat „missa solemnis" všeho uměleckého snažení. A v jak různých motivech ocitá se zde postava Jana z Nepomuku! Nejenom socha na pražském mostě jest vzorem kamenným i dřevěným sochám a soškám jeho po širých krajích, rozumějme tím: postava v kožíšku kanovnickém, vinoucí jednou rukou k srdci kříž a ve druhé třímající palmu mučednictví. V některých sochách, hlavně obrazech a řezbách, jeví se nám světec ten jako vzor svátostného mlčení (secretum sacramentale), ježto výstražně pozvedá prst k ústům, ba i samotný jazyk drží v ruce. Sem spadají četné, mistrně v dřevu řezané figury, jedna zdařilá je i na zpovědnici arciděkanského chrámu plzeňského, kteréž spolu s medailony, znázorňujícími zpověď královny Žofie, bývají oblíbenou ozdobou zpovědnic. Jsa tím, jakož i atributem anděla, držícího jeho neporušený jazyk, na jistých obrazech označen jako patronus sigilli confessionis (zpovědník tajemství), na jiných zase, řídčeji se vyskytujících malbách, podáván jest jako patronus fama periclitantium (ochránce od hanby světské). Tak v Českém Mnichově (Münsdorf) poblíže nejstaršího sídla Augustiniánů poustevníků v Čechách, Pivoně (Štokavy), je u silnice nákladná socha Světcova, očividně klášterníky těmi zde postavená, ježto celé její provedení, velikost a učený nápis vylučují tu prostý, vesnický rozum. Nápis ten zní:

Sis tutor Famae Pax aurea
Dive Joannes Stellis insignis
Sit tua lingua silens.

„Budiž ochráncem od hanby světské a zlatým mírem [dárcem pokoje], blahoslavený Jene! Hvězdami buď oslaven Tvůj mlčící [mlčelivý] jazyk!"... Latinský originál vtesán je zde do kamene, propleten jsa chronogramem, jenž vykazuje rok 1695; a tak socha tato je skvělým dokladem, jakého věhlasu a úcty již jakoby Světce, požíval Jan z Pomuku na úpatí šumavských hor už 34 let před svým svatořečením.

Protože pak odedávna byl vzýván v nebezpečí povodně, zříme tolik jeho soch na mostech, ve výklencích na zdech mlýnů a jinde. Ve vodnatých končinách jihočeských, zvláště na Třeboňsku, setkáváme se s velkým kultem Svatého Jana Nepomuckého v

soškách jeho a hlavně v sochách. Z nich některá jest pracována i podle vzoru a typu svatojanských soch původu Brokoffova, připomínajíc tak nákladná sošnická díla, jaká nacházíme s postavou Světcovou u nás leckde před velkými opatstvími, třeba v Břevnově, sem tam i před menšími kostely a kláštery, též v aleji světců v předhradích, třeba na Valdštýně nebo na zdech klášterních zahrad, jako v Domažlicích.

Jako velký „spomocník" v dobách povodní očitá se Světec v prazvláštním seskupení na velké fresce stropu děkanského kostela ve Štětí nad Labem, ze štětce chvalně známého českého mistra Kramolina z roku 1784. Je to obraz votivní a tímto dílem projevena zde vděčnost obyvatelů štětských, jakožto donátorů za slitování nebes. Malba byla provedena, sotvaže opadla velká voda a zmizely hrozivé kry, jimiž Labe bylo u Štětí přeplněno. A tak na imposantní té fresce zříme mezi tímto městem, jež se zde ohlašuje právě svou svatyní zleva, a mezi Řípem s bělající se kapličkou svatojirskou zprava, plno ledových krů, kterými řečiště je doslova zataraseno. Nad hrůzně bělavou tou plání na oblaku sedí Svatý Václav, jemuž s prosbou „utěš smutné, otžeň vše zlé" posílají Štětští spoustu zapečetěných velkých suplik, podobných poštovským balíkům. Ten ukazuje rukou na ně, vyzývá na pomoc též patrony kostela toho, Svatého Šimona a zvláště Judu, ježto světec ten bývá útočištěm kde koho, ocitnuvšího se v poměrech zoufalých. Všichni tři však upínají své zraky k hlavnímu ochránci v nebezpečí povodní, Janu Nepomuckému. Ten zde kleče na oblaku, nadnášeném třemi okřídlenými posly nebes, nesoucími jeho odznaky, kříž, knihu a palmu, sestupuje již zachraňovat do ohrožených těchto podřipských končin. K chvatnému přispění pobádá jej rukou zleva i jeho jmenovec, Svatý Jan Křtitel. Na tuto skupinu spomocníků, usazených na oblacích, s jasného centra nebes shlíží, andílky obklopena, Nejsvětější Trojice. Ba věhlasnému nepomuckému rodáku, ochránci za časů strachu ze záplav vodních, postavili L. P. 1725 Lobkowici před svým zámkem v Hoříně při soutoku Labe s Vltavou, sochu Jana Nepomuckého, pod jehož jednou nohou švihá sebou tučný kapr. Snad tímto symbolem i české rybářství bylo poroučeno světci onomu v ochranu. Zde je nutno ovšem připojiti i výklad jiný, že svátostné mlčení, jež Svatý Jan dodržel a za něž muka i smrt podstoupiti neváhal, naznačeno tu rybou, znakem mlčelivosti. Ba stanovisko toto nabývá převahy, povšimneme-li si slova „Contritio", vytesaného do desky knihy, kterou světec drží v ruce. Ježto slovo to znamená „útrapa, bída duše", jest nejpravděpodobněji pod nohama Svatého Jana rybou zastoupena jak ryba mlčelivá zpověď, v níž knihou hlásaná ubohost duše se léčí. A tu jsme blízko jiného symbolu: smazání hříchů pokáním, břidlicové to tabulce s houbou, ležící u nohou sochy Světcovy. Až v Londýně v kostele Immaculaty na „Farm Street" jest takováto

zvláštní socha, na níž světoznámý tento náš krajan i prstem na ústech hlásá zpovědní tajemství.

Motiv pálení pochodní, třímanou Václavem IV., přichází zřídka, a to jen tam, kde jest předveden v jednotlivých vyobrazeních celý jeho život, od narození a nemoci v dětství až po utopení a blížení se na perutích andělských k trůnu božímu. Tahle apoteosa Světcova, pozvédajícího oči i rozpínajícího ruce proti jasu s nebes při unášení ho anděly na oblacích, jest velmi častým zjevem, a to obyčejně na plátnech velikých rozměrů se širokým, ornamentální výzdobou přeplněným orámováním, někde však vyskýtá se i jako freska na klenbách těch kostelů, v nichž se slaví patrocinium svatojánské. Ačkoliv děkanský chrám Premonstrátů strahovských v Žatci má patrociniem Nanebevzetí Panny Marie, přec na památku toho, že Jan z Pomuku byl od 26. srpna 1390 i arcijáhnem žateckým, má celou velkou boční kapli naplněnu kultem svatojanským, zvláště v umělecké fresce apoteosu světce toho nad jeho oltářem. Ale i v přízemní chodbě děkanství je značně námětů ze života arcijáhnova;. tuším, že od kolébky a choroby nemluvněte až po násilné shození generálního vikáře s Kamenného mostu do Vltavy. Škoda, že nástěnné ty malby jsou již zčernalé, ba zašlé; pochmurný den, v němž Žatcem jsem projížděl, učinil je ještě nepřístupnějšími. Stály by však za obnovu, ba je možno, že by se z nich vyvážil i nějaký detail ze života hlavního tohoto zemského patrona, jenž by překvapil svou jedinečností.

Ani píseň „Kam tak, Jene, kam pospícháš, že se s námi žehnáš," nezůstala bez doprovodu na plátně nebo barvotisku. Zarmoucen odchází tu, ať už o holi a v rouše poutníka nebo v hávu kanovnickém Světec od Matky Boží ze Staré Boleslavě, jakž vidno i z chrámu toho města, rýsujícího se v pozadí obrazu. Té památce posvěcena zvláště mistrná a velká olejomalba ze školy už moderní, umístěná na postranním oltáři staroboleslavského poutního kostela. Sem náleží i motiv, kterak klečící světec je pohroužen v rozjímání nad zářivým staroboleslavským palladiem, drže je v ruce. Oproti tomuto zřídka vídanému motivu skloněný nebo klečící Světec před krucifixem jest zjev obvyklý. Vyobrazení Jana jako poutníka málokde se nám naskytnou, nejspíše ještě na korouhvích těch obcí středočeských, odkudž pravidelně rok co rok putuje se do Staré Boleslavě.

Právě tak mně nad jiné milé, protože značně zřídka se vyskytující jsou obrazy Světce jako almužníka. V rouše kanovnickém stojí tu, obklopen chudinou a obdarovává ji. S takovou malbou setkáváme se v oratoři klášterní budovy Otců Kapucínů na Hradčanech, dále na několika ještě plátnech kostelů pražských, rovněž menšího rozměru v nástavcích nad více oltáři středních (Všetaty) a severních Čech. Ve velké olejomalbě vyskytuje se Svatý Jan jako almužník v zámecké kapli v Koutech u Domažlic, též sem tam v majetku soukromém, jakož i jeden z čet-

ných reliefů, jimiž jsou zdobeny staleté domy Staroměstského náměstí v Praze, znázorňuje skupinku chuďasů kolem milosrdného toho rozdavače almužny.

Jistě pro svoji snad jedinečnost nejvzácnější motiv z výtvarných památek svatojanských zavezen byl 1925 z některého pražského Lobkowického paláce do zámku téhož rodu na Mělník do „Okresní výstavy", kde od oné doby velká tato olejomalba chována jest stále. U kulatého stolku, pokrytého cínovými taliři, sedí Světec ve vážné rozmluvě s králem Václavem IV., jíž přítomna je i královna, krájící si při tom nožem pokrm a přidržujíc jej táhlou vidlicí. Po stranách i vzadu dvořané naslouchají, ten napiatě, jiní dva zase zadumaně, tulíce se k sobě hlavami. Zamřížovaným oknem do komnaty nakukuje kopcovitá krajinka.

Na obrazech českých patronů ze XVII. až XIX. století zříme slavného tohoto nepomuckého rodáka vždycky v popředí, ba naskytla se mi při obchůzkách za studiem církevních památek i olejomalba v řádovém domě Křižovníků v Praze, na níž Světec Jan jakožto přední ochránce české země, jest pojat se Svatým Václavem mezi patrony tohoto čistě českého řádu, jsa tu nad oblaky křižovnického nebe pospolu s Anežkou Přemyslovnou, Františkem z Assisi, Helenou a Augustinem, hlavními to světci křižovnického „Propria". A co je po zemích našich roztroušeno medailonů, reliefů i cenných olejomaleb Svatého Jana, s mostu shazovaného, a soch i sošek téhož světce již utopeného, ležícího a pěti hvězdami ozářeného! Ba leckde při velkých chrámech setkáváme se se sochou generálního vikáře toho v nadživotní velikosti, v smrti klesajícího a andělem podpíraného. Tak při domu svatovítském v Praze i svatoštěpánském ve Vídni. O největším a nejmistrnějším skvostu, jejž nám dal v umění kult svatojanský, o jeho nádherném, ryze stříbrném oltáři, náhrobku a klečící soše ve velechrámu Svatovítském, bylo již přehojně psáno z pera povolanějšího.

Ze všeho vidíme, že kultem Svatého Jana Nepomuckého byli k horečné činnosti vyburcován i měl příležitost, našed mecenášské zákazníky, uplatniti se v ruce umělcově mnohý štětec, dláto, rýdlo, nůž, ale i jiné nástroje, vždyť hlavně po celé XVIII. století, ale značně i v XIX. věku pilno měli také ciselérři a pasíři, provádějíce přepychové, rovněž svatojanskými motivy poseté monstrance, pacifikály, ciboria, kalichy i lampy, že dodnes nevycházíme nad tím z údivu. Nelze nevzpomenout i malířů na skle, kteří též oddali se holdu svatojanskému, z jich obrazů zvláštní pozornosti zasluhují práce v tuši a amalgamu, pokládané pozlátkem, jakostí tak dobrým a trvanlivým, že třeba takovýto obraz Světcův, dnes zavěšený v měšťanské světnici domažlického musea, pocházející z roku 1823 ze Všerub, je jakoby včera dělaný.

Co zvonů, ještě dochovaných, ale hlavně, co jich, leckde požárem rozlitých, zvláště pak světovou válkou zničených, hlásalo

slávu Světcovu! Vždyť na reliefy tohoto zemského patrona zvonaři obzvláště pamatovali. Kolik zlatých, stříbrných nebo v nejpestřejší směsi hedvábných nití bylo spojeno umělou rukou k vyšití podoby Světcovy na roucha bohoslužebná! Jedním z četných dokladů je i dalmatika v plzeňském kostele Svatojanském u Redemptoristů. Co leckde v museích je barvotiskových zachycení různých svatojanských oslav, hlavně té, jež v roce 1729 následovala po jeho svatořečení, a pak o stém výročí téhož roku 1829. Kolik korouhví počestných pořádků a cechů po vlastech našich pyšnilo se o procesích obrazy Světcovými! Ba, viděl jsem i hůl k podpírání, na níž za figurální výzdobu konce rukojeti byl vzat náš svatý krajan, ač to byla práce bavorská.

Nenapadlo mne, když jako ministrant v oktávu Svatého Jana vzhlížel jsem ve hřbitovní kapli domažlické se zálibou k oltáři Světcově, že po dlouhých letech, až celé množství svatojanských památek budu mít přehlédnuto, pak, že teprve si ho budu náležitě vážit. Jest tu socha Světcova, řezaná v životní velikosti domažlickým rodákem Widmannem a postavená na oltář, upravený na způsob výklenku se vkusným barokovým orámováním, jednou z nejlépe řezaných památek, jež v kultu svatojanském se mi vyskytly.

A tak končím vzpomínkou na rodné Domažlice z dob, kdy četně měšťanů v černých šátcích na krku, i měšťaneк v hedvábných fialových čepcích, ba sem tam ještě i v zlatém, chvátalo pod zeleň lip a kaštanů na hřbitůvek k Svatému Jánu, kde za zvuku trub při pění litanií v předvečer 16. máje v květu dýchalo všecko slavnostní náladou v očekávání příštího velkého dne. Náladu tu my, ministranti, prožívali dvojnásob, jsouce oproti davu trpných zbožných duší činnými zavěšováním pečlivě vyžehlené kanovnické fialové stuhy na krk oslavencův právě tak, jako starostí o květiny a vůni kadidla, k němuž dřevěné uhlí rozpalovat v domku hrobařově, svátečně ve všem všudy se lesknoucím, bylo nám slastí. Jak starosvětský a přec majestátně měšťanský to byteček! Zvláště z postav velikých olejomaleb dýchala tu sváteční povznešenost. Se stěn hleděl zde totiž vážně na nás plnovousý hrobař, jakoby v jenerálské uniformě tambora domažlických ostrostřelců se širokou stuhou přes prsa, na které skvěl se znak královského toho města. Protějškem k němu byla stařenka, jeho choť, v čepci jistě hedvábném, ne-li zlatém, s něhož splývala dlouhá „šerpa". Měli jsme ji před sebou i živou a s radostí k oslavě svatojanské nám pomáhající, pokud kutit jí ještě síly dovolovaly. Byly to přece jen bezstarostné doby zlatého mládí! Škoda, že patří minulosti. Vždyť, až k nim ve vzpomínkách se prodrat, znamená přeskočit mezeru více než třiceti let!

Helena Smithova:

Tulák.

(Povídka ze severoamerického západu.)

Tři mužové kráčeli po polní cestě. Nad nimi se klenula modrá obloha, okolo nich se prostírala nádhera pozdního jara. Byl to den, v jaký život lidský, živočišný i rostlinný kypí plným proudem.

V mužích se projevoval v každém podle jeho vlastního způsobu. Tonda si prozpěvoval úryvky z italských oper; jak je pochytil, lze vysvětliti pouze jakýmsi duchovním přenosem, neboť nemožno si mysliti, že by Tonda sám byl kdy na nějaké opeře. Starý Beggs vyprávěl o svých ženách. Podle jeho řeči bylo jich tolik jako hvězd na americké vlajce. Každý rok mu jaro udělalo a některá žena způsobila změnu jeho toulavého života. Každý rok vypudilo jej žhavé léto a hrůza před prací zpět na cesty a některá žena zůstala opuštěna v slzách.

Starý muž s bílými vlasy, prodírajícími se zpod děravého širáku, a skleslými lopatkami, šlapaje vratkýma nohama v rozbitých botách po šedém prachu rovné cesty, žil ve vzpomínkách na minulost a v obrazivosti desateronásobil romány svého bezstarostného mládí. Na konec se obrátil k třetímu členu tuláckého trojlístku, nejmladšímu ze všech, s touto slavnostní výstrahou: „Ženské vždy se snaží připoutati člověka k jednomu místu. V tom jsou velmi obratné. Než se nadáš, již tě dostaly, že pracuješ jako otrok a sedíš na fleku jako moucha v medu. Tu nezbývá nic jiného než od nich utéci. Není jiné rady.“

„Kansaský hoch“ — který v Kansasu nikdy nebyl a hochem se spíše zdál než byl — měl plnou hlavu vlastních myšlenek. Opět jaro... Deset jar od onoho posledního, mokrého, studeného jara ve Flandřích... Deset promrhaných jar, symbol desíti promrhaných let — desíti hořkých, bolestných let... Sedmina průměrného lidského žití...

Kansaský hoch lišil se značně od obou mužů, s nimiž již skoro celý rok cestoval v nenuceném přátelství trampů. Měl ctižádost — zkřivenou ctižádost, což je nebezpečná věc. Měl také jistou míru vzdělání. Měl odvahu. Maličkost, pírko, mohlo stlačit váhy jeho osudu z poměrně nevinného tuláckého lenošení na dráhu zločinu. Vlast, za niž vydal v šanc svůj život ve flanderských bahnech, byla povinna mu zajistiti slušné živobytí. Až dosud se zpěčovala zapraviti svůj dluh.

„Kousek od cesty jsou dva domy,“ pravil starý Beggs. „Jeden větší a druhý menší. Pamatuji se, že jsem loni asi v tuto dobu také tudy šel. V tom menším je dost hezké děvče, v tom větším bývá dobrosrdečná stařenka. Rozdělíme se. Ty, Tondo, a já

půjdeme do většího. Hoch ať hledí dostat oběd od děvčete v druhém."

Tonda přikývl. Hoch neřekl nic. Starý Beggs se vrátil k tématu svých žen. Šlapali dále, vyhazujíce nohama malé obláčky bílého prachu do slunného vzduchu.

U brány menšího domu dal starý Beggs poslední vůdcovské pokyny. Asi půl míle odtamtud je dobré tábořiště, nalevo od cesty, za nízkým pahorkem. Je tam potok, hojnost paliva z malého lesíku a pahorky skryjí jejich oheň před zraky cestujících po polní cestě nebo po souběžné rušné asfaltované silnici. Tam se setkají k večeři a na noc.

Hoch postál u brány, až druzí se vzdálili. Dům byl malý, ale čistounký a blahobytný. Zevně byl čerstvě natřen. Jeho okolí bylo v pečlivém pořádku. Jeho obyvatelé byli patrně zámožní. Usoudil, že jsou povinni dát mu jíst.

Dal se směle po vyštěrkovaném chodníku mezi květinovými záhony. Směłost dobře slušela jeho vysoké, svalnaté postavě, jeho snědé, klamavě mladistvé tváři. Ale to nebylo to, nač myslel. Jeho mysl se zabývala otázkou, jak si vynutiti almužnu, kdyby mu nebyla dána dobrovolně. Kdyby děvče, o němž se starý Beggs zmínil, bylo samo —

Pes druhu alsaských vlčáků, tak oblíbených po válce, hnal se okolo domu, štěkaje zuřivě. „Buď zticha, kamaráde," pravil. Psa zarazila jeho nebojácnost a ztichl. Nicméně šel mu bedlivě v patách až ke dveřím.

Za drátěnou přepážkou seděla mladá žena loupající ranný hrášek. Vzhlédla a hoch viděl, že je hezká, jak starý Beggs naznačil. Byla však více než pouze hezká. V její tváři se zrcadlila ušlechtilá povaha — mírnost, síla a vnímavost. Když povstala a přistoupila ke dveřím, objevil se v jejích očích výraz soustrasti, jenž mu odňal odvahu. Jeho nenávist k ostatnímu světu neměla se vybíti na této dívce.

Prosil proto pokorně o něco k jídlu, předstíraje krutý hlad, což nebylo zcela pravdivé.

Ohlédla se rychle za sebe k zahradě za domem. „Počkejte tady," řekla. „Přinesu vám něco — ale jíst to tu nemůžete."

Odkvapila přes předsíň ke dveřím, jež očividně vedly do spižírny. Slyšel, jak nůž se zakrojuje do kůry čerstvého chleba, a pocítil příjemnou vůni studeného masa. Pes a on čekali dychtivě s nosy těsně u přepážky, spojeni podivným bratrstvím naděje na nasycení.

Vrátila se konečně s balíčkem v pergamenovém papíru a velkým hrnkem mléka. „Mléko můžete vypíti zde," pravila. „Máte asi hodnou žízeň v tom vedru."

Mimoděky sundal hoch klobouk. Urostlý, opálený, vypadaje daleko mladší, než jeho třicet let prozrazovalo, působil líbivým dojmem v záři jarního slunce. Dívka jej pozorovala, když pil,

a z jejích soustrastných zraků vysvitl slabý úsměv. „Měl byste se ohlédnouti po práci," pravila. „Všichni farmáři potřebují lidi."

„Nejsem zvyklý polní práci," odpověděl. Ale všechny ty historky, jež vykládal jiným farmářským ženám — historky o nemoci, neštěstí, ztraceném zaměstnání, jež všechny měly v sobě zrnko pravdy, ale byly tak upraveny a sestaveny, aby se zdály pravděpodobnější než skutečnost a vzbudily větší soucit — nechtěly mu teď se rtů. Rovněž nevypravil ze sebe naučené děkovné říkání. Pravil jen: „Rozmyslím si to."

„Učiňte tak," pravila. Odchýlila přepážku. „Pojď sem, Rex." Pes vešel dovnitř. Hoch se uklonil a se slovem díků odcházel.

Ostrý hlas jej zadržel, když zahýbal za roh domu. „Hej vy tam! Co tu děláte?"

Obrovitá žena kráčela k němu kuchyňskou zahrádkou s košíkem zeleniny pod paží. „Hned se mi odtud kliďte!" křičela. „Jinak poštvu psa na vás."

Jeho oči změřily její neobyčejně vysokou, kostnatou postavu. Opravdová to Amazonka, pomyslil si, a zdá se být zrovna tak bojovná jako silná. Nahlas pravil krotce: „Už jdu, paní."

„Jdu!" opakovala hněvivě. „S mými zásobami v kapse, za to bych krk dala. Máňo, kolikrát ti ještě musím povídat, abys nekrmila trampy? Je to pošetilé, ba více, nebezpečné."

Nato promluvila dívka z vnitřku kuchyně. „Dala jsem mu jenom svou vlastní večeři, teto. Nemám chuti k jídlu."

„Hloupost..." rachotil hlas obryně za ním. „Vezmi přece rozum do hrsti! Nač dáváš svou večeři zdravému člověku, který může sám pracovat? Není dost práce všude? Nesháním sama už celý týden nějakého dělníka? Někdy se opravdu musím divit, zdali máš všech pět smyslů pohromadě, Máňo, opravdu!"

Více neslyšel, ježto se rychle vzdálil. Měl sice dojem, že v hubování obryniné zněla spíše něha než zlost, ale přece vstoupila červeň do jeho lící, snad odleskem růžového světla zapadajícího slunce. Což, jestliže skutečně dívka, zvaná Máňou, šla hladná spat, — aby on se mohl najíst?

Šel pomalu k místu určeného dostaveníčka. Starý Beggs a Tonda byli tam již před ním. Přivítali jej hlasitým chechtotem. „Není roztomilá?" volal starý Beggs. „Taková útlounká a plná něžnosti, když někdo přijde! Nepoštvala na tebe psa nebo nestřílela?"

Umlčel je vyňav svůj balíček s večeří. Poznal nyní, jaký žert jeho kamarádi naň nastrojili, že totiž starý Beggs se setkal před rokem s Máninou tetou, ale Máni samé nezahlédl. Hoch nebyl tomu nerad.

Tonda a starý Beggs pochodili dobře ve velkém domě. Půl pečené slepice, pecen chleba, tři kyselé okurky, pořádný kus jablečníku tvořily jejich podíl. Smáli se, když hoch rozbalil svůj balíček, obsahující dva pěkné sandviče, krajíc s máslem a půl

tuctu koláčků. „Ženské," pravil starý Beggs, „myslí, že muž má ptačí žaludek." Avšak hoch nábožně snědl večeři, již mu Máňa obětovala, a odmítl nabízené příspěvky druhých.

Nemohl jaksi zbýti Máninu tvář z mysli. Když leželi u ohně kouříce a povídajíce, zjevovala se mu z rejdících plamenů. Když si lehli k spánku, viděl její soustrastné oči místo dalekých hvězd. Ve bdění prchala mu hodina za hodinou a málem litoval, že kdy obrátil své kroky k útulnému malému domku, který v něm probudil neklidné vzpomínky na obyčejný, zákonný, domácí život, na nějž se mu téměř již podařilo zapomenouti. Setkání s ní zrodilo v jeho duši světlo poctivého zpytování svědomí, v němž neviděl v sobě muže nemilosrdně pronásledovaného nepříznivými okolnostmi, nýbrž spíše muže, jenž slabošsky a zbaběle se jim poddal.

Nežli usnul, věděl, že se vrátí k malému, úhlednému domku, k němuž se cítil přitahován sterými neviditelnými pouty. Vysmíval se tomuto popudu, ale byl si vědom, že mu podlehne. Vrátí se — a požádá ne o jídlo, ale o práci.

Ráno opustil své spící druhy s trochou lítosti a šel zpět. Tonda a starý Beggs ho budou asi hodinu hledati, ale je lépe, když nebudou vědět, kam šel. Nebylo pravděpodobno, že by se odvážili vkročiti na území mohutné Amazonky.

Vzduch byl svěží a vonný ranní rosou a zněl ptačím švitořením. Denní světlo přineslo změnu nálady Kansaskému hochu a spánek utlumil v něm vzpomínky na Mániny oči. Kráčeje opět po bílé cestě, uvědomoval si, že dva různé záměry jej vedou k malému domku. Jeden vznikl včera z rozjímání pod hvězdnatým nebem. Druhý povstával z praktických otázek, jež přicházejí s počátkem dne. Předpokládal, že jsou asi peníze v blahobytné farmě, o níž se domníval ,že náleží Amazonce. Jsou-li v domě jen obě ženy a alsaský vlčák. — Jeho mysl se zastavila u tohoto bodu bez určitých plánů. Nevěděl, vede-li ho tam touha po poctivé práci, nebo loupeživý pud. Toho rána byla druhá náklonnost jistě silnější.

Tenký sloupek kouře vystupoval z komína domku. Rex obhlížel svět ode dveří. Kansaský hoch zavolal na psa jménem a vstoupil bez překážky ,ačkoli pes ho opět ostražitě následoval.

Amazonka chystala snídání. Přišla ke dveřím kuchyně a naslouchala jeho žádosti s nedůvěřivou tváří.

„Vy nezůstanete," pravila, „a kdybyste zůstal, vaše práce by nestála za fajfku tabáku. A odkud vím, že jste poctivý? Trampům nikdy nevěřím, ani když přisahají. Je to zlá cháska."

Nedal se odbýti. „Poskytněte mi možnost zanechati tuláctví a poctivě pracovati. Život," tak pokračoval s upřímným procítěním, „je nelítostný. Strhává do hlubin, a chcete-li se povznésti k slušnému životu, nepouští ze svých spárů. Nebyl bych tulákem, kdybych nebyl k tomu stržen."

„Buď jak buď," odvětila neúprosně, „nemohu se odvážiti vás přijmouti. Pokuste se ve velkém domě tam dále. Potřebují dělníka."

Sebevědomí jej opustilo, když se ubíral po chodníku k brance. Chladné odhodlání mírnilo jeho lítost. Učinil poslední pokus o návrat k zákonnému životu. Dá-li se nyní na cestu zločinu — je za to odpovědna ona.

Zrovna před brankou přihodila se divná věc. Velký pes snad nutkán jsa vzpomínkou na předešlé odpoledne, kdy tento cizinec a on sám čekali společně na potravu, předběhl hocha, vzhlédl mu do tváře a přívětivě vrtě ocasem, vložil svůj chladný vlhký čenich do jeho ruky. S Rexem neměl rozepře a hoch měl vždy rád psy. Popleskal velkého psa po hlavě.

Tu neočekávaně volal jej Amazončin hlas nazpět a obrátiv se viděl ,že jej z povzdálí sledovala.

„Psi," pravila obryně, „nemají rádi lidí, kteří nemají v sobě nic dobrého. Rex je chytřejší než mnozí lidé, a ukazuje-li, že jste pořádný, může mít pravdu. Vezmu vás na týden na zkoušku. Pojďte k nám a posnídejte. Ale," varovala ho, „nechte Máňu na pokoji, nebo poletíte!"

Několikráte onoho dne zasteskło se hochovi po Tondovi a starém Beggsovi a po lehkém životě cesty. Za vedení obrovité hospodyně učil se své první lekci v rolničině, zatím co slunce ho nemilosrdně pražilo, moskyti mu zbodávali kůži, roj komárů mu bzučel k zbláznění do uší a záda ho bolela nezvykdou námahou. Ani jednou nespočinuly na něm Mániny oči s těšivým soucitem. Očividně i jí Amazonka dala výstrahu. Měla proň pouze plaché, polobojácné pohledy, jež se odvrátily ,nežli je mohl zachytnouti.

Svačil s Rexem na zadním dvoře pod stromy. Skoro ještě než pojedl, mohutná postava Amazončina vztýčila se před ním. „Hotov?" pravila úsečně. Hoch zabručel cosi, ale vstal a šel za ní na pole.

Když nastal večer, opět jedl na dvoře pod stromem. „Zacházejí se mnou," myslil si, „jako bych byl jen poloviční člověkem." A starý pocit útisku zaplavil hořkou vlnou jeho nitro. Dobrá, nic ho zde nedrží. V noci vyklouzne zpět na svobodu na bílé cestě. V domku zazářila světla a Máňa se objevila v kuchyňských dveřích.

„Nachystala jsem vám ložnici nahoře v kůlně," pravila. „Všichni naši dělníci tam bydleli."

„Děkuji," odpověděl roztržitě hoch natažený na trávníku. Myslel na to, jaký bloud byl, že ztrávil tento horký, nekonečný den v práci, za niž nic nedostane. Představoval si Amazončinu tvář, až zítra ráno uvidí, že zmizel. „Vy nezůstanete," pravila. Inu, kdo by chtěl zůstat, když s ním zacházejí doslovně jako se psem.

„Doufám," mluvila Máňa chvatně, jako by se bála, aby ji

teta neslyšela, „že vám tam bude dobře. Musíte vystoupiti po žebříku na hůru. Je tam komůrka hned vedle seníku.“ Vrátila se do kuchyně a vynesla džber. „Myslela jsem, že byste se rád vykoupal, a ohřála jsem trochu vody. V komůrce máte ručníky a mýdlo.“

Poděkoval jí a postavil se zvolna na nohy, ztuhlé nezvyklou námahou dne. Dodala: „V kůlně není elektrické vedení, proto musíte použíti svíčky. Prosím vás, buďte opatrný.“

Vzal svíčku a krabičku zápalek, jež mu podávala. „Dobrou noc,“ pravila. „Doufám, že se dobře vyspíte. Pojď sem, Rex.“

Pes vešel do domu. Za přepážkou hleděl na svého dřívějšího přítele podezřívavě a zavrčel temně, hrozivě. Jeho chování oznamovalo, že nastoupil vážný úřad hlídacího psa a že dům a všechno v něm jest pod jeho ochranou až do rána.

Hoch nesa džber, svíčku a zápalky šel ke kůlně. Koupel mu byla vítána. Rozžehl svíci, a zanechav džber na zemi u žebříku, vystoupil k půdě a otevřel dveře, vedoucí do jeho příbytku.

Se svíčkou v ruce stál mezi dveřmi, uvědomuje si opět onen druhý svět pohodlí a civilisace a obestírán dobrotou ženské ruky. Byla to čistá, ba dokonce útulná světnička při vší drsnosti dřevěných stěn. Na okénkách visely vyžehlené záclonky. Na podlaze ležel koberec. Nízké lože bylo pokryto čistým prostěradlem a přikrývkou. Vása s dvěma žlutavými růžemi stála na nočním stolku. Něčí ruka, čí, to uhodl ihned, zavěsila prostý obraz Sixtinské Madonny nad postelí u nohou, kde probouzející se oči jej musely ihned spatřiti. Ručníky visely na rámci za umývadlem a mýdlo, velký kus, slabě vonící, leželo v těžké, staromodní misce.

Svlékl šaty, sfoukl svíčku a s mýdlem a ručníky sestoupil do přízemí za matného svitu hvězd, pronikajícího otevřenými vraty. Uprostřed kůlny obléval svou namydlenou kůži teplou vodou. Hýře blahým pocitem čistoty, vystoupil opět po žebříku nahoru.

Světnice byla prosycena vůní sena a šeříku, jež sem proudila otevřenými okny. Svádělo ho to, aby zůstal, aspoň na jednu noc. Zůstane-li však na jednu noc, bude s to odejíti potom? „Jako moucha v medu“. Slova starého Beggse ozvala se mu v paměti. Raději by měl jíti hned, dokud může.

Před koupelí položil své šaty přes postel, a když pokročil pro ně, shodil podušku na zem. Makaje po ní, nahmatal cosi, co spadlo zároveň s ní. Jakýsi oděv. Vzal jej k oknu a přidržel k žluté měsíční záři. Popadl jej nepřemožitelný smích. Pyjama! Vybledlé, vetché, ale lahodící vůní prádla sušeného na čerstvém vzduchu a nedávno žehleného. Jak málo věděla o zvycích trampů a náhodných nádeníků!

Konec konců bylo to pyjama, jež rozhodlo o jeho osudu. Oblékl

si je. Spal v něm, až vycházející slunce ho probudilo k novému dni. —

Bylo to až za týden, že pověděl Máni své pravé jméno. Vracel se s pole a ona právě sundala vyprané prádlo se šňůry. Nesl jí koš naplněný vysoko sněžným prádlem ke dveřím.

„Nevím, jak vás mám jmenovat," pravila.

„Říkají mi Kansaský hoch," odpověděl.

„To není jméno." Její oči se zarmoutily. „Nevypadáte na to, abyste se musel skrývat za přezdívkou. To je — ano, je to nízké a pošetilé."

„Nízké? Pošetilé?"

„Zní to, jako byste nerad prozradil své jméno. Jako byste byl — nu, bandita nebo tulák — někdo, kdo se nechce pojmenovat."

„Jsem tulák," škádlil ji.

„Už jím nejste — teď," řekla vážně. „Vy jste jím ve skutečnosti ani nikdy nebyl. Pravému trampovi něco chybí. Obyčejně v mozku. Vám nikoli. Řekla jsem si to hned po prvé, když jsem vás spatřila. Proto jsem prosila tetu, aby vás přijala."

„Vy jste ji prosila?" tázal se.

„Ano. Toho večera, když jste po prvé přišel, mluvili jsme o tom. Předvídala jsem jaksi, že se vrátíte. Nevím, jak jsem to uhodla, ale předvídala jsem."

Zamyslil se nad jejími slovy. Ano, něco chybělo v mozku lidí, jako byl starý Beggs a Tonda. Byli duševně podobni dětem zbloudilým v lese, z něhož nemohli najíti stezku k nějakému trvalému rozhodnutí. Věděl to, když byl s nimi. Nyní odloučen od nich, zřel je jako tragické postavy, nejhorší nepřátele sebe samých, zmařené životy.

„Jmenuji se," před kolika měsíci vyslovil naposledy tato slova? „Jmenuji se Jan — Jan Carrol."

„Pěkné jméno," pravila. „Takové jméno prozrazuje dobrý rod."

Tetin hlas se ozval ostře. „Máňo, je večeře hotova?" Statná ženština v hnědé sukni a jupce, potřísněné hlínou polí, na nichž pracovala neúnavně jako muž, vynořila se za nimi. „Když jste žádal o práci," pravila Janovi, „řekla jsem vám něco, co si dobře připamatujete. Neplatím vás za to, byste nosil prádlo pro mou neteř."

Pocítil její podezření, její nelibost jako prudkou ránu do obličeje. Odešel do kůlny, umýt se k večeři, kypě rozhořčením. Zdali nemohl přísahati, že čímkoli jiným se provinil, nebyl by nikdy s to ublížiti Máni za všechny poklady světa?

Nebyl by nikdy s to jí ublížiti? Omývaje své bronzové páže ve světničce, již tak pečlivě vyzdobila, usmál se trpce nedostatečnosti těchto slov na vyjádření jeho citů. Raději by ztratil tyto páže, než aby připustil nějakou křivdu na té dívce. Upadl tedy do nemoci, jež tak často podmanila starého Beggsa, jenomže

starý Beggs jí zajisté nezakusil v tak bolestné podobě, jinak by jí byl nepodstoupil znovu a znovu. „Zamilován," přemýšlel hořce, „a je to zrovna tak, jako bych se byl zamiloval do nějaké nedostupné princezny." Zmocnilo se ho zoufalství... Zoufalství, v němž se mu celý svět jevil v černých barvách. Neboť, kdo byl on, odchovanec silnic, aby směl vzhlédnouti k neteři Amazončině?

Na konec měsíce, kdy dostal svou první mzdu, chtěl jíti do města koupit si slušné šaty. Ku podivu, když ohlásil svůj úmysl Amazonce, nabídla se, že ho zaveze.

Vydali se na cestu v sobotní poledne v jejím starém automobilu, obrynč u volantu, Jan Carrol, který si připadal vedle ní jako malý chlapec, na vedlejším sedadle. Nepromluvili spolu slova, nežli přijeli do obvodu malého města. Pak uslyšel od ní první slovo pochvaly.

„Musím odvolati, co jsem vám řekla před měsícem. Držel jste se dobře. Nerada vás budu propouštěti na podzim. Neměla jsem dosud dělníka, jenž by se byl líp držel."

Cítil, že se rdí potěšením. I on pojal úctu k své zaměstnavatelce pro její tělesnou a duševní sílu. Pravil: „Budu nerad odcházeti."

„A já vím proč." Soustřeďovala svou pozornost na cestu před sebou, ale měl dojem, jako by svýma bystrýma očima čtla v jeho tváři. „Nejsem od včerejška. Znala jsem dříve dost zamilovaných mladých mužů." Zasmála se přidušeně. „Snad jste si to ani nepomyslil, ale viděla jsem je, když byli zamilováni do mne. Jak jsem vám již řekla, hned když jste přišel, a to neodvolávám, Máňa není pro lidi, jako jste vy. Ona je vše, co mám. Chci, aby dostala co možná nejlepšího."

V jeho srdci se hnula soustrast s touto drsnou, přímou ženou. Pravil: „Ale jak se má setkati s takovým mužem, za jakého ji chcete provdati?"

Na okamžik Amazončina ramena sklesla v rozpacích. „Snad někdo přijde, komu je určena," odpověděla. „Ostatně, to není vaše starost."

Na zpáteční cestě s nakoupenými věcmi pokusil se obnoviti tuto rozmluvu. „Chcete Máňu vdáti za bohatého muže?" tázal se.

Její rty se přísně sevřely, na chvíli obrátila naň svou pozornost, zatím co vůz se pohyboval vpřed bez řízení.

„Vše, co vás se týká," pravila, „jest, že si nepřeji, aby se vdala za někoho jako vy. Ó, vy jste jinak slušný člověk." Chopila se znovu pevně volantu a její hlas přibral přízvuk slabé omluvy. „Již se nemrzím, že vás mám v domě. Kdybych vám nedůvěřovala, poslala bych vás okamžitě posbírat svých sedm švestek, i kdybych si měla tím zkaziti žně. Ale, zkrátka a dobře, vy nejste ten, koho potřebuji pro Máňu, a to stačí. Řekla jsem vám to dříve a opakuji vám to nyní. Zavázala jsem vás oba čestným

slovem, abyste té hlouposti nepřipustili. Ještě dva měsíce a půjdete. Po žních zamýšlím dům zavřít a přestěhovati se do města, kde se může setkati s jinými mladými lidmi svého druhu."

Seděl mlčky, přemýšleje o tom, co řekla. Jak poznala, jak Máňa cítila a jak cítil on? Že by Máňa oň stála, netroufal si ani doufati, neboť neprojevila mu více než přátelský zájem se své strany. Díky Amazončině bdělosti promluvili spolu jen velmi zřídka. Skoro si přál, aby oň nestála. Nač by oba trpěli bolest? Samozřejmě měla teta zcela pravdu. Máňa nebyla pro takové, jako byl on.

Učinil předsevzetí podle Amazončiny výstrahy. Nebude podporovati dívčin zájem o něho k vůli ní i k vůli sobě.

V důsledku tohoto předsevzetí neoblékl nových šatů. Šel si ke dveřím pro večeři v roztrhaných, špinavých cárech, navenek stále ještě jako tulák. Mračna se sbírala na nebi po celé odpoledne a nyní první velké krůpěje deště vlétly mu do tváře. Máňa mu otevřela. „Pojďte raději dovnitř," pravila, „venku byste zmokl."

Bylo mu vykázáno místo u stolu. Posadil se s pocitem nemotornosti a bylo mu líto, že nezměnil oblek.

Amazonka, sklánějíc hlavu v modlitbě, vrhla naň pohled, v němž postřehl zásvit šibalství, a domníval se, že vytušila jeho záměr. Když se pomodlili po jídle, pravila Máňa: „Myslela jsem, že jste si koupil nové šaty."

Zasmál se. „Ano, koupil jsem. Nechám si je až na podzim, až se vydám zase na své cesty."

Kousla se do rtů. Ano, byl zármutek v jejích výrazných očích. Amazonka měla pravdu. Máně to nebude jedno, snad bez příliš velikého bolu, ale přece, až se on vydá zase na cestu.

Vzal si za úkol zabrániti, aby proň nepojala příliš hluboký cit. Odpovídal mrzoutsky, když ho oslovila. Předstíral nevšímavost, když ji zastihl, ana vleče dříví do domu nebo se lopotí s napínáním šňůry na prádlo. Amazonka pravila při práci na poli: „Máte v sobě lepší jádro, než jsem si o vás pomyslila. Mám oči a užívám jich. Jednáte jako rozumný muž."

Každý den připadalo mu těžší sehráti úlohu, již si předsevzal. Doufal, že Máňa se rozzlobí, ale místo hněvu pozoroval u ní žalost a zaraženost, již jí jeho drsnost způsobovala. Někdy se skoro na ni zlobil. Což nevidí, co dělá a proč to dělá? Ovšem, kdyby to viděla, byl by zmařen účel jeho lsti.

Na polích zrálo obilí ke žni. Od odchodu, od něhož ho dříve dělily týdny, dělily ho již jen dny. Zakrátko bude opět na silnici?

Uvažoval o tom, sedě ve své komůrce nad kůlnou. Nikoli, nedovedl by se vrátiti ke způsobu života, jejž tyto tři měsíce poctivé práce přerušily. Tím méně by se mohl obrátiti k životu, jenž se mu zdál kdysi nezbytností v nezdaru, k životu mimo zákon. Poněvadž přišel ke dveřím malého, útulného domku

onoho osudového odpoledne, poněvadž pes se s ním zkamarádil následujícího osudového rána, byl nyní vržen do způsobu života, jehož nemohl zanechati.

„Je to, jako by bylo určeno, abych sem přišel," dumal, a při vzpomínce na slova tety Sáry se ušklíbl: „Jenže jsem nebyl ten, jenž je určen pro Máňu."

Nu, bude míti trochu peněz, až půjde. Postačí to na cestu do hlavního města nebo do jiného kraje země, třebas do Kalifornie nebo Floridy, kde každý, kdo má chuť k práci a tolik zručnosti ve farmářství, jako měl on, najde zaměstnání i v zimě. Vrátily mu úctu k sobě samému, tyhle ženy, třeba, že mu odňaly mír srdce. Již by se nemohl zase státi trampem.

Konečně přišli mlatci, neurvalá to chasa, po níž byla příliš velká poptávka, aby byla skromna. Dokonce i Amazonka byla nucena přizpůsobiti se jejich požadavkům, neboť v celém okolí nebylo lze zjednati jiné způsobilé síly. Ona a Jan Carrol jim pomáhali. Máňa a žena ze sousedství pro ně vařily.

Jejich příchod znamenal podle úmluvy konec pobytu Jana Carrola na farmě, ale zůstal ještě týden po jejich odchodu, pomáhaje Amazonce skliditi poslední zbytky úrody. Její chování k němu se změnilo, když jí tak naprosto uposlechl vzhledem k její neteři. Věděl, že je u ní v oblibě a vážnosti. „Budeme vás hodně postrádati," pravila. Věděl, že to míní upřímně.

Posledního večera šel brzo do své světničky v kůlně. Měsíc v říjnovém úplňku zaplavoval ji skvělou září, osvětlující všechny důkazy Mániny pečlivé obsluhy. Bylo mu náhle, jako by odchod odtud byl odchodem z domova, jediného domova, jež mu dalo deset trpkých let, a nestyděl se za slzy, jež mu tekly, když lezel v nízké posteli.

Konečně usnul neklidným spánkem, mučen i ve snu pocitem ztráty. Náhle se probudil a posadil, vzrušen zběsilým psím štěkotem.

V polospánku vyskočil z postele a přistoupil k oknu. Tam v měsíčním světle stála velká tmavá postava Rexa, kterého v poslední době nechávali venku, protože jacísi zloději, dvounozí nebo čtyřnozí ukradli několik Amazončiných slepic. Pes hleděl vzhůru ke kůlně a štěkal, pak odběhl na několik kroků k domku a vrátil se stále štěkaje. To bylo více než občasný noční psí rozmar. Něco nebylo v pořádku a Rex volal o pomoc.

Jan Carrol vklouzl do kalhot a při tom poznával, oč jde. Zvláštní zápach, jehož zprvu v ospalosti nerozeznal, a kouř. Kůlna anebo — srdce se mu na chvíli zastavilo — dům? Napolo spadl se žebříku, vzchopil se dole se země, nedbaje na otlučeniny. Zápach vnikal do otevřených vrat kůlny, ale tam nehořelo. Hořelo v domě.

Vyběhl bosky do trávy. Kouř se prodíral štěrbinami zavřených oken v přízemí, proudil z otevřených oken nahoře, černý,

dusivý kouř, zrovna tak nebezpečný pro spáče jako oheň sám.

Pes viděl ho přicházeti. Ustal na okamžik štěkati a zakňučel uspokojeně, pak bylo viděti jeho neuvěřitelně rychle se pohybující stín směrem k domu. Za chvíli spatřil Jan věc, na niž neměl nikdy zapomenouti — věc, jež i v té vteřině úzkostného napětí jej naplnila úžasem a obdivem. Dlouhý běžící stín se zvedl krásnou křivkou, spěl vzduchem, udeřil do okna. Ozvalo se řinčení rozbitého skla a zaúpění, jaké i nejstatečnějšímu psu vyrve prudká bolest, načež se jeho silný hlas vystupňoval v zuřivý štěkot, jenž zdál se otřásati celým světem.

Nebyl tak statečný a rychlý jako pes. Vytáhnuv se rukama na římsu zavrávoral nazpět duse se dýmem. Vymrštil se tam znovu, odlámal střepiny skla a protlačil se otvorem v okně. Psí štěkot slábl a přes tu chvíli se měnil v kašel a zajikání, ale psí hlas ho vedl ke schodům, jež stěží viděl. Promakávaje se k nim, našel vlněný šál, visící na věšáku v síňce. Ten si ovinul okolo hlavy. Pak počal vystupovati po schodech.

Nahoře se srazil s Amazonkou. Pes, jak se později dověděl, ji přímo vyvlekl z postele. Omámena a oslepena tápala horní chodbou. Vykřikla, když její hmatající ruce se setkaly s ním. Slyšel slovo: „Máňo!“

„Jděte dolů,“ křičel. „Já ji přivedu.“

Nebyl nikdy před tím v patře malého domu, ale Rex byl před ním, slabě štěkaje u zavřených dveří. Vtírala se mu myšlenka, že nebude míti dost síly, aby dosáhl svého cíle, a že skoro jistě nebude míti síly ke zpáteční cestě, ale dral se vpřed. Podařilo se mu nějak otevříti dveře a tápal k posteli. Pronikavé zakvičení jej obrátilo v jinou stranu.

Tam ležela na podlaze v bezvědomí. Měl tolik duchapřítomnosti, že ji zavinul v přikrývku, pokrývaje jí hlavu, tvář i tělo. Když ji bral na své páže, jak sladkým se mu zdálo, to vzácné břímě! Věrný až do konce, statečný pes plazil se za ním po chodbě a po schodišti.

V dolní síni, kde dým byl nejhustší, se zapotácel a málem klesl. Jakási ruka jej uchopila a táhla jej vpřed. Dveře se otevřely. Byl pod průčelním podloubím, vedle něho stála Amazonka, groteskní ve svém nočním šatě, bosa a se šátkem ovázaným okolo hlavy. Vrávorali spolu do trávy.

Tam ve svěžím vzduchu složil Jan své drahocenné břímě na měkký trávník a ohlédl se. Jeho věrný průvodce nebyl za ním. Pravil Amazonce: „Ošetřte ji. Jdu zpět, pro Rexa.“

Její protesty zanikly v praskotu plamenů, když čelil znovu tomu peklu dýmu a žáru, jímž byl onen kdysi útulný domek.

Zdálo se to více, než lidské síly byly s to snésti, horko a děsný, dusivý kouř, ale vzpomínka na onen hrdinský skok do okna pudila jej ku předu. Lezl po čtyřech, píď za pídí, méně hustým vzduchem po podlaze. Jestliže pes nebyl už dole u

schodů, jeho hledání bylo by marné. Byl si vědom, že nemohl jíti dále.

Jeho ruka nahmatala napuchlé maso. Tam, hotov skonati bez stenu žaloby, ležel pes. Jaksi se mu podařilo napolo odvléci, napolo odnésti jeho velké tělo ke dveřím a z nich.

„Chudák Rex," pravila Máňa se slzami v očích. „Málem obětoval svůj život za nás, ubohý, statečný pesánek!"

Seděli směšně zahaleni v pokrývkách z Janova lůžka, ve vratech kůlny, pozorujíce úsilí lidí ze sousední velké farmy o záchranu zbytků jejich domku. Jejich tváře byly začazeny kouřem. Ale i tak zdála se Janovi Mánina líčka roztomilá. On sám byl zle popálen. Rex vypadal podivně se svou sežehlou srstí, opuchlou kůží a škrabanci od rozbitého skla. Všichni čekali na příchod lékaře, povolaného telefonem z velké farmy.

Rex zavrtěl slabě ocasem v odpověď.

Amazonka pravila: „Až přijde doktor, ošetří také psa, ať mu to bude vhod, čili nic. Bez něho byly bychom obě mrtvy." Zamlčela se a odkašlala. „Bez něho a — a Jana." Umlkla opět. Pro její povahu nebylo odprošování snadné. Pohlédla na hořící dům. „Díky Bohu, že jsem pojištěna," řekla a pak pokračovala: „Jene Carrole, muž, který dokáže, co vy jste učinil, zvláště to druhé, co jste učinil, když jste se vrátil pro Rexa, je pravý muž. Přeji si, abyste zapomněl na to, co jsem vám kdysi řekla — o — o jisté věci. Myslím, že někdy jsou nám lidé posláni Prozřetelností a my to nepoznáme. Myslím, že jsem možná nebyla tak moudrá, jak jsem se domnívala."

„Co tím pro Boha míníte, tetičko?" tázala se Máňa, hledíc střídavě na ni a na Jana... Avšak Amazonka pohlédla jen na Jana Carrola — a mrkla očima.

Z angličtiny přeložil
Karel Jovan.

František Kyselý:

Ritornel o zimě.

I zima skýtá půvaby a vzněty,
krb teplo příjemné mi v údy vlévá,
mráz na sklo kouzlí báchorkové květy.

Vilém Bitnar:

Svatý Augustýn v české poesii.

K 1500. výročí smrti světcovy.

O učiteli Krystový,
věčný slouho Boží,
na nás bídné Čechy vzhlédni,
ukaž nám to zboží:
bychom i my s Krystem Pánem,
kdež nehasne Lásky plamen,
s Ním bydleli, amen.
Stará píseň baroková, 1719.

Svatého Otce Augustina již jsem tedy do rukou obdržel, v něj se uvázal, a co jsem zpředu nemyslil, jej nad míru zamiloval.. Jaká to obsáhlost všelikého vědění, jaké jádro ušlechtilého smejšlení! Vynasnažím se, co síly stačí, aby v dobrém rouše českým čtenářům se dostal, ač Veleslavínovy ráznosti ovšem nedostihnu...
Čelakovský Kamarýtovi, 1828.

Mluviti o vlivu Svatého Augustina na českou poesii není práce zbytečná a každá námaha, byť i v oblasti pouhé literární historie, vykonaná, nese sladké ovoce duchovní. Arnošt Hello ve svém hlubokém portretu světce Augustina řekl, že byl z nejváženějších lidí, kteří kdy žili, že každý v něm tušil bratra, cítil přítele a chtěl jej za důvěrníka, jemuž by se odvážil svěřiti slabostí nejtajnější, i takové, o nichž by se bál mluviti se Svatým Janem od Kříže, ba i se Svatou Terezií od Ježíše...

A skutečně, tento rys důvěrnosti, o němž mluví Hello,[1]) jakoby proteploval i každý projev literární, k němuž se průběhem své tisícileté kultury vznítila duše českého člověka. Jakoby nadpřirozený živel, do něhož byl podobně jako jiní světci pohroužen, nelekal českou duši přiblížiti se k Augustinovi s přesvědčením, že je v něm příliš mnoho pralidského, co mu zabraňuje, aby se z kvetoucích luhů země navždy povznesl do nepřístupně chladného jasu třpytivých souhvězdí nebes...

Zahloubávaje se během posledních let vždy více a srdečněji do zdrojů české tradice svatováclavské, nemohl jsem se posléze ubrániti dojmu, zprvu překvapujícímu, že v oroseném světle jitřního ovzduší křesťanství našeho románského středověku plyne i zářivá postať tohoto skutečného Otce všech mladých národů, blížících se s barbarskou naivitou k oslňujícím cisternám Kristovým...

[1]) Ernest Hello, Physionomies de Saints, Paříž 1875, Palmé. — Vydání druhé, Paříž 1897, Perrin. — Český překlad, Sigismund Bouška, Podobizny svatých, Praha 1898, Kotrba.

A to mne pak zlákalo sledovati stopy tohoto zářivého stínu v toku slovesného dění oněch šerých století českého „díla románského" stejně jako v gotice, v renesanci, v baroku a jíti za ním až do časů soudobých. I spěchám, abych skrovné výsledky své oddaně horoucí práce položil k nohám obrovitého Světce v roce jubilea jeho blažené smrti...

Ani ti ze slavných badatelů o životě a díle Svatého Augustina, kteří dospěli k poznání, že velký bohoslovec je zakladatelem a budovatelem krasovědy křesťanské, nemluví o něm jako o básníku.[2]) Nebyl jím ve smyslu jitřní hymnické poesie liturgické, jako Svatý Ambrož, jeho učitel, ale byl jím jako vznešovatel slovesné krásy v nesčetných větách svých kouzelných „Vyznání". I toto dílo, odloučené již od osoby svého tvůrce, a putující po patnáct věků literaturami křesťanských národů, vyzařovalo ryze augustiniánskou srdečnost, která uchvacovala a pobádala...

Nelze ovšem pochopiti celé Augustina, jako inspirátora religiesní poesie křesťanské, z doby jeho rozkvětu za biskupování v končinách afrických. Je třeba jíti s mladým rhetorem a žíti s ním v okouzlujícím ovzduší kultury ambrosiánské v Miláně v posledních desítiletích čtvrtého století. Neboť tam mistr hymnické poesie, Svatý Ambrož, zažehl duši Augustinovu nejen blesky ryzí víry, ale i pochodněmi slovesné krásy...

Když se Augustin v roce 384 ujímal v Miláně stolice rhetoriky, neodvážila by se byla ani jeho vlastní matka, Svatá Monika, pomysliti, že se tento rozkošnický mladík stane jednou světlem křesťanství. Podlehl stejně jako většina jinochů ze vznešených rodin římských svodům doby, nad jejímž bahništěm světélkovaly bludičky hříchů. Z numidského rodiště v Tagastě přišel záhy na školu v Madauře i v Karthagu, ale sémě víry křesťanské, zaseté matkou Monikou do jeho dětského srdce, nemohlo věru rozkvésti v ovzduší těchto měst úpadkového pohanství, kde jeho mladistvá chtivost vrhala se do nabízených koupelí smyslné rozkoše a zase stoupala na cimbuří pýchy z vědění. Slzy matčiny, pro něho tehdy prolité, nemohly jej uchrániti před jedem bludů manichejských, které sice nikdy nedovedly zcela uspokojiti jeho duši, od přirození nakloněné vysokým ideálům, přes to nedovedl je odmítnouti. A stejně nemohl se odpoutati od opojení smyslnými rozkošemi. Krátký čas, který prožil v Římě, ušel bez užitku, ani v blízkosti velekněze nezískal vnitřního klidu. A v takovém stavu pohanstvím nakaženého křesťanství dospěl posléze do Milána. Tam duše lidské mocně ovládal Svatý Ambrož, jeho kázání poslouchali i pohané, a šel je poslechnouti i rhetor

[2]) Eschweiler, Die ästhetischen Elemente in der Religionsphilosophie des Heiligen Augustinus, Lipsko 1909. — Srovnej českou monografii, Jaroslav Hruban, Estetika Svatého Augustina, Olomouc 1920.

Augustin... Neodolala ani jeho duše těmto sprchám Bohem omilostněného slova a zakolísala ve svém polopohanství. Prožíval dlouhé vnitřní boje, ale božskou Milostí uveden byl přece jen ke zdroji pravdy, nezkalenému již žabincem manicheismu. V noci ze dne 24. na 25. duben 387 přijal křest z rukou svatého biskupa Ambrože...

Neposledním živlem činnosti Ambrožovy, působícím neodolatelně na rozkolísanou duši Augustinovu, byla i strhující krása církevních hymnů, jimiž ozdoboval biskup svou milánskou liturgii. Augustin stál ostatně u kolébky tohoto mocného hnutí tvůrčího, které Svatého Ambrože, zprvu pouze církevního státníka, vyneslo k výšině zakladatele církevního zpěvu hymnického.[3]) Augustin žil necelý rok v Miláně, když se stalo v pašijový týden roku 385, že císařovna Justina, matka nezletilého císaře Valentiniána, získána Ariány, počala pronásledovati katolíky a nutiti je, aby kacířské sektě vydali nově vybudovanou nádhernou basiliku milánskou. Avšak Ambrož v úterý časně z rána vešel s věrným svým lidem do basiliky a dal se v ní po dva dny a dvě noci obléhati. Aby obec katolická byla úplná, přešli i křesťanští vojíni města k lidu, a ariánští Germáni nebyli dosti silní, aby v obléhání mohli dlouho pokračovati. Císařský rozkaz byl tedy odvolán a katolíci oslavili ostatek velikonočních dnů již v pokoji. V době dlouhého uvěznění po ony dva dny a dvě noci napadla biskupa Ambrože spásná myšlenka, ukrátiti úzkostiplné hodiny tím způsobem, že dal od dvou chorů střídavě zpívati žalmy a jím v tě tísni složené hymny. Tuto věkopamátnou chvíli zrodu církevního zpěvů lidového zachytil Augustin ve svých „Vyznáních" krásnou vzpomínkou. Vylíčiv dojem, jakým naň působilo líbezné pění lidu v basilice, potvrdil průběh oné události shodně se zprávou biskupovou.

„Nebylo tomu dávno, co milánská církev počala slaviti tento způsob pobožnosti tak potěšující a povzbuzující, že totiž bratři s velikým nadšením zpívali ústy i srdcem. Bylo tomu asi rok, kdy Justina, matka nezletilého císaře Valentiniána, oklamaná Ariány, ze své náklonnosti ke kacířství počala pronásledovati Tvého Ambrože. Zbožný lid, jsa hotov zemříti se svým biskupem, Tvým to služebníkem, byl celé noci v chrámu na stráži. Má matka, Tvá služebnice, první ve starostlivosti a bdění, žila jenom z modlitby. Já sám, ač tehdy ještě neroznícen ohněm Ducha Tvého, byl jsem dojat zmatkem a zármutkem celého města. Tehdy dle zvyku východní církve začaly se zpívati písně a žalmy, aby lid neochabnul únavou žalu. A od té doby byl zvyk ten zachován až podnes a mnohé, ba téměř všecky církve v celém světě zvyk ten přijaly..."[4])

[3]) Dreves, Aurelius Ambrosius, der Vater des Kirchengesanges. Eine hymnologische Studie, Freiburg im Breisgau 1893.

[4]) Augustinus, Confessiones, kniha IX., kapitola 7. Vydání

Snad se biskup Ambrož obíral již dříve ve své mysli komponováním hymnů po příkladě svého předchůdce v básnění, Svatého Hilaria z Poitiersu. Ale v okamžiku tísnivé potřeby improvisoval v náhlé inspiraci písně, které se odlišovaly od umělých skladeb Hilariových právě svou lidovostí, v té chvíli nevyhnutelnou. Tyto hymny byly pochopení a vkusu lidu milánského tak přizpůsobeny, že jako zázrakem zapůsobily na pokleslé množství potěšujícím a povznášejícím dojmem.

Ariánští protivníci Ambrožovy brzo postihli veliký význam této novoty. Aby omezili působení tohoto vydatného prostředku katolického apoštolátu, obvinili biskupa Ambrože z čarodějství. Ale ten jim hned v zápětí odpověděl v kázání,[5]) mluveném v basilice, slovy lapidárními: „Ariáni též říkají, že je lid čarodějstvím mých hymnů zaváděn. Nepopírám toho docela. Spočívá v tom veliké a přemocné kouzlo. Neboť, co je mocnějšího než vyznávání Nejsvětější Trojice, která je tu ústy veškerého lidu denně slavena? Namáhali se o závod, vyznávati svou víru a oslavovati Boha Otce i Syna i Ducha Svatého, verší písní. A tak stali se všichni učiteli, kde by jinak sotva mohli býti pouhými žáky."

Svatý Augustin nám bezpečně ověřil i autorství čtyř hymnů Ambrožových. Tyto skladby odhalují opravdu před naším zrakem ono kouzlo, o němž mluvil sermon Ambrožův proti Ariánům. Odhalují jejich bohatý dogmatický obsah, podávaný formou přiléhavou, zářivě jasnou a lidově pochopitelnou, lehce zpěvnou, nijak zněžnělou nebo nasládlou, ale kypící mocným, mužným citem. Bylo o nich přiléhavě řečeno,[6]) že se vyrovnají slovesným živlům starokřesťanských nápisů na mramorových deskách, neboť dovedou několika málo krátkými verši dociliti hlubokého a trvalého dojmu. Zdánlivě nelze v nich vypozorovati ani ohně nadšení, a přece jen hoří to v nich skrytým žárem ducha. Plameny tu nešlehají, a přece lze cítiti žeh uvažujícího, vážného, nadpozemského nadšení. Spíše než líbezností něžné zbožnosti vyjadřují moc kříže, odvahu víry, vítězství Evangelia nad světem...

Svatý Augustin obdivoval půvab jednoho z nejkrásnějších hymnů Ambrožových, onu jitřní píseň prvního probuzení při kuropění, již vhodně nazvali „Písní o kuropění".[7])

Migne, Patrologia latina, Augustini opera omnia XXXII, 770. Paříž 1845. — Český překlad Mikuláš Levý, Aurelia Augustina Vyznání, Praha 1926, Kuncíř.

[5]) Ambrosius, Sermo contra Auxentium. Vydání Migne, Patrologia latina XVI., 1017. Paříž 1845.

[6]) Biraghi, Inni sinceri e carmi di S. Ambrogio, strana 8. Milán 1862.

[7]) Dreves, Des Heiligen Ambrosius Lied vom Hahnenschrei. Stimmen aus Maria Lach 51, 1896, 86. — Český překlad pořídil František Sušil, Hymny církevní, Brno 1846, 18. Cituji jeho nový překlad jambický z druhého vydání „Hymen církevních", Brno 1859, 17. —

Aeterne rerum conditor,
noctem diemque qui regis
et temporum das tempora,
ut alleves fastidium...

Větší část tohoto jitřního hymnu tvoří básnické obrazy takové názornosti a stručnosti, vzaté z oblasti přírody a lidského života, že by se mohl málem pokládati za světskou ranní píseň, kdyby nás vstupní strofy nevynesly hned do vznešené sféry Božství.

Ó, věčný Tvůrce věcí všech,
jenž řídí dne a noci běh,
jenž časům dává měnivost
a oblevuje tesklivost!

To jisté světlo nočních cest,
jenž dělitelem nocí jest,
dne hlasatel se ozývá,
a záři slunka pozývá.

Jím dennice se vzbuzuje,
jenž obor mrákot zbavuje,
jím Luciferův škůdný rod
zlou ostavuje cestu škod.

Nádherné líčení jitra spřádá se v hymnu tak těsně se vzpomínkou na pád i na lítost Petrovu, že se oba tyto motivy, přírodní i duchovní, nedají od sebe již odloučiti.

Jím lodník znova oddychá,
jím bouře mořská utichá,
i církve Skálu zpěv ten hnul
a z hrudi pláč jí vyvinul.

Kohout, vytoužený zvěstovatel jitra, mění se oním evangelijním příběhem v symbol samého Krista, zvěstovatele a uskutečnitele duchovního dne, a jarý jeho pozdrav jitřní stává se nejvroucnější ranní modlitbou o milost, světlo a zotavení. Krása přírody je tu zušlechtěna a prosycena ideiemi nadpřirozeného života.

Jiné překlady pořídili Vincenc Bradáč, Kancionál 2, 1864, 192. — Eduard Brynych, Blahověst 28, 1878, 84. — František Baláš, Museum 45, 1911, 17. — Augustin mluví o hymnu ve spise „Retractationes" I. 21. Ve vydání Migne, Patrologia latina 32, 1845, 618.

[6]) Ebert, Geschichte der christlich lateinischen Literatur I. 142. a Huemer, Untersuchungen über den jambischen Dimeter, Vídeň 1876, analysují techniku verše a strof hymen Svatého Ambrože.

Již vstaňme vzhůru statečně
an kohout volá výřečně,
on potupuje ospalé
a z viny trestá nedbalé.

Když pěje, vzniká naděje,
a chorý znova okřeje,
hrot padá z rukou zbojníkům
a čáka vzchází hříšníkům.

Shleď Kriste na náš stav a boj,
náš Tobě napřed zavzni zpěv,
když vzhlédneš, vada pomine,
a pláčem vina rozplyne.

Ty mysli naší jasně zař,
a mrákotu z ní všechnu zmař,
náš Tobě napřed zavzni zpěv,
náš duch čest Tobě skutkem jev.

Tu, lux, refulge sensibus
mentisque somnum discute,
te nostra vox primum sonet,
et ora solvamus tibi.

Technika vnější formy hymnu je velmi jednoduchá,[8]) každá z osmi strof skládá se ze čtyř veršů, jambických dimetrů nerýmovaných, takže píseň o 32 verších i svým praktickým vystříháním se přílišné délce, projevuje mistra zpěvu lidového.

(Pokračování.)

Angelus Silesius:

Podobenství o Trojici.

Duch, slovo, myšlenka ti zřejmě zvěstuje,
když můžeš pochopit, jak Bůh trojjeden je.

Cherubinský poutník I. 148.
Přeložil
Alois Lang.

Alois Dostál:

O dnech svatojanských.

(Vzpomínky.)

Chrámovým slavnostem dodávaly lesku řemeslnické cechy, čili pořádky. I když pozbyly moci, ještě vystupovaly při průvodech, v kostelních pobožnostech a jiných slavnostech. Před lety ani jsme si nedovedli představiti Vzkříšení a Boží Tělo bez účinkujících cechů s prapory, lucernami, fagulemi.

A tak působily též o dnech Svatojanských v polovině krásného maje. V našem kostele v Solnici, kam bylo mé rodiště přifařeno, za horlivého faráře Ferdinanda Blechy, nástupce spisovatele Ehrenbergra, konalo se všechno s náležitým leskem. Tehdy ještě cechy měly u stolic své korouhve, řady luceren, vedle hlavního kůru byl menší literátský, cechové kladli při mších na svícny své odznaky, zúčastňovali se pohřbů, zpívali.

V těch dobách ještě nebylo dojemných májových pobožností, ale zvláště uctíván Svatý Jan Nepomucký už v předvečer, o svátku a potom celý týden, oktáv. Byla jeho kaplička u schodů, vedoucích do kostela, oltář se soškou postaven u domu Hajnova na Račanech, u kamenné sochy nad řekou Bělou, a v sousední obci, v mém rodišti Kvasinách v pivovaře. A na všech čtyřech místech se vyhrávalo. Vyšli kostelní hudebníci a zpěváci s učitelem Hruškou, chlapci nesli bubny, stojánky, drželi noty a „štandrle", jak se tehdy říkalo, slavně počalo.

Ovšem na počátku a ke konci byly intrády, které se nám dětem nejvíce líbily. Jenomže netrvaly dlouho. Dva, tři mladší mistři udržovali pořádek v průvodu a napomínali chlapce k mírnosti.

Svatojánská kaple byla toho dne otevřena. Jindy bylo možno dovnitř nahlédnouti špelením. Nevím, komu patřila, ale byla vyčištěna a vyzdobena zelení i šeříkem.

Naproti měl krám řezník, ale v tuto chvíli nazvédl víko a neprodával. Byli tu i jiní sousedé a naslouchali.

Od schodů putovali jsme po kamenném mostě, po rynku kolem sochy Panny Marie a kašny, do níž netekla nikdy voda, k rathousu, s vížkou a hodinami, kde byla také dvoutřídní škola.. Truhlář Hajn vyřezal pěkný oltář, který postavil mezi okna do zahrádky. Před tou zastavila hudba a pocta Svatému Jánu opakována.

Hudebníci vyhrávali jindy váženým měšťanům a sousedkám, před Svatým Josefem hudba trvala po městě do půlnoci. Jak by také nezahráli Svatému Janu, jenž se těšil takové úctě a vážnosti. Jako Josefů, tak i Janů v městě bylo hojně.

Za rathausem bylo mnohem více posluchačů ze sousedních

domů. V městě byly samé domy, žádné chalupy nebo baráky. Většinou přízemní, jednopatrové by na prstech spočítal.

Vyšel pan Hajn, odměnil hudebníky a ti se dali Kvásinskou ulicí k východu města, kde stála třetí socha Svatého Jana u lávky nad řekou. Byla nejstarší, nejlepší z kamene a dříve tu postavena, než byl Svatý Jan prohlášen za svatého. Také jubileum její bylo kdysi oslaveno.

K soše vedlo několik stupňů z kamene a stála jako v loubí, jež tvořily smrčky u vrchu seříznuté. Kolkolem byly křoviny. Mnoho desetiletí hleděl do jasné vody v pohorské řece, naslouchal šplíchání vody, patřil na kolemjdoucí po dřevěné lávce, až musil pěkné místo opustiti a ustoupiti mostu, jenž se nyní přes řeku klene. Postaven poněkud dále, ale ztratil své pěkné okolí.

Zde se hudebníci musili rozhodnouti, půjdou-li zpět do kostela nebo nastoupí-li poněkud delší cestu do Kvasin, do nového pivovaru, kde sládek Novák postavil novou kapličku ke cti Jana Nepomuckého.

Hudebníci dlouho neváhali a pustili se kolem řeky do Kvasin. Jenom nebrali s sebou bubny a stojánky.

Omladina z Kvasin se připojila, solničtí zůstali doma. Naše kaplička vynikala, že byla novější a že sládek nelitoval peněz na zařízení. V zahradě dal vykopati menší rybník, obezdil jej a kapličku postavil doprostřed. Sem vcházelo se po dřevěném mostě, kaple se mohla obejíti po malém ochozu. Uvnitř byla malována výjevy ze života světcova, měla oltář, vížku, kde visel zvonek. Děti nejvíce zajímaly miniatury lodiček, na nichž stály a seděly figuriny ze šachů.

Kolkolem stály stoleté lípy, opodál olšina, naproti na kopci se střílelo z „národních“ děl, totiž do dlouhých sudů třeba pouze z pistolek a rány to dávalo značné. Pan starý nelitoval, dal chase prach a střílelo se o vigilii, o svátku a mnohdy i v oktávě.

Když jsme přišli do pivovaru, bylo tu posud rušno, několik žen okrašlovalo oblouky na mostě, pleteny věnce, uhrabován písek. Muži sbíjeli lavice pod lípami, oplocovali rybník, aby do něho nikdo nepadl. Všechna pivovarská chasa byla zaměstnána u kapličky. Sládek přecházel, nařizoval, upozorňoval.

Vrazili jsme jako velká voda, ale diváci nebyli vpuštěni do kapličky. Odkázáni na příští den, až bude všechno hotovo. Jenom zdáli jsme mohli přihlížeti a také drželi jsme noty.

Hudebníci si dali záležeti, slavnostní tóny ozývaly se v olšinách a odrážely se o protější stráně. Lidé se zastavovali, naslouchali, až se rozpomenuli.

„To se hraje štandrle Svatému Janu.“

Dospělí málo se zúčastňovali, majíce práci a ponechali si návštěvu na příští den.

Sotva přehrána jedna píseň, už tu byl podstarší se džbánky piva. Pil, kdo chtěl, nejvíce hudebníci, aby si zavlažili hrdlo.

V pivovaře nešlo o krapet piva. Sládek Novák přál lidem.

V Kvasinách zdrželi se hudebníci nejdéle. Viděl jsem je, když se vraceli domů. Nevyčkal jsem tak dlouho, nebylo už také třeba držeti noty.

Vyhrávání se pěkně vydařilo, každá socha byla vykrášlena a ozdobena na příští svátek. Také jsem donesl bez k soše u lávky, která byla k nám nejbližší, kolem níž jsme denně chodili a kterou jsme takřka za svoji považovali. Kvetoucí bez byl přijat s povděkem a uložen do váz vedle toho, jejž sem už i jiní dodali.

Hlavní průvod a pobožnost byla o svátku a zase odpoledne. Tu již vyrukovaly cechy: řeznický, obuvnický, mlynářský a pekařský, punčochářský, krejčovský a „rozličný". Tento obsahoval řemesla, která vlastního cechu neměla. Lucerny měl každý, prapory čili korouhve jenom početnější. Když soukenictví pokleslo, cech soukenický splynul s rozličným. Zde byli též tkalci, zedníci a tesaři.

Dostavili se starší s cechmistrem v čele, tovaryši i učňové. Každý pod svým praporem. A zase kostelní hudba, bubny, zpěváci. Místní farář s kaplanem v nejlepším rouchu, městská rada a dav lidí v zadu. Děti za žákovským praporem a poutním křížem.

A šlo se tou cestou, kterou v předvečer se brala kapela, která vyhrávala. Nyní se zpívalo, poutní vůdce Pařízek předříkával, jako když vedl poutníky do Vambeřic, nebo do nedaleké Deštné, ležící už v německém území. Zpívalo se střídavě: „Kam jdeš Jene, kam pospícháš, že se s námi loučíš", — „Když mile máj zavívá, tu plesá věrný Čech", — „Vroucně vítán budiž Jene svatý". — Hudba zpěv doprovázela. Ale u kapličky opět spustila intrády a slavnostní skladbu. Kněží předříkávali, lid odpovídal, kropeno svěcenou vodou a šlo se dále ulicemi. Tu se hudebníci nezdrželi, aby také nespustili pochod. Účastníci narovnali si krok a vesele se kráčelo. Někde v oknech vystavili menší sošky, ale u těch se průvod nezastavoval. Pařízek marně dával znamení, že chce opět předříkávati. Podařilo se mu to před Mariánskou štátuí, kde bylo menší zastavení.

Také za rathousem a u lávky vykonány pobožnosti. Zde se statně střílelo na bělidle, kde se čistou vodou, přirozeným způsobem tehdy bílila plátna. Ale tady bylo nutno rozřešiti otázku, půjde-li se do Kvasin, k Svatému Janu v pivovaře, nebo vrátí-li se průvod přímo do kostela. Vyskytli se měšťané, kteří byli proto, aby se do Kvasin nechodilo. Rozhodovala u nich nejenom vzdálenost, ale i ta okolnost, že by se z města do vesnice nemělo choditi. Panovala mezi oběma obcemi jakási řevnivost, ač byly na sebe odkázány a mnohý měšťan by nezasil svoje políčka, kdyby nepřijel na práci tu sedlák ze sousední vesnice. Odtud zase kupovali v městě a obchodníci a řemeslníci přímo čekali

na vesničany. Ale přes to byla mezi nimi mnohdy napjatost a padl název nenáležitý.

Kvasinští osadníci byli proto, aby se i čtvrtý Jan navštívil a čest mu byla vzdána. My děti, chtěly jsme se pochlubiti, jakou pěknou kapličku máme ve svém středu, jak všechno v pivovaře připraveno a vykrášleno, že se bude na stráni o mnoho více střílet než na bělidle. Ovšem, nezáleželo na nás, ale byly jsme rozhodnuty, že se od průvodu odtrhneme, kdyby rovně mířil do kostela, a poběžíme do pivovaru.

I počasí vzato v úvahu, nebude-li pršeti, zvláště když bylo zamračeno.

Posléze rozhodnul pan farář, ale odložil těžký pluviál, v němž by se mu nesnadno kráčelo.

„Kdo chce, ať jde s námi do Kvasin. Jistě nás tam čekají."

Většina se vydala na cestu, ale šlo se bez korouhví, které by se trhaly o stromy, bez luceren, v nichž by svíčky shořely, než by se přišlo na místo. Jenom v předu nesen poutnický kříž s věncem, převzali jej chlapci z Kvasin. Také hudebníci zřídka hráli a jenom Pařízek předříkával píseň za písní.

V Kvasinách se mnozí k nám přidávali, že průvod neutrpěl na počtu. Jenom nebyl tak slavný. Drželi jsme se řeky Alby, zatočili kolem zámku na náves a stinným stromovím brali jsme se k cíli. Sotva nás zpozorovali na stráni, už stříleli na uvítanou.

„Musíme se spořádati," řekli kněží a vůdce Pařízek hned převzal onen úkol. Děti poslal ku předu, rozdělil manžely, muže postavil za děti, ženy za kněze. Sám zaujal místo uprostřed, aby ho bylo všudy slyšeti. Děti vpředu si říkaly litanie k Svatému Janu.

Tak jsme se brali olšinami, pod nimiž se velebně nesl zpěv. Zvonek na kapličce nás vítal. A také sládek Novák s mnohými nám vyšli vstříc. Kvasinští byli potěšeni, že nezapomenuto na jejich Svatého Jana. Přidali se k nám a zpívali.

Slavně vstoupili jsme do pivovaru na prostranství pod lipami. Kněží vešli do kapličky, po mostě, na němž hořely lampy v červených a modrých skleněných koulích. Bylo nutno dávati znamení na stráň, aby se nestřílelo, pokud bude v kapličce pobožnost. Farář Blecha musil vyjíti na most, aby ho všichni slyšeli. Jeho společník, kaplan Tomíček zkoušel, zdaž prkna vydrží. Vydržela, nikdo se neprobořil, ani, když se lidé hrnuli dovnitř, aby se podívali na malby, aby se na čisté dlažbě před oltářem pomodlili a zazpívali. Stromy šuměly, voda pleskala v kameny, zahrada voněla. Bylo tu milo pobýti mezi zbožným lidem, který horoucně volal z hloubí duše: „Svatý Jene Nepomucký, oroduj za nás!"

AKTUALITY

In margine díla Jiráskova.

Národ, který byl po 300 let nesamostatný, má velmi vřelý vztah ke své minulosti, k její slávě i k jejímu utrpení. Jan Neruda položil v čelo svých „Zpěvů pátečních" báseň o symbolice českých národních barev, červené a bílé a tato krásná báseň obsahuje i tuto strofu:

„Ej, vždyť ten prapor jak ty naše děje!
Když kroniku svou drahou do ruky si berem,
tu jedna stránka, jak když anděl sám ji pěje,
jak brkem psána z bělostného jeho křídla
a druhá psána rudým ďábla perem
a namáčena v kouřná pekel vřídla!"

Bílou barvu perutí andělských a rudou barvu ďábelskou vidí Jan Neruda na praporu svého národa a v jeho dějinách, jež označuje jako kroniku svou drahou. Kroniky byly českému národu vždycky drahou knihou. Nebyly nikdy čteny jako mrtvý historický materiál, nýbrž jako tragický zápas mezi andělem a ďáblem, mezi Ormuzdem a Ahrimanem. Historicky necítí jenom učenci, nýbrž i lid. Romantický historismus jest velmi důležitou epochou českého kulturního života. Do omrzení bývá citována věta Ciceronova: „Historia est magistra vitae." Ale neméně pravdivá jest i paradoxní věta, že život jest učitelem historie. Každý národ zdůrazňuje ve své historii právě ty momenty, jež se vztahují na jeho přítomnost, na niž se dají aplikovati. Každý historik jest v jistém smyslu i belletristou, neboť ani on nesmí zaznamenávati pouze fakta, jak se sběhla v chronologickém pořadí, nýbrž musí je umět také oceňovat, evokovat a komponovat. Historik skutečně veliký není myslitelný bez básnické intuice. Sám Palacký vyslovil kdysi přání, aby českému národu vyrostl jeho Walter Scott, který by mu belletristickou formou jeho dějiny zprostředkoval a zpopularisoval mu je. Živý národ netvoří jenom své dějiny, nýbrž i svůj mythus, svou legendu. Ne každá postava, a byť to byla postava muže sebe zasloužilejšího jest s to, aby se stala součástí národního mythu. I tyto mythotvorné vlastnosti lidu volají po objektivaci. Alois Jirásek vytvořil tuto dějinnou beletrii a tento dějinný mythus, jak jej potřebovala doba a tak doplnil dílo Palackého. Přiblížil lidem lidsky dějinné události, ať to byly postavy ze století 15, 16, 17 nebo 18. Jeho postavy neodpovídají vždy historické pravdě, či lépe řečeno vědecké správnosti, ale vyslovují to, co český lid

v určité době ve svých dějinách hledal a nalézal. Realisují ve vyšším smyslu národní tradici, o níž praví krásně F. X. Šalda, že jest poutem, jež víže navzájem generace a že toto pouto jést tím pevnější, čím jest temnější a že jest písní zpívanou tmou tmě. V podstatě nespočívá národní vědomí ani v rase, ani v jiných t. zv. objektivních znacích, nýbrž jedině v historickém povědomí národa, ve vědomí, že to, co prožili, trpěli a oč bojovali předkové, jest i částí osudu přítomné generace. Tomuto povědomí pak odpovídala tvorba Jiráskova, tomuto živému, tvořivému historismu. Arne Novák srovnával těchto dnů postavu Jiráskovu s postavou Simeonovou. Simeon obdržel zjevení, že nezemře dříve, dokud neuvidí Spasitele. Vzal novorozeného Spasitele na lokty a pravil: „Nyní propustíš, ó Pane, služebníka svého v pokoji, neboť uzřely oči moje spasení mé.“ Byl posledním prorokem Starého zákona, jenž zahajuje Zákon nový. Této postavě se podobá Jirásek. Celým svým dílem, i celým konservativním rázem své bytosti (i svým liberalismem!) náleží minulosti. Moderní český román historický nepůjde již ve stopách Jiráskových. Rozdíl zpozorujeme okamžitě, srovnáme-li tvorbu Jiráskovu s Durychovým valdštejnským románem „Bloudění“. Jirásek byl především autorem lidovýchovným, třeba v nejlepším slova smyslu. Proto jej také musila minouti Nobelova cena, ne pro výrazné češství jeho díla. Byl však Simeonem. Vždyť Simeon neoznamoval pouze příchodu Spasitelova, nýbrž i bolesti, jež čekají jeho přesvatou Matku. Když vypukla světová válka, staly se lidu proroctvími již samy tituly některých jeho knih: „V cizích službách“, „Proti všem!“ Při tom byla celá jeho bytost naprosto nedramatická. Ani jeho největší romány nemají vlastně ústřední hrdinné postavy. V tomto smyslu blíží se konservativní Jirásek kollektivistickým ideálům unanimismu a populismu. I tam, kde se v jeho díle vyskytují hrdinové, působí jako mluvčí širokých vrstev lidu. Proto se také staly spisy Jiráskovy lidu kronikou jeho drahou. Husitská doba dává mu příležitost kresliti široká plátna historická, ale bližší jest mu vlastně idylla rokoka a biedermajeru. Jeho genrové obrázky zůstanou živé, i až se změní historické cítění národa, až nebude již tak citlivý vůči utrpení minulosti a až bude lépe chápat konstruktivní úkoly přítomnosti. Po stránce jazykové a slohové náleží Jirásek ke klassikům, kteří pomáhali budovati českou prosu. — Ačkoli byl jeho život tak tichý, jak jen může být život učenců, náleží Jirásek mezi hrdinné postavy svého národa, neboť jeho dílo jest činem duchovně politickým. Historickým belletristům z doby obrozenské Herlošovi nebo Chocholouškovi chyběly velké historické perspektivy. Velkým předchůdcem Jiráskovým byl Václav Beneš Třebízský, jenž protkal českou historii svým hlubokým lyrismem. Jirásek však již tvořil z minulosti pro přítomnost i budoucnost, V jeho historických freskách se obrážel i pathos Svatopluka Čecha i dekorativnost Brožíkova. Byla to doba melodie,

ornamentu, bohaté draperie a deklamace. Ale Jiráskovo dílo nezmizelo pod tímto staroslavným ballastem, nevyjadřovalo jenom cítění staročesko-mladočeské éry českého života. Má platnost obecnou. Ale i tam, kde nejvíce podléhal dobovým sympatiím a antipatiím, zůstal přece jenom značně objektivní. Katolíci neradi vzpomínají na jeho „Temno". A přece i tu, kde je Jirásek skutečně tak tendenční, jako v díle málokterém, snaží se být celkem spravedlivý i k postavám, s nimiž nesympatisuje. Líčí na příklad Koniáše jako asketu, jenž nešetří sebe a nehledá sebe, jenž jde za myšlenkou, které plně uvěřil a lze říci, že tato postava č e s k é h o fanatika jest vlastně nejucelenější postavou z celého románu, jediný člověk, jenž ví co chce a jenž je dokreslen až do posledního okamžiku. U živého národa se dějinná filosofie mění s jeho přítomnými potřebami. Měli jsme dějinnou filosofii Palackého o odvěkém boji s Germánstvem, přišla filosofie Masarykova o navazování na reformaci a hlásí se dějinná filosofie konstruktivního nacionalismu. Není bez příčiny, že po Karlu IV., Husovi a Komenském věnuje se dnes pozornost Jiříkovi z Poděbrad, o němž i Jirásek zanechal románové torso. Králi diplomatu, jenž měl světovou koncepci a jenž přes to, že byl „králem husitským" hledal modus vivendi s Římem, jakožto s místem světové jednoty. Každá doba vypravuje historii podle svých ideálů. Nezáleží tolik na tom, jak si národ v které době odpovídal na otázky dějinné filosofie, nýbrž záleží na tom, co ze svých dějin vytěží pro přítomnost a pro budoucnost. — (Dr. Alfred Fuchs)

Svatý Tomáš Akvinský a Masaryk.

V „Čechu" nedávno bylo upozorněno, že na den narozenin a jmenin presidentových připadá svátek svatého Tomáše Akvinského, největšího katolického filosofa. Tato shoda okolností má asi tu příčinu, že lid je zvyklý dávati dítěti při křtu jméno světce, na jehož den připadá jeho zrození. A tak protože se Masaryk narodil na den Svatého Tomáše Akvinského, obdržel i jméno Učitele Andělského. Bylo by jistě zajímavo, změřiti dílo Masarykovo dílem tohoto velkého synthetika Školy. Bylo by to vděčným thematem některé doktorské dissertace bohoslovné nebo i habilitační práce. Že thomism snese konfrontaci s nejmodernějšími systémy, o tom dnes již není sporu. Ve Francii pod vedením Maritainovým neothomism ukazuje, že ani moderní doba thomismu nepřekonala. Novokantovec Max Steiner se táže v jedné ze svých knih: „Co by asi říkal Tomáš Akvinský, kdyby viděl novodobé vynálezy? Pochválil by asi moderní vědu, že dobře měří a váží, ale na svém systému by nemusil změnit nic." Lidé oslnění výsledky novodobé přírodovědy často zapomínají, že ve filosofii není toho schematického pokroku jako v přírodních vě-

dách, kde jedna generace buduje přímo na práci generace předchozí. Nemáme již dnes vyznavačů Koperníka, Helmholtze, ale máme thomisty, kantovce, hegeliány. Pokrok ve filosofii jde jinými cestami, než v přírodních vědách a proto musíme být trochu opatrni a neházet jenom tak slovíčkem o „překonávání". Ačkoli se Masaryk ve svém díle značně odchýlil od základů, na nichž je zbudován systém svatého Tomáše, přece jenom příměr je možný. Především jest však nutno zdůraznit, že Masaryk dílo Učitele Andělského zná a že „Summa Theologiae" jest v jeho knihovně a jak jsem se náhodou dověděl, byla objednána na jeho přímý popud. Dále pak je nutno říci, že Masaryk ještě neřekl posledního slova ve své filosofii a že do klenby, jež spojuje svět jeho víry v osobního Boha se světem vědy a kritického rozumu, nebyl ještě zasazen poslední svorník. Vím dále od Karla Čapka, že filosof, jenž v poslední době je panu presidentovi hodně blízký, je Platon. Masaryk věří ve svět entit, jenž je nadřazen našemu světu empirických existencí, věří v archetypy věcí v Bohu, v nadřaděnost světa duchovního nad hmotným a dovolává se při tom přímo týchž antických filosofů, jichž se dovolával křesťanský středověk: Platona a Aristotela. Ještě jinou vlastnost má snad společnou T. G. Masaryk se svým sv. patronem. Jde mu o synthesu. Svatému Tomáši nešlo o to, aby překvapoval svět originalitou myšlenek. Taková snaha byla středověku vůbec cizí, protože středověk byl dobou skladu a řádu, nikoli dobou osiřelého a neukázněného individualismu. Svatému Tomáši šlo především o systém vědění ve své době. A což Masaryk se svou „Konkrétnou logikou"? Nešlo mu ovšem o systém v říši myšlenek, ale šlo mu o soustavu složek společenských a tedy především o systém věd. Šlo mu o to, aby vyjádřil svou dobu a aby pochopil, co jest na ní časného a co má hodnotu věčnou. Proto varoval vždy především před indifferentismem. Když v nedávném svém projevu řekl president, že povznesení mravnosti závisí od působení církví, jež větší měrou než dosud musí působit svou aktivitou a svým vzděláním, mnozí se na něho pohoršovali, jakoby chtěl tím říci, že církve nejsou dost aktivní nebo dost vzdělané a bylo právem poukazováno na to jak moderní civilisace a moderní stát ohrožuje mravnost, takže nelze dělat za mravnost odpovědnými jen církve. Ale myslíme, že Masarykovi nebylo dobře rozuměno. Chce mít církevní život na vysoké úrovni, aby touto úrovní imponoval. Sám mi řekl v jednom rozhovoru, že chce mít katoliky celé a upřímně věřící a užil při tom úsloví: „Sint ut sunt aut non sint!" A v této snaze, aby vše co se koná, vyplývalo ze systému, aby vše bylo v říši ducha skloubeno, všecko aby mělo logický sled a spád, aby se život neimprovisoval, se také blíží Učiteli Andělskému, jenž ve své době chtěl totéž. Svatý Tomáš Akvinský hlásal střední cestu mezi nominalismem a realismem. Obecné pojmy nebyly pro něho ani před věcmi

ani nebyly pouhými odvozeninami z nich. Jsou v nich. Tomáš Akvinský hájil objektivitu lidského poznání. Právě v dnešní době noetických sporů, kdy se pochybuje o objektivitě lidského poznání, kdy mnozí tonou v subjektivismu a solipsismu, anebo rozum opět přeceňují, nabývá thomism nové aktuality. Ale i Masaryk zavrhoval vždy tuto neplodnou spekulaci, v níž rozum podrývá sama sebe. V tom jest realism Masarykův. Neothomisté pak zdůrazňují na svém systému ještě jednu vlastnost. Jest to filosofie, jež se hodí nejenom pro mystické hloubání, ale i pro životní praxi, pro jednotlivce i pro stát. A takovou filosofii hledal vždy i Masaryk. Těchto několik myšlenek jsem nadhodil, aniž je ovšem mohu rozvést. Jako katolíci nemůžeme přáti svému presidentovi nic jiného, než aby našel tu cestu, po níž kráčel Andělský Učitel, když se již v nejedné věci jeho cestě přiblížil. — (Dr. Alfred Fuchs.)

Poselství a odkaz.

Když před dvěma roky slavil Jirásek své 77. narozeniny, učinil projev k národu, poslední ze svých větších projevů a proto tato jeho slova můžeme pokládati právem za jeho odkaz. Projev Jiráskův jest znám z denních listů. Vyvrcholil v těchto slovech: „Mám jen jedno toužebné přání: Aby to, nač jsme v nedávné krásné minulosti přísahali, aby ten společný náš ideál zůstal nám všem, všem vrstvám našeho národa i do budoucnosti, aby nad všechny rozpory stran, nade všecko byly nám blaho a zdar naší republiky, aby naše mladé generace šly za tímto ideálem, aby rostl z velkých myšlenek našich dějin, aby se vyvarovaly našich pochybení a utvrzovaly naši vybojovanou samostatnost na základech zdravého češství, na základě demokratismu a sociální spravedlnosti.“ — — V tomto odkazu Jiráskově bychom chtěli zvláště podtrhnouti slova: „Nad všecky rozpory stran“. Jako každá mladá demokracie, musíme tuto dětskou nemoc prožíti i my; přebujelé stranictví. Jsou chvíle, kdy se pozorovateli veřejného života zdá, že každý myslí jenom na svou stranu a nikdo na celek. Lidé si zvykli na všecky věci pohlížeti zbarvenými sklíčky svého stranictví, že často ustupuje vše ostatní: Zájem celku i odborný úsudek. A přece měříme formát i politikův jenom tím, co znamená pro stát, pro národ, po případě pro celky ještě vyšší. Kdo znamená něco jenom pro svou stranu, o tom platí slova Písma, že vzal již odměnu svou. Proti přebujelému stranictví jest jediný lék. Vybudování silného veřejného mínění, které jest v demokracii činitelem velmi mocným. To jest však možné jenom tehdy, jestliže intelektuálové všech stran a směrů, kteří mají prostředky veřejného mínění v rukou, budou hledat sblížení přes bariéry stran a neúnavně budou zdů-

razňovati to, co nás všecky pojí, nikoli to, co nás rozdvojuje. Jsou chvíle, kdy jest nutno si říci, že úroveň je více, než program. Jirásek si přeje, aby se budoucí generace vyvarovaly našich pochybení. Zdá se, že toto přání se plní. Mladá generace nevyznává svého stranictví tak fanaticky, jako činila generace minulá. Již proto ne, že naše strany vznikly většinou ještě za starého režimu a v jiných poměrech a tradicím minulosti mládež prostě nerozumí: její vůdčí myšlenkou jest konstruktivism, jenž počítá s bloky, s velkými plochami, s neornamentální věcností. Společné ideály, na něž jsme v nedávné minulosti přísahali a o nichž Alois Jirásek mluví, jsou přímo podmínkou demokratického vývoje v naší zemi. Demokracie se nedrží pouhým mechanismem, pouhou majoritou, pouhou výbojností stran a jedinců v nich. Demokracie se drží svými ideály, svým duchem. Kde by zmizela ve stranickém boji společná jednotící myšlenka, tam by byl také konec demokracie, neboť veličiny, které by byly zcela různorodé, by bylo marno hlasováním uváděti na společného jmenovatele. Právě dějiny českého národa, na něž se Jirásek ve svém odkaze odvolával, ukazují, jak jedině veliká myšlenka byla vždy s to, aby pozvedla. Měli jsme ve svých dějinách období, kdy rozmach moci a vnější nádhery byl velmi značný, ale musil skončit úpadkem nebo škodou pro národní celek. Měli jsme období, kdy vnější blahobyt byl značně pokleslý, ale kdy převaha duchovních hodnot byla tak veliká, že národ kráčel vítězně přes všecky překážky, jež se mu v cestě naskytly. Škoda, že Jirásek nemohl dokončit svého „Husitského krále". Postava Jiříka z Poděbrad není dosud doceněna. Odbyli jsme si jej frází „král demokrat". Byt to první náš státník evropského formátu po králi železném a zlatém. Hleděl nás vyvésti z isolace a proto hledal i sblížení s Římem, jenž representoval světovou jednotu. Jiráskovo dílo samo ztělesňuje myšlenky, které obecně zdůraznil v citovaném projevu. Ať sympatisuje, ať nesympatisuje, dává každému což jeho jest. Podívejte se na postavu Koniáše v „Temnu"! Vidí v něm representanta Temna, ale líčí jej jako člověka, jenž nehledá sebe, jenž žije vskutku asketicky, v neustálém sebezáporu a jenž jde za myšlenkou, jako člověka při všem fanatismu čistého. A tak líčí i jiné postavy, na jejichž straně nejsou jeho sympatie. Je spravedlivý a objektivní, není stranický, i když sám sebe zařazuje do jednoho z bojovných táborů. Člověk může být stranikem, ale stranictví jej nesmí zaslepit. Z románů Jiráskových vyrostly nám postavy, jimž blaho a zdar země byly nade všecky rozpory. A čím rostou tyto postavy? Tím, že vyslovují myšlenky, jež dřímají v lidu. Ve svém kollektivismu by mohl být Jirásek vzorem leckterému mladému autorovi, jenž vyznává kollektivism plnými ústy. Proto zní jeho poselství tak moderně, přes svou konservativní stylisaci. — (Dr. Alfred Fuchs.)

Generace.

Ve své knize „Verdi, román opery" oslavuje německý básník Werfel generaci roku 1848 takto: „Žádné historické generaci se za naších dnů tolik nekřivdí, jako generaci našich dědů, jejichž hodina zrození padla do prvního a druhého desetiletí uplynulého století. — Jejich ryzí pojem svobody, jejich duševní prostota, jejich zdravá bojovnost a odvaha, jejich snaha po autonomii jednotlivce i celku, to vše bývá odbýváno a zabíjeno politickou nadávkou „liberalismu". Duch romantiky zvítězil nad duchem roku osmačtyřicátého. Duch romantiky, spojenec všech Svatých Aliancí, otrok každé pochybné autority, tento duch šílenství, pokud šílenství znamená útěk před skutečností, tento démon nevyrovnaných a proto nabubřelých myslí, tento Narcis hloubky, jemuž propast je vilným lehtáním, tento bůžek spleti a všech odpůrců jasnosti, tato modla umrlé smyslnosti, zapovězených rozkoší, svatouškovských gest, chorobného znásilňování, zlý duch romantiky, teroristický zprava i zleva, tento mor Evropy zvítězil nad nejživotnější mládeží a vládne ještě dodnes." Potud Franz Werfel ve svých hyperbolách! Pražský německý básník, který patrně trpí problematismem svého období a proto závidí liberalistické generaci její optimismus přírodovědecky oreintovaný a její naivní, dětinnou víru v revoluční hesla. Generace, jež vyšla ze subjektivistické filosofie předválečné, vypadá skutečně u srovnání se svými dědy bledě, chorobně a zadumaně. Takový jest již osud generací. Jedna mívá silnou vůli, druhá stůně hypertrofickým intellektem. Zdá se, že po generaci intellektualistické přichází opět generace voluntaristická. Jako „voluntaristickou" označil dnešní mladou generaci prof. Kozák. Diskuse ústní i písemné o tom, jaká jest dnešní mladá generace se již konají delší dobu, nejenom na debatních večírcích, ale i v revuích. Mezi statěmi týkajícími se tohoto thematu nechybějí ani autokritické články některých representantů nejmladších literátů. U mladé generace bývá chválena její zvýšená sensibilita a aktivita, ale haněna bývá její mělkost ve věcech ducha, spojená často s nedostatečným vzděláním. Z ní vyplývá pak často i nedostatek vážnosti k duchu vůbec. Chválen bývá její zvýšený smysl pro civilisaci, organisaci, spolupráci, politickou a ideovou snášenlivost, ale káráno bývá, že tato tolerance často přechází ve lhostejnost ve věcech ideových. I v mladé generaci jsou ovšem vyznavači s pevnými programy, ale mnozí, zvláště však prof. Kozák tvrdí, že tato určitost není výsledkem idejí, nýbrž je důsledkem oddanosti vůdcům, že nectností této generace bývá iurare in verba magistri. Poválečná generace touží po vůdcích a nikoli po problémech. Následek toho jest prý, že často svých vůdců následuje až do toho gesta. „Und wie er sich räuspert, und wie er spuckt, das haben sie ihm abgeguckt"...

Nejenom že dovedou odkoukat jak si odplivuje, ale dovedou znamenitě odkoukat i jak plivá po př. na jiné. Podle profesora Kozáka jest programová určitost mladé generace určitostí vypůjčenou. Vůdcové bývají zbožněni, mladý člověk chce za každou cenu nosit vinětu, odznak. Místo stoupence světového názoru stojí před námi fanatik, ne-li fanoušek. Proto jest dnešní mládež tak hlučná ve svých projevech. Prof. Kozák si dále stěžoval, že vůdcové mládeže, zvláště pak universitní profesoři nebývají posuzování podle svých idejí a programů, nýbrž podle svého osobního temperamentu, podle svého více méně sympatického vystupování osobního. Snad by se dalo leccos i namítnouti proti charakteristice dnešní mládeže, jak ji podává prof. Kozák. Hodí se toto líčení opravdu jenom na dnešní mladou generaci? (Viz, jak Werfel charakterisuje naše dědy!) Mládež vždycky jde raději za osobnostmi, než za programy. To platí tím spíše o mládeži poválečné, jejíž celá životní zkušenost jí praví, že nezáleží tolik na tom, co si člověk myslí, o čem diskutuje, nýbrž na tom, co dělá. V tom právě záleží reakce na narcissovské zrcadlení sebe sama v hladině hlubiny, jež bývá často nezdravou tůní, jak se jevila u generace „fin du siécle". Osobnost skutečně znamená více, než program. Právě generace předválečná měla skvělou zkušenost v osobnosti Masarykově. Masarykova osobnost působila na universitní posluchače dojmem přímo okouzlujícím. To však daleko ještě neznamená, že by mládež byla přijala všecky jeho názory bez námitek. Cenným byl u Masaryka podnět, rozvinutí problému. Skoro každý intellektuál z generace předválečné se hrdě hlásí k tomu, že v tom neb onom směru jest žákem Masarykovým, ale dosti nepatrný počet jest mezi nimi těch, kteří se skutečně stali realisty a ještě méně jest těch, kteří jimi zůstali. Osobnosti v pravdě veliké vychovávají si nejenom své stoupence, ale i odpůrce. Mládež pozná neomylným instinktem, kdy profesor jen přednáší a kdy stojí za svou věcí celou svou osobností. Velký německý pedagog Paulsen praví, že i učitel tělocviku musí především v tělocvik věřit. Kdo chce zapáliti, musí hořeti. Mezi vysokoškolskými profesory jest jistě mnoho chytrých, moudrých a duchaplných lidí, ale mají jenom posluchače, nikoli žáky, nemají učedlníků. Proč asi? Protože mládež dovede vycítit, že jsou sice profesory, ale nikoli konfessory. Právem řekl profesor Kozák, že tato hypertrofie víry ve vůdce se může státi nebezpečnou především vůdcům samotným. Mládež bývá často krutá ke svým bývalým láskám. To bývá osudem všech vychovatelů mládeže, neboť každý člověk chce nabýti svých zkušeností osobně a sám. Dnešní mládež stojí především před velikými úkoly civilisačními. Tím se opravdu trochu podobá liberální generaci z roku 1848. I generace osmačtyřicátníků schválně zavírala oči před každou metafysikou, aby se mohla věnovati úkolu, který pokládala za svůj úkol nejvlastnější: budovati moderní stát. Také

tato generace nedovedla pochopiti, že její synové pocitují opět „touhu po nebeském domově“ a viděla v každém spekulativním zahloubání romantismus a v romantismu nebezpečí, že se vrátí tyranie. Ale bez boje generací není vývoje. Dnešní mládež jest ve věcech politických daleko tolerantnější, protože vidí, že staré formy politického stranictví již se nedají srovnat s dnešním životním tempem. Dnešní generace žádá standard, jest konstruktivistická, věcná, nechce znát ornamentu. Snad se při tom opravdu ztratí leckteré hodnoty zjemnělé staré kultury, ale nová duchovní kultura nemůže vzniknouti jinak, než dočasným návratem ku primitivismu. Nemělo by smyslu napodobovati formy, jež nepovstaly z naší životní struktury. Předválečná generace prožila porážku inteligence ve veřejném životě. Tato porážka, jež bývá eufemisticky nazývána krisí inteligence, nepovstala snad tím, že tato generace byla příliš málo duchovní, nýbrž proto, že neuměla riskovat. Intellektuálové budoucnosti budou musit umět riskovat a již proto nesmějí býti zásadními problematiky. — (Dr. Alfred Fuchs.)

Indie a Evropa.

Odboj Gaňdhiho v Indii jest zajímavý nejenom po stránce politické, ale také se stanoviska kulturně filosofického. Gandhi chce dostat Angličany z Indie ne branným odporem, nýbrž pasivitou. „Budeme-li si vyrábět vše sami, chodit v látkách, které si utkáme, používat soli, které si sami z moře dobudeme, nebudeme-li užívat anglických dopravních prostředků a jiných vymožeností civilisačních, pak Angličané odejdou z Indie sami, protože z nás nic nebudou mít a zadarmo nám přece nepovedou administrativu.“ Tento plán je značně fantastický. Uvážíme-li, že by k této metodě musil Gandhi přemluvil 300 milionů obyvatelů Indie, mluvících asi 140 jazyky a že značné procento obyvatelstva tvoří Mohamedáni, kteří Hindů nenávidí, jest těžko věřiti v jeho vítězství. Ježto však myšlenka často působívá až po generacích, není pochyby o tom, že duch skrytého, tajného odboje se může jednou stát britské říši opravdu nebezpečným. Každý státník musí umět počítat i s hodnotami duchovními, s imponderabiliemi. Gandhi ovšem není indický Tolstoj. Bylo by chybou přenášeti do Indie evropské pojmy. Mezi filosofií Tolstého i Chelčického a mezi filosofií Nirvany je veliký rozdíl, ježto celá filosofie Gandhiho spočívá na buddhismu, kdežto filosofie Tolstého a Chelčického spočívá přece jenom na Evangeliu, byť mylně vyloženém. Kdybychom chtěli již indickou filosofii náboženskou srovnávati s některou myšlenkovou soustavou evropskou, pak by nejlépe vyhovovalo ještě srovnání se stoicismem, který rovněž hlásal naprostou lhostejnost vůči životu. Antičtí stoikové vystupňovali tuto lhostejnost vůči ži-

votu až ku filosofii sebevraždy. Tak daleko ovšem buddhisté nejdou, ježto věří ve stěhování duší, v metempsychosu. Podle jejich učení probíhá týž osobní osud několika existencemi. Kdo by se dopustil sebevraždy, přinesl by si špatnou „karmu" do nového života. V podstatě jest ovšem i buddhismus filosofií smrti. Vůči životu máme podle něho býti tak lhostejni, až postupné umrtvování nás dovede k nazírání na veliké, věčné Nic, na blaženou Nirvanu. Indové poznali již před válkou a zvláště za války evropskou civilisaci. Indičtí intellektuálové studovali na anglických vysokých školách. Gandhi sám má evropské vzdělání. Orientální národové si sice přivlastnili zbraně evropské civilisace, používají i vymožeností evropské techniky, ale v podstatě a v srdci zůstávají Orientály. Křesťanská kultura jest jim cizí. Proto se stává evropská civilisace v jejich rukou zbraní zvláště nebezpečnou. Vidíme z toho, jak důležitým činitelem jest křesťanský missionář. Jeho poslání se nedá nahradit žádnou propagandou ryze civilisační. Že indické názory o smrti a životě, o karmě a metempsychose mohou míti následky velmi praktické, to dokazuje tento příběh: Vypravoval mi přítel vzdělaného Inda, že disputovali o časových otázkách, při čemž Indovi uklouzla tato poznámka: „Není pravda, že Angličané jsou k našemu náboženství snášeliví. Vy tomu snad nebudete věřit, ale jest fakt, že již nesmíme upalovat vdovy!" Podle buddhistického ritu má totiž vdova býti spálena zároveň s mrtvolou svého zemřelého muže. Není-li spálena, bude mít špatnou karmu. Jest velmi pravděpodobno, že Indové asi stále ještě upalují vdovy všude, kde se vymykají z kontroly anglických úřadů. Indické učení nebude možno nikdy uvésti v soulad s učením evropským. Evropská mentalita jest individualistická, dbá práv jednotlivcových, neboť křesťanství přineslo učení o nekonečné ceně každé jednotlivé lidské duše před Bohem. Nebýti tohoto učení, nebylo by, ani novodobé humanity. Asijské národy neznají však práv jednotlivcových. Jsou většími kollektivisty, než Marx, Engels a Lenin dohromady. Asie má jednotného ducha. Evropa se však stala již skeptickou. Spengler a jiní pessimisté srovnávají často Evropu s antickým Římem před příchodem křesťanství. Také tehdy stála vnější civilisace značně vysoko, ale byla již podemleta skepsí, chyběla jí duše. Nebylo již společné víry, svět klaněl se všem možným exotickým božstvům, pěstoval všecky možné kulty a byl oddán každé pověře. Nakonec nezvítězila složitá civilisace, nýbrž prostota dvanácti neučených rybářů z Galileje, svatých apoštolů. Není pochyby o tom, že Asie se tlačí ponenáhlu do Evropy. Indický básník obdržel svého času Nobelovu cenu, tedy nejvyšší literární cenu, jakou Evropa může uděliti. Ano, existují v Evropě opravdové buddhistické missie. Buddhisté konají missie mezi křesťany, aby je „obrátili"! Nejenom politické události na Dálném Východě, nýbrž především fakta kulturní činí z asiatismu akutní nebezpečenství pro Evropu. Vážní

kulturní politikové obávají se zátopy buddhistických představ, které ohrožují mentalitu Evropanovu. Tu jest také počátek žlutého nebezpečí. Heslo „Ex Oriente lux" jest tím nebezpečnější, že sovětské Rusko vystupuje dnes vědomě s kulturním programem eurasijským. Sovětské Rusko nemá již ctižádosti býti předbojníkem Evropy v Asii, nýbrž chce býti předbojníkem Asie v Evropě. Komunističtí propagátoři spojují zcela vědomě mystiku Orientálů s učením Marxovým v protikřesťanský, antikristovský synkretismus. V Evropě poznenáhlu mizí význam osobnosti tudíž typický znak, jímž se liší křesťanská kultura od kultur asijských. V Evropě se mluví mnoho o práci a o organisaci, ale málokdo ukazuje ku posledním cílům za jejichž dosažením je nutno spěti. Změlčení života jest nejživnější půdou pro evropský defaitism. S tohoto stanoviska jest nutno posuzovati i snahy panevropské, snahy kulturního společenství Evropanů, pěstování uvědomělého západnictví. Proto jsou také svrchovaně důležité snahy o sjednocení církve západní a východní, aby na východě Evropy byla postavena hráz proti asiatismu, jenž již dnes ohrožuje evropskou kulturu. V tomto osvětlení nabývá naše idea cyrillomethodějská světového formátu. Asijské národy, které neprožily problémů gotiky a romantismu, ale které se zmocnily technických vymožeností, nebudou při jejich používání míti zděděných skrupulí jako Evropané. Smířili se již s telegrafem, telefonem, s rozhlasem, s automobilem, s lokomotivou a se strojní puškou, ale chtějí — upalovati vdovy. Jsou optimisté evropské civilisace, kteří tvrdí, že právě proto musí podlehnouti asijské národy, že nikdy nepojmou ducha evropské kultury. Jest však tento optimismus oprávněný? Není právě jejich síla v tom, že přes svoje oxfordské a etonské vzdělání se nezastaví před žádným barbarismem? Nejsme pessimisty. Evropa jest silná dost, rozpomene-li se včas na jednotící hodnoty, které ji pojí, na křesťanské základy své kultury. Evropa zvítězí, bude-li pevně a uvědoměle křesťanskou. — (Dr. Alfred Fuchs.)

Jan Nepomuk Jindra zemřel.

Profesor bohosloví, methodiky a katechese na bohosloveckém ústavu v Hradci Králové, spisovatel náboženský, zesnul dne 30. března 1930 ve svém rodišti Kutné Hoře, kde žil v posledním čase na odpočinku, a tamtéž do rodinného hrobu dne 4. dubna pochován za hojného účastenství přátel a kněžstva. Odešel nám v zesnulém vzácný přítel a dlouholetý člen družstva „Vlast". Th. Dr. Jan Nepomuk Jindra narodil se dne 5. října 1863 v Kutné Hoře, kde zároveň konal studia na nižší reálce, pak na vyšším reálném gymnasiu v Německém Brodě, kde dne 8. července 1884 s vyznamenáním maturoval. Bohosloví studoval v Hradci Krá-

lové, kde byl dne 5. července 1888 na kněze posvěcen. Jako kaplan působil v letech 1888 až 1892 v Dobrušce. Po té poslán 1892 do Vídně na další studia do vyššího ústavu Svatého Augustina, kde povýšen byl dne 20. ledna 1897 na doktora bohosloví. Když vrátil se do Čech, působil od 1897 jako katecheta na měšťanských školách v Holicích, 1898 byl jmenován vojenským kurátem a jako takový působil v Praze, od 1899 ve Strassu u Mariboru a ve Štokravě, až zvěčnělým biskupem Edvardem Janem Brynychem byl povolán 1899 do Hradce Králové jako místoředitel tamního kněžského semináře. Roku 1901 byl jmenován řádným profesorem pastýřského bohosloví, obecné methodiky a katechetiky, v kterémž úřadě působil až se odebral na odpočinek. Na poli literárním byl též činným. Psal do „Vlasti", do „Vychovatele", „Obrany víry", „Rádce duchovního", „Kazatele", „Časopisu katolického duchovenstva", „Českého Slovníku bohovědného", do „Čecha" a jinam. Samostatně vydal spisy: „Pramen života", „Perutě míru", „Zpovědník" a „Katechetika". Jako řečník mluvil na katolických sjezdech v Hradci Králové a v Olomouci. Na sjezdech eucharistických mluvil ve Vídni, Hradci Králové, Olomouci, Praze a v Českých Budějovicích. Na sjezdu Mariánských družin v Praze a na homiletickém kursu v Brně měl zvláště pozoruhodné řeči, které vyšly tiskem. Ve spolkovém životě působil přednáškami již jako kaplan v Dobrušce, v Hradci Králové v „Mariánské družině" a jinde. Působil zdárně, často řečnil a přednášel. Čest budiž jeho památce! — T. J. Jiroušek.

K Pekařově šedesátce.

Pekařovy šedesátiny vedou nás k retrospektivě jeho životního díla. Jeho dílo je psáno s hlediska uvědomělého, moderně vzdělaného nacionalismu a liberalismu. Není stoupencem myšlenky, že smyslem českých dějin je navazování na husitskou a českobratrskou reformaci a zejména není toho názoru, že těmito ideami bylo neseno naše národní obrození. Pouto generací vidí v myšlence národní. Velmi suggestivně vyslovil tuto koncepci zvláště ve své jubilejní stati svatováclavské, jejíž závěr je jedinou apotheosou modlitby „Nedej zahynouti!" V národnosti vidí kulturní společenství, jež pojí živé s mrtvými a dosud nenarozenými v jediné pouto tradice. Jest uvědomělým tradicionalistou a odmítá všechny jiné konstrukce, v nichž vidí apriorismus a hledání předčasných synthés. Především mu jde o objektivní zjištění fakt, ale ne v tom smyslu, že by hromadil mrtvý materiál, nýbrž, že po vzoru svého velkého učitele Golla snaží se s nevšedním talentem přímo belletristickým, rekonstruovati obrazy z českých

dějin tak, aby před námi žily. Snaha o krásnou mluvu a plastické líčení jest vůbec charakteristickým znakem školy Gollovy. Tento sklon také vede k tomu, že právě z této školy a zvláště ovšem z péra Pekařova vyšla řada vzorných monografií, jež dávají vhodný rámec těmto zálibám. Pekař vidí v národní myšlence sublimování citu rodinného a rodového, jenž původně snad byl opravdu jenom plemenným egoismem, ale jenž je schopen nejvyššího zušlechtění po stránce pokroku mravního a duchovního. Za touto svou pravdou dovedl Pekař státi i v době, kdy toto mínění bylo velmi nepopulární. Zejména mnoho sporů bylo mu vybojovati proti těm, kdož přeceňovali dobu husitskou, neboť Pekař ani toto období nemohl vyjmouti z rámce evropského duchovního usilování. V tomto osvětlení viděl jeho přednosti, ale i škody, z nichž nebyla nejmenší ta, že následkem náboženských válek byl český národ po dlouhou dobu vyřaděn z dění evropského a z evropské společnosti. Dovedl také upozornit na národní tvořivost v době baroka, v době, kdy veřejnost se na ni dívala jednostranně očima Jiráskova „Temna". Pekař ovšem není pouhým empirikem, není možno si představit historika bez vzdělání filosofického. Vždyť není historika, který by se nemusil zamyslit nad pojmem národního osudu, národního vědomí, národního poslání, a zvláště ovšem nad dosahem idejí v dějinách, neboť myšlenka náleží k nejsilnějším činitelům v historii národů. Ideje nepůsobí ovšem samy. Pekař věří i v iracionální náhodu, v neuvědomělý instinkt národa, v působení polohy zeměpisné a zejména v periodické oplodňování českých dějin západní kulturou. Bylo velikým nedorozuměním, že Pekařovy dějinně filosofické these se mohly stát předmětem hádek konfessních, ba i politických. Právě Pekařovi s jeho naturalistickým pojímáním dějin šlo jedině o to, aby každý filosofický apriorismus zůstal co možno jenom regulativní hypothésou, ale aby se nikdy nestal heuristickým principem. Na rozdíl od svých odpůrců ovšem měl zálibu právě v těch dějinných epochách, v nichž viděl nejvíce národní vitality, kladu a klidu. V tom byl protinožcem nejenom svých filosofických a historických odpůrců, ale i celé naší historické belletrie, jež vyvrcholila dílem Jiráskovým. Ve svém pojetí českého nacionalismu se vrací Pekař k Palackému, jenž vidí v našich dějinách především část gigantického zápasu mezi Germánstvem a Slovanstvem. Romantism jeho rodného kraje byl prvním Pekařovým inspirátorem. Co jej nejdříve zlákalo, byla postava krále „železného a zlatého". I jeho „Dějiny valdštejnského spiknutí" jsou neseny tímto romantismem. Není nezajímavo, že tato doba opět zlákala novodobého básníka, katolíka Durycha k napsání velkého románu historického. Ale romantism neodvedl Pekaře od aktualit. Jeho spis o Žižkovi, jeho ocenění baroka, jeho spor s Bretholzem, jeho odpověď Mommsenovi ukázaly, že Pekař dovede býti i bojovníkem, jenž jako celý člověk dovede

stát za pravdou, kterou hlásá. — Českoslovenští katolíci především budou Pekařovi vděčni za to, že jim pomohl opraviti některé mylné teorie o českých dějinách, pokud se týkaly katolicismu. Ale jistě má pravdu protestantský teolog Hromádka, když píše ve svém novém spise o Masarykovi, že by bylo chybou, kdyby katolíci se ztotožňovali s Pekařovým pojetím dějin víc, než je třeba. Dívá se Pekař na dějiny v podstatě biologicky, vidí v ideích a v duchovních hodnotách činitele toliko druhořadého a to odporuje světovému názoru katolickému, který vidí v dějinách skutky Prozřetelnosti Boží, vykonané skrze nějaký národ. Kontroverse Pekař a Masaryk o smyslu českých dějin vyznívá pro katolíky takto: Pekař měl pravdu v tom, že reformace není vůdčí myšlenkou českých dějin a zvláště ne českého národního obrození, ale jinak má Masaryk pravdu v tom, že dějiny uskutečňují především idee, že jsou řízeny Prozřetelností, a nikoli jen biologickými náhodami. — (Alfréd Fuchs.)

Sv. Augustin v české kultuře.

Redakce měsíčníku „Vlast" vydá k uctění 1500. výročí smrti Svatého Augustina jubilejní sborník „Svatý Augustin v české kultuře". Ráda by v něm zachytila věrný obraz úcty Světcovy v české kultuře umělecké i vědecké v dobách minulých, zejména však soustředila i příležitostné projevy současných našich básníků, učenců, publicistů, výtvarníků i hudebníků. Bude tedy publikace jednak sborníkem statí o české augustinské retrospektivě, jednak almanachem současných plodů uměleckých ke cti církevního Otce. Prosíme proto všechny pracovníky bez rozdílu, aby své původní příspěvky literární, výtvarnické i hudební, jakož i opisy písní, básní, prósy bohovědné i filosofické, údaje bibliografické, reprodukce uměleckých děl, atd., zasílali v době co nejkratší na adresu redakce Vlasti, Praha II., Žitná ulice č. 26., nebo přímo redaktoru Vilému Bitnarovi, Praha I., Valentinská 22 s poznámkou „pro sborník Svatoaugustinský". Dotazy zodpoví obratem redaktor.

Adam Michna z Otradovic:

Svatodušní holubička.

Baroková píseň svatodušní XVII. věku.

1661

Svatodušní holubičko neprodlévej,
u nás si zhotov hnízdečko a k nám lítej!

Lítej, lítej holubičko, všecka bílá,
ej, jak stkví se tvoje líčko, všeckas milá!

Potopa se utišila, vody sběhly,
zlost naše se vysušila, hříchy stekly,

Ach, přilétni s olivovou ratolestí,
obvesel nás vinšovanou zeleností.

Oliva buď potěšení hříchův našich,
jakož i buď nadělení darův Božích.

Ať nám znamení pokoje oliva jest,
ať od nás zažene boje a všecku lest.

Holubička k nám, Čechové, již již letí,
všecka bílá, bílí lvové, nesouc štěstí!

Angel Guimerá:

Utěšitel Marie z Magdaly.

Apoštolové i učenící věřili slibu svého božského Mistra... Dříve, než je byl opustil, řekl jim významně: „Až odejdu, pošlu vám Utěšitele!“ Nedokonalí jsouce ještě ve svém vývinu, ptali se častěji jedni druhých, jaký by to měl býti utěšitel a jak bude vypadati, aby ho poznali... Ale věřili a čekali.

Od oné přeblažené chvíle, kdy Ježíš vznesl se na Olivetské hoře před jejich očima k nebesům, zanechávaje na kameni stopu svých šlépějí, neměli již nikde stání. Pomalu vraceli se různými cestami do Jerusaléma, tuše, že jenom tam zjeví se jim tajemný Utěšitel, který je naplní novou odvahou. Místo nepokoje, jenž z počátku zmítal jejich srdcem, uhostil se v nich teď pocit úplné důvěry, jenž očišťoval všechna jejich přání.

Scházeli se každodenně v domě, ve kterém bydlili Petr a Jakub, synové Zebedeovi. Maličký domek měl podobu krychle a stál nedaleko paláce Herodova. Ku podivu jak se v jeho sále mohlo stěstnati tolik lidí, kteří sem přicházeli pojísti. Bývalo jich tam až stodvacet, mezi nimi i svaté ženy.

Všichni se horoucně modlili a obnovovali drahé vzpomínky na zašlou minulost. Mužové povýšili svých hlasů, aby zpívali starobylé zpěvy dávných proroků, které Kristus nechtěl zrušiti. Ženy mezi sebou tiše hovořily. Přicházela i Marie Kleofášova a Maria, matka Ježíšova, také Zuzana s Johannou, ženou setníkovou, který všecko opustil pro Krista, a rybářova žena Salome s Marií z Magdaly, jíž říkali Magdalena...

Hovořily spolu stranou a často ozářil jejich smutné tváře úsměv, když rty vyslovovaly jméno slíbeného Utěšitele. Jediná Magdalena nemohla se uklidniti a každou chvíli polil její líce nový pramen slzí... Putovala na Olivetskou horu každého jitra, aby znovu zase zlíbala stopu, již tam vtiskly do kamene svaté nohy, když navždy opouštěly zemi. Tu cítila nejlépe blízkost Mistrovu a jen nerada a váhavě vracela se k městu.

Při návratu vyhledávala onu úzkou stezku, kterou se kdysi tak často ubíral Ježíš. Jaká to smutná krajina rozprostírala se před jejíma očima! Viděla odtud místa, kde zvolna umíral ten, jehož milovala... Zde jest potok Cedron, k němuž jej přivedla drsná ruka římských žoldnéřů. Tam leží zahrada Getsemanská, v jejímž stromoví proléval slzy krvavé, a tam, na samém konci dálného obzoru, hle, kamenitý pahorek strašné Kalvarie, kde doposud strmí k obloze tři zakrvácené kříže...

V bolestném rozrušení odvracela Magdalena svých očí od těchto truchlivých míst a pohleděla posléze k městu, jemuž se blížila. Ale i ono stávalo se jí ohyzdným přízrakem. Jeho kulaté věže a nestvůrné hradby, špičaté cypříše, proplétající se mezi chrámy a terasami, ten Jerusalem, Ježíšem prokletý u věčné osamění! Probouzela se v ní touha opustiti vše a prchnouti daleko, až tam k pobřeží jezera Genezaretského, kde ležela drobounká její vesnička Magdala...

A tak jednoho jitra, nedovedouc se již déle přemáhati, vkročila do společné jídelny rodu Zebedeova, kde právě dleli Petr a Maria, a řekla hlasem zlomeným utrpením: „Odjíždím, vracím se do Magdaly."

Všechna její bývalá krása zmizela, lepotvárný obličej jakoby vyhasl pod závojem barvy kaštanové. Petr přerušiv modlitbu, zvedl se udiveně a pravil rozhodně: „Toť nemožno! Nemůžeš nás opustiti dříve, než Mistr vyplní svůj slib."

A Maria, matka Ježíšova, zvednouc se od modlitby, řekla jí rovněž svým líbezným hlasem: „Musíš zůstati v našem středu, Magdaleno! Přiblížila se již hodina, cítím to, že Utěšitel nás navštíví."

Ale Magdalena, vzpřímená pod obloukem dveří, opakovala dutým hlasem, nezadržujíc proudy slz, smáčejících její pobledlou tvář: „Odcházím! Odcházím! Já nechci býti potěšena!“

Tak Magdalena odešla a zapomnělo se téměř na ni. Neboť srdce těchto prostých lidí naplněná byla jedinou touhou a každého rána ptali se muži i ženy, chvějíce se nedočkavostí: „Bude to dnes? Bude to již dnes, kdy uvidíme Utěšitele?“

Ten však nepřicházel, aniž dával nějaké znamení brzkého příchodu. A tak přišly Letnice, výročí onoho slavného dne, kdy Hospodin dal zákon lidu svému na hoře Sinai. V ten den obětoval lid prvotiny úrody, dříve než se jí srp dotekl. Byla to slavnost žehnání bohaté úrody, která se vlnila zralá na polích. Toho rána pocítili učedníci ještě žhavější touhu než jindy.

Apoštol Jakub pravil: „Nikdy ještě, ani když Mistr s námi býval, necítil jsem ho tak živě ve svém srdci.“

A Matouš, nově zvolený náhradník za Jidáše, odpověděl: „Jest však něco, co nám chybí, a oči naše nejsou otevřeny.“

Mezitím, co ti dva takto mluvili, Jan Miláček pomáhal ženám připraviti stůl k hodům lásky. Sesedli se kolem tabule a modlili se. Chléb nebyl ještě lámán. Okna byla zavřena, aby je nic nerušilo z přemítání, neboť okolní Jerusalem zněl výkřiky slavnosti a hlučením života...

Pojednou, když bylo vysloveno jméno Otce, který kraluje v nebesích, nenadálý hluk, způsobený praskáním oken a otvíráním dveří, strhl se v jídelně. Celou místností zavanul vítr Ducha Svatého a naplnil ji. A těch stodvacet, kteří zde byli shromáždění, přijali na čelo políbení světla, a jejich nitra byla naplněna jasným poznáním.

Prozářen touto svatou silou zvedl se Apoštol Petr a pravil ostatním: „Co zde děláme, zavřeni ve stěnách síně? Ven musíme jíti, na veřejná místa, neboť přišla hodina činů!“

Vyšli tedy ven... Zástupy se valily ulicemi, lid stál na stupních chrámových. Město jásalo, oslavujíc významný den a zdálo se, jakoby všichni národové z celého světa dali si toho dne dostaveníčko na čtyrech pahrbcích Jerusalema. Byli zde Arméni, mající ovázaná čela těžkými turbany. Seděli zde brahmíni s bílými rouškami na očích. Partští, Médští, Elamitští tu byli, římští hodnostáři s úlisnými a krutými tvářemi vedle učenců z Alexandrie.

Učedníci se mezi nimi rozptýlili a mluvili, nevědouce s počátku ani o tom, každému v jeho rodné mateřštině. Všichni jim rozuměli a všichni byli jimi poučeni o Bohu...

Od tohoto zázračného dne znovuzrození plynul čas rychleji a plodněji. Jednoho dne Jan Miláček, bydlící blízko Marie, matky Ježíšovy, vzpomenul si pojednou na Magdalenu. Proč nezůstala s nimi? Teď byli všichni tak šťastni! Každý přijmul podle své potřeby díl Ducha Svatého, tak jako nádoby různého objemu,

ale naplněné touž vzácnou tekutinou až do vršku. Janovi bylo líto Magdaleny, která sama jediná nepřijala božského daru. Posteskl si Marii, matce Ježíšově.

Ale Maria potěšila jej slovy: „Nermuť se, Jene, pro Magdalenu. Jsem jista, že můj Syn na ni nezapomněl."

Jan Miláček však ještě zapochyboval: „To není možno! Duch Svatý sestoupil jen pro nás, kteří jsme byli v síni. Dotekl se jen našich čel. Matko, pojďme do Galileje a donesme Magdaleně něco z toho svatého ohně, který se nás dotekl a nás posílil."

Cesta byla dlouhá, ale vydali se přece. Matka Maria sedla na oslíka, který měl na sobě ovčí kůži a Jan, maje sandály na nohou, kráčel v prachu podle ní. Když přišli do Magdaly, bylo k večeru. Stíny stromů se dlouze obrážely v modré vodě jezera. Ale, jakoby na ně čekala, Magdalena stála pod fíkovým stromem proti nim. Zjevila se jejich očím jako nadpozemské stvoření, krásy dokonalejší, než je pozemská. Světlá aureola, podobná oné, jež sestoupila na hlavy učedníků v síni hodovní, zářila na jejím čele. I její vlasy zářily, ty vlasy, jimiž vytírala nohy Ježíšovy a které jí spadaly až k lemu jejího roucha a halily ji jako skvělý háv. A její obličej zářil ve tmě jako hvězda, když pomalým krokem ubírala se po břehu. Neviděla ani Jana, ani Marie, matky Páně, kteří se dívali za ní, kterak jim mizí v šeru večera...

Zraky Magdaleniny upírały se na jezero, kde se jí Ježíš tolikráte zjevil a kde Ho nyní vidívala v podvečer každého dne zrakem svým duchovním. A blažený úsměv zjevil se na jejích rtech, když stanula před svým domkem v Magdale, položeným na nízkém návrší a obklopeném květy.

I pravila Maria tiše k Janovi: „Hleď, není potřebí, abychom ji utvrzovali v lásce. Utěšitel, který nás navštívil, vyvolil si i v ní svůj příbytek, a ona, věř, i tentokráte dostala nejlepší díl."

Z katalánštiny přeložil

Otakar Janota.

*

František Kysely:

Ritornel o hřebíčku.

Hřebíčku rudý,

co ještě vězíš v dírkách knoflíkových,
když Marx a družstvo bankrotují všudy?

František Václav Peřinka:

Morava a Slovensko.

(Dokončení.)

Příčin k takové opatrnosti bylo dosti. Vypravoval jsem už, jak r. 1538 Podmanínští z Podmanína, dokonce bratří nitranského biskupa, čtyřikráte v jediném roce učinili nepřátelský vpád na pohraniční moravské statky Brumov a Světlov. Lid těchže Podmanínských činil v letech 1531—1539 veliké škody na statcích Jana z Kunovic a na Uh. Brodě, moravského podkomořího. Vpadali přímo lupičsky až do Nivnice, odkud nejraději odháněli koně. R. 1539 pobrali koně i měšťanům brodským. Všechny škody, které nadělali, byly oceněny r. 1539 na 2531 kop. R. 1536 lid Podmanínských vtrhl na panství rožnovské a (val.-)meziříčské, náležité panu z Pernštejna, a nadělal tam škod za 1670 kop. R. 1541 sám král Ferdinand napomínal Emericha Balassu a jeho bratry, aby obraceli zbraně raději proti nepřátelům místo proti klidným sousedům moravským, při čemž jim hrozil přísnými tresty. R. 1559 Jakob Dyak z Trenčína, vpadl s několika sty lidmi do okolí Brumova.

Slovenských šlechticů („Uhrů“) na Moravě nepřipouštěli k úřadům zemským, jako zase Moravané a Češi nebyli připuštěni k úřadům v Uhrách. Proto časem býval také menší odpor, když se zakupovali na Moravě. Některé takové zákupy bývaly však jen na chvíli, protože šlechtic buď v moravském statku nenalezl zalíbení, anebo zůstal bydleti na svých statcích v Uhrách, moravské byly mu z ruky, a hospodařili na nich úředníci, kteří dle slov biskupa Marka Kuena dělívali se s pánem svým na díly nerovné: větší polovici sobě, menší pánovi ponechávajíce. Statky tedy nevynášely. Uvedu jediný příklad. Litenčice na Zdounecku koupil r. 1568 za 40.500 zl. na tolařích a groších českých uherský magnát Gabriel Mailáth, hrabě a dědičný pán země Fagaroš. Kup zprostředkoval sám olomoucký biskup Vilím Prusinovský z Víckova. Magnát držel Litenčice spojené již tenkráte s Chvalnovem ani ne celých šest let. Již r. 1573 je prodal Jiřímu a bratřím jeho Martinkovským z Rozseče. Na statku, ač robot bylo dosti a půda výnosná, hospodařilo se mu zle. Biskup Vilém lnul k němu upřímným přátelstvím, snad proto, že Mailáth byl katolík, snad se znali i jinak. Základu této lásky nám korespondence biskupova neosvětluje. Biskup nejednou nabádal hraběte, aby přesídlil z Uher k stálému pobytu na Moravu, chce-li, aby mu statek něco vynášel, ale Mailáth toho nedbal. Na Moravu dojížděl jen občas, obyčejně vypůjčit peníze, a zase hned odjížděl do Uher. Sám biskup mu zapůjčil ze svých úspor 3550 zl., aby mohl zaplatiti kupní cenu, také u jiných pánů sháněl se po úvěru pro hraběte. Statek dával biskup spravovati úředníkem, od kte-

rého sice sám osobně přijímal účty, ale nedovedl zabrániti, aby se ouředník po ouředníku neobohacovali na úkor uherského magnáta. Biskup při velikých svých starostech o diecési a o biskupské statky staral se o Litenčice jako o své vlastní. R. 1570 radil Mailáthovi, že jen tak vyleze z dluhů, když přesídlí na Moravu a hlavně, když se uskrovní v čeládce a ve zbytečných outratách a koních. Ještě téhož roku, ač jej nezrazoval z pobytu v Uhřích, jen když mu zdraví bude přáti, nabádal jej, aby neotálel s příjezdem na Moravu, neboť věci jeho pro nepřítomnost velmi těžce jdou a schylují se k velikému jeho zavedení. Panský ouředník Valentin Tovara r. 1571 nemohl ani hospodařiti, protože na Litenčicích neměl ani peněz, ani sladu, ani obilí, dobytka jen velmi málo, čím hospodářství bylo cele opuštěné. Když pak biskup r. 1572 v červnu zemřel, zůstaly Litenčice vůbec bez dozoru a Mailáth byl přinucen nedostatkem úvěru a nevýnosností statek prodati. Nevíme ani, zač prodal, ale zdá se, že se ani neshledal s tržní cenou.

Na tomto příkladě vidíme zřejmě, jak uherská hrabata hospodařila: zábavy, skvělá a drahá čeleď, koně... Tomu nebyl zvyklý ani olomoucký biskup, ač jeho dvůr nejednou rovnal se dvoru zeměpanskému. Tak bylo — pravda — snad až za Pavlovského, ale hlavně za kardinála Dietrichštejna. O Prusinovském toho ještě tvrditi nemůžeme.

Ještě jedné věci bych nerad přehlédl: Biskup Prusinovský psával Mailáthovi vždy česky! Mailáth jistě češtinu ovládal! Je to důležito vytknouti, neboť biskup Prusinovský měl i latinskou kancelář a mohl uherskému hraběti docela dobře dopisovati latinsky, kdyby byl češtiny adresát nepovědom, protože latina byla nejen jednací řečí uherských sněmů, ale běžna i drobným uherským zemanům.

Každý zákup uherského hraběte nebo šlechtice na Moravě nebyl však dočasný. Někteří se zakoupili na Moravě, nabyli v zemi inkolátu a usadili se trvale. Příkladem buďtéž nám hrabata Szerény de Kis-Szereny, kteří se psávali na Moravě Serény z Malého Serynu, stali se pak stavem zemským.

Koncem století XVI. mezi drobnou šlechtou, která se z Uher usazovala na biskupských lénech, byli také Jakušičtí z Orbova. Benjamin z Orbova držel už r. 1566 zpupný statek Vlachovice na Uh. Brodsku, později součást velikého allodu brumovského. Jeho vnučka Dorota vdala se asi r. 1585 za maďarského pána Františka Szerenyho z Kis-Szerénye a r. 1592 učinila jej spoluvlastníkem svého dílu Vlachovic. Od té doby se Seréňové u nás usadili pevně. Tento František r. 1614 koupil panství Světlov (Bojkovice) a s domácí šlechtou byl tak zajedno, že jako evangelík zúčastnil se i povstání r. 1619 a propadl čtvrtinu svých statků. Jeho synové Pavel a Gabriel však se přihlásili ke katolictví a orodovali za otce u císaře Ferdinanda, poukazujíce na

otcovy zásluhy, a císař rebelantovi vinu prominul, přijal jej na milost a ponechal mu světlovské panství celé. Rod se na Moravě usadil pevně, Františkův syn Gabriel stal se moravským zemským hejtmanem, koupil r. 1629 od Maximiliána knížete z Lichtenštejna Luhačovice, dostal od kardinála Dietrichštejna léno na statky Vasilsko, Nevšovou, Rudimov, Sehradice, Horní a Dolní Lhotku, r. 1656 koupil statek Lomnici na Tišňovsku, koupil také Milotice a Zlín i Kunevald a zemřel r. 1664, zůstávaje ještě v úřadě zemského hejtmana. Rod jeho je na Moravě do dneška, drží již jen Luhačovice a Lomnici a kromě stol. XVI. nikdy nebyl na Moravě považován za cizozemskou šlechtu. Vždyť hrabě Serény dočkal se ještě rozvratu Rakouska r. 1918 v úřadě moravského zemského hejtmana.

Zdálo by se, že krátká doba, která uplynula od zákupu Serénych na Moravě do českého povstání, nemohla postačiti, aby uherský šlechtic tak splynul se stavy zemskými, že byl s nimi i v rebelii. A bylo tomu tak. Nesmíme přehlédnouti, že tito rodové nebyli Maďary, ježto tenkráte vůbec nebylo vypjaté národní myšlenky maďarské, takže ani jeden maďarský šlechtic té doby nemohl se postaviti v národním smýšlení po bok na př. našemu Karlovi st. z Žerotína, a že konečně všechna tato šlechta přicházela k nám na Moravu nikoli z dolnouherských pust, nikoli z potiských nížin, ale ze Slovenska. Vždyť jazyk, kterým hovořili, byl týž, jakým se mluvilo a psalo na Moravě, až snad na hlásku ř, které už není v písemných památkách slovenské provenience ze XVI. století.

Máme i jiné příklady, že stavovské rebelie zúčastnili se šlechtici původem z Uherska, na př. Benedikt Balašta z Kesejova, pán na biskupském lenním statku Slavičíně a alodním Hrádku v okrese klobuckém.

Ještě však třeba poukázati na věc i zajímavou i dojímavou. Řekl jsem, jak roku 1620 pan Vilém z Pernštejna na Tovačově nepokrytě dal průchodu své nepřízni oproti maďarské šlechtě, zakupující se na Moravě. Bylo v tom hodně českého vlastenectví, bylo v tom snad i něco z toho, čemu Italové říkají il pio egoismo. Od roku 1503 drželi Pernštejnové Tovačov, dosedli naň slavným státníkem a výborným hospodářem Vilémem z Pernštejna. Jeho hospodárností se stalo, že rod zbohatl, zakoupiv četná ponství na Moravě a v Čechách. Vilémův syn Jan chtěl ještě předčiti otce svého vlivem i bohatstvím, skoupil množství statků, ba obdržel v zástavu i hrabství kladské, stal se skutečně nejbohatším šlechticem v českých zemích a nedarmo dostalo se mu přízvisk „Bohatý". Třikráte byl zemským hejtmanem, často býval královským komisařem na sněmích, u krále Ferdinanda I. požíval přízně a důvěry. Ale bohatými a častými zákupy zasekal se do dluhů, s nimiž ke konci života těžce zápolil. Jeho synům už hospodařilo se zle, musili odprodávati, nemohouce tíživého břemene

dluhův ani úročiti, při tom ještě měli knížecí dvůr podobný dvoru otcovu, Jana Bohatého. Hledali rodinných styků za hranicemi, i mimo hranice císařství římského národu německého, ale ani odtud nedošla spása v bohaté sprše volného kapitálu. Janův syn Vratislav z Pernštejna pojal k manželství španělskou markýzu Marii Maximilianu Manriquezovou z Lary, jejíž překrásný obraz dosud se spatřuje v zámecké obrazárně na české Roudnici. S její strany bylo sice lze očekávati rozmnožení rodu, neboť dala svému muži dvacet dětí, nebylo však veliké naděje na bohaté věno. Jedna z jeho dcer byla vdána do Italie do rodu bohatých Gonzágovců, čím sice Pernštejnové stali se příbuznými jesuitského patrona studující mládeže, sv. Aloise, ale hmotně nezískali ničeho. Za Vratislavova syna Jana (1594—1597) se rodové jmění již rozpadlo celkem, takže jeho dědicům zůstalo jen zápisné panství Litomyšl. Veliké panství tovačovské na Moravě, v srdci jejím, na úrodných nivách Hané, koupil r. 1597 uherský hrabě Štěpán Illiésházy, župan hrabství Trenčanského a Liptovského, císaře římského rada a hofmistr v království uherském.

Či se neobrátil v kovové rakvi v rodinné hrobce v moravském Doubravníku slavný pán Vilém z Pernštejna, když pravnuk jeho podepisoval tržní smlouvu o jeho Tovačov s maďarským hrabětem, údem té šlechty, kterou prakticky i theoreticky chtěl on sám vykázati z Moravy? Co bylo platno, že pan Vilém dosáhl odchodu Zýpolských z biskupského Kroměříže, co pomohl že z rukou maďarského šlechtice vykoupil klášterní Třebíč?! Kola osudu se divně otáčejí, řekl by fatalista.

Na štěstí Illiésházy vládl na Tovačově jen tři roky. Byl horlivý protestant, musil také všelijak shánětí peníze na záplatu velikého moravského panství, nebyl ani v lásce u císaře Rudolfa II. Měl mnoho nepřátel, kteří jej obviňovali z velezrady, až roku 1600 Tovačov prodal a utekl do Polska, cítě, že není ani na Moravě ani v Uhrách bezpečen životem.

Nebyl-li tenkráte již velezrádcem, stal se jím později. Když r. 1604 vypukla v Uhřích vzpoura smělého Štěp. Bočkaje proti císaři, vrátil se Illiésházy do Uher, stal se Bočkajovým nejvyšším pokladníkem a velitelem kraje předdunajského. O tom později.

Illiésházovci přišli později na Moravu a usadili se tu trvale. Sídlem jejich byla však Dubnice na Váhu ve stolici trenčanské.

Kardinál Petr Pázmán z Panasa, arcibiskup Ostřehomský, držel na Moravě mimo jiné také pohraniční panství Vsetín. Jeho dědicové je roku 1652 prodali Jiřímu Illiésházovi z Illiésházy, dědičnému hraběti Trenčanskému a Liptovskému, dědičnému pánu Oravy, Litavy, jenž měl za manželku Marii Forgáčovnu z Gymeše, dceru majitele velikého moravského rovněž pohraničního statku Brumova. Jejich potomci udrželi se na Vsetíně až do roku 1831. Forgáčové, kteří nabyli na Moravě inkolátu již roku

1582, udrželi se na Brumově až do roku 1673, kdy jejich část tohoto velkostatku spadla dědičně na uvedeného Jiřího Illiésházyho, jehož potomci vládli na ní až do rroku 1835. Na tato uherská hrabata připomínají do dneška skelné hutě, položené skoro těsně na moravsko-slovenských hranicích na panství brumovském, Sv. Sidonie a Sv. Štěpán. Jim děkují také za svou slávu světové lázně v Trenčanských Teplicích. Roku 1838 zemřel poslední jich potomek, Štěpán hrabě Illiésházy skoro chud, stařec osmdesátiletý, do své smrti tajný císařský rada. Zemřel v Badenu u Vídně. Jím vymřel rod, který odvozoval svůj počátek od přímého potomka Attilova, Pavla Estorasa, dle kronik roku 969 pokřtěného.

Bylo i jiné slovenské šlechty časem na Moravě dosti. Střídala se, zakupovala a zase vyprodávala. Uvádím jen to, co může všeobecně zajímati, protože není mým úmyslem napsati vědeckou studii, ale spíše slohem feuilletonistickým ukázati na styky Moravy se Slovenskem s různých stran a s různých hledisk.

IV.

Zmínil jsem se již o vzpouře Bočkajovské. Od jejího vzniku počíná se bolestná kapitola místních i zemských dějin východních a jihovýchodních krajů moravských.

S uměnímilovným, ale vladařsky slabým císařem Rudolfem II. byli nespokojeni v říši, byli nespokojeni v Čechách, na Moravě neměl opory, uherští stavové měli proti němu mnoho námítek rázu politického i náboženského. Vlastní bratr jeho Matyáš nemohl se s ním shodnouti. Příčiny byly mimo Rudolfa, byly však i v něm samém. V Uhrách hlavně protestanti nechtěli dopustiti, aby se jim ukracovaly dosavadní náboženské svobody, získané za slabých králů. Rudolf sám někdy býval nemocen tělesně a zdálo se, že tento chatrný tělesný stav má vliv také na jeho duševní potenci. Když roku 1604 sešel se uherský sněm v Prešpurku a žádal, aby protestanští stavové a jich poddaní byli zanecháni při svém náboženství, Rudolf odbyl je způsobem, který svědčí o tom, že ani on ani jeho našeptávači neznali poměrů, nepočítali se svobodami uherských magnátů, získanými od jeho předchůdců, že zapomněli dokonce na staré ústavní právo maďarské, které stavům dovolovalo vzpouru proti zemědánu, kdykoliv by dotekl se svobod říšských. Rudolf odpověděl nařízením, že všichni, když by napříště na uherském sněmu chtěli zaváděti náboženské svobody, budou považováni za rušitele zemského míru a trestáni podle mandátů kdysi krále Ludvíka II. Jagelonského, téhož, který roku 1526 nešťastně zahynul v bitvě proti Turkům v bahně u Moháče. Ludvík II. chtěl r. 1523 a 1525 brániti šíření luterství tím, že vydal proti němu mandáty, podle kterých měli býti luteráni upalování a statky jim konfiskovány. Bylo to v letech, kdy Havel Cahera začal šířiti luterství v Praze a Pavel

Sperát v Jihlavě, kdy však toto nezastavilo se u zemských hranic moravských, ale překročilo také do království Sv. Štěpána. Císař Rudolf nepovážil, že za skoro sto roků se poměry značně změnily, a že ani on nevyvrátí toho, čemu už v počátcích nedovedl zabrániti mladý a vladařsky rovněž slabý Jagailovec. S uherskými stavy bylo třeba jednati jinak. Stala se chyba a odpykala ji Morava. Uherská šlechta byla pohněvána a když rozhořčení dosáhlo vrcholu, postavil se v čelo nespokojenců ctižádostivý a smělý šlechtic Štěpán Bočkaj. Nebyl to Slovák, ani nezačal vzpoury na moravských hranicích, nýbrž nejprve seskupil kolem sebe sedmihradské emigranty a najal tlupy hajduků, prohlásil se „ochráncem křesťanského a pravověrného náboženství", získal protestantskou šlechtu v Uhřích, dal se prohlásiti za knížete sedmihradského, ale nezapomněl ani dáti se v této hodnosti potvrditi Vysokou portou. V čele povstaleckých zástupů zmocnil se záhy celého Slovenska, čili Horních Uher, jak se tenkráte a ještě do nedávna v Uhrách říkalo. Císař sice vypravil proti němu Jiřího Bastu, hraběte z Hustu, ale dal mu málo vojska. Basta nemoha se nikde pevně udržeti, uchýlil se k Prešpurku, kde zaujal pevné postavení. Tím potáhl celé nebezpečí, které i tak hrozilo Moravě, skoro až k jejím hranicím, neboť od Prešpurka je na moravské hranice nedaleko, sotva jednodenní vojenský pochod. Nebezpečí hrozilo však Moravě i tehdy, kdyby se byl Básta položil jinde. Bočkaj a v jeho táboře seskupená šlechta dobře věděli, že také na Moravě je nespokojenost s císařem, a také věděli, že jedním z kořenů této nespokojenosti je potlačování nekatolíků. V Uhrách znali i jiné stinné stránky politických poměrů na Moravě. Nebylo tam tajno, že císař drží nejvyššího komorníka zemského Ladislava Berku z Dubé a Lipého, jehož správa byla špatná, a Bočkaj sám věřil, že celá Morava přidá se k němu proti císaři, jakmile jeho vojsko ukáže se na hranicích. Bočkaj věřil, že bude uvítán jako osvoboditel země a obnovitel zemských a náboženských svobod. Zklamal se. Karel st. z Žerotína, na kterého nejvíce spoléhali, poslal listy, kterými jej Bočkaj a jeho podřízený vůdce Michal Czobor lákali k spojenectví a vyhrožovali zároveň zničením celé Moravy, císaři Rudolfovi do Prahy. Stavové moravští narychlo sebrali hrstečku vojska a vypravili je na Slovensko, ale nepostarali se ani o záseky v průsmycích, ani o jinou ochranu zemských hranic. Bočkajovci 1. května 1605 ze svých ležení pod Trenčínem a Uh. Skalicí vtrhli karpatskými průsmyky na Moravu až k Uh. Brodu, vypálili pohraniční ves Strání, v potomních dvou týdnech vypálili a zničili Uh. Brod, Strážnici, Rohatec, Lanžhot, Bilovice, Veselí nad Moravou, Uh. Ostroh, Hluk a odtud četné vesnice až ke Zlínu. Pomoc z Čech a od císaře, na kterou ještě nyní moravští stavové spoléhali, nepřišla. Koncem května vpadli Bočkajovci na Moravu znova, a jejich vojenské tažení bylo psáno hořícími vesnicemi a městečky od

Uh. Skalice počínajíc až k Malenovicům a Zlínu. Jiný oddíl vpadl Vlarským průsmykem na panství brumovské a zabíhal odtud až k Holešovu a Val. Meziříčí. Jiný oddíl na moravském jihu poplenil okolí Břeclavy a vpadal do Rakous až k Valticům a Cáhnovu. Posledního května vypálen Zlín a budoucího dne celý veliký oddíl moravského zemského vojska byl vehnán do řeky Moravy a utonul mezi Strážnicí a Rohatcem. Hned na to hořel Kyjov a dvanácte vesnic v okolí. Bočkajovci již viděli před sebou volnou cestu na Brno, kam se chystali, aby splnili svou hrozbu, že zničí celou Moravu. Do cesty postavila se jim nečetná moravská zemská jízda, vedená Jiřím Hodickým z Hodic a na Plavči, a zatlačila je až k Uh. Skalici, tedy za moravské hranice. Hranice zemské však zůstaly nadále nechráněny, průsmyky karpatské nadále otevřeny. Když konečně stavové moravští vypravili vojsko, dobře a krásně je vyzbrojivše, dali mu úplně neschopné vůdce. Přišla však pomoc z Čech, početná, dosti dobře vyzbrojená, i vycvičená. Bylo prý 15.000 vojska. Ale i české i moravské vojsko si chvíli poleželo nečinně, nedavši se vyrušiti tím, že nepřítel plenil a bohatou kořist odvážel za hranice. Teprve v srpnu se hnula, vedena Adamem ze Šternberka, dobyla Uh. Skalice, ale nepomýšlela pronásledovati nepřítele. Z toho vznikly na Moravě nespokojenost a reptání. Nekatoličtí stavové vytýkali zemskému hejtmanovi, že se vyslovil, že nezáleží mu na kacířích, ať jen budou Bočkajem vyhubeni. Proto odvolán Šternberk a v čelo vojsk postavil se sám kardinál Dietrichštejn, jenž záhy obsadil zámek Branč, městečka Holič, Šaštín a Plavecký hrad.

Lamentací, pláč a naříkání země Moravské, rukopis univ. knihovny pražské, pocházející od vrstevníka, píše jen o Plavči, co Dr. Kameníček v rejstříku k „Pramenům ke vpádům Bočkajovců na Moravu", Praha 1894, vykládá za ves Plaveč na Moravě. Je to Plavecký hrad v nyn. okrese malackém v býv. stolici prešpurské. Vyzvědači podali roku 1605 moravským stavům zprávu, že Bočkajovci, vlastně jich zrádní hajduci, zmocnili se dvou městeček na blíž hranic markrabství Moravského, Privice a Něm. Pravnova. Dr. Kameníček přiznává, že těchto dvou městeček nemohl nalézti. Jsou to Prievidza a v jejím sousedství ležící německé městečko Německé Pravno v býv. stolici Nitranské.

Odtud chystali se Moravané na Trnavu, které se chtěli zmocniti, ale hejduci Bočkajovi je zahnali. Šternberk chtěl se zmocniti Trenčína, ale zatím proskočily pověsti, že Bočkajovci spojili se s Turky a jich spojené armády táhnou prý na Bratislavu. Nebylo tak zle, vždyť ještě v listopadu 1605 počal Bočkaj vyjednávati o mír. Moravské vojsko drželo však ještě v červenci budoucího roku Skalici, Holič a Branč, nechtějíc jich vydati stavům uherským, než jen samému císaři. Mír byl konečně dne 23. září 1606 ve Vídni umluven a pevnosti vydány.

Bratrský nebo luteránský kněz z Rohatce, jinak nám neznámý

Pavel Urbanides, jenž za vpádu Bočkajovců ze Skalice na Moravu v květnu sám trpěl, i ženu a synáčka pozbyl, vypravuje o chování Bočkajových hejduků takto: „Uhři i naši sousedé (asi Slováci zpozamoravských zemských hranic, tedy „uherští") čtvrtou neděli po veliké noci právě o půl čtvrté hodině v noci přitáhnou, hned nás počali mordovati a naše statky bráti, hned tej noci mnoho dobrých hospodářů, hoferů, nádeníků, žen, dítek zmordovali a zajali, ty zajaté šacovali, a museli se draze vypláceti. Některé tak náramně bili, že jim v rukouch umírali, ženy a panny zprzňovali a Uhři je Tatarům prodávali; města, městečka, vsi, dvory, mlejny a boudy pálili. Jeden den viděli jsme celou moravskou a rakouskou krajinu v ohni a téměř v rum obrácenou. Našich vojáků bylo tenkráte veliké množství v Hradišti zavřených, ti na to všechno pokojně se dívali a lid chudý mordovati a zajímati dopouštěli."

Bylo, nebylo tak zle, těžko nám rozhodovati. Že v jediném dni hořelo několik vsí a městeček, že v jediném dni z celého dosti velikého a rozlehlého kraje stoupal kouř k obloze anebo plazil se při zemi, o tom sporu není, protože pamětní knihy, pamětní kroniky, soukromé záznamy dědinských písmáků o tom vypravují v jedna slova.

Slovensko nebylo nikdy ani politickým ani geografickým pojmem, ani politickou ani geografickou jednotkou. Vpády Bočkajovské nemohou se z politického hlediska, tím méně z hlediska ethnografického považovati za projev nepřátelství slovenského oproti Moravě, ani jinak snad za sousedské vření nebo nevraživost dvou bratrských kmenů. Rodícímu se sedmnáctému století nesmíme podkládati směrův ani proudů myšlení první čtvrti století dvacátého. Doby byly jiné, vřely jinými myšlenkami, pohybovaly se jinými proudy a valily se jinými směry.

Zhouba a zkáza přivalila se ze Slovenska. Mezi hajduky Bočkajovými bylo mnoho Slováků, velitelé Bočkajových vojsk posílali na Moravu vyzvědače rodem Slováky. Nemohli přece vypraviti Maďarů, kteří by se byli ani s lidem nedohovořili, ani neinformovali o věcech, které měly cenu pro insurgenty, pro plenitele a zhoubce. Na Slovensku byly celé okresy luteránské, které se přidaly k Bočkajovi hned, jakmile se sám vyhlásil za spasitele a osvoboditele z náboženského útisku Habsburků. Snad ani Moravě sousední slovenská šlechta nebyla si vědoma toho, že vkládá ruce do ohně za cizí osobní zájmy, nikoli za vlastní zájmy náboženské, nýbrž za panovačné a vládybažné choutky Štěpána Bočkaje, který chtěl snad ještě více, než čeho dosáhl mírem vídeňským, umluveným dne 23. září 1606 mezi Bočkajovci a plnomocníkem císaře Rudolfa, jeho bratrem arcivévodou Matyášem. Přece však to byl sousedský styk Moravy se Slovenskem, nepřátelský, krvavý a zhoubný, bohužel nikoli poslední. Morava utrpěla tenkráte mnoho škod, které jí nikdy nebyly nahraženy.

Poslové stavů českých, moravských, slezských a lužických předložili sice nějaký den před 18. zářím r. 1606 arcikníženi Matyášovi svoje přání ve příčině vídeňského míru a hlavně svoje požadavky náhrady za škody na Moravě povstalci uherskými zaviněné, ale poslové Bočkajovi postavili se proti tomu, a konečně nedosáhli od Bočkajovců ničeho více než záruky, že mezi Moravou a Uhrami bude zachován trvalý mír a přátelství. Moravané ještě za čas podrželi ve své moci Holič, Skalici, Šaštín a Branč, ale praktického významu to nemělo, leda snad, že Moravané byli nuceni platiti posádky na těchto pevných bodech a živiti je.

Když byl podepsán mír vídeňský, ukázaly se teprve všecky následky neblahé této episody válečné na Moravě; celá jihovýchodní část země moravské byla obrácena v poušť, obyvatelstvo bylo vyhubeno nebo odvlečeno do zajetí, značná část osad zanikla nejen válečnými útrapami, ale i morem, který šel za Bočkajovci a snad jimi byl do země zavlečen. Ani pomocná vojska česká a německá, která byla vypravena na Moravu proti Bočkajovcům, nehospodařila v zemi jako přátelské vojsko, nýbrž také nezdržela se škod obyvatelstvu. Po odchodu auxiliárných trup sám kardinál Dietrichštejn uznal za dobré žádati císaře za náhradu. Ale také Morava tenkráte se zadlužila náklady na vojenskou výpravu na Slovensko a dluhy mohla spláceti jen pozneháhlu.

Dojemno je čísti prosbu moravských stavů ze 26. července r. 1606, poslanou Karlovi, knížeti Minsterberskému, aby zemi zapůjčil několik tisíc zlatých na polehčení a spokojení obtížnějších dluhů. „Vaše Láska a Vaše Knížecí Milost o tom dobrou vědomost míti ráčíte, kterak markrabství toto Moravské, vlast naše milá, v tyto tak dlouho trvající válečná léta pro mnohé a časté Jeho Milosti Císařské, pánu našemu nejmilostivějšímu, z věrné poddanosti... činěné pomoci, nad to pak více chováním za tak dlouhý čas lidu válečného pro obhájení nás obyvatelův, manželek, dítek i chudých poddaných našich k znamenitým a velikým dluhům přivedena jest, tak že již nyní mezi sebou vyhledati nemůžeme a nevíme, odkud tak vysoké dlouhy pokojiti a toho nesnesitelného břemena se zbaviti: k Vaší Lásce a Vaší Knížecí Milosti zření i naději majíce, a také znajíce, že jedním landfrýdníkem a milovníkem margkrabství tohoto býti ráčíte, za to s pilností žádáme, že ohlédnouce se na velikou obtížnost země této, v kteréž nyní postavena jest, tudíž i na žádost naší, nám ku potřebě té polehčení a spokojení obtížnějších dluhův některý tisíc zlatých pod ourok obyčejný protiv dostatečnému ujištění propůjčiti a tudy nám přátelskou náklonnost a lásku prokázati ráčíte."

Nebylo to naposled, co Morava trpěla z Uher, co do moravských měst, městeček a vesnic nesli zhoubu synové sousedního

Slovenska, sloužící vedle vojáků z povolání za žold ve službách nepřátel habsburských. Ještě před volbou „zimního krále" na trůn český, kdy už v Čechách a ještě více na Moravě vše vřelo proti čekateli koruny Ferdinandovi II., poslal moravským stavům pomoc proti Habsburkům ctižádostivý kníže Sedmihradský Bethlen Gábor, který za každou cenu chtěl se státi králem uherským. A jeho vojsko, částečně žoldácké, částečně naverbované v luteránských krajích na Slovensku, zničilo rovněž veliký kus Moravy, ačkoli bylo vysláno stavům na pomoc. Bylo tenkráte jedno, vojsko přátelské nebo nepřátelské: v zemi, kde kampírovalo, hospodařilo jedno i druhé stejně.

Tenkráte už se ukazovaly na obzoru krvavé červánky válečného požáru, pozdější vojny, trvající plných třicet let, a tažení Gabriela hraběte Bethlena bylo jen předpovědí toho, co mělo následovati, a čemu se ani Morava nemohla vyhnouti. V zachovaných dosud, ač. nečetných domácích kronikách moravských, ale i v pozemkových knihách, nejednu čteme žalostnou stížnost na toto tažení vojska, které mělo pomáhati moravským stavům proti nezvolenému ještě českému králi, Ferdinandovi II. Škody tyto zanikly v oné poušti a spoustce, kterou v pozdějších letech způsobila soldateska přátelská i nepřátelská, habsburská i protihabsburská.

V.

Přešla léta kruté vojny, zůstaly po ní ve všech zachvácených zemích bolestné sledy, ale styky mezi Moravou a Slovenskem se obnovily zase.

Bývaly už před vojnou i jinaké, než pouze styky šlechty a stavů. Bývaly i styky obchodní, o nichž víme dosti málo, protože dosud nebyly prozkoumány a napsány kulturní dějiny Moravy ani na tolik, na kolik mikrografickými pracemi pro království České učinil Dr. Winter. Nebyly však ani náležitě prozkoumány moravské archivy. Dr. Winter ve svých směrodatných pracích všímá si Moravy jen na tolik, kolik se mu mimochodem naskytlo v místodržitelském archivu českém, a kolik potřeboval z Moravy na důkaz pro svoje generalisující these v českých dějinách kulturních. Do tohoto oboru náležejí sice i dějiny poddanské, ale ani tu nevykonalo se mnoho. Nebožtík Dr. Kalousek sice vydal v „Českém Archivě" tři svazky pramenů k poddanským dějinám, ale moravských, pro jeho věc bohatých archivů neprobádal, ani zemského, ani přebohatého arcibiskupského v Kroměříži, nemluvě ani o četných archivech, k nimž přístup dal se zjednati snadno, anebo aspoň byl by se dal zjednati kopista, který by pro jeho účely byl samostatně vyhledával i když ne všecek, aspoň většinu dobrého průkazného materiálu. Dr. Kalousek spokojil se bohatým sice, ale ještě daleko neúplným materiálem, který přinášel Praskův „Selský Archiv". Ediční komise

při Matici Moravské v Brně ani nemohla pokračovati oním tempem, kterého bylo si již před světovou vojnou přáti pro poznání vlasteneckých dějin moravských. Kdyby byly vyšly připravované edice listův olomouckých biskupův Stanislava Thurza, Vilíma Prusinovského z Víckova a Stanislava Pavlovského z Pavlovic, a hlavně listy kardinála Dietrichštejna, co tu mohlo býti za bohatou studnici čistých vod, ba přímo pohádkové živé vody na oživení minulosti! Nejen politické a církevní minulosti Moravy, ale i na poznání kulturních prvků, kterými Morava v XVI. a na začátku XVII. věku žila, dýchala, tvořila, pracovala, budovala věky budoucí! Ale půda byla nepřipravena, orala se právě tak těžko, jako se oře každá novina, a přišla do toho ještě krvavá světová záplava, kulturní a vědecká práce byla přinucena do stagnace, nebylo peněz, nebylo pracovníků, nebylo ani odběratelův a čtenářův. Bylo zle.

Pramenné edice z moravských archivů byly by nám objevily mnohé o stycích Moravy se Slovenskem, o stycích obchodních a sociálních, o stycích ryze kulturních, či už vytrysklých z katolického anebo nekatolického ducha. Bylo by se ukázalo, co vše Morava nakupovala na Slovensku, bylo by zřejmo, kolikráte a jak vypravovali olomoučtí biskupové své nákupčí na Slovensko pro víno, pro sukna na řeholní habity, jak je v tom následovala bohatá moravská šlechta, ale bylo by se také ozřejmilo, jaké byly styky náboženské, jak ze Slovenska přicházeli na Moravu nekatoličtí kněží, aby osvěžili boj protikatolický na Moravě, a zase kolik a jakých kněží z Moravy utíkalo se před pronásledováním na Slovensko, kam, kde působili, jak na Moravě sledovali jich zahraničnou činnost, jak jim ji chtěli znemožniti. Nebyl tu jen pohraniční třicátek, clo, kterému chtěli se moravští objednavatelé uherského, vlastně slovenského, zboží vyhnouti. Bylo by se stalo zjevným, jak na Moravě znali hornouherské, to jest slovenské stolice, jak znali své pohraniční kraje, a jistě také, že v horních Uhrách znali své sousedy za karpatskými průsmyky. Nesmíme říci, že za Moravou, neboť tato řeka tvoří jen nepatrnou část přirozených hranic mezi Moravou a Slovenskem. Daleko větší pohraniční čára je utvořena nevysokými hraničními kopci Bílých Karpat, které jsou prorvány mnohými schůdnými průsmyky průrvy řek i říček, někdy i potoků a jen potůčků.

Nebyli to jen olomoučtí biskupové, kteří posílali pro víno do Uher, nebyl to jen biskup Pavlovský, který nakupoval v Uh.-Skalici sukna na mnišské habity; obchodní spád do Uher byl častý a čilý. Byly tam hlučné trhy na koně, a uherské koně tenkráte měly dobrou pověst, moravský chov koní nebyl ještě na tom stupni, jakému se obdivovali na Hané poslanci ústavodárného sněmu říšského r. 1848 a 1849, shromáždění v Kroměříži ze všech rakouských zemí kromě magnátův uherských.

A tak se stalo, že dnes známe jen drobty z tohoto bohatství

a z této rozmanitosti vzájemných styků, a že na poznání této bezedné přímo a prameny bohaté studnice musíme ještě čekati. Dočkáme se jí. Je třeba jen hodně trpělivosti. Chopí se práce mladé pokolení moravské, ale ještě více slovenské, až se jen ohlédne po životě a po vlastní minulosti. Na Slovensku nebude možno budovati dějin politických, protože jich Slovensko nemá. Je tu jen široké pole dějin kulturních, které už dnes začínají vzdělávati mladí adepti historické vědy.

Z těchto kulturních styčných bodů můžeme ukázati na některé. Byly i mezi Slovenskem a Čechami i mezi Slovenskem a Moravou. Již před vojnou působili na universitě v Praze dva Slováci jako profesoři. Na universitního profesora století XVII. se kladly tytéž požadavky, jako se kladou dnes: musel státi na vrchu vědy, i když vědění před třemi sty lety nebylo tak obšírné jako je nyní. Nejen že universitní profesor měl tehdy užší obzor, užší obzor měla také všecka vzdělaná veřejnost. A přece Jan Jesenský z Velkého Jesena v Turčanské Stolici byl na vrcholu své vědy medické, ba snažil se svou dobu předstihnouti. On byl zajisté prvním v Evropě, jenž s pitevním nožem v ruce odvážil se r. 1606 nazříti do útrob lidské mrtvoly. R. 1621 byl s vůdci českého povstání popraven na staroměstském náměstí v Praze. Druhým na vysokých školách pražských působivším profesorem Slovákem byl Vavřinec Benedikti z Nudožer, jenž r. 1603 vydal českou mluvnici a r. 1606 překlad žalmů, a zemřel v Praze r. 1615. Byl rodák z Nedožer při Prievidzi ve stolici Nitranské.

Ale Morava byla povolána, aby její kulturní styky se Slovenskem vyvrcholily ve jméně nejslavnějšího jejího rodáka stol. XVII., Jana Amosa Komenského, „učitele národů".

Když roku 1628 vydán rozkaz, že všichni, kdož nechtějí se s císařem sjednotiti u víře, musejí opustiti vlast a odejíti do vyhnanství, stihlo to v první řadě české bratry, kteří byli na Moravě velmi rozšířeni a svému náboženství pevněji a více oddáni, než na př. luteráni. Mnohým stalo se útočištěm Slovensko, protože v Uhrách byla větší náboženská svoboda, neboť jednak neměly Uhry své Bílé Hory, jednak od míru vídeňského r. 1606 uzavřeného s Bočkajem, neuplynulo ještě tak drahně let, aby císař byl mohl zapomenouti, k čemu sebe i své nástupce zavázal jménem Rudolfovým arcikníže Matyáš, co svým podpisem uznal císař Rudolf sám. Z jihovýchodní Moravy odešli bratrští kazatelé na Slovensko, ze severní Moravy a z Čech do Polska a do Německa.

Jako výpravou Jiskrovou z Brandýsa bylo upevněno na Slovensku učení Husovo, přinesené tam slovenskými studenty z Karlovy university, tak kněžími a staršími jednoty bratrské po Bílé Hoře, bylo posíleno nekatolictví v horních stolicích uherských znovu. Jan Amos Komenský odešel do Polska, jeho kmotr Mikuláš Drabík na Slovensko. Bylo to již čtvrté bratrské vyhnanství

a bratři doufali, že i toto potrvá jen na čas a že znova otevře se jim cesta do vlasti. Komenský usadil se v Lešně polském, kde psal a za pomoci svých přátel vydával své slavné spisy vychovatelské. Sláva jeho letěla světem. Jeho přátelé, usazení v exilu slovenském, hlavně pak ti, kteří se zdržovali na panstvích Rákóczovských, postarali se o to, že o jeho vychovatelských zásadách došlo k sluchu rodiny Rákóczovské, zaujaté velmi o školství, které právě jako v celých Uhrách, tak i na jich obšírných dominiích bylo tenkráte velmi zanedbáno.

Vypovězení bratrští kněží konali r. 1650 schůzku v Uherské Skalici a té zúčastnil se také Komenský, tenkráte placený ještě švédskou vládou. Tam oznámil shromážděným, že už r. 1643 volali ho Rákóczovci do svého slovenského sídla Blatného Potoku ve stol. Zemplínské. Nyní, že volají jej tam znovu, aby reformoval Rákóczovské školy.

Na panstvích tohoto rodu vládla tenkráte učená, věd a umění milovná vdova po Jiřím Rákóczym, Zuzana Lorándfy. Komenský neměl v úmyslu jíti do Zemplína, ale bratří nutili, aby přijal nabízené místo. Byl to moravský Slovák, rodák ze Strážnice, Mikuláš Drabík, který mu vypravoval o svých viděních, že mu Bůh napřed zvěstoval, že Komenský dojde na shromáždění do Skalice a že mu Bůh ve zjeveních odkryl, že kromě Boha nikdo nemůže tolik učiniti za svobodu Čech a Moravy a za svobodu těžce zkoušené jednoty bratrské, jako kníže Rákóczy.

Drábík byl obyčejný šejdíř. Vidění neměl, klamal svět. Ale Komenský byl chiliasta. Už za svých studentských let obíral se pilně Apokalypsou sv. Jana Evangelisty. R. 1625 poprvé předložili mu proroctví koželuha Kottera, že čeští evangelíci dožijí se konečného vítězství. Komenský proroctvím uvěřil. Roku 1628 poznal pannu Krystynu Poniatowskou, mladou Polku, která též prorokovala a neznajíc Kottera, opakovala to, co zvěstoval ten. Komenský zase uvěřil, ba vydal proroctví Kotterova česky tiskem. Nyní slyšel o viděních Drabíkových, kterého dobře znal, neboť byl s ním spřízněn. Drabíkovi nedůvěřoval. Ale chiliastické sklony zvítězily. Komenský dlouho rozmýšlel, a na konec ve vroucí modlitbě obrátil se k Bohu o osvícení. Když končil modlitbu, dostalo prý se mu osvícení a on uvěřil Drabíkovi. Sám později jmenoval se pomocníkem („adjunctus") Drabíkovým a byl poslušen „boží vůle", Drabíkem mu oznámené. Komenský odešel ze Skalice do Polska s úmyslem, že poslechne boží vůle, že půjde do Blatného Potoka, a tak veleslavný učitel národů stává se obětí šidila Drabíka, který bydlel v Lednici ve stol. Trenčanské.

Už v máji r. 1650 vidíme Komenského u Rákóczovců, kterým navrhl způsob, jak obnoviti školu. Měla míti sedm tříd, vyučovati se mělo dle zásad Komenského, které se tu měly vyzkoušeti a dokázati. Ale hned znova odešel do Lešna, aby se v říjnu znovu vrátil do Zemplína, nyní už na delší pobyt. Komenský

zařídil školu na náboženském základě, na náboženské filosofii, úplně latinskou, ale od čtvrté třídy vyučovalo se v ní též řečtině. V sedmé třídě, která se volala theologickou, bylo náboženství hlavním předmětem. Na škole vyučovalo se dějepisu, matematice, muzice, statice, optice, architektuře a astronomii. V sedmé třídě tradovala se náboženská architektura.

Komenský pro tuto školu zpracoval učebnice, hlavně vyučovalo se dle jeho „Janua linguarum reserata". V Blatném Potoku napsal učená pojednání, z nichž vychovatelská moudrost teče plným proudem. Tam vznikly „Zákony školy dobře zřízené", tam spatřila světlo světa „Schola ludus". Jisto je, že Komenský neztělesnil v Potoku svých školských ideálů, ba, že ve škole nebyla dostatečná disciplina.

Komenský setrvával v Potoku přinucen proroctvím Drabíkovým. Jeho školská reforma dostala Drabíkem božskou autorisaci. Drabík vyzýval Zikmunda Rákóczyho k vojně proti Habsburkům. Matka Zikmundova, Zuzana Lorándfy, vojně bránila, Drabík opustil Lednici a přišel do Blatného Potoka. Marně. Rákóczovci nedali se do vojny, Drabík odešel s prázdnou. Dne 4. února 1652 Zikmund Rákóczy zemřel. Drabík nebyl o tom zpraven a tak ještě po jeho smrti předpovídal veliké vítězství Zikmundovi nad Habsburky. Komenský byl tím zmaten, ale Drabíkovi podařilo se dostati jej znova na svou víru.

Komenský napsal v Potoku svůj překrásný a ještě nyní vysoko ceněný „Orbis pictus". Jakou jsem měl radost, když jsem ve stoličním archivě v Lipt. Sv. Mikuláši dostal do ruky levočské vydání z roku 1685, latinsko-německo-maďarsko-české! Je také v Praze, má je i oddělení Komenského zemské a universitní knihovny v Brně.

Ale mezi tím chýlil se pobyt Komenského v Blatném Potoku ke konci. Drabíkova proroctví byla marna, Rákóczovci nepomýšleli na vojnu s Habsburky, Komenského volal do Švédska syn jeho příznivce de Geera, nakladatele jeho vychovatelských knih. V červnu 1654 opustil Komenský Potok, cestou zastavil se v Lednici u Drabíka a vrátil se do polského Lešna, zůstaviv v Potoku bohaté výsledky vyučovatelské práce.

Styky s Drabíkem nepřestaly. Komenský pevně věřil svému krajanovi, r. 1657 vydal jeho proroctví latinsky, „Lux in tenebris". Marně mu jeho přátelé dokazovali poblouzení: proroctva tiskl r. 1663 znova a r. 1665 ještě po třetí. Podle nich čekal, že v květnu r. 1667 bude konec světa.

Drabík osudu svému neunikl. R. 1664 vypukla proti císaři Leopoldovi Pyskatému vzpoura uherské šlechty. Dlouho byla tajena, ale energický český kníže Václav Eusebius z Lobkovic přišel jí na stopu. Byli v ní zapleteni mimo jiné mocný charvatský magnát Kryštof Frangipani, bohatý šlechtic a místodržící štýrský Erasmus hrabě Tattenbach, Chorvat Petr Zrinský, který

sám po nastalých neshodách mezi pikle kujícími magnáty udal věc ve Vídni. Lobkovic sice již ji dobře tušil a byl jí na stopě, ale nyní otevřely se Leopoldovi oči úplně. Císař nechtěl hned užíti celé váhy své kárné moci; napomenul insurgenty přísně sice, ale odpustil jim. Vzpiknutí však se obnovilo. Již bylo méně tajností, neboť zúčastnil se ho také syn Zuzany Lorándfy, mladý František I. Rákoczy, který v ohni své mladé a nevykvašené ještě povahy svolával veřejně uherskou šlechtu na sněm do Košic. Věc již nebyla tajna a císař ani neotálel. Vypravil do Uher silné vojsko, které vzpouru potlačilo v zárodku, ba zajalo i některé účastníky, ostatní pak dal zjímati císař v jich sídlech. Hlavy insurrekce, Zrinský, Frangipani, Nadazsdy a Tattenbach byli roku 1671 popraveni. Za Františka Rákóczyho přimlouvala se jeho matka, Lorándfy, katolička, která požívala u císařského dvora značné přízně, a mladý František dosáhl císařské milosti.

Nyní nastalo opětně obmezování uherských svobod. Císař a hlavně vlivný Lobkovic chtěli hlavně „jus insurrectionis" potlačiti via facti, když už nemohli zjevně zrušiti přísahami Leopoldových předchůdců potvrzené buly uherského krále Ondřeje. Sněmy uherské se nesvolávaly, do Uher vkládáno císařské vojsko, zvýšena všeobecná kontribuce a uložena nová daň nápojová (Tranckstewer). Úřad uherského palatina byl r. 1673 svěřen královskému místodržícímu Kašparovi Ampringerovi. Také ustavil se v Prešpurku zvláštní vojenský soud na stíhání účastníků vzpoury a vyhledávání hlavně protihabsburským smýšlením podezřelých anebo i zřejmých nekatolíků. Komenského „Lux in tenebris" byla ve Vídni dobře známa. Drabík ještě žil, Komenský již spal svůj věčný spánek v nizozemském Naardenu. Starce Drabíka přivlekli do Prešpurku před soud a velmi brzo byl skončen proces s prorokem, který věstil Habsburkům nejen ztrátu císařské koruny, ale i zemí dědičných. Stařec 84letý vstoupil 17. července r. 1671 na popraviště v Prešpurku, kde mu byla nejdříve useknuta pravice, potom sťata hlava, jazyk z ní vytržen a přibit na šibenici, mrtvé tělo spáleno i se spisem „Lux in tenebris".

VI.

Zle bylo za vpádů bočkajovských, zle bylo za vojny třicetileté, ale sotva se rány začaly hojiti, přivalilo se nové neštěstí. Ještě byly některé vesnice na polo pusté, v některých ještě nebylo ani čtvrtina domů znova osazena, ještě nebyla někde čtvrtina a někde polovice polí obdělávána pluhem a motykou, domy ještě ležely v troskách a ssutinách, ve valašských horách lid ještě jedl pohančené plevy místo chleba, když obloha nad Moravou od slovenských stran zachmuřila se znova, zamračilo se, vyšlehl blesk, zaburácel hrom, a již oblohu ozařovaly červánky ohňů. Znova hořely vesnice, znova tekla nevinná krev moravského lidu valašského i slovenského, a znova měli v tom prsty Slováci.

Nebylo to uvědomělé, nebyla to moderní politika, kořenem byla spíše nezaměstnanost mnoha hladových lidí, ziskuchtivost, zesurovělost mravů v následcích nekonečné téměř vojny, nevzdělanost, nedostatek citu i lidského i náboženského, touha po lehkém výdělku bez obtížné práce zdravých rukou: pracovalo se nohama a uvědomělejší nebo neuvědomělou hlavou, ve které však byly zdravé oči a dobrá paměť.

Vypuklo to ještě za života Komenského, který vášnivě miloval svou moravskou vlast, o němž vypravuje pověst, že r. 1650, dříve než po schůzi skalické odešel do Blatného Potoka, zastavil se v Lednici u Drabíka, vystoupil na jeden z pohraničných slovensko-moravských kopců a pohleděv naposledy na svou rodnou Moravu, plakal hořce.

Turecká moc již překročila zenit. Již ukazovaly se přízraky tureckého úpadku, prorokův prapor počínal ztráceti na své zázračné síle a moci, ale ve Stambulu Vysoká Porta zavírala před tím oči, aby neviděla, zavírala uši, aby neslyšela, ba naopak, jakoby v předtuše blížícího se konce, vzepjala se znova, aby dokončila svůj starý plán, aby se zmocnila střední Evropy a zakotvila pevně svou moc daleko od Zlatého rohu. Sultán vyhlásil vojnu císaři Leopoldovi, nad jeho četnými vždy ještě vojsky zavlály koňské ohony a prapory s půlměsícem, r. 1663 turecká branná moc valila se do horních Uher. Turci v září vytrhli od Budína, který měli pevně v rukou, a obrátili se proti císařským posádkám na Slovensku.

Velkou a tvrdou pevností byly tenkráte Nové Zámky. Město leží na širé rovině, nikde není přírodou opevněného tvrdého bodu, ale byl tam kdesi pevný císařský hrad, po němž dnes se marně ohlížíme, a po němž stop mi při žádné mé návštěvě v nynějších Nových Zámcích nedovedl domácí lid ukázati. Nových Zámků bránil císaři věrný hrabě Forgáč. Již 18. srpna oblehli Turci pevnost, ale v září byli sesíleni zástupy tatarskými. Z Ruska k nim přitrhlo 100.000 Tatarův a 20.000 kozáků, vesměs na dobrých koních. Nové Zámky se dlouho neudržely. Už dne 25. září padly do tureckých rukou. Turecké voje byly mezi tím sesíleny nově příchozími zástupy od Budína, Tataři již dříve byli jim nepohodlni, protože byli příliš požadovačni, Turci pomýšleli již za obležení pevnosti, jak by se jich zbavili. Tataři sami nechtěli zůstati při tureckém vojště, nýbrž měli svoje plány již tenkráte, když byli ruskými vojsky vytlačeni z Rusi. Ani oni ani turecký velitel nepočítali s déle trvajícími společnými operacemi. Velký vezír byl sám proti dvěma synům chanovým, z nichž Achmed Girai velel tatarské, Mohamed Girai kozácké jízdě. Tataři byli velkému vezírovi na obtíž. Kázeň jejich nebyla nejvzornější. Tatarské vojsko mohlo býti Turkům dobré při tažení na Vídeň, v drobném nepřátelství v horních Uhrách bylo jim jen na překážku.

Tataři ještě než přitrhli k Turkům, vyslali na Moravu na 40 zvědů, oblečených za žebráky a poutníky, za kvestující mnichy, za zraněné a zase propuštěné zajatce turecké. Zvědové byli vybráni ze zajatců v a z domácího obyvatelstva slovenského, byli mezi nimi i Poláci, všichni pak byli lidmi povah dobrodružných. Všichni měli jediný úkol: vyzvěděti, jaká jsou na Moravě města, jak hrazená, jaké mají posádky, jaké jsou řeky a silnice, které cesty jsou nejkratší a nejnebezpečnější. Tatarům šlo o loupeživé vpády na Moravu. Nepěstovali vysoké politiky, jedno jim bylo, či Turci dobudou nebo nedobudou Vídně, či Habsburkové budou svrženi nebo zůstanou na trůně. Chanovi synové měli jediný cíl: zaměstnati své lidi, dáti jim příležitost k bohaté kořisti, aby si sami mohli s nimi poraditi.

Tatarských zvědů na Moravě a ve Slezsku mnoho pochytali, vyslýchali, mučili, trestali.

Na Moravě byli na zvědy upozorněni, když bylo již zle. Tataři po pádu Nových Zámků splenili a spustošili okolí slovenských měst Trnavy, Hlohovce, Sv. Jura při Bratislavě, ženy zneuctili, děti pobili, muže a ženy spoutali a buď přivázali ke koním nebo před sebou hnali jako psy. Překročili Bílé Karpaty a řeku Moravu a vtrhli do země, ještě sotva si oddychnuvší po vojně třicetileté. Uherští pohraniční husaři jim ukazovali cestu, radujíce se, že nepřítel odchází navštívit sousední zemi.

Aspoň o vyzvědačích Slovácích několik řádků. Jano, nádeník z okolí Pezinka, najímal jiné v Trnavě o výročním trhu. Matyáš z Fedýmeše najímal jiné v Prešpurku. Byli mezi nimi Ondra Michalcův z Bixardu, Valenta, Jan Vyučenec od Bur. Sv. Mikuláše, Mikuláš ze Smolenic, Juro Nahašský, Palo Nahašský, Janoš Vargy, Ondra Valašovic, Juro Charvát z Dubnice v Trenčanské stolici, bylo prý mezi nimi i pět „Moravčíků" v halenách, asi moravských Valachů. Byli mezi nimi i Poláci: Jan Kojakowski, Wojcziech Baranowski vulgo Galerník, Anna Fedišowna, Jakub Kozakowski, Albert Klusek, prodavač růženců a obrázků svatých, vulgo Paterznik, Jiří Bartlomowski, Stanislaw Wolotkowicz a Regina jeho žena, matka Kojakowského, rozená polská šlechtična Rogoszinská, Jakub Nestroj, Polák z Bytoma. A zase Slováci: Melichar Rosinský od Trenčína, Matúš Želecký z Nového Města nad Váhom, Ondráš Pokladník z Bixardu v trnavském okrese, Tobiáš Ardanovský z Ardanovců v biskupství Nitranském. Byli i Chorvati, z nich uvedeme aspoň dva: Jan Murvay, již výše 80letý, Petr Chorvát z Vinného na chorvatském mořském pobřeží. Tito oba popírali a nic se jim nedokázalo. Byli to lidé mladí i letití: Jan Murway měl již osmdesátku za sebou, Dorota Kojakowska byla 62 letá, nerovný manželský pár byl Matúš Želecký, 84 roky už měl, když jej lapili a dali na trápení, jeho žena Zuzana měla teprve 40. Oba popřeli vyzvědačství, ač důkazů proti nim nechybělo.

Ve Slezsku lapené vyslýchali v Opavě,*) na Moravě lapené v Uh. Hradišti, v Olomouci, v Brně.

Jak daleko tito zvědové zacházeli, posoudíme z toho, že několik jich chytili až na panství Ratvita de Souches v Jevišovicích na západní Moravě, jiní sami se přiznávali, že prošli celé Čechy, ba i Míšeň, někteří prošli celou Moravu, ale i celé Polsko. Před rozchodem sešlo se jich výše 40 v Ostřihomě, tam třikráte museli přísahati, že „chtějí a mají všudy, kde jaký lid vojenský na Moravě, v Rakousích a ve Slezsku jest, jakož i jiný lid jaký vojenský se zdržuje, vyhlídnouti a vyšpehovati." Soudní protokoly ukazují, kde všude tito vyzvědači byli, a byla navštívena skoro celá Morava, skoro celé Čechy, ale i kus Dolních a Horních Rakous. Na Moravě byli na výzvědech jen asi šest neděl, po prvé vrátili se do Uher již před obležením Nových Zámků, kolem sv. Jakuba, potom ještě asi dva týdny pobyli v tureckém ležení pod Novými Zámky mezi Turky a Tatary, a rozešli se znova. Každý měl vypálené znamení, aby ho Tataři jako špeha poznali. Někteří však zůstali již při Tatarech, aby je v čele jich tlup vedli. Byli na koních, ozbrojeni šavlemi, jeli před tatarskými jezdci.

Vyzvědačská služba byla dobrá. Tataři vpadli na Moravu karpatskými průsmyky a již 4. září 1663 hořely Valašské Klobouky, a všecky dědiny v okolí. Hořela Senica, Frantovy Lhoty, Lideč, Lidečko, Pateč, Cichov, Vlachovice, Slavičín. V každé dědince pobrali Tataři stáda ovec, odehnali krávy a koně, sebrali ženy i muže, vše odesílali do Uher. Bolestno jest čítati v kronikách současníků vzdechy pamětníků. Tataři brali s sebou faráře a přední osoby, ubili je, řemeny z nich řezali, všelijak je zraňovali a požadovali veliká výkupná.

Ten týden svítily do nocí plameny měst Strážnice, Veselí, Lanžhota, Hodonína, Břeclavy. Ale nejen města: Tataři vtrhli do doliny Dyjské a tam široko daleko zničili všecky dědiny, a městečka. Matriky katolických far jižní Moravy z toho roku jsou plny zápisů o úmrtích lidí od Tatarů zmordovaných.

V Pouzdřanech postavili se občané na obranu obce, ale Tatarů bylo na dva tisíce vojáků, takže obránce přemohli, všecky do jednoho porubali, městečko i se zemanským majetkem podpálili, ale do hor, kam obyvatelé odehnali dobytek, přece jen se neodvážili, a tak se zachránili aspoň běženci s dobytkem.

Tataři položili se pod hradbami městečka Židlochovic, už jen několik mil od Brna. Město bylo dobře obsazeno obránci, proto se ho nezmocnili, ale zato spálili všecky dědiny a městečka na celém okolí. V Kurdějově při tom zrúbali mnoho lidí a chovali se tak tyransky, že domácí kronikář nemá slov, aby celou bídu vypsal. Farář v Podivíně až v poslední chvíli utekl do

*) Viz Josef Zukal: Das Criminalregister des Stadtgerichtes zu Troppau 1643—1670. Zeitschrift für Geschichte und Alterthümer Schlesiens, XIV, 1878.

Brna, ale fara zůstavená v rukou božích byla vyloupena a s celým městečkem spálena.

V Hustopečích vypálili půl města, nespálené domy vyzbíjeli, několik set obyvatelův odvlekli do zajetí. Několik dní hořely dědiny na celém okolí, neboť nebylo obráncův a obyvatelstvo obávalo se vyjíti z hor a z lesů. Pohořelice a Rajhrad hořely, hořely Přísnotice při Vyškově, Dolní Dunajovice se zemanským dvorem, v němž ležel tatarskou rukou zabitý zeman.

Tataři obešli Mor. Krumlov a vpadli až k Třebíči a k Velkému Meziříčí, byli už jen 4 míle od českých hranic. Městám se vyhýbali, neboť v tomto okolí neměli už velikého vojska, neboť se rozběhli v menších hloučcích jen na kořistné, lupičské výpravy. Tím hůře vedlo se poddaným sedlákům, neboť dědiny nebyly chráněny. Zámek Kounice u Ivančic oblehlo 10.000 Tatarů, ale nedokázali ničeho, za to spálili klášter Rajhrad tak, že dva roky ležel v úplných ssutinách. U Brna vypálili dědinu Zbejšov blízko Slavkova a loupili až na míli k městským hradbám brněnským.

Všude v čele jim šli vyzvědači, či už Slováci a či Poláci anebo jiní.

Zemský sněm zasedal v Brně a pověřil velitelstvem moravské zemské milice a obranou hranic, na které postavil zemské vojsko, generála Ratvida de Souches, známého obránce a zachránce Brna proti Torstensonovi r. 1645. Také olomoucký biskup vypravil do pole biskupské vojsko, kterému velel hofrychtéř biskupského manského soudu, Jiří Valerián Podstatný z Prusinovic, který naverboval pod svoje prapory vojsko z moravských Valachů. Zemská milicé i moravské biskupské vojsko bylo necvičené, bitvy neschopné. Proto Souches jal se opevňovati město Uh. Hradiště a rozkázal palisádami utvrditi hradby olomoucké pevnosti. Ale Tataři se nezalekli. Souches opevňoval Hradiště a Tataři loupili a plenili a pálili v okolí Holešova, Kroměříže, Lipníka, Hranic tak, že celý Přerovský kraj utekl se do hor a lesů, ba až z okolí Mor. Třebové zachraňovalo se dědinské obyvatelstvo s dobytkem a movitým majetkem do pohraničných vrchů.

Když 25. září padly Nové Zámky a noviny o tom roznesly se po Moravě, zrodil se nový strach, neboť se vědělo, že nyní jsou uvolněny také turecké zástupy vojenské, a z Turků šel nemenší strach jako z Tatarů. 'Již tenkráte znali na Moravě „krvežíznivého všeho křesťanstva nepřítele Turka" z hrůzných tištěných kronik a z vypravování invalidů a vysloužilců, kteří se byli před lety povraceli z tureckých vojen a vypravovali věci hrůzostrašné.

A skutečně začátkem měsíce října vpadly nové proudy tatarského a tureckého vojska pohraničními průsmyky do Moravy. Zase byli v čele vyzvědači, z nichž někteří zúčastnili se již první

loupežívé výpravy, někteří pak již dvakráte nebo i třikráte prošli celou zemi a dobře ji znali. Vojska vtrhla průsmyky u Lysé a na Vláře. Ale vrchy byly chráněny zemským vojskem, proto Tataři a Turci rychle se převalili krajem mezi Vsetínem a Val. Kloboukami a obrátili se k Uh. Brodu, ale také na půlnoc k slezským hranicím, kde hned nastal takový strach, že i město Těšín rychle opravovalo své hradby. Tataři zničili Uh. Brod, spálili okolí Napajedel a vyslali vojska až k Olomouci. Zničili Vsetín, Vizovice, Brumov, Klobouky, Vlachovice, Pozlovice, Slavičín, Kunovice, Čejč. Při Kroměříži však zle se chovala zemská milice de Souchesova.

Na Slovensku nebylo lépe. Trpělo spolu s Moravou. Turci zastavili se při Nitře, kterou obsadili, ale Holiče a Trenčína marně vyzývali, aby se vzdaly anebo vyplatily. Za to okolní dědiny trpěly nemálo. Ale přece nebylo tak zle jako na Moravě, kde jen v Hradišťském kraji na panstvích Strážnici, Veselí, Ostrohu, Hradišti, Uh. Brodě ,Ořechově, Světlově, Brumově, Vsetíně, Vizovicích, Luhačovicích, Napajedlích zhynulo 5981 lidí, zničilo se 5 kostelů, 15 mlýnů, 32 dvorů, 49 městeček a dědin; veliký počet dědin byl zničen do polovice, a kolik zahynulo nebo bylo odvlečeno dobytka a zničeno jiného movitého majetku, nebylo vůbec lze spočítati.

Tak zvaná „sedmihradská kronika" segešvárského městského písaře radního, Jiřího Krause, vypravuje o těchto hrůzách dosti střízlivě toto: „Lidé přes 40 roků staří byli posekáni, mladí, zvláště dívky a hezcí hoši zajímáni a v pytlích křížem na koně házeni; do pytlů děr naděláno, hlavy zajatců jimi prostrčeny, aby mohli dýchati. Takových pytlů naplněných nešťastnými obětmi přes 1000 bylo naloženo a na 12.000 křesťanů z Moravy tehdá odvlečeno do zajetí."

Sotva uplynulo 10 dní, po třetí valili se Turci a Tataři do krajiny Uh.-Brodské a průsmykem Hrozenkovským také na moravské Valašsko. Opět všude mnoho lidí pobili, zajali, dědiny vypálili a hrozně škod nadělali. Opět chtěli se zmocniti Uh. Brodu, avšak obyvatelé bránili se udatně a města uhájili. Potom po několik dní byly vztýčeny na městských zdech hlavy pobitých Tatarův a Turků, jakoby na výstrahu, kdyby se nepřítel odvážil znova útočiti na chrabře hájené město.

Některé oddíly pronikly až k Jablunkovskému průsmyku, tu však Těšínští, zavčas varováni dopisem městské rady novojické, za pomoci sousedních pánův a rytířův na rychlo rozmnožili slabou posádku v průsmyku a tento opevnili hradbami a záseky, čím zabránili zavčas, že Tataři nepronikli až do Slezska. Také Opava konala veliké přípravy na přivítání divého nepřítele.

Zatím však v říjnu uhodily tuhé mrazy a veliký vezír odvedl svá vojska od Nových Zámků k Budínu, kde část nechal pře-

zimovati, s částí však odtáhl k Bělehradu srbskému, kdež chystal novou velkou výpravu, tentokráte přímo na Vídeň.

Přeháňky, jak rychle se přihnaly, tak rychle zase ustaly, ač i po nich bylo místem ještě dosti strachu. Jako po veliké průtrži mračen bývá mnoho škod, tak i po těchto tureckých a tatarských vpádech jich bylo k nepřehlédnutí. Nebyly ještě sečteny škody války třicetileté, přece však o této přeháňce učiněn soupis škod, který udával, kolik kde lidí bylo zabito nebo zajato, zda osady vypáleny celé anebo jen částečně a kolik domů spáleno, kolik spáleno a zničeno dvorů, kolik uloupeno koní, hovězího dobytka a ovcí, kolik zničeno obilí (většinou ohněm, ještě obilí nevymláceného). Právě jako po třicetileté válce trvalo dlouho, než byly škody zaceleny, dlouho trvalo hojení také po těchto vpádech. Když v letech 1666—1679 byly spisovány na Moravě škody vzniklé válkou třicetiletou a ještě nezhojené, při popisích nejednou setkáváme se v zápisích rektifikační komise se škodami tureckými a tatarskými, při zemských sněmích v Brně a v Olomouci v těch letech nejednu shledáváme žádost o odpis daní proto, že panství i poddaní, svobodné dvory i města byla zničena, zkažena tímto nepřítelem.

A snad nebylo by bývalo ještě konce. R. 1664 znova vypraveni byli na Moravu vyzvědači, někteří ze starých, loňských, pokud jich na Moravě nebo ve Slezsku nepolapili, někteří nově najatí. Od dubna do července byli čtyřikráte na Moravě, shlédli kraje mezi Uh. Brodem a Hradištěm, panství od průsmyku u Strání až k Uh. Ostrohu, ale někteří šli také do Rakous, někteří po Slovensku ve stolici Prešpurské. Turci a Tataři chystali se k novému vpádu, který měl se státi zase po žních. Ale nedošlo na to.

Již v květnu r. 1664 bojovala na Slovensku moravská vojska spojená s českými a sasko-braniborskými, vedená Ratvitem de Souches... Tento výborný válečník dobyl v květnu Nitry, která měla tureckou posádku, zmocnil se útokem hradu Levic nad Hronem, porazil tam 19. července tureckou armádu 20.000 mužů, vedenou pašetem velkovaradínským Hussejnem tak dokonale, že na 6000 tureckých mrtvol zůstalo na bojišti a několik set Moravanů bylo z tureckého zajetí vysvobozeno. Potom zmocnil se Parkáně na pravém dunajském břehu, jen mostem odděleného od Ostřihomu, turecký most přes Dunaj vystavěný pobořil a položil se pevně jen několik mil odtud, na rovině mezi Novými Zámky a Komárnem, aby bránil z této strany nejen Slovensko, ale také Moravy od dalších nájezdů nepřátelských. Hlavní armáda císařská, původně roztříštěná, spojila se v červenci pod vedením osvědčeného již maršálka Montecuculiho a svedla 1. srpna bitvu s dvojnásobnou přesilou tureckou, vedenou velikým vezírem Achmetem Kjuprilim, u sv. Gotthárda nad řekou Rábou. Tu se stala věc nečekaná, protože dosud nebývalá: císařské vojsko bojovalo pod obezřelým vedením Montecuculovým s takovou srdna-

tostí a statečností, že Achmet Kjuprili byl poražen, chuť na Vídeň mu vyhnána.

Byla to první veliká porážka turecké moci, která jasně dokázala, že s tureckou mocí jde již s kopce, co se již před tím tušilo. A také skutečně od této porážky Turci, ač se za čas ještě drželi, přece ztráceli v Uhrách půdu, byli vytlačováni, až r. 1686 císařští dobyli i Budína, od které doby již turecká moc se nevzpamatovala. Po porážce u sv. Gottharda sice uzavřel císař Leopold s Turky na dvacet let mír v Železných Hradech, mír pro vítěze dosti nevýhodný, za který se sváděla vina na císařovy rádce, ale byla snad i jinde. Vojenská moc Montecuculova byla po bitvě již tak seslabena, že generál se ani nemohl odvážiti pronásledovati Turků, aby je vypudil z Uher. Vítězství přece nebylo snadné.

Bočkajovské vpády byly počátkem, turecké a tatarské pokračováním nájezdů z horních Uher, vlastně ze Slovenska, na Moravu. Ale nebyly zakončením. To nedalo na sebe čekati ani 20 let, na které byl uzavřen mír v Železných Hradech. Jako rebelie Bočkajova, tak i nyní zase rebelie odbojného uherského magnáta dotkla se Moravy bolestně.

R. 1678 ohlásil revoluci proti Leopoldovi I. Emerich Tököly, majitel velikých panství a pevných hradů na Slovensku. Již jeho otec, Štěpán II. Tököly byl v podezření, že zúčastnil se spřísáhání maďarské šlechty v letech 1664—1666. Byl jen jat a hlídán na zámku Oravě, obklíčeném se všech stran císařským vojskem. Emerich byl tenkráte třináctiletý. Byl sice na Oravě i s otcem, ale podařilo se mu v přestrojení uprchnouti. Štěpán zemřel r. 1671 na Oravě. Statky byly konfiskovány, takže mladému Emerichovi nezůstalo nic, než zášť proti císaři a bohaté i vlivné rodinné styky.

R. 1678 začal mladý Emerich revoluci. Podporovala jej v tom Vysoká Porta. Když sultán vzal si r. 1683 do hlavy, že musí pomstíti porážku u Sv. Gottharda, ba, že musí se pevně usaditi v císařském hradě ve Vídni, Tökölova rebelie trvala. Sultánovi to bylo velmi vhod, protože spoléhal, že těmito nepořádky v Uhrách bude císař tak zaneprázdněn, že obrana sídelního města nebude schopna velikého odporu proti mohamedánským vojskům. Mimo to nebylo sultána tajno, že r. 1680 po delší čas skoro ve všech císařských provinciích trvavší mor naděl velmi mnoho škod a způsobil velmi mnoho strachu, takže obyvatelstvo bylo na mysli velmi pokleslo, neboť pokládalo morovou ránu za trest boží.

Tököly v revoluci zmocnil se zase bývalých rodinných zámků Kéžmarku, Oravy, Likavy a Lietavy a za peněžitou pomoc tureckou zverboval dosti vojska hlavně z těchto panství, to jest Slováků. Spiš platila již tenkráte za německou, ale německými byla hlavně města, jako právě Kéžmarok, ale i okolí tohoto čistě

německého města bylo slovenské. Nevíme sice, kolik spišských Němců bylo ve vojště Tökölově, ale převážná většina byla Slováků.

Toto vojsko, aby odvrátilo pozornost císařských generálů od Vídně a aby nadělalo co nejvíce škod císaři, vpadalo r. 1683 na Moravu a tenkráte ještě uherští Slováci ničili Slováky moravské. Moravu chránili tenkráte svými regimenty obrist Caprara a velitel moravské zemské milice, hrabě Opperstorf, majitel panství Hodonína.

Jako r. 1663 tak ani r. 1683 nebylo nijakého národního nepřátelství mezi Slováky rozdělenými na dva kmeny a pod dvoje království pohraničními Karpatami a řekou Moravou. Nebylo tu vůbec ideového boje ani u vrchního velitele, Tökölyho. Byla to msta a zášť proti císaři se strany velitelovy, byl to žold placený z tureckého měšce se strany najatého vojska.

V měsíci červenci byli ve vojště insurgentském už i Turci. Když Kara Mustafa položil se v červenci pod Vídní, byl při hranicích slovenských na Moravě takový strach, že obyvatelstvo prchalo s dobytkem a s movitostmi do hor a lesů. Brno, Olomouc a Hradiště se narychlo opěvňovaly. Obrana Moravy byla v poslední hodině svěřena generalovi Schulzovi.

Obyvatelstvo mělo již smutné zkušenosti z roku 1663, ale také nejnovější, neboť část tökölovských vojsk vpadla už r. 1680 v červnu Vlárským průsmykem do země. Tökölovci všade pálili, vraždili, plenili, hanebnosti páchali. Strážnice, Uh. Brod, Uh. Hradiště hájily se statečně, ale Uh. Brod přece 14. června padl. Jen asi 30 měšťanů se zachránilo, utekli do hor a lesů, anebo do pevného Uh. Hradiště. Po náměstích a po ulicích ležely mrtvoly, které ožírali psi a jiná zvířata.

R. 1683 opakovaly se vpády několikráte. Uhři spálili celou dědinu Mikulčice na poloviční cestě z Hodonína do Břeclavy, padli na Strážnici, ale nemohouce se zmocniti města, zničili celé okolí, hlavně Petrov, Radějov a Sudoměřice. Hůře zvedlo se Uh. Brodu. Dne 14. července 5000 uherských rejtarů oblehlo město, prolomili zámeckou bránu, vpadli do města, mordovali měšťany, loupili a plenili, poškodili dominikánský klášter a kostel. V poledne odtáhli, ale v patách za nimi přitáhlo pěší vojsko tökölovské, znova se zmocnilo města, vyloupilo co ještě zůstalo, a zapálilo město. Uchráněn zůstal jen klášter, a kostel. Mordovalo se v křesťanském i židovském městě, škody se nadělalo za 27.372 zl. rýn.

V jiných městech při hranicích nebylo lépe. Turci, Tataři a Slováci spálili Vsetín, Val. Klobouky, Frenštát a tiskli se k Nov. Jičínu. Ale tenkráte již táhlo císaři na pomoc polské vojsko, vedené chrabrým králem Janem Sobieskim. Turci spoléhali, že Tököly bude činiti na Moravě překážky průtahu polského vojska, ale zklamali se. Jan Sobieski postupoval s takovou rychlostí, že Tö-

köly ani neměl času znovu vpadati na Moravu, protože jej hatil v tom císařský velitel Karel Lotrinský s dosti početným vojskem, které ještě kampírovalo na Slovensku. Proto Morava utrpěla tentokráte značně méně, než před 20 lety Turky a Tatary. Dne 12. září 1683 porazili Karel Lotrinský a Jan Sobieski Kara Mustafu pod Vídní, později dal sultán Mustafovi hedvábnou šňůru, aby se na ní sám oběsil, a též odepřel přízeň Emerichovi Tökölymu, který r. 1686, rok to dobytí Budína císařským vojskem, mizí z jeviště světových dějin.

Tököly sám si přikládal hrdý titul knížete horních Uher a Sedmihrad. Když přízeň sultánova se od něj odvrátila, odešel do vyhnanství a zemřel dne 13. září 1705 v malé Asii v městě Ismedu, bývalé Nikomedii, kde také pochován odpočíval až do r. 1906. Tenkráte dosáhli Maďaři ve slabé chvíli císařově na Františkovi Josefovi, že dovolil přenésti jeho pozůstatky do bývalých Uher, kde byly slavnostně uloženy v nádherném mausoleu v novém luteránském kostele v Kéžmarku. Frant. Josef prý dlouho se stavěl proti tomuto plánu maďarské šlechty, obávaje se ještě popelu dávno setlelého rebela, ale povolil přece. Jako tak mnohé bylo v maďarské historii vylháno, tak lže i nápis na mausoleu Tökölově: „Emerich Tököly de Késmárk, kníže horních Uher a Sedmihrad. Popel vypovězeného hrdiny uherské svobody nechal vděčný národ s rozhodnutím apoštolského krále Františka Josefa I. zde v jeho vlasti k věčnému odpočinku uložiti dne 30. října r. 1906.“ Nebyltě Tököly hrdinou maďarské národní svobody, jeho počiny vedeny byly ideou msty a panovačnosti. Čistě ideového, soběobětivého, vznešeného, za vysokou myšlenky zaujatého není při Tökölym nic, takže nemáme se čemu ani podivovati, čemu se pokořiti.

Po porážce Turků u Vídně odpočinula si vojska jen 5 dní a oba velitelé, Jan Sobieski i Karel Lotrinský táhli se svými silami za ustupujícími Turky. Tito položili se u Parkáně, kde byli znova poraženi, a po porážce neudrželi již ani Ostřehomu, kterého vojsko císařské s polským dobylo dne 26. října 1683.

Moc turecká byla podlomena, již se nikomu ani nezdálo, že by mohla dosíci nového rozpjetí, že by se mohla znova povznésti. A také insurekci Tökölovské byl konec. Ještě r. 1688 pokusil se sice stoupenec Tökölyho Pangrác o nájezd na Moravu asi s 600 povstalci, napadl v Těšínsku komorní statky a několik zámků šlechtických, a nelidsky tam hospodařil. Pokusili se potom znova o Uh. Brod, ale byli ze země vytlačeni. Když se vraceli na Slovensko, postavil se proti nim trenčanský župan, lupiče rozehnal a Pangráce zajal.

Ani tyto škody nebyly nikdy, nikým a nijak nahrazeny. Na Tökölym nebylo možno dosíci náhrady, neboť jeho statky, kterých se ujal fiskus, neměly zdaleka ceny, kterou by se ohromné škody na Moravě byly mohly usedlíkům a vrchnostem nahraditi, Turků

nebylo možno donutiti na náhradu. Země Morava byla přetížena válečnými kontribucemi odvozovanými komoře (contributio militaris), mimo to musila sama vlastním grošem vydržovati zemskou milici, jednak na obranu hranic, jednak i proti nepříteli za hranicemi, při čem stavové měli právo určovati dobu, po kterou možno používati moravského zemského vojska ven ze země. A císař na náhradu ani nepomýšlel, ba ani nestačil. Po turecké porážce pod hradbami vídeňskými byl stále zapleten do vojny s Turky, tentokráte už s vítěznými výsledky. Turecká moc upadla nezadržitelně.

Roku 1684 dobyli císařští Pešti, roku 1685 Nových Zámků, r. 1686 padl i Budín, kterého turecká posádka hájila hrdinně po sedm neděl. R. 1687 velvezír Soliman poražen u Harkáně, nedaleko památného bojiště mohačského. Sultán, přičítaje počátky nezdarů neschopnosti Tökölově r. 1683, zajal jej a uvěznil, ale roku 1687 jej propustil ve mstivé myšlénce, aby se ho císařští zmocnili a ztrestali. Leč Tökölymu zabráněno vrátiti se do země a nad jeho nejbližšími přívrženci vykonal přísné tresty vojenský soud. Ale pronásledování zastavil císař sám, když prešpurský sněm r. 1687 přijal předložený mu zákon, kterým zrušila se ustanovení zlaté bully krále Ondřeje II. o právu maďarské šlechty na vzbouření, kdyby král jednal proti jejím intencím. Týž sněm také uznal dědičné právo mužských členů habsburského rodu na královský trůn uherský. A hned zatím zase se hlásily nové vítězné pokroky císařských zbraní. R. 1688 markrabí Ludvík Bádenský dobyl srbského Bělehradu, r. 1689 dvěma vítězstvími u Patacina a u Niše zmocnil se veliké části Srbska, kdežto jiné císařské vojsko dobylo Malé Valachie. Ještě na chvíli vzpamatovala se moc půlměsíce, když sultán postavil v čelo své armády Mustafu Kiupriliho, který obnovil i v turecké říši i ve vojště pořádek a kázeň. Srbsko i Bělehrad padly opět do rukou tureckých, ale Ludvík Bádenský již roku 1691 porazil velikou armádu Mustafy Kiupriliho u Slaného kamene. Když byl císař nucen poslati Ludvíka Badenského na francouzské bojiště, byli by se Turci snad znovu vzmohli, protože proti nim stál neschopný Bedřich August Saský. Leč císař záhy nasytil se neschopného velitele, a v čelo vojska postavil 34letého prince Eugena Savojského. Tento již roku 1683 vyznamenal se pod Vídní, ale když zásluhy jeho byly málo ceněny, ucházel se o velitelství u francouzského dvora. Byl to malý človíček, nevzhledný, „passt nicht zu gesicht", říkali o něm ve Vídni, byl, tuším, i hrbatý, ale v nepěkném těle byl veliký válečnický talent. Eugen porazil Turky na hlavu u Zenty r. 1697 a po této porážce následoval mír v Karlovcích 1699, kterým skoro celé Uhry byly vydány přímému panství císařovu.

Morava za těchto let zotavovala se poznenáhlu z ran, pokud to bylo možno při velkých postulátech císařských, kladených

na daňovou nosnost země. Stavové na každoročních sněmích zemských sice vždy něco po dlouhém handrkování z postulát císařských smluvili, ale císař s tím zajisté počítal již tenkráte, když sestavoval požadavky. Království České nebylo daněmi méně zatíženo, než Morava, ale bylo nosnější, protože platilo jen „Türkenstewer", kdežto Moravě předcházela léta velikých spustošení celých krajů, ba r. 1663 skoro celé polovice země. Císař však nežádal jen „militare", to jest vojenské kontribuce, nýbrž každoročně i určitý počet branného mužstva a remont. Ty musela země verbovati, skoupiti a ze svého vydržovati. Stav země Moravy byl tenkráte velmi bídný.

Ještě horší byl po míru karlovickém stav království Uherského. Slovensko, které nebylo nikdy celé v turecké moci, bylo oslabeno domácími vzpourami, bouří Bočkajovou, nápadem tureckým a tatarským r. 1663, rebelií tökölovskou 1678—1683. Nebylo na Slovensku o mnoho lépe nežli na Moravě. Ostatní pak Uhry, které trpěly pod panstvím tureckým, byly na tom asi tak, jako Morava po míru westfálském. Je pravda, že Turci, dokud se cítili pány a ovládali uherské komitáty, zavedli v nich sice správu tureckou, ale přece dosti spořádanou. Vždyť musili se obávati domácího lidu jako mocného nepřítele, protože posádky v uherských městech a pevnostech i hradech nebyly nikdy tak silné, aby byly mohly zdolati vzpouru celých stolic, kdyby byla vypukla na několika stranách najednou. Také však musili starati se o to, aby podmaněné domácí obyvatelstvo bylo daňově nosné, aby tyto posádky nejen vydrželo a vyživilo, ale aby daňové přebytky mohly se ještě odváděti Velké Portě. Jakmile však po porážce pod Vídněm začala se moc turecká rozpadávati, nastalo přímo vyssávání. V Uhrách po míru karlovickém bylo zle. Blahobyt podkopán, země vyssáta, úrodná země ležela ladem, obyvatelstvo v městech i ve vesnicích bylo značně prořídlé, řemesla a živnosti v úpadku. Kardinál biskup rábský Leopold Kolonič byl císaři rádcem a hledal cest, kterými by se došlo k nápravě. Opravami hospodářskými i politickými měl se povznésti bídný stav země. Na to bylo třeba peněz. Dědičné země habsburské byly již válečnými daněmi a válečnými pomocemi tak vyssáty, že ledva snášely břímě tureckých daní, nebylo lze pomýšleti na to, že z jich daní bude povznášen blahobyt Uher. Císař žádal po uherských stavech daně. Dosud nikdy neplatili ani daně válečné, ba ani kamerální (na vydržování císařského dvora). Správa země vyžadovala úhrady na ohromná vydání, kterým nebylo lze se vyhnouti. Výsledek byl, že většina uherské šlechty postavila se proti daňovým požadavkům, že zamítla návrh na předloženou úpravu daní. To se stalo roku 1698. Císařská vláda nerozmýšlela se dlouho a s výkonem svých usnesení neodkládala. R. 1699 a 1700 jednoduše uherským stavům daně oktrojovala.

V zemi bylo ještě dosti nespokojenců z dob Tökölových, k nim přidávali se nyní noví. Daňová oktrojírka prohlášena za zřejmé porušení starodávných zemských práv a privilegií, a když vídeňská vláda počala znovu nakračovati na nekatolíky, nebylo k zjevné vzpouře daleko. Ve městech, pevnostech a hradech rozložené císařské posádky, většinou německého původu, utiskovaly rozličnými břemeny lid selský, v němž nyní zrodily se sympatie se šlechtou, hotovou k odboji.

V čelo odboje postavil se mladý František II. Rákóczy, jenž celou svou rodinnou tradicí byl tlačen do tábora císaři nepřátelského. Jeho otec byl František I. Rákóczy, zapletený do vzpoury r. 1664—1666, pokutovaný konfiskací rodinných statků. Matkou jeho byla sličná a duchaplná Helena Zrinská, jenž po smrti manželově vdala se znova za Emericha Tökölyho. Byla katolička, Rákóczy, katolík, nepřál tomuto druhému sňatku své matky, ale podrobil se. Když pak i Tököly byl pokořen a potrestán, když s ním odešla do vyhnanství i matka Rákóczyho, bylo znova přilito oleje do nenávistného žáru proticísařského.

Již od roku 1700 připravovala se revoluce, která zjevně vypukla roku 1703, kdy jatí a uvěznění František Rákóczy i Mikuláš Bercsényi uprchli z vězení ve Víd. Novém Městě a Rákóczy nad to v Polsku navázal styky s Francií, starým nepřítelem rodu habsburského. Ludvík XIV. mu slíbil peněžitou pomoc a nutkal do vzpoury. Rákóczy přešel tajně do Uher, spojil se s kurucy, tlupami to vojenskými, zbylými v zemi ještě po instrukci Tökölyově, vydal ke všem věrným Uhrům manifest „Za Boha a za svobodu“ vybízeje je, aby se odvrátili od despotické dynastie. Císařská vláda podceňovala význam tohoto hnutí a svým nedostatečným zakročením zavinila, že plamének se rozhořel ve veliký požár, který bylo třeba hasiti skoro celých osm let. Koncem roku 1703 byla v rukou spiklenců a jich tlup celá krajina mezi Moravou, Dunajem a Váhem. Zase nejbližší sousedství země Moravské.

Domnění některých spisovatelů, že Slováci (t. uherští) zůstali tenkráte věrni, nedá se cele odůvodniti. Snad někteří členové na Slovensku usedlé šlechty, ale lidu bylo lhostejno, kdo mu vládne, či císař a či někdo jiný. Jisto jest, že v kuruckém vojsku Rákóczově bylo velmi mnoho Slováků, ba snad většina. Rákóczy sám uměl dobře slovensky, ač jeho národní povědomí maďarské bylo již vyspělejší, než u jeho vzbouřilých předchůdců. Nebylo to však nacionální vědomí maďarské, ale státní vědomí uherské, jak tenkrát bylo v módě, totiž vědomí příslušnosti k stavům v Uhřích usedlých. Celá skoro válečná korrespondence Rákóczova a jeho vůdců byla již vydána maďarskou akademií věd, a bylo by nerozumno zavírati oči před faktem, že převážná většina listů je maďarská, ačkolvěk jsou i latinské, francouzské a německé. Velitelstvo bylo v maďarských rukou, ale válečný

lid nebyl tak maďarský, jako velitelé. Stačí nám snad důkaz, že dosud zachována tak zv. „lidová poesie kurucká“ (kurucké písně) je sice slovně maďarská, ale nápěvy jsou všecky slovenské, tytéž, s jakými se v lidové písni slovenské setkáváme ještě dnes. Kuruci — to bylo vojsko Rákóczovo. Zpívali slovensky, neslovenské živly ve vojště to pochytily a na nápěvy slovenské složily si texty maďarské. (Když k tomu považíme, že ani národní tanec maďarský, csárdás, není maďarského původu, a když se zjistilo, že prvky tak zvané skutečně lidové písně maďarské jsou po většině původu cikánského, plným právem jsme popřeli Maďarům jakoukoliv čistě maďarskou národní píseň. Ale to jen mimochodem.)

Maďarská insurekce hospodařila velmi blízko, nebezpečně blízko moravských hranic. A mimo to Rákóczy, sotva opanoval slovenské kraje, umínil si, že napadne Leopolda I. v jeho dědičných zemích. Na Moravu bylo blizounko, do Rakous nebylo daleko. Již před vánocemi 1703 vtrhl Mikuláš Bercsényi na Moravu a z ležení u Strážnice vydal manifest ke stavům moravským, že Rákóczy chopil se zbraně proti císaři jen za dobytím starodávných práv království Uherského. Také Morava utrpěla ztrátu svých politických a náboženských práv. Povstalci nebudou Moravě škoditi, spojí-li se s nimi moravští stavové, aby také svých starých práv dobyli znovu. Kdyby však některé město nebo osada kladla odpor, zle za to bude pykati. Potom zase odtáhl.

Že pohraniční Slováci byli s kuruci v dobré shodě, vidno z toho, že Uh. Skalice vypůjčila si od měšťanů v Uh. Hradišti několik děl a hákovnic, prý na obranu proti kurucům. Zatím však čekali skaličtí měšťané na příležitost, aby je mohli vydati kurucům, oslabivše tak moravské pohraničí. Nijak neobstojí tvrzení, že Slováci zůstali císaři věrni. Chorvatští stavové ano, ti odepřeli Rákóczymu pomoc, ale na Slovensku bylo jinak.

Také skutečně již 22. prosince obsadil Skalici Kašpar Pankrácz a stal se pánem z Moravy „vypůjčené“ zbraně. Sotva držel Skalici, vytáhl na Moravu a ohrožoval Strážnici. O vánocích vyzval Bercsényi město, aby kapitulovalo. Nepochodil. Strážničané mu odpověděli, že zůstanou věrni své vlasti a svému panovníku. Proto položil se Bercsényi pod městem, vyloupil Radějov a Sudoměřice. Byly bitky až u hradeb strážnických, a několik měšťanů, kteří byli za městem ve svých vinohradech, přišlo o život.

Od prosince 1703 do dubna 1704 napadali kuruci panství strážnické, ale do města se nedostali. Dne 15. dubna spálili na popel 11 dědin, na panství strážnickém, 2 na veselském a 6 na ostrožském. Moravané následkem toho opravili hradby strážnické, opevnili průsmyk Rohatecký, ba vtrhli do Uher a spálili několik vesnic okolo Skalice a mnoho kopanic. Už před tím v březnu napadli kuruci město Uh. Brod, dvakráte byli od

hradeb odraženi, ale nezalekli se. Poplenivše panství strážnické a ostrožské, vpadli do Dolních Rakous, vtrhli až do vídeňských předměstí, která byla nyní na rychlo opevňována.

Byly to zlé časy. Na Slovensku oblehli kuruci zámek a město Trenčín. Na Moravě velel generál Heister, jemu byl podřízen generál Říčan. Tohoto vypravil Heister na Slovensko, a Říčan osvobodil Trenčín, zahnal kuruce do Váhu, obrátil se na Hrozenkov a přitrhl k Uh. Skalici, která se 11. května vzdala císařským. Kuruci shromáždili se při Trnavě, Říčan vypravil se proti nim, ale utrpěl dne 28. května porážku při Jablonici, v které byl sám raněn, kuruci jat a dopraven do Trnavy.

V srpnu vtrhli kuruci znova na Moravu. General Heister totiž tuto porážku Říčanovu napravil novým vítězstvím nad povstalci, ale maje málo mužstva, nemohl se odvážiti dalších podniků. Císařští bojovali tenkráte ještě na dvou frontách, proti Francouzům a proti Bavorům. Císař nemohl dodati posil Heisterovi, čím kuruci nabyli nové smělosti. Spálili a zničili Rohatec, Dubňany, Ratiškovice, Vacenovice, Milotice, Hrádek, Svatobořice, Mistřín, Jarohněvice, Rohateckou ulici v Hodoníně, Mutěnice, Šardice, a některé jiné moravské osady.

V říjnu 1704 dobyl Rákóczy Košic, v listopadu oblehl pevnosti Leopoldov a Nové Zámky, a znova vypravil Bercsényho na Moravu. U Vlachovic byla prvá srážka, kde zemské vojsko moravské utrpělo značnou porážku. V lednu 1705 vtrhli kuruci k Břeclavě, zpustošili celý kraj mezi Bzencem, Veselím a Ostrohem, co zatím jiný vůdce Rákóczův, Károly, spálil vídeňská předměstí. Naproti tomu moravská zemská milice byla dosti hluboko na Slovensku. Heister pohyboval se při Pezinku, Sv. Jure, Modré a v okolí Trnavy.

Dne 5. května 1705 zemřel císař Leopold Pyskatý. Nepřátelství se neskončilo. Rákóczův velitel Ocskay napadal pohraniční kraje moravské a rakouské, ba odvážil se až na pevnost Uh. Hradiště, neboť Morava byla tenkráte kuruckým vpádům úplně otevřena. Kuruci zmocnili se zámku Holiče na Slovensku, napadli Strážnici, spálili znova všecky vesnice v jejím okolí. V srpnu zmocnili se průsmyku Rohateckého a vpadli až k Hustopečím a ku Kyjovu. V září spustošili děděny okolo Brumova a Vlčnov u Uh. Brodu. Znova a znova zničili Bánov, Bystřici, Biskupice, Brumov, Divnice, Hrádek, Mladotice, Nezdenice, Milotice, Ostroh, okolí Strážnice, Veselí, Světlov, Luhačovice, Uh. Brod, Vsetín, Čejkovice, Hodonín, Břeclavu, Ždánice; r. 1708 vpadli do okolí Val. Meziříčí a Rožnova.

Škoda, kterou v těch letech způsobil na Moravě, byla ohromná.

Strážnice sama nepadla do rukou povstalců ani tentokráte. Vůdce jich Blažkovič vypravil se na Strážnici 4. července. Na úpěnlivé prosby města, již tolikráte ohroženého, odpoutal se cí-

saský generál de Viardot od Uh. Brodu a zahnal rebely, kteří odtáhli sice s nepořízenou, přece však s velikou kořistí, neboť z celého okolí uloupili dobytek. Viardot po jich odtahu táhnul k Trenčínu, ale tu Bercsényi vypravil na Strážnici znova 10.000 kuruců s děly, aby město vyvrátili. Viardot se však nenadále vrátil a položil se před městem. Když se mimo to Ocskay dověděl, že sem táhne i generál Heister, v noci nakvap opustil svá stanoviska, při čemž zadní ustupující jeho šiky utrpěly od pronásledovatelů značných ztrát. Heister spojil se nyní s Viardotem a způsobil Rákóczymu těžkou porážku u Trenčína.

Nyní již začíná chýliti se ke konci sláva Rákóczyho. Tonoucí koráb opouštějí krysy. Hlavní velitelé odpadli od knížete sedmihradského, Ocskay i Blažkovič hlásili se do služeb císaře Josefa I., také opouštěli jej někteří z vlivných jeho šlechtických přívržencú, řady jeho stoupenců řídly. Papež dal ve všech uherských kostelích vyhlásiti Josefa I. za jediného právního držitele a panovníka Uher, zakázal pod církevními tresty kleru přidržovati se spiklenců, Josef I. umínil si bezohledně využíti veškerých svých sil na potlačení odboje. Generál von Sickingen porazil Rákóczyho u Vadkerta ve stolici Novohradské v lednu 1710, čím osud velikého povstalce byl zpečetěn, zvláště když od něj odpadl i hrabě Alexander Károly, známý už z plenu víděňských předměstí. Rákóczy ještě před uzavřeným mírem uprchl za hranice, vyjednávali jen jeho plnomocníci. Mír v Sátmáru 1. května 1711 potvrdil království Uherskému a jeho stavům všecky výsady, kterých užívali v čas úmrtí Leopolda I., ale nábídl také všem povstalcům odpuštění.

Rákóczy se o milost neucházel, ale odebral se do Francie, kde čas pobyl v Paříži na dvoře Ludvíka XIV., ale když zpozoroval, že není tam rád viděn, protože zklamal francouzské veň kladené naděje, následoval svého otčíma Tökölyho a odešel do Turecka. Všecky jeho obšírné statky v Uhrách byly zkonfiskovány, Rákóczy žil z milosti sultánovy až r. 1735 zemřel v Cařihradě. Pochován byl blízko Cařihradu v Rodostu, kde právě tak, jako ostatky Tökölyho v Nikodemii i jeho tělesné pozůstatky odpočívaly do r. 1906. Současně s popelem jeho otčíma i jeho popel převezli uherští vlastenci r. 1906 na Slovensko, a protože byl katolík, pohřbili jej v biskupském dómě sv. Alžběty v Košicích. Tam odpočívá dosud. Tím se stalo, že dnes nemají Maďaři ani relikvií Tökölyových ani Rákoczových, protože oboje zůstaly na Slovensku, v té zemi, v níž i za živa měli svoje statky, v níž bouřili a válčili proti císaři, z níž konali nápady a nájezdy na ubohou Moravu, která pod jejich ranami krvácela.

Mírem sátmárským bylo Moravě posloužено velice. Bylo to pro zemi dobrodiní, ale následky byly citelny dlouho, následky toho, čím trpěla ze sousedské „lásky“ a pro věrnost k Habs-

burkům. Ještě roku 1715 spisovaly se na Moravě škody, způsobené těmito vpády a zdálo se, že císař Karel VI., jenž nastoupil po záhy zemřelém Josefovi I., chce je zaplatiti, anebo aspoň sleviti rok po roce, po částech z daní zeměpanských. Nestalo se ani to, ani ono. Ještě roku 1742 nebyly zaplaceny, a v potomních letech o nich už zemské sněmy ani nejednaly. Bylo by také každé další jednání musilo zůstati bez výsledku, protože Marii Teresii bylo brániti se proti králi pruskému, nač opět potřebovala velkých sum, takže nové daně ukládala, na místě aby slevovala z dosavad obvyklých.

Ale ani na Moravě ani na Slovensku nebyl hned po míru sátmarském úplný pokoj. Mysle byly zdivočelé, všichni nesložili hned zbraní. Jako po válkách husitských zůstalo v Čechách dosti tlup, které „nedemobilisovaly", jako po zkrocení rebelie tökölovské zůstaly v Uhrách hloučky ozbrojených kuruců, tak zůstaly některé výstřelky i po Sátmaru. R. 1711 popravili na Moravě loupežníky Ondráše a Juráše, slezské lupiče, kterých se později zmocnila národní pověst a učinila z nich jakési národní hrdiny slezské země, když už ne hned světce. R. 1713 popravili oběšením za žebro v Lipt. Sv. Mikuláši Jánošíka, lupiče a vraha slovenského. Byl to obyčejný loupežník, beze všech jiných pohnútek činových, kromě touhy po pomstě na pánech. Také jeho záhy po popravě zmocnila se lidová fantasie a v pověstech žije Jánošík dosud jako národní hrdina, jenž bohatým bral a chudobným dával. Nejen na Slovensku vykvetla jeho slavná tradice, rozšířila se i mezi pohraniční Góraly haličské. A přece, když přihlédneme kriticky na podkladě zachovaných spisů nebo zápisů soudních na tuto trojici, Ondráše, Juráše a Jánošíka, musíme právě tak jako tehdejší soudy, vyhlásiti je za obyčejné lupiče. Pověst se zmocnila Jánošíka vlivem tradicí rákóczovské rebelie, které si založil Rákóczy sám, vyhlásiv se za bojovníka za svobodu stavův a lidu uherského. Tyto tradice lid přenesl na pověstného rodáka z Těrchové ve stolici Trenčanské, a gloriolu okolo hlavy Jánošíkovy dále už jen zveličoval, rozšiřoval. Fama crescit eundo.

VII.

Byly pak ještě jiné styky mezi Moravou a Slovenskem: spory o zemské hranice. Byly již r. 1530 a protáhly se do r. 1538. Přesných zpráv o nich vlastně není. Šlo o nějaký kus země, snad i o celé vesnice — tuším na panství val-meziříčském a rožnovském. V památkách sněmovních se mluví toliko o pánech Žerotínech, a ti drželi tenkráte oba tyto pohraniční statky. Stavové shromáždění na sněmu v Olomouci r. 1538 žádali krále Ferdinanda, aby už věc skoncoval svým rozhodnutím, když i Morava i Uhry jsou jeho poddanými. „Kdyby páni Uhři měli. těch statkův užívati, o které různice jest, nijak by to nebylo snesitelno moravským

stavům, poněvadž těch gruntův páni Žerotínští a jiní vždycky v držení a užívání byli."

Nešlo asi o mnoho, ale byl to „boj o právo", a při tom spor o hranice zemské. O něco později bylo zase činiti o hranice kus jižněji, mezi panem Pertoldem z Lipého, nejvyšším maršálkem království Českého, a Petrem Bakytem z Laku a na Holiči. Pertolt držel na Moravě panství Hodonín, šlo tedy o hranice mezi panstvími hodonským s moravské a holickým se slovenské strany. Král Ferdinand nařídil, aby stavové moravští zvolili na sněmě zemském za tím účelem větší komisi, kdežto v Uhrách jmenoval komisaře sám. Schůze komisařů byla ustanovena do Uh. Skalice na 13. července 1549. Stavové moravští nazírali na věc velmi vážně, neboť jim byla svatou každá píď moravské země; proto také zvolili do komise nejvážnější osoby ze stavu panského a ze stavu rytířského. V instrukci, kterou dne 13. dubna dali zvoleným komisařům, se těmto dává moc, aby vše urovnali pro uvarování větších různic a nesnází mezi tímto markrabstvím a královstvím Uherským, a nahoře psanými stranami.

R. 1576 srovnáván komisemi spor o hranice zemské se Štěpánem Telekessem. Šlo zase asi o hranice panství meziříčského, o které bylo již r. 1573 činiti. R. 1573 byl také spor mezi panstvím brumovským (Zdeňkem Kavkou z Říčan) a tímto Telekessem. Nevím na ten čas, které pohraniční panství na Slovensku držel Štěpán Telekess.

R. 1602 ustanoveny přesně hranice mezi Moravou, Uhrami a Slezskem.

R. 1617 přeli se Skaličané o hranice s pohraniční moravskou vsí Sudoměřicemi na panství strážnickém. Řeka Sudoměřička měla tam dvoje řečiště, staré a nové, a spor byl o místa mezi těmito řečišti, neboť Sudoměřička od starodávna tvořila tam zemskou (i říšskou) hranici. Tento pohraniční spor nebyl tak záhy uložen, neboť vznikal vždy znova. R. 1651 stěžoval si majetník Strážnice, František hr. Magnis, na časté výpady Uhrů na Moravu a na jeho panství, žádaje za přesné určení hranic, což se však tehdy zase nestalo. Nešlo již o hranice mezi Sudoměřicemi a Skalicí, nýbrž o hranice mezi slovenským panstvím Brančí a moravským Strážnicí. R. 1725 a 1726 opakovaly se vpády lidí poddaných z Branče na panství strážnické, Slováci činili svým moravským sousedům slovenským stálé příkoří tím, že jim zajímali potahy, které pak Strážničané musili draho vypláceti. Slováci dokonce měšťany tělesně týrali. Za záminku si brali, že lesy patřící ke strážnickému panství považovali za své, a také je r. 1726 z valné části smýtili. Strážnice si stěžovala u moravského tribunálu.

Tyto spory později utichly.

VIII.

Na Slovensku zůstala dosud památka po Moravanech.

R. 1622 byli z Moravy vypovězeni všichni novokřtěnci bez výjimky. Přišli na Moravu z německých zemí, na Moravě se ve svých potomcích počeštili, doznali i posily ve svém vyznání adepty z domácího obyvatelstva. Všeobecně byli chváleni jako výborní řemeslníci. Veliká část těchto moravských vypovězenců uchýlila se po r. 1622 na Slovensko, nedaleko moravských hranic. V Uhrách doufali právě tak jako o něco později čeští bratří užíti větší náboženské svobody, než měli ve staré vlasti. Jmenovali je na Slovensku „habány". Nejvíce se jich usadilo ve stolici Prešpurské, kde nalezli výhodné podmínky pro řemeslo hrnčířské, hlavně poddajnou hrnčířskou hlínu. Co je to, „habánská keramika", víme dnes dobře. Bylo o ní již psáno v různých spisech a habánské mísy, talíře a džbány jsou okrasou muzeí i četných soukromých sbírek. Habáni byli v Malackách, v Levárech, Holíči, Bur. Sv. Jánoch, v Kostolné na Váhu, ve Farkašíně, Stupavě, v Kuchyni, Bolerázi, Smolenicích, v Naháči i v Trlinku, a snad po jednom dvou i jinde.

Keramický průmysl po nich zůstal v Modré, městě mezi Bratislavou a Trnavou, dosud, je to keramika dosti podobná habánské, má však již po městě jméno „modranské keramiky". Prapočátek této modranské keramiky třeba tedy hledati na Moravě.

IX.

Naopak zase na Moravu přišlo dosti mnoho evanjelických kněží ze Slovenska, jakmile Josef II. ohlásil toleranční patent. Mnohé obce na Moravě hned po vyhlášení patentu r. 1781 přihlásily se k evanjelictví, či už aukšpurské anebo helvetské konfese, k luteránům nebo ke kalvinistům. Tyto dvě církve uznal Josef II. tolerovanými, ač historického oprávnění v českých zemích reformovaní či helveti neměli. Za dob předbělohorských bylo na Moravě právě jako v Čechách dosti luteránů, nynější to evanjelíci aukšpurského vyznání, ale kalvínů nebylo nikdy. Kalvínova náboženská reforma zakořenila dosti hluboko v království Uherském, ale do českých zemí nepřešla snad proto, že slovanskému duchu domácího obyvatelstva byla svou jednoduchou a prostou bohoslužbou příliš vzdálenou v lidu zakořeněným formám liturgie katolické, čili: spíše český lid odpuzovala než přitahovala. Mezi reformací Kalvínovou a českými bratry byly zase veliké rozpory věroučné i mravoučné. Lid moravský přihlašoval se k této konfesi jen z neznalosti, neboť za všecka ta léta, co byl trpěn v zemi jen katolík, co nebylo v zemi ani jediného veřejně uznávaného nekatolického „slova božího kazatele", neslyšel ani nekatolického kázání, neviděl nekatolické liturgie. Přece však v některých krajích

byly reminiscence na nekatolictví předků příliš zakořeněny, na Moravě na př. na Valašsku, kde katolická reformace nebyla vykonána nikdy tak, že by byla pronikla i duše, protože lid měl vždy dosti útulků ve svých pohraničných horách, do kterých se mohl před misionáři skrýti, a kam si misionáři ani netroufali, či už pro neznalost lesních a horských chodníčků, a či už z nedostatku osobní bezpečnosti. Také na Valašsku nebyly nikdy vykořeněny nekatolické knihy tištěné doma i za hranicemi ve stol. XVI. i XVII. Do dneška shledávají sběratelé dosti takových starých tisků v armárkách starých dřevěných chalup na valašských pasekách.

Nekatolických kněží nebylo na Moravě, nebylo jich v Čechách. Nekatolické farní obce budovaly kostely a povolaly si faráře ze Slovenska. Jednak je vedla k tomu jazyková příbuznost, jednak i okolnost, že liturgickou řečí na Slovensku vždy byla čeština, tak zvaná bibličtina, ustrnulá mluva, kterou bratří přeložili a vytiskli Kralickou bibli. Mnozí z těchto kazatelů po čase zase se vraceli na Slovensko, mnozí však na Moravě zapustili kořeny a splynuli se zemí tak, že tu založili prodlením desítiletí celé evanjelické kněžské dynastie. Někteří z nich dosti záhy vynikli i v české spisbě. Vzpomínám jediného, evanjelického faráře v Rusavě pod Hostýnem, Daniela Slobody, který napsal a r. 1852 nákladem Matice České v Praze vydal „Rostlinnictví", které sice nestojí na výši Preslova „Všeobecného Rostlinopisu", ale přece jen na úhoru tehdejší spisby botanické znamená mnoho. Sloboda byl rodák z Uh. Skalice.

Do těchto styků Moravy se Slovenskem mohli bychom počítati také studentská léta velikého Moravana, Františka Palackého, v Trenčíně a v Bratislavě. Jisto je, že Palacký na Slovensku byl národně uvědoměn, že na Slovensku dostalo se mu vzdělání, aby zdárně mohl pokračovati ve školách za hranicemi a potom ve veřejném životě v Praze.

Naopak zase Slovensko dalo Praze Pavla Josefa Šafaříka, učence na svou dobu velikého, pravého polyhistora, objevitele slovanské minulosti a badatele v literatuře staroslovanské, knihovníka pražské universitní knihovny.

Palacký i Šafařík, právě jako Slovák Kollár, básník Slávy dcery, mají význam pro celý národ. Palacký ojediněle pro Moravu jen tolik, že byl původem Moravan.

Národní obrození počalo se na Slovensku o něco později než v Čechách. O Moravě nemluvím proto, že v národních věcech pokulhávala za „královstvím", za „zlatými pány", a národní uvědomění přišlo k nám z Čech a přes Čechy, o něco později, než se zakotvilo tam. Na Slovensku nebyl národní duch tak ubit, jako u nás, protože nebylo tam Bílé Hory a nebylo jich následků. Slovensko žilo vždy svou osobitou kulturou, někdy napřed, někdy pozadu za českými zeměmi, ale rozhodně napřed před Moravou.

V Uhrách sice počíná se národní duch maďarský probouzeti josefínskými reformami, josefinskou snahou po jednojazyčném státě, právě tak jako v českých zemích národní duch český, ale hned ve svém probuzení nesahá na cizí národní individualitu. Všecky projevy národního maďarského ducha před josefinskými reformami byly více méně neuvědomělé, bezcílné, nevypočítané na národní život. Ani překlad bible do maďarštiny nebyl projevem maďarského národního uvědomění, protože ji překládal a tiskem vydal — Slovák!

Jsou vědecké spory o Bernoláka i o Štúra. Někteří literární historikové i mezi Slováky se staví na české, někteří na slovenské stanovisko. Všecko je zbytečno. Bernolák byl katolický farář v Nových Zámcích, původem Oravec, tedy z území střední slovenčiny, a založil slovenskou literaturu na podkladě slovného a jazykového podkladu západní slovenčiny. Chyba byla v tom, že střední Slovák byl knězem ostřihomské diecése, která měla a má své středisko v jazykové oblasti západních dialektů. Věřím tomu, a nikdo mne od mé víry neodvrátí, že kdyby Antonín Bernolák byl se stal knězem za jeho mladých let také ještě mladé diecése spišské, byl by založil literární slovenčinu, středoslovenskou, a celý proces slovenské jazykové a literární samostatnosti byl by nejen velmi zjednodušil, ale byl by také předešel zániku své slovenčiny a tvorbě nové literární řeči, na podkladě slovenčiny střední. Věc není nezajímavá: Bernolák, příslušník středoslovenských dialektů, zakládá samostatnou slovenskou literaturu na podkladě dialektu západoslovenského. L'udovít Štúr, rodák z Uhrovců na západním Slovensku, z Uhrovců u Bánovců ve stolici Trenčanské, přichází s novou literární řečí, se slovenčinou středoslovenských krajů, Oravy, Turce, Liptova, horního Zvolena! Nesmí a nemůže nás mýliti, že Bernolák shromáždil u svých nohou žáky, katolické kněze západoslovenské. Vždyť s katolickým klérem středního a východního Slovenska neměl styků. Naopak: nová literární řeč Štúrova vznikla rovněž na západním Slovensku, v Břetislavě, jak tenkráte mladí slovenští nadšenci jmenovali Prešporok, a přece se udržela dodneška a není dnes nikoho, kdo by ji Slovákům vyrazil z hlavy. Jisto jest, že podnik Bernolákův byl jen krajově pochybený, kdežto Štúrův ukázal, že už Bernolák byl potřeben. Ukázal to právě tím, že slovenčina se udržela až do dnešních dnů, a že jistě přežije i nynější i budoucí své popírače.

Jestliže dnes v Čechách i na Moravě je tolik popíračů oprávněnosti literární slovenčiny, zapomíná se na to, že ani nová čeština, vyšlá z pražského ovzduší a zbudovaná na dialektě, kterým se hovoří v nejbližším okolí Prahy, nezakořenila se hned jako nedotknutelná svátost ani ve všech korunních zemích českých. Slovák Kollár napsal nesmrtelnou „Slávy dceru", a v Čechách byly mnohé jeho slovné výrazy nesrozumitelny. Mnohým nerozuměl

český literární historik Josef Jakubec r. 1898, a snad nerozumí do dneška. A přece rozuměl jim každý průměrný Hanák, protože moravské dialekty jsou přechodem mezi literární češtinou a literární slovenčinou, čili moravské dialekty jsou pojítkem mezi literárním dialektem českým a literárním dialektem slovenským.

Josefinismus probudil národy a probudil také Slováky. Bernolák konal jen v souhlase s tímto josefínským obrodným proudem, totiž s nacionálním odporem proti josefinským ideám jednotného, jednolitého, a tedy i jednojazyčného státu. Na Moravě v dobách josefinských nebylo Bernolákovi podobného ducha, a kdyby byl býval, byla by se věc nikoli zjednodušila, nýbrž ještě zkomplikovala. Moravané nebyli by uznali oprávněnosti pražského dialektu, ale byli by chtěli za literární jazyk uzákoniti některý z četných dialektů moravských. Česká literární historie neměla by dnes jen sporu o jotta a ypsilon, ale měla by vedle otázky literární slovenčiny ještě druhou otázku spornou, o literární „moravštinu". Tím, že nebylo moravského Bernoláka, odsunul se spor na dobu pozdější, kdy již musela snaha moravských mužů vyznět na prázdno, kdy již jejich snaha nemohla ničeho dociliti, ničeho znamenati, kdy již musila zroditi děcko mrtvé. Před tím, než literární slovenčinu zakládal L'udovít Štúr, byly na Moravě hlasy volající po samostatné moravské literatuře již umlčeny. I tu jest zajímavo, že hlasy tyto neozvaly se z moravských, nýbrž z českých hrdel.

V Úsobě v Čechách r. 1797 narozený brněnský katolický kaplan Vincenc Žák (psal se Ziak), a v českém Humpolci narozený Frant. Trnka, o rok mladší Žáka, pokoušeli se již začátkem let třicátých stol. XIX. povýšiti na spisovný jazyk nářečí moravské, a což bylo ještě mnohem horší, zaváděli do něho rozličné špatně a nesprávně utvořené novotvary. Palacký jako redaktor pražského časopisu musejního postavil se v letech 1831—1832 proti počínání obou těchto mužů, čímž hned v začátcích odstranil nebezpečí vzniku zvláštní literární řeči moravské.

Srovnáme-li tento opožděný moravský pokus s pokusem Bernolákovým, shledáváme dvě podobnosti: Bernolákův pokus neměl vědeckého posvěcení, neboť Slovák Martin Hattala o něm praví: „Bernolák i jazyk i pravopis pre Slovákov tak ustrojil, že v nich ani stopy filologickej kritiky nebadať." Pokus moravských puristův a oprávcův jazyka pochovali Palacký a Jungmann hned v počátcích, protože byl stejně nevědecký jako i zbytečný. Ani Bernolákova, ani Ziakova a Trnkova snaha nevedla k výsledkům, které by byly umožnily jich novotám zapustit kořeny do hloubky. Kdyby byl Bernolák přišel hned se střední slovenčinou a také se správným podkladem gramatickým a syntaktickým, byl by jeho jazyk se jistě zakotvil, protože bylo pro něj dosti nadšenců, ba našli se ještě i po jeho smrti (zemř. 1813), kdyžtě bylo možno vydati jeho šestidílný „Slovár", totiž slo-

venský slovník. Kdyby byli se na Moravě nalezli mužové náhledů podobných Ziakovým a Trnkovým, hned v prvých letech národního znovuzrození, nevím, nebyli-li by také nalezli stoupenců. Ale i tam byl by jich pokus ztroskotal, protože jednak na Moravě nebylo koncem stol. XVIII. ani tolik národního českého ducha, kolik ho bylo současně na Slovensku, a již v prvních červáncích českého probuzení stál na stráži zakladatel slavistiky, abbé Dobrovský.

V pozdějších létech kulturní pracovníci slovenští rádi zacházeli na Moravu. Nebylo jim třeba sbírati tu oduševnění pro národ, ve velkých městech Olomouci a Brně ani by ho byli mnoho nenalezli. Ale přicházeli národně již hotovi, vyspělí, zralí, takže sami mohli dodati národního nadšení dosti zaostalé Moravě. Ukážu jen dva. R. 1846 navštívil Brno a Olomouc Gašpar Fejérpataky Belopotocký, knihař a vydavatel kalendářů z Lipt. Sv. Mikuláše. Fejérpataky byl s počátku odpůrcem literární novoty Štúrovy. Jemu Čech, Moravan a Slovák spadali v jeden národní pojem. Jemu byla asi polovice obyvatelův brněnských Slováky, téměř všichni v Brně rozuměli slovensky, nápisy ulic byly na vrchu německé, na spodku slovenské, právě jako v Praze a v Holomúci. Olomouc charakterisoval jako město velmi poněmčené, „nepočuť tam ani na ulici po slovensky, leda slúžky". To byl jen výlet. Za jiným účelem cestoval r. 1839 po Moravě a Čechách mladý Josef Miloslav Hurban. Cestoval za poznáním těchto bratrských zemí a všude vyhledával české národní pracovníky, kterých vděčně vzpomíná ve svém cestopise, vydaném v Pešti r. 1841. Byli to hlavně katoličtí kněží moravští, s nimiž se na Moravě stýkal mladý čekanec kněžského svěcení evanjelického. Že neminul ani evanjelických far na moravském Valašsku, kdož by pochyboval? Vždyť tam pracovali v evanjelické církvi kněží příšlí ze Slovenska. Na Rusavě hledal známého nám Daniele Slobodu, ale nenalezl jej až v Hošťálkově, v Ratiboři u Vsetína byl hostem faráře Láního, na Vsetíně obou protestantských farářů, aukšpurského Škultétyho, kalvínského Opočenského, v Lázích zastavil se u Kokeše. Tím nejsou vypočtěni všichni Slováci, kteří pracovali tenkráte na evanjelické církevní vinici na Moravě. Hurban měl s Moravou co činiti ještě jednou, po desíti letech, kdy jako vůdce slovenského povstání po rozprášení prvních čet povstaleckých a po zničení prvního povstání, mnoho jeho dobrovolníků prchlo na sousední Moravu. Zdržovali se v pohraničních městech a krajích moravsko-slovenských, dostávalo se jim i podpor ze zemské kasy moravské, ba na Moravě sbírali se i dobrovolníci, aby s novou silou vrhli se do boje za svobodu národa proti honvédům Košutovým.

Když bylo Košutovo povstání potlačeno, zdálo se, že Slovákům dostane se uznání vídeňského dvora, protože bojovali v jeho prospěch, věrni jsouce císaři i Ferdinandovi i Frant. Jo-

sefovi. Ale panská láska na zaječím chvostě. To poznali záhy i Slováci, a opravdově zlé časy nastaly teprve po rakousko-uherském vyrovnání, které vydalo uherské Slovany na pospas Maďarům a rakouské Němcům. Bývaly zase chvíle, kdy Morava byla vzpružinou slovenským národním snahám, někdy šťastnější, někdy ve svých počinech méně šťastnou.

Péče o česko-slovenskou vzájemnost nebyla myšlenkou mladou, když norský spisovatel Björnson v mnichovském časopise vystoupil proti maďarské politice, tlačící Slováky ke zdi. Nemám po ruce zpráv a novin z té doby, mohu loviti jen ve své paměti. Vzájemnost československou pěstovali již čeští básníci Adolf Heyduk a Rudolf Pokorný. Heyduk vydal čtyři svazečky básní se slovenskými náměty, Pokorný dvojsvazkové cestopisné dílo „Potulky po Slovensku". O Slovensko počal jeviti zájem moravský učitel z Frenštátu, rodák z Čech, ale celým dlouholetým školským působením připoutaný na Moravu, Karel Kálal. Ve svých povídkách a genrových obrázcích líčil nám věrně Slovensko tak, jak je viděl. Kde se pouštěl do politiky a úvah kulturních, nemíval vždy pravdy, protože se jí na svých dlouholetých pochůzkách po Slovensku nedobral a ani nechtěl dobrati. Jeho informace byly jednostranně podbarveny, protože Kálal nedovedl se povznésti nad své osobní sympatie. Pro Kálala neexistovala veliká, devítidesetinná většina slovenského národa, katolíci. Jeho styky a sympatie se omezovaly jen na luterány. Když vznikla protivná strana proti martinským národniarům, postavil se Kálal svými sympatiemi na stranu „hlasistů". Stáli jsme při této straně mnozí z nás, neboť jsme nemohli neviděti, že doznává svou prací národních úspěchů, tam, kde Martinčané jich ani nehledali, anebo svou taktikou jich ani dosíci nemohli. Ale pro nás Moravany, kteří jsme pěstovali vzájemnost se Slováky, mělo zůstati vždy heslem, že jsme jen pozorovateli, a pokud bylo třeba kritiky, měla býti podložena láskou k celému ubídněnému Slovensku. To jsou nedostatky Kálalovy, jenž jinak pro poznání Slovenska na Moravě i v Čechách vykonal velikou práci. Kálal prý po převratě sám poznal mezery své práce a sám prý jich litoval. Tak mně bylo aspoň řečeno jeho přáteli v Baňské Bystřici r. 1924.

R. 1898 vydal Kálal spolu s ružomberským knihtiskařem Karlem Salvou československý sborník „Od Šumavy k Tatrám". Úctyhodná to byla práce, na níž Salva ztratil. Tam napsal Kálal krásný a láskou diktovaný článek o československé vzájemnosti. Mezi jiným mínil, že jediná, faktůplná řeč českého poslance na říšské radě, kterou by se vylíčily politické, kulturní a národní poměry, ulehčila by Slovákům nad pomyšlení. Tím více, že Maďaři jsou úzkostlivě pečliví o dobrou pověst v cizině, uvnitř ať se děje co děje; jen navenek aby zůstali národem rytířským.

Mělo se Kálalovi splniti i toto přání. Proti Maďarům vystoupil veliký Nor Björnson. Bylo to více než politická řeč ve vídeň-

ském parlamentě. Ale i té se dočkal Kálal. Byl to moravský kněz, mnich augustinián ze Starého Brna, šéfredaktor zaniklého brněnského Hlasu, Tomáš Šillinger, jenž po vystoupení norského nositele literární ceny Nobelovy přednesl v říšské radě velikou řeč, v níž vylíčil všecky útrapy Slováků pod korunou svatoštěpánskou. Bylo to po nešťastné Černové (viz Scotus Viator, Racial problems in Hungary, London 1908, str. 346). A co to pomohlo? Nic! Hlinka odseděl v Segedíně, odseděli i jiní! Tomuto faktu, že za Slováky zdvihl hlasu Moravan Šillinger, nelze upříti významu ani tenkráte, když si uvědomíme, že po něm mluvili proti Maďarům za německé liberály Redlich a za Čechy poslanec Masaryk, původem rovněž Moravan.

A potom přišly Luhačovice. Když hrabě Sereny prodal lázně spolku českomoravských lékařů, když spolek vrhl do zařízení a vybavení lázní statisíce, když lázně staly se „slovanskými" lázněmi, nemohli mlčky přihlížeti ani Slováci, aby se tam neuchytili, zvláště když ze Slovenska je do Luhačovic jen skok. Byl to nedávno zemřelý slovenský poslanec Dr. Pavel Blaho, jenž se v Luhačovicích usadil jako sezonní lázeňský lékař, otevřel tam „skalickú búdu", vinárnu, kde čepovalo se červené skalické víno, a kde scházeli se lázeňští hosté Slováci a Moravané i Češi, kde se debatovalo o slovenských poměrech, kde Slováci čerpali nových nadějí a nových sil z povědomí, že jsou za jedno s politicky tenkráte daleko vážnějším a významnějším sousedem českým. Zajížděli pak do Luhačovic mnozí Slováci ne za léčbou, ale jen za letoviskem, kde byli bez maďarského dozoru, kde si mohli od srdce zazpívati a zadebatovati, osvěžiti se a posíliti do národního boje, který jich čekal doma.

Tam také se zrodila „Československá národní jednota", jejíž sídlo bylo sice v Praze, jež však měla nejvíce a nejčetnější a nejobětavější odbory na Moravě. Kolik z maďarských gymnasií vyhoděných studentů Slováků studovali za pomocí Národní jednoty na Moravě! Kolik takých, kterých rodiče ani nedali na maďarské školy! Kolik slovenských učňů umístila Slovenská národní jednota na Moravě, ba i v Čechách! Tu byla účinná pomoc, tu se nabízela pomocná ruka bez otázky: „co mně to vynese". A nezůstalo jen při Luhačovicích. Jeden jen příklad. Když r. 1908 na oslavu šedesátiletého panovnického jubilea pořádala země Morava v Kroměříži „jubilejní všeobecnou hospodářsko-průmyslovou výstavu", mělo Slovensko na ní svůj pavilon, kde byly vystaveny slovenské knihy a výšivky, celé slovenské kroje, obrazy slovenských malířů Pacovského, Mallého, Augusty (původem Čecha, kolikrát z Dětvy vypovězeného maďarskými úřady a vždy se tam zase vrátivšího!). Nechybělo ovšem ani červené víno skalické z vinohradů Blahových a děkana Okánika. Přijeli tam také hromadně na návštěvu Slováci. Výstavou učiněn byl veliký krok v prohloubení a zupřímnění československých styků.

Světová vojna podlomila a podvázala činnost Československé národní jednoty. Představovaly se nám zatím jen malé ukázky, co bude, jestliže ústřední mocnosti vyhrají v tomto světovém krvavém zápase. Ale na Moravě se již o Slovensku dobře vědělo. Ústřední mocnosti vyprovokovaly proti sobě i zámoří, Japonsko a Ameriku. Nemohly vyhráti. Přišel politický převrat shroucením podunajské monarchie, již hned, jakmile válka vypukla, prorokovalo mnoho dobrých Čechův a Slováků, že historie bude se psáti jako v Grimmově pohádce: „Es war einmal ein Oesterreich...“ Ještě před koncem války oznámil český poslanecký klub ve vídeňské říšské radě, že trvá na samostatnosti českého státu, který bude anektovati Slovensko. Došlo na to. Několikaletá válka nedovedla ani na Moravě smazati z paměti Slovenska. Což divu, že sotva byl vyhlášen samostatný československý stát, již v listopadu 1918 nalezl jsem na své první úřední cestě po slovenském západě moravská vojska... Byli to nejprve kroměřížští zeměbranci, 25. pluk zeměbrany rakouské, s nímž jsem se sešel. Po bitvě na Piavě táhli domů, ale dověděvše se v Rakousích, že jsou boje na Slovensku a o Slovensko, nešli na Hanou, ale rovnou na Slovensko, kde v počátečních bojích s maďarskými vojáky vykonali kus práce, kde i mnozí zaplatili svou lásku k bratrské zemi tím, že do ní složili svá těla.

Nejsem politikem a je mne daleko, abych činil politické závěry. Jsou poměry dnes rozhárány, ale mladší generace dožije se ještě, že se urovnají, že na jedné i na druhé straně řeky Moravy a pohraničných Karpat zavládne láska, že na Moravě bude zase Slovák tak doma, jako mu tam domov chystala Československá národní jednota, jako se tam cítil doma Ondřej Hlinka, když r. 1908 přednášel po moravských městech o urážkách maďarských slovenskému národu, když mluvil o svém stíhateli, spišském biskupovi Párvym. Že také ze Slovenska nebude slovenský tisk vyháněti ani Čecha ani Moravana, protože klidné soužití jest a vždy bude potřebou i státu i obou národů. Dejž Bůh, aby na to došlo hodně brzy, protože je škoda mařiti síly ve vzájemném boji, když je třeba využíti jich proti společným odpůrcům, ba nepřátelům.*)

*) Znalecký článek vzácného spisovatele Peřinky osměluje se redakce doplniti zmínkou o neúnavné práci Moravana, profesora Msgre Dr. Aloisa Kolíska, jenž byl pro jedinečné zásluhy o bratrskou zemi nazván „slovenským konsulem“. Dokončil před i po převratě dávno započaté úsilí moravských Sušilovců o sblížení slovenské i moravské větve cyrilometodějského národa.

Dante Alighieri:

Očistec.

Bez rýmů přeložil Karel Vrátný.

ZPĚV DVACATÝ OSMÝ.

Dante vchází do rozkošného lesa, ráje to pozemského. Za říčkou Lethe spatřuje krásnou ženu, trhající kvítí. Jest to Matelda, která mu pak vysvětluje některé zjevy těchto půvabných míst.

Jsa žádostiv již vnitř a vůkol shlednout
les onen božský, živoucí a hustý,
jenž mírnil očím nového dne světlo,
již nečekaje, zanechal jsem břehu
a rovinou jsem ubíral se zvolna
po půdě, která zevšud zaváněla.
Vanutí sladké, nemající v sobě
proměny žádné, do čela mi bilo,
ne prudčí nežli lahodného větru,
jímž ratolesti, chvějíce se chutě,
se všecky vesměs chýlily v tu stranu,
kde první stíny vrhá svatá hora,
však z přímé polohy ne vychýleny
tolik, by proto ptáčci po vrcholcích
vše umění své konat přestávali;
však s plnou veselostí první vánky,
pějíce, přijímali mezi listím,
jež provázelo jejich verše basem,
takým, jak větev od větve se sbírá
pinií lesem na pobřeží chiasském,
když Aeol scirocco ven z měchu pustí.
Již zanesly mne byly volné kroky
do vnitřku lesa pradávného tolik,
že kudy všel jsem, již jsem nemoh' uzřít;
a hle, dál jít mi nedal jakýs ručej,

4.—21. Břehu: lemu, kraje hory, jda po rovině na jejím vrcholku, kde jest pozemský ráj. — V tu stranu: na západ. — První vánky: jitřní. — Pinií lesem: se sbírá, se tvoří v lese piniovém (druh vysokých borovic, s rozprostřenou korunou jako černým obláčkem) na břehu Jaderského moře, kde býval přístav ravennský, Classis, italsky Chiassi. Je to velký a známý les. — Aeol: Aeolos, bůh větrů, jež drží zavázané v měchu. — Scirocco (širokko): vítr jihovýchodní.

25.—60. Ručej: tekoucí voda. — V levo: básník jde proti východu. Voda tedy tekla od jihu na sever. — Říčky: Dante jednou říká „rio", potok, jednou „fiumicello", říčka, jindy „fiume", řeka.

jehožto drobné vlny v levo trávu,
jež na břehu mu vzrostla, zahýbaly.
Vše vody, jež jsou tady nejčistější,
s něčím by smíchané se býti zdály
proti té tam, v níž nic se neukryje,
ačkoli ubírá se všecka tmavá
pod stínem ustavičným, který nikdy
tam slunci zářit nedává ni luně.
Nohama stanul jsem a zrakem přešel
na onu stranu říčky, abych patřil
na velikou rozmanitost svěžích větví.
A tam se zjevila mi, jak se stává,
že věc se náhle zjeví, která stranou
pro podiv myšlení vše jiné stáčí,
jdouc, žena samotinká, která pěla,
a z květů květy vybírala, jimiž
tam pestřila se všecka její cesta.
„Ó paní krásná, která na paprscích
lásky se hřeješ, jestliže chci věřit
tvářnosti, která svědkem srdce bývá,
kéž zlíbí se ti přistoupiti blíže,"
já jsem jí řekl, „k tomuto sem toku,
tak bych moh' tomu rozumět, co zpíváš.
Ty uvádíš mi v paměť, kde a jaká
ve chvíli oné byla Proserpina,
když ztratila máť ji, a jaro ona."
Jak obrací se, nohy majíc k sobě
a k zemi přimknuté, když tančí, žena,
a nohu před nohu si sotva klade,
na žlutých květinkách a na červených
vůči mně nejinak se obrátila,
než panna, která cudné oči klopí,
a uspokojila mé požádání,
tak přibližujíc se, že sladké tóny

— Žena: uslyšíme, že sluje Matelda. Někteří vykladatelé (staří všichni) myslí na Mathildu, hraběnku toskánskou, která podporovala Řehoře VII. († 1085) v jeho zápase s Jindřichem IV., německým králem, o investituru. Scartazzini míní, že to je „donna dello schermo", „paní pro záštitu", o níž mluví Dante v Novém Životě. Také symbolický smysl její různě vykládají. Scartazzini se domnívá, že je symbolem moci církevní, dokonalého muže církve, vzorem a obrazem pravého kněze? — Na paprscích lásky: boží; jsi věčnou láskou spojena s Bohem. — Proserpina: dcera Jovišova a Cereřina. Pluto, bůh podsvětí ji unesl, když sbírala kvítí, a učinil ji svou choti. — Jaro: jarní květinky. — Když tančí: třeba tu mysliti na staré tance, kdy žena sama tančila drobnými krůčky podle zvuků písně neb hudby. — S významy svými: tak, že bylo rozuměti slovům.

65.—84. Pod víčky Venuši: v očích. Cupido, syn Venušin, líbaje matku, mimoděk ji poranil svým šípem, jenž vzbuzoval lásku.

s významy svými ke mně přicházely.
Jakmile octla se, kde jsou již trávy
smáčeny vlnami té řeky krásné,
svých očí zdvihnutím mne obdařila.
Nemním, že světlo tolik jasné plálo
pod víčky Venuši, když ji syn její
poranil proti všemu zvyku svému.
Vzpřímena na onom se břehu smála,
v rukou svých nesouc rozmanité barvy,
jež vznešená zem' bez semene rodí.
Říčka nás na tři kroky vzdalovala:
však Hellespont, kde překročil jej Xerxes,
jenž dosud jest vší lidské pýše uzdou,
víc nenávisti neměl u Leandra,
vlně se mezi Abydem a Séstem,
než ona u mne, že se nerozstoupla.
„Vy noví jste, a snad, že usmívám se,"
počala ona, „zde, kde vyvoleno
přirozenosti lidské bylo hnízdo,
s podivem jakás pochybnost vás jímá;
však světlo poskytá žalm Delectasti,
jenž může zbaviti váš rozum mlhy.
A ty, jenž napřed jsi a mne jsi prosil,
rci, chceš-li jiné slyšet, neb jsem přišla,
hotova k otázkám tvým, kolik třeba."
„Voda," já řekl jsem, „a lesu šumot
v mém nitru potýká se s novou věrou
ve věc, již protivnou jsem slyšel této."
A ona tudíž: „Povím, kterak ze své
jde příčiny, co v tobě podiv budí,
a mlhu, která tebe kolí, setru.
Nejvyšší Dobro, jež si samo stačí,
stvořilo dobrým člověka a k dobru,
zde závdavek mu davši věčna míru.
Svým proviněním pobyl tady málo,

Proto i Venuše, bohyně lásky, zaplála láskou k Adonovi. — Vzdalovala: od sebe navzájem. — Hellespont: úžina mořská mezi Evropou a Asií. Xerxes, král perský, táhna s nesmírným vojskem proti Řekům, učinil tam lodní most, ale byv potom poražen, s hanbou se tamtudy vracel. Proto praví, že by Xerxes měl býti uzdou, napomenutím lidské pýše. — U Leandra: Leandros, jinoch z Abydu na asijském břehu úžiny hellespontské (dardanelské), plovával za milovanou dívkou do Séstu na břehu evropském, až jedné noci se utopil. — Než ona u mne: říčka, že mu nedopouštěla přejíti k Mateldě. — Hnízdo: zde mělo všecko lidstvo bydleti. — S podivem: že se usmívám na místě, jež připomíná prvotní hřích a takovou ztrátu (Scartazzini). — Delectasti: pátý verš žalmu 91: „Neb jsi mne potěšil, Hospodine, činy svými" atd. Matelda se usmívá, vidouc vůkol takové divy tvůrčí moci boží. —

svým proviněním v pláč a ve trud změnil
počestný smích a sladkou kratochvíli.
By poruchy, jež dole pod ní činí
výpary, jdoucí ze země a z vody,
jež pokud mohou, za teplem se nesou,
člověku nečinily protivenství,
k nebi se hora tato vznesla tolik
a prosta jest jich ztamtud, kde se zamkla.
Nuž, protože se s první klenbou točí
do kola veškeren vzduch, není-li mu
se strany některé kruh přerušován,
do této výsosti, jež do živého
vzduchu činí všecka volna, taký pohyb
bije, a les, jsa hustý, proto šumí.
A strom, v nějž udeřuje, tolik může,
že vzduch svou plodnou silou prosycuje,
a ten pak, toče se, ji vůkol střásá;
a jiná země, tak, jak sebou hodna
a nebem svým jest, počíná a rodí
sil rozmanitých rozmanité stromy.
To slyšíte, již onde za div lidé
by neměli pak, když tam bez semene
zřejmého některý strom ujímá se.
A věz, že svatá rovina, kde stojíš

85.—106. S novou věrou ve věc: s tím, co slyšel od Statia, že od vchodu do očistce vzhůru nevstupují páry, že tam neprší, nejsou větry atd., a zde slyší šumot lesa a vidí vodu, která předpokládá páry dešťové. — Mlhu: nevědomosti, jež tě zraňuje, bere ti známost jistých věcí. — K dobru: by činil co je dobré. — Zde: v ráji pozemském. — Počestný smích atd.: život plný nevinné radosti a prázdný útrap. — Dole pod ní: pod touto horou. — Za teplem: ke slunci, jak se staří domnívali. — Kde se zamkla: kde je brána do očistce. — S první klenbou: podle názorů doby Dantovy je země pevným středem světa; kolem ní otáčí se nebesa i vzduch. — První klenba: jest nebe nejvyšší. Všecko to otáčení se děje od východu na západ. — Kruh: kroužení, otáčení. Přerušovati může je na př. vítr, který sráží směr vzduchu jinam. — Výsosti: výšiny. — Do živého vzduchu: do vzduchu čistého, prostého výparů a poruch pozemských.

112.—148. Jiná země: země, na níž bydlí lidé. — Jak sebou atd.: svou povahou a vlivy nebeskými. — Onde: na světě. Když by lidé slyšeli, co ti povídám, nedivili by se, když se u vás někdy vyskytne rostlina, kde nebylo zaseto símě. — Netrhá se onde: není takového na zemi. — Pára, chladnem proměněná: déšť, kterým řeky pozemské rostou, neb nemajíce ho, vysýchají (dech čerpají nebo ztrácejí). — Lethe: zapomenutí. — Eunoë: dobrá mysl, paměť dobrého. — Jest bez účinku: člověk není způsobilý vstoupiti do nebe, dokud obou neokusí. — Zíženˇ: po vysvětlení. — Toto místo: tento ráj pozemský snad si představovali kdesi na hoře Parnassu. — Nektar: lahodný nápoj bohů, o němž pěli pohanští básníci. Tato voda, to jest pravý nektar. — S úsměvem: poněvadž se ta slova týkala jich.

je plna semen všelikých a v sobě
má ovoce, jež netrhá se onde.
Voda, již vidíš, neprýští se z žíly,
již pára živí, chladnem proměněná,
jak řeka, která čerpá dech neb ztrácí;
však ze studnice stále jde a jisté,
jež přijímá jen z vůle boží zase,
co otevřena na dvě strany lije.
Na této straně splývá, majíc sílu
člověku paměť hříchů jeho bráti,
s druhé všech dobrých skutků paměť vrací.
Odsud se Lethe, s druhé zase strany
Eunoë zove, a je bez účinku,
není-li zde i tam dřív okušeno.
Všeliké chuti tato převyšuje;
a ač tvá žízeň dost můž býti syta,
bych víc ti nemusila odhalovat,
dodatek jeden z milosti ti přidám,
a nemním, že má řeč ti méně vzácná,
jestliže nad slib dál se s tebou šíří.
Ti, kteří za dávných dob ve svých básních
věk zlatý pěli a stav jeho šťastný,
snad na Parnassu toto místo snili.
Zde nevinný byl kdysi lidský kořen,
zde vždycky jaro jest a všechny plody,
tento jest nektar, o němž každý mluví."
Já jsem se obrátil v té chvíli všechen
k svým básníkům a viděl jsem, že slova
poslední věty s úsměvem v sluch jali;
pak otočil jsem k paní krásné tváře. —

ZPĚV DVACATÝ DEVATÝ.

Dante kráčí s Mateldou po březích říčky; ona po pravém, on po levém. Tu ukáže se v lese záře jakási a zazní sladká melodie. Dante spatřuje přicházeti tajemný průvod, jejž zakončuje triumfální vůz, tažený Nohem a obklopený 7 tančícími ženami. V místě naproti Dantovi se průvod zastaví.

Zpívajíc jako žena láskou jatá,
ke konci slov svých připojila dále:
Beati, quorum tecta sunt peccata.
A jako nymfy, které chodívaly
samotny v lesních stínech, žádajíce
ta slunci utéci, ta zas je vidět,
tak se tu jala jíti proti řece,
po břehu kráčejíc, a já s ní stejně
malého kroku malým následuje.

Sto neušli jsme dohromady kroků,
když břehy zahnuly se oba stejně,
takže jsem na východní dal se stranu.
Ni takto ještě daleko jsme nešli,
když Paní, všecka ke mně obrácena,
„Můj bratře, hleď a poslouchej," mi řekla.
A ejhle, z nenadání jakás jasnost
mihla se velkým lesem všemi směry,
takže mne napadlo, zda neblýská se.
Ale, že blesk jak přichází tak mizí,
a jas ten, trvaje, víc, více zářil,
v myšlenkách říkal jsem si: „Co je toto?"
A sladká melodie probíhala
ovzduším světlým; pročež v spravedlivém
horlení Evinu jsem káral smělost.
Neb tam, kde poslouchala zem i nebe,
jen žena, a ta právě utvořená,
nesnesla nějakým být pod závojem,
pod nímž by zbožně setrvala byla,
já byl bych oněch nevýslovných slastí
okoušel dřív a potom ještě dlouho.
Co prostřed takých prvotin jsem kráčel
radosti věčné, napjatý jsa všecek
a baže ještě víc mít veselosti,
před námi tak jak zanícený oheň,
vzduch udělal se pod zelenem větví
a sladký zvuk již jako zpěv byl slyšen.
Ó, panny přesvaté, hlad, půst a zimu
jestliže já jsem pro vás někdy snášel,
důvod mne nutí, odměny teď žádat.
Teď čas, by Helikón lil mok svůj pro mne
a s Uranií přispěl mi sbor její
vyjádřit verši věci, těžké myslit.
O málo dále sedm stromů zlatých

1.—12. Láskou jatá: hořela v pravdě pravou láskou. — Dále: pokračovala ve zpěvu, jejž přerušila, chtíc mluviti s básníkem. — Beati atd.: první verš žalmu 31.: „Blahoslavení ti,.. jichžto přikryti jsou hříchové." — Nymfy: božstva ženská, přebývající v horách, lesích, vodách, stromech. — Sto dohromady: tedy každý asi padesát. — Na východní: dříve šel na jih (proti řece).

27.—42. Být pod závojem: tímto závojem bylo přikázání boží, jehož příčiny nechápala. — Zbožně: odevzdána do vůle boží, poslušna. — Dřív a potom: po celý časný svůj život, z něhož bych byl vešel do věčně blaženého. — Prvotin: předchuti. — Ó panny přesvaté: vzývá Musy, — ovšem jen básnická to příkrasa. — Hlad: Dante byl v pravdě umělcem, jenž pilnými a dlouhými studiemi zdokonaloval a rozvíjel přirozené nadání. — Důvod: mám teď nutnou příčinu prositi o vaši pomoc. — Helikón: hora v Boeotii, sídlo Mus, s dvěma prameny. Voda jejich znamená nadšení básnické. —

ve zdání mylně jevil prostor dlouhý,
jenž mezi námi ještě byl a jimi.
Však když jsem se tak blízko u nich octl,
že předmět společný, jenž smysl klame,
neztrácel pro dálku nic ze svých rysů,
mohutnost, rozumu jež chystá látku,
co svícny, jakož byly, postřehla je,
a hosanna že ve hlasech zní zpěvu.
Nářadí krásné plápolalo svrchu
jasněji mnohem nežli měsíc v jasnu
půlnoci, když jest uprostřed své doby.
Já otočil se, podivení plný,
k dobrému Virgilu, jenž odvětil mi
tváří ne méně žasem obtíženou.
Pak vrátil jsem zrak ke vznešeným věcem,
jež proti nám se braly tolik zvolna
že nové choti byly by šly rychlej.
Paní mne okřikla: „Proč stále planeš,
tak na živá se světla zahlížeje,
a na to, co sem za nimi jde, nezříš?“
I uviděl jsem, za svými jak vůdci,
oděné bíle přicházet pak lidi,
a taká bělost nebyla zde nikdy.
Voda se blýštěla mi po levici
a vracela mi levý bok můj právě
jak zrcadlo, když pohlížel jsem do ní.
Když na svém břehu měl jsem také místo,
že oddalovala mne jenom řeka,
bych lépe viděl, zastavil jsem kroky,
a kupředu jsem plaménky jít viděl
a vzadu nechávat vzduch zabarvený,
a měly vzhled, jak štětce když se táhnou,
tak že tam svrchu bylo rozděleno
na sedm pruhů, všechněch v oněch barvách,

S Uranií sbor její: musa Uranie (představitelka vědomostí hvězdářských) se svými osmi sestrami. — Těžké myslit: obtížné myšlenkám.

44.—60. Mylně: pro vzdálenost; neboť nebyly to stromy, nýbrž sedm svícnů, jichž plaménky znamenají sedmero darů Ducha sv. — Předmět společný: t. j. společný několika našim smyslům; to, co lze nazvati také „čitelným obecným“, a jest to, co působí v naše smysly ne přímo samo sebou, nýbrž skrze to, co při sobě má a co jest vlastním předmětem toho neb onoho z patera smyslů (na př. barva, vůně, chuť atd.). Takovým předmětem společným jest velikost rozměrová věci, pohyb její, tvar, počet, místo, poloha, že věc jest v klidu atd. V tomto případě na př. to co Dante viděl mělo zdánlivě tvar pně stromového, ale tvar podobný má i velký svícen, sloup a pod. Ve zrak Dantův to působilo proto, že to bylo nějak zabarveno. Z dálky tento předmět obecný (společný) může klamati. —

z nichž slunce činí oblouk a pás Délská.
Korouhve tyto byly nazad větší
než dohled můj a podle mého zdání
od sebe byly deset kroků krajní.
Pod nebem tolik krásným jakož líčím
čtyři a dvacet starců, lilijemi
korunovaných, po dvou přicházelo.
A všichni pěli: „Požehnaná's mezi
dcerami Adamovými a buďtež
na věky požehnány tvoje krásy."
Když květy pak a druhé trávy svěží
na druhém břehu naproti mně byly
od oněch lidí vyvolených volné,
jak světlo za světlem jde na nebesích,
za nimi přicházelo čtvero zvířat,
pod věncem z listí zeleného každé.
Šesterem křídel byla opeřena,
pera pak plna očí; a by Argos
byl živ, on měl by oči právě také.

Rysů: těch jakostí, které jsou vlastní jen svícnům a ne stromům atd. Bylo možno rozeznati tyto rysy dobře. — Mohutnost atd.: „Ta mohutnost, kterou scholastikové nazývají „sensus communis" — „smysl obecný", a která vnímá a poznává všecky počitky smyslové a zevnější čitelné věci podle čitelné proměny, kterou tyto počitky smyslové a zevnější čitelné věci způsobují ve venkovských (pěti) smyslech." Tím tato mohutnost chystá látku rozumu, jenž pak učiní úsudek o věci, „co to jest". — Že zní: postřehla, že hlasy pějí hosanna. — Uprostřed své doby: v úplňku. — Nové choti: nevěsty, novomanželky, jež pro stud, jen zvolna se ubírají do domu ženichova.

61.—99. Planeš: zvědavostí nebo zálibou. — Na živá: planoucí, zářící. — Jak vůdci: totiž za svícny. — Zde: na našem světě. — Plaménky: světla sedmi svícnů. Plaménky se táhly za svícny na způsob sedmi barevných pruhů. — Jak štětce: jako když štětcem táhne po papíru. Jiní čtou: „jako praporce tažené vzduchem". — Oblouk: duha, která se někdy ukazuje také kolem měsíce, luny. — Délská: Delia, luna, protože na ostrově Délu narodili se Apollo a Diana, personifikace slunce a luny. — Větší: delší, než jsem mohl dohlédnouti. — Pod nebem: Pod těmito barevnými pruhy. — Dvacet čtyři starci znamenají 24 knihy Starého Zákona a sice tak, jak je vypočítává sv. Jeronym. Připomínají také 24 starce ve Zjevení sv. Jana. — Lilijemi: lilie znamená čistotu nauky, obsažené v knihách St. Zákona. — Požehnaná's: slova archanděla Gabriela a Alžběta k nejsvětější Panně. Na ni je vztahují někteří vykladači, jiní na Beatrici, jež má přijíti. — Volné: prázdné; když starci minuli. — Světlo za světlem: hvězda za hvězdou, pro pohyb nebe. — Čtvero zvířat: symbol čtyř evangelií. Popis jejich béře básník z vidění Ezechielova u Janova ve Zjevení. — Argos: báječná bytost s tělem plným očí. Juno ho učinila strážcem Jo, kterou byla proměnila v jalovici, ale Mercur z rozkazu Jovišova uspal Arga hrou na flétnu a utal mu hlavu. Juno vzala oči jeho a vložila je na ocas páva, svého zamilovaného ptáka. — Výdaj: potřebuji veršů a rýmů na jiné věci.

Bych líčil tvar jich, neplýtvám víc rýmy,
čtenáři, neb mne jiný výdaj tísní
tolik, že nemohu být v tomto štědrý.
Než Ezechiele čti, jenž je líčí
tak, jak je viděl od studené strany
přicházet s vichrem, s oblakem a s ohněm.
A jaká na jeho je najdeš listech,
tak byla tam, leč, že co tkne se peří,
Jan se mnou jest a od něho se liší.
Prostranství uprostřed čtyř oněch zvířat
vůz triumfální na dvou kolech zabral,
jenž přijel, tažen na Nohově krku.
Noh týčil mezi prostředním a třemi
i třemi pruhy tu i onu peruť,
a žádnému zle nečinil, vzduch seče.
Tak stoupaly, že nebylo jich vidět:
údy měl ze zlata tam, kde byl ptákem,
ostatní bílé s rudým pomíchané.
Ne jenom Řím tak krásným nepotěšil

100.—120. Od studené strany: od severu. — Co tkne se peří: Ezechiel mluví o čtyřech křídlech, sv. Jan ve Zjevení viděl je se šesti. — Na Nohově krku: Noh, báječné zvíře s hlavou a křídly orlími, s ostatním tělem lvím. Jest to symbol Krista, jenž v jedné osobě (kteráž je druhá božská) spojuje dvojí přirozenost: božskou a lidskou. Božskou znamenají části orlí. — Zle nečinil: nerušil pruhů, neprotínal jich křídly. — Bílé s rudým: barva to naší lidské pleti, bílé a zaruměněné. — Afrického: jest to Publius Cornelius Scipio příjmím Africký, jenž r. 202 př. Kr. porazil Hannibala u Zamy v Africe. Augustus slavil tři dni po sobě tři rozličné vítězné vjezdy. — Sluneční vůz: který si Phaëton vyprosil od otce Hélia, ale nedovedl ho říditi, takže vyjev s dráhy, spálil nebe i zemi. Joviš ho blesky svými srazil s vozu, jsa tajemně spravedlivý, trestem tím uče lidi, aby si příliš netroufali. — Země zbožné: poslušné rozkazů božských. Vůz tažený Nohem znamená Církev.

121.—132. Tři ženy: symbol tří božských ctností, víry, naděje a lásky. Bílá je víra. Ty tři barvy uzříme na rouše Beatricině. — Bílá táhne: z víry může vycházeti naděje a láska, z lásky naděje a víra, ne však z naděje druhé dvě. — Z této zpěvu: ze zpěvu červené. Láska je měřítkem víry i naděje. — Zen čtvero: obraz čtyř ctností hlavních, opatrnosti, spravedlnosti, statečnosti a mírnosti (která totiž učí zachovávati míru). Jedna, jež tři oči: opatrnost, která je vůdkyní ostatních ctností mravních. Tři oči má, neboť uvažuje věci minulé, přítomné i které mají přijíti. Tyto čtyři ženy jsou jiným obrazem toho, co dříve (ve zpěvu I.) naznačovaly čtyři hvězdy. Ctnosti božské jsou u pravého kola, protože, dí sv. Tomáš Aquinský, „jest dvojí pravidlo lidského konání, totiž Bůh a lidský rozum. Bůh však jest pravidlem prvním, kterým se má říditi pravidlo druhé, rozum lidský. A proto ctnosti božské, které se dotýkají onoho prvního pravidla, protože Bůh jest jejich předmětem (neb v něj věříme, v něj doufáme, jej milujeme), jsou přednější než ctnosti mravní, které se dotýkají druhého pravidla, rozumu lidského.

134.—154. Dva starce: Personifikace knihy Skutků apoštolských, jichž spisovatel je sv. Lukáš, lékař (proto „žák Hippokratův"), a knihy

Augusta vozem nebo Afrického,
však sluneční by chud byl proti němu,
sluneční vůz, jenž vyjev s cesty, spálen
byl pro modlitbu Země zbožné, tenkrát,
kdy tajemně byl Joviš spravedlivý.
U kola pravého tři ženy v kruhu
tančíce šly: tak červená z nich jedna,
že stěží bývalo by znát ji v ohni;
druhá tak byla, jakby ze smaragdu
maso i kosti měla udělány;
třetí se zdála sněhem právě padlým.
A hned se zdálo, že je bílá táhne,
hned červená, a z této zpěvu braly
druhé svou chůzi, pomalou neb chvatnou.
Při levém kole plesalo žen čtvero
v nach oděných, dle způsobu, jejž měla
z nich jedna, jež tři oči měla v hlavě.
Za celou skupinou teď vylíčenou
dva starce v rouše nestejném jsem uzřel,
však stejné v chování, i ctném i pevném.
Jeden se jevil z žáků nejvyššího
být Hippokrata, jehož živočichům
příroda dala, jež má nejraději.
Protivnou péči jevil druhý stařec,
meč lesklý třímaje a ostrý, takže
mně strachu nahnal s této strany říčky.
Pak čtyři rysů pokorných jsem spatřil
a za všechněmi kmeta samotného
spícího přicházeti, s tváří bystrou.
A sedm těchto jako první četa
oděni byli; zahrádky však sobě
z lilijí kolem hlavy nečinili,
však z růží spíš a jiných květů rudých:
přisahal byl by vzdálenější pohled,
že vzhůru od obočí všichni hoří.
A když vůz proti mně se ocť, byl slyšán
zvuk hromový, a zdálo se, že lidem
těm důstojným dál jít je zakázáno.
I stanuli tam, jakž i první vlajky.

Epištol sv. Pavla. — Hippokratu: Hippokrates, slavný lékař spisovatel řecký v 5. stol. před Kr. — Živočichům: lidem. — Druhý stařec: sv. Pavel, s mečem, jehož účinek je opáčný účinku lékařovu. — Čtyři: personiface Epištoly sv. Jakuba, Epištol sv. Petra, Epištoly sv. Judy Thadeáše a Epištol sv. Jana. Osoby ty nejsou spisovatelé knih, nýbrž personifikace knih samých. — Rysů pokorných: neboť epištoly ty jsou celkem krátké. — Kmeta: personifikace Zjevení sv. Jana, poslední to knihy Písma sv. — Spícího: jsouť v knize té psána tajemná vidění. — Oděni

ZPĚV TŘICATÝ.

Za provolávání andělského a v dešti květinovém objevuje se na voze Beatrice. Dante ji poznává, ač její tvář je dosud zakryta. V té chvíli mizí mu Virgil. Beatrice vytýká Dantovi jeho poblouzení. Zpěv andělský jeví útrpnost s ním, takže Dante pláče.

Když prvních nebes Velký Vůz, jenž nebyl
ni západu, ni východu kdy poznal
ni jiné mlhy nežli viny clonu,
a jenž své povinnosti dbalé činil
tam všecky tak, jak nižší činí toho,
jenž točí kormidlem, by v přístav přišel,
bez hnutí stanul, pravdivý lid onen,
jenž mezi ním a Nohem dřív šel, k vozu
se obrátil, jak ku pokoji svému.
A jeden z nich, jak byl by nebes poslem,
Veni, sponsa de Libano, tak, pěje,
třikráte provolal, a druzí po něm.
Jak blažení se na poslední výzvu
pozdvihnou rychle, každý ze své skrýše,
hlasem zas vzatým alleluja řkouce,
právě tak na povoze onom božském,
se zdvihlo sto ad vocem tanti senis
věčného sluhů života a poslů.
I říkali: Benedictus, qui venis;
a kvítí svrchu sypouce a vůkol:
Manibus, ó date, lilia plenis.
Já viděl již, když den se započínal,
východní stranu všecku jako v růžích
a jinde nebe krásným jasem zdobné,
a vzcházeti tvář slunce zastíněnou,
tak že ji pro výpary zmírňující
dovedlo oko snášet drahnou chvíli.
Tak v květinovém oblaku, jenž z rukou
andělských vystupoval a zas dolů
spadával uvnitř povozu i zvenčí,
s olivy věncem na závoji bílém
v zeleném plášti uviděl jsem Paní,
živého ohně barvou oblečenou.

byli: bíle. — Květů rudých: znamení to lásky, kterou dýchá Nový Zákon. — Vlajky: také svícny se zastavily.

1.—21. Velký vůz: sedmihvězdí Velikého vozu; Dante tak jmenuje sedmero svícnů. — Prvních nebes: sestoupivší s nebe, kde blažení požívají Boha. — Západu atd.: dary Ducha sv. (jež znaméná sedmero plamének) jsou vždycky v duších svatých, a nic jich nezakrývá duši, než hřích. — Své povinnosti: jíti za vůlí boží. — Nižší: Veliký vůz našich nebes ukazuje kormidelníkovi směr plavby. — Jak ku pokoji: k naplnění své touhy. Starý Zákon připravoval Církev,

A duch můj, jemuž dobu již tak dlouhou
se nestalo, by v její přítomnosti,
chvěje se, všecek úžasem byl zchvácen,
nemaje od očí víc vědomosti,
tajemnou silou, která od ní vyšla,
ucítil velikou moc dávné lásky.
Jakmile do očí mne udeřila
vznešená moc, jež kdys mne poranila,
dřív nežli z chlapeckých let byl jsem vyšel,
v levo jsem obrátil se s oddaností,
tak jako pacholátko běží k matce,
když strach má nebo když je zarmouceno,
bych Virgilovi řek': „Míň nežli drachma
krve mi zůstalo, by netřáslo se:
plamene dávného zas cítím znaky."
Však Virgil byl nás nechal sebe prázdné,
Virgil, můj Otec přesladký; ten Virgil,
jemuž mne pro mou spásu odevzdala.
A vše, co dávná ztratila máť, platno
nebylo tvářím, očištěným rosou,
by slzami se znova nezbrotily.
„Dante, že Virgilius pryč se béře,
ty neplač ještě, neplač ještě proto,
neb dlužno tobě pro jiný meč plakat."
Jak admirála, přicházejícího
na příď i záď, by viděl lid, jenž slouží
na druhých lodích, a jej povzbuzoval,
na levém vozu okraji jsem uzřel,
při zvuku otočiv se jména svého,

kterou založil pak Kristus. — V e n i, s p o n s a, d e L i b a n o: z Písně Šalom. 4, 8: „Pojdiž z Libanu, choti má!" Slova ta vykladači svatých Písem obracejí na Církev. Zde se týkají Beatrice, jež znamená autoritu církevní a zároveň theologii. — A d v o c e m t a n t i s e n i s: „na hlas takového (tak vznešeného) kmeta". Dante zde užívá několikrát úředního jazyka církevního (aspoň západní Evropy), aby jaksi více charakterisoval náboženský ráz tohoto výjevu. — S t o: andělů. — B e n e d i c t u s, q u i v e n i s: „požehnaný jenž přicházíš" (takovými slovy vítal lid Pána, když se přibližoval k Jerusalemu.) Ač řečena v rodě mužském, slova týkají se Beatrice, neboť církev (a její autorita) jest nerozlučně spojena s Kristem. — M a n i b u s atd.: „Plnými hrstmi lilie sypte" slova z Aeneidy Virgilovy (VI, 883).

25.—54. Z a s t í n ě n o u: parami. — C h v ě j e s e: Dante vypravuje v Novém Životě, že přítomnost Beatricina a někdy myšlenka na ni mu rozechvívala srdce. — J i ž t a k d l o u h o: co zemřela. — N e m a j e o d o č í v í c v ě d o m o s t i: nevida očima více než co nyní řečeno. — V z n e š e n á m o c: o moci, kterou Beatrice provozovala za živa vůči Dantovi, bylo by čísti Nový Život. — Z c h l a p e c k ý c h l e t: bylo mu skoro devět let a Beatrici se devátý započal, když ji spatřil poprvé. — D r a c h m a (kvintlík): osmá část unce (unce = 28 grammů). — S e b e p r á z d n é: zbavené; opustil

jež z nutnosti se tady zapisuje,
Paní, jež před tím pod andělským plesem
v závoji se mi objevila, oči
upírat ke mně sem v tu stranu říčky.
Ačkoli závoj, jenž jí s hlavy splýval,
jsa Minerviným listím obklíčený,
zřejmě se jeviti jí nedopouštěl,
královsky ještě v chování svém smělá,
dál hovořila jako ten, kdo mluví,
a nejprudčí řeč na později chová:
„Hleď na mne dobře: jsemť, jsemť Beatrice!
Kterak, že na horu jsi ráčil přijít?
Či nevěděl's, že zde je člověk šťasten?"
Oči mi padly dolů v jasný pramen,
než vida se v něm, v trávu jsem je pozdvih';
taká mi hanba čelo obtížila.
Tak matka zdá se pacholeti pyšnou,
jak mně se zdála ona; neboť hořce
člověku chutná dobroty chuť drsné.
Umlkla a v touž chvíli andělové
zapěli In te, Domine speravi,
však dál než pedes meos, nezpívali.
Tak jako mezi živými sníh břevny
po hřbetě Italie umrzává,
jsa svát a zhuštěn větry slavonskými,
pak roztávaje v sebe sám se ztrácí,
když země, která ztrácívá stín, dýchá,
takže se oheň rozpouštět zdá svíčku,
tak byl jsem beze slz a beze vzdechů,

nás. — Ztratila: krásy pozemského ráje. — Očistěným rosou: viz Očist., I. zpěv, v. 95.

55.—78. Dante: jediné místo, kde básník sám sebe jmenuje. — Pro jiný meč: pro jinou příčinu bolesti. — Slouží: koná službu. — Z nutnosti: Beatrice musila říci jméno jeho, aby se vědělo, ke komu mluví. Pak proto, že více cítíme výtku, když kárající nás osloví naším jménem. (Ottimo). — Oči upírat: stále ještě závojem. — Královsky ještě: snad znamená „jako za živa, tak nyní ještě". — Ráčil přijíti? Šťastný: slova vysoce ironická. Vždyť tys vždy vyhledával toho, v čem není štěstí — co to, žes nyní přišel sem, kde je opravdu štěstí? — Hanba: styděl jsem se sám sebe.

83.—101. In te Domine speravi... pedes meos: „V tebe, Hospodine, jsem doufal... nohy mé (postavil jsi na místě prostranném nohy mé)." Verš 1. až 9. žalmu 30. Jest v nich povzbuzení, abychom doufali v milosrdenství boží, což se hodí ke stavu básníkovu. Ostatní verše (žalm jich má 21) méně sem hledí. — Mezi živými břevny: stromy. — Po hřbetě Italie: na výšinách appeninských, které jsou jako páteří Italie. — Ztrácívá stín: protože slunce tam bývá kolmo nad věcmi. Afrika — Věčných kruhů noty: podle mínění Platonova způsobují nebeské sféry svým kolováním harmonické zvuky.

než pěli ti, již vždycky prozpěvují,
jak naznačují věčných kruhů noty.
Když však jsem uznamenal v sladkých zvucích
jich soustrast se mnou, víc než kdyby byli
řekli: „Proč, Paní, tak ho pokořuješ?“
led, který dokola mé srdce svíral,
se v dech a vodu změniv, se vzlykáním
ústy a očima ven z prsou vyšel.
Ona, vždy na řečeném boku vozu
vzpřímena stojíc, ku podstatám dobrým
svá slova potom takto obrátila:
„Vy bez ustání bdíte ve dni věčném,
takže ni noc, ni spánek neukrádá
vám kroku, jejž svět činí po svých cestách;
pročež má odpověď má větší péči,
by onen slyšel mne, jenž tamto pláče,
by žal i vina byly rovné míry.
Ne jenom způsobením velkých kruhů,
jež v jistý cíl vše símě naměřují,
dle toho, jak je hvězdy provázejí,
však ze štědrosti milostí též božích,
jež z par tak vysokých své deště roní,
že nedospívají tam naše zraky,
tento byl taký v životě svém novém
svou schopností, že každý návyk správný
by na něm podivný byl příklad vydal.
Tím horší však a zpustlejší se stává
půda zlým semenem a nepěstěna,
čím víc má dobré zemní bujarosti.
Nějaký čas ho držela tvář moje;

— V dech a vodu: ve vzdechy a slzy. — K u p o d s t a t á m d o b r ý m: k andělům. Dobrým t. j. útrpným. Andělé jsou pouzí duchové, „podstaty oddělené od hmoty“.

103.—125. V e d n i v ě č n é m: ve světle věčném, vidouce Boha. — K r o k u: toho, co se děje na světě. Vidíte to v Bohu. Proto vám nemusím líčiti jeho života. — Z a l: který v něm chci vzbuditi. — Z p ů s o b e n í m v e l k ý c h k r u h ů: vlivem nebeských sfér. — J a k j e h v ě z d y p r o v á z e j í: podle toho, jaká znamení jsou toho času na nebi, jaká souhvězdí. — Z p a r t a k v y s o k ý c h: Bůh rozdává své milosti úradky tak tajemnými, že naše mysl jich nevyzpytuje. — N á v y k: člověk si přináší na svět schopnost; ale musí ji cvičiti, aby si osvojil návyk v dobrém, takže potom mu bude snadno konati to neb ono mravně dobré. Dobrý návyk takový sluje ctností (návyk správný). — H o d r ž e l a: při dobrém způsobu života. — N a d r u h é h o v ě k u p r a h u: druhý věk je věk dospělosti, jenž se počíná dvacátým pátým rokem života. V ten čas Beatrice zemřela (dle Nového Života).

142.—145. S o u d b o ž í: úradek boží. — K r m ě: napití z Lethe, po kterém se zapomíná na spáchané viny. Ale za to třeba dříve zaplatiti ř a d, poplatek lítosti.

své mladé oči jemu ukazujíc,
jej pravým směrem se sebou jsem vedla.
Jak na druhého věku svého prahu
já octla se a život proměnila,
mně on se odcizil a dal se jiné.
Když z těla jsem se vyvýšila k duchu
a přibylo mi půvabu a ctnosti,
míň jsem mu vítaná a milá byla,
a stočil kroky po cestě ne pravé,
obrazů dobra klamných následuje,
jež žádných slibů nenaplní cele.
Aniž mi pomohlo, že vymáhala
jsem vnukání mu, jimiž v snách i jinak
zpět jsem ho volala: tak dbal jich málo.
Tak hluboko již pad', že byly krátké
prostředky všecky ke spasení jeho,
leč ztracené mu ukázati lidi.
Proto jsem navštívila bránu mrtvých
a tomu, jenž ho přivedl sem vzhůru,
mé prosby byly s pláčem předloženy.
Porušen byl by vznešený soud boží,
by Léthe přejít měl a také krmě
okusil, nezaplatě nějakého
lítosti, jež by slzy lila, řadu.

(Pokračování.)

•

Angelus Silesius:

Trojice v světle nebeském.

Mně světlo nebeské se sluncem býti zdá,
paprsek milost je a odlesk příroda.

Cherubinský poutník V. 335.

Přeložil

Alois Lang.

Betyna Bečvářová:

S tajemstvím v srdci.

(Dokončení.)

XI.

Toho roku připadly velikonoční svátky na měsíc duben. Z provoda chystalo se několik svateb. Mezi jinými ženil se učitel Trousil se slečnou Berouškovou. Svatba nebyla bez bouřlivé předehry. Učitel, nabaživ se Máninych polibků, uvažoval, že ne samou láskou živ jest člověk a slečna důchodňová, že by dostala více, než dcera chudé švadleny. Leč Máňa se tentokrát nedala. Pohrozila váhavému milenci, že si na něj povede stížnost u inspektora a Trousil se zarazil. Konečně Máňa se mu přece jen líbila lépe, než Pepinčina sestra. A tak paní Berouškova začala shánět „pro mladé" byt.

Prostřední dcera Randova, nejméně hezká Tonička, také se měla vdávat. Byla to však svatba smluvená. Brala si vdovce, hostinského Hanuše, měl hostinec na náměstí a teprve před čtvrt rokem ovdověl. Potřeboval hospodyni, Tonička se mu hodila. Dostala slušnou pomoc, vařit uměla a pořádku hodlal jí naučit manžel sám. Její sestra Mařka také měla známost. Hezká Mařka měla známostí několik, ale tahle poslední vzbuzovala údiv celého města. Byl to selský synek z blízké vesnice, zámožný a vypadal spíš jako hospodářský úředník. Mařka se však do hospodářství nehodila. Nerozuměla mu, neuměla dělat, sotva si všimla drůbeže, nechodila na pole, vysedávala, jak byl rok dlouhý v krámě a šila. — „Z toho mračna nebude déšť," říkala sama její matka. Mařce se však mladý Zemánek líbil a ona jemu. Denně se scházeli.

Veliký rozruch způsobil Horákův rozchod s Taťánou, jakož i jeho nová známost s Otou. Jak to již bývá, lidé Taťánu litovali, zapomínajíce, jak doktorovi ještě za života jeho choti nadbíhala. Mnoho se též povídalo o zasnoubení Máji Prokešové s Ludvíkem Horákem. Tetinka mlynářka z Kláštera nelenila a ačkoli s nastalým jarem bylo v polích mnoho práce, vypravila se k příbuzným na návštěvu, aby jim domluvila. Zastala doma Máju a Žandu. Tetinka Máje rozmlouvala svatbu s mužem, jenž byl bratrem nestálého doktora. — „Nesmíš, Májo, zapomínat," pravila mezi jiným, „že nejsi ani tak hezká a tak společensky pocvičená, ani ty školy nemáš, co měla slečna Taťána. Jsi chudá a nevím, nevím, zda-li z tebe bude někdy opravdová dáma. Ludvík ti bude po čase nevěrný." Tetince dorůstala dcera, snad si myslila, že by neškodilo, chemika pro všechny případy zachrániti. Manželé Prokešovi nebyli přítomni. Jazýček tetinčin měl volné pole. Posléze Mája tetinku odbyla, že si poradí bez ní. Žanda

se uličnicky zasmála. Paní mlynářce div oči z důlků nevystoupily. Takové odpovědi neočekávala. Vstala a odešla bez pozdravu. Od toho dne Prokešovic do mlýna nevkročili. Nedostali letos na svátky za laciný peníz ani máslo, ani vajec, ani tvaroh a zadělávali na bochánky z mouky, koupené u kupce. Také si však poradili, rozpočítali si své příjmy a vystačili. Ani Ludvíkovi si nepostěžovali: „Když si někdo béře chudé děvče, nebéře si ještě její rodinu!" říkala paní Prokešová.

O Velikonocích bývá pro ředitele kůru v kostele mnoho práce. Pašijemi zahájeny obřady. A stará pověst o tajné chodbě, jež kdysi vedla ze zámku na Zelené Hoře, až do zahrady zříceného kláštera cisterciánského, ožila. V chodbě prý je zakopán poklad. Ve chvíli, kdy se zpívají pašije, stává se přístupný. Zakopali jej tam klášterníci, když v zemi řádila vojna a hlídá jej jeden řádový bratr.

Na kůru svatojakubském zpívaly letos jenom dcery Prokešovy a slečna Berouškova. Slečny důchodňovy byly zle rozhněvány na Berouškovou, nechtěly se s ní sejít a druhé zpěvačky žárlily na Máju, že jim přebrala ctitele. Minul Zelený čtvrtek, Velký pátek, po oba dny bylo pošmúrno. Teprvé na Bílou sobotu se vyjasnilo. Sluníčko posvítilo si hned z rána na hraničku nového ohně před kostelem a vyslechlo klapání dřevěných řehtaček. Po Kyrie zahlaholily zvony o Zelený čtvrtek svazáné a zahučely varhany. Přes den voněly po městě bochánky, v řeznických krámech vyparádili řezníci zabitá kozlátka papírovými pentlemi. Děti barvily vajíčka.

Po šesté hodině začínalo Vzkříšení. Západ hořel všemi odstíny červeně a žlutě, i ta nejošlehanější střecha v jeho odlesku zkrásněla, zatřpytila se jako olovo a její zelený lišejník zezlatavěl. V oknech krom pablesků zarudlých nebes hořela tichá světla svící. Šlo se z kostela na náměstí a odtud zpět. Okna Olfovic domu byla také vyzdobena, služka pamatovala. Ota, vyhlížejíc slavnost ze svého okna, byla zamyšlena. V prsou jí to opět podivně jíhlo. Slyšela zvony. Za ní stál doktor. Vida bratra v zástupu zpěváků, poznamenal: „Jaký maloměšťák stal se z našeho Ludvy. Co člověk neudělá pro milovanou ženu!"

Letos byly u Prokešů skutečně radostné velikonoce. Ženich přišel na večeři a vedl se s Májou rovnou z kostela. Oběma šlo se tak lehce, jakoby měli nohy okřídlené. Nálada slavnostního večera vnesla pravý svátek do jejich mladých duší, Z hluboka dýchali jarní, chladný vzduch a vůni otvírající se země. Po sněhu nebylo již památky. Na dvoře u Mráčků štěbetala housata. — „Mysli si, mysli si něco, vyplní se to! Vidíme po prvé první housátka," radila Mája Ludvíkovi. „Ano, myslím si, abychom našli brzy byt a uspíšili naši svatbu," odpověděl chemik.

Ano, ten byt! Sládek uražen, že si Horák nevybral jeho neteř, dal mu výpověď z pokoje, který náležel k jeho bytu. Paní

sládková a mlynářová již se postaraly o to, aby se chemik nemohl oženiti, dokud nemá kam. — „Což — do svatby budu bydlet u bratra. Co jsou Taťána a Markéta z domu, je tam ticho. Ale Máju bych k Olfovům nerad přivedl. Připadá mně to u nich jako v kryptě. Maminko, tatínku, přemýšlejte, kde bychom s Májou něco sehnali, aby tomu potloukání od prahu ke prahu byl konec!“ prosil mladý muž položertem, polodoopravdy.

Ředitel mínil, že, chce-li se chemik dostat na jiný pivovar, aby se svatbou počkal, až nové místo dostane. To se arci snoubencům nezamlouvalo a Májina matka si myslila: „Dlouhá známost je dobrá pro pokušení!“

Na štěstí její rozpaky neměly dlouhého trvání. Snoubenci našli byt dříve, než se nadáli. Přispěla k tomu následující příhoda.

Druhý den o Boží Hod po nešporách byl pohřeb. Přivezli z vesnice nebožtíka, jenž zemřel na tyfus. Byl to vážný případ. Dr. Horák zakázal jakékoli účastenství. Pozůstalí objednali však kněze, zpěváky a Prokešovic děvčata šla. Druhé zpěvačky se bály. Chemik dozvěděl se o tom v poslední chvíli. Naléhal na Prokeše, aby se pohřbu nezúčastnil. Prokeš podíval se na mladého muže z pod klapek a odpověděl ne bez úsměšku: „Človíčku, vždyť je to naše živobytí. Co dělat? Za živobytí, zase živobytí. To by lékař také nesměl chodit léčit nákažlivě nemocné, kněz by je nesměl zaopatřovati, truhlář by pro ně nesměl dělat truhlu, hrobník by se musel bát je pochovávat a nebožtíkovi příbuzní by se musili vystěhovat. Doktor Horák vydal zákaz, pravda; ale já a moje dcery jsme vyprovázeli zemřelé, kteří stonali a zašli na spálu, na difterii, jeden nám tu zemřel dokonce na choleru a vidíte, jsme tu dodnes. Jak povídám! Člověk se nesmí bát a myslet si, že nemoc na něho už — už skočí. Kdyby mně vlastní dcery odřekly, celé okolí by se na mne rozhněvalo a přestali by si mne na pohřby brát!“

Ludvík trnul nad Prokešovou lehkomyslností. Neuvážil, že ona domnělá lehkomyslnost jest výsledkem nutnosti. Šel na pohřeb také, leč po pohřbu prohlásil, že se s Májou po svátku svatojanském ožení. A na dotaz ředitelův, kde budou bydlet, řekl prostě: „U vás. Dáte nám pianový pokoj. Však ve Vlaších beztoho nezůstanu.“

XII.

Ota prohlížela z dlouhé chvíle pohlednice. Bylo větrné májové odpoledne a ona se necítila ve své kůži. U otevřeného okna, o něž se opíralo slunce všemi paprsky, bylo jí hezky. Měla kolem sebe celou zahrádku květin, mušelínové záclony měkce splývaly kolem sametového křesla a Ota si pohovila, jak náleží. Nad střechami měšťanských stavení viděla vršek zeleného Lipáku. Obloha byla bleděmodrá. Odpolední chvíle, kdy doktor meškal u nemocného a inženýr Olf dřímal, hodila se

mladé ženě k rozjímání. Prohlížela všelijaké památky, třídila dopisy, až přišla na pohlednice. Vzpomínala těch míst, jež kdysi procestovala. Právě měla před sebou obraz Benátek. Měla celkový pohled s kopulí sv. Marka, měla pohled Venezia — Ponte di Rialto, oblouk známého mostu s gondolou na vlnách zálivu, pohlednici, zobrazující vnitřek chrámu sv. Marka, měla obraz královské Madony od Belliniho. Ota otevřela novou obálku. Vysypaly se z ní pohlednice z Františkových Lázní. Ota zatajila dech. Výraz její chladně výsměšné tváře zjemněl, jako o vánocích na Zelené Hoře při pohledu na podpis bavorského vévody. Ty tam byly vzpomínky na Benátky, znepříjemněné vědomím, že je poznala za peníze Raulovy. Před ní ležel nyní pohled na vilové město s bohatstvím zeleně, s pozadím mírně zvlněných modrých hor. Takhle vypadaly, když k nim před léty přijížděla. Tehdy byla zdráva, obdivována, bezstarostná. Byla právě dva roky na vídeňské operní scéně a přijížděla do Františkových Lázní na několik koncertů! Bylo to v létě, vídeňská opera měla prázdniny.

Ach, zde byly ty roztomilé lázeňské sady, zde Solní pramen a zde Františkův pramen. Procházela se na promenádě hned druhý den při ranním koncertě a potkala skupinu elegantních pánů. Jeden z nich, ačkoli nebyl nejhezčí, zalíbil se jí na první pohled. Byl prostředně velký, pěkně rostlý, s pletí bruneta a s očima, jež byly modré omylem, neboť svým ostrým a živým výrazem měly být černé. Ty oči se jí nejvíc zalíbily, klenulo se nad nimi černé obočí a hleděly na ni. Jeho ústa byla malá, plná, a skrývala bezvadné, ženský drobné zuby.

Tenkrát byla Ota ještě dovádivě veselá, nikoli vysměvačná. Tenkrát se dovedla z celého srdce těšit z pobytu v lázních, radovala se, že svým elegantním zjevem zajímavého muže na sebe upozornila. Doprovázel ji kolega a náhodou znal společníky muže, o něhož se zajímala. Mezi nimi nalézal se bratr knížete X. z jižních Čech. Ještě týž den se dozvěděla, že zajímavý muž jest jeho bratrancem, bavorským vévodou z J. „Oh, ty hrozny jsou poněkud vysoké," zasmála se, ačkoli to se svou skromností nemyslila doopravdy.

Druhý den Ota vystoupila. Jako každá herečka, byla na jevišti hezčí, než ve skutečnosti. Ota bývala na jevišti velmi krásná. Měla štíhlou, velkou postavu, táhlý profil, výrazné oko, čistou pleť. Když použila růžového líčidla, připomínala jabloňový květ v rámci ebenově černých, lesklých vlasů. Svůj obor. byla koloraturní zpěvačkou, ovládala dokonale. Dozpívala obtížný part královny noci z Kouzelné flétny a rozhlédla se po hledišti. Rozhlédla se směle, s půvabným, naučeným úsměvem. Ozval se potlesk. V jedné lóži naklonil se vévoda H. ke svému bratranci a upozornil jej: „Královna noci koketuje s princem Z. Neznáte se z Vídně? Dívá se do naší lože!" — „Co vás napadá!

Jste krátkozraký, můj milý? Dáma se dívá přes moje rameno na vás. Pamatujte si to! Již včera byl jste předmětem její pozornosti na promenádě," odpověděl princ. Vévodovi to zalichotilo. Pokrčil rameny a řekl: „Budiž!" Jinak muži neodpovídají.

Ale byl příliš hrdý pán, ten milý vévoda H..., když se druzí kavalíři umlouvali, že požádají zpěvačku, aby přijala jejich návštěvu, nepřipojil se k nim, nýbrž vyčkával v loži. Jeho bratranec odešel zatím do zákulisí. Odevzdal Otě navštívenku. Po divadle se s nimi sešla v hotelové restauraci. Vévoda ji přijal s reservou; žertoval, smál se, leč nerozohnil se a Ota se mrzela. Druzí kavalíři dvořili se jí o překot, připíjeli jí, kdežto on, jediný, jenž se jí ze všech zalíbil, díval se na ní svýma chladně jiskrnýma očima a jen ji pozoroval.

A Ota Olfová po matce Maďarce vznětlivá krev, byla do vévody zamilována na první pohled. Bohužel, že její city neopětoval. Byli by spolu prožili románek, několik kytic bylo by uvadlo, trochu vzdychání a nevrlosti by bylo následovalo a nakonec by ji byl omrzel, jako všichni před ním. Ota byla motýl, lehce vzplanula, lehce zapomněla. Ale jako pravá Olfova krev nesnesla odporu. Odpor ji dráždil, odpor z ní činil šelmu, odpor prohloubil její lásku a odpor vévodův učinil z ní to, čím byla dnes.

Vévoda ji nemiloval. Uráželo to její domýšlivost a krotilo to její divokost. Ota se zamilovala po prvé a navždy. Ota zavřela oči a vrátila se na chvíli ke svému srdci. Její srdce, o němž stále tvrdila, že neví, co je láska, že je mrtvé, zůstalo tam, kde poznalo vévodu. Ota proběhla v nezapomenutelných vzpomínkách pěšinu kolem tamního divadla, kde tak často chodívala, vzpomínala, jak byla krásná silnice vedoucí do Chlumu, když na ni svítil měsíc a vracela se zas a zas do restaurace. Vévoda byl dobrým společníkem. Nejednou pobavil celou společnost. A Ota jindy hovorná až příliš, Ota jindy tak neskromná, rozpustilá, před vévodou ztichla, skrčila se jako myška a jen její oči mluvily. Již si toho i kavalíři všímali a vtipkovali o tom. Ota však nedbala a vévoda se tvářil, jako by nechápal. Otina láska vzrůstala každou hodinu.

Jednou jezdila sama v loďce po městském rybníku a zahlédla jej pod skupinou vrb. Poznal ji a zamával kloboukem na pozdrav. — „Vzala byste mne k sobě?" zavolal. „Prosím," odpověděla a zastavila u břehu. Radostí zrůžověla jako jahoda. Byl krásný čas, časně ráno pršelo, dopoledne vysvitlo slunce, Příroda třpytila se rosnými krůpějemi a voněla, jak vonívá obyčejně po dešti. — „Voda, slunce, stromy! Tomu se říká život!" vydechl mladý muž z plných plic: „Máte ráda venkov?" tázala se. „Miluji změnu. Do nedávna byl jsem v Monte Carlo. Nikde dlouho nevydržím. To je už v krvi. Zítra si vyjedu na svůj zámek na Šumavu. Je to pod Boubínem, v sousedství pralesa. Pozvu

své přátele. Chcete-li, pojeďte s námi! Je to tam hezké. Ve vsi pobíhají opálené děti, nádvoří hlídá veliký hafan. Zařízení zámku je jednoduché, avšak starobylé. Zámecká kaple jest historickou památkou. Provede nás klíčník, věrný jako zlato. Bude nám tam jako dětem. Odložíme společenskou přetvářku a poznáme jeden druhého bez škrabošky!" Ota pozvání přijala.

Nikdy již jí nebylo tak krásně, jako tenkrát na výletě s milovaným mužem. Blaseovaní kavalíři a světácká pěvkyně stali se pod prejzovou střechou barokového zámku skutečně dětmi. Jedli v parku pod stoletými kaštany, Ota trhala květiny, všichni pachtili se za motýly v zámecké zahradě, jako dvořané za dob Ludvíka XIV. a v starobylé kapli zazpívala Ota sama se doprovázejíc na harmoniu Gounodovo Ave. Také hráli tennis a před spaním naslouchali na balkoně zpěvu slavíků. Nad zámeckou věžičkou poletovaly divoké hrdličky. Na obzoru tměl se zádumčivý Boubín. Lesům nebylo konce.

Vévoda měl tehdy pro zamilovanou ženu srdečná slova. Pohled jeho očí zlahodněl, takže se jí v noci zdálo, že se proměnila v divokou hrdličku, a bydlila na okenní římse jeho ložnice. Snila pohádky. Stala se lepší, a na něm tehdy jenom záleželo, aby byla dobrou a jedinému muži věrnou. Druhý den, na zpáteční cestě, děkovala vévodovi: „Dal jste mi nejkrásnější den v životě. Odvážím si krásy na dlouhý čas, a stesk pro celý život!"

Výlet do hor prohloubil Otinu lásku, její naději i její bolest. Marně. Vévoda stal se opět nepřístupným vévodou a za několik dní v hotelové restauraci prohlásil: „Odjedu do Bavor. Již mne tu zase všechno pálí!" — „Zamilujte se, nuda pomine," radil mu bratranec.

„Příliš často jsem se zamiloval, než abych věřil, že mne láska někdy nudy zbaví," zněla odpověď.

Společnost nenápadně pokukovala po Otě. Tušila ty kradmé pohledy a oči se jí zalily slzami. Za svoji lásku sklidila posměch. A proč? Přece jej milovala tak, že slunce bylo pro ni sluncem jen na tom místě, kde osvětlovalo stopy jeho kročejů. Milovala jej tak, že kdyby ji byl miloval jen tisícinou její lásky, bývala by spokojena. Taková byla její láska k němu. Schopna každé oběti. Ota zamilovala se tak, že kdyby se byl její ideál stal žebrákem, bezvýznamným člověkem, nebyla by jej přestala milovati. Naopak, začínala litovat, že je šlechticem. Již tenkrát trpěla úzkostí před smrtí. Ale poznavši jej, říkala: „Zemřít s ním, přestanu se hrozit nicoty, která jest zakončením života."

Ota otevřela oči. Obrátila list a spatřila pohlednici Isabeliny promenády. Zde na lavičce v stromořadí, před bílou sochou císařovny, potkala vévodu druhého odpoledne. Bylo po dešti, slunce se prodíralo z mračen a odkudsi zaléhaly sem melodické úryvky z Hoffmannových povídek. Ota byla smutná. Představila si tíži stesku, jenž ji přepadne po šlechticově odjezdu, a hrozila

se dalšího života. Zajímavý muž ubíral se proti ní obvyklým rychlým krokem, bělavý šat na urostlém těle pěkně mu slušel. Psa měl po boku. Šel k ní a oslovil ji: „Co jste tak nesvá?“ — „Vysmívá se mně!“ řekla si a zhořklo jí až v samém srdci. Ne, posměchu za svoji ohromnou, neopětovanou lásku nezasloužila! Řekla: „Před časem jsem vám poděkovala za to, že jste mně dal na svém zámku poznat nejkrásnější den v životě; dnes — zdá se mi, že moji domněnku chcete vyvrátit!“ „Proč?“ Pyšný šlechtic sotva znatelně pohnul hlavou.

„Proto, že jste nebyl tím, čím jste se zdál býti. Nejste citlivým člověkem. Nejste pravým šlechticem, jinak byste se nemohl vysmívati ženě, která se snad nechala příliš oslniti vaším křižáckým znakem, leč spokojila se pouhou vzpomínkou na vaše růžové zahrady!“ pokračovala směle. Tenkrát se Ota nedovedla tak ovládati, jako později. Když je srdce mrtvé, lže se nám snáze. Srdce vévodovo bylo patrně mrtvé, nebo je neměl vůbec. Odpověděl, aniž byly na něm patrny nějaké rozpaky: „To je vyznání, slečno!“ — „Ano, vyznání, chcete-li! Vyznání na rozloučenou,“ pousmála se. Ještě doufala. Vsadila všecko na ta slova. Zvážněl, ba skoro zpřísněl. „Slečno,“ odpověděl, „nevěřím v lásku ženy. Přesvědčil jsem se nejednou, že nadšení dam náleželo především mému titulu. Tehdy jsem si řekl: za titul zase titul. Mohl bych s vámi žertovati, mohl bych vás klamati, leč sama jste pravila, že něco podobného není hodno kavalíra. Respektuji možnost, že mne skutečně milujete. Při tom však zůstane. Promiňte, moje nedůvěra jest příliš odůvodněna. nelze mně činit nic jiného, než, abych, jsa klamán, také klamal.“

„Snad mně dokonce tuto methodu doporučujete?“ zašeptala. Nezapíral. „Radím vám, lépe jest srdce zapírati, než nechati je otevřené, jako knihu. Věřte zkušenému. Netrpíme snáze, ví-li o našem utrpení kde kdo.“ A uklonil se. Doprovodil ji na konec stromořadí a rozloučil se s ní připomenutím, aby večer přišla do casina. Přišla. Bylo to naposledy. Musila jej ještě vidět. Po celý večer se jí věnoval a byl k ní velice zdvořilý. Přinesl jí kytici růží a fotografii zámečku pod Boubínem. V nestřeženém okamžiku sklonil se k ní a žádal jí: „Odpusťte mi!“ Schovala zsinalou tvář v kytici růží.

Jak se tenkrát do svého pokoje dostala, dobře nevěděla. Vévoda odjel a ona byla šílená steskem. Celé lázně si o tom povídaly. Odjela do Vídně. Pak následoval smutný, rozháraný život. Chtěla stůj co stůj zapomenout. Začala hýřit. Seznámila se s Raulem. Byl první, který v tom čase přišel a nabídl jí ruku. Bylo jí všechno jedno. Nechtěla o vévodovi ani slyšet. Než se však rok s rokem sešel, rozstonala se. Její vyčerpané síly nebyly s to zabrániti chorobě, která zachvátila její nejcitlivější organismus, hlas a tak se rozloučila s divadlem. Zasnoubila se zamilovanému,

stárnoucímu Raulovi a přenechala mu všechnu starost o sebe. Byla apatická ke všemu. Odjela k moři a sebou vezla fotografii vévodova zámku.

V zemi věčného jara poněkud pookřála. Naučila se ovládati své srdce, jak jí vévoda radil. Uzdravena, zatoužila pak po životě. Přišel jí do cesty dr. Horák. Zalíbil se jí. Odstranila Taťánu a stala se jeho snoubenkou. Dokonce byla již znepokojena jeho odklady se sňatkem, začínalo to u ní jako u Taťány, doktor vyčkával. — „Kdyby to tak vévoda věděl! Co by řekl? Měl by o jednu zkušenost více!" řekla si mladá žena, zamykajíc pohlednice do stolu. Ale, což ty chvíle před nezapomenutelným zámečkem? Věřila kdysi, že v něm prožila nejkrásnější den svého života. A byla o tom dodnes přesvědčena.

V tomto rozjímání zastihl ji Dr. Horák. Zahlédla jej z okna, když přecházel náměstí k jejich domu. Porovnávala jej s vévodou. Vévodovi bylo šestadvacet let. Dr. Horák blížil se padesátce. V chůzi si poněkud hověl, hlavu skláněl k pravému rameni, takže se zdálo, jako by se celé tělo v tu stranu sváželo. Ach, plebej nebude nikdy aristokratem! A Horák ještě váhal, ještě se rozmýšlel s ní se oženiti! Zasmála se zlostně: „Domýšlivý hlupáku! Jediný pohled jediného by postačil, abych za ním utekla z tvého náručí!"

Ale když doktor vešel, když se vzpřímil, když jeho krásné oči zahořely při pohledu na vábnou ženu, Otu příjemně zamrazilo. Hezká Horákova ústa se v tu chvíli usmívala, zlatý zub v řadě druhých bílých zablýskl se jako zub dravčí. Ota se znepokojila. Skutečnost, že tamtoho nikdy již neuvidí, skutečnost, že tento také váhá a jeho neodolatelná blízkost nemohla ji zůstaviti lhostejnou.

Doktor postavil se za Otino křeslo a pozdraviv, odmlčel se. Upozornila jej na to, při čemž její oči trochu zlobně, trochu vyzývavě zasvítily. — „Co jste tak zamyšlen?" Usmál se: „Jsem někdy dětinský. Nechám na sebe působiti sen. Zdá se mně, že navštěvuji kraj, který znám jen ze snů, je to pole a přes něj vede stezka. Na stezce se setkávám s lidmi, s nimiž jsem se ve skutečnosti nesešel. Protože se však sen často opakuje, přemýšlím a studuji příčinu. Jest to suggesce? Existuje skutečně někde krajina a lidé z mého snu, volali mne? A kde je hledat?"

Pokrčila rameny. Nezabývala se sny. Její odpověď vyzněla poněkud ironicky: „Rozhodně lépe jest sníti o vysněné krajině a o vysněných lidech, než o krajině a osobách, jež skutečně existují, o nichž však řekneme, že by bývalo lépe, kdybychom je nikdy nepoznali." — „Vy jste věčná pesimistka, Oto," napomenul ji. „A vy jste snílek! Dejte si pozor, snění šeredně klame, já to znám!" odpověděla. Sedl si naproti ní. Rozhovořil se o Ludvíkovi. — „Uchází se o místo v pivovaře knížete X. Zde se neudrží. Ztře-

štěnec! Napřed se měl odstěhovat a pak myslet na ženění. Ale u knížete X... nikoho nezná."

Slyšíc o jihočeském knížeti, bratranci vévody H..., Ota sebou živě pohnula. „Znám se s princem Z..., bratrem knížete, Co myslíte? Dopíši mu, přimluvím se za Ludvíka, ať je se svou Májou šťasten!" nabízela se. Doktora to až překvapilo. Ota byla k štěstí svých bližních spíše lhostejná, kde se v ní to protektorství najednou vzalo? Chtěla si snad doktora zavázati vděčností? K smíchu! Doktor byl sobec, jako ona, Ludvíkův osud neležel mu na srdci. — „Rozmar," řekl si a snoubence odpověděl: „Dělejte, co uznáte za vhodné. Bude-li vaše přímluva co platna, učiníte dva lidi více než šťastné!" — „Ať jsou tedy šťastni, ať jsou tak šťastni, jak my nikdy nebudem. Budou si toho také lépe vážiti," prohlásila Ota, usmívajíc se svým úsměvem sfingy, v němž bylo tentokrát cosi podobného stesku.

A Ota, píšíc po letech princi Z..., psala s pláčem v srdci. Naslouchajíc tomuto pláči, měla pocit šťastné nešťastnice, že ze své nejkrásnější minulosti ještě něco slyší, že se může alespoň dopisem přiblížiti ke koruně velmožů X...

XIII.

Slavný den města Vlach, svátek jejich patrona sv. Jana Nepomuckého, nastal. Byl krásný máj. Pravý to div, v pahorkaté, pošumavské krajině. Bylo vlaho a na zahrádkách rděly se sedmikrásy, ze dvora u pekaře Randy přinesl si kostelník do kostela kytici bezu. Strom stál pod oknem pekárny, brzy rozkvetl. Na ulici a na náměstí bylo nastláno zelené rákosí, okna byla vyzdobena a osvětlena jako o Vzkříšení. Od rána přicházela procesí z vesnic a kostel plnil se drůžičkami. Dostavili se též poutníci z Chodska, Klatovska a z Plzeňska. Kramáři vyložili své zboží, a žebráci obléhali kostely.

V předvečer svátku vypáliti měšťané ohňostroj. V kostele zpívány slavnostní nešpory. Po nich následoval průvod ke kapličce u zádušního rybníka. Nebe bylo plné hvězd. Děti měly perný den. Nevěděly kam dřív. Hudebníci procházeli městem, vyhrávali na náměstí, byla vypálena svatojánská koruna a zvony hlaholily. Kam dřív? Toho večera bylo i žebrákům dobře. Dostali dosti almužny a také něco lepšího k snědku. Teprve pozdě v noci stichlo městečko pod Zelenou Horou.

Den svátku začínal opět drůžicemi, květinami a sluncem. Ráno byla zpívaná mše bez hudby, v jedenáct hodin slavnostní kázání a obřad, jehož se zúčastnilo všechno kněžstvo a na kůru zpěváci s hudebníky. Svatojánský oktáv byl nejnamáhavější dobou pro ředitele Prokeše. Oddechl si, když vyzvánělo poledne. V kostele nebylo pro dým viděti, okna se otřásala fanfárami, těžko se dýchalo pod mohutnou klenbou. Venku kvetl máj. Každá

střecha pod azurovou oblohou jakoby omládla, zjasnila se a věže chrámů jakoby povyrostly. Po slavnosti rozcházeli se obyvatelé domů a zasedli k slavnostnímu obědu. Odpoledne na požehnání zase tonul barokový kostel v dýmu a světle.

Odpoledne vyšli si Mája Prokešová s Ludvíkem na Lipák. Došli na vrcholek. Trosky bývalé šibenice a hrob popravených zakrýval dřevěný, břečťanem porostlý altán. Kolem voněly modříny. Lesní stromy byly v nejkrásnějším rozkvětu. Pod vrchem zelenala se pole až k horám. Snoubenci byli rozradostněni. Pozítří měli svatbu. Při obědě chemik oznámil, že obdržel místo v knížecím pivováře v X..... a za dva měsíce měl se stěhovati.

„Kde bych si to byla před rokem pomyslila," uvažovala Mája, když s Ludvíkem stanuli na vrchu Lipáku a ohlédli se na město Vlachy. Tulilo se pod Zelenou Horou jako Betlém. Kroky snoubenců ozývaly se dutě. Lipák byl patrně vyhaslá sopka. Na cestě k domovu potkali manžele Trousilovy. Pozdravili se s nimi — leč nezastavili se. V polích zahlédl Ludvík Dr. Horáka. Doktor šel s Otou. Chemik na ně upozornil. Mája byla nucena poděkovati Otě za její přímluvu. Dosud se s ní tváří v tvář nesetkala. Dívala se na ni jako na ženu bez citu, nemohla schvalovati, co Taťáně udělala a mrzelo ji, že jí byl Ludvík vděčností zavázán. Řekla mu to. Vymluvil jí to však: „Ota je zvláštní žena, věř, ona nebude nikdy chtít uplatnit u nás svůj vliv za to, co pro mne učinila. Jistě se přimluvila na žádost Františkovu. A jistě hned zapomněla, co učinila. Ota je příliš dámou, není malicherná. Bohužel, lidé s takovou povahou nemívají srdce." Přes to zůstávala Májina tvář zasmušilá a Ludvík se v duchu usmíval, Tušil, co toho příčina. Mája stále na Otu žárlila. Aby ji usmířil, potěšil ji: „Nemohl bych nikdy takovou ženu milovati. Kdo ji objímá, musí mít pocit, že se z jeho náruče dívá kamsi do oblak." Mája se přemohla a pozdravila Otu, když se s ní setkala.

Ota, hledíc na hezkou, zardělou tvář drobné brunetky, vyslechla její díky s překvapující vlídností. Mája měla sice dojem, že se na ni dívá jako na děvčátko, leč přece jen jí byla povděčna. Ota Máju ujišťovala: „Jsem ráda, že jsem Ludvíkovi a vám mohla něčím posloužiti. Buďte jen v novém domově hodně, hodně šťastna." Podaly si ruce a s úsměvem se rozcházely. Mája netroufala si Otě navzájem blahopřáti. Otina svatba nebyla ještě ustanovena. Mája ohlížela se za zajímavou dvojicí. a chemik ji pozlobil: „Sluší jim to! Což? Ota nezapře divadelní princeznu." Mája však čiperně odpověděla: „Jemu to sluší s ní! Doktor je velmi hezký pán a nejkrásnější jsou jeho oči." A skutečně, když se Ota do těch očí v houstnoucím šeru večerním zadívala, pozapomněla pro ně na ony, jež byly omylem modré. Černé oči Horákovy působily až uhrančivě.

Zbytek večera ztrávili Prokešovic na zahrádce. Bylo vlaho

jako v létě. Seděli a povídali si o příštích, pro ně významných událostech.

Mája Prokešová měla svatbu. Slavila ji v jasné, hezké svatyni před hlavním oltářem, s postříbřenou sochou svatojanskou, mezi štíhlými sloupy. Svatba byla tichá, v nejužším kruhu rodinném. Za svědky byli dr. Horák a učitel Trousil. Mája měla jednoduchý letní kostým žemlové barvy a klobouk se závojem. Malá Dalena šla za družičku. Hostinu Prokešovi nestrojili. Po snídani měli snoubenci umluveno, že pojedou na výlet do blízkých Žinkov a svatební den ztrávili o samotě. Teprve večer u Prokešů měla být večeře.

Někdo však přece přišel na svatbu. Sestra Klára. Zúčastnila se obřadů v kostele a blahopřála nastávající příbuzné se slzami v očích. Z kostela zašli snoubenci se svědky a s rodiči do hostince na snídani. Uplakaná matka nevěstina, upamatujíc se na svoje povinnosti, byla opět pozornou hostitelkou. Její vlhké oči opět se usmívaly. Jen Prokešovi trvalo déle, než se rozpovídal. Měl hlubší povahu, než by kdo byl pod drsnější jeho slupkou tušil. Po snídani zajeli manželé k fotografovi. Odtud rozjeli se na Žinkov. Za odjíždějícími vyhlížela Ota. Svatby se nezúčastnila, nemilovala pohnutlivých scén, nevěstě však poslala darem veliké zrcadlo v bohatém rámci.

Bylo opět slunečno, jako před dvěma dny o svatojanském svátku. Cesta v polích voněla delikátní vůní rozkvetlých ovocných stromů. Žinkovy bylo tiché idylické městečko uprostřed lesů, s pohádkovým zámkem na hrázi rybníka. Na zbytcích rozvalených valů a příkopů rozkládal se pěkný park. Kočár s novomanželi jel rovnou na náměstí. Ludvík objednal v hostinci oběd. Kočí s koňmi měli tu vyčkati do večera. Než byl oběd přichystán, manželé se prošli městem. Po obědě, vystaveni trochu obtěžující pozornosti ženy hostinského, která je znala a věděla, že měli dnes svatbu, vypravili se Ludvík s Májou do zámku. Zařízení žinkovského zámku bylo přepychové, spíše moderní, než starožitné. Několik předmětů, renaissanční skříň s dvouhlavými orly ve výplni, dva veliké obrazy z farního kostela, v ložnici Madona s Ježíškem, obraz na dřevě z patnáctého století, v pracovně Rubensův Faun a Nymfa vhodně zapadaly do přizpůsobeného okolí.

Ze zámku zapadli novomanželé do parku. Kolem třetí hodiny panovalo tu zlatavězelené šero. Slunce svítilo sem korunami listnatých stromů a Májina hedvábná bílá blůza svítila se jako pod vodou. Do poslední chvíle chovali se mladí lidé velice vážně. Sotva však přišli do parku, napadlo jim proběhnout se jako dětem. Honili jeden druhého, házeli po sobě snítky keřů a z parku vyběhli do lesa.

Než se nadáli byl čas jeti domů. „Jak to uteklo!“ divila se Mája. „I ať! Však to nespěje ničemu nemilému vstříc,“ usmál se

Ludvík jemně a dvorně pomohl své ženě do kočáru. Vraceli se trochu unaveni a rádi si odpočinuli. Májina tvář byla schována na jeho rameni, on jí líbal ruce. V lese zpívali ptáci, přebíhali zvědaví zajíci a okna města Vlach zasvítila jim na uvítanou v odlesku zapadajícího slunce. Jen nad Zelenou Horou vyvstával modrý stín mraků. Kočí pobídl koně do klusu. Déšť mohl přijíti dřív, než by se jej kdo nadál.

Když vjížděl kočár do města, Mája se vzchopila. Vzala muže za ruku a tázala se jej: „Jen budeš-li se mnou vždycky spokojen? Budeš mně věrný?“ Porozumněl jí. Vždyť byl doktorovým bratrem a její obava byla odůvodněná. Leč stiskl jí ruku, která v jeho dlani odevzdaně ležela a odpověděl upřímně: „Maťenko, než jsme se zaslíbili, zdálo se mně jednou, že nás dělila propast. Tobě bylo na jejím okraji úzko a já jsem ji přeskočil. Bylo vyhráno. Nebyl to pouhý sen. Jsem ze srdce rád, že jsem se s tebou sešel, a jsem jist, že budeme šťastnějšími, než můj bratr. Naše srdce jsou upřímná, prosta všech tajemství, ano, my budeme šťastni.“

Svatební večeře, opět bez hostů, trvala do desíti hodin. Rodina shromáždila se v pianovém pokoji. Potom však rodiče mladé manžele opustili, Žanda zaujala Májino bývalé místo v kuchyni a Dalena, ve vedlejším pokoji, u maminky a u tatínka, ještě dlouho odříkávala říkánky, jimž se naučila v opatrovně. Mája s Ludvíkem, stojíce ruku v ruce u okna a hledíce do tmy májového večera, naslouchali s úsměvem. Venku tiše pršelo.

XIV.

Zase nastal ve Vlaších veliký den. Jako by se někteří obyvatelé městečka umluvili a společně se stěhovali. Byli to: mladí manželé Horákovi, kteří odjížděli do nového domova na Blatech, vyprovázeni Žandou; Mařka Randová, a Ota Olfová. Mája, loučíc se s rodiči a rodným městem, plakala. Také Ludvík s pohnutím opouštěl pokoj, do nějž před rokem po prvé vstoupil, aby se učil hře na klavír, kde se do své ženy zamiloval, kde, jsa jejím ženichem, přespal bouřlivou zimní noc a kde slavil svatbu. Mařka Randová jela k ovdovělému strýci do Plzně, aby mu vedla domácnost. Ve městě se povídalo, že se po čase smutku za něj provdá.

Ota Olfová chystala se na cestu na Šumavu. Včera obdržela zprávu, že se Taťána vdala. Vzala si továrníka Raula. Byla to msta, neboť Ota byla stále svobodna. Neříkajíc nikomu slova, připravila si Ota zavazadla a ráno před odjezdem doktorovi vzkázala, že jede na cesty. Víc ani slova. Měla již jeho otálení po krk. Doktor se právě strojil, když vzkaz vyslechl. Účinkoval jako výstřel. Porozumněl. Byla uražena a patrně se s ním chtěla rozejíti. Teď! když měl svědomí vzhledem k Taťáně upokojené,

teď, když byl úplně volný! Co však dělat? Bylo mu úzko při pomyšlení, že pozbyde ženu, která se mu ze všech, co měl, nejvíc do srdce zamluvila. — „To se nesmí stát!" šeptal pobledlý a po prvé ve svém životě jednal bez váhání. Sedl a napsal kolegovi psaní, aby jej po dobu, co tu nebude, zastupoval. Dostrojil se a chvátal na dráhu. Přišel v čas, Ještě zjistil, kterým vlakem Ota odjíždí a skočil do vozu bez lístku, neboť vlak, stojící na kolejích, právě odjížděl. Průvodčímu zaplatil lístek na konečnou stanici a vyhlížel, na kterém nádraží Ota vystoupí. Později mu napadlo, aby prošel vlakem. Učinil tak a zastal Otu v kupé druhé třídy, čtoucí noviny.

Tvářila se lhostejně, ačkoli byla velice rozčilena. Chtěla jeti na zámek, pod Boubínem, aby vyléčila obnovením staré rány ránu novou. Jen žena, jíž klíčí v srdci nová láska vedle lásky staré, nezapomenutelné, dovede pochopiti, jaká jsou to muka, muka nerozhodnosti a znechucení, když se snažíme zapomenout a znovu vzpomínati. Ale doktor přišel. Zalichotilo jí to. Přiblížil se k ní pobledlý, s očima planoucíma. Mluvil stísněným hlasem. Smysly zvítězily. — „Kam jedete? Jedu s vámi," prohlásil bez pozdravu, probodávaje ji svými překrásnými, melancholickými zraky. Odvrátila hlavu a hledíc do kraje, odpověděla: „Budu trochu cestovat, na tom není docela nic divného." — „Tak najednou!" zasmál se. „Pojedeme spolu." — „To nemůže být!" „A proč?" vyhrkl drsně. — „Protože jen můj muž měl by k tomu právo," zvedla pyšně hlavu. — „Jsem vaším mužem a na vás teď záleží, kdy chcete, abych jím byl přede všemi!"

Ještě jednou mihla se v její duši vzpomínka na zámek pod Boubínem a na jiné oči. Konec! Zastřela si rukama tvář a po prvé po dlouhém čase odložila přetvářku. Jen když se jí po druhé zeptal: „Budete tedy mou ženou?" zakývala hlavou. Podala mu pravou ruku; leč levá stále zakrývala pohled do její pro něj i po svatbě nevyzpytatelné duše.

Večer se vrátili domů. Sotva ulehli, rozpoutala se bouře. Blesk za bleskem protínal oblohu, ozvěna po horách zvyšovala příšerný rachot, úzkost sídlila v příbytcích těch, kteří nespali. Byla to bouře, jaké nebylo pamětníka. Doktor Horák bouřku zaspal. Ota však vstala a postavila se k oknu. Dívala se na hrůzně krásné divadlo, aniž se zachvěla. Byla jedinou bdící osobou v celém domě. Bdící a vzpomínající.

XV.

A zase prchl rok z kostrbatého vlašského náměstí, z jeho malých, prostých uliček, ze staromódních pokojíčků. Zase se mnoho změnilo. Lidé se rodili, ženili, umírali. Prokešovi dostávali psaní od manželů Horákových. Do roka narodil se Máje syn, leč do týdne zemřel. Byl slaboučký. Ale čas hojí každou ránu. Mladá

paní nemohla jinak, než zapomenouti na své první manželské hoře a důvěřujíc v nové štěstí, protože Ludvík byl k ní nevýslovně hodný, ve společnosti veselé Žándy opět se upokojila. Ponurým písmem zapsal se uplynulý rok v domě Olfových. Po sňatku Oty s doktorem přišla z Vídně zpráva, že Taťána zešílela. Ota s doktorem tajili jeden před druhým své rozechvění. Lidé o nešťastnici říkali: „Nesnesla vědomí, že doktor, jehož měla k zbláznění ráda, náleží před Bohem a před zákonem jiné." U Olfů o Taťáně nemluvili. Starý Olf dokonce si oddechl: „Jaké štěstí, že se ta holka zbláznila, až když se vdala. Byli bychom s ní měli strašná vydání, nevím, kde bych na to bral. Nejsem tak bohat." Ota jej do Vídně doprovázela. Se sestrou se arci nesešla a Raula nenavštívila.

Když se však vrátila z Vídně, byla na ní patrná horečná snaha, býti stále zaměstnána. Začala se obírati doktorovým synkem, stýkala se s Prokešovými, ona jindy uzavřená a zalíbila se jí jejich Dalena. Říkala: „Dalena bude jednou Františkovou ženou." Také domácnosti začala si Ota všímat a jakmile měl doktor volnou chvíli, věnovala se mu. Při tom úzkostlivě dbala, aby byla vždy hezká a vkusně ustrojená.

Doktor byl svou druhou ženou nadšen. Shodovali se ve svých názorech, byli stejně temperamentní, a dovedli si vzájemně vyhověti. Jejich manželství mohlo býti šťastné, kdyby nebylo Taťány, jejíž šílenství vrhalo však strašidelný stín na vše, co je obklopovalo. Nemluvili o ní, leč cítili je mezi sebou. Vtírala se do jejich smíchu, do jejich objetí, vtírala se již pomýšlením, že mezi nimi kdysi žila. Otiny zraky, když byla v manželově náručí nejoddaněji stulena, těkaly jako bludičky, nevydržela dlouho hledět do Horákových očí, smějíc se, že se jí hlava točí.

Doktor byl tentokrát přesvědčen o Otině lásce a její věrnosti. Byla mu skutečně věrna. Jakmile se stala jeho ženou, památky na vévodu zůstaly zamčeny. Zapomínala na starý zámek pod Boubínem a byla do svého muže pobláznëna. Jejich smyslům bylo dobře. Když bloudili do noci po kraji, kolikrát v nečase, bylo jí blaze, když zavěšena jsouc do jeho ramene, byla si jista jeho ochranou. Kolikrát jí i přenesl přes cestu od deště, neb sněhu neschůdnou a jej samého uváděło v nadšení, že fysickou silou přece jen ovládá onu ženu silného ducha, že z ní přece jen učinil ženu jemu oddanou. Žertoval o tom a ona se smála. Její smích zněl v černu noci ozvěnou nepředstíraného štěstí.

Na podzim se Ota cítila matkou. Když to oznámila svému choti, vzhlédl k ní rozradostněn a prohlásil: „Tušil jsem to." A líbaje ji na ústa, zašeptal: „Nyní — nyní mně neutečeš." Usmála se mlčky tím svým zvláštním úsměvem a mlčela. Již mu neuteče. Či přece?

Od toho okamžiku, co hleděla mateřství vstříc, náležela již cele příštím svým povinnostem. Otině povaze scházelo vedení.

Kdyby byla vyrostla v rozumném, spořádaném ovzduší, mohla z ní být žena vzácného charakteru. Takhle všechny její dobré vlastnosti postrádaly jistoty, klíčily, leč nenesly užitku, nemajíce dobré země. Teprve mateřství mohlo ji obroditi. Umiňovala si, že její dítě musí být jinak vychováváno, než byla ona. Mateřství učinilo z ní ženu. Také trochu pýchy a zpupnosti zavířilo tou ušlechtilou hlavou, že místo odvety za její necitelnost k sestře, přichází jí požehnání. Nevyzpytatelný byl tentokrát pravděpodobně víc shovívavým, než spravedlivým.

Ale když nastala noc a muž usnul, Ota, nemohouc spáti, pocítila cosi jako úzkost na vrcholu své pýchy. Zase přešel stín šílené Taťány ztemnělou ložnicí a mladé ženě se srdce sevřelo. Boží mlýny melou zvolna, leč melou jistě. Kdož ví, proč Prozřetelnost otálí. Možná, že vyčkává, aby vinnici zasáhla ve chvíli, kdy by se cítila nejšťastnější. — „Mohu zemřít v okamžiku, kdy se ženě nejbolestněji umírá. Mohu zemřít s vědomím, že tu nechám sirotka. Uteku proti své vůli," mumlala nešťastnice a začala se třást. Začala věřit, že existuje Spravedlnost.

Vzchopila se a vztáhla ruce, jako by hledala oporu. Ale nenalezla by ji, ani kdyby probudila muže. Což by měl tolik moci, aby ji vyrval z náruče smrti, kdyby jí bylo souzeno zemřít? — „Nesmím na to myslit," domlouvala si. Ale jak nemyslet, když stín šílené strašil neúprosně. Ota to nevydržela v peřinách. Vstala a chladila své čelo na okenní tabuli. Venku přestalo pršet. Měsíc se prodral z mračen a ozářil náměstí.

A Spravedlnost skutečně existovala. Otino štěstí a vítězství bylo jen chvilkové. Ota se nedočkala děťátka. Potratila a začala stonat. — Skomírala. — „Doktor Horák nemá se ženami štěstí," začalo se říkat po městě a on sám, vida marnost svého zápasu o milovanou ženu, poklesl na mysli. Vše možné podnikal, aby ji uzdravil. K moři s ní chtěl zajet. Když o tom sestra Klára zaslechla, zaplakala na hrobě své zapomenuté sestry.

Dr. Horák počínal si jako šílený, když Ota, vyhublá, pokašlávající, nechtěla ani slyšet o druhém zájezdu na jih a když mu jednou po prohlídce řekla tím svým bývalým skeptickým způsobem: „Schovej lebku svého zločince, však se mne dočká," doktor chytil se za hlavu a pobíhal po pokoji jako smyslů zbavený. Zaražené, těžkým smutkem zakalené oči mladé trpitelky jej stopovaly: „Muži, vzpamatuj si přece! Místo, abys ty těšil mne, musím já těšit tebe. Ale kde já mám brát tolik síly?" domlouvala mu, zajíkajíc se.

Zastavil se u okna. Opřel čelo o sklo a nehledě na ni, snažil se uklidniti se. Snažil se přivyknouti myšlence, že má ztratit milovanou bytost. Za celá dvě léta jejich soužití nebylo mezi nimi nedorozumění, nezevšedněla mu, byla mu stále nevyhnutelnou, žádoucí. Byla ještě teď sličná onou dojímavou krásou umírající krásky, byla k němu stále pozorna, byla stále duchaplná.

Ještě teď se usmívala nezapomenutelným, záhadným úsměvem, leč pohled jejích očí byl již zakalený. V manželství byla Ota jemná a co víc, zblížila otce se synem. Hošík, tento opravdu ubohý sirotek, vychovávaný u cizích lidí, nalezl v ní dobrou matku. Vodila jej k Prokešovům a tam se stal dítětem. Ota se prohřešila na své sestře; leč život, jaký nyní vedla, učinil ji užitečnou, sprostil ji hříchu. A tato žena, daleko, daleko lepší, než by bývala Taťána, měla mu odejít? Nemožno.

Ohlédl se a upřel k ní oči. — „Odpusť! Mám tě však příliš, příliš rád. A pak — ty se bojíš smrti! Nu což, až přijde čas, půjdeme spolu! Slibuji ti to. Neboj se, nenechám tě odejít samotnu," pravil, poklekaje před ní. Zatajila dech. Byla přesvědčena, že splní, co právě řekl. Byl do ní příliš zamilován. Zoufalství jej zabije. Domlouvati mu, na to již nebylo času. Kostlivec s přesýpacími hodinami stál přede dveřmi. Ota viděla se v zrcadle.

Nechala muže odejít a zůstala na svém místě všecka ustaraná. — „Můj Bože! Co dělat? Co dělat, abych zachránila člověka? Neboť má na světě ještě povinnosti. Má tu dítě, má ještě mnoho let před sebou. Nemám práva žádat, aby mne následoval," jala se uvažovati. Napadlo jí, aby jej prosila. Sama se však tomu nápadu usmála. „Slíbí, ale pak si bude dělat co bude chtít. Podlehne prvnímu dojmu. Ano, my oba podléháme příliš dojmům..." A Ota se zamyslila.

Jeho láska byla nyní jejím celým bohatstvím. A přece to muselo být.

V tu dobu opíralo se májové slunce do oken a ozářilo její hlavu jako aureolou. Ota se rychle rozhodovala. Chtěla Horáka zachránit stůj co stůj. Řekne muži, jehož má ráda poslední pozemskou láskou a s nímž se zakrátko rozloučí navždy, že jej neměla tak ráda, jako jiného muže před ním. Bude lhát svatou lží, aby uchovala člověka jeho povinnostem, aby zemřela opuštěna tím, jenž ji miloval, i tím, jehož kdysi více, než sebe milovala. Doktor jí její přiznání neodpustí. Ale pak jí také nebude následovati. Zůstane na živu.

A Ota nechala stékati slzy ze zapadlých očí, tiskla sepjaté ruce v klín a šeptala: „Budu opuštěna, budu zapomenuta. Staniž se spravedlnosti zadost!"

XVI.

Ota se rozhodla a neotálela. Bylo to o Božím Těle. Doktor vrátil se ze svých návštěv a manželé poobědvali. Ota se do jídla nutila, věděla, že to muži působí radost. Chtěla jej ještě jednou vidět spokojeného. Po jídle jej požádala, aby zahrál na piano. Hrál dosti obstojně a vybral směs z Hoffmannových povídek. Po prvních akkordech Ota sebou nervosně pohnula. V je-

jích vzpomínkách vynořila se Isabelina alej ve Františkových Lázních. Zavřela oči a oddychla si. Minulost dodávala jí síly. Když tóny zmlkly, zavolala na muže: „Pojď sem!“ Přiběhl polekán. Její hlas zněl nepřirozeně. Konejšila jej: „Ještě neumírám, ale povíme si něco, co bych s sebou nerada odnášela jako tajemství. Dost dlouho mne obtěžovalo za živa.“ Sedl si naproti ní, znepokojen. Svraštila obočí, jako by úsilovně přemýšlela, jakoby se současně na něco mrzela. Teprve po chvíli ticha, hledíc ven na bývalé popraviště v modravé dáli, jala se hovořiti: „Příteli, něco mně slíbíš. Až zemru, nepochováš mne zde vedle své první ženy. Nebudu se mezi vás vtírat po smrti, jako jsem se vetřela za živa. Po smrti již nechci nikomu překážeti, tím méně tvé první, hodné ženě. Pochováš mne v X..., je to vesnice pod Boubínem, skoro v sousedství zámku vévody H.... Tam jsem kdysi prožila nejšťastnější den svého života, tam chci spát. Rozumíš mně?“

Domluvila. Otočila se k němu vážná, neúprosná. Byl bledší, nežli ona. — „Oto, co to povídáš?“ zašeptal. — „Pravdu,“ odvětila pevně a otevřela zásuvku známého stolku. Rozložila před ním známé pohlednice z Františkových Lázní. Upozornila jej na fotografii vévodova zámku a ukázala mu jeho znak. Načež žádala: „Tohle vše mně dáš do rakve. Po mé smrti byste to třeba pohodili a to by mne bolelo. Jsou to moje nejsvětější relikvie. Nehněvej se, ale před tebou sešla jsem se s člověkem, jehož jsem milovala tak, jak již nikoho, ani tebe ne. Byl to vévoda H... Bohužel, nebo bohudíky! — kdož ví, ale on mne neměl rád. Nemilujeme vždycky proto, abychom byli navzájem milováni. Opětovaná láska není vždy láskou, na niž se nezapomíná!“

Doktor vstal: „Oto, ty jsi mně tedy v manželství byla myšlenkami nevěrna? Tedy jsem se nemýlil, když jsem tě nazýval sfingou. Ale proč jsi o mne usilovala? Proč jsi mne Taťáně brala?“ jal se vyčítati. Jeho pohled byl bolestný a potupný zároveň. Leč ona nepovolila. Ačkoli se její srdce zmítalo bolestí, jak si je sama, aby bez výčitek svědomí umírala, rozdírala a jak jí jeho vzpomínka na Taťánu pobouřila, zůstala silna. — „Nebudu přece žárlit na šílenou! Nebudu žárlit, když se nechám pohřbít na panství vévodově,“ dodávala si odvahy. Poté, jakoby sobě na omluvu, jala se mu domlouvati. — „Dokud jsem byla zdráva a života schopna, podařilo se mně u tebe na nemožnost pozapomenouti. Byl jsi mně milý, žádoucí, bylo mně u tebe hezky. Byl jsi mně dosažitelný. Chtěla jsem tě za každou cenu, třeba přes rozum, přes srdce vlastní sestry. Uznej přec, nebyla to maličkost. Byli jsme oba šťastni dvě krásná léta. Nebyla jsem ti tedy nevěrna, jak mně vyčítáš. Těšila jsem se na naše dítě a s děckem v náručí byla bych zapomněla docela. Leč mělo to být jinak. Zasloužila jsem odvety za svoji necitelnost a oči se mně otevřely. Na kraji hrobu vidím dál, než jindy, vidím jinak, než

ty. Vidím vše jiné. Měla jsem tě nechat Taťáně. Ona bez tebe nemohla být živa, kdežto já — já bych byla odvykla. Měla jsem zůstat svobodna. Měla jsem vévodu příliš ráda. Kdyby on byl dnes na tvém místě, řekla bych mu, aby mne na věčnost následoval. Tobě to říci nemohu."

Vyslechl tajemství jejího srdce s hlavou skloněnou. Když ji konečně zvedl, jeho obličej vypadal jako po nemoci: „Stalo se mně po zásluze. Přišla jsi, abys mne ztrestala za to, že jsem před tebou dvě hodné ženy a třetí nešťastnici k smrti zarmoutil. Pravda, upozornila jsi mne kdysi, že máš minulost, neměl jsem vzpomínky ženy podceňovati. Nemám ti co vyčítati — ale přece, přece — Oto, proč jsi alespoň nemlčela? Jak jsi jen mohla vysloviti, že tvoje srdce a duše náležely jedinému člověku, když já to nebyl?"

„Byly ti tedy ničím chvíle našeho štěstí?" zavzlykala.

„Mně byly vším, tobě však nebyly tím, čím je ti tenhle erbovaný střípek a kousek pomalovaného papíru," žaloval hořce. — „Odpusť," povzdychla. Pokrčil rameny: „Co dělat? Zasloužil jsem si dnešek za včerejšek." Načež slíbil: „Udělám vše, jak si přeješ!"

„Dobře! To jsem chtěla slyšet. Ale ještě něco mně slib. Budeš vždy tak rozumný, i když bys snad po čase přišel k náhledu, že jsi dnešek přece jen špatně pochopil? Nebudeš se proto příliš trápit?" prosila jej.

„Ó, já jsem dnešek až příliš dobře pochopil, lépe než včerejšek. Měla jsi mne ráda, ale byly to smysly, kdežto tamtomu náleželo tvé srdce, duše, tamtomu náležela věčnost," odbyl ji. Dlouho se již nezdržoval. — „Nepřekážím ti? Chtěla bys býti sama?" zeptal se po chvíli ticha. Trhlo jí to rtoma, jako v pláči, leč nemohla již zpět. Vzpamatovala se. — „Odejdi, ale vrať se ke mně alespoň jako přítel." Podali si ruce a rozešli se. Odcházel o několik let zestárlý. Zklamáním člověk stárne. Zahleděla se na dveře, za nimiž zmizel a zašeptala: „Vévodo, vévodo, víte-li, že máte z nás tří nejvíc na svědomí?"

Rozčilení důvěrné rozmluvy Otě dodalo. Druhý den musila ležet a již nepovstala. K chvále doktorově dlužno přiznati, že ji ošetřoval stejně pečlivě jako dříve, ale Ota přece jen vycítila, že ochladl, že k ní chová hlubokou hořkost. Uvěřil jejím slovům a nemohl jí odpustiti. Než nadešel svátek sv. Jakuba, ve Vlaších zasvěcená pouť, Ota dokonala. Doktor pohřbil ji na vesnickém hřbitově pod Boubínem a vrátil se duševně zničen. Nikoho, ani své dítě nechtěl viděti. Přišli k němu Ludvík s Májou, přijeli na pouť, zúčastnili se pohřbu, leč pohled na mladou ženu, která byla opět v naději, způsobil v doktorově srdci stero utrpení. Vzpomínal na zmařené mateřství Otino, na její umírání, jež následovalo a vzpomínal stále jejího doznání.

Doktor pobíhal několik dní po krajině jako beze smyslů;

Utíkal stopám své ženy. Ale kam jít, kde ona nebyla? Cestou k Milči vynořila se mu vždy ve vzpomínce na jich společnou ranní vyjížďku po osudném maškarním plesu. Cestou k Lipáku viděl ji, jak podává švagrové Máji dva dny před jejím sňatkem v podvečer sv. Jana ruku a přeje jí, aby byla šťastna. Všude, všude ji viděl, elegantní, ztepilou, krásnou. A odevšad zaléhal k němu její smích, zdánlivě šťastný, když ji z jejich pozdních toulek přenášel v ošklivém počasí přes neschůdnou cestu. A doma! V každém jejím šatě zůstalo trochu vychládavajícího tepla z jejího těla, z toho kořílku pila, zde na tom místě u stolu sedávala, zde u piana leží otevřené Gounodovo Ave, jež si naposledy týden před smrtí nechala od něho zahrát, zde je album s jejími fotografiemi. Ale ona — kde je ona? Prázdná byla její židle u okna, osiřely její noty, nikdy se neotevrou dveře, aby jimi vstoupila, na žádné pěšině, co jich svět chová, ji již nepotká. — „A neměla mne tak ráda, jako onoho muže přede mnou, a snad mne neměla vůbec ráda!" vzlykal ten otrlý, kdysi požitkářský, vypočítavý lékař, když s jejími fotografiemi v ordinačním pokoji před lebkou odsouzencovou osaměl.

Jeho hoře bylo by trvalo velmi dlouho. Pomalu, příliš pomalu vracel se do vyježděných kolejí a kdož ví, co by byl z beznadějnosti přece jen neudělal, kdyby nebyla vypukla válka.

Za tři neděle po Otině pohřbu nastal osudný den 26. července 1914. — „Půjdu do pole! Ve vřavě válečné, mezi cizími lidmi, mezi raněnými a umírajícími, mezi trpícími, v jiném kraji spíše snad zapomenu," řekl si. Bylo tu však dítě. Byl tu ubohý sirotek, svými nejbližšími opuštěný, syn paní Kristýny. Kam s ním? — „Poradím se se sestrou Klárou," napadlo mu. Od pohřbu Oty, kdy mu řeholnice přišla projeviti soustrast, s ní nemluvil. Ale ona, jeptiška, vzor pokory a skromnosti jistě mu nebude míti za zlé, že ji sotva poděkoval. Jistě, že jej přijme jako nešťastného, její rady potřebného švagra.

Po letech stanuli sobě tváří v tvář. Její obličej byl pobledlý, leč pohled klidný. Nepodali si ruku, doktor jen se hluboce uklonil a přijal mu nabízenou židli. Seděl na témže místě, na téže židli, jako před lety šílená Taťána. Sestra Klára si na to vzpomněla. Opět to byla ona, která musila první promluviti: „Odjíždíte tedy do pole? Je vám asi smutno, opustit hroby a dítě?" Zavrtěl hlavou. Jeho odpověď vyzněla apaticky: „Nikoli. Odjíždím naopak rád. Přijdu alespoň na jiné myšlenky a to potřebuji." — „Pravda, potkala vás krutá rána, jenom Bůh může vás potěšiti. Ale máte ještě dítě," připomenula mu.

„K vůli dítěti jsem vás navštívil, sestro," vpadl jí do řeči. — „Fanouše bych nerad nechal u Olfů. Sestro, poraďte, kam s ním?" — Pokrčila rameny: „Zde je dobrá rada skutečně drahá. Do pensionátu jest ještě malý. Leda — —" Vzchopila se jata náhlým nápadem: „Ano, nechte jej tam, kde bývá nejradši, u Prokešů.

Budete na něj platit a oni neodmítnou. Tam bude v dobrých rukou, tam za něj ručím."

„Ale, vždyť je jich tam teď tolik. Paní Mája přijela, Ludvík jest též odveden," namítal doktor. Leč sestra Klára byla přesvědčena, že se Fanouše Prokešovic ujmou. Poděkoval jí. — „Věděl jsem, že mne neopustíte. Byla jste a zůstala jste Andělem Strážným naší rodiny." Odmítala jeho pochvalu: „Dělám, co jest mojí povinností, vždyť jsme příbuzní," řekla skromně.

Hleděl před sebe opět v myšlenky pohroužen: „Bohužel! Kristýna mně neměla odejíti, nebyl bych to dopracoval k těmhle koncům, nebyl bych došel k té trpké zkušenosti, jakou mám dnes," promlouval jako ze snu, načež, rozhodnut, doložil: „Něco vám svěřím, ctihodná sestro. Moje druhá žena byla mně nejdražší ženou na světě. Nevěděl jsem před ní, co je to láska a po ní žádná nebude následovati. Ale před smrtí mně svěřila, že lhala. Přiznala se, že měla ráda jiného. Ó, to bylo probuzení! To byla odveta za to, jak jsem zapomněl na Kristýnu, která měla v mysli a v srdci jenom mne." Zaťal pěsti u skrání a zůstal tak chvíli s očima upřenýma do země.

Oči sestry Kláry potáhly se šedivinou. Bylo jí líto muže, bylo jí líto zapomenuté sestry a kdož ví, snad i v jejím srdci zatrnulo pomyšlení, takhle že ji nikdo neměl rád. Leč přemohla se. Přiblížila se k nešťastníkovi, dotkla se jej a se srdcervoucím úsměvem promlouvala: „Také já vám něco svěřím, mám pro vás vzkaz od té, jíž vyčítáte, že vás zklamala. Vím, co jste jí na její žádost vložil do rakve. Vím, proč se tak stalo. Paní Ota mně psala před smrtí psaní. Důvěřovala mně. Vy prý jste jí jednou o mně vypravoval. Vím, proč se nechala pochovati na panství vévody H... Stalo se tak proto, aby vás zachránila. Paní Ota nemluvila pravdu, když vám říkala, že je ještě někdo jiný, kdo v jejím srdci více znamená než její muž. Paní Ota lhala. Neboť, kdyby byla přiznala, jak těžko se s vámi loučí, zda byste ji byl nechal odejít samotnu? Zda byste nebyl zapomněl na Fanouše? A to nesmělo být. Zeslabila vaše zoufalství, nahrazujíc je hořkostí. Otrávila vás, ale po každém jedu se neumírá. Važte si jí. Mýlili jsme se v ní všichni. Neznesvěťte její památku výbuchem nového hoře."

Vyslechl ji jako zkamenělý. — „Je-li pravdou, co mně povídáte, pak to byla veliká žena," zašeptal. — „Proč by to nebyla pravda? Což umírající lhou?" napomínala jej řeholnice. Vzhlédl k ní jako v extasi. — „Máte pravdu, Ota lhala, ale mně, nikoli vám," zajíkal se bolestnou radostí. Nechala jej chvíli, aby se upokojil. Poté vstal a slíbil jí: „Ota netrpěla nadarmo. Budu mužem. A konečně, měla-li někoho přede mnou přece ráda, nebudu žárlit na minulost a budu jí přáti odpočinku v zemi, která jí byla milá. Vždyť šla do ní s mým snubním prstenem. A já jsem jí jej chtěl s prstu sejmouti, když jsem jí dával pod hlavu

upomínky na jiného!" vyčítal si. — „Jen věřte, že jste byl její poslední láskou," ujišťovala Klára.

Konečně si uvědomil, kdo mu tohle vše povídá. Že to jest žena, která, jím zrazena, odešla do kláštera. Vztáhl k ní ruce: „Ctihodná sestro, děkuji, děkuji vám za to, že, ačkoli jste sestrou naší ubohé, mnou nevděčně zapomínané Kristýny, přece jste vzala Otu ve svoji ochranu a ospravedlnila ji. Děkuji vám, Kláro," řekl dojat.

„Mýlíte se, činila jsem, co bylo mou povinností," odpírala po druhé a odepnuvši od pasu malý růženec, podávala mu jej se slovy: „Kdyby žila Kristýna, nebo paní Ota a vy jste od nich odcházel, jako nyní, do pole, jistě by vám daly nějaký talisman, aby vás chránil ode všeho zlého. Vezměte tedy, když ony nemohou, ode mne tento růženec. Křížek lze otevříti. Uvnitř jsou vlasy Kristýnčiny. Můžete k nim přiložiti též památku na paní Otu," Domluvila. Sklopil hlavu: „Neustřihl jsem si Otiných vlasů na památku, byl jsem tenkrát příliš, příliš roztrpčen," řekl smutně. Ale jeptiška věděla radu: „Zajeďte k jejímu hrobu a vložte do křížku trochu hlíny." — „Děkuji, poslechnu vás," oddechl si skutečně potěšen a růženec schoval. — „Růženec bude mně upomínkou na vás," doložil srdečně. Zamyslila se. Darovala mu kříž, na němž se modlila za Kristýnu, za Otu i za Taťánu: „A nyní se budu modlit za tebe, ty nešťastný člověče, aby tě Bůh pro hocha zachoval!", myslila si v duchu.

Doprovodila doktora k Prokešovům. Nebylo ani zapotřebí, aby se přimlouvala, u ředitelů slíbili bez zdráhání, že se o sirotka budou starat jako o vlastního. Odjížděl upokojen. Odjížděl s bolestnou radostí v srdci, kterou mu způsobil Otin posmrtný vzkaz. Měla jej tedy přec ráda. A do pole provázely jej její všechny fotografie, i špetka hlíny z hrobu, uložená vedle vlasů Kristýniných.

XVII.

Co ještě říci o našich šťastných-nešťastných z městečka pod Zelenou Horou? Válka mnohé z nich dosti zkrušila, mnohé i zničila. V pahorkovitém, neúrodném kraji bylo dosti hladu a bylo dost lidí, kteří odešli, aby se více nevrátili. Dr. Horák byl mezi nimi. Nezemřel, ale jako italský zajatec zůstal již v cizině a Fanouš měl se za ním, až by dospěl, odebrati. Pravděpodobně neobejde bez Daleny. Doktor zůstal svoboden a oddal se zcela svému zaměstnání.

Jeho bratr Ludvík vrátil se na své místo chemika v ...ském pivovaře, ale již jako sládek a jsou s Májou nejšťastnějšími manželi. Žanda stala se industriální učitelkou, zůstala ve svém rodišti a byla důvěrnou přítelkyní ženy svého kolegy, učitelové Trousilové. Sestra Klára je stále v zelenohorském klášteře na-

blízku hrobu sestry Kristýny. Taťána zemřela. Markéta s otcem prodali dům a odstěhovali se do Vídně. Markéta stala se třetí ženou továrníka Raula.

A Otín hrob? Propadá se na vesnickém hřbitůvku pod Boubínem a zarůstá velkolistým břečťanem. Uprostřed rozmáhá se keř planých růží. Navštěvují jej motýlci a občas divoké hrdličky přeletí do lesa s věžičky starého zámku nad zapomenutým hrobem.

František Bohuslav Děrda:

Královna máje.

Májovým večerem
až zavoní vlahá zem
a zvonů hlas
plný vroucnosti a něhy,
jak moře
až naplní vesmíru břehy
a na vše strany přetékati bude,
ó, lidé,
opusťte na chvíli
radosti a strasti žití svého chudé
a vejděte v chrám,
ozářený ku slavnosti
májové pobožnosti.

Večerů těchto
chrám září světel jasný,
tak nádherný je a tak krásný!
Se všech stran voní růže a lilie
a vprostřed krásy té,
Královně Máje
trůn ze samých růží svitý je.

Michal Navrátil:

Čechové v Itálii.

(Dokončení.)

Přibyslav, děkan u sv. Víta v Praze. Syn rytíře Markvarta z Pořešína. Stal se r. 1380 děkanem kapituly sv.-Vítské. Děkanství bylo mu uděleno kard. legátem Pileem ve jménu papeže, když se nacházel na studiích právnických v Padově. (Tomek III. 169, Podlaha.)

Rasch z Aschenfeldu Jan ThDr., kanovník vyšehradský. * se v Ústí nad Lab. R. 1641 dlel v Římě, kde dosáhl doktorátu. R. 1646 stal se proboštem u sv. Víta. (Podlaha.)

Reyl Fr. ThDr., kanovník v Kr. Hradci. * 20. února 1865 v Josefově. Napsal Papež Lev XIII. (Obnova 1902, č. 9.)

Rezek Fabian, kanovník olomúcký. * ve Strakonicích. R. 1593 odejel do Říma prosit za svěcení kněží kališných a netrvalo dlouho po odjezdu jeho a již měli konsistoriáni zprávu, že tam v jich jméně o více jiných věcí jedná, než od nich zmocněn byl a že tam prospěchy pro sebe vyhledává, aby totiž dosáhl nějakých výhodných hodností, i odhodlali se 19. června k zaslání spisu k Klementovi VIII., kterým na to upozorňovali, a při tom jeho chování, co se týkalo někdejšího jeho podporování kněží ženatých a nemajících vysvědčení než od úřadů protestantských, při tom žádost svou v příčině čekanců jejich od arcibiskupa pražského připamatovávali. Rezek ke dni 1. září obeslán byv před 5 kardinálů, zastávajících úřad nejv. inkvisitorů kacířství, před nimi a v přítomnosti četných osob na kolenou kleče, učinil ve jménu svém a vší konsistoře i duchovenstva pod obojí nejen vyznání ono, které mu bylo uloženo, nýbrž také obecnější odvolání všech bludů husitských, a přijal za to pro svou osobu rozhřešení z kacířství a navrácení způsobilosti ke všem výkonům úřadu kněžského i k dosažení beneficií duchovních. Dostalo se mu kanovnictví v Olomouci. Bullou papežskou 21. října 1593 dáno rozhřešení též oněm duchovním, kteří 29. srpna 1592 podepsali listinu, jíž slibují státi v poslušenství papeže a arcibiskupa pražského. Rezek vrátil se z Říma do Prahy na začátku r. 1594. Poněvadž v Římě nezachoval meze plnomocenství sobě daného, konsistoř po jeho navrácení k němu se neznala. (Tomek XII., Podlaha.)

Richter Benedikt, O. S. B., v Rajhradě. * 11. listopadu 1791 v Příboře. Cestoval po Italii a přišel do Říma. Navštívil klášter benediktínský na Montecassino. (Schwamberger.)

Rodler Ad., kanovník v Budějovicích. * 4. dubna 1843 v Litoradticích, † 31. pros. 1912. Byl pap. prelátem.

Roháček Fabián, kanovník v Brně. * 1843. Byl pap. prelátem. (Podlaha.)

Roškot Jan Křt., kapitulní děkan karlštejnský. * 21. června 1832 v Dobrošovicích u Sedlčan, † 22. února 1905 v Sedlčanech. Napsal Obraz staropohanské, t. j. řecké a římské společnosti před Kristem Pánem 1877. (Nový č. sněm.)

Roudnický Alois, katecheta na Žižkově. * 20. ledna 1876 v Jestřábí Lhotě. Studoval bohosloví v Římě.

Rudowský Vavřinec, děkan ve Vel. Mezeříčí. Napsal „Historia barbarica, sive irouptiones barbarorum in Germaniam, Galliam et Italiam Attila duce." Žil kol. r. 1661. (Schwamberger.)

Řehák Kar. Lev ThDr., farář u sv. Havla v Praze. * 5. list. 1843 v Sovenicích u Mn. Hradiště. Napsal Z Ankony do Říma (Blahov. 1881), a Hospice německý i český v Římě. Úryvek z cesty do Italie (Blahov. 1881). Vydal „Pouť Slovanů do Říma" (Otto 1881).

Řehoř, kněz ve Stříbře. R. 1505 zůstal dlužen 19 kop k obci, jak sou ho založili na kněžství, když měl do Vlach jíti.

Říha Martin Jos. ThDr., biskup v Budějovicích. * 11. list. 1839 ve Voslavi, † 7. února 1907 v Budějovicích. Byl domácím prelátem papeže Lva XIII., trůnním asistentem a římským hrabětem. (Nový č. sněm.)

Říhánek Jan, ředitel arc. semináře v Praze. * 11. ledna 1863 v Doubravce. Studoval bohosloví jako chovanec české koleje v Římě, vysvěcen 1887. Papežský komoří. (Podlaha.)

Sasinek Fr., býv. prof. dogmatiky v B. Bystřici. * 11. pros. 1830 v Skalici (Nitr. stol.), † 1914 v Algersdorfu v Štyrsku. Napsal Leoni XIII. (Vlast IV.) (Podlaha.)

de Sclessin Tomáš Cornelius, křižovník, probošt na Hoře sv. Hypolita od r. 1653. Podal proti velmistru řádu hr. Waldšteinovi žalobu u papeže Klimenta X. v tom smyslu, že Waldštein není platně velmistrem a že hodnost ta patří jenom Sclessinovi. Bullou Klimenta X. ze dne 27. února 1673 byl pověřen gen. vikář pražský Pfalz von Ostritz, by věc tu vyšetřil. (Marat.)

Scribonius z Horšova Jindřich JUDr., probošt na hradě pražském. * 1510 až 1520 v Horšově Týně. R. 1546 byl v Passově preceptorem mladých pánů z Plavna, s nimiž navštívil Italii, kde byl povýšen na JUDra. (Rieger.)

Sedlák Jan N., děkan kapituly u sv. Víta, světící biskup v Praze. * 9. dubna 1854 v Tajanově u Klatov. Napsal „Lev XIII., jubilár nejslavnější" a „Pius X. a jeho první okružní list". (1904.) Měl řeč r. 1902 o jubileu Sv. Otce. (Navrátil, Nový český sněm.)

Semenec Fr. Přeložil stať O znova vystavění kostela sv. Pavla v Římě od Aug Milde. (Č. katol. duch. 1843.)

Scharworth Florian ThC., kanovník u sv. Víta. * 2. června 1844 ve Fridlandě, † na ostrově Capri 28. dubna r. 1904, kde též pochován. (Hilbert, Podlaha.)

Schleinicz Arnošt, doctor decretorum, administrátor arcibiskupství pražského. † 6. února 1548. Studoval v Bononii. (Podlaha, Schwamberger.)

Schleinicz baron Maxmilian Rud., biskup v Litoměřicích. * 1605 v Sluknově. † 13. října 1675. Navštívil Italii a Řím. R. 1656, dne 25. máje od Alexandra VIII. konsekrován za biskupa. (Podlaha, Schwamberger.)

Schmidt Ferd., děkan v Divišově. * 1865 v Litni. Napsal Česká pouť v Římě 1906. (Podlaha.)

Schmied Jos. dr. Rom., kaplan v Karlíně. * 19. března 1882 v Horosicích u Stříbra. Studoval bohosloví v Římě. Posvěcen 1907.

Schoenborn hr. Fr. Dr., kardinál, arcibiskup pražský. * 24. ledna 1844 v Praze, † 25. června 1899 ve Falknově. Studoval bohosloví v Římě a r. 1875 stal se doktorem římským. Měl srdce své rozděleno mezi českou kolej v Římě a Svatovítský dóm. Zásluhy jeho o oba podniky dokazuje i jeho poslední vůle. Chtěl diecési svou připoutati novým poutem k věčnému městu: bohoslovci z českého království měli studovati v Římě. Častými po světě a delším pobytem v Římě nabyl nevšedního vzdělání v oboru umění. (Osvěta 1899.)

Schuster Kar. ThDr., kanovník u sv. Víta. * 11. listopadu 1861 v Bystřici (brněnská diecése), † 19. října 1927. Konal bohoslovecká studia částečně v Římě. Mluvil německy, italsky, francouzsky a anglicky a z řečí těchto do časopisů českých překládal. (Podlaha.)

Schwarzenberg Bedřich kn., kardinál, arcibiskup pražský. * 6. dubna 1809 ve Vídni, † 1885. Navštíviv r. 1841 hroby sv. apoštolů Petra a Pavla, byl ve zvláštní audienci přijat od Řehoře XVI., jmenován apoštolským visitátorem klášterů v Gorici a v Zadru. Ještě několik vykonav cest do Říma, zejména r. 1854 a 1862, kde v jeho bytu podepsána byla adresa oddanosti k papeži od 21 kardinálů a 244 biskupů. Tenkrát byl i jmenován od senátu římského nobilem a měšťanem římským. Byl v Římě i na koncilu r. 1870, když jednalo se o neomylnost papežovu a r. 1878 při volbě Lva XIII. (Rieger.) Vydal v Neapoli r. 1870 latinský anonymní spis proti osobní neomylnosti papeže: De summi pontilicis infallibilitate personali. (Urbánek 1870.)

Schyrleus de Rheita Ant., kapucín, provincie české kazatel a lektor bohosloví. † 1660 v Ravenně u věku 63 let. (Schwamberger.)

Skočdopole Ant. ThDr., profesor bohosloví v Budějovicích. * 2. prosince 1828 v Soběslavi, † 16. ledna 1919. Byl pap. komořím a pap. prelátem, protonotářem. Napsal: Někdejší dům český v Římě a nejnovější kroky, získati býv. jeho nadání Čechům zase. (Čas. katol. duch. 1871.) (Podlaha.)

Skrbenský bar. z Hříště Lev, Dr., kardinál, kníže-arcibiskup pražský. * 12. června 1863 v Hukovicích u N. Jičína. Odebral se do Říma, kdež studoval na academia dei nobili a dosáhl doktorátu. Pětkrát konal cestu do věčného města, zejména o jub. pouti r. 1900. Viz Pícha. (Navrátil, Nový český sněm.)

Slabý Jos., Dr. Ph. a Th., prof. bohosloví v Kr. Hradci. * 26. března 1869 v N. Brodě. Vysvěcen 1893 v Římě. (Podlaha.)

Slavíček Jaroslav, katecheta na Smíchově. * 30. května 1871 ve Vel. Pálči. Referoval z vlašské literatury do Vlasti 1915—16. (Podlaha.)

Smrček Jos. Dr. Th., prof. náb. na reálce na Vinohradech. * 14. ledna 1879 v Třeboni. Napsal „První legáti papežští v Čechách" (Čas. katol. duch. 1909.). (Podlaha.)

Snopek Fr., arc. archivář v Kroměříži. * 25. září 1853 v Kunovicích. Je pap. komořím. (Podlaha.)

Soukup Jan DrTh., děkan kapitulní v Kr. Hradci. * 21. května 1849 v Branné. Je pap. prelátem. (Podlaha.)

Spinčič Vjekoslav, prof. paedagogia v Gorici. Slovinec. * 1848 v Castua. Do Osvěty 1895 napsal „Zápasy Slovanů Přímořských". (Otto.)

Spisz Alex. Dr., profesor bohosloví. Napsal „Podzemský Rím alebo Rimské katakomby".

Sporck Jan Rud. hr., světící biskup v Praze. * 27. března 1696. Dlel v Římě, kde na klementinském kollegiu poslouchal bohosloví. Dne 3. srpna 1722 vyslala ho kapitula pražská do Říma jako řečníka při svatořečení sv. Jana Nep. R. 1729 vysvěcen v Římě za pražského suffragana a biskupa aratského. (Dlabač, Podlaha, Otto.)

Statečný Karel DrTh., profesor bohosloví Husovy fakulty v Praze. * 6. července 1870 v Miskovicích, † 12. srpna 1927. Napsal „Ze studijní cesty po některých universitách v Italii". (Čas. katol. duch. 1909.)

Stejskal Fr. ThDr., univ. profesor v Praze. * 29. listopadu 1866 v Hubálově, † 25. prosince 1924 na Vinohradech. Bohoslovi studoval, jsa alumnem č. koleje, na Propagandě. Byl posvěcen r. 1891 v Římě v Lateráně. Působil v duchovní správě v Boru,

Stráži a Nýdku, v l. 1897—1902 u sv. Trojice a na Vinohradech. Po dvouletém působení na theol. fakultě pražské povolán byl 1904 za vicerektora české kolleje v Římě, kde pobyl 5 let, načež po 4 léta byl adjunktem při bohoslov. fakultě v Praze. R. 1915 jmenován m. profesorem církv. dějin a r. 1917 řádným. V l. 1917—8 a 1922—3 byl děkanem a 1918—9 a 1923—4 proděkanem theol. fakulty. Byl historiografem boh. fakulty. Napsal četné literární práce, obdržel doktorský diplom a česká akademie odměnila jej cenou za spis „Tóma ze Štítného". Redigoval Sborník hist. kroužku. Byl mim. členem komise pro vydávání pramenů českého hnutí náboženského v stol. 14. a 15. Uveřejnil články: Biskup v Ankoně byl pro budoucí časy jmenován arcibiskupem. (Č. katol. duch. 1909.). Nová fakulta práva kan. v Miláně; Zřízení fakulty boh. v Pise; Kněžský seminář v Římě; Výroční medaile papežská, Jak upraveno jest nyní breve papežské, Některé nové názory o vítězném oblouku Konstantinově v Římě, Coemeterium Ostrianum, Kdy přestaly zápasy gladiátorů v Římě, Nově odkryté katakomby v Grottě ferratě, Papežská arch. akademie Římská, Kolikátým papežem je Pius X. (v Čas. katol. duch. 1913.), Theolog. fakulta v Bologni, Benediktinské školy u sv. Anselma v Římě. K šestému století výročí Dante Alighieriho, Nově farní osady v Římě, Kolej kněží pro vystěhovalce italské, Výsada farářů římských, Jmenování v kurii papežské (Čas. Kat. duch. 1915.). Napsal Poutní průvodce po Italii, zvláště v Římě, a modlitby poutníka v jub. roce (1900), Mariánská výstava v Lateráně (Alm. Marián. 1905). (Podlaha.)

Steyer Jan Ludvík, děkan kapituly u sv. Víta. R. 1711 putoval do Říma, kde zřídil oltář sv. Jana Nep. u sv. Isidora. R. 1721 byl v Římě za příčinou dosažení od papeže stolice veřejného uctívání na počest sv. Jana Nep. (Podlaha.)

Straka Cyril Dr., převor a bibliotékář na Strahově. * 19. listopadu 1868 v Milevsku, † 17. září 1927 v Praze. Cestoval po Italii.

Straus Fridrich Dionis, premonstrát v Hradišti u Olomouce, malíř. * 17. února 1660 v Trebau na Moravě. Prelátem vyslán byl do Italie. Navštívil Benátky, Řím a Neapol. V Římě bydlel v kollegiu premonstrátském. Zůstal skoro tři léta ve školách největších mistrů římských. R. 1690 vrátil se do vlasti. (Dlabač.)

Stříž Ant. * 17. ledna 1888, v Bohdalicích. R. 1919 byl alumnem č. koleje v Římě. (Podlaha.)

Suchoradský Ant., katecheta, v Praze, ředitel „Vlasti". * v Podbabě. Konal cesty po Italii a putoval do Říma.

Sušil Fr., profesor bohosloví v Brně. * 10. června 1804 v N. Rousínově, † 1. června 1868 v Brně. S oblibou obíral se básníky

starými, z nichž přeložil některé vybrané kusy pod názvem Anthologie z Ovida, Katulla, Propertia a Musea" a vydal překlad spisu Jos. Flavia „O válce židovské". Přeložil „Spisy sv. Otců apoštolských" a vydal Evangelium sv. Matouše. (Rieger.)

Swatbor, syn Spytihněva II. a Idy. R. 1084 povýšen na důstojenství patriarchy akvilejského. † 23. 2. 1086. (Palacký.)

Svojsík Alois B., kaplan u N. Trojice ve Spálené ulici, cestovatel. * 16. února 1875 na Smíchově, † 3. listopadu 1917 v Praze. R. 1895 cílil k sev. Italii, r. 1896 procestoval Italii od severu až po jižní ostrovy. Napsal „Cesta do Italie". (Výroční zpráva reálky v Žižkově 1904.)

Sychrovský Benignus, ThDr., převor augustiniánů v D. Ročově. * 1. října 1675 v Zbirově. Pro svou nevšední vzdělanost povolán r. 1721 od generála řádu svého do Říma a jmenován jeho asistentem a správcem německých záležitostí řeholních. V Římě strávil 7 let, v kteréž době vyjednával také společně s vyslaným tam světícím biskupem pražským Sporckem při kurii římské o kanonisaci Jana Nep., a přivedl věc po dlouhém jednání a dopisování k místu. Vydal spisy Theologia scholastica augustiana, Soliloquia Augustiniana (připsáno papeži Benediktovi XIV.), Disertatio canonico-moralis de privilegio Leonis X. P. P. Augustinianis olim concesso, an hodiedum existat? (Rieger.)

Symerský Jos. ThDr., kanovník v Olomouci. * 9. ledna 1831 v Hor. Újezdě u Bystřice p. Host., † 15. září 1896. Byl pap. prelátem.

Šebesta Pavel S. V. D., misionář v kongregaci slova Božího v Mödlingu u Vídně. * v Petrovicích na Hlučínsku. — V květnu 1925 vrátil se z ostrova Borneo do Evropy, aby uspořádal svoje oddělení o Pygmey na misionářské výstavě v Římě. Podrobně referoval o své vědecké cestě v Africe na sjezdu ethnologickém v Miláně v září 1925. (Lid. Listy 21. 2. 1926.)

Šelbický Ad. ThDr., kanovník v Litoměřicích. * 23. pros. 1869 v Benešově. Je pap. komořím. (Podlaha.)

Ševčík Fr. Jos., farář ve Vranové Lhotě. * 1865 v Dolní Vsi. Napsal „Sv. Tomáš Akvinský, učitel církevní a ochránce katol. škol."

Ševčík Jan N. * 18. září 1888 v Jaroměřicích u Jevíčka. R. 1908 odebral se na fil. a theol. studia do Říma. (Podlaha.)

Šittler Ed., kanovník na Vyšehradě. * 17. 5. 1864 v Jistebnici.

Škrdle Tomáš, býv. katecheta, zakladatel „Vlasti" v Praze. * 9. září 1853 v Pleši u Kard. Řečice. † 29. list. 1913 v Praze. Cestoval v Italii, byl r. 1888 v Římě a napsal o své pouti článek

„Dvoje prázdniny“ (Vlast XXVIII., XXIX). Uveřejnil staf „Něžný poměr Družstva Vlast k sv. Otci Lvu XIII. (Vlast XIX.). (Podlaha.)

Škorpík Fr. ThDr., farář v Kučerově na Moravě. * 16. října 1814 v Zboři na Jihlavsku, † 17. ledna 1890. Byl pap. komořím. (Podlaha.)

Šob Ferdinand, bohoslovec brněnské diecése. * 1881 v Měříně na Moravě, † 1. dubna 1905. Poslán na studia bohoslovecká do Germanika v Římě. (Podlaha.)

Špelina Petr ThDr., kapitulní děkan v Budějovicích. * 2. června 1830 ve Voseku, † 16. pros. 1897. Byl pap. domácím prelátem. (Podlaha.)

Šrámek Jan Dr., docent sociologie na bohosl. ústavě v Brně, ministr sociální péče. * 11. srpna 1870 v Grygově u Olomouce. Je papežským komořím. (Podlaha.)

Šrůtek Jos. Ant., inf. kanovník arcijáhen v Kr. Hradci. * 2. září 1822 v Náchodě, † 21. června 1902. Byl papež. domácím prelátem. (Podlaha.)

Štulc Václav, probošt na Vyšehradě. * 20. pros. 1814 na Kladně, † 9. srpna 1887. Napsal Kardinála Andrea odjezd z Říma. (Čas. katol. duch. 1864.) Když byl r. 1874 starostou Dědictví sv. Prokopa, zaslány byly vatikánské knihovně všecky spisy dědictvím tím vydané.

Šturm Václav ThDr., jesuita. * 1531 v Horšově Týně, † 27. dubna 1601 v Olomouci. Ferdinand I. poslal 12 českých jinochů mezi nimi Šturma, do Říma, by se tam v kolleji německé důkladně vzdělali. v theologii. Že však nemohli v chudé kolleji německé dostati náležité výživy, přijati jsou do kolleje římské, kdež Ignác Loyola o jich vychování pečoval a většina jich, majíc Šturma v čele, r. 1553 vstoupila do Tovaryšstva Ježíšova. Ztrávil léta zkoušky řeholní pod očima samého Ignáce Loyoly, učinil r. 1556 slib k řádu jesuitskému a vrátil se r. 1558 do Prahy. Ve Vlaších zapomněl namnoze jazyk mateřský. R. 1559 vrátil se do Říma, by se tam důkladně vzdělal v theologii a jiných pastýřských vědomostech, a byv tam povýšen na ThDr., přišel r. 1565 do Prahy. Dvakráte vyslán do Říma, byv tu přítomen 4. a 5. gen. shromáždění řádu svého. Vydal překlad epištoly sv. Augustina k Donatistům. (Rieger.)

Šťastný Vladimír P., prof. č. gymn. v Brně, papež. komoří. * 17. března 1841 v Rudíkově, † 20. srpna 1910. Napsal Mosaika z cest. Na hrobě sv. Petra. Na mši Lva XIII. (Obzor 1889.) (Podlaha.)

Šuľák Jos. ThDr., polní kurát v Bukurešti, poté kurát ve Vídni. † 1887 v Mödlingu. R. 1859 byl v bitvě u Solferina. (Podlaha.)

Šulc Fr. ThDr., prof. bohosloví v Kr. Hradci. * 8. července 1851 v Brdě u N. Paky. Byl papež. komořím. (Podlaha.)

Švec Ot. ThDr., kanovník kapituly u sv. Víta v Praze. * 1888 v Plzni. Studoval bohosloví v Římě, kde dosáhl hodnosti doktorské a byl vysvěcen r. 1912. Byl spolupracovníkem papežské nunciatury od počátku r. 1919. (Našinec 1929.)

Tacheci (Tachezy) Jan, kanovník v Litoměřicích. * 14. února 1763 v Praze, † 31. července 1828 v Litoměřicích. Od něho je překlad: Osvětlený kříž na Zelený čtvrtek v chrámu Vatikánském sv. Petra v Římě (Hromádkovy Vídeňské Listy 1814.). (Rieger.)

Tanner Matěj, jesuita, rektor university v Praze. * 1630. Dvakrát vypraven byl do Říma k volbě generála řádového. (Jireček.)

Theodoricus, kanovník pražský, král. kaplan r. 1275. Od Přemysla Otakara k papeži Řehoři X. poslán. (Podlaha.)

Tippmann Kar., prof. ženského pedagogia v Praze. * 1846 v Jedové Hoře. Vydal Bolzanovy řeči vzdělávací. (Urbánek.)

Tumpach Jos. ThDr., kanovník u sv. Víta v Praze. * 20. prosince 1862 v Oseku u Rokycan, † 20. listopadu 1916. Byl pap. prelátem. Napsal: Dva nedávné projevy papeže Lva XIII. o veřejné činnosti kněžstva (Obrana 1900), Eucharistie v římských katakombách (Eucharistia 1898), Chrámy prvních křesťanů, Basiliky (Method 1900), Jan Křtitel de Rossi (Čas. katol. duch. 1895), Dekret papeže Lva XIII. o řeholních společnostech se sliby prostými (r. 1902), Exkardinace a inkardinace dle nejnovějších dekretův Apoštolské Stolice, Encyklika papežská o učení modernistů (r. 1907), Reorganisace kurie papežské (r. 1908), Vynesení, projevy a rozhodnutí Apošt. stolice o modernismu, Nový studijní a vzdělávací řád bohoslovný v diecési tridentské (r. 1911). (Podlaha, Series.)

Ursmar, rektor kolleje jesuitské v Praze. R. 1558 odjel do Říma za příčinou volení generála řádu. (Tomek XII.)

Vacek Fr. Jar., děkan v Blovicích. * 24. ledna 1806 v Kamenici n. Lipou, † 23. března 1869 v Blovicích. Přeložil ze znělek výbor první od Fr. Petrarky. (Mus. 1838.) (Podlaha.)

Václav, farář u sv. Pavla v Římě. Ačkoliv 40 let v Římě živ byl, pro vlast a národ podržel vždy srdce vřelé, jak z jeho listu nadšeného k Jiřímu Poděbradskému ze dne 20. března 1458 viděti. Fr. Mareš praví (v Mus. 1890, 81): „jest to patrně tentýž Václav, který roku 1363 se svými druhy stříbrný kalich a missal pro kapli sv. Václava v basilice sv. Petra daroval.“ To patrně nemožno. (Český hospic, Mus. 1890.).

Václav kantor, benediktin v Břevnově. R. 1383 obrátil se se svými soudruhy se stížností ku papeži do Říma proti opatu Jindřichovi, který odcizil klášteru mnoho statků. (Tomek III.)

Václav Králík z Buřenic, biskup olomúcký. † 12. září 1416. Byl jmenován od Bonifáce IX. opatem v Kladrubech a za patriarchu Antiochenského povýšen 1397. Přinesl ostatky sv. Longina z Říma kostelu vyšehradskému a vymohl kapitule vyšehradské mnohá privilegia. (Podlaha.)

Václav z Krumlova, doktor práv, děkan pražský. R. 1459 vydal se do Říma a papežem Piem II. jmenován administrátorem arcibiskupství pražského. Byl humanista a nejeden mladý prebendář katolický přišed do Italie za církevním právem odnesl sobě do Čech domů nové formy a názory humanistické. (Tomek IX., Winter, Děje vys. škol 22.)

Vajs Jos. Th. a PhDr., univ. prof. v Praze. * 17. října 1865 v D. Liboci. Studoval filosofii a bohosloví v Římě na fakultě kollegia Urbanova při ústavu de propaganda fide 1885—90, trávil r. 1902—6 na Krku (Veglia) v Přímoří, kde byl duchovním správcem a s biskupem Dr. Mahničem zúčastnil se liter. prací, odnášejících se k potřebám hlaholistů. R. 1905 podnikl studijní cestu do Říma. Navštěvoval častěji ústav sv. Jeronýma v Římě, kde studují kněží chorvatští. Je tajným papežským komořím. Napsal Memoria liturgiae slavicae in dioecesi Auxerensi 1906 a Vesperal Rimsko-slovênski 1907. (Otto.)

Vaněček Fr. X., děkan kapituly vyšehradské. * 1. listopadu 1859 v Horažďovicích. Je papežským komořím. Do Vlasti XIII. napsal Kardinál San Felice. (Nár. album.)

Velich, první probošt pražský. R. 990 se svatým Vojtěchem po prvé cestoval do Říma. Puzen touhou po větším zdokonalení, jak se zdá, po druhém odjezdu sv. Vojtěcha z Čech do Říma též opustil Čechy a vstoupil do kláštera na Montecassině v Italii. Rukopis, který nalezl na Montecassině Bzovio, připisuje se jemu. (Tomek I., Schwamberger.)

Welislaus (Velislav), děkan pražský. Dlel na studiích patrně v Bononii. Milostí papeže Jana jmenován kanovníkem pražským. V dotyčné listině papežské se praví, že v právě církevním i občanském chvalně prospěl. (Podlaha.)

Veselý Jan, děkan v Bošilci. * 25. května 1834 v Liškách. Napsal: Cesta do Neapole (Čech 1874, č. 262.) (Podlaha.)

Veverka Emilian. Přeložil „Kázání nedělní" od Bordorii-ho. (Doucha.)

Vilém z Lestkova, děkan vyšehradský. Byl dvakráte poslán Karlem IV. r. 1359 a 1361 k papeži Innocenci VI. R. 1358 byl nunciem a kollektorem stolice apoštolské v Čechách. (Podlaha.)

Vinařický Kar., kanovník na Vyšehradě. * 24. ledna 1803 ve Slaném, † 3. února 1869 na Vyšehradě. Přeložil Vergilia Marona Spisy básnické a Aeneidu. (Urbánek.)

Vincenc, kanovník pražský. Provázel r. 1158 biskupa pražského Daniele do Italie, když tam táhl s vojskem král Vladislav dobýti Milána. Popsal vše, čeho byl svědkem. Sepsal list, jímž císař Fridrich přijal Milánské na milost. Navštívil města Brescii, Mantovu, Veronu, Cremonu, Modenu, Bolognu. R. 1166 opětně Daniela provázel do Italie, jíž prošel až do Apulie, odkud po jeho smrti roku 1167 do vlasti se navrátil. (Rieger, Podlaha, Tomek I.)

z Vinoře Adam, arcijáhen u sv. Víta v Praze. R. 1587 vydal se na cestu do Říma ve společnosti Jana Bořeně Chlumčanského, Oldřicha Felixe z Lobkovic, Václ. Švihovského a jiných. (Mus. 1871, 95.)

Vlček Jan B., fundatista u sv. Ignáce v Praze. * 27. srpna 1805 v Jičíně, † 6. prosince 1879 v Praze. Napsal „Mythologii čili bájesloví u Řeků a Římanů". (Podlaha.)

Vodička Jos., administrátor ve Vodicách v Istrii. Maturoval 1886 v Jičíně.

Vodička Kar. Št. O. Min. v Praze. * 25. prosince 1862 v Lutotíně (Mor.), † 1905 v Praze. (Podlaha.) Napsal Papež Lev XIII. a Svatý Antonín Paduánský. (Č. bibliografie 1889.)

Vojtěch sv., druhý biskup pražský. * okolo 958 v Libici nad Cidl., † 23. dubna 997 v Hnězdně. Do Verony odebral se s poselstvím českým, kde byl od císaře vlídně přijat, 3. června 983 prstenem a berlou biskupskou obdařen a 29. června od mohučského arcibiskupa Willigisa na biskupa posvěcen. Za pobytu Vojtěchova ve Veroně stalo se bezpochyby, že císař Otto II. mantuánskému biskupovi Gumpoldovi kázal sepsati život sv. Václava nejstarší. R. 989 odhodlal se k cestě do Říma. Papež Jan XVI. dovolil mu opustiti biskupství. Pročež poslav do Čech svou družinu, podržel tři nejdůvěrnější přátele, nejmladšího bratra svého Radima, Velicha, probošta pražského a Radlu, pěstouna svého, s kterými obmýšlel vykonati pouť do Jerusalema. Když o tom zvěděla císařovna Theofanie, tehdáž v Římě meškající, darovala mu na cestu tolik peněz, co mladý Radim jen unésti mohl. Vojtěch však, nechtěje ničeho podržeti pro sebe, rozdal je mezi chudé a nastoupil s průvodčími pouť pěšky. Než opat kláštera na Montecassině, kde se zastavil, zradil ho s úmyslu jeho. Ustanovil se tedy zůstati v zdejším klášteře benediktínském. Rozmrzev se z toho, že ho tam jako biskupa ctíti chtěli, opustil klášter a šel nejprv k basilianům ve Villaluce, potom do Říma do kláštera sv. Alexia na Aventině. Tam s dovolením papežovým přijat jsa, konal všecky nízké služby klášterního noviciátu a 17. dubna 990 složil slib řeholní. Z přátel jeho zbyl u něho toliko bratr Radim.

Národ český těžce nesl jeho nepřítomnosti. R. 992 přišlo do Říma zvláštní poselství české, mezi nímž byl také Radla a v jehož čele stál Strachkvas. Synoda držená, kteréž předsedal papež sám, dala Vojtěchovi rozkaz vrátiti se do biskupství svého, ježto Čechové prý slibují zachovati jemu poslušenství. Vojtěch poslechl a r. 992 vzal s sebou 12 mnichů z kláštera sv. Alexia a Bonifáce z Říma. Založil klášter benediktinů v Břevnově. Vojtěch opustil opětně Prahu a bral se do svého kláštera římského, kde přijat s velkou srdečností a zvolen za převora. Císař Otto III., který přijel do Říma dát se korunovat, přiměl ho k návratu do své diecése a nový papež Řehoř V. uložil mu, by se vrátil do Prahy, nebo by vydal se mezi pohany hlásat víru křesťanskou a k tomu cíli udělil mu hodnost arcibiskupa krajinného. K žádosti císaře Otty Jan Kanaparius, opat kláštera sv. Alexia v Římě, podal r. 999 obšírné popsání jeho života, jež r. 1004 od sv. Bruna, Vojtěchova spolužáka rozmnoženo jest. (Rieger, Podlaha, Šitler, Album sv. Vojtěcha.)

Vondruška Kar. ThDr., farář u sv. Havla v Praze. * 1. února 1859 ve Vyšeticích u Ml. Vožice, † 5. ledna 1918. Napsal Nový codice penale a církev katolická v Italii. (Čas. katol. duch. 1888.)

Vomočil Jos., děkan v Jičíně. * 24. dubna 1865 v Dol. Újezdě. Napsal Z Říma do Neapole. (Obz. 1901.)

Vorlíček Kar., arciděkan v K. Hoře. * 8. července 1844 v N. Brodě. Byl pap. prelátem.

Votka Jan Křt., kněz řádu Jesuitů v Praze. * 25. července 1825 v Lysé nad Lab., † 24. prosince 1899 v Praze. R. 1854 vstoupil v Římě do řádu jesuitského. (Podlaha.)

Vrána Cyril, převor milosrdných bratří v Bratislavě. Studoval v Římě. Byv r. 1903 vysvěcen, dlouhá léta působil v Palestině a Tyrolsku.

Vrátný Kar., římský DrTh., katecheta u Voršilek v Praze. * 13. února 1867 v Hořovicích. Studoval pět let filosofii a bohosloví v Římě v české kolleji. Vysvěcen 1890. Napsal Vzpomínky z prvních let české koleje v Římě (1928), Dvacet pět let české koleje v Římě (Čech 1909, č. 307), Nerýmovaný překlad Dantova Pekla (Med. 1910—11), Dante: Očistec (Vlast 1929 a 1930), Čechy v Božské komedii Dantově (Med. 1911). (Podlaha.)

Vrba Rudolf, kněz církevní, žurnalista a spisovatel v Praze. * 6. října 1860 v Bělé u Bezděze. Napsal Rakouská riviera ve Vlasti X. (Nár. Album.)

Vykydal Jos., farář v Cholině na Moravě. * 26. března 1827 v Bilanech u Kroměříže, † 11. dubna 1894. Byl papež. komořím. (Podlaha.)

Wildmann Fr., farář v Sudoměřicích. * 28. list. 1839 v Johance, † 9. března 1900. Napsal „Dějepisné památky a pověsti v záp. Čechách o cestě sv. Vojtěcha z Říma do Čech". (Vlast I.)

Wilhelm Bonaventura, kněz řádu sv. Františka. Napsal spis „Sv. Antonín Paduánský".

Wünsch Ant., kanovník na Vyšehradě. * 15. července 1864 v Rokycanech. Je papež. komořím. (Podlaha.)

Zapletal Fr. Dr., probošt na Vyšehradě. * 18. července 1861 v Seničce u Litovle. R. 1883 vyslán byl do Říma s prvními chovanci nové české koleje. Studoval ještě v Propagandě. Zůstal pak v Římě 22 let jako vicerektor v české koleji a dobyl si velikých zásluh o její ustavení, právní zřízení, hmotné zabezpečení a výchovu alumnů. Vrátil se též v roce 1919 s kolejí do Říma, aby ji pomohl uvésti do chodu novému vicerektorovi. Napsal České kollegium v Římě (Č. katol. duch. 1890) a Péče sv. Otce, papeže Lva XIII. o české kollegium v Římě (Almanach na oslavu bisk. jubilea Sv. Otce Lva XIII. 1893.). V Sursum 1929 uveřejnil Ze života a pontifikátu Pia XI.

Zapletal Vincenc ThDr., O. Praed., univ. prof. ve Fribourgu ve Švýcařích. * 15. ledna 1867 ve Vilímově (Mor.). R. 1898 podrobil se v Římě obvyklé v dominikánském řádě žkoušce, čímž stal se „mistrem bohovědy". (Podlaha.)

Zátka Jan, katecheta gymn. v J. Hradci, na odp. v Č. Budějovicích. * 26. května 1808 ve Velešíně, † 31. pros. 1881. Napsal „Biblické děje Starého i Nového zákona božího", jež octly se v Římě na Indexu librorum prohibitorum. (Osvěta 1882.)

Zavoral Metoděj ThDr., h. c., opat na Strahově. * 28. srpna 1862 v Neveklově. Napsal Z cesty do Italie (Obráz. Revue 1901.) V Kazateli uveřejnil řadu ukázek ze světových kazatelů italských. Studoval řeči, též italštinu a mnoho cestoval, též v Italii, kterou navštívil asi sedmkráte, posledně 1929. Byl prvním předsedou Instituto della cultura italiana. Jeho přátelské styky s Italy byly odměněny velkodůstojnickým řádem italské koruny.

Zbyněk Zajíc, arcibiskup pražský od r. 1403. † 1411 v Bratislavě. Poslal r. 1408 zprávy o stavu věcí v Čechách papeži Řehořovi XII., žádaje za svolení ku spálení knih. Wiklefových. R. 1409 vypravil posly k papeži Alexandrovi, opatřené prý hojnými dary, po kterých předložil mu, že v království českém, markrabství moravském a v některých jiných zemích srdce mnohých nakažena jsou bludnými artikuly Jana Wiklefa. V čele poselství byl biskup Jaroslav Sareptský. Arc. Zbyněk neměl dosud přízně u dvora papeže Alexandra V., protože byl tak dlouho odporoval přistoupiti k jeho poslušenství. Tomu asi jest přičísti, že odvolání proti němu předsevzaté před rokem od 5. studentů pražských mělo jistý účinek. Jak se zdá, bylo odevzdáno

mistrem z Hradce teprve právě novému papeži Alexandrovi. Papež uložil je k vyřízení jednomu z auditorů svých, jejž zmocnil, aby obeslal arcib. Zbyňka k výslechu. Obsílka tato byla na arcibiskupa vydána 8. prosince 1409, takže se měl osobně postaviti při dvoře papežově. Ale poslové jeho, kteří zatím přišli, obrátili smýšlení papeže a jeho dvoru brzy k jeho prospěchu, takže Alexander V. vydal bullu 20. prosince 1409, kterou odvolav předešlé nařízení proti němu, ukládal arcibiskupovi, by zakázal hlásání bludných artikulů z moci apoštolské, kterou naň k tomu vznášel, aby zapověděl kázání vyjma v kostelích katedrálních, klášterních a farních, aby žádal vydání knih Wiklefových ode všech, kdož by které měli i aby proti všem, kdož by se čemu tomu protivili, nastoupil na prostředky kázně. R. 1410 vynasnažil se Zbyněk hojnými dary nakloniti k sobě dvůr papežský stran Husa. Noví poslové jeho, vypraveni za světícím biskupem Jaroslavem, který vedl jeho věc v Bononii, Zdeněk Dlouhý z Chrasti, kanovník pražský, a dr. Kuneš ze Zvole odevzdali prý veřejně koně a koflíky i prsteny Janu XXIII. a v poctu od arcibiskupa a rovněž prsteny skvostné kardinálům Colonnovi a Orsinovi. Odo de Colonna, když prošla lhůta, ve které se měl Hus stavěti v Bologni, vyhlásil naň klatbu pro nestání v únoru 1411. (Tomek.)

Zeidler baron Jeronym, ThDr., opat strahovský. * 1790 v Jihlavě, † 1. března 1870 v Římě. R. 1869 byl zvolen za gen. opata celého řádu premonstrátského a byl co takový pozván do Říma na koncil, odbývaný r. 1870 ve Vatikánu. Na sněmu tomto přidal se k opposici, kteráž podepsala protest proti prohlášení dogmatu o neomylnosti papežově, nedočkal se však výsledku sněmování, neb zemřel v Římě raněn mrtvicí. Pochován v Košířích. (Rieger.)

Zhánělí Ignát, bisk. konsistorní rada v Brně. * 11. června 1863 v Sebranicích u Boskovic. Cestoval v Italii. Napsal Hlavní chrám Páně v Římě a v Londýně (Škola B. Srdce 1907), Návštěva řím. katakomb (Škola B. Srdce 1908), Z Janova do Marseilly v Č. Květech 1907, Ravenna v Obzoru 1900 a Benátky v Andělu Strážném. Vydal knihu Z cest, roku 1926. (Obč. Nov. 1923, č. 131.) Vypravil se po dvanácté do Italie, kde byl poněprv roku 1886 jako mladičký kněz. Umiňoval si tehdy, že tam bude jezditi každoročně, k čemuž bohužel pro válku nedošlo. R. 1925 byl tam po dvakráte vždy měsíc.

Zhánělí Rud. ThDr., polní superior a přednosta duch. správy při čs. zem. velitelství v Praze. * 14. dubna 1867 v Sebranicích u Boskovic, Procestoval Italii ve společnosti svého bratra Ignáta. Napsal Dětská kázání v Římě. (Anděl Str. 1905.) Je čestným kaplanem basiliky Loretánské. Napsal jubilejní spis o Piu X. (Otto.)

Zima Jan Ev., benediktin v Emauzích v Praze. * 8. prosince 1847 v H. Radechově u Červ. Kostelce. R. 1882-4 byl kaplanem v Animě v Římě, kdež obdržel diplom doktora kanon. práva. (Podlaha.)

Zítek Jan ThDr., prof. reálky v Karlíně. * 14. června 1868 ve Velešíně. † 24. května 1913. Po pilných studiích v Římě byl povolán na theol. fakultu v Praze za adjunkta. Připravoval vydání Kodexu Jana z Jenštejna, za kterýmžto účelem pracoval dvakrát v archivu Vatikánském. Vrátiv se z Říma, bohatý materiál upravoval k tisku. Chystal se vydati „Libellus de fuga saeculi" a „De consideratione ad Urbanum papam VI." (Sborník hist. kroužku XIV.)

Zpovědníci na Špilberku Šturm, P. Baptista, Pavlovič a Vrba skýtali úkoj do duše Silviu Pellicovi a Pietru Maroncellovi a přinášeli jim knihy ke studiu i k četbě. (Netval.)

Zuman Vojtěch, děkan v Chorušicích. * 15. dubna 1792 v Bělé, † 5. února 1873. Byl pap. komořím. (Podlaha.)

Zygmund Tomáš, cisterciák v Zbraslavě. Rodem Čech. Byl výborným hudebníkem. Za příčinou hudby podnikl dvakráte cestu do Říma se slavným skladatelem Myslivečkem, kde se učil u nejlepších umělců. R. 1784 byl duchovním správcem ve Slapech. (Dlabač.)

Žák Vincenc Pavel, farář v Podivíně na Moravě. * 19. ledna 1797 v Úsobě u N. Brodu, † 20. března 1867. R. 1828 jsa úplně mocen vlaštiny, zřízen za zpovědníka a duchovního správce vězňů na Špilberku v Brně tehdá chovaných, jmenovitě také uvězněných karbonářů z Italie, mezi nimiž byl spis. Silvio Pelico, který v spisku Le mie Prigioni v kap. 90, vysvědčuje, jak náležitě kněží moravští jim za zpovědníky přidaní a jmenovitě Žák věděli těžké své úloze dosti učinit a jak vzdělaný a šlechetný muž byl náš Žák. Přeložil „Osvoboděný Jeruzalém". Báseň hrdinská od Torquata Tassa, jejíž 2. a 12. zpěv byl vytištěn v Kroku 1833—34. Mimo to přeložil několik lat. básní z Tibulla (v Mus.) a několik básní Petrarkových v Týdenníku Oheralově roku 1848 s podpisem Junica. (Rieger.)

Žák Fr. T. J. (V. Hradský), prof. náb. na kat. paedagogiu v Praze. * 15. května 1862 na Hvězdě u Police nad Met. Napsal P. Maria v Dantově Božské komedii. (Ve služb. Král. 1911.), Něco o Dantovi. (Čech 1905.). (Podlaha.) Napsal „Sv. Anežka Římská".

Žerovnický Petr, ředitel kůru v Bononii, dominikán. * 1727 17. června v Ml. Boleslavi, † 1787 v Bononii. (Dlabač.)

Žundálek Fr. H., gymn. ředitel v Ružomberku. * 20. září 1871 v Kundraticích (Mor.). Napsal „Antonio Fogazzaro", (Vlast XXVII.), Novější básnictví italské s katolickým rázem (Vlast XXVIII.), Jubil. pouť do Říma, letopisné vzpomínky na pouti č.

katolíků r. 1900. (Cestovní knihovna sv. 1. V Praze 1901.) Upravil Novější básnictví italské s katol. rázem (N. Obz. 1913.).

J. M., kněz církevní. Vydal „Život a působení J. S. Lva XIII. římského papeže“ v Krnově (1887). (Č. Bibliografie 1889.)

Angelus Silesius:

Lásce je vše podrobeno.

Vše Láska ovládá, i Svatá Trojice
ji věrně poslouchá, a věř, že nejvíce.

Cherubinský poutník V. 241.)

Proč Bůh má klid a radost.

Že Bůh je trojjeden, má v sobě slast i klid:
slast skýtá Trojice, klid v Jednotě je skryt.

Cherubinský poutník V. 283.

Přeložil
Alois Lang.

Morituru s:

Trojská prádla.

Hněv velikého Achilla hnal do brány
lid trojský ve zmatku a vyděšený.
Jen Hektor osudem a studem zadržený
chtěl ještě venku cti své dbát a obrany
svých rodných zdí a dítěte a ženy.

A jako horská řeka bystrým poskokem
se slévá zapěněná přes kameny
a blýskne tu a tam jak ocel uhlazený,
tak Achilles teď letmo kvapil k trojským zdem
a v hrsti blýskal oštěp napřažený.

Však jako bystřině se v cestu stavívá
a proti proudu břízu chýlí skála,
tak, k zemi oštěpu hrot obracejíc, stála
tam Trojských naděje a chlouba tesklivá
a srážky s plavým Řekem vyčkávala.

Co třikrát hodě oštěpem by zasáh' cíl,
již Achilles se přiblížil, a plála
mu v očích žádost msty, a ze zřítelnic zdála
se linout tajná moc, a Hektor ucítil,
jak na něj hrůza padá nenadálá.

Již nebyl hrdinou — již byl jen člověkem.
Strach s nejbojácnějším jej srovnal z lidí,
a nedbal, zdali nadšení či výsměch sklidí.
Jak náhlá tma by přikrývala všecku zem —
v té tmě jen život svůj jak hvězdu vidí.

A Achilles již zahlédl jen jeho hřbet.
Snad Priam otec na hradbách se stydí
a Andromacha pláče. Jejich Hektor řídí
jak vylekaný lovci jelen běh svůj vpřed,
vždy vpřed jen, aniž po úkrytu slídí.

Běh zrychlil za ním Achilles; však náhlý strach
měl žahavější bič než pomsty slova,
jež v Achillovy uši mrtvá Patroklova
se ústa zdála šeptati a v útrobách
hněv znova nítit mu a zase znova.

Již třikrát dávné hradby kolem dokola
tak oběhlo dvé hrdin beze slova
a znova blížili se tam, kde mramorová
kryl prádla starých jasanů stín dopola,
a po vodě list spadlý sem tam plová.

Tam trojské ženy kdys, než synů achajských
se lodi přes hluboké modré moře
v jich vypravily kraj a přinesly jim hoře,
prát družně chodívaly. Hovor jich a smích
šum vody provázel, dech míru s nimi tvoře.

Prý někdy člověk, který tonul, v poslední
své jasné chvíli, ke dnu již se noře,
když sladce růžová neb černě rudá zoře
mu věčnost hlásala, všech minulých svých dní
vid spatřil paměti své na obzoře.

Tak v tuto chvíli Hektorovy duše zrak,
když všecky strany života se tměly
a oči jeho k dávným prádlům zaletěly,
shléd' náhle před sebou, kde tměl se smrti mrak,
se duhou klenouti svůj život celý.

V té duze rozlišeny steré vidiny
se jenom jedním zrcadlením chvěly.
Z nich tmavomodré hyacinty zavoněly,
jež trhával zde u prádel, když matčiny
sem služky dítě z jara zaváděly.

Sem vyšel za svou mladou ženou zánovní —
zřel štíhlou od brány, jak roucha máchá;
když spatřila jej, jako dívka panna plachá
se zarděla. On celou bytostí svou v ní
se kochal: Má je, má, ta Andromacha.

A v tutouž chvíli se mu tady zjevila
též nová Priamova krásná snacha,
a viděl Parida, an v bráně mužům tlachá,
jak Helena šla za ním láskou opilá,
a zradu nevidí, již na svých páchá.

Též na něm. Hektor byl by zuby zaskřípal.
Než Achajští sem přišli, kterak sladký
šum vody býval v těchto prádlech! A jak krátký
byl v tuto chvíli život se vším, co mu dal!
Vše minulo a nevrátí se zpátky.

A všecko, co mu ještě život mohl dát,
i to měl ztratit. Viděl teď, jak vrátký
je celý život náš a všecky jeho statky,
a přece měl ten život nevýslovně rád,
byť měl jej žíti v koutě chudé chatky!

A náhle zarputilým chtěním v nechtění
se všecka jeho bytost soustředila.
Ne, nechtěl ještě zemřít. Příliš sladká byla
ta vidina všech věcí minulých, a s ní
se sladkost touhy po budoucnu slila.

Vstříc od prádel mu letíc, nad něj na ručest
se vznesla vlaštovka, jež dřív tam pila.
Ta žila. Jí se duše jeho zachytila
jak proutku, který v dosahu mu jest,
se chytá tonoucího ruka bílá.

To ptáče žíti má, a on již umírat!
I obrátil se proti Smrti čelem
a dočkal Achilla. Pak v rozmáchnutí smělém
vrh' po něm oštěpem. Řek štítem trh' — jak had
hrot zasyčel a po štítu sjel skvělém.

Pak oštěp Achillův jak blesk se vzduchem mih'.
Štít Hektor nastavil, však pod čepelem
ten prask', a ocel Hektorovým projel tělem.
Kde mír kdys vanul před příchodem Achajských,
pad' u prádel, s jich videm v zoru ztmělém.

František Sušil:

Monolog Swatého Augustýna.

Bože lásky, mede sladký,
mléko nad sníh úbělnější,
pokrm jsi jen pro welikė!
Dej mi rychle růsti w tobě,
abych celou touhou duše
mohl tebe požíwati,
žízeň moji ustawičnou
uhas z řeky nebeské!

Manuale XII.

Tábori Róbert:

Poslední sluneční paprsek.

Roku stotisícího po narození Páně událo se, co učenci byli dávno předpovídali: země vystydla. Ale lidé nevymřeli, poněvadž několik tisíc let před tím slavný jeden učenec objevil, kterak lze každou hmotu přetvořit a tedy i tělesnou látku lidskou. Kdo se zimy bál, odebral se na několik dní do říšského ústavu chemického, kdež dle jeho majetkových poměrů udělali z něho dřevěného, uhelného, ocelového nebo železného člověka. Tak už potom snesl zimu. Byli milionáři, kteří se proměnili v zlaté a diamantové lidi.

Ve všech oborech vědy byly v té době obrovské pokroky učiněny. Létadla, dalekohledy na tisíce mil daleko nesoucí a tomu podobné vynálezy byly něčím zcela všedním. Rozumí se, že s vychladnutím země zmizelo také obilí a že třeba je bylo nahrazovat uměle připravovanými pokrmy. Ty však skýtal zhuštěný vzduch. Jak známo, v každinké částičce vzduchu nalézá se na miliony ku podivu drobných, prostým okem neviditelných organismů (ústrojných živočichů), jež za našich dob často bývají příčinou i nemocí. Ale v stotisícím věku přisoudila jim věda vděčnější úlohu: z jedinkého čtverečního kilometru vzduchu při desetitisícovém tlaku vzduchu vytlačili z těch drobných živočichů tolik potravin, kolik celé veliké město potřebovalo k denní své obživě.

S vychladnutím země zmizela i poesie, protože duši její je teplo a sluneční jas. Země však už nezřela zářivých paprsků slunečních. Pravda, měla svoje světlo, elektřinu, jež stačí k živobytí, ale ne k poesii. Jakmile se slunce zemi zpronevěřilo, pominula i různost barev. Protože elektřina ve dne v noci stejně svítila, zmizela představa tmy, neboli černá barva. Vše bylo průzračně bílé: lidé i ledovci, hory i obzor. Kromě bílé barvy pozůstala ještě oranžově žlutá, ostatní však zmizely zároveň s ptáky i motýly, jež zničila zima spíše, než byla vynalezena přeměna hmoty.

Novým a novým skládáním se ledových vrstev vzrostly také obrovskou měrou staré světové ledovce. Mont Cenis byl už 1000 kilometrů vysoký, Davalagiri dokonce 25.000 km. Ale všecky předčil Mount-Everest, jemuž přezdělí Olbří hora. Její vrchol čněl tak vysoko do vzduchu, že nebylo možná ani nejsilnějším létadlem ho doletěti. Zemská elektřina vypovídala svou službu, stroj na zhušťování vzduchu neměl už co hustit a lidská vědychtivost nenalézala už tam čemu se přiučit.

Udrželo se však podání, že s temene Olbří hory možná dosud uzříti zpronevěřilé slunce.

V té době nedávali si lidé jmén svatých, květin a jiných

milých bytostí, nýbrž každý dostal podle běžného v stotisícím věku způsobu myšlení takové jméno, které nejspíše odpovídalo zaměstnání jeho rodičů. Strojník pokřtil svoje děti na „Špici", „Šroub", „Kolo", mathematik na „Sinus", „Tangentu", nebo též rozeznával svoje caparty dle řadových číslic I., II., III., IV., lékárníkovy děti slyšely zase na názvy různého koření. Vzestupná a sestupná pokolení rozeznávala se od sebe prostě znamením z m o c ň o v a c í m anebo k o ř e n e m.

Slavnému mathematikovi $\sqrt[25]{V}$ tangenty (čili tečné), narodili se tak dvě desítiletí před tisícím stoletím jednoho dne chlapec a děvčátko. Dvojčata byla v té době tak vzácným a výjimečným zjevem, že choť pana Tečného ve své mateřské hrdosti uchýlila se od stávajícího obyčeje a dala novorozeňatům jména dle prastaré, šeré tradice.

Děvčátko přezvala Violou, chlapečka Evženem.

Pravda, že je napadli státní mudrci řkouce, že nebezpečným příkladem svým porušují velikou světovou rovnost, (neboť tehdá ještě spravovala se i vláda podle mathematiky), vnášejíce do ní neznámé a obecnému mínění se příčící pojmy. Ale ženská důstojnost paní $\sqrt[25]{V}$ Tečné neustoupila od svého práva a mateřská láska byla i tenkrát dost ještě silná, by zmařila vládní moc, spočívající na výpočtech.

Ale proto si nemyslete, že by se bylo Viole a Evženovi dostalo jiného výchovu, nežli druhým dětem tisícího století. Také je podrobili hmotné přeměně: z Violy stala se mramorová dívka, z Evžena opálový muž. Ale jenom zevně. Neboť lučebník, ohromen nezvyklými jmény, neupravil dost intensivně chemické koupele, takže obě srdce nezkameněla, nýbrž zůstala lidskými srdci.

Evžena zavedli, když mu bylo šest let, do školy vynálezů, neboť jeho úžasná schopnost byla překvapující, nikdy nevídaná v oboru vynálezů. Co však jeho otce, slovutného učence hrozně trápilo, byla ta okolnost, že ve všem, co tvořil, spočívalo také cosi fantastického. Sestrojil-li nový vrtací stroj, jistojistě vedle praktické upotřebitelnosti vyznačoval se také zvláštností co do tvaru, kteroužto vlastnost on nazýval „krásnou". Horoval pro krásné, ač lidé tisícího století na to nic už nedali. A o to horování sdílela se s ním i jeho sestra, malá Viola, jež nepomýšlela na nic menšího, než na opětné vynalezení ztracených barev.

(Tak asi horovali a toužili lidé jiných věků po ztraceném ráji.)

Bylo jim 15 let, když se vyzuli ze školských pout. A tu pravil Evžen k sestře: „Mám ti vynález, jejž jsem dosud pečlivě přede všemi tajil. Jenom tobě to povídám, aby to zůstalo tajemstvím mezi námi dvěma.

„Jaký?" zvídala Viola.

„Elektrické brusle."

„Pověz mi, v čem záleží!"

„Vypadají zrovna tak, jak obyčejné brusle, jenomže nejsou zhotoveny ani ze železa, ani z ocele, nýbrž z nového, dosud neznámého kovu, jenž je totožný s pralátkou. Dlouho by mi bylo vykládati, jak jsem naň připadl a jak jsem objevil tuto jeho vlastnost, že látka ta i dnes činí duši světa, elektřinu. Známe a víme od mnoha tisíc věků, že existuje elektřina, ale samé té síly nevidíme, známe ji pouze z jejích účinků. Já jsem první, jenž jsem ji tak upoutal, že se objevila v tělesné podobě. A ukul jsem z ní dvoje brusle, jedny tobě, druhé pro mne."

„Než, slušno-li, bychom takového vynálezu použili přede vším na hračku?" tázala se Viola s výrazem trpkosti ve tváři.

„Moje brusle nejsou pouhá hračka, nejsou nástrojem pro zábavu, nýbrž něčím více. Kamkoliv s nimi vkročíš, probudíš svět živící duši, elektřinu. Rychleji, nežli létadlo, spěješ na nich přes hory a doly, ba na nich dostaneš se i tam, kam se dosud člověk nedostal."

Ve Viole, když ta slova slyšela, stavil se dech. Smělá předtucha ji přepadla.

„Snad nechceš...?" vyjekla, ale dále ptáti se netroufala si.

„Ano, to chci, co si netroufáš vysloviti. Vystoupím na vrchol Everestu, kam ještě žádný z nás se nedostal. Budu první, který tam stanu a — —"

Vydechl z hluboka, potom tiše, jakoby se bál prozraditi obávané tajemství, tajenou touhu svou, pravil: „Spatřím slunce. To podivné těleso světové, jež se vyskytuje jenom ještě v našich zkazkách, ale jež kdysi bylo životadárcem naší planety. Chci je spatřit!"

„Já půjdu s tebou!" prohlásila Viola.

* * *

Vzali s sebou z asbestu zhotovené cestovní šaty, jež končily škraboškou z horského křišťálu. Měla k tomu sloužit, aby za elektrického bruslení od nich oddalovala příšerně studený vzduch horský, jenž byl tak řezavě ostrý, že by ho nebyly snesly ani mramorová ani opálová bytost.

Potom se vydali na cestu. V lehkých poskocích, rychlým poletem pádili po horských stráních nekonečným ledovým mořem, tu a tam prorvami zbrázděným. Jakoby kov bruslí sám také byl živý a s nimi společně cítící bytostí, tak poslušen byl nejtajnějších tužeb jejich srdcí. Kde příroda, holdujíc krásnu a vznešenému, vytvořila z ledu divné sloupoví, dómy a průhledná sousoší, tam je brusle jenom pomalu dále unášely. Ať se na ně dobře podívají, ať se jim diví, však jsou to poslední lidé, kterým jest krása ještě krásou. Kde však byla jednotvárná pláň,

tam s nimi jenom letěly celé míle. S ptačí lehkostí, s rychlostí vichřice, překonával kov, zemskou duší, elektřinou naďchnutý, vzdálenosti a výšky.

Viola čím dále tím více pociťovala rozkoš a slast, jakou kdysi zemské dívky cítily, když je brusle unášely po rovné hladině ledové. Její mramorová tvář zrůměnila, mramorové údy se rozehřívaly, z očí sršely jí elektrické jiskry; Evžen s údivem pozoroval pod křišťálovou škraboškou, jak sestřin obličej dostává barvu a jak její oči závodí co do třpytu s leskem hvězd.

Pojednou octli se na temeni Mount-Everestu. I s úžasem viděli, že tam zmizela říše ledová. Nekonečná rovina prostírala se před nimi, na níž rostly stromy, kvetly květiny, prozpěvovali ptáci, poletovali motýli, zkrátka: celá zemská poesie. Viola a Evžen znali jenom z pohádek babiččiných, že kdysi cosi takového na světě bylo, teď však viděli slova její stělesněná, uskutečněná.

Objevil se jim ztracený ráj.

Co způsobilo ten div?

Nic jiného, nežli jediný paprsek proradného, k jinému nebeskému tělesu připojivšího se slunce, paprsek, jenž věrným zůstal zemi a ozařoval jeho nejvyšší vrch, temeno Mount-Everestu. A jediný ten polibek stačil, aby z ledoviště život vykouzlil.

Viola s Evženem procházeli se zelenajícími se luhy, ssáli do sebe vůni květin, opájeli se slunečním jasem, pojídali šťavnaté ovoce, napájeli se z horských pramenků. Potom pravili jeden k druhému: „Jak je to krásné, jak podivuhodné!“

„Ale schází tu člověk...“

„Nevrátíme se, odkud jsme přišli?“

„Do našeho mlhavého, slunečního světla nevidícího světa, kde však žije člověk...“

A ani se neohlížejíce na ráj, vše krásné a dobré jim nabízející, s dvojnásobnou rychlostí sjížděli po stráních, pádili přes ledová pole prorvami rozeklaná. Jenom tři dni neviděli člověka, ale tak už po něm toužili, jako nikdy ještě po ztraceném ráji.

Z maďarštiny přeložil
O. S. Vetti.

Emilián Trolda:

Loutna česká Adama Michny z Otradovic.

Městské museum v Pardubicích chová rukopis se signaturou 118.1=A. 1. Je to malá osmerka o formátu 31×25.5 cm, vázaná do novější vazby, zcela neúhledné, z modré lepenky. Skládá se ze 35 listů a nese titul: LAUTNA ČZESKA w swatek, w Patek, w kostele, přzi stole yak se libi w každou chwili, radostnie žalostnie, spasytedlnie zniczy, složena a wydana od Adama Michny z Otradowycz Jindřzicho Hradeczkeho Leta 1653.

První list, nepaginovaný, nese na první stránce nápis, jak zde podán, s dodatkem: „Přzepsana od Matiege Dewotyho Letha Panie 1666" a dva podpisy. Nahoře je psán „Matiass Dewoty", dole jinou rukou „Mathiasse Dewotiho", pak poznámka: „z pozůstalosti Oct. bauska zdedil Joseph Devoty děkan". Na druhé straně týmž inkouskem a rukou jako podpis Mathiasse Dewotiho: „Leta Pane 1746". Paginace začíná druhým listem a jde správně až k stránce 12. Se stránkami 13. a 14. potkáme se až později, list osmý nese totiž hned stránku 15. a 16., načež jde stránkování dále až k listu 13. se stránkami 25. a 26. Listem tím přestává stránkování až včetně k listu 19., načež vlepen jako list 20. onen se stránkami 13. a 14. Další listy jsou opět nestránkovány.

Rukopis skládá se z dvou dílů. Díl první obsahuje různé sentence prósou i veršem. Latinská věta, jakési heslo v próse, distichu nebo hexametru, bývá rozvedena českou básničkou osmiveršovou, k níž se připojují věty obsahu mravoučného. Stůjž zde začátek jako příklad:

Quadruplicem verbi semen pervenit ad auraem (!),
quodmodo succaesii(!) suscipit una bono.

Do čtveré země semeno
Boží bývá uvrženo,
z čehož toliko díl jeden
k užitku bývá přiveden.

Jak ptačí zoby semena
vedle cesty uvržena.
Při slovu Božím ďáblové
mají povahy takové.

Tři díly zlých posluchačův slova Božího a čtvrtý sotva dobrých. Nechval žádného, leč ho prvé slyšeti budeš, nebo po řeči poznán bývá člověk, jako ovoce poznává se po štěpu, tak se rozeznati může člověka srdce, jak způsobilé jest.

Nás tady ovšem zajímá teprve druhý díl, jenž počíná listem 15 b. Obsahuje písně, jenže i zde jsou listy přehozeny a nutno se proto předem orientovati. Písně I. až IV. jdou správně za sebou. Do následující písně V. jest vlepen jako list 20. onen se str. 13. a 14. Po závěru V. písně přijde list 22. s přední stránkou prázdnou, toliko počmáranou nějakou dětskou rukou. Na listu 22 b. a 23 a., tedy ještě v pořadí, je píseň VI. Následující písně mají pak listy takto přehozeny:

Píseň VII., dvoudílná, začíná listem 23 b., jde až ke slovům: „...však jste dosti", má pokračování na listu 26 a. od slova „pošpiněni". Druhý díl téže písně začíná listem 26 b., jde až ke slovům „...mé srdce chce", a pokračuje na listu 24 a. od slova „vystydnouti".

Píseň VIII. je na listu 24 b. při slovech „...o půlnoci" přerušena, pokračuje slovy „on vychází..." na listu 29 a., a končí na listu 29 b. slovy „...do smrti v nich vytrvej".

Píseň IX. začíná listem 25 b., jde až ke slovům „...mé svatby družbové veďte", a pokračuje na straně 27 a. od slova „z neštěstí". Píseň X. je na listu 27 b. a 28 a. správně spojena. Píseň XI. skočí z listu 28 b., kde končí slovem „...sluší", na list 31 a., kde počíná slovy „se teď radovati".

List 30 a. obsahuje jakýsi postní předpis, s naší věci naprosto nesouvislý. Písně číslo XII. a XIII. jdou již správně za sebou. Poslední píseň XIV. nemá čísla ani původního nadpisu, ale je cizí rukou označena jako „Velikonoční".

Texty písní přepsal jsem nynějším pravopisem, jen formy jsem ponechal, na příklad „oučasný", „ctnost" a podobně. Co bylo doplněno, dáno do závorky. Verše, z metra tu a tam vybočující, podloží si zpěvák snadno melodii spojením not, obloučkem, anebo rozdělením dlouhé noty na dvě krátké, čtenář pouhého textu přizpůsobí jim svou deklamaci. Vad deklamačních je v písních plno, to sebou nese doba vzniku. Hemioly, přesunutí přízvuku v dvou trojdobých taktech na 1., 3. a 2. dobu, jsou zbytkem mensurální hudby. Přepisují napřed úplné texty Michnových písní.

Adam Michna z Otradovic:

I.

Prolog Loutny České.

Kdo by tě chváliti zadal,
Maria, Matko Boží,
ten by nemožného žádal
oučasný býti zboží.

Puntík tvé chvály jediný
všecky zpěvy zarazí,
tvá nejmenší dobrodiní
vši muziku porazí.

Však nelze předce mlčeti,
loutnu mou beru v ruce,
nedá mně láska mlčeti,
žene mne k zpěvu prudce.

Loutna sprostná, však důvěrná,
přijmiž jí mile k sobě,
loutna Synu tvému věrná,
ji připisuji tobě.

Ty nebeský dvůr spravuješ,
jsi přední dvořenínka,
s tvým synem v nebi panuješ,
jsi paní, jsi hraběnka.

Jsi kněžna, jsi královna,
máš fraucimorů dosti,
žádná však tobě v tom rovná
jest pro hojnost milosti.

Ženichovi i nevěstě
tuto mou loutnu vzdávám,
aby znila v Sion městě
s ní se všecek oddávám.

Anno, starosto všem milá,
prostředkuj v mém mínění,
učiň, tvá dcera přemilá
ať svou milost nezmění.

A tak já začnu zpívati
a na mou loutnu hráti,
hleď ze mne následovati
a k loutně husle bráti.

Má se začíná muzika,
panicové a panny,
zpívejte, hrajte, muzika
jest dcery Svaté Anny.

II.

Povolání duchovní nevěsty.

Dialogus.

Byly tři někdy bohyně
se sešly v jedné hodině,
měla jablko nejpěknější
z nich vzíti ta nejkrásnější.

Teď stojí z nebe mládenec,
má zlaté jablko, má věnec,
v němž Boha na svět přináší,
lidé do nebe přenáší.

Anděl:

Dí on: „Zprávu dej, Adame,
od tebe, otče, žádáme,
zdaliž k tomu zasnoubení
jest v světě která, neb není?“

Adam:

Dal mně Bůh Evu manželku,
tu bych rád dal za milenku,
kdyby to zas navrátila,
co jest svým pádem ztratila.

Anděl:

V cestu Evu nevycházím,
jiná jest, k níž já přicházím,
uvedla Eva neštěstí,
k mému jablku nemá štěstí.

Adam:

Sem Sáro, Judit přemilá,
sem Rebeko roztomilá,
jedna z vás jablko dostane,
tak naše hádka přestane.

Anděl:

Ach, mejlíš se, ó Adame,
těm zlaté jablko nedáme,
Judita mne zastrašila,
s krví ruku obarvila.

Adam:

Ej, teď Esther přívětivá,
královna vždy milostivá,
onať jest lid svůj hájila,
před zkažením obhájila.

Anděl:

Aniž ta žena obstojí,
mé jablko o ni nestojí,
za Amana neprosila,
od smrti nevyprosila.

Aby se křivda nestala,
svět křičí, aby povstala,
která by všecky slyšela,
žádného neoslyšela.

Adam:

Zuzana jestiť přichází,
jenž jako slunce vychází,
její tvář jako růžička,
jako lilium dušička.

Anděl:

Ach, příliš byla jest pěkná,
odtud i přišla nepěkná
od ni dvouch starcův horlivost,
pohoršitedlná horlivost.

Může být boží nevěsta
překrásná v tváři, nevěsta
však, aby k lásce čistotné
popouzela srdce ctnostné.

Anno, tehdy pozůstáváš,
k naději srdce dodáváš,
dostav se sem, ctná matrono,
mé této svatby patrono.

Anna:

Jsem již mnohým věkem sešlá,
krása všecka již odešla,
jsem manželka ctná, panenka
má býti bohů milenka.

Panenka nevěstou Boží,
má býti hojného zboží
podle těla, podle duši,
kterou žádný hřích neruší.

Anděl:

Na tobě, Anno, přestanu,
odtuď jinam nepovstanu,
tvá dcera všecko napraví,
tak dí Bůh, tak nebe praví.

Neodpírej, šťastná matko,
vezmi zlaté sobě jablko,
a poroď nám světa perlu,
již panskou dá nebe berlu!

III.

Matky Boží slavná nadání.

Ó vinšovaná hodino,
milé okamžení,
ó přeradostná novino,
libé vysvědčení,
již jest den jednou přišel
a jednou světu vyšel
všecko osvícení.

Povězte nám, kdo jest tato,
jenž světu vychází,
ej, blýští se jako zlato
a k nám všem přichází,
jako jitřní záře
jest jasnost její tváře,
k níž slunce dochází.

Toť jest pravidlo pěknosti,
krása všeho světa,
jest zrcadlo nevinnosti,
bez který sic veta,
jest všech panen koruna,
mé loutny hlavní struna,
jest všech svatých teta.

Neb její všecko mínění
jest plno milosti,
též její všecko činění
jest Božské hojnosti,
ze všech jest vyvolena,
za příbytek zvolena
nejvyšší Moudrosti.

Jinší při ní obyčeje
nejsou leč šlechetní,
jejího křtalt obličeje
jest jako máj květný,
v nebeský apatyce
zbarveny její líce,
otci dnové letní.

Jest neposkvrněná, země
bez trní, bodláků,
jest vlastně čistoty plémě,
jest pokrm bez láku,
jest zavřená zahrada,
vydává rajská jablka,
slunce bez oblaků.

Již se světa toho koule
točila k západu,
hnila, jako která kdoule
pospíchala k pádu,
měla všecko občerstvit
Maria i obnovit
dle Božského řádu.

Toto panenské poledne
nechce se tajiti,
jak v noci také i ve dne
chce ke všem přijíti,
odkud to světlo svítí
všem, a všecky chce míti
a sebou spojiti.

Ó blejskající kamínku,
karbunkule řečený,
když o tobě mívám zmínku,
bývám osvícený,
svět, dcerko milá,
matko Krista přemilá,
dome posvěcený.

Ty chráme, velebností
Božskou naplněný,
ó, zámku, panenskou ctností
z všech stran ozdobený,
kdo zde milost nehledal
skrz tebe, nevyhledal
teď Bůh neskončený.

Ej, teď všickni pospíchejte,
brána teď milosti,
sem bez odkladu chvátejte,
vás chce mít za hosti,
lačným chleba podává,
žíznivým nápoj dává
Matička milosti.

IV.

Svatební prstýnek.

Kleopatra, hrdá žena,
svému miláčkovi
od lásky v tom přemožena
Venuši ptáčkovi
drahou perlu jest připila.

Perlička nepřeplacena
jest cnost poníženost,
vyvolních drahá cena
jest i vyvýšenost,
přemoženás, Kleopatra.

Ó poníženost kamínku,
diamante jasný,
ó poníženost prstýnku,
svazečku přešťastný:
bez tebe cnost a není cnost.

Poníženost, ó perličko,
vítej na stokráte,
Syna Božího Rodičko,
vítej tisíckráte,
skrz tebe jest Bůh bratr náš.

Chýlilo se všecko k pádu,
tys byla podpora,
že Boha nechal svět vzadu,
měl býti potvora:
ty jsi všecko napravila.

Adam chtěl chválu nabýti
s svou milou Evičkou,
však oba byli zabiti,
tatíček s matičkou,
poníženost jim scházela.

On Šalomoun král nad králi
divně jest mudroval,
odtud se jemu vysmáli,
neb byl přemudroval,
neměl doma poníženost.

Dej se jednou oblomiti,
duše zatvrdilá,
chcešli v nebi částku míti,
nech hříšného díla
a vzdej se Boží Matičce.

Jmenujeme se křesťané,
s tím se honosíme,
požehnání se nestane,
rodičku musíme
s synem Kristem ctít Marii.

Zuve nás ranní zvonění,
v povětří ptáčkové,
všelijaké hudby znění,
na kruchtách žáčkové,
abychom Panně zpívali.

Zdráva buď paní Betlémská,
hrabinko Lauretská,
královno Jeruzalemská,
kněžno Nazaretská,
buď pozdravená na věky.

Tak, tak tebe pozdravují
tvoji milovníci,
z tvé milosti se radují
ubozí hříšníci,
neopouštěj, Matko, děti!

V.

Panenská láska.

Sem všichni lidé přistupte,
vy, mé potěšení,
aniž ode mne odstupte,
od světa zděšeni,

jestli mne tak milujete,
jak já vás miluji,
k věrný lásce svolujete,
v níž já nechybuji.
Toto zkusil, jehož milá
jsem vždycky rodičkou byla.

Nikoliv se zavožuje,
jenž mně se oddává,
skutek moudrý povozuje,
jenž mne sobě vzdává,
ó, vy šlechetní mládenci,
hledáte kvítí:
já, panna, k vašemu věnci
chci přístupu míti.
Já jsem ta běloučká růže,
kterou každý trhat může.

Snad vás milé zamžikání
líbě přivábuje,
černých očiček skákání
mocně roznícuje,
snad i kadeře i vlásky
s zlatem otočený,
vaše zejskávají lásky,
láskou přemožení.
Má krása Boha ranila,
jemu jsem se zalíbila.

Kdo šlechetnost, kdo zdvořilost
panen si vinšuje,
svět ji nedá, rozpustilost
všecka v něm panuje,
vlastní chloubu nenávidím,
však pravdu mluviti
musím, žádným nezávidím,
chci moučtní červiti.
Všecko v sobě obsahuji,
šťastni jsou, jenž mne milují.

Ó, fraucimor urozený,
syna mého tobě
namlouvám, jenž jest splozený
ze mně, vem ho sobě,
nepřehlídně jej miluje,
právě jest vybraný
ze všech, a v nebi králuje

pán nad všemi pány.
Jemu se klání svět, peklo,
kdyby se pak všecko vzteklo.

Ve všech právích zkušeného
doktora žádáte,
ej, i teď vinšovaného
syna mého máte,
snad i uzdravitelného
lékaře hledati,
syna mého v tom šťastného
při mně nalézáte.
Vtip, umělost vynešena,
moudrost jest v něm vyvýšena.

Mistra díla kunštovného
jestli milujete,
mého syna rozkošného
i v tom nabudete,
zlatem všecko ozdobuje,
s perlami zachází,
pěkný obrázky maluje,
v něm se vše nachází.
I věčného kvítí máje,
i štipky křtaltu je ráje.

V rytířském běhu sběhlého
chcete kavalíra,
máte Krista zmužilého,
při němž velká víra,
při němž se síla nachází,
pekla se nebojí,
jako lev k boji vychází,
před světem obstojí.
Neutíkal, svědčí rány,
roztřískal pekelné brány.

Mnozí v světě urození
fendryši, hejtmané,
byli by s koně sraženi,
kdybys, Kriste Pane,
nebyl přiskočil k pomoci
a ruku nepodal,
chránil jsi je ve dne, v noci,
jenž jich svět byl prodal.
A to pro mé přimlouvání
ráčils činit smilování.

(Pokračování.)

Anna de Castro Osorio:

Největší bolest.

Zcela na nejzazším kraji dvoru bydleli jeho nájemci v nízkém domku vedle chlévů, s jednou pouze mezistěnou, dělící jej na dvě místnosti. Tam bydlela četná rodina:, na jedné straně děvčata, na druhé starý s hochy.

Matka byla již před mnoha lety zemřela, poněvadž, sotvaže nejmladší holce život darovala, celý dlouhý parní den letní na úpalu slunečním u rybníku prala.

— Jindy by to byla rovněž dělala a nebylo by jí to uškodilo, — pravil starý v nové odevzdanosti člověka, jenž nechápe takových rozmarů osudu.

Děti, bylo jich sedm, tři hoši a čtyry děvčata, — odrůstaly v horku a zimě, letním sluncem opalované, zimními větry omrskávané, drobní to divoši střapatí a očadlí s pohledem, který na cizince upírali, v němž se zračila hluboká nedůvěra plachých, uštvaných zvířat.

Nejstarší, osiřevší o dvanácti létech, převzala hned povinnosti hospodyně. A jen co je pravda: oheň na krbu býval vždy včas rozdělán a nikdy nescházela otci a bratřím zelňačka (= zelná polévka). Menší donášeli jim na pole jídlo v koši, čistě ubrouskem z hrubého plátna, jež byla nebožka matka za zimních večerů upřadla, přikryté.

Drsná a přísná v neúmorném hospodaření podomácím vynucovala úctu i samému otci, jenž s ní poradu brával ve všech nesnázích svého klopotného života.

Matylda nepocítila nikdy — jako jiná děvčata jejího věku — v přirozené potřebě lásky přání pohladiti nebo zulíbati dítě; aniž — pokud se kdo pamatoval — pozahrál úsměv srdečné přívětivosti kolem jejích rtů. Nebyla stvořena pro takové ženské kochání milostné; pohlížela na ně nelibě, jako na provinění. Běda sestrám, pojala-li podezření na některého drzého mimochodce nebo větřila-li nějaké vybočení mladých, pošetilých srdcí!... Proti vdání se, když by na ni řada došla, proti tomu nebyla by nic namítala, pokládala to za ženskou povinnost. Jako žena, zdravá, silná a statná, jako nedotknutá příroda, byla by v zbožné vroucnosti svoje povinnosti plnila, jako věrná země ve své slepé automatičnosti tvůrčích sil přírodních plodí z oplodněného semene nový život.

Ale do nové domácnosti nebyla by nic jiného přinesla, leda co dala té, kterou s takovou statečností a tak silnou vůlí vedla. Ať od ní nikdo nečeká, že by se z ní stala láskyplně se oddávající družka, že by u vytržení přicházela; k tomu vloh a schopností neměla. Pracovitost, pořádnost, dobrou vůli, všecko to by

věnem přinesla a jestliže by jí Bůh děti dal, živila by je a s pomocí Boží vychovávala, jako sestry a bratry vychovala.

A kdyby jí některé umřelo?... Inu, potom by šlo do nebe a mělo by se lépe, než pozůstalé!

V jednotvárné klopotě, jež činila úzce ohraničený obzor těch chudých, nevzdělaných lidí, míjel čas a pozměnil úlohy. Malí povyrostli, stali se z nich muži a pracovali od východu slunce až k západu. Zřídka jen protrhl jasný den radosti tmy jejich živobytí: pouť v pěkné letní dny, trh, kdy si s přáteli trochu popili. V nevědomosti a tuposti, jako silní voli, kteří v ustavičném koloběhu se zavázanýma očima ženou čerpací kolo, žili a pracovali jako stroje.

Starý otec stal se teď dítětem v domě, břemenem, jež tím tíživěji na ně doléhalo, když dnou trápený i za teplých letních dnů jenom pracně se doškrábal do chládku stromu.

Ve své čisté, pěkně vyžehlené košili, do níž se každé neděle převlékal, ve svém starém, ošoupaném, ale čistě zalátaném kabátě, s hrubým kloboukem se střechou dolů shrnutou, by od slunce chránil své sivovlasé hlavy, sedával na balvanu tam pod ořechem třesoucí se staroch. Byl to první strom, jejž byl zasadil, když byl přišel pln čilosti a jarosti na dvorec a jemuž se dnes ve své lhostejné skleslosti podobal: odumírající, zkřenčelý peň hleděl vstříc svému naprostému rozkladu v plamenech zimního ohně.

Jednoho z těch krásně jasných dnů zimních, jimž svěží severáček propůjčuje bodré čilosti, otvíraly děvečky v panském dvořci dokořán okna ložnic, aby do nich slunce a vzduch pustily.

Starý nájemce prý té noci skonal, — vykládaly při tom, — nenadále, aniž to zpozorovali a aniž koho obtěžoval.

Zimou mu pozvolna krev v žilách ztuhla, jak tomu bývá s olejem ve starých plechových lampičkách, a aniž se škubnutím na odpor postavil nebo posteskem si zanaříkal, ustal staroch klidně, jak žil.

Statkářka plná soucitu pravila k své dceři, hezké a veselé brunetce: „Ubozí lidé, jak jsou asi smutni! Podíváme se hned k ubohým dívkám, abychom je potěšily!“

A cestou k nim přišly jí na mysl vzpomínky na zažité bolesti. — Smrt rodičů je tak těžká rána, že věru nechápu, jak jí člověk přetrpí. Bůh nedej, aby děti cítily tak veliké hoře při úmrtí rodičů, jako tito cítí při smrti dítěte; ale naše duše cítí se tak osamocenou, když jest nám tyto naše nejdražší přátelé vydati, že si připadáme nadobro opuštěnými. Jednou bude i tobě podstoupiti to hoře — a prosím důvěrně Boha, by se to tak hned nestalo, ne k vůli sobě a k vůli tvému otci, nýbrž k vůli tobě, jejížto srdce není ještě zoceleno proti takovému utrpení.

Mladá dívka utřela si potají slzy, vrhla se matce na prsa a zadělávala jí ústa, by o tak smutných věcech nemluvila.

V nájemcově domku zastaly už nebožtíka v smrtelném rubáši, umytého a učesaného, čekajícího na nosiče, aby se navrátil k matce všech, do země, jež jeho prací a bídováním uhnětené tělo nadobro rozruší.

Na jedné straně pokyvovali synové ospale hlavami jako lidé, již nejsou zvyklí nečinnosti. Holky dílem u mar klečely zabrány v tichou modlitbu, dílem sem tam pocházely, k hospodářství přihlížejíce.

Na jedlovém stole, přes nějž byl bílý ubrus prostřen, hořely dvě hromničky před křížem.

Obě dámy vstoupily a setrvaly na kolenou v nohách rakve, v níž nebožtík klidně odpočíval. Potom vzala matka zimostrázovou větvičku, jež trčela v kropence, a pokropila mrtvolu svěcenou vodou.

Dcera svírala se zdrženlivým hnutím rty. Ta vážná scéna smrtná činila hluboký dojem na její mladistvou duši.

„Odevzdejte se do vůle Boží a potěšte se," povzbuzovala statkářka pozůstalé, máry obstupující.

„Ach, milostivá paní," na to Matylda s velikou odhodlaností. „Bylo to věru štěstí, že otec umřel. Bůh ho slav, byl vždy ke všem nám dobrý. Děkujeme Bohu, že ho tak beze všeho zápasu k sobě vzal. Kdyby nám byl tak poléhal, co bychom si byli počali? Beztak měli jsme s ním mnoho klopoty a nemohl přec už nic vydělávati. U chudých, kdo nemůže již rukou k dílu přiložiti, je lépe, když mu Pán Bůh milost prokáže a ho odvolá. O jedny ústa méně, jež netřeba krmiti, a potom obsluha, tolik přece vydělati nemůžeme."

Sestry přisvědčovaly a vypočítávaly, co vše za ten dlouhý rok, co jim téměř ochrnutý doma seděl, vykonaly.

Mlčky vzdálily se dámy; matka s čelem obestřeným lehounkým žalem, dcera s jedva tutlaným smíchem, k němuž ji dráždilo to nové hledisko, s kterého pozůstalé dcery nebožtíkovy na smrť pohlížely.

A přece: smích? čemu? Duševní bídě těch ubohých, bojem o život otupělých? Těm, co bylo, aby bídného života uhájili, konati jednotvárnou, otupující práci, jež jim duše zatvrzovala a všechny jemnější city ubíjela. Lidská duše jest jako úhor, jenž užitku nepřináší, třebas že je to dobrá země, — protože není obdělán.

Uplynulo několik dní, když obě dámy, v zahradě se procházejíce, zaslechly z nájemcova domku velký nářek.

„Co se tam jenom stalo?" tázala se ustrašeně dcera.

„Jen, aby se nic nestalo mužům, co studnu coudí!"

„Pojďme se honem přesvědčit."

Před domkem stály dívky a rvaly si naříkajíce vlasy s hlavy.

„Co se stalo?" — ptaly se obě úzkostlivě jakoby jedněmi ústy.

„Ach, toho neštěstí! Že nás to také postihlo! Ach, ach, co si bez něho počneme?! Co z nás bude při té nenahraditelné ztrátě?! Čím pole obděláme?!“

„Ale, mluvte přece, co je? Umřel někdo? Mluvte přece!“

„Ano, ano, umřel, milostivá paní! Včera byl ještě zcela zdráv. V noci najednou dostal bolesti, že jsme celou noc oka nezamhouřili. Teď právě padl mrtev. Co z nás bude?! Otec, dobrotivé nebe, otec umřel, a byla to věru milost Boží, nemohl už nic dělat,... ale teď náš Paloň, to je rána! Co si jenom počneme bez vola...!?“

A všechny se hořce rozplakaly nad tou bolestnou ztrátou, jež se dala jenom dlouhým časem a mnohými obětmi napraviti. Bratři, jež daly zavolati, vystoupili z chléva a utírali si rukávy od košil slzy. Bezútěšný výjev!

Cestou domů smála se na plné hrdlo slečna, porovnávajíc bolest nad pádem vola s klidným pojímáním smrti otcovy. Ale matka, jež měla více porozumění pro život ubohých, pokárala ji proto: „Milé dítě, nesměj se nikdy bolesti, byť byla její příčina jakákoliv. Hleď, ti ubožáci, kteří znají toliko hmotné potřeby života a jejichž jediným jměním je práce, nemohou mít o citovém životě pojmu, co my, kteří duševní cit pěstujeme a chováme jako drahocennou květinu skleníkovou. Kdyby sivý otec věděl, že jeho smrt zanechala cit osvobození, kdežto volovo uhynutí, jenž byl jejich trpělivým a příčinlivým pomocníkem, bezútěchou je naplnil, potom by to jistě pochopil a omluvil, ba — snad by podobně cítil, kdyby mu bylo některé z jeho dětí umřelo v nejrannější mladosti, kdy ještě pracovati nemohlo.

Pocit a výraz bolesti, zrovna jako radosti, jsou různy u různých lidí, různých tříd společenských, národů. Jsouce podrobeny stálé změně, dosahují nejvyšší své dokonalosti u nejvýše vzdělaných. Neboť ideálem po dokonalosti se snažícího je dobro, účelně a účinně konané, ze žádné jiné pohnutky, leda z pohnutky laskavého smýšlení a uspokojeného svědomí.

Z portugalštiny přeložil
O. S. Vetti.

Bedřich Pfleger:

Život.

Má život propasti... Však mnozí dají
si před ně malovanou oponu
a bezstarostně tančí na okraji.

Vilém Bitnar:

Peklo kněžny Drahomíry.

Přednáška.

II.

Drahomířin výkřik v baladě Jana z Hvězdy: „Dříve nepozbudu mysli děsné, dokud to cizinstvo v prach neklesne!“, je dokonalým výrazem pojetí této kněžny po vývoji české svatováclavské tradice, trvajícím devět století. Ráz ryze náboženský, jevící se v plodech období románského, gotického i renesančního, prolnut je v baroku a v obrozenství novým živlem uvědomělého vlastenectví, jemuž je Drahomíra typickou „pohankou“ a „ukrutnicí“.

Paralelně s těmito motivy „pohanství“ a „ukrutenství“ rozvíjel se i specielní motiv pohlcení peklem. Málo je látkových námětů v českých pověstech a legendách, které by se daly sledovati v tak nepřetržité souvislosti, jako právě tento. Románské období svatováclavské tradice neznalo ještě tohoto „pohlcení“, teprve gotika karolinská vytvořila jej v duchu výjimečné doby.

V polovině XIV. věku objevuje se v „Životě Svatého Václava“, sepsaném císařem Karlem IV. „pohlcení peklem“ po prvé. V ovzduší srdečné víry v nebeské orodování světců uzrála tato nová legenda gotická kolem roku 1350, obohacujíc tradici svatováclavskou hned o několik látkových motivů. Z nich byla to především ona vzrušující zpráva o propadnutí se za živa Drahomíry do pekel. Místo zní pak doslovně takto:

„V těch také časech přezlá, svaté víry nenávistná pohanka Drahomíř, matka Svatého Václava, všech nevěrných matek zlostný příklad, jež své krvi se protivila a Svatého Václava, svého syna, smrt způsobila, pro to Božím dopuštěním před Pražským hradem jako ona prokletá města Datan a Abiron se propadla. A ta propast jest zřejmě všem známa až do dnešního dne...“

Okolnost, že se toto zázračné ztrestání zlé matky objevuje právě v legendě Karlově, projevující tolik smyslu pro výběr motivů historicky dokumentovaných, musí míti jistě hlubší příčinu. Hledal bych ji v ovzduší doby, která byla trvale vzrušována těžkými pohromami velkých zemětřesení, morovou epidemií „černé smrti“, neúrodami a hlady... Všeobecně horoucí zbožnost lidu vytvořila v těch krutých letech nejen jasnou líc dětsky důvěřivého adorování světců, nýbrž i temný rub bázně před tresty pekelnými, jichž výmluvnými předzvěstmi byly všechny ty výstrahy pozemskými bědami. Tento „kult pekelné hrůzy“ prosycoval rovněž vzduch dýchaný věřícími a vyjadřován byl v té době i literárně tak často, lidmi takové kultury, jako nikdy

před tím. Již koncem XIII. věku líčila německá bekyně Mechtilda Magdeburská ve svém visionářském díle „Tekoucí světlo božství" město pekelné v barvách strašlivých. Brzo po ní skončil někdy v roce 1321 hrůzyplnou pout po „Infernu" sám veliký básník Dante Alighieri. Je třeba čísti skoro současné líčení „pekelného nářku", jak je podal roku 1327 německý dominikán Jindřich Suso v „Knížečce o věčné Moudrosti" a snad není bez zajímavosti, že právě tehdy, v první polovici XIV. století, tvořily se první svody českých překladů knih Starého zákona, mezi nimiž jádrně česky tlumočena byla i „Kniha Numeri", obsahující slovesný pratyp „pozření peklem":

Hned tedy, jakž Mojžíš přestal mluviti,
rozstoupila se země pod nohama jejich.

A otevřevši ústa svá,
pozřela je se stany jejich,
i se vším statkem jejich.

I sestoupili za živa do pekla,
přikryti byvše zemí a
zahynuli z prostředka množství.

Všecek pak Izrael,
kterýž stál vůkol, utekl,
slyše křik hynoucích, řka:
„Aby snad i nás nezhltila země".

Je to tedy po prvé, kdy se tento dramatický výjev objevuje v české slovesnosti. Že jako lidová pověst koloval již dříve v národě, o tom nelze pochybovati už proto, že se za Karla IV. ukazovalo i určité místo, kde se propadnutí stalo. Sotva však bude příběh starší než ze XIII. věku. Ale po Karlově legendě objevuje se již tento motiv napořád. Brzo po Karlovi určuje místo propadení přesněji Pulkava ve své kronice roku 1374, když praví, že Drahomíra „od země je pohlcena na pravé silnici před Pražským hradem stranu západu slunečného, jakožto i dnešní den znamení a škvrny znamenány mohou býti té jisté věci". Také hymna Jana z Jenštejna zná již v roce 1381 tento motiv:

Závistný bratr sveden zrádnou mátí
v noci jej vraždí, ostří zbraně vniká
v tělo to zhublé, ale zrádnou matku
pohltí země.

Patnácté století přidává k řetězci nový článek, patnáctou kapitolou latinské „Historie české", již sepsal kardinál Eneáš Sylvius v roce 1458 v lázních ve Viterbo. Materiál opatřovali

mu dva čeští vzdělanci, z nichž Jan Túšek z Pacova, kancléř Starého Města Pražského, poslal mu kroniky Dalimilovu a Pulkavovu, kdežto farář Jan Papoušek ze Soběslavě napsal mu zprávy o hnutí husitském. Papoušek je znám jako katolík, který později stal se proboštem v Litoměřicích, jako farář u Panny Marie před Týnem, neopomenul preláta Eneáše zajisté upozorniti za jeho pobytu v Praze na všecky pamětihodnosti královského města. K těm pak i za bouří husitských i po nich náležela hradčanská propadlina Drahomířina. Je pravděpodobno, že to byly živly katolické, kterým záleželo na uchování tohoto místa, jako památníka dob jednolité víry českého lidu křesťanského. Husitské bouře zničily sice kostelík Svatého Matouše, starobylého svědka události, ale propadlinu asi Eneáš očitě poznal, neboť jeho zpráva zní stručně a určitě: „Drahomíra po málo dnech mocí osudu, vyžadujícího pomstění vraždy, byla pohlcena rozevřevší se zemí u Pražského hradu...“

Zpráva Eneášova patří ještě do okruhu tradice karolinské, opřela se o kroniku Pulkavovu, a v našem případě tento okruh uzavírá, neboť následující zprávu nalézáme již v „Kronice české“, již v Praze 1541 vydal katolický kněz Václav Hájek z Libočan, otevírající okruh nový, lišící se nejen látkově, ale také stylisticky od staršího karolinského. Že propadlina Drahomířina šťastně přečkala století husitské, dosvědčuje nejlépe šťavnatá prósa, jíž Hájek vylíčil nejen příběh, ale popsal ještě podrobněji místo samo:

„Drahomíra všedši na svůj vůz, formanu svému, jenž velmi nábožný křesťan byl, kázala se do Lucka vésti. A když od Svatého Víta k Pohořalé vsi jeli, na té cestě stál kostel Svatého Matouše, a jeden kněz v něm mši svatou sloužil a k pozdvihování těla Božího se strojil. Forman kněžnin, že křesťan byl, zvoneček v kostele uslyšev, s koně skočil a položil bič na zemi, do kostela vběhl a rychle poklekl na kolena. To vidouc zlořečená pohanka, nadmíru hanebně zlořečiti počala a prokletým jazykem lála, tak že hlas její se v tom kostele rozhlašoval. Forman po pozdvihování z kostela vykročil, toť země se hrozně otevřela, a vůz ten is koňmi i s tou zlořečenou Drahomírou v se pozřela. V tom z té propasti ukázal se dejm a oheň a smrad nesnesitelný vyšel, toť země ta rychle se zase zavřela. Bič toliko formanův tu zůstal na zemi, kterýž vzav, poklekl na kolena, Pánu Bohu děkoval, že jest jeho od té náhlé smrti zachoval. Kněz, když mši dokonal a z kostela vyšel, tu jest s jinými křesťany divný křik a hrozný hlas pod zemí v té jámě slyšel. Kteráž potom byla za dlouhý čas plotem opletena a kdožkoliv zúmyslně přes ten plot na to zlořečené místo všel, zlořečenství toho vždycky toho dne bylo na něm nějaké znamení ukázáno, aneb jak někteří chtí, že jest ten den nějakou hanbu světskou trpěl.“

Hájek z Libočan námět propadnutí, až dosud jednoduchý a prostý, obohatil hned v několika směrech. Příběh sám datoval, klada jej k roku 924, tedy pět let před mučednickou smrtí Svatého Václava. To je důležité novum, ježto starší prameny uvádějí Drahomíru jako svědkyni synova umučení v Boleslavě. Hájek po prvé vylíčil příběh propadnutí s množstvím podrobností a odůvodnil jej šťastně pohanou Proměňování. Přinesl do příběhu charakteristické zjevy pekelných hrůz, detaily, s nimiž se pak potkáváme ve všech stoletích až do časů obrozenských. Hájek však určil přesně i místo propadnutí, popsal i jeho podobu a oplocení, nadav jej zázračnou mocí potrestání všetečných rouhačů „hanbou světskou", tedy motivem, s nímž se o málo později setkáváme v XVI. věku též u hrobu Jana z Nepomuku. Po Karlu IV. je Hájek druhým vytvořitelem námětu „propadení do pekel".

Hájek z Libočan však přináší ještě jiné novum, kterým tradici svatováclavskou obohacuje o motiv až potud zcela neznámý. Václavovi protivníci obvinili vévodu z usmrcení Drahomíry a tím rozmnožili důvody, proč Boleslav pojal úmysl bratra svého odstraniti. Místo Hájkovy kroniky zní doslova:

„Toho času přišly jsou lživé noviny do Boleslavě k Boleslavovi knížeti, kterak by Václav, kníže Pražské, úkladně kázal svou a jeho máteř zamordovati a do nějaké hluboké, kterouž udělati kázal jámy s vozem i s koňmi vmetati a tam ji zasypati. Boleslav těm řečem u sebe místo dav, slíbil toho účinku nad svým bratrem pomstíti."

Biskup a kronikář Jan Dubravius Skála z Doubravy přejal z Hájka líčení do páté knihy své „Historie království Českého" (1552), ale propadlinu v druhé polovině XVI. věku popisuje jako valně zanášenou pískem... Proto bývala od těchto časů na věčnou paměť uměle prohlubována nákladem obce Hradčanské. Zachoval se o tom zajímavý zápis v knize „Archivu města Prahy" z roku 1617, kde čte se doslova: „Jozefovi havíři od vyrumování, kde se propadla Drahomíra, 18 grošů míšeňských."

V okruhu karolinské tradice vešel motiv „pohlcení" do latinských veršů hymny Jana z Jenštejna, hájkovský okruh nejčasnějšího baroka užil celého námětu drahomírského již v básnické skladbě české. Šimon Lomnický z Budče zařadil do svého sborníku „Písně nové historické" (Praha 1595), obsáhlou „Píseň historickou o Svatém Václavu", a v ní z celkového počtu 147 strof věnoval jich šest případu Drahomířině. Zdůrazňuje tradiční již „ukrutenství" kněžnino, líčí její smutek z úspěchů Václavových a její pikle proti vlastnímu synovi. Lomnický nedá jí dočkati se mučednické smrti Václavovy, ale také u něho pozře ji s vozem i s koňmi náhle se otevřevší země. Motiv formana, klanějícího se Božímu Tělu, jeho bič a jiné podrobnosti básně, uka-

zují na pramen písničkáře, na kroniku Hájkovu. Ani stopy po lapidárnosti sapfické strofy Jenštejnovy nezůstalo v čtyřveršových, trochejských a rýmovaných strofách Lomnického, jehož výtvor zahajuje v tradici svatováclavské poesie období rozkvétajícího baroku.

V těch časích žena nepravá,
matka Svatého Václava,
ta Drahomíra u k r u t n á
byla z toho velmi smutná:

Že se jí moc umenšuje
a syn její rozmnožuje
svatou a křesťanskou víru
ku podivu a nad míru.

Lstivé ouklady činila,
krvi se své protivila,
dnem nocí na to myslila,
by ho n a s m r t připravila.

Protož Božím dopuštěním
zachovájíc s zlořečením,
zem se pod ní otevřela,
s vozem, s koňmi ji p o z ř e l a.

Jen tu zůstal bič formana,
toho dobrého křesťana,
kterýž běžel do kostela
k vidění Božího Těla.

Svatý Václav pokoj maje,
již na mateř nic nedbaje
domy Boží rozmnožoval,
tiše, pokojně spravoval...

Že se obrat v smýšlení i cítění českých lidí připravoval již koncem XVI. století, ukazuje velmi názorně i předmluva Lomnického, kterou předeslal k svému kancionálu „Písní nových historických". Uvědomuje si jasně r o z p o r pohanského ducha literatury renesanční, plodícího tehdy ještě stále nesčíslné množství veršů humanistické latiny, ke škodě rozvoje básnického jazyka českého, s rostoucím již cítěním katolicismu barokového, inspirovaného dílem Svatého Ignáce z Loyoly a jeho družin. Lomnický staví se zcela na půdu náboženské obrody první protireformace, když praví: „Od mužův učených na světlo se nyní vydávají historie morální pohanské, kterýmiž usilují k dobrým mravům

a ctnostem navěsti mládež a obce křesťanské. To i mně, prostému na mysl přišlo, abych tím oumyslem historie svatých božích čítaje, předně blahoslavené Rodičky Boží, potom Apoštolův, Mučedlníkův a zvláště pak našich milých dědicův českých a těch svatých, které Církev svatá vejročně sobě připomíná a svátky jejich se vší náležitou uctivostí všem věrným pobožně světiti poroučí, v rytmy prosté české uvedl, v zpěvy je obrátil, vůbec prostým lidem vydal a tudy pak sebe samého, tak i vedle sebe někoho jiného, mně v sprostnosti rovného, k ctnostnému a skutečnému týchž svatých milých Božích následování přivedl, a těm, kteří tolikéž svatí býti chtějí a žádají, příklady spasitedlné na nich ukázal..."

Co však překvapuje čtenáře předmluvy, je projev horoucí a uvědomělé nacionality básníka z konce XVI. věku, slučující se s ryzí katolicitou v nový útvar cítění a nazírání. Vyzařuje z dojemné apostrofy k českému čtenáři a zpěváku písní: „Protož má milá, stará česká víro, můj milý, upřímný Čechu a pobožný zpěváku, poněvadž tobě i mně starožitnost a mnohovážnost církve svaté těchto historií o svatých Božích až k těmto nynějším časům dochovala, a jako skrze mne nehodného teď do rukou dodala, prosím tebe, nezamítej jich, ale s vděčností ode mne je přijmi..." Komplikovaný útvar nacionální religiosity a nová poetika českého lyrického baroku, vyjádřená dvěma formulkami výše citované předmluvy Šimona Lomnického z Budče, ukazují i české literární tradici svatováclavské novou cestu vývoje. „Milá stará česká víra" znamená tu koncem XVI. věku uvědomělé vyhledávání nezkalených zdrojů víry předrenesanční gotiky, jakýsi barokový „sen o středověku" právě tak, jako „rytmy prosté české" značí reakci proti latinské slovesnosti horních desíti tisíců, sejítí dolů, k českému „prostému lidu". Takto pojímati českou veršovou i prosaickou tvorbu následujícího XVII. a XVIII. věku, znamená zároveň pochopiti smysl oněch podceňovaných, ba z větší části posud neznámých plodů příslovečného „temna" českého baroku, s nímž si oficiální historie literární podnes neví rady.

(Příště konec.)

Bedřich Pfleger:

Lhostejnost.

Za dobrý skutek nečekej ty díků;
jím spokoj se, však lhostejných se chraň;
neb lhostejní jsou horší nevděčníků.

František Hanzelka:

Z básní lyrických.

Cesta.

Buším na bránu nebes a prosím o vpuštění.
Poledne horké. Již stojím tu od kuropění.

Daleká cesta byla, kteroužto jsem kráčel.
Ostnaté bodláčí, trní, slzami jsem smáčel.

Šediví zajíci světa mi chodník mátli,
bílé své zuby drobounké do kyčlí mi zatli.

V sametu tygřice bílé zdravily mně z dáli
a jejich oči opojné ku polibku zvaly.

Velbloudů spřežení mne vybízelo ke práci,
z níž v hebké ruce bez mozolů zlato se vrací.

V měsíčné záři stříbrné ráj světa jsem spatřil
a v zpěvu troubadourů svět se se mnou bratřil.

Nuž, Pane, před vším jsem zavřel svoje slabé zraky,
a hledal v trýzni duše mystické Tvé mraky,

jež, jak kouř bílý z kaditelnic zlatých při mši svaté,
tají v svých záhybech vůně Božství nepojaté.

A nyní buším na bránu nebes a prosím o vpuštění.
Poledne horké. Již stojím tu od kuropění.

Otevřeš, Pane, znavenému nebe?
Či rci, co ještě činit, abych spatřil Tebe!

Holubice bílá.

Holubice bílá s čerstvou ratolestí,
čekám nový den, kdy přiletíš.
Noci nepomíjí,
chlad a zima děsí,
žízeň trpím,
v hladu umírám.

Svět mi nedal,
co jsem stále čekal,
zahrnul mne
bílým, těžkým kamením.

Hráti jsem měl s nimi:
když jsem neodvětil,
sebrali mi plášť můj,
to můj poslední.

Jedinás mi zbyla,
Či jsi z nebe,
nebo země Tebe
zrodila též k mému
zklamání?

Kam jsi odletěla,
kam a v kterou dobu?
Když jsem znaven spal
a nebděl o půlnoci?

Umírám,
však Tebe čekám stále,
holubice bílá
s čerstvou ratolestí.

Či jsi z nebe
nebo země Tebe
zrodila též k mému
zklamání?

Holubice bílá s čerstvou ratolestí,
čekám nový den, kdy přiletíš.

Příval.

Prší. Bláta hory,
a jako na vzdory
mlha leze níže
ke vsi blíž a blíže.
Kalužiny
zašpiněné vody proudem valí
do děděny.
Kraj se v smutek halí.
Všecko doma.

Čeleď ve světnici
veselýma rtoma
škádlí dřímající.
Dědečkova dýmka skulila se k zemi,
smíchu mezi všemi.
Usnul.
Kapky vody tančí na okénku,
líně tekou dolů.
Ve přístěnku
klímá hospodář u stolu.
Přijdu domů.
„Ale u sta hromů,
je to liják venku!“
Všichni hlavy točí ku okénku.
„Ba je, a dřímoty táhnou,
hlavu k prsům nahnou,
jako zralé klasy
sklánějí se k zemi,
když už srpů hlasy
zvoní před jesení.“
Voda teče
na těle mně studí —
a náhle mne budí
jako jasné meče,
když se v srdce noří.
Dřímoty se boří.
„Vstávej, chaso, vzhůru!
Máme velkou tůru!
Potoky se valí,
třeba odvést vodu.“
„Dej nám Pán Bůh zdraví,
stůj při našem rodu!“
Rychle, příval hučí v dáli,
ať nás neodplaví!“

Úsměv.

Mrazivá noc, ta lednová noc.
V běloučkém sněhu stopa se ztrácí,
noha se znova pod okno vrací.
Vyjdi přec!
Tvá lampa hoří
jak maják v moři,
hoří a nezhasíná.
Tichounce padá sníh.

Tichounce bloudí hřích.
Vyjdi přec!
Oko mé v mrazu neusíná,
Tvůj hledá zjev.
Čarovný zpěv
v uších mi zní —
Má duše sní.
Vyjdi přec!
Postav se k oknu ovátému mrazy,
postav se, dýchni maličko jen,
mrazivé květy dechnutí kazí,
roztaje krásy sen.
Čekám a mrazy mne kazí.
Vyjdi přec!
Jediný úsměv na svých rtech
viděti nech!
Nežádám více,
jen Tvoje líce
zkrášlené úsměvem viděti chci.
Málo, či příliš mnoho
pro toho,
jenž noc tu stojí a čeká?
Co úsměv pro člověka?
Co úsměv Tvůj!
Ó, drahá, vyjdi
a jediný úsměv
mi podaruj!

František Sušil:

Monolog Swatého Augustina.

Rád bych zwěděl, co mi schází,
abych w strži wěčné Lásky
skryl se nawždy s touhou swojí:
Srdce mé přec miluje tě,
stále horoucněji hoří
wíc než sebe rád mít tebe,
Wletět do objetí twého
co mi ještě zbraňuje?

Konfesse.

Benediktin Břevnovský:

Sermo Sancti Wencezlai.

Z okruhu biskupa Jaromíra Přemyslovce.
Homiliář Opatovický.
1068.

Vidouce bratři přemili velký ten lidu dav, který, jak slušno jest, sbíhá se ke chrámu tak, jako včely ke svým úlům, velice se radujeme v Pánu a jásáme, nebo vhodno jest a spravedlivo, abychom se v něm radovali a v něm jásali.

Toto totiž naše jásání a veselí, které dnešního dne slavíme, neplatí klamu tohoto světa, neboť hyne svět a všecka žádost jeho, ale platí Božskému milosrdenství a pravdě, neboť milosrdenství jeho plna jest země.

To jest tedy naše radování, že láska a milosrdenství Páně, které Svatého Václava, našeho totiž patrona, dnešního dne poctilo na nebi i na zemi, ono pak vás k této slavnosti shromáždilo v jedné mysli a v jedné vůli.

A tudíž, bratři nejmilejší, radujme se a veselme se, Boha chválíce v jeho službě ne nádherou roucha ani hostinou a pitím.

Dobré jest toto veselí a svaté a Bohu milé, a tím spíše prospěje nám ve všech věcech, bude-li s bázní Boží a v pokoji a v bratrské svornosti slaveno.

I protož, svrchovaně milovaní, o tomto dni přesvatém tak se radujme, abychom zasloužili si dojíti pravé a věčné radosti, neboť ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani na lidské srdce nevstoupilo, co připravil Bůh těm, kteří jej milují.

Tam-li tedy, bratří, dojíti si žádáme, jinak nemůžeme, než, že si toho zasloužíme dobrými skutky.

Ale, zeptá-li se mne někdo z vás, jaké, že to jsou skutky? Pokora je to především, trpělivost, milosrdenství, láska a ostatní dobré skutky, jimž není počtu.

Zdaž, bratři moji, říci můžeme, měl-li svatý náš patron Václav svrchovanou pokoru? Měl zajisté co největší. V noci totiž ze vznešeného lůžka svého povstávaje, s jedinkým služebníkem nejvěrnějším spěchaje na pole, on, ač tak mocný, vlastníma svatýma rukama žal pšenici, a vzkládaje ji na bedra svá nosil domů, aby z ní chléb obětní zhotovoval pro službu Boží, hrozny vinné lisoval a sám kostelům rozděloval.

Zdaž statečnou trpělivost neměl ve své hrudi on, jenž o půlnoci vstával, bos obcházel všecky chrámy, takže stopy nohou jeho jevily se oblity krví?

Zdaliž pak nebyl milosrdný? Když na soudě zasedal, byl-li který obviněný usvědčen a k smrti odsouzen, a nemohl-li jej z rukou soudců vysvoboditi, vycházel ven, boje se oné Boží

pohrůžky: „Neodsuzujte a nebudete odsouzeni, nesuďte a nebudete souzeni.“

Zdaž nebyl pln lásky k Bohu a k bližním? Když jej bratr jeho Boleslav, druhý Kain, chtěl mečem probodnouti, vyrazil mu meč, že padl na zem. Svatý Václav meč vzal za jílec a stoje nad ním, řekl: „Vidíš, bratře, právem mohla by ruka moje obrátiti se proti tobě, ale odstup to ode mne, aby se neposkvrnily ruce moje krví bratrskou.“

Ejhle, bratří, vidíte a slyšíte, jak byl svrchovaně bohatý nejen oněmi skutky, ale i jinými, ježto moc maje, nechtěl nad ním zvítěziti, a moha učiniti zle, neučinil.

Však ejhle, on již na věky se všemi svatými odpočívá, ten, jenž si v tomto časném životě nedal pokoje.

Co my, bědní lidé, tomu říci máme, kteří ani nečiníme dobra? Ani jiných, sobě svěřených, nenapomínáme, aby konali dobré skutky? A proto dobře náš Spasitel řekl o nás s výčitkou: „Žeň zajisté mnohá jest, ale dělníků málo!“

Vy jste, bratři moji, hojná žeň Páně. Nečetnými dělníky jsme však my kněží, protože nemůžeme mluviti bez těžkého zármutku. Neboť, ačkoliv jsou někteří dobří křesťané, kteří slyší dobré věci o Bohu a o spáse své duše, chybějí kazatelé, kteří útěchami svatých Písem by je posílili k dobrým skutkům.

Ejhle, svět je plný kněží, však přece málo je dělníků, neboť přijali jsme sice kněžskou povinnost, ale, co k našemu dílu náleží, neplníme.

Ti, kteří jsou nám svěřeni, opouštějí Boha, a my mlčíme. Jsou zabráni do špatných skutků, ale my nechceme vztáhnouti na ně ruku svého pokárání, aby pro naše výčitky povstali ze svých nepravostí. Denně hynou pro zlé skutky svoje, ale my se nesnažíme povolati jich zpět ku pokání, ač dobrovolně běží k peklu.

A proto, bratři moji, s veškerou horlivostí zkoumejme sami sebe, a pokud kdo z vás může, nechť nezamítá hlásati slova Boží a líčiti hrůzu věčného Soudce i sladkost království Božího, neboť volá k nám Pán skrze proroka: „Volej a neustávej, jako polnice pozvedni hlasu svého, a ohlašuj lidu mému jeho hřích!“ Budeme-li totiž zvěstovati lidu a on se neobrátí, krev jeho padne naň samotného.

Volejme tedy k Bohu za lid, který jest nám svěřen, hřímejme proti psu ďábelskému, aby nám snad nerozehnal ovečky Páně, a my vidouce, kterak přichází mezi ovce, neprchali sami jako nájemce.

Napomínejme nejdříve knížata a bohatce tohoto světa, aby si nepočínali pyšně, aby nekladli svých nadějí v nejistotu pokladů, neboť psáno jest: „Bude-li k vám plynouti bohatství, nepřikládejte k němu srdce, abyste se nevyvyšovali, ale byli mezi svými jako jeden z nich!“

Napomínejme pak soudce země, aby spravedlivě soudili, neboť psáno jest: „Spravedlivě suďte synové lidští!“ A aby nepřijímali darů proti nevinným, ale hájili vdov a sirotků.

Kleriky napomínejme, aby v tomto časném životě žili tak, by poskytovali dobrého příkladu lidem světským pro život věčný.

Napomínejme i dobré a spravedlivé, aby lépe vzrůstali v dobrých skutcích, ale těch, kteří jsou ještě špatní, prosme, aby se napravili, aby každý, kdožkoli se spojí s knězem, solí jeho moudrosti posílen od něho odešel.

Všechny křesťany pak napomínejme, aby se drželi pravé víry Pána našeho Ježíše Krista, přicházejíce častěji do chrámu, vykonávajíce pravou zpověď ze svých hříchů Bohu a svému knězi, čistotu milujíce nestřídmosti se vyhýbali, pýchou pohrdajíce vyvrhli závist a nenávist jako jed, krádeže se nedopouštěli, nepromlouvali křivého svědectví, nelhali a křivě nepřisáhali, nedopouštěli se cizoložství, neokoušeli plodů svých dříve, pokud nepřinesli část Pánu svému, aby dávali desátky, aby kněžím vzdávali úctu, aby věrně sloužili svým knížatům a pánům, aby čáry a znamení za nicotné považovali, kladouce veškeru naději v Pána.

Ejhle, jak jste slyšeli, bratři nejdražší, tak máme povinnost napomínati i ostatní, aby dobře žili, a napomínati i sebe samé, abychom činili to, k čemu vybízíme.

Oni však, kdyby zanedbali sluncem toto vše pojímati, ani nechtěli toho v mysli podržeti, nepravosti jejich padnou na ně samotné, neboť jako je nám nebezpečno, nezvěstovati jim toho všeho, tak i jim se dostane ohně neuhasitelného, budou-li pohrdati konáním skutků křesťanských.

A tak, bratři a sestry, volejme všichni jedním hlasem k Pánu svému Ježíši Kristu, aby ve svém velkém milosrdenství, na přímluvu svatého našeho patrona Václava a všech svatých svých, nad námi ráčil se smilovati, a popřál nám slyšeti ono nejsladší slovo své, v den soudný zvoucí jeho vyvolené: „Vejděte, požehnání Otce mého, přijměte království.“

Nechť nám však popřeje uniknouti strašlivému hlasu: „Odejděte, prokletí, do ohně věčného, který je připraven ďáblovi a andělům jeho!“ Pro Ježíše Krista Syna Tvého, který s Bohem Otcem a Duchem svatým kraluje Bůh po všecky věky věkův.

Z latiny přeložil
Alfréd Fuchs.

Jan Karník:

Písně Jana Kochanowskiho.

(1530 až 1584.)

I.

Hanně.

Nedbám, aby tvrdé skály
při mém zpěvu tancovaly,
vlci nechť mne neuslyší,
lesy za mnou nepospíší...

Hanno, zpívám tobě k vůli,
dáš-li za to srdce půli,
převýšil jsem Amfiona
i loutnistu Ariona.

Sama tvář mne nezískává.
Jestli druhá v sázku dává
erby domů starobylých,
vzácné plémě dědů shnilých...

Já chci zato získat lásky
ušlechtilé plavovlásky...
ty mne pochval, moje paní,
nedbám, jiný-li kdo haní.

Bujným stromem větry chvějí,
ctnostì lidé závidějí,
budeš-li mou pomocnicí,
nezmohou nic závistníci.

Pod mojí-li přece střechu
vstoupíš ty mně pro potěchu
nohou krásnou, maje tebe,
dosáhnu již hlavou nebe.

Stěny samy volají tě,
s toužebností čekají tě,
lípa pátrá z prostřed dvoru,
vykročíš-li už už z boru.

Rozkaž koně zapřahati,
nemeškej už nasedati,
kdyžtě všechno v jarní kráse
za pohody zelená se.

Louky kvetou rozmanitě,
zajíce už neznat v žitě,
oráč vidí kolem cesty:
bude zas co na trh vézti.

Pospěš, dokud jasná zoře
nezapadne v sinné moře,
znenáhla se soumrak snáší,
ospalá noc světlo sháší...

Bedřich Přeger:

Z básní Goetheových.

Soumrak se již snesl...

Soumrak se již snesl s výše,
blízké zdá se v dáli být,
nejdříve však vzchází tiše
večernice luzný svit.
Vše je matně rozechvěné,
mha se zdvihá do šera;
temno černě prohloubené
zrcadlí klid jezera.

Na východním nebes kraji
tuším záři měsíce;
štíhlé vrby pohrávají
vlasem snítek v rybníce.
Stínů kmitavých hrou padá
luny chvějný čarosvit,
a ten chlad se okem vkrádá
do srdce a dává klid.

Vilém Bitnar:

Antonínové české literatury.

Příspěvek k dějinám kultu svatoantonínského.

II.

Generace českých studentů, vracející se na prahu třicátých let XIII. věku z Padovy do zemí koruny Svatováclavské, našli v domově svém ovzduší, příznivé úmyslům zasvětiti se kultu divotvorného kazatele padovánského. Nejen vysoké kruhy české společnosti církevní, šlechtické a měšťanské, ale i široké vrstvy lidu všelikých krajů počaly podléhati v té době podivnému kouzlu osobnosti stigmatisovaného Chudáčka z Assisi, Francesca Serafinského, velikého Otce a Mistra poslušného žáka Antonína z Padovy. V oněch prvních třech desítiletích XIII. věku prožívaly i země české dynastie Přemyslovců spolu s ostatní Evropou onen pronikavě hluboký přerod, jež lidstvo vůbec doznalo od smrti Kristovy. Uplynulo dvanáct století od onoho tříletí, kdy svět po prvé slyšel hlásání božského učení o nesobecké lásce k svému bližnímu, a o evangelické chudobě. Národní kmeny evropské přijaly již vesměs sladké jho křesťanství, ale těžké chmůry pohanského cítění válely se dosud po obloze jejich vespolného života, bránice slunci božské lásky proniknouti plně do jeho zašeřených zákoutí. Na počátku XIII. věku přišel však nový apoštol Kristův v podobě mladičkého kupeckého synka z italského městečka Assisi. Byl to František, veselý světák a vůdce mládeže na bujných výpravách za světskou rozkoší, který náhle osvícen paprskem milosti a v pravém slova smyslu vynesen z víru opojných radovánek, počal k úžasu svých bližních svůj apoštolát. Tajemná výzva Vykupitelova, aby následoval jeho života, pronikla duší Františkovou jako dvojsečný meč a zpřetrhala všecky svazky, poutající jej k tomuto světu. Kříž Spasitelův byl odtud jeho jedinou rozkoší, Kristova chudoba stala se jeho nevěstou.

Zdá se, jakoby ona tři desítiletí působení Františkova hořela stále vyšlehujícími plameny duchovního požáru. Všecko, co prožil, uchvacováno bylo mystickými větry do výšin nadsmyslna a prohloubeno neslýchanou vroucností. V kostelíčku Svatého Damiána poblíž Assisi, modlí se na podzim roku 1206 před starým byzantským křížem ke Kristu a má vidění, jak Ukřižovaný promlouvá k němu lítostivě: „Františku, což pak nevidíš, že dům můj padá? Jdi a oprav mi jej!“ Tato vise je nejen první silný dojem náboženský a první důvěrný styk s Kristem, vnikajícím do jeho pokorného srdce, ale znamená současně dramatický bod obratu v dějinách křesťanské duše a vlastní počátek gotiky. U městečka Bevagna v Umbrii káže na jaře roku 1212 tažnému ptactvu a proslovuje tak první lyrickou báseň lásky k přírodě,

která se stává východiskem vývoje přírodní lyriky celé světové literatury. V Porciunkuli na počátku dvacátých let obědvá se Svatou Klárou a uchvácen vroucností své utajované a čisté lásky k mladinké panně, hovoří o Kristu tak podivuhodně, že byli uchváceni v Bohu. V této chvíli oheň milosti zachvátil však i klášter a sousední les tak silnými plameny, že měšťané assisští přiběhli hasiti požár. Teprve v nádvoří kláštera poznali, že tu hoří oheň nebeský, který uhasiti nedovedli. V té chvíli duše Františkova a Klářina spojivše se v prudkém objetí touhy a milosti, zahořely onou platonickou láskou, která odtud naplňovala pak srdce lidská v XIII. věku ideálem „madonny angelicaty", vyšlehnuvším ještě po stu letech opojně vonným květem v Beatrici Dantově... Večer před Narozením Páně roku 1223 František oslavoval svátky Vánoční způsobem tak neslýchaným ve vsi Grecciu, že pověst o tomto holdu Jezulátku šla celým křesťanským světem, který odtud podnes každoročně vzdává se čaru vánočního večera stavěním Jesliček... Když pak po dlouhých duševních mukách a nadlidském půstu přijal v září 1224 na hoře Alvernské od Krista stigmata, jsa prvním člověkem od smrti Vykupitelovy zasaženým na těle všemi pěti ranami Kříže, stal se tajemným buditelem onoho vroucího soucitu s Utrpením Kristovým, který je nutný k spoluprožívání božské tragedie golgotské a jehož se lidstvu až potud nedostávalo. Cítíce v srdcích svých rány Trpitelovy, lidé jihly upomínkou bezměrných bolestí kalvárských a uvědomovali si plně mysterium Velkého pátku... A pak nedlouho před svou smrtí těžce nemocný František jal se v červenci 1225 zpívati nesmrtelnou svou Píseň slunečnou, jejíž poslední verše šeptal již skoro umíraje. Serafinský pěvec vytvořil tu drahokam středověké lyriky náboženské v lidové řeči italské, naplniv ji nejen podivuhodným žárem nejryzejší lásky k Bohu, ale vylákav lidstvo po prvé z tmavých síní domů do rozjásaných niv, do kvetoucích hájů a šumících lesů až potud nedoceňované přírody. Jako jarní větry svým teplem vyvolají nesčíslné trsy rostlin z pustoty prokřehlé země, tak působení Františkovo vzbouzelo v srdcích milionů květy horoucí a uvědomělé lásky k Bohu a k bližnímu. Staré Kristovo učení lásky divem omládlo...

Svatý František Serafinský nemohl zůstati s tímto bohatým životem duchovním osamocen. Měl poslání, musil se tedy sdíleti o své rozkoše duchovní s jinými a z ústraní sladké kontemplace musil vycházeti do drsné prósy skutečnosti. Svým příkladem i slovem probouzeje city lásky k bližnímu, svým horováním pro chudobu uče hodnotiti a vážiti si ubohých, slabých a nemocných bližních, objevil lidstvu i nové oblasti sociální. Dřímající živly altruismu vstaly v duších lidských k životu a daly rozproudíti se mocnému hnutí dobročinnosti i milosrdenství, jež nalezlo pochopení ve vznešených a bohatých vrstvách společnosti. Chudáček

z Assisi nezůstal tedy dlouho osamělým, soustřeďoval kolem sebe lidi stejně smýšlející, putoval a kázal s nimi po Italii, počal je záhy vysílati i do ostatních krajů evropských. Na cestu jim napsal svůj překrásný „List ke všem věrným křesťanům", který byl ověřovací listinou a zhušťoval v sobě živly ryzího františkánství. Pod vedením bratra Cesara Špýrského vyšla roku 1221 také do Německa druž dvanácti kleriků a třinácti laiků, která během půldruhého roku založila minoritské osady ve Vircpurku, Mohuči, Vormsu, Špýru, Štrasburku, Kolíně i Řeznu. Z Německa vycházely bratřiny minoritské dále do Lotrinska, do Polska, Dánska a Norska, do Rakous a Uher. Z Řezna vypravili se bratři i do Čech a Moravy...

Tak se stalo, že v roce 1224 objevila se družina Minoritů i v Praze na dvoře krále Přemysla Otakara I., k němuž byla uvedena biskupem Pelhřimem. Král sám byl velký příznivec řeholních řádů, usadil již roku 1215 v Praze Německé rytíře a chystal se založiti dům i pro Dominikány. Usídlení Minoritů v Praze bylo tedy jen otázkou času, ale uskutečnilo se teprv za krále Václava I. České ovzduší bylo tehdy naplněno očekáváním podivuhodných činů. České duše, dosud barbarsky svěží, toužily v třináctém věku rovněž po zvěstování čehosi nového a srdce schopná horoucí lásky skláněla se bezradně nad tůně mystiky. Františkovo kázání u Bevagna poslouchaly i houfy tažných ptáků, jejichž hnízda čekala na ně celou zimu v českých lesích a vesničkách, a donesly i do Čech zvěst o podiv budícím učení lásky k přírodě. Plameny šlehající z Porciunkule při mystickém hodokvasu Klářině bylo viděti až do Čech a záře od Jesliček v Grecciu svítila i do snů věřících Čechů. Pašijové mysterium hory Alverny otřáslo i zbožnými rody, kořícími se Umučenému Kristu v románských kaplích svých sídel a „Píseň slunečná" zazvučela i po nivách našeho staroslavného království... Co je tu obrazně řečeno, nepostrádá reálnosti historické. Čechové byli v XIII. věku v Italii hosty tak častými, že čeští studující na universitě v Bononii činili pro sebe jeden z osmnácti národů, stejně jako čeští scholárové v Padově, nehledě ani na posluchače ve Vincenze a v Perugii, jakož i na hojný příliv prelátů i šlechty české ke dvoru papežskému. Dychtivé české duše byly tedy zpraveny skoro současně o všem, co se dělo neslýchaného i v daleké Umbrii. V té době, kdy veliký Chudáček roku 1226 umíral, chystaly se dvě mladistvé ratolesti prastarého královského rodu Přemyslovců rozvinouti bohatě jaro svého života. Mladinká kněžna Anežka Přemyslovna, vychovaná v panenském klášteře premonstrátek v Doksanech, odmítla tři královské ženichy v roztoužení po hlubokém tichu života řeholního. Její mladý bratr Václav chystal se blažený vstoupiti na trůn královský. Tajemnými zvěstmi, vypravovanými a kázanými bratry Minority, znovu a znovu do Prahy přicházejícími, byla královská

rodina a vznešená česká společnost vzrušována tou měrou, že král Václav I. usadil františkánskou řeholi již roku 1232 v Praze v domě, při němž o něco později vystaven byl nynější kostel Svatého Jakuba. To bylo ohnisko, z něhož se pak Minorité rychle šířili do Litoměřic, Benešova a do Plzně. Rok na to princezna Anežka založila u Svatého Petra na Poříčí „Špitál Svatého Františka" a její matka královna Konstancie obdařila jej hojnými statky. Posléze Anežka jala se za pomocí bratra Václava I. stavěti na pravém břehu Vltavy dva kláštery se svatyněmi, jeden pro Minority a druhý pro Klarisky. A tak tehdy, před sedmi stoletími, povstalo již v Praze české Assisi, do něhož Svatá Klára poslala pět sester a v němž kněžna Anežka se sedmi pannami z vysoké šlechty české přijala roku 1234 vytoužený řeholní šat a byla zvolena první jeho abatyší...

Minorité i Klarisky nepřicházeli z Italie do Prahy s prázdnýma rukama. Hned po smrti Světcově rozvinula se v řádě bohatá činnost literární, jejíž plody v opisech šířily se nejen po Italii, ale byly roznášeny bratřími po celé dostupné Evropě. Jak pudivuhodný život duchovní rozvil se to v první polovici XIII. věku v Praze v okruhu abatyše Anežky a dvora Václavova. Svatá Klára, zamilovaná do nové své sestry, psala jí dopisy plné úcty a obdivu, nazývajíc ji „sestrou ze všech nejmilejší, dcerou blahoslavenou, jejíž přemilou památku napsala si na tabulky srdce svého". Posílajíc jí své vzácné listy, neopomenula zajisté i přiložiti opisy řeholí a rukopisy všech důležitých novinek duchovní literatury františkánské. Co vše se tenkrát četlo v obou pražských klášterech františkánských i v ostatních četných domech řeholních. Kolovaly tu opisy „Slunečné písně" Františkovy, meditováno bylo nad životem serafinského Světce, jak jej v nejstarší legendě „Speculum perfectionis" zhustil po prvé v květnu 1228 bratr Lev v klášteře Panny Marie Porciunkulské, i nad „Legendou primou", kterou roku 1229 dokončil františkán Tomáš de Celano, skladatel nesmrtelné sekvence „Dies irae". V letech čtyřicátých došel do Prahy i rukopis pokračování díla Celanova, jeho „Legenda secunda", dopsaná v roce 1246 a v rukou řeholníkův i řeholnic šustily opisy hymen „Rýmovaného Officia ke cti Svatého Františka Serafinského", které záhy po kanonisaci Chudáčkově mistrně zbásnil františkán ze Špýru... Takové bylo tedy ovzduší, v němž měli nadále působiti i zanícení ctitelé Antonína Padovánského.

(Příště dále.)

Bedřich Pfleger:

Z básní Goetheových.

Nové překlady.

Věnování.

A vzešlo ráno; jeho kroky tiše
sen zaplašily, jenž mne objímal,
že procitnuv jsem ze své malé chýše
se s jarou duší do návrší bral;
tam těšil jsem se každým krokem výše,
jak nový květ pln rosných kapek plál;
den mladý zdvih se v rozkošném tak chvění,
vše bylo svěží k mému osvěžení.

A jak jsem stoupal, z řeky v lukách vstala
a zvolna táhla se mha prouhami.
Couvala, vlnila se, by mne jala,
až na křídlech kol hlavy vzrostla mi:
Té krásy pohledu mi nedopřála,
kraj truchlými byl zastřen rouškami;
a brzo uzřel jsem se prostřed mraků
a sám a sám tak zavřen do soumraku.

Vtom zdálo se, že proráží zář denní
a v mlze bylo vidět jakýs jas.
Zde snášela se v lehkém rozvlnění,
tam stoupala kol lesů, výšin zas.
Jak toužil jsem dát slunci pozdravení!
až po mlhách dvojnásob mít bude krás.
Boj vzdušný neskončen dál ještě planul,
vtom, září oblit, oslněn jsem stanul.

Však brzy znovu otevříti zraky
mne osmělil pud vnitřní v srdci mém,
já na mžik jen moh snésti pohled taký,
neb vše jak v ohni stálo kolkolem.
Tu vznášela se, nesena blíž mraky,
tak božská žena, co tak hleděl jsem;
co živ jsem nezřel obrazu v té kráse,
stanula přede mnou a vznášela se.

„Ty neznáš mne?“ rty začla hovořiti,
s nichž věrnosti a lásky stékal hlas:
„Zda poznáváš mne, jež ti v rány žití
nejčistší balzám lila zas a zas?

Vždyť ty mne znáš, s níž srdce tvoje vjíti
toužilo v pevnější vždy, věčný svaz.
Což nezřela jsem, jak, hoch ještě, ty jsi
tak toužil po mně v slzách vroucích kdysi?“

„Ach, ano!“ zvolám, blažen klesna k zemi,
„já dávno již jsem vliv tvůj pocítil;
tys mír mi dávala, když údy všemi
mně v mládí stálý nával vášně ryl,
tys něžně, jako nebes perutěmi,
skráň chladila mi, den když parný byl;
tys nejlepší mi dala dary žití
a každé štěstí tebou jen chci míti.

Já nejmenuji tě, ač každou chvíli
tě leckdo jmenuje a svou zve jen
a každé oko mní, že k tobě cílí
a skoro každé rozbolí jas ten.
Ach, když jsem bloudil, četní druzi byli,
co tebe znám, jsem skoro samoten;
své štěstí musím sám jen v sobě žíti,
tvou milou záři skrýt a uzavříti.“

I usmála se: „Zříš, jak moudré vám,
jak nutné bylo v málu odkrýt dosti!
Sotva žes vyrost nad nejhrubší klam,
sotvažes pánem dětské svéhlavosti,
už myslíš, že jsi nadčlověkem sám,
a váháš plnit muže povinnosti!
Čím od jiných se lišíš v světa šíru?
Jen poznej sebe, se světem žij v míru!“

„Ach, odpusť,“ zvolám, „já to dobře mnil;
což marně otvírám své oči stále?
radostnou vůlí proudí krev mých žil,
tvých darů cenu znám já dokonale!
Vzrost ve mně pro jiné ten vzácný díl,
té hřivny nesmím zakopávat dále.
Proč cestu hledal jsem tak touhou jat,
kdybych ji nesměl bratřím ukázat?“

A vznešená ta bytost dívala se
v soucitu shovívavém, jak jsem stál;
já sebe četl v jejích očí jase,
v čem chybil jsem, co správně vykonal.
Hned ozdravěl jsem, jak jen usmála se,
a duch můj k novým radostem se pjal;

teď ve vroucím jsem mohl odevzdání
se blížit k ní a z blízka hledět na ni.

Tu vztáhla ruku tam, kde prouhy vlály
lehounkých obláčků a par kol nás;
jak sáhla na ně, uchopit se daly
a táhly se; to nebyl už mhy pás.
Můj zrak zas těkal dolinou i v dáli,
já k nebi zřel, tu velebu a jas.
Já viděl jen, jak čistý závoj nese,
jak splývá s ní a záhybů stem dme se.

„Já tebe znám i se slabostmi tvými,
vím, dobrého co v tobě ztajeno!"
tak pravila, hlas její věčně zní mi,
„zde přijmi, co ti dávno určeno.
Ten šťastný neutrpí strádáními,
jenž s tichou duší vezme za věno
ze slunce jasu, z ranní páry stkaný
ten závoj Poesie Pravdou daný.

A tobě, přátelům tvým dusno je-li
v poledne, hoď jej ve vzduch bez chvění!
chlad vánků večerních hned zaševelí,
kol zavlá květů dech a koření,
stesk citů pozemských se ztiší celý,
hrob v lože oblačné se promění
a uklidní se každá žití vlna,
den bude libý a noc záře plna."

Nuž pojďte, přátelé, když cestou sklání
vás břímě života víc každým dnem;
když dráhu nové svěží požehnání
vám krášlí květy, zlatým ovocem:
my spolu vstříc jdem příští zoři ranní!
tak žijeme, tak šťastni dále jdem.
I pak, až vnuci pro nás budou v žale,
buď k potěše jim láska naše stále.

AKTUALITY

Morálka a moralisování.

O Jansenistkách z Port Royalu se říkalo, že jsou „čisté jako andělé, pyšné jako ďáblové". V této charakteristice jest celá povaha jansenismu. Jeho moralistní požadavky byly tak přepjaté, že vyústily v pýchu a v heresi. Oddalovaly člověka od Nejsvětější Svátosti, protože se jim stále ještě nezdál dosti dokonalým. Jansenism si sice postavil vysoký ideál mravnosti, ale cestu k němu vytýčil tak obtížně, že se vzdal předem jakéhokoli vlivu na život. Jansenisté nebyli jediní sektáři, kteří takto pobloudili. Vždy a znovu z přílišné úzkosti o spásu duše povstávala hnutí, jež se vzdávala předem veškeré aktivity a v záchvatech kajícnosti byla s to zničiti všecka díla kultury. Vzpomeňme na flagellanty ve středověku nebo na Savonarolu! Vzpomeňme konečně i „menší stránky" Českých Bratří, kteří popírali vědu i umění a kteří i většinu civilisačních zařízení pokládali za hřích a marnost. Tolstoj v Jasné Poljaně dochází ku podobnému primitivismu. Jest zajisté nutno neúnavně hlásat morálku. Nesmíme se nikdy bát přezdívky „moralistů". Ale naše moralisování nesmí být neživotná šeď, musí stát „nel mezzo del cammin di nostra vita". Především však nesmí s naším hlásáním morálky býti spojeno to, čemu Rusové říkají „obličitelnyj charakter", povaha vyčítavá, jež neustále vyhledává příčiny, proč by mohla na někoho žalovati, jež neustále jako detektiv pase po zlořádech, povaha, jež se domnívá, že říká holou pravdu do očí tehdy, když říká lidem pokud možno nepříjemné věci. Morálku nesmíme stavět lidem před oči jako strmou, neschůdnou horu. Turista, který přijde k takové hoře, když se mu zdá, že na ni nelze vystoupit, lehne si raději pohodlně u jejího úpatí. Některým řeholím byl tak často vytýkán mravní probabilismus a přece právě v tomto probabilismu jest hluboká moudrost. Jest v něm často jediná cesta, jak obrátiti hříšníka. Mírné posuzování lidských poklesků neznamená pád do morální laxnosti a mravního relativismu. Probabilism stanovil pravidla pro zpovědníka, nikoli pravidla pro život kajícníkův. Sami sebe musíme posuzovati přísně, ale skutky bližního mírně, aby neupadl do zoufalství nad sebou samým, aby nezačal pochybovat o milosrdenství Božím. Proto jest hluboká moudrost v tom, že Jesuité a zvláště Redemptoristé zavedli pastoraci podle stavů a pro každý stav vyžadovali jinou cestu k dokonalosti. Katolictví počítá vždy se skutečným stavem lidské společnosti, ví, že po-

žadavky Absolutního Boha jest nutno uplatňovat v tomto relativním světě a nevyhýbá se proto ani politické areně. Kdo se nechce stýkat se světem, může z něho odejít do klášterní samoty. Touha po spáse duše, po posvěcení sebe má vykázáno svoje pevné řečiště tak, aby proud této touhy neničil nejdražších statků lidské kultury. Křesťanství se se světskou kulturou neztotožňuje, ale nepopírá ji. Ponechává mezi sebou a kulturou vždy jisté tragické napětí, v němž se odehrávají naše zápasy, neboť jen z tragických antithesí rodí se vyšší synthesy. Právo hlásati morálku má teprve ten, kdo pro její uplatnění něco dělá. Sedět v křišťálovém domečku vlastní dokonalosti a z něho vrčet na svět, by bylo ctností příliš lacinou. „Ora et labora!" bylo heslem západních řeholí, jež k ryzí kontemplaci Východu přidaly také práci, při níž je snad občas i nebezpečí, že si svou bělostnou řízu někdy potřísníme. Shovívavost se hříšníkem byla často katolictví vytýkána. A přece právě tato shovívavost (jež je ovšem možna jen za určitých okolností a za určitého stupně) přivedla teprve lidi k nápravě. Ani nejbídnější zločinec nesmí být považován předem za vyvrhel. V „Mlčení plukovníka Brambla" se vypravuje mezi jiným také toto: Anglický lord zabije člověka a nikdo o tom neví. Svědomí jej tíží i svěří se pastorovi. Pastor div na něho nezavolá policii. Vykáže jej ze svého domu, neboť gentleman nesmí ve svém bytě přechovávati vraha. Svědomí však nedá vrahovi pokoje a obrátí se ve zpovědnici ke katolickému knězi. Počne svou zpověď slovy: „Zabil jsem člověka!" Kněz se otáže klidně „Kolikrát?" — Nebyla to otázka roztržitá nebo lhostejná, ale byla to otázka církve, jež ve své tisícileté zkušenosti vše chápe a skutečnému kajícníku dovede také vše odpustit. Tato otázka knězova vzbudila také v kajícníkovi skutečnou úctu a lásku ke katolické církvi a k jejímu kněžství. Katolický kněz dovede jít se svým slovem lásky i odpuštění i tam, kde snad se končí požadavky gentlemanství, ale kde mohou začít požadavky Boží.

„Qui Mariam absolvisti,
qui latronem exaudisti
mihi quoque spem dedisti."

Dokud si hříšník na své klikaté cestě zachoval alespoň směr k Bohu, neláme katolictví nad ním hůl. Třtiny nalomené nedolomí, doutnajícího knotu neuhasí. Moderní svět tone mezi dvěma extrémy: na jedné straně je morálka uvolněna tak, že člověka jímá hrůza, kdežto na druhé straně máme u každého patníku proroky s nesplnitelnými požadavky. Pius X. otevřel katolíkům cestu k dennímu Svatému Přijímání, aby člověk ani na sebe příliš nespoléhal ani nad sebou nezoufal. — (Dr. Alfred Fuchs.)

Teste David cum Sibylla.

V poslední době vyšla v Římě resp. ve Vatikánském Městě kniha Msgra Petrone, v níž autor dokazuje, že církev může vzdáti vřelou vzpomínku Vergiliovi. Připomíná verše z „Eklog", které předpovídají příchod Spasitelův a soudí, že Vergilius měl asi od židovské kolonie v Neapoli zprávu, obsahující podobnou předpověď. O legendě, že prý svatý apoštol Pavel truchlil u hrobky Vergiliovy, že Vergilius nežil za jeho doby, aby ho mohl obrátiti na křesťanství, soudí autor, že tato zpráva pochází z 13. století z Mantovy. Potud zpráva. Lze dokázat často přímou souvislost mezi Vergiliovou poesií a verši novodobými, ale filiace šla přes hymny církevní. První církevní hymny jsou skládány v duchu Vergiliově. Kdo slyší dnešní introit k Mariánským mším votivním:

„Salve sancta Parens enixa puerpera Regem"...

mimovolně si vzpomíná na Vergilia: „Salve magna Parens." (Tento introit jest vzat z velkého eposu o vykoupení světa od Coelia Sedulia.) Kdo ještě dnes na Květnou neděli se zaposlouchá do hexametrů „Gloria laus et honor," slyší Vergilia, zvláště v takovýchto verších:

„Israel es tu Rex, Davidis et inclyta Proles"
nomine qu(i) in Domini Rex benedicte venis.

Brzo však vkrádá se rým do caesury v elegickém distichu, přízvuk přemáhá časomíru, klasická forma se snoubí s formami lidové poesie a řeči dvorské, ale na dně zůstávají Vergil a Horác. Jak známo, chystá se Italie k velkým oslavám Vergiliovým. Již loni proběhla našimi novinami zpráva, že těchto oslav, jež bude konati spolu celý kulturní svět, se zúčastní i naše vědecké korporace. Jest jisto, že antický Řím měl větší básníky než byl P. Vergilius Maro. Dnešní kritika mu vytýká více neúmorné epigonské píle, než tvořivého talentu. Není sporu o tom, že takový P. Ovidius Naso byl o mnoho talentovanější než Vergilius, že Vergiliovy verše vždy poněkud páchnou lampou a že jeho velebáseň „Aeneis" je v podstatě napodobením Homerovy „Iliady" i „Odysseje". Ale právě úžasná píle, se kterou dovedl do svých básní převésti všecky kulturní hodnoty antické, jež již tehdy byla v dekadenci, dodává jeho dílu epochálního významu nejen pro antiku, ale i pro středověk a novověk. Synthetikové svých dob nebývají největšími talenty, ale bývají duchy nejvlivnějšími. Vliv Vergiliův je tak ohromný, že pokud bude evropská kultura tím, čím jest, totiž synthesou mezi antikou a křesťanstvím, potud bude také Vergiliovo jméno jmenováno. V jeho jméně se tato synthesa symbolisuje. Křesťanští Otcové jej vzali na milost vedle Platona a Aristotela. Dante jej činí svým průvodcem, ba i přís-

ný asketa Tomáš de Celano předpovídá ve svém hymnu „Dies irae" o konci světa, že tento konec nastane „teste David cum Sibylla". Tedy nejenom žalmista Páně, ale i Vergiliova věštkyně dokazují křesťanskému Františkánovi věci příští.

Ale nebylo tomu tak jen ve středověku. Řím a Jerusalem zůstanou dvěma symbolickými jmény pro to, co dnes nazýváme evropskou kulturou a proto spojování jména Vergiliova se jmény proroků nebylo nikterak takovou naivností, jak by se zdálo těm, kteří neumějí číst mezi řádky legend. Nikde to není tam výmluvně vyjádřeno, jako ve staré středověké legendě o konci světa, podle niž konec světa nastane tehdy, až budou zničeny Řím a Jerusalem, kterážto dvě města padnou současně. Tato eschatologická tradice vždy lákala fantasii spisovatelů a básníků. Jedna z nejkrásnějších visí o tom jest Bensonův román „Pán světa". S monumentalitou, jež potrvá po věky, jest však tato věštba a toto vědomí kulturní synthesy anticko-křesťanské vyjádřeno v Byronově „Childe Haroldově pouti":

„Řím trvá, dokud Koloseum stojí,
až klesne Koloseum, zajde Řím
a s Římem zajde svět!" To z vlasti mojí
všem chodcům přišlým bylo příslovím
již v Sasů věk, jenž nám je prastarým...
A ty, ó prostý, krásný, vznešený
všech světců oltáři, všech bohů chráme,
i Jovišem, i Kristem svěcený,
ty trváš dál, když kol vše v prach se láme!"

Dnes, v době zvýšené propagandy eurasiatismu na východě Evropy, je snad dobře připomenouti si základy, na nichž stojíme. — (Dr. Alfred Fuchs.)

Katolické ghetto české literatury.

V 37. čísle „Rozprav Aventina", v článku „Obránce českého novinářství křižovník P. Schneider", zmiňuje se Josef Volf velmi sympaticky o archivní i redakční práci P. Václava Bělohlávka, nazývaje časopis „Od Karlova mostu" zajímavým. Je to, pokud vím, na foru nekatolickém první vlídné slovo o našem vynikajícím básníku. Bohužel, nevím arci čí vinou, zkomoleno tu jeho jméno z Bělohlávka na „Bělohoubka"... Bude asi musit Svatohor Bělohlávek ještě nejméně dvacet let pilně pracovat, aby náš oficielní svět povšimnul si aspoň, jak se správně jmenuje. — (Karník.)

Katolické veřejnosti!

Členům a přátelům

Družstva Vlast!

Byli jsme dne 30. června 1930 v řádné valné hromadě katolického literárního Družstva Vlast zvoleni k jeho pozdvednutí z poklesu a k vedení.

Podle pochybného názoru velké většiny dřívějšího výboru Družstva Vlast, zvoleného r. 1928, mělo se družstvo jako života prý neschopné rozejíti, dům družstva a tiskárna měly se prodati a po zapravení dluhů, v posledních šesti letech velkou většinou vzrostlých, mělo se zbývající jmění, obsažené v domě a tiskárně, rozdati na účely, k nimž toto jmění členstvem Družstva Vlast a jeho přáteli rozhodně nebylo po 46 let skládáno a střádáno. To bylo skládáno na účely družstva.

A tomu vzepřela se 30. června valná hromada, aby se jmění družstva rozptýlilo a zvolila nás k záchraně, k práci a k úspěšnému vedení u nás prvního, osvětového, katol. literárního Družstva Vlast, založeného před 46 lety v ustavující schůzi dne 23. července r. 1884.

Přijímajíce na sebe tento úkol jak velice těžký, tak velice čestný: zachovati dědictví Tomáše Škrdle a jeho přátel církvi, národu i vlasti věrných, obracíme se ke katolické veřejnosti, pro níž Družstvo Vlast se svými odbory: historickým, sociálním, literárním a pedagogickým čtyřicet let kladlo základy a vybudovalo i vybudovati přispělo velkou organisaci přes 400 vzdělávacích spolků, na nichž pak povstal katolický veřejný i politický život, obracíme se k té veřejnosti o pomoc v těchto směrech:

1. Družstvo Vlast má dluhy, jak předem řečeno, které však nejsou ani tak veliké jako má Družstvo Vlast u svých dlužníků; kdyby dlužníci je zaplatili Družstvu Vlast, přestala by všecka zoufalost nad Družstvem Vlast. Bylo by mu rázem pomoženo na nohy a byla by zabezpečena jeho budoucnost — pro katol. hnutí a katolickou literaturu. Proto appelujeme: Kdo je Družstvu Vlast něco povinen, zaplať! Vyžádej si poštovní složenky Družstva Vlast za tím účelem! Tím bude pomoženo Družstvu Vlast okamžitě.

2. Kdo z veledůstojného kněžstva a kdo z laiků, pánů i dam, pevného jsi ducha katolického a nejsi ještě zakládajícím členem Družstva Vlast (100 Kč zaplatí se najednou, nebo také splácí se

po 10 Kč), přihlaš se a svým vkladem pomoz! Kdo jsi již členem Družstva Vlast, pamatuj také na Družstvo Vlast dary a příspěvky k jeho účelům, jako tomu bylo v jeho počátcích.

3. Kdo neodebíráš „Vlasti", měsíčníku pro zábavu a poučení, předplať se! Ročně 32 Kč. Aby „Vlast" pravidelně měsíčně vycházela a měla od začátku ročníku zábavný a poučný obsah, o to budeme dbáti. — Také nechť předplatí naše publikace, kdo jich dosud neodebírá: „Vychovatele" (ročně 30 Kč), „Sborník historického kroužku" (ročně 18 Kč), „Hlasy Svatováclavské" (ročně 6 Kč), „Vzdělávací četba katolické mládeže" (ročně 8 Kč), „Obrana víry" (ročně 8 Kč), „Husitství" (ročně 12·80 Kč).

4. Družstvo Vlast má na skladě všechny potřebné farní tiskopisy pro veledůst. duchovenstvo, různé brožury a knihy, pokud nejsou veškeré rozebrány. Odebíráním a objednáváním těchto tiskopisů, knih, brožur a kalendářů za hotové bude Družstvu Vlast rázem pomoženo. Poštovní složenky ke všem předem uvedeným účelům Družstvo Vlast na požádání každému zašle. „Svůj k svému!" budiž u nás heslem pilně šířeným.

Když Družstvo Vlast a jeho přední mužové k povzbuzení katolického lidu k novému životu přinášeli oběti k zachování sv. víry Kristovy a k osvěžení lidstva křesťanským, světovým názorem a prováděli katolickou akci jako spisovatelé, básníci, řečníci a osvětoví vzdělavatelé, obrací se dnes Družstvo Vlast a jeho mužové k témuž lidu o vypomožení z tísně Družstva — a jak? To je předem ve čtyřech odstavcích uvedeno.

Nuže, nezapomeňte na nás! Neopouštějte nás! Nezapomeňte na Družstvo Vlast, první osvětový a kulturní sbor, nejčinnější, jehož spolučleny zakládajícími byli a jsou sami nejdpp. biskupové zemí českých.

Prosíme o doporučení Družstva Vlast v uvedených jeho směrech a zájmech.

Těšíme se, že slova naše nevyzní nadarmo! Bůh to dej!

V Praze II., Žitná ul. čís. 26. n.

Výbor Družstva Vlast.

Dante Alighieri:

Očistec.

Bez rýmů přeložil Karel Vrátný.

ZPĚV TŘICATÝ PRVNÍ.

Nově, ostřejší výtky z úst Beatriciných. Na vyzvání její uznává se Dante vinným a lítostí zmožen ztrácí vědomí a padá na zem. Když procitne, vidí, že Matelda jej potopila do vody v Lethe a táhne jej na druhý břeh. Beatrice mu zjevuje svou tvář.

„Ó ty, jenž za posvátnou stojíš řekou,“
řeč svoji ke mně hrotem obracejíc,
jež ostřím již se dřív mi břitkou zdála,
počala, dál zas mluvíc bez meškání,
„rci, rci, zda je to pravda; se žalobou
takou tvá zpověď spojena být musí“.
Má síla byla tolik pomatena,
že hlas můj pohnul se a dříve zhasl,
než jeho ústroje ho vypustily.
Sečkavši chvíli, řekla pak: „Co myslíš?
Odpověď dej mi, neboť nejsou ještě
vzpomínky truchlé vodou zahlazeny.“
Zmatek a bázeň spolu pomíchané
takové ano z úst mi vyrazily,
že, by mu porozuměl, zrak byl nutný.
Jak kuše láme, když se vystřeluje
z napjetí přílišného, luk i strunu,
a s menší prudkostí v cíl střela vráží,
tak já byl zdrcen břemenem tím těžkým,
a slzy ven se řinuly a vzdechy,
a hlas, svým průchodem se bera, ochab'.
Pročež mi ona: „Prostřed touhy po mne,
jež vodila tě milovati Dobro,
za nímž nic není, čeho by se ždálo,
jaké jsi napříč příkopy neb jaké
řetězy našel, by ses proto takto
naděje, brát se kupředu, měl zbavit?
A jaké příjemnosti, jaké zisky

2.—15. Hrotem: mluvíc ke mně. Dříve mluvila o něm (nepřímo tedy, ostřím). — Zpověď: přiznání. — Má síla: byl jsem tak zničen. — Vzpomínky truchlé: na viny. Nejsou ještě zahlazeny vodou z Léthe. — Zrak byl nutný: nebylo ho skoro slyšeti.

21.—46. Svým průchodem: rty. — Vodila tě: láska k Beatrici učila Danta milovati Boha, Dobro nejvyšší, poslední cíl všech žádostí srdce našeho. — Příkopy: jaké překážky. — Kupředu:

na čele jiných se ti ukázaly,
by před nimi ses procházet měl proto?“
Ze sebe vydav nejprv povzdech hořký,
s tíží jsem hlas měl, který odpověděl,
a rty jej s namáháním utvořily.
S pláčem jsem řekl: „Časné věci klamnou
svou libostí mé kroky obrátily,
jakmile ukryly se vaše tváře.“
A ona: „Kdybys mlčel nebo popřít
chtěl to, co vyznáváš, tvá nebyla by
miň známa vina; takýť zná ji soudce.
Ale když vytryskuje z vlastní tváře
žaloba na hřích, na našem se dvoře
obrací proti ostří kolo brusu.
Nicméně, abys nyní hanbu nesl
ze svého poblouzení, a bys jindy
byl silnější, když uslyšíš hlas Siren,
slož sílmě pláče se sebe a poslyš:
tak uslyšíš, jak na opáčnou stranu
mé tělo pohřbené tě vésti mělo.
Ni příroda ni umění ti nikdy
půvabu neskytly jak údy krásné,
jež jímaly mne a v zem rozpadly se.
A takto-li ti svrchovaný půvab
mou smrtí unik', která potom měla
věc smrtelná tě táhnout k tužbě po ní?
Zajisté měl jsi po prvním hned šípu
klamavých věcí pozdvihnout se vzhůru
za mnou, jež takou nebyla jsem více.
Neměly stahovat tvých křídel dolů,
abys ran dalších vyčkával, ni dívka
ni jiná marnost s požitkem tak krátkým.
Ptačátko mladé dvou neb tří ran dočká,
však před očima opeřených marně
se roztahuje síť neb na ně střílí.“
Jak děti, stydíce se, stojí němy

po cestě ctnosti. — Se procházet: jako zamilovaní pod okny té, již milují. — Ukryly se: jak Beatrice zemřela. — Z vlastní tváře: z vlastních úst. — Na našem dvoře: soudním; nebeském. — Proti ostří: meč spravedlnosti se vyznáním otupuje. Vyznáním sám se hříšník pokořuje a trestá. Proto právem Kristus učinil zpověď těžkých hříchů jednou podmínkou odpuštění. — Sílmě pláče: nech nyní bázně a zmatku, zahanbení.

51.—62. Jež jímaly mne: dokud jsem měla tělo smrtelné. — K tužbě po ní: měl jsi cítiti, že vše pozemské je prchavé a nejisté. — Po prvním šípu: po první ráně. — Opeřených: starých, zkušených ptáků. Tak ty po jedné zkušenosti měl's býti moudřejší. —

a se sklopeným zrakem poslouchají
s uznáním viny své a litujíce,
tak já jsem stál. A ona řekla: „Ježto,
že slyšel's mne, máš bolest, zdvihni vousy,
a ucítíš víc bolu, pohlížeje."
S odporem skrovnějším se vyvracuje
mohutný dub, ať je to naším větrem,
ať větrem, který z Jarbových jde krajů,
než já jsem na její zdvih' rozkaz bradu;
a když chtíc „obličej" říct, řekla „vousy",
dobře jsem vystihl jed toho rčení.
A jakmile se tvář má rozprostřela,
že od sypání svého oni první
tvorové odpočinuli, zrak pojal.
A hled můj, ještě málo jistý, spatřil
teď Beatrici tváří k zvěru, který
v též osobě má přirozenost dvojí.
Pod závojem svým, za zeleným břehem,
mi sebe bývalou víc přemáhati
se zdála, než kdys jiné, když zde byla.
Lítostí žahavka tak mne tam zbodla,
že věc, jež nejvíc kdy mne ke své lásce
stočila, se mi nejdřív zprotivila.
Uznání viny tak mne v srdce uštklo,
že pad' jsem překonán, a jak mi bylo,
ta ví to, která příčinu mi skytla.
Pak, když mi srdce schopnost věcí vnějších
zas dalo, Paní, již jsem našel samu,
jsem nad sebou shléd', mluvě: „Drž mne, drž mne!"
Bylať mne do vody až po krk vtáhla
a za sebou mne táhnouc, po hladině
se lehká jako člunek ubírala.
Když blaženému břehu byl jsem blízký,
Asperges me se zaslechlo tak sladce,
že vzpomenout mi nelze, natož psáti.
Půvabná Paní rozevřela lokty,

69.—87. Pohlížeje: vida mne a vida, co jsi opustil, když jsi následoval jiných krás. — Z Jarbových krajů: z Afriky. Jarba byl báječný král v Libyi. — Jed toho rčení: ironii slov. Řekla „vousy", aby si vzpomněl, že již je dospělý muž a neměl se dávati sváděti titěrnostmi jako mladíček. — Rozprostřela: zdvihla. — První tvorové: andělé, kteří první byli stvořeni a jsou z tvorů nejznamenitější. — Tváří k zvěru: obrátila se k Nohovi. — Zvrátila: svedla, obrátila. — Zprotivila: jedna složka pravé lítosti; aby se nám zprotivilo co se nám líbívalo. —

91.—123. Schopnost: vnímati věci okolní. — Srdce: když se vzpamatoval; srdce počalo zase pravidelně pracovati. — Paní: Mateldu. — Drž mne: volal Dante. Jiní vykládají, že Matelda mu

kol hlavy vzala mne a potopila,
při čemž mi bylo vody pohltiti.
Pak vzala mne a zmáčeného vprostřed
tance mne postavila čtyř těch krásek,
a každá z nich mne přikryla svou paží.
„Zde nymfy jsme a na nebi jsme hvězdy;
dřív nežli Beatrice na svět sešla,
za její služky zřízeny jsme byly.
Před její oči povedem tě, ale
v jas radostný, jenž v nich je, zbystří tvoje
tamo ty tři, jež hlouběj pozírají."
Tak započaly, pějice; a potom
ke hrudi Nohově mne s sebou vedly,
kde Beatrice stála, k nám jsouc tváří.
„Viz," řekly, „abys nešetřil tu zraků;
teď postavily jsme tě před smaragdy,
zkud Amor na tebe kdys metal zbraně."
Tisíce tužeb žárnějších než plamen
mi přitkly oči ke třpytícím očím,

říkala: „Drž se mne!" — Jako člunek: tkalcovský. — Asperges me: „Pokropíš mne yzopem a očištěn budu: obmyješ mne, a nad sníh zbílen budu." Žalm. 50, 9. Slova ta jsou ujištěním, že Dante již je úplně očištěn. A sladké je vědomí odpuštěných hříchů. — Vzpomenout mi nelze: nemohu se znovu vmysliti ve sladkost oné chvíle. — Čtyř těch: jež tančily u levého kola. — Svou paží: rámě znamená moc. Každá z těchto ctností mu vložila ruku na hlavu a dala mu moc proti hříchům ctnosti té protivným. — Zde nymfy jsme atd.: zde se jevíme jako ženské bytosti, dobré rádkyně lidí; ale v nebi jest náš pravý byt, odkud osvěcujeme svět, vedouce lidi k dobrému. — Za její služky: čtyři hlavní ctnosti připravovaly v srdcích lidských půdu učení církve katolické. — Zbystří tvoje: oči totiž, aby mohly zírati v jas očí Beatriciných. — Tamo ty tři: Víra, Naděje, Láska. — Očima Beatricinýma lze rozuměti důkazy, jimiž theologie dokazuje hodnověrnost zjevení božího. — Smaragdy: oči Beatriciny, nazvané ne tak pro barvu, ale pro svůj jas. — Tam uvnitř: v očích Beatriciných. — Teď jednou: teď rysy orlími, teď lvími. Kristus jeví se nám i jako Bůh i jako člověk.

126.—145. Ve svém obraze: jenž se jevil v očích Beatricinách. — Oné krmě: duchovní slasti, pocházející z poznání věcí božských, jež sytí zde na světě duši, ale sytostí nebudí odporu a zároveň budí touhu po poznání Boha „tváří v tvář". — Vyššího řádu: vyššího stupně, vznešenější povahy. — Tři druhé: ctnosti božské. — Tančíce k svému: podle svého zpěvu. — Tvou druhou: nadzemskou, věčnou. — O blesku: Beatrice, která jest jako oblesk světla věčného Boha. Ve stínech parnasských: hora Parnass se svými prameny je symbol básnictví. Kdo tolik studoval, aby se stal velikým básníkem, a aby přece nyní necítil, že nedovede vyjádřiti krásy Beatriciny? — Zastiňuje: verš ten má mnoho výkladů. Benvenuto vykládá o oblaku květinovém (když andělé sypali květy). Jiní vykládají: kde nebe v souladu s nevinností ráje pozemského (na hoře očistcové), tím souladem nastiňuje (adombra) tvou krásu.

jež na Noha vždy jen se upíraly.
Nejinak než se v zrcadle stkví slunce,
tam uvnitř dvojitý zvěr zastkvíval se,
teď jednou tvářností, teď zase druhou.
Čtenáři, uvaž, zdali jsem se divil,
když věc jsem viděl v sobě trvat klidnou
a ve svém obraze se proměňovat.
Zatím, co plna úžasu a s plesem
má duše okoušela oné krmě,
jež sytíc sebou, po sobě hlad budí,
vyššího řádu jevíce se býti
svým chováním, tři druhé k předu vyšly,
tančíce podle andělské své písně.
„Obraf", tak pěly, „obraf oči svaté,
ó, Beatrice, na věrného svého,
jenž učinil, by zřel tě, tolik kroků.
Milostně milost učiň nám a odhal
svá ústa jemu, tak by jasně spatřil
tvou druhou krásu, kterou utajuješ."
Ó blesku světla věčně živoucího,
kdo ve stínech kdy parnasských tak pobled'
neb z jeho studnice pil, by se nezdál
mít mysl obtíženou, hledě podat
tě tak, jak zjevila se's tam, kde nebe
souladně znějíc tebe zastiňuje,
kdy ve vzduchu se's volném odhalila?

ZPĚV TŘICÁTÝ DRUHÝ.

Průvod s vozem se vrací, a Dante s Mateldou a Statiem ho následují. U vysokého a holého stromu Noh se zastavuje a přivazuje vůz k tomuto stromu, jenž se rozpučí. Jest slyšeti sladký zpěv, při němž básník usíná. Když procitne, vidí Beatrici sedící u paty stromu, obklopenou 7 ženami. Tajemné příhody dějí se stromu a vozu.

Tak upjaty a pilny moje oči
byly si zkojit desíti let žízeň,
že druhé smysly vše mi byly zhaslé;
a ony ztud i zonud měly stěnu
nedbání, neboť tak je přitahoval
ten svatý úsměv dávnou sítí k sobě,
když obličej mi obrátily mocí

1.—24. Desíti let: od smrti Beatriciny. — Zhaslé: nevnímaly ničeho. — Stěnu nedbání: nedbaly o nic, než o Beatrici (totiž oči Dantovy). — Bohyně ony: tři božské ctnosti. — V levý bok můj: obrátil jsem oči v levo. — Rozpoložení: oči, jež patřily do slunce, nějakou chvíli pak nic nevidí. — K velmi

bohyně ony v levý bok můj, neboť
jsem praviti je slyšel: „Tkvíš tam příliš.“
A rozpoložení, jež k vidění je
v očích, jež právě se sluncem se střetly,
nějakou chvíli zbavilo mne zraku.
Když však se zrak zas k málu přizpůsobil,
dím k málu, hledě k velmi čitelnému,
od něhož násilím jsem odvrátil se,
uzřel jsem, v pravé rámě obrácený
ten slavný zástup, že se navracuje,
slunci a sedmi plamenům vstříc hledě.
Jak pod štíty, by spasila se, četa
se obrací a s praporem se točí
prv než se může všecka v sobě změnit,
tak nebeského království to vojsko,
jež vpředu šlo, nás všecko pominulo,
prve než otočil vůz první dřevo.
Tu ke kolům se navrátily paní,
a Noh svým nákladem hnul požehnaným,
však tak, že proto nezachvěl ni perem.
Půvabná Paní, jež mne na brod vtáhla,
a Statius a já jsme za kolem šli,
jež menším obloukem svou kolej vrylo.
Tak jdoucím vysokým tím lesem prázdným,
vinou to té, jež hadu uvěřila,
spravoval kroky andělský kýs nápěv.
Snad trojím letem vypuštěná střela
ulétla tolik místa, co jsme ztamtud

čitelnému: k příliš světlému, totiž k očím Beatriciným. Proti nim bylo ostatní málo jasné. „Čitelné“ (sensibile) jest to, co působí v naše smysly jakožto jejich předmět (barva v zrak atd.). — V pravé rámě: v pravý bok, na pravo. Průvod přišel od východu; na východ se opět obrací (otáčeje se dříve k severu) a proto hledí slunci vstříc. Všecka v sobě změnit: změniti své postavení úplně. — První dřevo: voj vozová.

27.—48. Nezachvěl ni perem: Tommaseo dí: „Víra křesťanská pokojně počínala svou cestu; a pokoj je znamení síly. — Za kolem šli: za pravým; neboť když se vůz obrátil napravo, levé kolo musilo činiti větší oblouk. — Vinou to té: Evy, jejíž vinou ráj pozemský je prázdný. — Z tamtud: z místa, odkud se průvod hnul a s ním my. — Adame!: připomínají toho, jenž porušil spravedlnost, chtě býti jako Bůh. — Jakýs strom: mnoho jest výkladů o tomto stromě. Podle písmeny jest to strom rajský vědění dobrého a zlého. Ale symbolicky? Poletto vykládá takto: Vzhledem k Adamovi strom ten byl znamením řádu božího, spravedlnosti a práva; jsa pak zbaven všech květů a listí, znamená lidstvo, jež upadlo v duchovní bídu. Ale strom dotekem vozu Nohova se obnoví: znamená tedy člověčenstvo obnovené a jest zároveň znova živým znamením vůle boží, vší spravedlnosti a všeho práva. Ale Řím byl od Boha ustanoven, aby učil lidstvo konati vůli boží, ten Řím,

ušli, když Beatrice sestoupila.
Já Adame! jsem všecky zas'ech' šeptat;
pak obklopili jakýs strom, jenž zbaven
byl květů všech i listů po všech větvích.
Koruně jeho, jež se rozšiřuje
tím víc, čím výš jest, Indové by byli
se pro vysokost divili v svých lesích.
„Nohu, jsi blahoslavený, že nerveš
zobákem z toho stromu sladké chuti,
jelikož zle se život odsud svírá."
Tak volali kol stromu mohutného
druzí, a dvojitý zvěr: „Tak se sémě
spravedlivého všeho zachovává!"
A obrátiv se k voji, již byl táhnul,
odtáh' ji k patě haluze té siré,
a nechal jí k ní za ni přivázané.
Jak naše stromy v čas, kdy dolů padá
veliké světlo pomíchané s oním,
jež září vzadu za nebeským Kaprem,
se nalévají a pak obnoví se
svou barvou každý prve nežli slunce
pod jinou hvězdou, zapřáhne své oře:
míň barvy vydávaje nežli růže,
a víc než fialky, strom obnovil se,
jenž před tím větvoví měl tolik prázdné.
Já nepojal ho, aniž zde se pěje
hymnus, jejž lid ten v oné chvíli zapěl,
ni nápěvu až dokonce jsem snesl.

o němž jsme slyšeli, že by měl míti (jsa jeden) dvě slunce: moc papežskou a moc císařskou, jež se nesměšují a sobě nepřekážejí. A takový Řím ideální, ukazující cestu spravedlnosti ve věcech časných i věčných, znamená strom obnovený. — Se rozšiřuje: tak říše římská víc a víc se šířila. — Nerveš: nerušíš vůle boží, jíž strom tento znamená. Nebereš sobě ničeho z moci a práv císařských. Snad v tom i narážka na statky časné. — Zle se život: „ventre", břicho. I zde rozličné výklady. Jedni vykládají: Kdo si vezme s tohoto stromu, zakouší krutých bolestí. Jiní míní, že básník chce říci, že procitly v člověku nedobré choutky, když porušil vůli boží. Život t. j. břicho by tu znamenal zvláště choutku nestřídmosti. — Sémě spravedlivého: mohlo by také čísti „spravedlnosti vší". Noh nerušil harmonie moci duchovní a světské, a to je základ všeho řádu, vší spravedlnosti. —

50.—66. Haluze: místo „stromu". — Siré: prázdné, holé. — K ní za ni: opět se různí vykladatelé. Benvenuto myslí, že přivázal vůz ke stromu tenkou větví téhož stromu. Symbolický výklad: s Římem svazal Kristus svou církev, učiniv Řím sídlem papežovým. — Veliké světlo: sluneční. — S oním, jež září: se světlem souhvězdí Skopce, které jde za znamením Ryb (za které zde Dante klade určitý druh, „lasca", Cyprinus leuciscus. Já volil našeho kapra.) Jest to na jaře. — Pod jinou hvězdou: pod znamením Býka.

Bych vypsat moh', jak nelítostné oči
slyšíce o Syrinze, do sna padly,
oči, jež tolik stálo, že víc bděly,
jak malíř, který maluje dle vzoru,
bych líčil, jak jsem usnul; však ať kdo chce
si usínání dobře vyobrazí.
Proto jdu dál, až tam, kdy zas jsem procit',
a dím, že jakýs jas mi roztrh' závoj
spánku a volání kés: „Vstaň, co děláš?"
Jak, aby zřeli jabloně té kvítky,
jež anděly svých jablek činí lačné,
a ustavičnou svatbu strojí v nebi,
Petr a Jan a Jakub uvedeni
a překonáni, vrátili se k sobě
zas při slově, jež protrhlo sny větší,
a uzřeli svou školu umenšenou
jak o Eliáše tak o Mojžíše
a na svém Mistru proměněné roucho:
tak já se vzpamatovav, stát jsem uzřel
nad sebou onu laskavou, jež byla
dřív podle řeky vůdkyní mých kroků.
A všechen nejist „Kde je Beatrice?"
jsem řek', a ona: „Viz ji pod haluzí
seděti novou na kořenu jejím.
Viz tovaryšstvo, jež ji obklopuje:
za Nohem ostatní se berou vzhůru,
se zpěvem sladčejším a hlubočejším."

Míň barvy: barva květů byla méně jasná než růžová a méně tmavá než fialková. Snad krvavá; a znamenala by krev Kristovu (a snad i mučedníků). Symbolicky: Kristus, slunce spravedlnosti, obnovil lidstvo. — Nepojal: neporozuměl jsem. — Ni nápěvu atd.: sladkost nápěvu uspala básníka. — Nelítostné oči: oči Arga, jenž hlídal Jo. Viz Očist. XXIX, 95. — O Syrinze: Syrinx, nymfa, která prchajíc před Panem, jenž si ji zamiloval, byla od sester proměněna v rákosí. O ní Merkur zpíval Argovi až ho tím uspal. — Že víc bděly: protože to pohněvalo Joviše, a Argos byl pak zabit. —

73.—93. Jak, aby zřeli: Pán dal apoštolům Petrovi, Jakubovi a Janovi viděti na hoře záblesk své slávy, když se podle něho ukázali Mojžíš a Eliáš. Apoštolové překonáni tím blaženým viděním, padli na zem. — Jabloně: Krista, na nějž obracejí vykladači slova Písně Šalom. (2, 3): „Jako jabloň mezi dřívím lesním, tak jest milý můj mezi syny." — Kvítky: záblesk slávy a radosti nebeské, kdežto jablka ve v. 74 znamenají plnost a věčnost slávy a blaženosti nebeské. — Svatbu: podle slov Zjevení (19, 9): „Blahoslavení, kteříž k večeři svatby Beránkovy povoláni jsou." — Uvedeni: na horu Tábor a překonáni viděním slávy Kristovy. — Při slově: Kristově, „Vstaňte a nebojte se (Mat. 17, 7); slovo téhož Krista protrhlo sen mrtvého Lazara a mládence Naimského i dcery Jairovy, a vzkřísilo je zase k životu. — Školu: společnost. — Proměněné: již ne

A byla-li řeč její obšírnější,
já nevím, neb již ta v mých očích byla,
jež zamkla mne, bych na nic jiné nedbal.
Seděla sama na pravdivé zemi,
jak za stráž povozu tam zůstavena,
jejž zvěra dvojtvárného zřel jsem vázat.
Ze sebe činilo jí ohrazení
nymf sedm v kruhu, s těmi světly v rukou,
jež jista od bóry i jižních větrů.
„Zde krátký čas byt lesní budeš míti
a věčně se mnou budeš toho Říma
měšťanem, jehož Římanem je Kristus.
A proto v prospěch světa, jenž zle žije,
měj na vůz oči teď, a to, co vidíš,
zas na svět vrátě se, hleď, abys napsal."
Tak Beatrice; já pak, jenž jsem všecek
u nohou jejích rozkazů byl oddán,
mysl a oči upjal jsem, kam chtěla.
Tak rychlým pohybem se nikdy oheň
z hustého mraku nesnesl, když prší
s těch stran, jež nejvíce jsou oddáleny,
jak já jsem uzřel ptáka Jovišova
se spouštět po stromě a kůru lámat,
ne květy toliko a listí nové,
a ve vůz udeřil svou celou silou,
takže jak v bouři loď se zakolísal
vlnami zmáhaná teď ztuď teď zonuď.

bílé jako sníh, ale zase obyčejné. — Pod haluzí novou: poď stromem, jenž se znovu zazelenal. — Za Nohem: Noh s ostatním se vznesl do nebe. — Zamkla mne: nedopouštěla mi dbáti o jinou věc; uzavřela mou mysl všem jiným dojmům.

94.—135. Na pravdivé zemi: na kořenu stromu; na místě, které pravdivě jí jest určeno za sídlo, je pravým sídlem jejím. Výklad „Ottimo" praví: „na zemi pravdivé a poslušné svého Tvůrce." — S těmi světly: se svícny, jichž světel nic neuhasí. Duch svatý vždycky osvěcuje a řídí Církev. — Toho Říma: města nebeského, nebe, jehož hlavou jest Kristus, pročež může slouti Římanem. — U nohou atd.: ochoten jí poslouchati ve všem. — Oheň: blesk. — Ptáka Jovišova: orla, znak císařství římského. — Kůru lámat atd.: to znamená pronásledování obnoveného stromu člověčenstva skrze pohanské císaře římské. — Lišku: rozmanitá kacířství prvních dob. — Má Paní: Beatrice, symbol autority církevní, jež je strážkyní a hlasatelkou pravé víry. — V truhlu: v korbu vozu. — Z peří svého: to znamená darování Konstantinovo, které učinil církvi římské (jak tomu věřil střední věk) a v němž Dante viděl začátek papežských snah o politickou svrchovanost, na škodu moci císařské. — Draka: rozkol, který učinil Cařihrad skrze Fotia a později (1053) skrze patriarchu Michala Caerularia) když se stala roztržka mezi církví západní a východní. Staří vykladači to obracejí na Mohameda, jenž strhl za sebou tolik národů.

Pak uviděl jsem vrhati se v korbu
povozu vítězoslavného Lišku,
jež zdála se vší dobré krmě prázdná.
Avšak jí hnusné viny vyčítajíc,
má Paní v taký zahnala ji útěk,
jak dovedly snést kosti beze svalů.
Pak tudy, kudy dříve již byl přišel,
jsem viděl orla sestupovat v truhlu
vozu a nechávat mu z peří svého.
A jako ze srdce, jež naříká si,
taký hlas vyšel z nebe, a tak řekl:
„Ó lodičko má, jak zle's obtížena!"
Pak se mi zdálo, že se mezi koly
zem rozstoupla, a uzřel jsem z ní draka
ven vycházet, jenž ocas ve vůz vetknul.
A jako vosa, jež hrot nazpět táhne,
tak k sobě přitahuje ocas zlobný,
dna vytrh' kus a honosně šel odtud.
Co pozůstalo, jako bujná země
plevelem, tak se peřím, poskytnutým
s úmyslem čistým snad a dobrotivým,
přikrylo, a jím přikryto též bylo
kolo i to i to, i voj, tak brzy,
že vzdech dél ústa otevřená drží.
Tak posvátná se stavba přetvořivši,
ven po svých částech vystrčila hlavy,
tři na voji a jednu v každém rohu.
Tři první byly rohaté jak volské,
však čtyři jediný roh měly v čele:
obludy také nikdo neshléd' ještě.
Jista jak zámek na vysoké hoře,

137.— P e ř í m, p o s k y t n u t ý m atd.: Dante uznává dobrý úmysl Konstantinův. Světské statky a světské snahy, snahy politické, rychle se rozmnožily a znetvořily církev. — H l a v y: sedm hlav těchto znamená sedm hlavních hříchů, tři první pak jsou, dle Benvenuta da Imola, pýcha, hněv a závist. — N e v ě s t k a: Dante zřejmě tu označuje k u r i i římskou, d v ů r papežský, (což dlužno stále a dobře rozeznávati od moci papežské, před niž Dante kleká!) Myslí pak hlavně na papežování Bonifáce VIII. a Klementa V. — O č í v ů k o l r y c h l ý c h: znak to nestoudnosti. — O b r a: jest to Filip krásný, král francouzský. Podle jiných králové francouzští vůbec. — L í b a l i s e n ě k o l i k r á t: poměry mezi kurií a Filipem byly nějaký čas přátelské. — P r o t o ž e z r a k s t o č i l a n a m n e: někteří myslí, že Dante ve své osobě vyjadřuje všechen lid křesťanský neb italský; jiní, že naráží na určité snahy své, jimiž chtěl vyprostiti stolici papežskou od vlivu francouzského. — Z b i č o v a l j i: naráží na násilnosti Filipa Krásného proti papežům. — V l e s j i z a t á h': způsobil, že papež se svou kurií se usadil v Avignoně, daleko od svého pravého sídla. — Š t í t: jako štít překáží zraku, tak les ukryl očím Dantovým přetvořený vůz a nevěstku.

nevěstka rozpustilá sedět na ní
mi zjevila se, očí vůkol rychlých.
A jako, aby nebyla mu vzata,
po boku jejím obra stát jsem uzřel,
a líbali se spolu několikrát.
Než protože zrak těkavý a chtivý
stočila na mne, milenec ten krutý
od vrchu hlavy zbičoval ji k patám.
Pak nedůvěry pln a hněvem lítý
obludu odvázal a v les ji zatáh'
tolik, že z něho jen štít učinil mi
před nevěstkou a před tou novou šelmou.

František Bohuslav Děrda:

Bludné zástupy.

Zástupy smutné,
co žádáte?
Promluvte,
ó rcete,
co žádáte? co chcete?
Proč smutny jsou vaše oči
a výkřik váš,
proč tak teskný je, tak úpěnlivý?

Tuto noc ještě probděte,
na půl v snách
a na půl v modlitbách,
neboť radost,
zdá se,
přichází již,
aby učinila mezi vámi divy.

John Thompson:

Hrdinství v sutaně.

Před dvaceti lety spravoval abbé François malou farnost v diecési Manské. Snaže se pouze o spásu svého stádce, žil uprostřed něho v pokoji a zbožnosti, spokojen, že může svým farníkům evanděliům kázati, jejich povinnost jim připomínat a cestu do nebe vedoucí jim ukazovati. Potom však přišel „hrozný rok". Jednoho mrazivého rána v lednu odsloužil právě farář mši sv., za níž byl Boha prosil, aby ukrátil žalostné doby, krvavé, jež začala Sedanem. Sotvaže byl svlékl ornát, vrazila žena s vlasy rozcuchanými do sakristie a padnuvši před ním na kolena zanaříkala: „Ach, toho neštěstí, pane faráři! Oni ho zastřelí!"

„Koho, má dobrá Justino?"

„Mého muže, mého ubohého Klimenta! Zachraňte ho, pane faráři! Je nevinen!"

„Ale proč? Vylož mi, co se stalo?"

Pozdvihl nešťastnou a usadil ji na židli.

„Víte, pane faráři," vypravovala, „že minulé noci kdosi v naší osadě zastřelil tři hulány. Udělali to nepochybně franktiréři. Dnes pak ráno dali Prušáci pozatýkat všecky muže z okolí. Tři pak z nich mají býti hned zastřeleni, můj Kliment mezi nimi. Zachraňte ho, — zachraňte ho, pane faráři!"

„Ach, což bych rád! Ale mohu?"

„Ano, ano, můžete. Zachraňte otce mých drobných dětí!" zaúpěla padnuvši na kolena a usedavě plačíc.

Abbé François, hluboce dojat jejím velikým hořem, svěsil hlavu a zamyslil se. Každý bol, který se dotýkal jeho oveček, dotýkal se i jeho; než což mohl proti nepřátelům tak mocným, tak houževnatým a tak neúprosným, jako byli Prušáci? Zdálo se mu, že několik slov útěchy — je vše, co jí může podati.

Znal dobře toho Klimenta Dufoura. Byl tesařem, nedobré kvítko, jenž se vyučil řemeslu ve městě, kdež se spolu napojil socialistickými teoriemi. Marně namáhal se opět a opět abbé François, aby zbloudilou tu ovci znova do svého stádce uvedl. Dufour držel se tvrdošíjně antiklerikálního praporu jak z nevědomosti, tak i samolibosti. Než vše to bylo zapomenuto v nynější chvíli; farář viděl, že třeba hned jednati.

„Pojď, Justino," pravil, „pojď k blahoslavené Panně!"

Zavedl ji do kostela a vyzval ji, aby poklekla před oltářem. Potom ani neposníďav pospíšil do radnice, kdež byl ubytován hulánský velitel, jenž v té chvíli právě udílel rozkazy několika podřízeným.

„Jsem zdejší farář," začal farář jaksi nesměle.

„Čeho si přejete?" tázal se velitel pohrdavě.

„Přišel jsem vás poprosit o milost pro některé svoje farníky," pravil kněz. „Jsou nevinné ubohé ty moje děti!"

„Marná vaše námaha, pane faráři. Vaši lidé poskytli přístřeší frankтirérům; za to musí býti potrestáni. Bude to naučením těm, co jsou přeochotni poskytnouti pohostinství těm potulným vojákům, kteří nedovedou bojovati v otevřeném boji a kteří každodenně skolí několik našich lidí, ne jako řádní bojovníci, ale jako skety. Kromě toho mám svoje rozkazy a musím je provésti."

Abbé François prosil, dokazoval, naléhal. Velitel nedal se obměkčiti.

„Alespoň udělte milost Dufourovi," pravil posléze. „Jest otcem pěti dětí."

„Rád bych to udělal, pane faráři," odpověděl velitel už mírnějji, „ale nemohu. Mám rozkazy, jak už jsem řekl, od samého knížete Bedřicha Karla. Usmrtili tři hulány; tři Francouzi musí býti zastřeleni. Muž za muže, tak zní rozkaz."

Kněz hleděl okamžik mlčky na vojína, potom však pravil táhle jako člověk, jenž se byl pro cosi náramně vážného rozhodl: „Muž za muže, pravíte, veliteli? Dobrá! Vezměte tedy mne místo Dufoura. Co vám na tom sejde, kdo pokutu zaplatí?"

Důstojník pohlédl na něho s patrným úžasem.

„Totě věru vzácná nabídka, pane faráři. Divím se vaší sebeobětavosti, než mně je milejší dáti popraviti ty muže, co jsou již vybráni. Vraťte se do své fary."

„Dobrý pastýř dává život svůj za ovce své," na to kněz líbezně se usmívaje. „Kapitáne, prosím vás o to."

Důstojník se posadil, napsal několik řádků německy a odevzdávaje papír knězi pravil vážně: „Tuť rozkaz, kterým se na svobodu propouští Dufour, jehož místo vy zaujmete. A teď dovolte mi stisknouti vám pravici. Je to pravice — hrdiny!"

Několik okamžiků po té octl se abbé François ve škole, kamž byli vězni dopraveni, a podával rozkaz službu majícímu strážmistrovi s prosbou, aby mu Dufoura zavolal. Ubožák ihned se objevil s očima opuchlýma slzami zalitýma. Uchopil faráře za ruce volaje: „Odpusťte mi, pane faráři, odpusťte mi, čím jsem se proti vám provinil. Dopaden jsem ve hříších, jež se mi jeví velice černými v této chvíli, kdy se chystám předstoupiti před Soudce věčného."

„Teď o tom nic nemluv," odpověděl kněz. „Jsem tu, abych ti oznámil, že jsi volný."

A uchopiv ustrnulého muže za rámě opustil s ním prozatímní žalář a za krátko octli se u dveří tesařova příbytku. Celá jeho rodina klečela na kolenách, modlíc se a štkajíc.

„Už neplač, Justino," pravil farář otevřev dveře. „Bůh vyslyšel modlitby tvoje a tvých dětí. Kliment nebude zastřelen, tu ho máš!"

Muž, žena a děti nevěděli, jak by svou radost a vděčnost projevili. Když první pohnutí jejich polevilo, obrátila se Justina ke knězi:

„Jak vám, pane faráři, poděkovati? Co můžeme učiniti, abychom vám ukázali svou vděčnost? Ach, nemůžeme nic v té příčině učinit!"

„Nic!" přisvědčil muž. „A přece, pane faráři, jsem vám díky povinován za svůj život a svou svobodu!"

Hluboce vzrušen, neboť v té chvíli mnoho myšlenek honilo se jeho myslí, odpověděl kněz: „Vaše veliké štěstí je mi odplatou, dobří přátelé. Milujte se vždycky jako teď rádi. Buďte hodnými a věrnými křesťany. Pamatujte vždycky, že Bůh nikdy neopustí těch, co v Něho důvěřují, a pomodlete se někdy za vašeho pastýře."

A když byl manželům vroucně rukou potřásl a dětem požehnal, opustil kněz shromážděnou rodinu a pospíchal zpět do školy. Tam nalezl starého Vasseura, bývalého četníka, a mladého Dacheux, farmářova hocha, oba usedavě plačící.

„Tuť, tuť! hlavy vzhůru!" pravil abbé François. „Zanechme nářku a pláče! Ukažme jim, že jsme praví Francouzi a že se nebojíme!"

„Co!" zvolal Vasseur. „Možno-li, že by vás postavili zády ke zdi jako nás?"

„Ano, místo Dufoura," na to klidně kněz. „Víte, on má ženu a pět dětí; já mám jenom své stádce, jež si brzo opatří druhého pastýře."

Unesen heroickým činem, jejž farář mínil vykonati, objal ho Vasseur a přitiskl ke svým prsům.

„Dieu! ale to je skvostné!" křičel. „To mě na vždy smiřuje s kněžími. Dosud jsem jich „nepoužíval". Nevěřil jsem jim. Ale po tomhle musí přece něco na náboženství býti. Jaká to čest — pro vás! Ach, vy budete mučeníkem!" Potom však vzpomenuv si náhle na potupu, jež ho čekala, zvolal Vasseur: „Ale pro mne jaký konec! Ušel jsem Arabům a Rakušanům, dávno tomu, abych naposled padl kulkou bídného námezdníka, aniž se mohl brániti! Kdyby to bylo v bitvě, ale to—"

Farář ho přerušil, zaveda obratně hovor na věci v tom okamžiku důležitější. Rozpovídal se o vtělení, vykoupení Boha, jenž zemřel na dřevě kříže nejpotupnější smrtí, a potom o věčnosti, o nutnosti dobré smrti.

„A čeho k tomu třeba?" ptal se starý voják prostě.

„Tak moc jste zapomněl?" na to farář smutně. „Nevíte to, Vasseure?"

„Musím se vyzpovídati, co?"

„Tak jest a litovati všech svých hříchů."

„Zapomněl jsem, jak si třeba při tom počínat. Je tomu již dávno, co jsem svůj kotel drhl, pane faráři, ale potěší-li vás to —"

„Velice mě to potěší, než to nepadá na váhu. Potěší to všemohoucího Boha. Co se mne týká, nemohl-li jsem vám zachrániti život, budu mít aspoň potěšení z vědomí, že jsem vám pomohl zachrániti duši pro život věčný."

Bez dalšího okolkování klekl Vasseur a vyzpovídal se. Dacheux následoval jeho příkladu. Potom dostav dovolenou, — neboť žádný z důstojníků nepochyboval ani v nejmenším o jeho cti, — vrátil se abbé François do fary, kde směl zůstati až do páté hodiny odpolední, době to určené pro popravu.

Pojeda chvatně něco, napsal několik dopisů a dal do pořádku své světské záležitosti. Potom, aby se vyhnul otázkám Gertrudiným, své staré hospodyně, uchýlil se do kostela. Byly dvě hodiny s poledne; muž Boží vrhl se na tvář před oltářem.

„Za tři hodiny budu mrtev," uvažoval... „Ó, Ježíši, jenž jsi vytrpěl smrtelnou úzkost v zahradě Gethsemanské, popřej mi síly, abych umřel dobře, zmužile, a přijmi oběť mou na odpuštění mých hříchů a pro spásu Francie!"

•

Byl toho dne svátek a nešpory začínaly o třech hodinách. Osadníci věděli, že se cosi tajemného ve vzduchu vznáší; všichni naplněni byli obavami, ač žádný z nich nedovedl si vysvětliti příčiny toho. Hrozná zpráva nebyla ještě jim oznámena; to však bylo známo, že tři muži mají zemříti, a to již samo přimělo osadníky zaměřiti do kostela. Nešpory byly jak obvykle odzpívány. Po Magnificat protlačil se abbé François hustým dávem a vystoupil na kazatelnu.

„Moji drazí bratři," pravil hlasem hluboce vzrušeným, „těší mě, že vás tu vidím v tak velikém počtu. Je to hodina slavnostní, a vy jste si to uvědomili. Spojme se srdcem a duší a modleme se vroucně za ty, co mají odpykati zločin, jímž po mém přesvědčení nejsou vinni. Poštěstilo se mi vymoci milost pouze jednomu z nich. Druzí, jsouce již s Pánem Bohem smířeni, zemrou, jsem tím jist, jako dobří křesťané a praví Francouzi."

Dále líčil jim nicotnost všech pozemských věcí; mluvil jim o nebi, věčnosti; velebil křesťanské hrdiny a mučedníky; líčil odměnu, která čeká těch, kteří až do konce vytrvají. Připomněl jim také, že křesťan má býti po příkladě svého božského Mistra mužem povinnosti, odříkání, sebeobětavosti, končě svou promluvu slovy: „Sursum corda!" — Vzhůru srdce!

Po kázání pomodlil se farář nahlas za všecky uvězněné a za ty, co umrou. Potom za vzlykání věřících udělil jim požehnání, vloživ jim na srdce svatým příkazem, aby se odebrali rovnou cestou do svých domovů a aby z nich nevycházeli, dokud nebude po popravě. To učinil proto, aby nezvěděli, co se chystá jejich pastýři, a tak předešel vzrušení, snad i vážný výbuch.

Když se zástup pomalu a tiše rozešel, pomodlil se abbé François ještě naposled u stupňů oltářových, potom opustiv svatyni, bral se pustými ulicemi vesnice ke škole, kdež se znova přidružil ke svým nešťastným soudruhům.

Ale o páté přišel vzkaz, že se poprava odkládá až na příští ráno. Tento odklad přinesl spásu odsouzencům. O půlnoci tlupa franktirérů, vedená neohroženým krajanem, vrazila do osady, přemohla Prušáky a vězně vyprostila.

Až ráno dověděli se osadníci pravdy, že se jejich pastýř nabídl za náhradníka za Klimenta Dufoura a že jeho oběť byla přijata. Dufour nevěděl zrovna jak ostatní o ceně, jaká zaplacena byla za jeho svobodu; a teď, jakmile o tom doslechl, postavil se, ani proudy slz stékaly mu po drsných lících, v čelo svých sousedů a vedl je k faře. Byl to veliký a nadšený dav, jenž se objevil před farou k velikému podivu staré Gertrudy, jež jim ohlásila, že abbé je v kostele.

„Nevím věru v jakých to dnech žijeme," pravila. „Pan farář je tak roztržitý, že odejde po nešporách ani slůvkem se mi nezmíniv, abych mu večeři připravila; nevrací se. Čekám na něho celou noc, nepřichází. Tu si povídám, to jistě tráví zbývající hodiny s ubožáky, co mají dnes zemříti. Odeberu se tedy na lože. Dnes ráno se přižene a já se ho ptám: Pane faráři, byl jste u Dacheuxa a Vassera? „Byl," — odpoví mi, — „ale teď už nezemrou." A bez dalších slov odkvapí do kostela. A teď celá dědina, zdá se hrnout na ranní. Na mou věru, trochu strachu nám tu a tam neuškodí."

V té chvíli objeví se abbé François, zaslechnuv veliký rozruch, ve dveřích kostelních. Spatřiv dav před nimi, domyslil se, že tajemství jeho vyzrazeno, i pravil vztáhnuv nad ním ruce: „Bůh buď s vámi, moji drazí — Bůh buď s vámi! Ale buďte zticha, — buďte zticha! Nekřičte a nehlučte tak divoce před samým oltářem Páně. Jemu jedině musíme poděkovat, ale způsobem slušným a uctivým. Pouze On je Pán nad životem a smrtí, Ontě mne zachoval vaší lásce. Pojďte a poděkujme Mu chvalozpěvem za všecky jeho dary!"

A zanotiv „Tebe Bože chválíme", vrátil se, provázen věřícími pějícími z plných plic, abbé François do kostela tak mu drahého, s nímž se byl včera na vždy, jak myslil, rozloučil.

Z angličtiny přeložil

O. S. Vetti.

Vilém Bitnar:

Podceňované živly osobnosti Silesiovy.

(Několik poznámek.)

Typický zjev katolického baroka XVII. věku, slavný konvertita Angelus Silesius, stal se u nás známým hlavně zásluhou znalce mystické filosofie a poesie, profesora Aloise Langa, který vydal překlad jeho mystických průpovědí „Cherubinský poutník", v podrobné studii o německé mystice ukázal pak zdroje jeho inspirace. V životě a díle Silesiově jsou však některé živly, na něž nebylo až posud u nás výrazněji poukázáno. Chci tak učiniti v této skrovné stati.

Jedním z těchto živlů je málo zdůrazňovaný slovanský původ Silesiův. Jeho otec Stanislav Scheffler byl polský šlechtic s přídomkem „z Borwicze" a přistěhoval se na počátku 17. věku z neznámých příčin do Vratislavi. Rodina jeho byla lutheránská a v tomto náboženském ovzduší narodil se ve Vratislavě roku 1624 syn Jan. Jest tedy Silesius jedním článkem dlouhé řady vynikajících lidí slovanské polské krve, kterou se právem honosí německá kultura slovesná, umělecká i vědecká. Friedrich Nietzsche a Stanislav Przybyszewski, abych uvedl jména u nás nejznámější, nejsou v této řadě asi posledními. Že polský původ měl na tvorbu Silesiových duchovních písní i epigramů značný vliv, dá se rozborem zjistiti.

Jiným zajímavým detailem, který si přes jeho samozřejmost dosti jasně dnes již neuvědomujeme, jest jeho příslušnost k českému státnímu celku zemí koruny Svatováclavské. V době, kdy se Silesius narodil, žil a zemřel, náleželo ještě celé Slezsko i s Vratislaví do českého státního útvaru a vratislavští občané, značnou měrou dosud slovansky mluvící, inklinovali k Praze setrvačností staré tradice a přes Prahu teprve k Vídni, jako k hlavě tvořícího se Rakouska. Jan Angelus Silesius nečinil v tomto směru výjimky přes to, že v důsledcích svého školského vzdělání byla jeho orientace latinská a německá.

Pro dějiny naší vzdělanosti je nesporně zjevem prvotřídní důležitosti, že právě v době, kdy ještě celé Slezsko náleželo do zájmové oblasti české, dospělo kulturní výše, jakou se později nikdy již vykázati nemohlo. Třeba si připomenouti, že to byl rodák ze slezské Boleslavi, Martin Opitz († 1639), jímž do tehdejší zubožené literatury německé vstupuje ona proslavená oblast slezská, na jejíž duševní výši měla i pražská universita Karlova vliv nesporný. Neustálé, po staletí trvající mísení se krve přistěhovalých Němců s krví slovanských Slezanů přineslo konečně v stol. 17. i velký kulturní zisk, který v dějinách literatury je znám pod názvy „první a druhé slezské školy básnické". Právě v roce narození Silesiova vydal Opitz svoji epochální knížku „O německém

básnictví" (1624), kterou vlastně položil základy nové poesie německé. Spis proslavil jej tou měrou, že přísný katolík, císař Ferdinand II. povýšil jej 1628 do stavu šlechtického.

Po stránce ryze literární propadl Angelo Silesius vlivu zakladatele slezské školy básnické, neboť v době, kdy jej otec poslal studovati na lutheránské gymnasium rodného města, stál Opitz na výsluní slávy. Silesius skládal verše již jako gymnasista s úspěchem a když po krátkém studiu na universitě ve Štrasburku octl se dvacítiletý jinoch v středisku kvetoucího literárního života nizozemské universitní mládeže v Leydenu, stala se mu tvorba básnická životní nutností. Když byl po skončení svých studií povýšen v Padově 9. července 1648 na doktora filosofie a lékařství, navrátil se do Slezska, kde vstoupil do služeb vévody Silvia Nimroda v Slezské Olešnici jako jeho osobní lékař. Od této chvíle počíná na půdě staroslavného našeho státu obdivuhodný rozvoj Silesiova ducha.

Literární dějepisec, který se odhodlá k vděčné a dosud téměř ladem ležící práci, vypsati dějiny umělecké kultury našeho baroka 17. věku, věnuje jistě kapitolu Silesiovým styků m se současnou společností českou. Když se mu strohý lutheránský duch, vládnoucí na vévodském dvoře v Olešnici stal nesnesitelným, a jeho vývoj náboženský již 12. června 1653 skončil ve Vratislavi přestoupením do katolické církve, otevřely se mu brány všech středisek katolické kultury a zejména jeho styky s vynikajícími jesuity jsou pozoruhodny. Byli to zejména čeští básníci duchovního dramatu školského, kteří působili na jesuitských školách ve Slezsku a nemohli se vyhnouti stykům s mužem, jehož konverse způsobila v lutheránském i katolickém světě ohromný rozruch. Byli to v prvé řadě jesuité, kteří umožnili vydání prvních Silesiových knih básnických a kteří je rozšířili po všech svých četných kolejích. České jesuitské knihovny zachovaly výtisky původních nejstarších edicí těchto vzácných plodů, jejichž vliv na současnou tvorbu českou bude nutno zjistiti. Byla to zejména kniha serafinské lyriky duchovní Svatá slast duše (Vratislav 1657), která svými písněmi zasáhla do vývoje naší lyriky kancionálové. Ještě v století 19. byly překlady této líbezné květeny básnické umísťovány i do českých zpěvníků evangelických církví. Druhé a slavnější jeho básnické dílo cherubinské lyriky, které později nazval Cherubinským Poutníkem, vyšlo v prvním svém vydání ve Vídni 1657 péčí a s aprobací tehdy Jesuity řízené university vídeňské. Nikdo menší, než proslavený dramatický básník rakouský, jesuita Mikuláš Avancinus, podepsal svolení k tisku této knihy. Obsáhlý poklad mystické spekulace katolické, podané v skvělém básnickém rouše rýmovaných a směle zahrocovaných epigramů, stal se brzo četbou vybraných duší druhé poloviny podivuhodného 17. věku, a jesuita Bridelius pokusil se několik dvouverší ztlumočiti po česku. Uchvacující moc těchto mystických

průpovědí nedá se snad lépe prokázati, než prostým faktem, že ještě v polovině 19. věku duch tak protikatolicky zaujatý, jako byl Karel Havlíček Borovský, překládá jich několik do češtiny, když se mu v polské parafrási Mickiewiczově dostaly v Brixenu do rukou. O překlad pokoušel se i Sušil, nověji Jakub Deml... A současný básník Otokar Fischer, svým židovským původem katolicismu daleko vzdálenější než Havlíček, „vzrušen poesií Angela Silesia jako hlasem kohosi mocnějšího a duševně šťastnějšího", pocítil ctižádost některé z jeho výroků převésti nejvěrněji, jiné docítit a doslovit, jiné modernisovat, a vesměs je podávati tak, jak by je podával básník sám, kdyby byl jeho vrstevníkem v dvacátých létech dvacátého století a kdyby psal jeho českou mateřštinou.

Máme tedy my katolíci dnes plné právo hlásiti se tři století po narození Silesia k jeho dílu jako živoucímu organismu, který dosud působí neodolatelnou silou i na duše nekatolíků. Silesius jako mystik, jako básník duchovních písní a epigramů, posléze i jako katolický apologeta a polemik proti protestantismu, je skvělým důkazem geniality ryze katolického ducha, jemuž věc katolicismu je i věcí nejvyššího vzdělání.

*

Bedřich Přeleger:

Starý kříž.

Kříž starý u rozcestí
a na něm Kristus Pán.
Ten obraz k nepoznání
je deštěm ošlehán.

Jen s čela, boku, dlaní
a nohou prosvítá
dál živě barva rudá
jako krev nesmytá.

Jan Karník:

Písně Jana Kochanowskiho.

(1530 až 1584.)

II.

Žalm devadesátý.

Z „Psaltéře".

Králi vysokého nebe,
člověk nemá kromě Tebe
kde by našel v strastné chvíli
útulku a branné síly.

Dříve nežli hory vstaly,
nežli zem, než okázalý
nebes kruh byl vytvořený,
Tys byl sám, Bůh beze změny.

Jsi a budeš, věky, řídě,
člověku však ke vší bídě
stále věku odebíráš,
posléz v zem ho uzavíráš.

Tisíc let, ó Nekonečný,
srovná-li se s Tebou, Věčný,
jednoho dne méně váží,
míň než bdění nočních stráží.

Jako vodu ssaje země,
stejně mizí lidské plémě,
podobni jsme klamavému
nočnímu snu prchavému.

Jako tráva rosou sytá,
za jitra jež mile zkvítá,
večer kosou posečena
leží na zem rozestřena:

Tak i věk náš, uvadneme,
v nemilosti tvojí schneme,
Toběť zjevny naše činy,
zjevny naše skryté viny.

Milostiv nám račiž býti,
bychom uměli tak žíti
a tam řídit kroky svoje,
moudrostí kde řinou zdroje.

Vzezři na své sluhy, Pane,
nechať hněv Tvůj poustane,
litostivým potěš okem
srdce v žalu přehlubokém.

Nasyť ovocem nás svého
milosrdí nezměrného,
po čas vezdejšího žití
v ochraně své přej nám dlíti!

Bedřich Pfleger:

Z básní Goetheových.

Nové překlady.

Vycházejícímu měsíci v úplňku.

(Na Dornburgu 25. srpna 1828.)

Chceš mne opustit hned nyní?
Před chvílí byls blízko tak!
temné mraky tebe stíní,
že tě vůbec nezří zrak.

Cítíš však, jak smutno je mně,
kraj tvůj z mraku hvězdou vzplál!
že jsem milován, díš ke mně,
i když milka sebe dál.

Nuže výš! ať jasněj vždy je,
čistou dráhou záři nést!
I když srdce bolněj bije,
přeblaženou noc ta jest.

Na Dornburgu.

(V září 1828.)

A když za dne mne to moci
táhne v dál hor modravou,
nesčíslné hvězdy v noci
zazáří mi nad hlavou.

V dnech i nocech chválím vděčně
sudbu, již má člověk nést:
V pravé vmyslí-li se věčně,
věčně krásný, velký jest.

František Hanzelka:

Confiteor.

Vidění.

„Je třeba přece, pánové, abychom sestoupili dolů, neboť národ je nedočkavý a čeká slova útěchy a chce viděti silné jedince!“

„Co? Co?“

A tato slova se ozvala jako řeč člověka, kterého píchají rozežhaveným železem do prsou.

„Co? Národ? Kde jste přišel k tomu termínu, profesore? Toť neslýchané!“

„Nu, ano, národ, nutno to přece říci srozumitelně.“

„Tak, srozumitelně, velmi dobře — a my jsme tedy po celých dvacet roků, slyšte, dvacet roků (a já sám mám teprve šestadvacet), musili slyšeti něco nesrozumitelného. Ano, my jsme byli učeni nesrozumitelnosti.“

„Ale, Jiří, Jiří Borkope, jste podrážděn a dnes je třeba tolik klidu.“

„Nemluvte mi o klidu, když jste mi zničili život neustálým nepokojem.“

Mlčení.

Pak ten, jehož jmenovali Jiřím Borkopem a jenž byl kandidátem filosofie, zvedl se pomalu od stolu, na němž byly nakupeny knihy a spisy a krokem rekonvalescenta blížil se k oknu. Výsek ulice, který zřel, podobal se boulevardům za Veliké Revoluce. Hučící dav naplňoval jej, hýbaje se chvílemi jako javory, když zavane prudký vítr. Pak tímže krokem, neohlížeje se ani vpravo, ani vlevo, kráčel Jiří Borkop ke stolu a dopadl na židli jako člověk, kterému přetrhali nervy.

Světnice byla pochmurná. V rohu na pohovce seděli ještě dva studenti-filosofové, Prokop Černík a Mikuláš Beran. Prokop se chvěl nervosně a utíral občas skla skřipce, Mikuláš s klidem člověka, čekajícího smrt, kouřil cigarety. A uprostřed světnice stál profesor Hrubý, ano, universitní profesor s bílými vlasy i vousy, rozpačitý, nerozhodný, jsa ochoten ustupovati na všechny strany. Typ liberála.

„Tedy, půjdeme?“ tázal se po chvíli opět nesměle.

„Kam?“

Mluvil stále Jiří, neboť tito dva v rohu, zdá se, vůbec nemyslili.

„Ven. Říci lidu, co chceme?“

„Co chceme? A tak, co chcete vlastně profesore? Řekněte mi, co chcete?“

„Totiž, ano, chceme něco, Přece chceme nápravu. Chceme zachrániti národ...“

„Zase má národ...“

„Národ, tedy lid, český lid...“

„Mluvíte v hádankách, neznám českého lidu...“

Opět mlčení.

„Jiří, Jiří Borkope, vzpamatujte se přece...“

„Pane profesore, jste schopen logicky myslit?“

„Snad, snad ano!“

„Hm, snad. Nu nevadí. Myslete nebo ne, jak chcete. Ale já vám dnes musím říci, co si myslím já, abyste si neděl zbytečné naděje! Vzpomeňte si, pane profesore, čemu jste učil po celý život. Učil jste, že je národ na světě, jediný, mocný, veliký národ, který má nesmrtelné poslání v lidstvu. Tím národem byli Čechové. Tento národ ve středověku bojoval za svobodu svědomí a za nové, lepší náboženství. Od něho počíná reformace. A reformace, toť smysl jeho dějin. Hus, Chelčický a Komenský, tito znamenali...“

„A Masaryk...“

„Nu ano, a Masaryk, tito znamenali myšlenkový vývoj českého národa, vrcholné body. Oni byli světly a ostatek tma. Oni přinesli národu samostatnost. Je divné, jak mohli tuto samostatnost po Husovi, Chelčickém a Komenském ztratit, majíce takové hvězdy, nu, ale to sem nepatří.“

„Ale pak přišla Revoluce, socialismus, anarchismus, komunismus. A najednou jste z nacionálního programu smlouvali. Spojili jste Husa s Marxem, Chelčického s Bakuninem a čert ví, co ještě a tomu se řeklo realismus...“

„Ale...“

„Co? Poslouchejte! Nemáte práva mi mluvit do mých vývodů. Desítiletí jste cpali národu, eh ano, tehdy to byl ještě národ, cpali jste mu brejle, aby neviděl, než co vy vidíte, aby neslyšel, než co vy slyšíte. V klamu jste nás drželi a v zatemnění ducha. Veliké jste vyvrátili a trety jste nám strčili a národu jste dali místo mízy národní humanitu a řekli jste, že židovská krev podněcuje k velkým činům.“

„Ale...“

„Co? A tak daleko jste šli, že jste nám představili mlhavé lidství, v němž není států ani národů, v němž není Boha ani pána, v němž je všecko liberální, e, i to lidstvo je liberální, realistické. I ten každý jedinec v něm — je nebo není — no, vyložit si to může každý dle svého — když šly davy pod rudým praporem, křičeli jste o národu a když šel národ s trikolorou, říkali jste, že to jde luza. Když šli s křížem, bouřili jste proti klerikalismu a když praktikovali atheismus, bili jste se v prsa, že každý stát a národ musí míti náboženství. A v tom jste nás vychovávali. Vy se chvějete? To je vaše logika, to je vaše učení. Z národa jste učinili lidstvo a z lidstva jste udělali nic. A dnes chcete zachraňovat? Co? Řekněte mi co? Víte, co máte podle logiky, podle vaší logiky, udělat? Jít mezi davy a zařvat:

„Hovada, postřílejte se!“ Ale vy to neuděláte! Vy jste příliš liberální, e, čert vás vezmi, ale já se zastřelím!“

Mikuláš zahodil cigaretu, podíval se dlouze a naivně do světa a pronesl tichým hlasem: „Já to neučiním, svět je krásný!“

A Prokop chvěje se na celém těle, naříkal: „Nemám odvahy, nemám odvahy!“

„Co? Vy, tak? Nuže, vy patříte do toho národa, běžte k němu, běžte s ním a noste masku dále! Zmetci, zbabělci! Nejste hodni, abych vám plivl do tváře? Nu, co stojíte? Myslíte, že se otevře nebe a přijde Bůh, v něhož nevěříte a jehož jste zabili, aby vás zachránil?“

Mlčení. Trapné a smrtelné.

Jen Jiří s klidem nabíjel svůj revolver, mračе se až hrůza.

Venku hlučel dav mocněji a ozvalo se tlučení na vrata.

„Chtějí nápoj síly a vy jim podáte břečku, po níž se umírá. Chtějí chléb a vy jim podáte nestravitelné drtiny. Chtějí charaktery a vy jim přinášíte figury z vosku a másla! Nu, pane profesore? Máte ještě odvahu jíti k národu? Pohroma se blíží? Necítíte? Ručička se blíží ke dvanácté. Ach, ano, vaše hodiny neukazují vůbec hodin. Hodiny jste zabili a zůstaly vám pouze rafije, které se točí jen po vteřinách. Málo, uboze málo.“

„Co počneme?“

„Ach tak? Toto slovo jste měl dávno říci, dnes již, obávám se, je pozdě. Byl jste zvyklý říkati vždy: tak to musí býti. Než, zbytečně mluvíme, nezdá se vám, že zbytečně? Ale, vy se chvějete, velmi se chvějete, nu jaká pomoc.“

V tom však profesor klesl na kolena a spínaje ruce tloukl hlavou o zem, modle se Confiteor. Ti, co seděli na pohovce, nechápali, ale Jiří přikročil k almaře, vytáhl odtud starou, zaprášenou knihu a hodil ji profesorovi k nohám.

„Sám jít nemůžete. Vezměte jim toto, jestli je tato kniha nechytne, zahynou sami v sobě.“

Profesor ji zvedl. Bylo to písmo svaté ...

Jiří se zasmál. „Krásné, co, já mám zachraňovati národ a ukazovati nové cesty. Nu, viděti, že ani svou přirozenost nedovedl jsem zlomiti. Dnes již chápu, co je to: Zvítězil jsi, Galilejský! Nezbývá, než abych se zastřelil! Ale běžte již, na co čekáte? To je jediná záchrana, to je lék!“

Profesor se zvedl a bledý na smrt opouštěl světnici. Za ním se loudali oni dva, kteří byli pouze nástroji. Ale Bůh je též stvořil. V tu chvíli rozbily davy vrata a hnaly se po schodech vzhůru. Jiří obrátil klidně revolver proti sobě a stiskl.

Padl bez hlesu na zem. Nechtěl věděti, zda davy přijmou Evangelium, protože v obojím případě znamenalo by to nemohoucnost jeho filosofie...

Pavel Hodonský:

Molière a dramatické umění.

Sláva jména Molièrova rozezvučela se v době, nesoucí pyšné pojmenování „zlatého věku" literatury francouzské, v oněch plodných létech 1660 až 1688. Největší spisovatelé této doby snažili se jako o závod uskutečňovati tentýž ideál, řečníci, kazatelé, básníci lyričtí i dramatikové... Bossuet, Racine, Boileau, Molière, La Fontaine představují nám francouzské umění právě v okamžiku jeho harmonické zralosti, kdy tvořen byl základ literární a vůbec ideové i citové tradice francouzské.

Činnost Molièrova spadá do doby Ludvíka XIV., kdy královská moc se upevnila a v rukou královských se soustředila. Již v druhé polovici 16. století, uprostřed náboženských a občanských válek, lze i ve francouzské literatuře pozorovati proces, souběžný se snahami za obnovením státního pořádku, za reorganisací státu pod autoritou královské moci. Tyto idee se uskutečnily až za Ludvíka XIV. Nadaný vladař, maje po boku geniální státníky Richelieua a později Mazarina, stal se pravým zosobněním královské moci. Všichni stavové sklonili před ním svou šíji.

Mělo sice nekonečné vybírání daní působením parlamentu a vysoké šlechty za následek bouři, řečenou „válka frondy" (1648), než tuto pokořil záhy princ Condé, proslulý vojevůdce. A tak zničeny byly poslední pokusy stavů francouzských proti absolutní vládě. I mohl pak Ludvík XIV. zvolati: l'etat c'est moi (stát jsem já)! Než moci své užíval na štěstí též na podporu a ochranu umění a věd. Nuže, od roku 1660 má Ludvík XIV. patrný vliv na literaturu a umění.

A právě v této době, literatuře a umění tak příznivé, narodil se Jean Baptiste Poquelin, pokřtěný v Paříži dne 15. ledna 1662 dle vlastního výroku. Otec jeho byl královským komorníkem a čalouníkem, toto postavení přecházelo s otce na syna. Takový komorní čalouník byl jako osobní čalouník v královské domácnosti a měl ještě mimo to za hlavní službu, ustlati královské lože a večer je zase odestlati. Tehdy se pokládal tento úřad za čestný. Komorní čalouník byl bezprostředně podřízený prvnímu královskému komorníkovi, který však již měl postavení úředníka, o kteréžto místo se ucházeli lidé z vysoké buržoasie. Komorní čalouník (tapissier valet de chambre du roi) nepatřil však úplně do buržoasie, byl počítán do třídy řemeslníků, ale u stola nejedl s vlastními lokaji, nýbrž s nižšími úředníky královského domu. Takým komorníkem čalouníkem byl tedy otec Molièrův a syn byl už rodinnou tradicí určen na totéž místo.

Ale Molièra pudila touha po snahách vyšších, jež by upokojily jeho vznětlivého ducha. Když mu bylo jedenáct let, zemřela mu

matka, chlapec zůstal tedy u otce až do svého 14. roku. V tu dobu neuměl Molière, leč „čísti, psáti a počítati". Potom na vlastní žádost byl poslán na studie a přijat do slavné tehdy koleje clermontské, řízené jesuity. Tam studoval Molière s výborným prospěchem v letech 1636 až 1641. Na svých studiích měl Molière příležitost, zblízka poznávati nový svět, dosud jemu neznámý, neboť v kolleji clermontské studovali synové nejvyšší šlechty, tam byl spolužákem i prince z Conti, pozdějšího generalissima, a Cyrana z Bergeracu, vynikajícího spisovatele. Jsa nadaný, dokončil studie v pěti letech, pak na žádost otcovu studoval právo na universitě v Orleansu, kde dosáhl, čili jak sám poznamenává, koupil si právnický diplom.

Ale otec už byl starý a přál si, aby ho syn zastával, a tak Molière, maje převzíti po něm úřad komorního čalouníka, ponechal si jen titul, aby si tak pojistil přístup ke dvoru, kde by mohl studovati život, avšak vlastní úřad přenechal svému bratrovi. Sám pak se rozhodl pro povolání, jež hodně poděsilo jeho rodinu, spojil se totiž s několika druhy a založil roku 1645 společnost hereckou. Společnost zvala se „l'Illustre Théâtre" a hrála nejprve v Paříži, kde na počátku nedocílila sice velkých úspěchů, ale později byla tak hledaná, že se rozhodla hráti za peníze. Tak se stal Molière skutečným hercem. To však za tehdejších poměrů znamenalo vyobcovati se ze společnosti a z rodiny. Aby svou rodinu ušetřil hanby, změnil Jean Poquelin své jméno a přijal známé jméno Molière, jež s ním stalo se nesmrtelným. Bylo to ostatně tehdy zvykem u divadla, změniti skutečné jméno za jiné. Jméno Molière bylo asi dost rozšířené, neboť jeden Molière napsal na začátku toho století dva romány, a též jeden slavný hudebník a jeden tanečník měli totéž jméno.

Když společnost Molièrova v Paříži vyšla z módy, odhodlal se Molière cestovat co herec po venkově a hrát v městech provinciálních. Stav se brzy ředitelem své kočující společnosti herecké, hrál kusy dle způsobu španělského a vlašského, řečeného comedia dell'arté, v níž se vyskytovaly stálé komické typy (lakomý a zamilovaný Pantalone, vtipný a lstivý Arlequino a jiné), sám i podobné kusy skládal jako „L'Etourdi" (Nerozvážný) a „Le Dépit amoureux" (Spor zamilovaných).

Dlouho však si Molièra nikdo nepovšiml, až když v roce 1653 v Lyoně dal provozovati zmíněnou svou komedii „L'Etourdi". Tato fraška vynikala tak nade všechno, co bylo v tom oboru současně ve Francii hráno, že nebylo možno nevzbuditi pozornost. Takto nabyl Molière velikých úspěchů i jako herec i jako autor. Byla to krásná doba bezstarostného žití, když mladý, duchaplný, slavený, štědrý i milovaný Molière putoval po slunném jihu francouzském a plul po Rhoně dolů až do starého, poetického Avignonu.

Princ z Conti, jeho někdejší spolužák z kolleje clermontské,

nabízel Molièrovi sekretářství, ale umělec odřekl. Lnul celou duší k svému umění a sláva vstupovala mu do hlavy jako víno. Cítil již v sobě budoucí velikost autorskou, hercem pak byl dle současných zpráv „od hlavy až k patě". Toužil po Paříži, středisku všeho ruchu, a proto, když ve dvanácti letech procestoval skoro celou Francii, vrátil se 1658 do Paříže. Během těchto let předvedl Molière po venkově francouzském celý současný repertoir a vycvičil se v každém druhu veselohry, pozoruje současně znaleckým okem bedlivě mravy a povahu obyvatelstva. Za jeho pobytu v Paříži už se mu nenaskýtala tak vhodná příležitost, zblízka studovat tolik originálů. Život v jižní Francii byl prostý velkoměstské etikety, byl jednoduchý, volnější a stále se měnil. Měl tam vskutku široké pole pro své studium, typické postavy, jež vystupují v jeho veselohrách, jsou originály z jižní Francie. Pomocí prince z Conti byl představen královské matce a dosáhl toho, že směl zahráti v samém Louvru před mladým králem Ludvíkem XIV. Hrála se Corneillova tragedie „Nikoméd" a když vypadlo vše k největší spokojenosti, předstoupil Molière na konci před krále a prosil, aby směl Jeho Milosti ukázati jednu z těch malých „zábav", které jemu, Molièrovi, tolik přízně získaly v provincii. Král svolil a hrála se hned jedna z frašek Molièrových. Král byl tou novostí tak pobaven, že dal Molièrovi dovolení, aby střídavě v divadle Petit Bourbon hrával se společností italských herců, kteří měli tenkráte privilej, aby Paříž a dvůr bavili. To bylo v roce 1658 a byla to veliká vymoženost, která založila slávu Molièrovu jako nejpřednějšího skladatele veseloher toho věku.

Nyní měl Molière ochranu královu zabezpečenu a dal se neohroženě do práce. Hned svou první v té době složenou hrou fal do živého, napsav „Směšné preciósy", jednoaktovou veselohru, v níž předvádí pyšnou dívčinu, jež svých nápadníků nešetrně odmítá. Tito nezapomenou na urážku a osnují pomstu na dívčině tak, že své dva sluhy přestrojí za markýze a pošlou je k rodičům, kteří z jich přítomnosti jsou celí šťastní. Najednou však objeví se vlastní páni přestrojených markýzů, kteří musí zakusit hodně vtipů a pichlavých žertů od vlastních pánů. Celá společnost diváků ovšem je překvapena chováním pánů a zvláště plna úžasu je ona pyšná dívka.

Fraška pobouřila celou společnost „krásných duchů", kárajíc ostře přepjatost snah paláce markýzky Rambouilletové. Stavila na pranýř jejich přemrštěnost a hledanost v řeči, jejich směšný nevkus a pochovala rázem nesmyslné obraty jejich absurdního tlachu, efektní duchaplnost za každou cenu. Molière dobře postřehl a jemným vtipem sesměšnil převrácenosti tehdejší společnosti, čímž stal se na ráz proslulým. V závratí slávy, v té smavé době, domníval se Molière, že získá i štěstí lásky. Oženil se 20. února 1662 netuše, že po sňatku začne veliká tragika jeho

života. Při sňatku bylo Molièrovi již 40 let, kdežto snoubence, Armandě Béjartové, herečce, teprve sedmnáct. Armanda byla duše mělká, prázdná, nechápala nikdy, kým že jest Molière. Byla lehkovážná, bezcitná, nevěrná. Molière byl hluboce nešťasten, když poznal její bezcennost. Ten, který vyvolával bouře smíchu, plakal v hloubi duše krvavé slzy!

Veselohry Moliérovy rozdělují se ve tři obory: Farces, případné frašky, comédies de moeurs, mravokárné veselohry a comédies de caractère, povahové veselohry.

Farces byly frašky, jež Molière často jenom na spěch složil. Je známo, že veselohru „Les Fâcheux" (Nepohodlní) složil během 14 dní a přece tato veselohra je vynikajícím dílem básnickým. Byltě Molière sám dramaturgem, režiserem i hercem. Mezi farces patří i „L'Amour médecin" a „Psyché".

Comédies de moeurs staví se již na vyšší stanovisko filosofické i tvůrčí, „L'Ecole des Maris" (škola manželů), „L'Ecole des Femmes" (škola žen), „Le Bourgeois gentilhomme" (občan šlechticem), „Don Juan" a „Les Femmes savantes" (učené ženy), jsou skvosty veseloherního umění. Jeho veselohry po sňatku „Škola manželů" a „Škola žen", vyslovovaly názory na výchovu. Silou své komiky zastřel Molière hluboký smutek, ležící na dně těchto kusů. Tragika směšnosti zírá z obou veseloher, tajný smutek smíchu lze z nich vyčísti. Dobře poznamenal o nich jeden spisovatel: „Molière představoval ve hře celý svět, ale sám sebe představil především."

Ve veselohře „Le Bourgeois gentilhomme" sesměšňuje Molière snahu zbohatlého měšťana, jenž se chce opičiti po způsobech velkých pánů. Osoba tato, pán Jourdain, učí se v 50. roce tanci, hře, šermu, vezme si i učitele filosofie, který jej učí i pravopisu a praví mu, že již po 40 let „žije prósu nevěda o tom". Dobráka Jourdaina šálí dále mladý šlechtic, jenž, kořistě z jeho nevědomosti, láká od něho peníze. Veselohra končí tím, že se namluví Jourdainovi, jakoby jeho dcera měla se provdati za syna sultánova.

Po „Škole manželů" přišel „Don Juan", první to komedie karakterní. V „Don Juanu" vrhl Molière raffinovanému dvoru v tvář jeho cynickou ničemnost a směle vystoupil proti konvencionálnosti současného francouzského divadla. Je to imitace či spíše adaptace „Dona Juana", psaného španělským Tirso de Molinou, jehož kus s oblibou byl dáván italskými herci, ovšem v italském zpracování. Sluha Sganarelle, jehož spisovatel líčí jako zastánce mravů a víry, mimořádnou komikou daleko převyšuje sluhu italského Don Juana. Velebný a komický prvek je tu vůbec směle zaměňován. Dojemné zjevy se tu střídají, slyšíme zoufalý nářek oklamané ženy, divíme se hrubým žertům, jimiž Molière charakterisuje postavy sedláků, kteří přicházejí prositi o zaplacení dluhu, jsouce však zdvořilostmi obsypáni odejdou. Jsou

vlastně dlužníkem vyhození, neboť on jich požadavky pokaždé jemným chlácholením oddaluje.

Tou měrou, jako přibývalo Molièrovi slávy, přibývalo mu i závistníků a protivníků, proti jichž nařčení z bezbožnosti a z neslušnosti se Molière musil všemožně brániti. Než tvorba velkých děl přinesla mu zajisté uklidnění. Po „Don Juanovi" přišel „Misanthrop" jako básnická koruna jeho díla. Misanthrop, Alceste, je muž, jenž je až přepjatě ctnostným. Nenávidí na smrt bezpráví a klam. Nadarmo rozšafný přítel jeho Philinte tiší jeho rozhořčení. Než konečně Alceste stane se ctitelem koketné Célimény, jež mu lásku jeho splatí nevděkem. Tu pak zanevře Alceste na všechen svět, ani Célimène neujde trestu. Tuto komedii mohl napsati ten, kdo měl duši prohloubenu bolem, duši zvláčenu mučícími ranami trpkosti. Je to vlastně tragedie, neboť Alceste, protestující proti celému řádu společenskému, proti převrácenosti lidské společnosti, podléhá, a Alceste je Molière sám. Bezcitnou, prázdnou koketu, která Alcesta smrtelně raní, hrála Molièrova žena a Alcesta hrál sám Molière. Nikdy neviděło snad lidské oko odehrávat krutější tragedii, a celý sál se smál! Ó té slasti slz a té bolesti smíchu!

Druhá slavná karakterní veselohra je „L'Avare" (lakomec), hraná po prvé 9. září 1668. Látka k ní je vzata z Plautovy veselohry „Aulularia", ovšem jen v hlavních obrysech, a se zcela opačným zbarvením. Kdežto u Plauta jest celek rozmarnou fraškou, zvedá se „Lakomec" svým pochmurným ovzduším z rámce veselohry k úchvatné výši tragické a tím nad Plautův kus vyniká. Jest psán prosou, věc dosud neobvyklá v divadelních kusech, a proto obecenstvo při jeho provozování bylo zaraženo, ale kus přece zvítězil svou pravdou, svou komikou a příšernou magií převráceného lidského egoismu. Jaký to muž ten skrblík Harpágon! Jak tu lakomství jest vylíčeno v nejodpornějších a nejkomičtějších stránkách. Harpagon půjčuje peníze i svému synu nevědomky na lichvářské úroky. Chce pojati i milenku svého syna za manželku, než konečně ustoupí od svého přání, když mu přislíbí k svatbě svého syna nový oblek. Jednotlivé scény působí úchvatnou komickou silou. Sám Goethe tuto hru neobyčejně cenil a podnes je „Lakomec" jednou z nejpopulárnějších her v repertoiru Molièrovu.

Avšak teprve v Tartuffovi rozvinul Molière veškeru sílu svého ducha. Nikdy nebylo srdce lidské studováno hlouběji. Autor tepe falešnou zbožnost, která tenkráte panovala tak jako dnes falešný liberalismus. Tartuffe je pokrytec, staví se pobožným, vskutku však je to ničema, jemuž nic není svato. Vloudí se do domu Orgona, jenž ho pokládá za poctivce. Matka Orgonova Pernelle soudí o něm zrovna tak. Nadarmo usilují ostatní členové rodiny pokrytce z domu vypuditi. Orgon vždy se ho zastává, ano slibuje mu i ruku dcery své Marianny a upíše mu všecko

jmění své. Až teprve, když na vlastní uši z úkrytu vyslechne, jakými hanebnými úmysly Tartuffe ukládá o čest jeho choti, otevrou se mu oči.

„Le Malade imaginaire" (domnělý nemocný) byl poslední Molièrovou komedií. Je podivuhodná jako studie a je satirou ve velkém slohu. Dne 17. února 1673 dávali tu hru po čtvrté a Molière sám hrál „domněle nemocného". Byl však už doopravdy nemocen. Chtěli jej přemlouvat, aby nehrál toho dne, ale Molière neposlechl, aby dělníci, zaměstnaní v divadle, neztratili svého výdělku ... „Jen hleďte, aby se počalo přesně o 4. hodině, neboť nestojím za sebe, kdyby se mělo hrát později." Hrál tedy, ale úplně až do konce nevydržel. Při ceremonii doktorů ku konci hry schvátily ho křeče, krev vyvalila se mu ústy a za nedlouho po představení zemřel. Bylo mu 51 let. Čtvrtého dne po smrti v úterý večer dne 21. února 1673 byl pochován na pařížském hřbitově Svatého Eustachia s povolením arcibiskupa, hercům v té době byl křesťanský pohřeb odpírán ...

Jako člověk byl Molière povahy vážné, spíše melancholické. Vynikal bohatstvím námětů, hravostí obraznosti, hloubkou tvůrčí síly, zvláště v líčení povah, svrchovaným rozmarem a vtipem v aranžování scenerie i ve vedení dialogu. Hluboká znalost člověka a tudíž velká životní moudrost, bystrost v posuzování lidských vad a křehkostí, šleh ironie i satiry, za kterou však se šklebí ubohý, trpící člověk, povznášejí některé jeho hry k největším dílům dramatickým vůbec, hned vedle Shakespeara. Společně s ním rád se opíral o kusy starší, bral často za základ předlohy méně cenné svých současníků nebo španělských, italských či antických předchůdců. Teprve v zpracování a v detailech vynikla jeho geniálnost více, než ve vymýšlení a tvoření plánů původních. Ve svých veselohrách a fraškách bičoval všechny zvrácenosti doby, faleš, nepřirozenost, pokrytectví, lakotu, lež, směšné manýry žen i mužů neúprosně. Jeho postavy žijí plným životem a jsou typy nejen své doby, nýbrž celého člověčenstva. Umění scenické jest v jeho kusech podivuhodné, řeč vždy jasná, přesná, přirozená, rozmanitá i bohatá, vhodná stavu hrajících osob. Jeho verš má spád, lehkost, ohybnost, jeho rým je precisní a zvučný. Ne nadarmo zvolal slavný Boileau: „Pouč mne, Moliére, kde nacházíš svůj krásný rým."

Molière byl i mužem neúnavné práce, stálé a napjaté činnosti. Jako ředitel divadla, jako herec, jako spisovatel, neměl vůbec klidu. Mezi lety 1658 až 1673, tedy celkem za 15 roků napsal více než 20 děl, z nichž většina je o 5 aktech a ve verších. O velkém tom muži rozmlouval jednou Ludvík XIV. s Boileauem, tehdejším „k r á l e m v k u s u". Ludvík XIV. se ho tázal: „Který jest dle vašeho mínění spisovatel, jenž na mou dobu svítí nejjasnější slávou?" „Pane," odvětil Boileau, „to je Molière!"

„Nezdá se mi sice," řekl král, „ale vy tomu asi lépe rozumíte."

Emilián Trolda:

Loutna česká Adama Michny z Otradovic.

II.

Druhá skupina písní Michnových má charakter duchovní erotiky, láska ke Kristu je líčena obrazy lásky pozemské. Pět skladeb označeno v rukopise názvy „Žehnání se světem", první a druhá „Duchovní svatební lázeň", první a druhé „Duší věno".

Adam Michna z Otradovic:

VI.

Žehnání se světem.

Ach, jak ve mně srdce hoří,
ach, sotva že jen neshoří,
láska mne na svět zplodila,
láska se se mnou zrodila,
život můj jest milování,
i má smrt jest milování.

Ej, teď hojnost stojí kvítí,
chtíc bezděk mou lásku míti,
však se na mne směje darmo,
jiný kvítek bije jarmo,
ach, miluji, ach, miluji,
můj Ježíši, tě miluji!

Nelíbí mi žádný člověk,
byť byl krásný jakkolivěk,
trváť on, jenž brzo zhyne,
jehož i smrt kvapně svine?
Protož i nám měří láska,
v Ježíši jest její částka.

Ach, člověče, nechej světa,
sic bude po tobě veta,
láska Boží trvá stále,
mimo ni jest vše nestálé,
miluj Boha bez přestání,
v něm tvé stálé mívej stání.

Milujme urozeného,
od věčnosti zplozeného
Syna Boha jediného,
v kráse, ctnosti předivného,
jenž srdce lidské raniti
může i sobě podmaniti.

Z Judstva poselství přichází,
od ctné matrony pochází,
přináší kontrfekt mého
miláčka roztomilého.
Veroniko, k milování
přijímám tvé milé zvaní.

Mám-li se dát vymalovat,
ach, kdož mne bude malovat?
kdež jest ten penzlík, kde barva?
neobstojím, z hlíny larva
mámliž Bohu zasnoubena
býti, já z bláta zplozena?

Magdaléno, propůjč radu,
však jsi z milujících řádu,
mámliž kadeřavit vlásky,
abych Boží došla lásky?
Marnost tato neobstojí,
ten milý o mi nestojí.

Již již jsem se probudila,
a smysly své jsem vzbudila,
již vím, již vím, co činiti,
již vím, co Bůh můj chce míti:
Marný světe, měj se dobře,
s tebou trvat jest mé hoře.

Ten, který pro mne umíral,
ten dveře k lásce otvíral,
k tomu pospíchám srdečně,
jemu živa budu věčně:
O, přešťastné milování,
ach, přerozkošné kochání!

Loutna Česká
1653.

VII.

Duchovní svatební lázeň.

Píseň první.

Již jest lázeň zatopena,
ó, lidé, pospěšte,
nejní-li mysl stopena,
jiné vše zavěšte:
Však jste dosti pošpiněni,
čistého oudu vás není
pro tak těžké provinění.

Cožkoliv jest nečistého,
k svatbě se nehodí,
hosta žádám umytého,
sice se vyhodí:
hříchem jestli zapácháte,
ke mně se nedomakáte,
hroznou nelibku spácháte.

Sám můj syn do lázně kráčí,
až všecek jest bílý,
mýt se vlastní krví ráčí
ten ženich přemilý:
odtud já nejsem vzdálena,
při mně jest i Magdaléna,
nikdy od nás oddělená.

Na jednom prstu zavěsil
Bůh nebe, zem, moře,
že se sám Jidáš oběsil,
nad ním větší hoře:
i vás hříšné lidí mívá
a pracněji vaše smývá
hříchy, a nad nimi vzývá.

V posledním tažení ležel
ukrutně zraněný,
již duch na onen svět běžel
bolestmi ztrýzněný:
žíznil po krve pouštění,
nebylo nic k uhašení,
nic nebylo k potěšení.

Pročež, ó slzy, padejte
po lících v hojnosti,

žíznivému nápoj dejte
dle vaší možnosti:
srdce hoří, je polejte,
v krvi, tu nepomáhejte,
pokropte je, ach, je smejte!

Ach, mé srdce, tvrdá skálo,
ach, jednou lámej se!
Dosti jsi již v zlosti stálo,
jednou vylívej se!
Této lázně jsi příčina,
dej tvé slzy místo vína,
na tě tvá naříká vina!

Loutna Česká
1654.

VIII.

Duchovní svatební lázeň.

Píseň druhá.

Jak jsi se pak zachovala,
pověz, Magdaléno,
jak jsi tvůj hřích oplakala,
ó kající ženo;
mé srdce chce vystydnouti,
uprostřed ohně vadnouti,
z lásky mní rozpadnouti.

Oheň jak by se porovnal
s vodou, teď, pokusím,
zdaliž by se se mnou srovnal
milý Ježíš, zkusím:
voda jsem já, Ježíš plamen,
když mne tvrdý láme kámen,
zazpívala bych já Amen!

Phoenix život svůj skonává,
divnou věc poslyšte,
a v skořici nalezává,
k tajemství pospěšte:
jest plamen, jenž rozněcuje,
sám sebe tak obživuje,
tak mne k lásce podpaluje.

Takový David kající
byl v svém lůžku ptáček,
ve dne i v noci plačící
byl jest lásky žáček:
rozpálený byl lítostí,
odkud teklo pláče dosti,
měl oheň, vody v hojnosti.

Ach, jakž se tehdáž zachovám,
když můj ženich přijde,
zdaliž se tehdáž neschovám,
když proti mně vyjde:
jsa dokonce ušpiněna,
od hříchů všecka zprzněna
a před Bohem zavržena!

Petr zapřel svého Pána,
proto koutu hledal,
k pláči ta jej hnala rána,
Kristus jej vyhledal:
pod zem se plačící schovám,
tak se tam dlouho zachovám,
až se milosti dochovám!

Loutna Česká
1653.

IX.

Duši věno.

Píseň první.

Povstaň, srdce milující,
ženicha vyprovázej,
zní trouba tě volající,
k jeho svatbě vycházej:
o půlnoci on vychází
a jde naproti tobě,
s prázdnou rukou nepřichází,
věnem tě loudí k sobě.

Sem přistupte, urození,
a vaše věno spatřte,
od šlechetnosti zplození,
na marnost víc nepatřte:
zlatý řetěz přijímejte,

mých rukou drahé dílo,
s světem víc spolků nemějte,
sic nebude mně milo.

Tuto halži jsem strojiti
počal dle Otce vůli,
utužil jsem zhotoviti
k vaší budoucí zvůli:
při ní jsem se potil mnoho,
za třicet a tři léta
ach, což jsem natrpěl toho
od ukrutného světa.

Chudým býti dobrovolně
a po kříži choditi,
jest kráčeti velmi volně
a po nebi dychtiti:
tu cestu jsem já přeměřil
a vás všecky předcházel,
a tak váš život vyměřil,
když jsem od vás odcházel.

Po zboží jestli dychtíte,
v nebi se to nachází,
jestli světem pohoříte,
vstříc vám ono vychází:
vezdejší zlato jest bláto,
chotě má, je nehledej,
pošplíchá tě hlína tato,
jiný poklad vyhledej!

Ó ctnost, andělská čistoto,
safíre roztomilý,
panenské krásy jistoto,
lilium všecko bílý:
komuž tě mám přirovnati,
drahý Karmele kvítku,
nemůž se s tebou srovnati
svět ten, ó rajský štípku!

Loutna Česká
1653.

Tomáš Josef Jiroušek:

Veselé črty z mého života.

I.

Když po pětiletém redaktorování a pobytu na Moravě, přijel jsem dne 22. dubna 1888 do Prahy, druhého dne sešel jsem se zde právě na Spálené ulici s dávným svým přítelem z hnutí dělnického Frant. Kraslem. Rozradostněn nad neočekávaným shledáním, zatáhl mně do nedaleké plzeňské restaurace Karla Brejšky. Usedli jsme v koutě restaurace u stolu a bavili se hovorem. U vedlejšího stolu, aniž bychom se byli všimli, seděl Brejška. Cosi tam počítal a poslouchal nás. Pojednou vstal od stolu a pokročiv ke Kraslovi, řekl mu s plným důrazem: „Prosím vás, proč tomu pánovi říkáte „pane redaktore"? Vždyť z něho žádný redaktor nekouká. Jeho řeč není nic zvláštního, jeho chování není nic zvláštního, tedy jaký pak redaktor? Redaktoři vypadají u nás zcela jinak."

Krasl vstal, přistoupil těsně k Brejškovi a cosi mu šeptem vysvětloval. Brejška sebou pojednou škubnul a Kraslovi odpověděl: „Franto, ty mne přece naše redaktory nebudeš učit znát. Tohle žádný český redaktor není, ani řečí, ani chováním a ta čamara na něm redaktora z něho neudělá. To já také nosím čamaru a redaktorem nejsem."

Po tomto vyjádření otočil se Krasl od Brejšky, sáhl do kapsy pro tobolku a řekl: „Pojď si pro peníze, budeme platit." Brejška peníze shrábnul, na mně se pevně zadíval a řekl: „Vidíš, Franto, že mám pravdu." Krasl dopálen pravil: „Ať máš pravdu nebo ne, mne tady vícekráte neuvidíš."

Vstali jsme od stolu a poroučeli se usmívajícímu se na nás Brejškovi, stojícímu na pravdě, že já redaktorem nejsem, aniž by se pozeptal po mém jménu...

II.

Od roku 1888 uplynulo dvacet let. Dne 30. května 1908 velký sál restaurace Brejškovy na Spálené ulici v prvním patře, již od časného jitra byl upravován „k slavnosti padesátiletí jednoho z českých redaktorů," jak některým zvědavcům Brejška vykládal. Byly pořízeny zvláštní stolní lístky k hostině a vše pěkně zařízeno i sál dekorován v národních barvách.

Byla to domácí oslava mého padesátiletí, na níž byli účastni přední osoby našeho hnutí a katoličtí redaktoři. Když pořadateli byl jsem usazen do prostřed hlavního stolu v sále a byly mně podávány ruce přítomnými, přišel také restauratér Brejška. Podávaje mně ruku, zahleděl se mně v tvář a zarazil se. Viděl

v tom okamžiku člověka, o němž před dvaceti lety pochyboval, že je redaktorem, třebas měl na sobě čamaru...

Pohlížeje na něho plného rozpaků, jak se má omluviti, stiskl jsem mu ruku a řekl: „Pane Brejško, nic si z toho dnes nedělejte, že jste se ve mně před dvaceti lety zmýlil. Ve mně se více lidí, ještě dříve než vy, zmýlilo a ještě se jich mnoho zmýlí. A já se také někdy mýlím!"

„Máte pravdu," vzchopil se k odpovědi Brejška. „Vy jste obyčejný člověk mluvou i chováním a proto se mnohý ve vás mýlí."

Škoda, že tenkráte Franta Krasl nebyl mezi námi, aby mohl říci k Brejškovi: „Vidíš, jakou jsi měl pravdu před dvaceti lety!"

III.

V roce 1895, když konala se v Praze Národopisná výstava a léto bylo krásné, dostal jsem pozvání, abych přijel do Kublova u Žebráku přednášet o křesťanském socialismu do křesť. vzděl. spolku „Jaromír". Vyhověl jsem a zdržel jsem se tam dva dni. Nocleh a pohoštění mně poskytl v blízkém Velízu na faře Alois Dostál, tamní farář a zasloužilý spisovatel český. Po oba dva dni jsme se bavili i po lese mne pan farář povodil, i houby mně nasbíral a na dráhu dovedl do Žebráku, kde jsme se srdečně rozloučili.

Přijel jsem do Prahy večer a druhého dne ráno odebral jsem se do redakce. Okolo desáté hodiny někdo zaklepal na dveře a vešel. Vstal jsem od stolu, vítám příchozího, v němž rozeznávám pana faráře Josefa Kousala z Mříčné. Příchozí podal mně ruku a tázal se: „Je pan redaktor Tomáš Škrdle doma?" — „Není," odpovídal jsem. Je právě ve škole a doma bude odpoledne." — „Prosím vás," žádal mne příchozí, „až přijde, řekněte mu, aby nikam nechodil, že sem odpoledne přijdu. Musím s ním mluvit." — „Račte býti bez starosti," ubezpečoval jsem. „Řeknu mu, aby nikam nechodil, že je zde v Praze důstojný pan farář Kousal a že sem odpoledne přijde s ním si pohovořit." — Příchozí se na mne zadíval a s úsměvem se mne tázal: „Kdo že já jsem?" — „No, račte býti přece důstojný pan farář Kousal," odpovídal jsem. „Ale, ale," bránil se příchozí. „Já nejsem žádný farář Kousal, já jsem farář Dostál, vždyť jste přece včera a předevčírem u mne na faře na Velízu spal." — Na toto vysvětlení, jak jsem v obličeji vypadal, může si každý pomyslit...

IV.

Skoro taková náhoda v omylu postihla mne 10. dubna 1928, tedy za 33 let. V témže roce byl jsem předsedou městských pražských organisací československé strany lidové a P. Hroznata

Junek, kněz řádu sv. Augustina na Malé Straně, byl vedle mne jednatelem a mimo to byl i vzdělavatelem Malostranského Orla, tedy silou pro nás velice vzácnou a skoro nenahraditelnou.

A tehdáž právě řád Augustiniánů potřeboval na venek kaplana, tuším že do Lnář, a tím kaplanem měl býti P. Hroznata Junek. Strachovali jsme se o něho. A já zvláště jsem přemýšlel, jak té nehodě pro nás předejíti.

A tak se stalo jako náhodou, že jsem dne 10. dubna 1928 meškal v Košířích u Prahy; byl jsem návštěvou u senátora JUDra Gustava Mazance. Na zpáteční cestě, u bývalého hřbitova košířského čili malostranského, vidím proti sobě od Prahy kráčeti kněze. V zamyšlení s celou jistotou vidím před sebou — P. Hroznatu Junka!

„A! důstojný pane! To jsem rád, že vás potkávám!" oslovím jej a podávám mu ruku, kterou mně kněz přátelsky stisknul.

„Prosím vás," pokračuji ve své řeči. „Nechoďte nikam na venek."

„Ne, já nepůjdu nikam. Já jsem zde spokojen," odpovídá mně kněz a jeho slova mne velice potěšují.

„Tam na venek, tuším, že do Lnář, nějakého kaplana si Augustiniáni již najdou, ale vy nechoďte nikam. My vás tu máme rádi," hovořím ke knězi.

„Ne, jak jsem řekl, já nepůjdu nikam, zde jsem spokojen," ubezpečuje mne kněz, ale jeho oči stále na mně jaksi tázavě spočívají, až konečně se mne táže: „A prosím, vás, pane redaktore, za koho mne považujete?"

„No, vy jste přece důstojný pán P. Hroznata Junek!" odpovídám.

„Nikoliv, já nejsem P. Hroznata Junek, já jsem Václav Holub, farář z Liboce," vysvětloval mně kněz.

Já zmaten, nevěděl jsem, co odpověděti... Kněz se usmál a řekl: „Nic se nestalo. Omyl redaktorovi našemu rád odpouštím, vždyť jiní redaktoři nadělají takových omylů více." — Zasmáli jsme se oba a za veselé nálady se rozešli.

V.

V době světové války, kdy byla o všecko velká bída, jak o materiál k výrobě, tak i o pracující síly, řídil jsem závod družstva Vlast. Byl jsem unaven velmi často a rozmrzen na všecko, nic se mně nelíbilo. A právě v jeden takový pochmurný den objevil se u nás neznámý kněz z venkova. Já jej neznal a on mne patrně také ne, poněvadž se mne tázal, kde je ředitel Jiroušek. Prohlásil jsem se a tázal, co si přeje. „Prosím vás," řekl, „dejte mně všechny sešity letošního ročníku „Vlasti", v kterých má František Leubner své básně."

Podal jsem mu židli, aby si sedl, a šel jsem vyhledat žádané

sešity „Vlasti“. Shledav je, předložil jsem všecky neznámému knězi, který je s blaženým úsměvem prohlížel a skládal na sebe. Vida, s jakou láskou Leubnerovy básně prohlíží, nechybí-li mezi nimi nějaká, tázal jsem se jej: „Rád čtete Leubnerovy básně?“ — „Ó rád,“ odvětil mně. — „Já zase je nečtu. Kdykoliv jsem je začal čísti, hned jsem přestal. Já těm básním nerozumím. Ani slovník nevysvětlil mně mnohá tam uvedená slova. A vám se ty básně Leubnerovy líbějí a rozumíte jim?“ tázal jsem se. — „Ó, mně se ty básně líbějí a rozumím jim,“ odpovídal neznámý kněz a usmíval se.

„No, proti gustu žádný disputát, důstojný pane,“ prohodil jsem a usmívali jsme se oba. „A prosím vás, důstojný pane,“ tázal jsem se, „vezmete si ten balík „Vlasti“ sebou, anebo vám je máme poslat poštou?“ — „No, pošlete mně je poštou. Já tady v Praze budu ještě něco kupovat a měl bych toho moc k nesení,“ odvětil kněz.

„Dobře, důstojný pane, ale potřebujeme vaší adresu. Kdo račte býti?“ táži se.

„No, já jsem František Leubner, farář a básník ve Vliněvsi u Mělníka,“ odpovídá kněz a směje se.

Jak já v tom okamžiku vypadal, nevím... „Nedělejte si z toho nic,“ těšil mne kněz. „Což bych já tuhle pravdu poznal, kdybyste mne znal? A ta pravda od srdce a plic má pro mne velikou cenu. Ale co vám řeknu: Já se nenapravím, já již jiným nebudu, čtěte si mé básně nebo ne.“

Rozešli jsme se ve velmi veselé náladě a to bylo po prvně a posledně: důstojný pan farář a básník Frant. Leubner dne 29. ledna 1930 zemřel, stár 62 let a 5 měsíců.

VI.

Začátkem dubna 1890 měl jsem jako žurnalista málo práce. Psal jsem dle ujednání a platu, dvakrát týdně do olomouckého „Míru“, jednou do brněnského „Hlasu“ a jednou ve čtrnácti dnech do pražského „Čecha“. Ohlížel jsem se ještě po něčem, abych si přivydělal. Pojednou padl mně zrak v „Národní Politice“ na inserát: „Přijme se redaktor v pražském, třikráte v měsíci vycházejícím odborném časopisu „Pekařské Listy“. Bližší u starosty společenstva pražských pekařů v Dlouhé třídě čís. 45 nové.“ Nerozmýšlel jsem se dlouho a zašel jsem tam. U stolku v úřadovně seděl starosta společenstva, mistr pekařský Ant. Liegert a spatřiv mne ve dveřích, tázal se: „Co si přejete?“ — „Inserujete v „Národní Politice“, že potřebujete k „Pekařským Listům“ redaktora a já se o to místo hlásím.“

„Dobře, ano, potřebujeme redaktora,“ vysvětloval mně Liegert. „A vy jste redaktor?“ — „Ano,“ zněla moje odpověď. — „A jakého jste odboru? Jaké řemeslo jste se učil? Rozumí se, že

jste také vyučený pekař?" vyzvídal pan Liegert. — „Né, jsem vyučený strojnický zámečník," odpovídám.

Jak jsem to řekl, vstal Liegert od stolu a popošel ke mně a pravil: „Vy jste strojnický zámečník a opovažujete hlásit se za redaktora „Pekařských Listů"? Co byste tomu řekl, kdybych já, pekař, hlásil se u vás za redaktora „Strojnicko-zámečnických Listů?"

„No, proč ne? Když byste to dovedl, jako já dovedu říditi vaše „Pekařské Listy", mohl byste se hlásiti také," odpověděl jsem.

„Poslechněte, mladý muži, vy jste trochu smělý, ale víte co, přineste mně sem zítra ráno úvodní odborný článek do „Pekařských Listů" a budu vidět, mohu-li o tom redaktorství s vámi mluvit," rozhodnul se Liegert.

„A prosím, pane starosto," řekl jsem, koukaje na hodinky, bylo devět hodin, „nemohl bych s tím článkem přijíti ještě dnes odpoledne?"

Liegert na mne vyvalil oči, neodpověděl, jen kývl hlavou. Jako by si myslel: „Ty toho přineseš ve svém naparování." — Poroučel jsem se. Odjel jsem po koňské tramvaji, tenkráte ještě elektriky nebyly, domů a do 2 hodin byl jsem s úvodním článkem do „Pekařských Listů" hotov. Zněl: „Pekařské živnosti a koaliční zákon v Rakousku od roku 1870."

Ve tři hodiny odpoledne byl jsem zase v úřadovně pekařů a pan Liegert pokročil mně vstříc s otázkou: „Tak už máte ten úvodník?"

Kývnul jsem hlavou a článek Liegertovi jsem podal. Liegert četl, četl, vrásky na čele svrašťoval, usmíval se a když dočetl, položil článek na stůl, bouchnul na něj rukou a řekl: „Bon!" Otevřel u stolu šuple, vyňal odtud starou rakouskou desetizlatovou bankovku, podal mně ji a řekl: „Tady máte za ten článek a pište dál. Jste ode dneška redaktorem našich „Pekařských Listů". A plat? Za každé číslo dostanete patnáct zlatých. Jste spokojen?"

„Jsem. Děkuji."

A jaké k tomu bylo u Liegerta podivení, když článek přeloženě vyšel pak i v pekařských časopisech v Mnichově, Drážďanech a Berlíně! Už tomu věřil, že také strojnický zámečník dovede redigovati „Pekařské Listy", a psáti odborně. A tyto jejich „Pekařské Listy" redigoval jsem až do založení našich „Dělnických Novin", půl druhého roku!

VII.

Ředitel Družstva Vlast, redaktor Tomáš Škrdle, často si ledacos v redakčních místnostech „Vlasti" někam položil a pak to nemohl najíti ani za hodinu. Jednou také založil si rukopis od pokračování povídky, a ne a ne jej najít, ačkoliv já i matka moji manželky, paní Vidunová, jsme mu pomáhali hledat. „Já, vím

co," rozhorleně pravil ředitel Škrdle, „já si pořídím knížku a do té si budu zapisovat, kam co položím a bude bez hledání." — „Ano," jen tak mimochodem podotkla paní Vidunová, „ale to si musíte, velebný pane, pořídit ještě jednu knížku a do ní si musíte psát, kam si tu vaši zápisní knížku dáte, a pak zase knížku kam si budete zapisovat knížku druhou a tak dále. Těm knížkám nebylo by konce..." Ředitel Tomáš Škrdle se na nás zadíval, dal se do smíchu a pravil: „Máte pravdu. Těm knížkám nebylo by konce... Budeme raději hledat, jako jsme hledali až dosud."

VIII.

V letech devadesátých minulého století, byl jsem nejčinnějším z křesťanských sociálů českých v zakládání vzdělávacích spolků a pořádání schůzí katolického lidu. V sobotu, v neděli a v pondělí jsem obyčejně nebyl doma, potloukal jsem se po venkově jako řečník a buditel spolkového života. A tahle ta moje činnost rozčilovala v letech 1885—1892 sociální demokraty, tak, že mnozí z nich v brněnské „Rovnosti" a v pražské „Záři" pořádali sbírky ve prospěch vydávání těchto listů, také s heslem: „Jiroušk o v i na p r o v a z", s kterýmžto heslem byla pak v uvedených listech sbírka kvitována. Jednou také za velikého vedra, když jsem se drahou vracel z venkova do Prahy, měl jsem velikou žízeň a hlad. Jak přijel jsem do Prahy, okolo desáté hodiny dopolední, zastavil jsem se v hostinci „u Fialy" na Senovážném náměstí (dnes Havlíčkově náměstí) na sklenici piva za šest krejcarů a jeden párek uzenek za pět krejcarů. Ještě jsem nebyl se svačinou hotov a do hostince vrazili tři dělníci, podle řeči obuvníci, slavící „modrý pondělek". Usedli vedle mne, poručili si pivo a jeden z nich hovořil: „To máte chlapa, toho Jirouška. Právě přijel k nám bratr z Přelouče a vypravoval, že už tam také byl a klerikální spolek založil. A všade, kde my máme spolek, hned tam přijede a zakládá spolek vedle nás. Čertovský chlap!" Když hostinský postavil před ně sklenice s pivem, chopili se jich, napili se a jeden z nich vzal čepici a zvolal: „Tak, bratři! Na dobrý účel!" Sám hodil do čepice desetník a když druzí také mu přispěli, naklonil se s čepicí ke mně, abych mu také přispěl, no, na dobrý účel! Proč ne, přispěl jsem také desetníkem a tázal se: „Na co to vlastně bude?" Tázaný s čepicí se ke mně naklonil a tajúplně zašeptal: „Jiroušk o vi na provaz! Jest-li čtete „Zář", tam to bude kvitováno: „U Fialy" atd." Nezdržel jsem se smíchu, že i já si přispěl, ač nevědomky, „na provaz". Když jsem dopil, zaplatil, vstal jsem ze židle, sejmul s věšáku klobouk, poroučel jsem se dělníkům: „Tak, nazdar! pánové! Mám čest se vám poroučet, já jsem Jiroušek!" — Může si každý pomyslit, jak bratři dělníci na mne vyvalili oči. Než se vzpamatovali, já byl na ulici. Dal jsem si pozor na nejbližší „Zář". Kvitovačka: „U Fialů" „Jiroušk o vi na provaz" 40 krejcarů," tam byla...

AKTUALITY

Josef František Stejskal,

osobní děkan, bisk. notář a farář v Hořičkách u České Skalice, zesnul v Pánu dne 18. června t. r. v stáří 65 let. Narodil se dne 25. prosince 1865 ve Studenci na Krkonošsku. Gymnasiální a bohoslovecká studia konal v Hradci Králové a dne 15. července 1888 byl na kněze vysvěcen. Od roku 1888 do 1900 byl kaplanem v Náchodě, načež stal se farářem v Boušině a ve Studnici a posléze farářem v Hořičkách, kde prožil čtrnácte let. Pohřeb, dne 21. června měl slavný. Třicet kněží s vsdp. prelátem Kaškou z Kostelce nad Orlicí přišlo jej doprovodit na poslední cestě ku hrobu. Mezi nimi byl i vsdp. kanovník Brabec z Hradce Králové. My, křesťanští sociálové, máme na zesnulého pana děkana vřelé vzpomínky. Když 1893 založili jsme v Praze „První politický Klub katolického dělnictva v Čechách", přihlásil se z venkova Stejskal první za člena a byl v našem výboru až do 1899, i na táblu, na Národopisné Výstavě 1895. Politický klub dělnický si jej zachoval dodnes ve vřelé vzpomínce. Památným zůstane však pro nás v historii tábor lidu v lese „Občině" u Červeného Kostelce dne 22. července 1894 a tábor lidu v Náchodě na zámecké zahradě dne 18. srpna 1896, na nichž Stejskal předsedal a na nichž jsem měl velké řeči. Těch dnů nikdy nezapomeneme, v nichž kaplan Stejskal nebojácně postavil se v čele našeho hnutí. Také jsem ve svých „Sociálních dějinách" oba tábory popsal na věčnou paměť. Končím tuto vzpomínku, volaje za vldp. Stejskalem: „Na shledanou!" Čest budiž jeho památce! — (T. J. Jiroušek.)

Valná hromada Družstva Vlast.

Literární družstvo „Vlast" konalo valnou hromadu dne 30. června o čtvrté hodině odpolední za nebývalé účasti zvláště venkovského duchovenstva a laiků. Mezi jinými byli přítomni prelát kapitulní děkan Vaněček a prelát Msgre Wünsch.

Zahájil ji arcibiskupský notář katecheta Arnošt Oliva jako předseda. Hodinu předtím byla předporada o záležitostech družstva. Předseda uvítal přítomné a vyzval je, aby se poradili o tom, zda má družstvo dále trvati a které cesty by vedly k jeho povznesení. Uvedl jména nových členů, jakož i jména členů zemřelých od poslední valné hromady, která se konala přede dvěma lety. Přítomní uctili památku jejich povstáním.

Přednesena byla zpráva jednatelská a účetní a o poslední valné hromadě. Podána byla zpráva o domě družstva, o tiskárně, o časopisech a publikacích, vydávaných družstvem.

Poté byla provedena živá debata o práci a budoucnosti družstva, která svědčila o neobyčejném zájmu, jejž dávali zakládající členové najevo tak vynikající měrou. Debaty zúčastnili se kromě jiných úředník Čáp, vrchní polní superior Hrobař, dr. Mazanec, Rychtařík, klenotník Staněk, bank. rada Šindler, kanovník Msgre Štella ze Staré Boleslavě, ředitel Šubrt, arcibiskupský vikář Zuna a ředitel Zundálek. Předseda dal příslušná vysvětlení.

Za povznesené nálady byl jednomyslně přijat návrh, aby družstvo trvalo dále a aby bylo pracováno k jeho dalšímu vybudování a povznesení. Novému výboru valná hromada uložila, aby se staral všemi zákonnými prostředky, aby družstvo „Vlast" pracovalo dále k rozkvětu katolické literatury.

Dosavadní výbor nepřál si býti volenu, proto nepodal kandidátky. Ze členstva byly podány dvě kandidátky. Zástupcové obou smluvili se na kompromisu, takže jednomyslně byli zvoleni: předsedou ředitel gymnasia Fr. H. Zundálek, do výboru pak Alois Dostál, konsistorní rada a spisovatel v Úvalech, profesor Josef Hronek, redaktor T. J. Jiroušek, velkostatkář dr.- Jaromír Kovář, bývalý senátor dr. Gustav Mazanec, majitel pánského módního salonu Josef Rychtařík a Josef Tichovský, arcibiskupský vikář v Borku-Suchomastech. Náhradníky byli též jednomyslně zvoleni vrchní polní superior Fr. Hrobař, řídící učitel Josef Kavka, ředitel Bohuslav Šubrt a spisovatel Jan Voborský.

Nový předseda poděkoval za důvěru a vzdal díky i odstupujícímu výboru a jeho bývalému předsedovi za práce pro družstvo vykonané.

Arcibiskupský notář Arnošt Oliva pak zakončil schůzi o šesté hodině s přáním, aby novému výboru se podařilo pracovati k prospěchu družstva „Vlast" a povznésti je.

Po valné hromadě sešel se ihned výbor a rozdělil funkce. Zvoleni pak byli jednomyslně: prvním místopředsedou dr. Jaromír Kovář, druhým místopředsedou Alois Dostál, pokladníkem dr. Gustav Mazanec a jednatelem Josef Rychtařík.

Katolická veřejnost bude zajisté všemi silami podporovati ušlechtilé snahy výboru k udržení a povznesení družstva „Vlast".

Nuže, do nové práce!

Nový výbor Družstva Vlast.

Výbor družstva „Vlast" v Praze, zvolený na řádné valné hromadě dne 30. června t. r., konal svoji řádnou schůzi dne 8. VII. za vedení nového předsedy ředitele gymn. v. v. Frant. Zundálka a vesměs nových členů výboru. Za povznesené nálady rokováno, po přečtení a schválení protokolu, o dalším postupu k upevnění a trvání našeho prvního literárního katolického Svatoboru, družstva „Vlast", které bylo před 46 lety dne 23. července r. 1884 založeno ve schůzi ustavující. Za tři leta bude družstvo „Vlast" činiti přípravy k oslavě svého 50letého trvání. A bylo by si přáti, aby bohaté nádherné dějiny družstva „Vlast" do té doby vyšly tiskem a svědčily, co všechno družstvo Vlast se svými odbory: historickým, sociálním, literárním a pedagogickým vykonalo. K zjištění finančního stavu družstva zvolena čtyřčlenná komise, která vše prozkoumá a zjistí i s veřejností sdělí, jak si družstvo „Vlast" stojí. Dále činěny návrhy za účelem agitačním, aby družstvo katolickou veřejností, pro kterou mnoho udělalo, bylo podepřeno a posíleno k novému životu. — Redaktor T. J. Jiroušek nastínil v delší řeči plán, co činiti a jak pracovati výborem pro družstvo a mimo to předložil seznam vzdělávacích katol. a křesťansko-sociálních spolků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, které sociální

odbor družstva „Vlast" v letech 1890—1920 založil a stanovy k nim opatřil. „Vzděláním byli jsme probuzeni, vzděláním musíme býti k novému životu podepřeni," končil řečník svoje názory. V debatě brali účast pp. vrch. super. Frant. Hrobař, ředitel tiskárny Bohuslav Šubrt, děkan Alois Dostál, jednatel Jos. Rychtařík, ředitel škol. Josef Kafka, JUDr. Gustav Mazanec a předseda Frant. H. Zundálek o názorech pronesených učinil velice pěkné a k provedení nejsnadněji nastíněné resumé. Po zjištění povšechného stavu družstva komisí, svolá předseda novou schůzi výboru a bude se rokovati o výsledku předloženém komisí, jakož i o vedení a stavu časopisů družstva. Tím denní pořádek vyčerpán a schůze modlitbou skončena. T. J. J.

Nový ročník našeho kalendáře.

Kalendář „Svatý Vojtěch" na rok 1931, vydávaný Družstvem Vlast již po třicet let, právě vyšel redakcí jednoho z předních katolických spisovatelů Viléma Bitnara. Cena kalendáře jest 7 Kč.

Obsah po kalendariu, jmen křestních a slovanských je velice bohatý. Povídky velice zajímavé a články velice poučné jsou tam od známých katolických spisovatelů a překladatelů. Shledáváme se tam s oblíbenými spisovateli našeho katolického literárního obzoru. Napsal tam: Josef Severian Rezende: Legendu o sv. Antonínu Padovánském, k 700. výročí smrti světcovy. 1231—1931. — Ludmila Grossmannová-Brodská: Povídka svato-Antonínská: Ten nejmladší. — Frant Xav. Holas: Nebožčina hrozba. Z literární pozůstalosti zemřelého autora. — Jos. Fořtel: Jak chtěl býti sedlák šlechticem. Veselá povídka z Podbrdska. — Vilém Bitnar: Kázání rybám v českém básnictví. — Marta Cieuzierová: Bicot. — Dobromila Letenská: Knihy v naší domácnosti. — Karel Bezstarosti: Štědrý večer starých lidí. Vánoční vzpomínky. — Dobromila Letenská: Výzdoba našeho bytu. — Tomáš Jos. Jiroušek: Moje vzpomínky na P. Prokopa Bartoloměje Šupa z let 1887—1919. (s podobiznou). — Antonín Brousil Povídka o missálu opata Gelasia. — Štěpán Goldschmíd: Ctihodný Don Jan Bosko. — T. J. Jiroušek: Vtipy a žerty. — Trhy v čsl. republice. Důležité poštovní tarify, informace úřední a cestovní Prahou. — Inserty.

Básně a veršované práce napsali: Jan Heusler: Desatero Boží, Vezmi kříž svůj, Srdce mateřské, Těžké kroky, Zlaté klíče a Maršál Foch. — Bedřich Pfleger: Průpovědi. — N. N.: Touha po štěstí, Hora Tábor, Malý katechismus a Setba. —

Vyobrazení jsou s texty bohaté a zvláště významné, ze Staré Prahy, jaké ještě dosud žádný jiný kalendář neměl. Jsou to: Mistra Vosmíka Sv. Jan Nepomucký a dále fotografické snímky: Týnská škola na Staroměstském náměstí, Mariánský, r. 1919 poražený sloup na Staroměstském náměstí, Morový sloup na Malostranském náměstí, Apotheosa sv. Jana Nepomuckého, Procesí na lodích v předvečer Svatojánský, Žena s granátovým jablkem. V Praze o sv. Janě v květnu, Pražský dům radniční „U Minuty" na Staroměstském náměstí, P. Prokop Bartoloměj Šup, opat kláštera Rajhradského na Moravě. —

Kalendář „Svatý Vojtěch" na rok 1931 vyhovuje našemu katolickému lidu ve všech směrech jeho domácích potřeb, náboženských směrů a úkonů. Proto, přihlížeje k těmto potřebám našeho obecného lidu, doporučujeme tento kalendář v plném vědomí svých slov co nejlépe. každému katolíku podle zásluhy.

Doporučujte a šiřte mezi naším českým lidem kalendář „Svatý Vojtěch" pro rok 1931! T. J. J.

O Jiráskovi a jiných věcech.

Čtu, že kdosi kdesi se pohoršil nad mým oceněním Jiráska ve „Vlasti", Můj článek byl nekrologem a již proto byl psán s jistou šetrností, neboť nekrolog není vhodnou příležitostí, abychom si vyřizovali svoje sporné záležitosti. To lze udělat při jiných příležitostech. Myslím, že jest věcí taktu v nekrologu zdůraznit spíše to, co nás s mrtvým sbližovalo, než to, co nás od něho dělilo. Platí tu slovo Goethovo: „Wenn du's nicht fuhlst, so kannst du's nicht erjagen!" A teď k věci. Označil jsem Jiráska lidovýchovným autorem. A tu se ptá onen profesionál rozhořčeností, zda také lidovýchovou jsou protikatolické narážky v „Temnu", zda souhlasím s tím, co se praví o P. Firmovi, nebo o svatém Janu Nepomuckém. Myslím, že nemusím zdůrazňovat, že s tím nesouhlasím, ale jest nutno poctivě říci, že ani Jirásek v „Temnu" tyto věci netvrdí jako fakta, nýbrž uvádí je jenom jako doklad pověstí v té době se šířivších a o P. Firmovi výslovně praví, že ti, kdož ho viděli, poznali, že není pravda nic o pověstech, že kacíře mučí. Ale ovšem: jsou protikatolické narážky v „Temnu", jsou i jinde v díle Jiráskově, jako opět jiná díla jsou jedinou glorifikací kněžské práce buditelské, jako na př. „U nás", v níž nenajde ani sebe horlivější censor jedinou protikatolickou narážku. Označil-li jsem Jiráska jako autora lidovýchovného, měl jsem především na mysli obrovský vliv, jejž vykonalo jeho dílo za války v českém lidu ve smyslu národním. Nemělo by smyslu, aby si katolíci před tím zakrývali oči, třebaže šlo o odpůrce. To by šlo odpovědít po stránce věčné. Týž autor se pohoršuje, že prý srovnávám Masaryka s Tomášem Akvinským. Zajímavé jest, že toto srovnání bylo ponejprv obsaženo právě v časopise, jenž se nade mnou tolik rozčiluje. Že na Masarykovo dílo měla scholastická filosofie vliv, přiznává on sám a právě nedávno o tom bylo dosti obšírně psáno v literatuře odborné. Abych pak vypral vše z jedné vody načisto: Vytýká se mi, že prý jsem se ve svých článcích stotožnil s výrokem Benešovým o církevních statcích. Ani to není pravda. Naznačil jsem pouze, že to, co uvádí Beneš jako status praesens, je dědictvím ze starého Rakouska. — (Dr. Alfred Fuchs.)

Ph. dr. Matěj Kovář, devadesátníkem!

1840 — 22. prosince — 1930.

Dne 22. prosince r. 1930 bude tomu 90 let, kdy narodil se ve Žďáře u Svijan v Čechách, náš starý přítel Družstva Vlast: Ph. Dr. Matěj Kovář. Od roku 1891 se s ním známe. Přišel mezi nás ze středu Historického kroužku Družstva Vlast a stál při jeho založení dne 7. ledna r. 1891 v klášterní budově ryt. řádu Křižovníků na Starém Městě u Kamenného mostu. Žijí už jen dva z těch zakladatelů Historického kroužku: Ph. Dr. M. Kovář a převor řádu Maltézského Frà Jos. Hammeršmíd. Schůze ustavující konala se v bytě novicmistra Frant. Marata a byly jí přítomni. Frà Ferd. Warter, převor řádu Maltézského; Frant. Marat, kněz ryt. řádu Křižovníků; Edvard Brynych, sídelní kanovník na Vyšehradě; Ph. Dr. prof. Matěj Kovář, prof. Jos. Vávra; Frant. Eckert, farní administrátor u Panny Marie Sněžné v Praze; P. Jos. Svoboda, kněz Tovaryšstva Ježišova v Praze; Frà Jos. Hammeršmíd, kněz řádu Maltézského v Praze; Tom. Škrdle, zástupce výboru Družstva Vlast a dále zástupci řádů: Dominikánského a Praemonstrátského v Praze.

Prvním počinem bylo pořádání přednášek a pak vydávání „Sborníku Historického kroužku Družstva Vlast", při němž byl Ph. Dr. M. Kovář redaktorem přes 20 let. Mimo to byl jednatelem Kroužku a často v jeho veřejných schůzích, hojně obecenstvem navštěvovaných, i přednášel.

Kromě mnoha učebnic, napsal Dr. M. Kovář také mnoho básní ve „Vlasti", v „Kalendáři Sv. Vojtěch", Samostatně vyšly jeho básně: „Struny posvátné" r. 1891, „Kvítí z vlasti luhů" r. 1898, „Tři idylly" r. 1901, „Vonný dech vánoc", zpěvohra r. 1902, „Ohlasy nitra" r. 1914. Také revui „Vlast" obohacoval Dr. M. Kovář svými verši i články. Ve výboru Družstva Vlast zasedal Dr. M. Kovář v létech 1895—1910. V Historickém kroužku Družstva Vlast byl činným až do svého odjezdu z Prahy na venek na Hrádek na českém jihu — plných dvacet let.

Jako profesor působil od roku 1867 na soukromém učelišti učitelském, na nižším gymnasiu s reálkou, na pražské Vyšší dívčí škole městské, na české Vyšší státní reálce pražské v Panské ulici, r. 1875 byl jmenován skutečným profesorem dějepisu a němčiny na druhém reálném gymnasiu na Dolním Novém Městě Pražském a jako školní rada vstoupil r. 1901 na odpočinek.

Našemu upřímnému příteli již ze starých dob až na doby naše, přejeme nadále všecko dobré a Boží požehnání na další pouti života. Bůh to dej! — T. J. J.

Dr. Alfred Fuchs:

Beuronské jubileum v Emauzích.

Dvanáct benediktinských opatů assistovalo významné slavnosti benediktinského řádu, při němž zazněly starobylé a vzácné Chvály Hinkmarovy, jež v benediktinských chórech pějí jenom při slavnostech zvláště velikých. Za účasti arciopata beuronské kongregace konalo se v Emauzích v Praze jubileum 50letého příchodu beuronských mnichů do Prahy. Klášter sám, jak známo, byl založen Karlem IV. pro chorvatské mnichy, kteří obdrželi od papeže privilegium konati bohoslužby v jazyce církevně-slovanském. Jak poznamenává Palacký nešlo snad tehdy Karlu IV. o nějakou libůstku nebo o zvláštnost. Myslil již tehdy na sjednocení církve západní a východní, o níž se hovořilo mnoho v jeho době. Tyto snahy vedly později i k jistým výsledkům na synodě florentské. Klášter byl nazván Emauzy, ježto byl založen r. 1372 na pondělí velikonoční, kdy se čte evangelium o dvou učennících jdoucích do Emaus. Však na nádvoří vidíme mosaikový obraz dvou Benediktinů, jak se setkávají s Kristem Pánem a oslovují jej slovy učenníků „Pane, zůstaň s námi“ — „Mane nobiscum Domine“. Pražský lid nazýval emauzský klášter „Na Slovanech“, pro jeho slovanskou bohoslužbu. Za husitských válek klášter zpustl. Po Bílé Hoře byl obsazen španělskými mnichy z Montserratu, po nichž zůstala v klášteře socha Panny Marie Montserratské. (Literární pomník Montserratu postavil Durych ve svém „Bloudění“. Příchod španělských Benediktinů do Emauz líčí ve své novelle „Černí Španělé“ Václav Beneš Třebízský s dojemným lyrismem.) V roce 1880 byli však již v opatství toliko dva mniši. Klášter převzali však Benediktini Beuronští. Beuronští Benediktini znamenají kulturně historickou epochu v dějinách novodobého katolictví. Jejich vědecké a umělecké snahy o obnovu liturgie v původní kráse vedly k založení umělecké školy beuronské, která byla uvedena i k nám. Nedocenitelnou zásluhu mají beuronští Benediktini o zvelebení chorálu. Nikde neuslyšíme gregoriánský zpěv v jeho původní čisté kráse tak, jako v jejich klášteřích. Po převratu obdrželi mniši dovolení zvoliti si opata, když dosavadní opat resignoval. Opat Arnošt Vykoukal sleduje a podporuje zvláště snahy unionistické, jsa sám váženým odborníkem v historii liturgie a čelným spolupracovníkem revue „Pax“, kterou emauzští Benediktini vydávají. Beuronská reforma klášterního života, kterou k nám uvedl zesnulý opat Benedikt Sauter byla neobyčejně plodná pro domácí katolictví české i německé. A nejenom pro katolictví. Bonum est diffusivum sui. Jako všecka střediska skutečného duchovního a duševního života plní emauzský klášter i značné poslání kulturní.

Jaké jsou umělecké principy beuronského umění a zvláště

beuronského malířství? Beuronští se osvobodili v umění od všeho naturalismu. Chtějí uměním stvořiti čistého člověka. Chtějí vytvořiti umění architektonické, jež působí monumentalitou linie, ne naturalistickým detailem. Jejich přísné, vpravdě klášterní malířství je především doplňkem liturgie a tvoří takřka doprovod ke gregoriánskému chorálu. Jisté základní pravdy si nese sebou lidstvo již od kolébky. Právě tak jsou dány lidstvu i základní prvky dobra a krásy. Beuronští hledají výtvarné prvky dané v Prazjevení a tak nalezli jistou souvislost mezi hieratickým uměním egyptským, prvky ornamentů assyrských, malbou na vásách řeckých, uměním římské geometrické mosaiky a uměním katakomb. Shledali, že sacerdotální posice byly po věky tytéž, že neblížilo se lidstvo k Bohu jinak, než s rukama buď sepiatýma neb skříženýma nebo zdviženýma a rozepiatýma. Z těchto poznatků chtěli odvodit beuronští umění chrámové, liturgické. Velmi na ně působil ovšem také Giotto a Frà Angelico. Beuronští přírodu zjednodušují podle přísného principu komposičního. Vytvořili přísný kánon, jenž hraničí až na jakýsi druh esthetické geometrie. Hluboce vzdělaný esthetik této školy, nyní již zesnulý P. Odilo Wolff, který býval v Emauzích převorem, chtěje ukázati, čím se liší beuronský princip od jiných principů církevního umění, cituje duchaplně svatého Pavla: „Rozdílnéť jsou žena a panna. Nevdaná pečuje o to, což jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem, ale vdaná pečuje o věci tohoto světa, kterak by se líbila muži.“ (I. Kor.) Praví: „Je dvojí církevní umění: Předně liturgické: Umění pro Boha. („Myslí na to, což jest Páně.“) Za druhé lyrické: („Myslí na věci tohoto světa, kterak by se líbilo.“) První je objektivní, druhé subjektivní. Beuronští akcentují tradici jako ji akcentuje církev, jež přejala mnohé obřady římské i egyptské. Proto přejali beuronští na př. egyptský ornament. Církev tím dává v liturgii výraz svému učení, že vrcholnou obětí kříže a mše svaté vyvrcholují a končí se všecky oběti starých, oběti předobrazné. Je zajímavo, že, ačkoli beuronští se tak uzavřeli do tradice, že právě tím se velmi přiblížili zásadám malířství moderního, ačkoli výzdoba Beuronu byla hotova již roku 1870. P. Odilo Wolff, jejž jsme výše citovali, vydal knihu „Tempelmasse. Das Gesetz der Proportion in den antiken und altchristlichen Sakralbauten“. Kniha tato není dílem umělce, nýbrž učence. Na základě velkého materiálu, čerpaného z věd klasických, archeologických, mathematických i architektonických zjistil část geometrického zákona, podle něhož se řídily stavby staroegyptské, hebrejské a starokřesťanské a zjistil tento (hexagrammatický) princip s velikou pravděpodobností. Jde tu o v ě d e c k é řešení problému, jenž mučil kdysi u m ě l c e Leonarda da Vinciho. „Jedno mi chybělo vždycky. Harmonie formy a poměrů, již měli staří.“ Dnes vůbec nepochybují klasičtí archeologové ani esthetikové, že všecky stavby starých mají jistou principielní skrytou, ale

velmi prostou geometrickou formulí. Podle Aristotela je krásou jednota v rozmanitosti. — Škola beuronská je jakoby vzpomínkou na ony doby, kdy geometrie a mathematika byly vědami sakrálními. Jejím hlavním příkazem je souměrnost, „společná míra", kánon, podle slov zakladatele této školy P. Desideria Lenze: „V díle Božím jsou zákony krásy tajemně skryty v přírodě. Musíme jíti do přírody ozbrojeni těmito zákony, a pak teprve budeme dobře do ní viděti. Objevíme takto živou geometrii."

Podle principů beuronských byl vyzdoben kostel emauzský, kostel u sv. Gabriela a renovována řada kostelů venkovských. Přísnost a krása, smysl pro vnější půvab a přece zase uzavřenost vůči světu odpovídá plně osobnosti zakladatele tohoto řádu, svatého Benedikta, který jest tvůrcem nejtypičtější řehole západní a jemuž chceme u příležitosti tohoto významného jubilea věnovati několik slov. — Řád, který založil, jest veskrze postaven na hesle: „Modli se a pracuj!" Až do Benedikta existovalo mnišství pouze kontemplativní. Byli poustevníci a poutníci, kteří utekli ze světa, vykonávali úžasné skutky kajícnosti, žili hlubokým životem, ale vyhýbali se styku s lidmi. Zvláště Orient vytvořil tento typ mnicha, který se dlouho udržel v pravoslavné církvi. Čtenáři si vzpomenou na starce Zosimu v Dostojevského „Bratřích Karamazových". Ale svět západu není světem Dostojevského. Jest světem řádu, pořádku, činnosti, nikoli světem běsů.

V době, kdy žil svatý Benedikt, ještě nebyla napsána Dantova „Božská komedie", ale tvořil se již svět řádu, v němž každá sociální složka má svoje místo. Kus římského pořádku přešlo do západní kultury a že se to stalo, jest do značné míry i zásluhou svatého Benedikta. Arnošt Hello kdysi formuloval rozdíl mezi Západem a Východem slovy: „Práce a klid." Západ jest pracovitý, ale ztratil velmi mnoho z rozjímavé schopnosti. Východ zná umění klidného rozjímání, ale nedovede organisovat práci. Východ jest založen na kultuře byzantské, na novoplatonismu, na mystice, na introspekci. Západ vytvořil velkolepý systém církevního práva, scholastiky i práva světského.

Benediktini nejenom rozjímali a modlili se, nýbrž mýtili i lesy, zúrodňovali pustiny, opisovali knihy, věnovali se duchovní správě, studiu a vyučování. V záplavě barbarských národů zachránili dědictví antické kultury, postavili hráz přívalu barbarství hrnoucímu se na Evropu, zdolali beze zbraně polodivoké Germány, dali barbarům nejen křesťanskou víru, ale i antickou tradici a ovoce jejich působení sahá až do doby dnešní.

Doprostřed mravních zřícenin římského imperia, doprostřed národů nestálých, stěhujících se ze země do země, doprostřed západního mnišstva neukázněného a nezorganisovaného, staví řehole Benediktova pevný útvar rodiny klášterní. — „Fortissimum genus coenobitarum". „Statečný rod žijících společně" — tak nazývá svatý Benedikt svou družinu. V jejím čele stojí opat, otec

ustanovený svobodnou volbou na celý život. Její členové, ať ze vznešených rodů staré šlechty římské, nebo z nízkých tříd národů nových, druží se k sobě, stávají se bratry, jichž nerozlišuje ani bývalá důstojnost světská, ani bohatství. (Opat Arnošt Vykoukal O. S. B. v revui „Pax" 3. 4. IV.)

Benediktinské mnišství mělo tento veliký význam kulturní a civilisační hlavně proto, že bylo vázáno k místu. Byl překonán typ mnicha poutníka, gyrovaga, sabaraity. Tak staly se benediktinské kláštery opěrnými body nové společnosti, ostrovy záchrany pro trosečníky v nekladné směsi národů šestého století a následujících. Jejich kláštery byly středisky práce.

Malinká knížka řehole Benediktovy vytvořila šest velikých foliantů dějin řádu benediktinského, nehledě k nesčetným knihám literární práce Benediktinů samotných, až do doby nejnovější. Je to úžasný výboj organisované, tiché činnosti v době plné zmatku. Loni slavil benediktinský klášter Montecassinský blíže Neapole 1400 výročí svého založení. Jest jistě málo lidských děl, která trvají 14. století. Již pouhá existence benediktinských klášterů, které na jednom místě trvají sta a tisíc let musila vytvořiti úžasně pevné pouto tradice, velikou kulturní moc. Kolem klášterů se tvořily vesnice a města. V Anglii stojí u počátků křesťanské kultury Benediktin Augustin se svými mnichy, v Germanii Winfrid-Bonifatius, ve Friesku Wilibrord, v nordických zemích Ansgard a Rembert, u Slovanů svatý Vojtěch, vesměs Benediktini. Čteme jenom v dějinách, co znamenalo uvedení Benediktinů do Čech na sklonku X. století. Řád znamenal spojení s kulturními snahami v ostatní Evropě.

V XI. století docházejí u nás Benediktini největší obliby, ve XII. století však jí pozbývají. Přicházejí řády nové. To znamenalo: Jiný životní styl, jiné formy zbožnosti, umění, zvláště architektury, jiné dobové požadavky. Příchod Praemonstrátů nebo Františkánů znamenal novou kulturní epochu. Ve XIII. století se na Benediktiny u nás skoro zapomnělo, ve XIV. století však benediktinský řád znovu oživuje, v husitských dobách téměř zanikl, ale přes to se zachoval u nás ve čtyřech klášteřích až do doby nejnovější.((Břevnov, Broumov, Emauzy, Rajhrad.) Co Benediktini znamenali v našich zemích, jest vidět z jejich někdejšího rozšíření. „Černí mniši" byli v Polici, v Dobrém Poli, u sv. Tomáše na Malé Straně, v Nezamyslicích u Sušice, na ostrově sv. Jana Křtitele u Davle, u sv. Jana pod Skalou, ve Velizi, v Orlově, ve slavném klášteře Sázavském spojeném s tradicí sv. Vojtěcha a umělce opata Božetěcha, ve Zbýšově, v Dřevíči, v Želivě, v Opatovicích, z Křesoboru, ve Středě, ve Vrchlabí, v Kladrubech, v Přešticích, na Přimdě, v Touškově, ve Vilémově, v Uherčicích, v Postoloprtech, (Apostolorum Porta), v Podlažicích, v Pračově, v Hradišti nad Jizerou, v Klepařích, na Bezdězi, ve Staré Vodě, v Lubině, u sv. Ambrože na Novém Městě pražském, u sv. Mikuláše

na Starém Městě, na Hradisku u Olomouce, v Třebíči, v Komárově, v Měříně, v Březové a všude skoro zanechali alespoň pozoruhodné architektonické památky, ne-li vzácné kodexy. Benediktinky bývaly u sv. Jiří na Hradě pražském, v Teplicích, u sv. Ducha v Praze, v Pustiměři a u sv. Gabriela na Smíchově. (Srv. P. Václav Pokorný: Přehledné dějiny benediktinských klášterů v českých zemích. Ibid.)

Kdo byl zakladatelem tolika pevností Božích ve válečných dobách, tolika hradů milosti, tolika útočišť a asylů, škol, dílen řemeslných a pracoven učenců? Kdo vyvolal v život tuto armádu pracovníků oděných černou kutnou a černým škapulířem? Byl to svatý Benedikt. Narodil se roku 480. Pocházel z patricijské staroslavné rodiny v Nursii Sabinské a těšil se vzácné výchově, která se v jeho reguli zřejmě odráží. Po klasickém vzdělání domácím odchází kolem svého 17. roku na další studie do Říma a studuje zejména retoriku a římské právo. Od malička jest seznamován se zřízením vojenským. I tento duch se jeví v jeho pokojné armádě.

Vlastnosti získané touto výchovou se prohlubují v Římě. Navštěvuje temné basiliky, vyzdobené dosud zářícím zlatem konstantinovským a v katakombách modlí se u hrobů mučedníků za návrat První Lásky. Vždyť tehdy podivná směs antiky a křesťanství, státní ochrana církve za nastalých dob zmatků carihradsko-římských uvedly v nebezpečenství čistotu duchovního života křesťanského. Nádhera mramorového Říma ještě trvá. Cassiodor nazývá jej ještě v této době divem světa. Ale rozkošnictví a požitkářství rozkládá staré římské ctnosti.

A tu svatý Benedikt sotva dvacetiletý „scienter nescius et sapienter indoctus" prchá z frivolity studentského života tiberského Babylona do samoty chrámu v Enfide. Až sem jej doprovázela jeho pěstounka. Ale Benedikt zatoužil po samotě naprosté a proto odebral se do hor. Stal se opatem v jeskynním klášteře vicovarském, ale nesetrval tam. Snad se zdál svým mnichům příliš přísným. Než došel ke svému vlastnímu novému typu řehole, zkusil sám na sobě mnišství krajní askese. Měl již tehdy pověst světce a divotvůrce. Odchází opět do samoty, do Súbiaka, aby se tu oddal životu poustevnickému. Zde jej potkal mnich Roman z nedalekého kláštera a pokud mohl, pečoval o mladého anachoretu. Dal mu roucho řeholní a dělil se s ním o vlastní pokrm. Brzo však se shromáždili opět kolem osobnosti Benediktovy učedníci, které rozdělil do dvanácti klášterních „coenobií". V každé bylo po dvanácti mniších a v každé coenobii ustanovil opaty. Ale spořádanost a přísnost jeho života vzbudila mu záhy závistníky. Chtěje uniknouti pronásledování kněze Florentia, opustil údolí řeky Anio a svých dvanáct klášterů a odebral se na horu Monte Cassino, kde ztrávil posledních patnáct let svého života a kde napsal svoji řeholi, dílo, jež přetrvalo tolik století.

Monte Cassino jest kopec 250 m vysoký, stojící o samotě. Pouze

na severu jest spojen s horským pásmem Abruzz. Skýtá pohled do dáli na zelenou rovinu a řeku Loeris až k horám Lepointským a ke skalám Gaetským vystupujícím z moře. Tehdy ještě byly na Monte Cassinu zříceniny hradeb etruských a věž někdejší římské posádky. Také tam byl ještě chrám Apolonův s hájem. Na místech bývalého kultu pohanského vztýčil Benedikt chrám svatého Jana Křtitele, který byl vzorem všem mnichům a chrám svatého Martina z Toursu. Sám žil ve věži a ostatním mnichům byly zřízeny cely. (Srov. P. Hildebrand Höpfel: Monte Cassino. Ibid.)

Benediktini však se neodloučili úplně od ostatního světa. Rozdávali zásoby potravin v době hladu, vykupovali zajatce — nebylo to mnišství, jež pěstuje jenom vlastní zásluhy, nýbrž mnišství typicky západní, jež zasahuje i do dějů tohoto světa. Příklad Benediktův a moudrost a znalost lidí, na jejímž základě byla vzdělána jeho řehole, vábil nové a nové mnichy i žáky. Někteří patriciové svěřili Benediktovi své syny k výchově. Tak na příklad Aequitius svého syna Maura, a Tertullus svého syna Placida. Z Monte Cassina šířila se nová řehole nejen do jiných krajů Italie, nýbrž i do všech zemí evropských a později i do jiných dílů světa.

Není nadsázkou, řekneme-li, že rychlé rozšíření Benediktinů bylo záchranou evropské civilisace. Svatý Benedikt zemřel roku 543 v oratoriu s pozdviženýma rukama. (Srov. P. Bernard Vošišek „Život svatého otce Benedikta." Ibid.) Jeho životopis nenapsal nikdo menší, než papež svatý Řehoř Veliký. Řehole, kterou svatý Benedikt sepsal a životopis sepsaný papežem, náleží mezi nejdůležitější dokumenty křesťanské kultury evropské. Řehole Benediktova jest nejenom nejstarší řeholí západní, ale jest také nejúplnější. U srovnání s řeholemi, jež sepsali pozdější vůdcové duchovního života monastického, jako svatý František, Dominik, Ignác z Loyoly a u srovnání se zápisy mnišských pravidel, jak byly sepsány na východě eremity a anachorety, jest řehole Benediktova skutečnou řeholí, kdežto všecky ostatní jsou pouhými předpisy společného života na témže místě.

Řehole Benediktova není totiž pouhým domácím řádem, nýbrž chce svoje mnichy opravdu vychovávat. Benedikt zřejmě znal i regule předchozí, anachoretské. Základním rysem životních pravidel, jež dal Benedikt svým mnichům, jest theocentrism. Bůh je králem a středem všech srdcí. Nic není přednějšího než bohoslužba. Jest pravda, že Benediktini vykonali úžasnou práci a zanechali velkolepá díla. Ale jest charakteristickým znakem jejich životní moudrosti, že toto dílo nebylo samo sobě účelem. Vždyť dílo sebe užitečnější se může člověku ve chvíli skepse jeviti marným shonem, a vždy čeká na nás někde skeptická otázka: „K čemu tohle všecko?" Aby tato skepse nerozvrátila naší práci, jest třeba si stanoviti účel vyšší. Benediktinské heslo zní: „Ut in omni-

bus glorificetur Deus" — „Aby ve všem byl oslaven Bůh!" Nejenom v modlitbě, ale i v práci. Práce a modlitba jdou ruku v ruce. Jenom pak jest dána záruka, že pracovník nebude ve své práci hledati svou vlastní slávu. (Srovn. P. Justin Albrecht O. S. B. „Duchovní život Benediktinů podle řehole svatého Benedikta." Ibid.)

Velký důraz kladl svatý Benedikt na společnou modlitbu a zvláště na společný zpěv v chóru. Na troskách starého antického písemnictví vzniká písemnictví nové, poesie hymnická, která vede až k moderním formám básnickým. Přejímá z řeči lidové půvab rýmu a přízvučného skandování, jež jest latině přirozenější než umělá, z řečtiny přejatá časomíra. Benediktini skládají hymny a antifony a zaznamenávají jejich melodie. Noty, jež jsou zachovány ve starých kodexech, pocházejí z jejich obřadních knih. Pro žádnou práci nesměl býti zanedbán chór, který byl střediskem jejich života. Krásná forma liturgie byla vždy obnovována hlavně Benediktiny, kteří se těchto snah nevzdali do dneška.

S touto obnovou křesťanské Musy hudební, poetické, umělecké a řemeslné však jde ruku v ruce další základní příkaz řehole Benediktinské, jenž jest zárukou, že tato tvořivost nestane se neplodným literátstvím a esthetstvím. Jest to základní příkaz pokory, který jest druhou stěžejní myšlenkou řehole benediktínské. Svatý Benedikt vypočítává ve své řeholi těchto stupňů pokory dvanáct:

1. Varovati se zlé žádostivosti.
2. Nemilovati vlastní vůle.
3. Býti upřímně oddán představeným.
4. Zachovávati trpělivost v těžkých a protivných věcech, ba i při utrpěném bezpráví.
5. Netajiti před opatem ani svých zlých myšlenek.
6. Spokojiti se s věcmi ubohými a nejposlednějšími.
7. Pokládati sama sebe po veškeré vykonané práci za služebníka neužitečného.
8. Neříditi se v konání ničím jiným, než řeholí klášterní a příklady starších.
9. Zachovati kázeň jazyka.
10. Nevyhledávati příčin ke smíchu.
11. Zachovávati vážnost a jemnost v řeči.
12. Zachovávati i pokorné držení těla.

To jest tedy oněch dvanáct stupňů pokory, po kterých vede Benedikt svoje mnichy a opravdu jenom za zachování těchto pravidel jest možný komunismus. Křesťanský komunismus není založen na chtivosti statků pozemských, nýbrž na zřeknutí se jich. Jest věcí duchovní elity a jenom proto jest vůbec možný. Jest to moudrost poustevnická, ale uplatněná prakticky mezi massami lidu v době stěhování národů. Benedikt srovnává svou řeholi s vojenským táborem Královým, školou Boží služby a s dílnou duchovního umění.

„Podivno, že tajemství životodárné síly této reguľe čtrnáct plných věků odolává času, změnám, poměrům, národnostním přesunům, politickým zmatkům, různým směrům asketických škol i filosofickým proudům. Regule svatého Benedikta na těchto zásadách vyhovuje stejně svatému Brunovi na samotách chartreuských, jako žhavému a výbušnému svatému Bernardu v údolí clairvauxském. Může se jí chopit i Don Rancé della Trappe, i Don Prosper Guéranger v Solesmes, i bratří Wolterové v Beuroně. Vyhovuje stejně Germánům jako Slovanům, Anglosasu i Amerikánu." (P. Metoděj Klement O. S. B. „Regule svatého Benedikta." Ibid.)

Jest založena na autoritě, jíž se buď podrobíš, nebo odejdeš z její pravomoci. Není ponecháno místo subjektivismu. Vyslechne se rada všech, i nejmladších, ale není tu samosprávy. Největšího napětí a nejsilnější vůle je třeba k tomu, aby se člověk vlastní vůle vzdal ve jménu díla společného.

Kromě prologu, jenž jedná o opuštění světa a o volbě praporu Kristova, obsahuje řehole Benediktova 60 kapitol, jež jednají o druzích mnichů, o povinnostech a právech opatových, o přibírání bratří ku poradě, o napodobení Krista, při čemž jest duše adeptova přirovnávána k balvanu, z něhož má býti podoba Kristova vytesána. Další kapitoly jednají o benediktinské asketice, o mystickém životě modlitby, o poslušnosti, o mlčelivosti, o pokoře, o službě Boží, o svatyni, o liturgii, o práci, při čemž jest všem mnichům i ukládána práce manuální. Čas je rozdělen tak, že se neprozahálí ani minuty. Řehole jedná také o trestech, o úpravě a pořádku domu až do nejmenších podrobností, o věcech hospodářských, o přijímání noviců, jimž se nemá dělat začátek lehkým, nýbrž naopak hodně tvrdým. Následují kapitoly o pořádku bratří, o volbě opata, o ustanovení převora a končí kapitolou o povinnostech vrátného kláštera. Fortnou klášterní končí se svět mnichův. Závěrem jest „Píseň svatého otce Benedikta", chvalozpěv na lásku Boží, a posléze stať, v níž patriarcha ukazuje, že v jeho řeholi není nic, než odkaz Písma a Svatých Otců.

Snad by se někomu mohlo zdát, že je to život neradostný, pochmurný. To však jenom tomu, kdo nedovede rozeznávat mezi veselím a skutečnou svatou, vnitřní, tichou radostí, jež právě tolik chybí naší době. Benediktinská tradice má jeden zvláště charakteristický rys, jenž ji odlišuje od řeholí ostatních. Jest to příkaz pohostinství, vzniklý v době, kdy klášter byl asylem pocestných. Host do domu, Bůh do domu. S hostem přichází lepší jídlo na stůl, hostu má býti vždy otevřeno, třebaže má býti přijímán s náležitou opatrností. Benediktinská tradice to vyjadřuje rýmovaným hexametrem:

„Porta patens esto. Nullo claudatur honesto."

Na tomto hexametru máme také typickou ukázku, jak rým

rozráží starý hexametr a staré elegické distichon a jak si razí nová poesie cestu, oděna s počátku ještě rouchem klasickým. Tradiční vtip ještě pak varuje před oním opatem, který prý tento nápis umístil nad branou svého kláštera, ale přehodil tečku, takže nápis prý zněl: „Porta patens esto nullo. Claudatur honesto."

Kdo četl Schefflův román „Eckenhard", plný dobového kolo-ritu osmého století a klasické učenosti a vytříbenosti, nechť si uvědomí, že ne příliš odlišným způsobem žijí Benediktini dodnes. A má to vše význam pro dnešního člověka? Lze ještě dnes těžiti z této mnišské životní moudrosti? Není jenom pro mnichy, nebo snad nejvýš pro jejich obláty a vokalisty? Myslím, že i v plném ruchu světském lze se zamysliti nad touto životní normou, jež přetrvala tolik století, a jež byla tak plodná. Nestůně dnešní společnost právě přemírou subjektivismu, přemírou individuálních práv, přemírou vlastní vůle každého jednotlivce, přemírou nároků? Čím více se o kolektivismu mluví, tím méně jest uskutečňován, čím více se stala pokora literární módou, tím méně jest ochoty ji praktikovati, čím více se o mystice mluví, tím více se zapomíná, že mystika není extasí, není vzdáním se rozumu, není dadaismem, nýbrž jest nejvyšším stavem duše rozumné a rozumově ukázněné. I člověk, který nikdy nepůjde do kláštera, může si uvědomit v překotném ruchu dnešního zkommercialisovaného života, že jest třeba hledati rovnováhu mezi činností a vnitřním soustředěním, že jest nutno najít cestu z labyrintu světa do ráje srdce, že kontemplace není práci na překážku, nýbrž, že ji teprve náležitě umožňuje, dávajíc extensivnímu životu zdravý korrektiv v životě intensivním. Benediktini, kteří psali knihy, malovali iniciály a obrazy, stavěli chrámy, mýtili lesy, sytili a chránili chudé, zpívali a modlili se, jdouce životem co nejtišeji, napsali nad brány svých klášterů slovo, které právě po světové válce je v ústech všech, ale málokdo mu dobře rozumí. To slovo, jež jest napsáno i nad branou emauzskou, obsahuje jen tři písmena a zní: PAX.

Dante Alighieri:

Očistec.

Bez rýmů přeložil Karel Vrátný.

ZPĚV TŘICÁTÝ TŘETÍ.

Sedm alegorických žen zpívá hymnus, po němž Beatrice Dantovi předpovídá, že brzy přijde Vůdce, jenž zahubí nevěstku i obra, a velí mu aby na světě oznámil, co viděl. Když pak přijdou k říčce Sunse, Matelda potopí do ní, takže je všechen jako obnovený.

Deus venerunt gentes, sladkým žalmem
střídavě počaly, teď tři teď čtyři,
ty ženy zpívati, a slzejíce.
A Beatrice, vzdychajíc a žalná,
je poslouchala taká, že víc málo
pod křížem Maria se proměnila.
Když však jí druhé panny daly místo,
by hovořila, na nohy se zdvihši,
odpověď dala, zbarvená jak oheň:
Modicum, et non videbitis me
et iterum, mé sestry milované,
modicum, et vos videbitis me.
Pak před sebou jít pustila všech sedm,
a za sebou, jen pokynuvši, hnula
Paní i mne i Mudrce, jenž zůstal.
Tak brala se, a nemyslím, že na zem
desátý postaven byl její kročej,
když očima v mé oči udeřila.
A s obličejem pokojným: „Pojď rychlej,"
mi řekla, „tak, bys, když já tobě mluvím,

1.—15. Deus, venerunt gentes: „Bože, přišli pohané" (do dědictví tvého, poškvrnili chrám svatý tvůj). Žalm 78. v. 1. Zpívaly celý ten žalm, v němž prorok oplakává zkázu Jerusalema a chrámu. — Panny: ctnosti, jež dříve nazval paními. — Jak oheň: zapálená svatou horlivostí neb rozhorlením. — Modicum, et non videbitis me, et iterum atd.: „Maličko, a (již) neuzříte mne; a opět maličko, a uzříte mne;" slova Páně k apoštolům (Jan 16, 16). Beatrice mluví jménem Stolice apoštolské, jež odešla ze svého sídla (z Říma do Avignonu), ale vrátí se. Dante arci se toho nedočkal. — Paní i Mudrce: Mateldu a Statia. —

27.—66. Živého hlasu: jasného; zajikají se. — Má potřeba: co bych rád věděl; a víte, jak mne uspokojiti. — Nádoba: korba vozu. — Had: drak. — Byla a není: Poletto vykládá: stolice apoštolská byla na svém pravém místě (v Římě) a teď není. — Jenž tím vinen: Filip Krásný, ten ať věří, že atd. — Polévek: že se nelze vyhnouti pomstě boží. Byla pověra, že kdo na hrobě zabitého svého nepřítele sní polévku, bude jist před pomstou jeho příbuzenstva. — Bez dědice: trůn císařů římských nebude věčně

mne slyšeti byl dobře uzpůsoben."
Jakmile byl jsem s ní jak měl jsem býti,
řekla mi: „Bratře, proč pak netroufáš si
mne tázati se nyní, když jdeš se mnou?"
Jak těm, již před vyššími svými příliš
jsou uctivi, když s nimi mluví, takže
živého nedotáhnou k zubům hlasu,
mně stalo se, jenž bez plného zvuku
jsem započal: „Má paní, vám je známa
má potřeba, i co je pro ni dobré."
A ona ke mně: „Ze strachu a studu
chci, abys teď se vybavil, tak abys
již nemluvil jak ten, kdo mluví ze sna.
A věz, že nádoba, již had ten roztrh',
byla a není; věř však jenž tím vinen,
že polévek se nebojí msta boží.
Nebude po všechen čas bez dědice
orel, jenž nechal peří vozu, pročež
on obludou se stal a potom plenem.
Neb vidím jistě, pročež povídám to,
čas již nám uchystávat hvězdy blízké,
bezpečně od všech překážek a závad,
v kterémžto jeden Pět set Pět a Deset,
poslaný Bohem, zlodějku tu zhubí
i s obrem tím, jenž s ní se prohřešuje.
A snad, že vypravování mé, temné
jak Sfinx a Themis, méň tě přesvědčuje,
že na jich způsob rozum zatemňuje;
však brzy budou skutky Najádami,
jež rozluští ti hádanku tu těžkou,
beze škod na bravu neb na obilí.

prázdný. — P l e n e m: kořistí obrovou. — H v ě z d y b l í z k é: nebesa, souhvězdí, svými vlivy, již blízkými, chystají čas atd. — P ě t s e t, P ě t a D e s e t: vyjádřeno latinskými písmeny D V X t. j. dux, vůdce. Dante tu předpovídá příchod nějaké osobnosti mohutné a ctnostné, ale kdo to bude? Snad myslil na Jindřicha VII., od něhož tolik doufal. Jiní myslí na nějakého svatého a moudrého papeže, jiní (novější) na Ludvíka Bavora († 1347) atd. — Z l o d ě j k u: nevěstku rozpustilou, jež se usadila na voze. — S f i n x a T h e m i s: Sfinx, báječná obluda s křídly a ženskou tváří, jež dávala u Théb pocestným hádanky a když jich nedovedli rozluštiti, je zabíjela, až Oedip hádanku rozluštil. T h e m i s, dcera Uranova (Nebe) a Země, bohyně řádu, posvěceného zvyky a zákony. Činila temné věštby. — Z a t e m ň u j e: svou záhadností, temností. — N a j á d a m i: Nájády, nymfy studánek, jež Dante zde klade jako luštitelky záhadných výpovědí a hádanek. Tuto myšlenku vzal patrně z Metamorphos Ovidových (VII, 759 nn), čta ve svém textu (jako bylo ve mnohých jiných) Naiades, místo správného L a i a d e s. Laiades pak je Oedip, syn Laiův, Laiovec, jenž rozluštil hádanku, kterou mu dala Sfinx. Chce říci: skutky ti vysvětlí má slova. — B e z e

Ty zapamatuj si; a jak já skýtám
ti tato slova, tak je zvěstuj živým
životem, jenž je stálým během na smrt.
A na paměti měj, až psát je budeš,
bys nezatajil, jakým strom ten uzřel's,
který teď dvakrát oloupen je tady.
Kdokoli okrádá jej neb jej láme,
uráží, rouhaje se skutkem, Boha,
jenž pouze pro sebe jej stvořil svatým.
Že uhryzla ho, v trestu pak a v touze
pět tisíc let a nad to duše první
po tom, jenž na sobě hryz ztrestal, prahla.
Tvůj důvtip dříme, neusuzuje-li,
že z příčiny je zvláštní vyvýšený
tolik a v koruně tak převrácený.
A myšlenky by marné vodou z Elsy
nebyly bývaly ti kolem mysli
a libost jich jak Pyram na moruši,
pro tolikeré okolnosti pouze
již spravedlnost boží v zápovědi
na stromu poznával bys v mravním smyslu.
Ale, že vidím, že jsi na rozumu
zkamenělý a žes zkamenělý zbarven,
tak že tě oslepuje slov mých světlo,
chci, ne-li psáno aspoň nakresleno
bys přec to nesl odsud v sobě pro to,
proč hůl se přináší, již palma pásá."
A já: „Tak jako pečetí vosk, který
podoby vtištěné v něj nezměňuje,
můj mozek teď jest vámi poznamenán.
Ale proč tolik nad můj dohled vaše
žádoucí slovo vylétá, že více

škod: když Sfinx rozhněvána se vrhla se skály a zahynula, přišel mor dobytčí na Thébské. Jiná bájka praví, že Nájády rozluštily temné věštby, jéž učinila Themis, pročež ona poslala kance, který hubil ovce a obilí. — Dvakrát oloupen: jednou Adam, podruhé obr ho oloupil. — Okrádá: jako obr vůz, naň přivázaný. — — Pro sebe: Řím, maje vésti lidstvo ke spravedlnosti a štěstí časnému i věčnému, zastupuje Boha a k tomu Bůh jej učinil. — Uhryzla ho: jedla z něho. Stále dlužno pamatovati, že strom je symbolem vůle boží a symbolem Říma, v němž opět se vůle boží projevuje. — Hryz ztrestal: Kristus, jenž na sebe vzal hříchy světa. — Duše první: Adam. — Převrácený: jsa čím výše tím širší. —

67.—84. Vodou z Elsy: Elsa, říčka v Toskáně, přítok Arna. V její vodě se věci pokrývají vápenitou korou. Tak „marné, světské a smyslné, myšlenky obalily korou rozum tvůj". — Pyram na moruši: krev Pyramova změnila bílé morušky v rudé; tak libost smyslných a jiných hříšných myšlenek změnila tvůj důvtip. — Spravedlnost: spravedlivě Bůh zapověděl, aby nikdo na strom ten násilně nesahal

zrak ztrácí je, čím více namáhá se?“
„Proto, bys poznal,“ řekla, „onu školu,
jíž následoval jsi, a zřel, jak může
nauka její slov mých následovat,
a zřel, tak daleko že vaše cesta
jest od boží, jak od země se různí
to nebe, které nejvyšší všech chvátá.“
Pročež já odvětil jí: „Nevzpomínám,
že bych se byl kdy od vás oddaloval,
ni svědomí mé mi to nevyčítá.“
„A vzpomenout-li nemůžeš si na to,“
s úsměvem odvětila, „tož si vzpomeň,
jak pil jsi z Léthe dnešního dne právě;
a na oheň-li z dýmu dlužno soudit,
tvé zapomnění zřejmě dokazuje
vinu v tvé vůli, upjavší se jinam.
Ale však od nynějška budou nahá
má slova, kolik bude náležito
je odkrýt tvému obhroublému zraku.“
A zářnější a s volnějšími kroky
se octlo slunce na poledním kruhu,
jenž zde i tam dle stanovisk se tvoří,
když stanulo, jak stává se, že stane,
kdo před lidmi jde, dělaje jim vůdce,
najde-li nového cos na svých stopách,
žen sedm, kde se končil stín kýs siný,
jak listí zelené a černé větve
jej v Alpách činí na potocích chladných.
Před nimi zdály se mi vycházeti
Eufrat a Tigris ze studnice jedné
a jako přátelé se loučit líní.
„Ó světlo rodu lidského a slávo,

ani na něj nevstupoval. To je mravní smysl jeho veliké výšky a divně rozrostlé koruny. — Zkamenělý: tvůj rozum je tvrdý a proto nevnímavý. — Zkamenělý zbarven: nejen zkamenělý, ale mimo to ještě zabarvený je tvůj rozum. — Oslepuje: protože jsi nevnímavý. — Nakresleno: aspoň naznačeno. — Proč hůl atd.: poutníci, vracející se z Palestiny, přinášeli hůl ovinutou ratolestí palmovou jako důkaz, že byli ve svaté zemi. Tak ty si poneseš něco z mých slov, aby bylo viděti, že jsi zde byl. — Poznamenán: vaše slova jsou vtištěna v mou paměť. — Nad můj dohled: proč mluvíte věci tak vysoké, že jich nemohu pochopiti.

85.—99. Onu školu: pouhé lidské vědění, poznatky vlastního rozumu. Ty zůstávají daleko za poznatky, které nám podává zjevení boží, jež věrou činíme svým duševním majetkem. — Vaše cesta od boží: poznání rozumové lidské od vědění božího. — Nebe nejvyšší: nejvzdálenější od země a nejrychleji se točící. — Od vás oddaloval: od vaší školy, jež mi mluvila o věcech božských a věčných, o pravém cíli a pravém pokoji. — Pil jsi z Léthe: a tím zapomenul na své hříchy. — Tvé zapomnění: pitím z Léthe

jaká to voda jest, jež z téhož zdroje
tu jde a sama od sebe se dálí?“
Na takou prosbu řečeno mi: „Popros,
by Matelda ti řekla to.“ A v odvět
jak kdo se brání nařčení, tu dala
půvabná Paní: „To a jiné věci
jsem řekla mu a jista jsem, že toho
léthejská voda jemu nezakryla.“
A Beatrice: „Snad, že větší péče,
jež častokráte paměť olupuje,
mu oči mysli jeho zatemnila.
Ale viz Eunoi, jež tamhle plyne;
doveď ho k ní a jak ti obyčejem
uchřadlé síly jeho zase obživ.“
Jak duše ušlechtilá nezná výmluv,
však z vůle jiného svou vůli činí,
jakmile znamením jest vyjádřena,
tak s sebou pojavši mne Paní krásná,
se hnula směrem tím a k Statiovi
s milostnou důstojností „Pojď s ním“ řekla.
Bych, čtenáři, měl ku psaní víc místa,
z části bych aspoň o pití pěl sladkém,
jehož bych nikdy nebyl míval dosti.
Ale, že plné jsou již všecky listy
pro tuto druhou Píseň uchystané,
dál jíti uzda umění mi nedá.
Já z vlny přesvaté jsem navrátil se
tak obnovený jako stromky mladé
mladistvým listím znova omlazené,
čistý a schopný vstoupit mezi hvězdy.

se zapomíná na hříchy, ne na dobré skutky. Tys zapomněl, že jsi mne opustil; byl to tedy hřích, žes mne opustil. — Upjavší se jinam: ne ke mně, ale k jiným věcem.

100.—145. Nahá: jasná, zřejmá. — Zraku: duchovnímu; rozumu. — Na poledním kruhu: bylo poledne, kdy slunce pomaleji se pohybuje. — Dle stanovisk: podle toho, kde člověk je, jinde a jinde má nad sebou polední kruh. Dante je očištěn, zdokonalen. To naznačuje polední doba. — Siný: tmavý. — Před nimi: sedmi paními. — Se loučit líní: kteří se neradi rozcházejí. — O světlo: Dante mluví k Beatrici. — Sama od sebe: táž voda se na dvě strany roztéká. — Nařčení: jakoby chtěla říci: „vždyť již jsem mu to řekla; již jsem na to myslila a jej poučila.“ — Větší péče: snad že, když mu to Matelda povídala, byl již plný myšlenek na Beatrici. — Eunoi: Eunoe, jedna z těchto dvou říček, jejíž voda oživuje vzpomínku na dobré skutky. — Uchřadlé síly: paměť jeho. — O pití sladkém: sladko vzpomínati na dobré, jež jsme vykonali. — Píseň: „Cantica“, druhá část veliké básně Dantovy, Očistec. — Hvězdy: jako Peklo tak opět i Očistec (a později Ráj) se končí tímto slovem.

Bedřich Pfleger:

Moderní doba a verše.

V moderní době projevuje se stálý úpadek zájmu o verše. Je sice pravda, že verše nikdy neměly příliš rozsáhlý okruh čtenářů, sotva nepatrný zlomek toho, co prósa, ale tento rozdíl se stále neúměrně zvětšuje; zatím co přibývá čtenářů románů, ubývá na druhé straně čtenářů veršů, takže je jich snad na počet ještě méně, nežli jich bývalo před sto lety, o procentuálním počtu ani nemluvě.

Příčiny toho jsou několikeré. Především je to směr doby, který tíhne k střízlivosti a sensaci a potom i nedostatek klidu, soustředěnosti a smyslu pro řeč vázanou.

Zdálo by se, že moderní verše jsou tu jakousi výjimkou, alespoň v některých případech. Ale ty se čtou a kupují stejně jako všecko, co je módní, bez vnitřní potřeby a vniternějšího zájmu; nemůže tedy jich odbyt býti měřítkem působivosti. Velmi často i vášeň sběratelská je tu hlavním činitelem. Vydejte nějaké kuriosní rýmovačky na hollandu nebo na jiném vzácném papíře, zvláštními typy, ve zvláštním formátě a vázané v kůži, a to jen ve stu výtiscích: i když budou třeba po dvou stech korunách, rozprodá se hravě celý náklad mezi sběratele, „bibliofily", jimž kniha není ničím jiným nežli úhledně vypraveným číslem sbírky, a u nichž má význam na ní pouze její vzhled, hlavně však malý počet výtisků v oběhu a ne každému dostupná cena.

Podobné tendence očividně sledují někteří vydavatelé bibliofilských kuriosit ze staré doby („Mastičkář" a p.), které svým obsahem vůbec, o literární a umělecké stránce ani nemluvě, jsou nám úplně cizí. A věci ty se rozprodají stejně jako nějaké kuriosity nejnovější poesie a obojе kupují většinou tíž lidé.

Je tedy dnešní zájem o verše především vnějškově knižní, sběratelský, bez jakéhokoli zřetele na verš. O vnitřní obsah je zájem velmi nepatrný, omezený jen na úzké skupinky ctitelů různých těch-ismů a jejich představitelů.

Kromě nepoměrně malého počtu — snad jen několika set a připusťme, že i několika málo tisíc — čtenářů v celém národě, kteří čtou aspoň občas verše z vnitřní potřeby, je ostatní část čtenářstva k nim aspoň lhostejná, většinou však hledí na ně spíše s nechutí.

Příčina je jednoduchá: Verše, myslím ovšem dobré verše, vymykají se většinou konvenčnímu způsobu myšlení, a vyžadují většinou jisté kultury cítění a myšlení, k níž ovšem náš současný život nevede. Už sám verš je mnohému něčím nepřirozeným a leckdo ještě se s ním jakž takž usmíří, dá-li se čísti „přirozeně" jako prósa a není-li zatížen nevyřčenými náznaky, zkrátka, je-li jako voda dešťová, třeba také stejně střízlivý.

Proto obyčejná banální, ale úplně „přirozená“ rýmovačka najde v dnešním lidu mnohem více obliby nežli jakékoli veršování zatížené poesií.

Jest otázka, proč tedy verš vznikl a potom, jak vysvětliti dnešní nechuť k němu.

Je známo, že verš vznikl jako souřadná složka s hudbou a býval s ní nerozlučně spojen (píseň). Odtud také i jeho rytmus, který přešel naň z hudby. Rým potom přistoupil jako ozdoba; ale rytmus byl už od počátku nezbytným základem verše doprovázeného hudbou ať už v jakémkoli způsobu.

Pozvolným uvolňováním a odlučováním od spojení s hudbou začal se verš osamostatňovati. Zachoval si rytmus, ale především jen rytmus důrazový, nikoli musikální, který je často důrazovému protichůdný. Kvantita slabik jakožto prvek rytmotvorný ztratila na významu, když hudba odpadla. K vypěstování samostatného veršového rytmu přispívaly a ustalovaly ho různí činitelé, zvláště rým, ve složitějším uspořádání, jakož i střídání veršů různé délky, které měly býti jakousi hudební náhradou.

Ale posléze se začal uvolňovati i rytmus, protože tu nebylo hudebního doprovodu, z něhož do verše se dostal, a vyvinul se „volný verš“ s rytmem složitějším, t. zv. myšlenkovým, který má úplně jiné základy, nežli rytmus původní, jak se vyvinul za spojení s hudbou. Žádná národní píseň nemá volného rytmu ve smyslu moderním, protože je vázána na pravidelný hudební rytmus nápěvu. Jako ve verši uvolnil se také rytmus v hudbě a vzniklo v obou případech něco, co už nelze nazvati rytmem v původním slova smyslu, protože charakteristická, velmi snadno nebo aspoň dosti snadno vnímatelná pravidelnost je tu setřena buď úplně anebo téměř k nerozeznání.

Přesto však původní rytmický smysl hudební se udržel v lidu jako něco vrozeného už od dětství, jako něco přírodního a projevuje se aspoň v zálibě v rytmických pohybech, z nichž v pradávných dobách dozajista přešel do hudby, protože rytmický pohyb je přírodně původnější nežli hudba (srov. rytmické střídání dne, noci, ročních dob, tlukot srdce a pod.) Jest tedy sklon k rytmickému pohybu jakýmsi přírodním pudem, jak už pozorujeme u nemluvněte, tloukoucího si rytmicky s hračkou a ve sklonu dospělých k rytmickým pohybům v kroku (při mlácení a pod.). Tu jest ten původní rytmus pravidelný a ničím ještě nezatížený a nekomplikovaný.

Zachoval se tedy u člověka v plném rozsahu smysl pro pouhý rytmus původní, ba ještě se v moderní době zesílil, když byl poznán jeho praktický a psychologický význam pro úkony tělesné (pochodování — taylorismus!). Zachoval se v podstatě i při hudbě, ale ztrácí se povážlivě, pokud jde o výraz slovní — o verš.

Z předcházejícího je zřejmé, proč tomu tak je: že totiž do verše dostal se rytmus prostřednictvím hudby a do té zase z rytmického pohybu s ní spojeného, hlavně tance. Má tedy pravidelný rytmus ve vyjádření slovním k původnímu svému prameni nejdále a uvolněním onoho spojení slova s hudbou a pohybem stal se tento rytmus téměř atrofickým. Jeho povědomí je udržováno jaksi pouze vrozeným smyslem pro původní rytmus pohybový, jehož trvalým strážcem jest u člověka tlukot srdce.

Že v hudbě není rytmus původní jako na př. jest u pohybu, o tom svědčí hlasy a zpěv mnohých ptáků, kde se vůbec nedá, nebo dá dosti těžko zjistiti nebo rozpoznati na první ráz, jako jej poznáváme na př. při tlukotu křepelky. Byl tedy smysl pro něj v hudbě teprve vypěstován a s ní byl vypěstován i smysl pro rytmus verše.

Aby se ten smysl zachoval i pro verš samostatný, je nutno jej posilovati a pěstovati. Neděje-li se tak, nutně upadá. Tento nedostatek, úpadek smyslu pro rytmus ve verši (bez hudby a pohybu), či spíše pro jeho estetické hodnoty jest jednou z příčin, proč verše nejsou čteny.

Jinou příčinou, a snad ještě důležitější, jest nedostatek smyslu pro veršový styl a vůbec básnický způsob vyjadřování: básnický náznak, zkratku, obraz a pod.

Mimo to příčinou netečnosti k veršům jest i básnický styl v nejširším slova smyslu, který ani v próse se netěší nějaké zvláštní přízni. Snad si to poesie zavinila sama, že ve svém vývoji přibírala mnoho nánosu a pozbyla tak původní prostoty a průhlednosti, jako horský pramen, který se proměnil v údolí v potok, přijímá různé příměsky, jimiž pak povaha jeho vody je úplně pozměněna.

Tím vším se asi stalo, že vždy více a více lidí se odvracelo od tohoto zdroje proti dřívějšímu tak značně pozměněného, méně průhledného, a že ta netečnost se rozšířila i na útvary, které ve smyslu původním zůstaly sice celkem nedotčeny, ale chybí jim melodie. Jakmile má umělá píseň melodický nápěv, zpívá se i na zapadlé vesnici (na př. od Sv. Čecha: Jen dále se mnou pojď!). Ale nikdo tam necituje sebe krásnější píseň bez nápěvu; spíše hledí nějaký nápěv jí podložiti a pak teprve stanou se i její slova živou součástí jeho duše.

Zůstali lidé, kteří si zvykli těmto změnám ve složení a považovali je za pokrok, neboť nacházeli v nich jaksi více duševní potravy, t. j. rozumové, nežli v původním čistém prameni.

Jsou ryby, které nemohou žíti jen v čistých vodách, protože hledají potravu mimo ně, nikoli v jejich obsahu; jiné žijí zase ve vodách znečištěných, které jim poskytují i výživu. Totéž lze říci o čtenářích poesie. Snad to přirovnání hodně kulhá,

ale odmyslíme-li si odiosní význam slova „znečištěný", vystihuje, doufám, vlastní podstatu věci.

Novější poesie jest příliš zatížena cizími prvky, které, i když je roztavila a učinila básnickými hodnotami, jsou duchu většiny lidí stravou příliš těžko záživnou. Nemluvím ani o tom, kde ty prvky se nestaly básnickou hodnotou, neboť tím už zůstaly básnicky neztravitelné pro ducha jako neorganické sloučeniny železa pro žaludek.

Pozměňuje-li se nějaká věc stále novými a novými prvky, tu se posléze stane něco podobného jako s tím pramenem: pozbude tím svého původního charakteru, její původní vzhled a ráz je úplně změněn. Tak je to i s poesií. Je jako ten pramen, který pozbyl nejen na své čistotě a svěžesti, ale pozbyl i původní barvy a chuti. Je v něm snad i více vody, ale jakost její je přimíšeninami tak pozměněna, že jen málo upomíná na původní chut.

Nedostatek smyslu pro verše a pro poesii vůbec je však i vinou doby, která jako by neměla kdy k pěstování smyslu pro verš, které je nutné. Bylo by nutno začíti od počátku, od toho nezkaleného, průhledného pramene — od poesie národní.

Že pro verše, hlavně pro jejich rytmickou stránku, je v člověku opravdu jakýsi vrozený latentní smysl, tomu nasvědčuje i záliba malých dětí v memorování a recitaci rozličných těch říkánek a veršů pro děti. Zde by se mělo ve výchově navázati a pokračovati od pouhých veršovánek k poesii dětské, která ovšem musí býti opravdu poesií, ale nesmí býti zatížena žádnými těmi —ismy poesie novodobé, zvláště moderní, ani jinými prvky, dětské duši těžko pochopitelnými. Musí býti tak průhledná, jednoduchá a názorná ve výrazu jako nejlepší národní písně, ale při tom přístupná dětskému cítění a chápání. Dítě je nejlepším neúplatným kritikem, a dovede nejlépe rozpoznati ten průhledný a čistý pramének poesie, jak vytryskl v dětské době lidstva. Myslím, že by se tím paralysovaly i zhoubné rozumářské vlivy moderní civilisace: duševní pustota a převážný sklon k hrubému materialismu.

Že by pěstování poesie bylo v rozporu s duchem doby, je pohodlná lež. Mohlo by to býti pravdou jen potud, kdybychom připustili, že duch doby má za cíl jen obhroublost, pustotu duševní beze všech ideálů, střízlivost místo nadšení, všednost místo krásy a pod. Pak by ovšem došlo ještě k soustavnějšímu ničení a mrzačení přirozenosti i přírody a celý svět by se stal nevlídnou pouští pro duši zbavenou téměř všeho, z čeho duch lidský bral potravu a sílu ke svým nejvznešenějším činům. A to snad není a nebude cílem člověka. Tak zv. „pokrok" neznamená přece ničení původní ušlechtilé přirozenosti. Bude dříve či později nutno obrátit a vrátit se pro to, co bylo odvrženo cestou jako zdánlivě zbytečná přítěž — pro to světélko

poesie, které správně používáno, má kouzelnou moc Aladinovy lampy.

Jsem pevně přesvědčen, že jakékoli ochuzování o ty ušlechtilé vlastnosti a sklony, jaké měl člověk v době svého kulturního dětství, není pokrokem, ale defektem, činem, který deformuje přirozenost člověka po jedné stránce, aby zrůdně vypěstoval druhou, která se zdá důležitější pro život. Kdyby se dal graficky znázorniti obraz duše člověka, který by mohl býti představitelem dnešní civilisace, byl by to útvar obludný svou nesouměrností. Co jiných vlastností duševních i tělesných pozbyl člověk moderním pokrokem proti původnímu přírodnímu, ale usedlému a kulturně se vyvíjejícímu barbarovi dávnověku! Bystrost zraku, čichu, smyslu pro přírodu, schopnost prorockého pronikání do budoucnosti a j.

Či kultura jest jen kolébkou lidstva, z níž má pak ono býti vyklopeno na dlažbu civilisace? Anebo je snad analogií biblického ráje, z něhož lidé byli vyhnáni svou vinou? Toto se mi zdá býti pravděpodobnější.

Bedřich Přeger:

Z básní Goetheových.

Nové překlady.

Noční píseň poutníkova.

Ty, jenž z nebeských jsi hvězd,
bol a hoře utišuješ,
dvojnásob kdo bědný jest,
dvojnásob jej osvěžuješ —
ach, jsem znaven těmi zmatky.
Nač ten bol a slast? Bůh suď.
Míre sladký,
pojď, ach, pojď už v moji hruď!

Jiná noční píseň poutníkova.

Všude nad horami
ni ruch,
všemi korunami
sotva vzduch
tu cítíš vát.
Zmlk po hvozdě ptáků zpěv milý,
Počkej jen, chvíli
a též budeš spát.

Betyna Bečvářová:

Z Rudolfovy Prahy.

I.

„Jeho milost je ve špatné náladě," poznamenal nastrojený Gansneb Tengnagel, zeť slavného hvězdáře Tycho de Brahe v roce 1600 v Praze již meškajícího.

Praha stala se útočištěm velikého Dána, potomka severských králů, jenž jako protestant byl nepřítelem katolické věci.

Nebylo dvé rozdílnějších mužů nad Tengnagla a Tycho de Brahe. Tengnagl byl spíše dvořenínem nežli učencem. Rád se skvostně strojil, voňavek používal, dámám se dvořil a v předpokojích císaře Rudolfa zdržoval se víc nežli v tchánově učebně. Tengnagl byl hejskem, Tycho de Brahe vznešeným vědátorem. Ačkoliv miloval též pití, žert i ženy jako jeho zeť, přece jen byla mu jeho pracovna světem. Pohled hvězdářův byl neveselý a špička jeho nosu, o niž přišel v mládí v souboji, byla ze zlata.

Nyní byl emigrantem, postrádajícím svého ostrova Hveen, kde byl zvyklý přijímati mocné panovníky. Jejich přízeň podkopala mu však půdu pod nohama. Intriky jeho krajanů vyštvaly jej z Dánska, takže s povděkem přijal pozvání císaře Rudolfa II., jenž byl tehdy nejučenějším mocnářem mezi mocnáři, tak jako Tycho de Brahe mezi učenci. Ačkoliv...

„Jeho milost jest ve špatné náladě," poznamenal Tengnagl, nejmilejší žák velikého Dána vzdor svým streštěným kouskům a titěrnosti, když hvězdářovu pracovnu opouštěl.

Druzí hvězdáři, také Tychovi žáci, Jan Moller a David Fabricius, slyšíce to, podívali se na sebe.

„Jeho milosti se asi stýská po Jizerských Benátkách. Nazval je druhým Uranienburgem, ale Brandejský hejtman byl k jeho milosti příliš hrubý. Vůkolní šlechta neslušně zvědavá," poznamenal Moller.

Brandejský hejtman, Kašpar z Mühlsteinu, měl na starosti vypláceti Tycho de Brahovi služné, poukazované císařským tajemníkem panem Barviciusem. Brandejský hejtman se s vyplácením peněz neukvapil a Tycho de Brahe mu to, poukazuje na svou hodnost, vytýkal. Na to odbyl jej hejtman slovy: „Byli jsme v Čechách bez vás dobře živi a bohdá budeme nadále, i když odejdete." A Tycho de Brahe vrátil se po té do Prahy.

David Fabricius byl však jiného náhledu, než jeho přítel Moller. Stišiv hlas, řekl:

„Jeho milost nemyslí již na Brandejského hejtmana. Jeho milost spíše žárlí. Hněvá se s Keplerem."

Co říci o hvězdáři Keplerovi? Kepler byl representantem vědy nové doby, tak jako Tycho de Brahe uzavíral dobu Koperníko-

vu. Tycho de Brahe věřil, že země jest místem, kolem níž vesmír se točí, kdežto Kepler tvrdil, že země se točí. Tycho de Brahe byl astrolog. Kepler nevěřil, že by sestavení hvězd mělo vliv na povahu a život člověka. Kepler, jehož řád Jesuitů ve Štýrsku všemožně podporoval a jehož význam k platnosti dříve by byl přivedl, kdyby byl drobný ten človíček slíbil uznati církev katolickou za jedinou neomylnou církev, poslechna Tycho de Brahe a následuje jej do Prahy, hašteřil se tu s ním, až z toho veřejnosti trapno bylo.

Tycho de Brahe, oceniv jako Jesuité geniálnost německého učence, první na něj v duchu zanevřel. Žárlil. Vyzval jej do Prahy, slibuje mu místo po Raimarovi Ursovi, slibu však nedodržel. Otálel. Kepler, odkázaný v tom čase toliko na podporu svého skutečného mecenáše barona Hofmanna, byl již všecek zoufalý z výtek své choti Barbory. Vytkl to Tycho de Brahovi.

Učení lidé vůbec se špatně snášejí. Veřejnost, která od spolupráce dvou největších učenců šestnáctého a sedmnáctého věku tolik očekávala, dočkala se, že se rozcházeli. —

Leč ani Fabricius neměl pravdu. Tycho de Brahe, meškaje ve své pracovně sám, nemyslil po odchodu Tengnaglově ani na Brandejského hejtmana, ani na hvězdáře Keplera. Tycho de Brahe sedě za stolem u svých křivulí, zkoušel elixír proti moru, jejž poslal loni císaři Rudolfu do Plzně. Dvůr tam tehdy sídlil, ježto se v Praze rozmohla morová nákaza.

U nohou zasmušilého vědátora leželi jeho dva oblíbení chrtové, dar to Skotského krále Jakuba II. Na jeho hrdle třpytil se zlatý řetěz s podobiznou dánského krále Kristiána. Toto vyznamenání učinilo jej však psancem. Dánský král odjel na cesty za nevěstou a dvorští závistníci využili jeho nepřítomnosti. Zavedli proces proti Tycho de Brahovi, vytýkajíce mu různé přehmaty a poněvadž hvězdář byl příliš nedůtklivý, opustil zemi, v níž prohrál svou při.

Snad právě na to myslil. Učenec byl tak zabrán do svých myšlenek, že ani nemyslil na svůj elixír, ačkoliv byl jinak dobrým lékařem. Dokud meškal na svém ostrově Hveen, léčil své poddané, kteréžto dobrodiní provázeli jeho nepřátelé posměchem: „Vybral si ženu ze selského klínu. Hlásí se jen k tomu, k čemu se snížil.“ Choť Tycho de Brahe byla sedlákovou dcerou.

Tycho de Brahe povstal. Vcházel v té chvíli jeho oblíbený šašek Lep Šašek, starý dlouhán, přicházel ze židovského města, přinášeje jakýsi prášek z laboratoře učeného rabbi Löwi. Tycho de Brahe spřátelil se s tím kouzelníkem z Pražského Ghetta, jenž zabývaje se studiemi černé maggie, zasloužil si tohoto názvu. Nalézal se však pod ochranou samotného císaře, právě jako jeho milost Tycho de Brahe, poněvadž však vzdor vší jeho učenosti patřili na něj velicí tohoto světa stále jako na příslušníka opovrhované tehdy kasty židovské, nemohl zastíniti nebenosného

Atlanta Dánského a tento hleděl na moudro z Ghetta jako na osobu ve společnosti tolíko trpěnou. Nepovažoval jej za sobě rovna. Učenost rabbinova nebyla mu tak proti mysli, jako učenost Keplerova. S rabbím radíval se o zužitkování tajemných přírodních sil a nejednou spolu rokovali o nezbádatelnosti egyptských jedů.

Tycho de Brahe přijal prášek z rukou šaškových. Doufal, že jím zlepší svůj elixír. Vyslechl vzkaz pokorného rabbinova pozdravu, leč jeho tvář se ani tentokráte nevyjasnila. Vracel se na své místo u stolu a stále o čemsi přemýšlel.

Šašek zůstal u svého pána. Schouliv se pod největším hvězdářským nástrojem, vyzdobeným pověstnými allegorickými obrazy, vyčkával. Tycho de Brahe tušil pohled věrného sluhy. Ještě však váhal. Nechtělo se mu přiznati pravdu sluhovi, když ji nepřiznal vlastnímu zeti. Ale šašek hvězdářův předpovídal do budoucnosti. Tycho de Brahe věřil vidinám svého šaška. Otočil se posléze a mrzutě věrného sluhu oslovil: „Proč váháš, starý?"

„Mám tedy říci tvojí milosti pravdu? Mám tě varovati před příchodem kapucína Vavřince z Brindisi?" ozval se Lep a nečekaje dalšího vybídnutí, pokračoval:

„Ale on již je u jeho arcibiskupské milosti pana Berky z Dubé, Vavřinec z Brindisi. Jeho arcibiskupská milost hostí jej i jeho soudruhy ve svém domě a stará se o jejich pobyt u Křižovníků. Však je jejich velmistrem. Kapucín Vavřinec vyhlíží již místo vhodné k založení prvního kapucinského kláštera v Čechách. Kapucíni v zemi Husitů! Jak tohle mohl císařův komorník pan z Makové dopustiti! Vavřinec vyhlédl si již místo, kde se se svými spolubratry usadí, aby, když by potřeba kázala, kázal třeba hebrejsky židům. A on je výmluvný, je krásný tento řeholník, jemuž ani nízký původ nelze vyčítati. Budeš jej mít naproti sobě, slavný Tycho de Brahe. Vyhlédni oknem ven, nebenosný Atlante! Pod Curtiovým palácem, hle! tamo severně stranou, vyroste ti ze země na pohled chudá pevnůstka, z jejíž věžičky budeš však slýchat vyzvánění k modlení kolikráte za den. Příjemný to doprovod, až budeš vypočítávati vzdálenost nebeských planet. Bude ti z toho na nic; vznešený Tycho de Brahe! Neboť — vyslechni mně ještě. Jeho císařská milost, která často váhá otevříti měšec lidem tvého druhu, nebude jich litovati ve prospěch kapucínů. Jak je ti, Tycho de Brahe?"

Tvář učencova měnila při výsměšné šaškově předpovědi barvy. Chystal se prudce vybuchnouti, jak měl ve zvyku, pojednou však, vztýčiv hlavu, odpověděl: „Ni moc, ni nádhera, toliko umění žezlo trvá!". Bylo to jeho heslo.

Šašek však, pokrčiv rameny, všetečně poznamenal: „Myslí tvá milost, že kapucíni hledí vítěziti nádherou?"

„Nikoliv nádherou, nýbrž mocí, a ta je pomíjející. Kdežto umění, věda —"

„Často klame," přerušil Lep úvahu svého pána. Výsměch byl mu dovolen,. bylo to jeho povolání. Tycho de Brahe ukončil proto rozprávku mrzutou poznámkou:

„Jsi nudný, šašku!"

II.

Byli to arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé, císařský rada Arnošt baron Molar, hejtman vévodství Hlohovského, svobodný pán z Talmberka kromě jiných, s jichž peněžitou pomocí vyrostla na místě bývalé zahrady u domu paní Markéty Lobkovicové na Pohořelci chudá pevnůstka prvního kapucínského kláštera v Čechách. Její sestavění neobešlo se však bez boje.

Císař Rudolf II. požádal sice papeže Klementa VIII., aby poslal několik kapucínů do jeho zemí náboženskými třenicemi rozervaných, ale pak jako vždy podlehl vlivu několika mocných pánů pod obojí, zejména svého prvního komorníka Makovského. A chudý řád kapucínů, ačkoliv teprve v začátcích XVI. století ze starého řádu sv. Františka vznikl, získal sympatie šlechty i prostých lidí, kdekoliv se ukázal. Oběma tak rozdílným kastám zamlouval se svou příkladnou chudobou i odvahou, s níž se propůjčoval ošetřovati nešťastníky morem nakažené.

Následujíce svého zakladatele Matouše de Bossi, dočkali kapucíni schválení svého řádu na církevním sněmu v Tridentu a dočkali ve svých řadách znamenitého muže, jímž byl mnich Vavřinec z Brindisi.

V roce 1600 byl to krásný čtyřicátník, strhující kazatel, geniální myslitel, jehož znalost jazyků, zejména východních, otvírala mu celý svět. Pocházel z vážené rodiny. Jeho uhlazené způsoby byly mu vrozeny, leč pobyt v klášteře od útlého mládí, vychování, jehož se mu částečně dostalo u strýce kněze v Benátkách, naučilo jej příkladné pokoře, s níž ustupoval svým nepřátelům. Nepřátelství Tycho de Brahe, s nímž se tento vůči svým novým sousedům v klášterní pevnůstce nijak netajil, bylo tudíž plně bezdůvodné. Bylo nezasloužené.

Tycho de Brahe, právě tak nedůtklivý jako učený, přestal žárlit na Keplera, bera jej opět na milost, poněvadž příchodem Vavřince z Brindisi cítil se na své moci ohrožen. Spatřiv Vavřince, shledal jej krásným, jak sám nikdy nebyl, shledal jej nebezpečně výmluvným, kdežto on byl málomluvný. Vavřinec byl duchaplný, vzdělaný, z rodiny, na níž záleželo. Oh, to nebyl Kepler, jenž se za své pokrevní příbuzné oprávněně styděl, jehož, vzdor jeho geniální učenosti, každý zakřikl.

Vavřinec dostane se s pomocí arcibiskupovou a katolických pánů ke dvoru. Císař-učenec ocení duchaplného řeholníka na první pohled a šašek Lep může mít pravdu. Peníze, jimiž císař podpořil učené emigranty, přejdou do pokladnice kapucínského kláštera. Však byli kapucíni císařem do země povoláni.

A Tycho de Brahe využil vzrůstající panovníkovy zádumčivosti, aby mu vyložil horoskop následujícím způsobem:

„Kapucíni jsou nástrojem těch, kteří usilují o zbavení vlády nepohodlného panovníka. Vnikli do země, aby jeho císařskou milost vlády zbavili, neboť Řím žádá vlády. Císař bude na životě ohrožen a vše to vinou kapucínů. Jich vůdce, Vavřinec z Brindisi, jest mužem, s nímž se jeho císařská milost nikdy neměla setkat."

A vida vyděšenou tvář o svůj život stále se strachujícího korunovaného podivína, vida výsledek svého pokusu, chytrý hvězdář ještě si postěžoval, jak stálým zvoněním jej kapucíni ruší, po jich příchodu že se cítí na svých schopnostech ochromen a toho se císař také obával. Věřil v hvězdopravectví, věřil předpovědím chytrého cizince a obával se, aby o něj nepřišel.

Císař rozkázal papežskému vyslanci i arcibiskupovi, aby se kapucíni z Čech vystěhovali. Vzal své sliby, jimiž je do země zlákal, zpět. Vavřinci nedostalo se audience, ačkoliv přišel, aby rozmluvou a modlitbami trudnomyslného panovníka potěšil.

P. Vavřinec pozván byl jednoho zářiového dopoledne do domu nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic.

„Jaký je rozkaz vaší milosti, jimiž mne, nepatrného sluhu božího poctila?" zahovořil mnich, když se před velmožem objevil. Pobledlá tvář často churavícího velmože vzhlédla. Patře chvíli do duchaplných očí krásného mnicha, odpověděl:

„Obdržel jsem od jeho císařské milosti dekret, jímž je váš řád ze země vypovězen."

P. Vavřinec sklonil hlavu, odevzdaně povzdychna: „Po vůli boží a jeho císařské milosti! Přišli jsme sem s důvěrou v nejmilostivější pohostinství, za něž jsme se chtěli odměniti vším, co našemu řádu Bůh milostivě poskytuje, měli jsme však být zklamáni. Nuže, opustíme tuto krásnou zemi, nechtíce rozmnožovati nepokojů, jež jsou jejím neštěstím. Nevezmu si to na svědomí."

Nejvyšší kancléř s touto odevzdaností však nesouhlasil:

„Nesmíte nás opustit, důstojní otcové," prohlásil. „Nesmíte opustiti naší katolické menšiny, nemá-li zhynout navždy. Ale — co pravím! Naše menšina jest pouze zdánlivá. Ti, kteří nehrají o politiku, nikdy nezaprou, že byli ve svých předcích katolíky, byť vztýčil husitský převrat na jejich znaku kalich. Zůstanete, důstojní otcové! Nepodepíši dekret, jejž diktovala hamižná duše, jež se neštítí ničeho. Nejvyšší kancléř této země a Lobkovic nemá ještě zapotřebí obávati se císařova komotníka."

Vavřinec pokrčil rameny: „Vím, že první komorník pan z Makové jeho císařské milosti namlouvá, že bolesti srdce, jimiž mocnář trpí, pocházejí od našich modliteb. Nemohu však uvěřiti, že by učenec, jímž je jeho císařská milost Rudolf II., mohl něčemu podobnému uvěřiti. Což není katolíkem?"

Kancléř mávl rukou: „Císař je takovým katolíkem, jako jeho urozená přítelkyně Kateřina de Strade katoličkou. Oba, jsouce

učení, cítí se nad jakoukoliv víru povzneseni. Zejména Kateřina de Strade je vlažná a pak — má sama sebou co dělat. Bohužel, nemůžeme se na ni obrátiti, jak jsem původně myslil. Jest zavázána díky Makovskému, neboť jeho přičiněním sešlo ze zásnub jeho císařské milosti s princeznou španělskou. Nezískáte tedy Kateřiny de Strade. Její zájmy jsou jí nade všechno. Přes to však trvám na svém: Nepůjdete odtud, ctihodní otcové. Neuhnete Makovskému, ani učenému chytrákovi Tycho de Brahovi. Neustoupíte před těmi, kteří se vás bojí, a oni se vás bojí, to znamená — že máte moc."

Řeholník slabě se však usmál: „Jeho milost Tycho de Brahe že by se obával kapucína Vavřince z Brindisi?"

Ale kancléř nedal mu domluviti: „Tycho de Brahe je závistivý. Tycho de Brahe závidí každému, kdo by vedle něj vynikl. Závist jest jeho slabou stránkou a ta jej zničí. Což nezáviděl Keplerovi? Což nebyl přinucen opustiti Dánsko jenom proto, že nesnesl soupeřů? Jest příliš hrdý, nedůtklivý, hašteřivý. Tuší ve vás nebezpečného soka. Bojí se, abyste svou výmluvností císaře neuchvátil. Císař je — třeba vlažným, přece jen katolíkem."

Po těchto slovech pokoušel se P. Vavřinec nepřítele ještě obhájiti:

„Snad se vaše milost ve své laskavosti k nám mýlí. Vždyť Tycho de Brahe přiměl doktora Jesenského, aby přijal profesuru na zdejší universitě. Nezávidí mu tudíž jeho schopností, jimiž tento lékař nesporně vyniká," poznamenal.

Velmož shovívavě pokrčil rameny: „Promiňte, důstojný otče, ale — což pak je Tycho de Brahe lékařem? Kdežto vy jste naším bojovníkem, vy představujete naši stranu a Tycho de Brahe je protestant. Tycho de Brahe nemiluje katolíků. Jejich zastánců dokonce nenávidí."

Po té, nakloniv se blíže k zamyšlenému kapucínovi, připomenul mu citát z bible:

„Buďte prostí jako holubice, ale chytří jako hadové! Vy, pane, jenž si troufáte nabádati samotného papeže a kurfirsty německé k vytrvání v boji proti Turkům, vy, jenž máte odvahu vstoupiti do vojště a nabádati k udatnosti za svatou věc — vy byste odešel z Prahy, abyste vyhověl Tycho de Brahovi? Jste sluha boží. Jste všude doma. Kdežto on — on je emigrant."

A kancléř, v tom čase hlava katolické utlačované strany v Čechách, povstal, aby dokončil:

„Zůstanete, pane! Budete bojovati, otče, leč použijete k tomu důstojnějších zbraní, než jakých používá nebenosný Atlant dánský. Císař je podivín, poněvadž je učenec, ale jest učencem, poněvadž je umělcem. Potěšte jeho ustrašenou duši, zaplašte dojem ponuré věštby světlem skutečného umění, jež jediné trvá. Máte ve vašich řadách bratry malíře. Jsou to umělci z boží

milosti. Máte ve vašich řadách P. Kosmase a Castrofranco."

A tak zatím, co se P. Vavřinec z Brindisi přes domluvu a naléhání nejvyššího kancléře loučil s Prahou, zatím co duchaplným kázáním pobouřil celý katolický svět v Praze, v jedné, sluncem zalité kapucínské cele maloval P. Kosmas a Castrofranco obraz sv. Třech králů. A tento obraz způsobil, že císař Rudolf II., ctitel všeho umění, předpustil k sobě P. Vavřince z Brindisi a propustiv jej pak, řekl:

„Vavřinec jest pravý apoštol a světec."

Kapucíni na Pohořelci zůstali. Císaře P. Vavřinec získal; nikoliv však Tycho de Brahe.

III.

Nad starým židovským Ghettem se valem stmívalo. Říjen to jinak nedovede. Před okamžikem stálo slunce ještě nad Petřínem, najednou však bylo to tam a zůstala po něm melancholická mlha. Na židovském hřbitově s vyhlídkou na řeku rostla a houstla jako zeď.

Nad náhrobkem Abigdora Karo visela jako oblaka. Vedle náhrobku rabbina Karo, pamětníka hrůzných židovských velikonoc za Václava IV., objevil se stín. Učený rabbi Löwi zašel sem ze staré synagogy, aby s mrtvými předky bral radu. Znaky rodu Löwi-umyvadlo, Aronova-ruce, byly roztroušeny po hřbitově.

Löwi šeptal Kadiš, modlitbu za zemřelé. Rabbi Löwi, zastaviv se před náhrobkem rabbina Karo, opakoval jeho žalm: „Hospodine, nechť přijde den odplaty. Přijmiž svůj utištěný národ, urovnej mu cestu v tomto zuřivém světě, přibliž ho k těm veselosti dnům, jež kdys Isaia zvěstoval, pospěš s pomocí a vysvoboď nevinnost."

Oh, židé! Jediný Mardochaj Maizl, nevyčerpatelný peněžník císaře Rudolfa II., bez jehož peněz by válka proti Turku nebývala možná, požíval privilejí, o nichž se jeho souvěrcům do šestnáctého století vůbec nezdálo. Také rabbi Löwi svojí učeností a znalostí tajemných přírodních sil vzbudil zájem císařského dvora. Císař sám jej dokonce v jeho bytě jednou navštívil.

Rabbi Löwi byl přítelem Tycho de Brahe. Nepřítel židů, poslední Rožmberk Petr Vok zval rabbina do svého paláce pro obveselení svých hostí. Rabbi dovedl vyvolávat tajemné stíny ze záhrobí. Jen jemu se nikdy nic nezjevilo, ani ten pokřtěný žid-kněz, jenž zde na židovském hřbitově nechal se po smrti pohřbíti nedaleko své milenky z mládí. Pohádce svého života obětoval pokoj věčný. Dle pověsti lidu jeho předkové nepopřáli mu klidu ve svém středu. Nemohli mu ani na věčnosti odpustiti, že opustil víru svých otců. A tak pokřtěný židáček noc co noc nechával se kostlivcem převésti na druhý břeh Vltavy, kde v

kostele sv. Víta až do kuropění hrával na varhany... Rabbi Löwi nezahlédl stínu tohoto druhého Ahasvera.

Rabbi nepátral po pověsti, maje dosti na skutečnosti.

„Nešťastný národ!" šeptal, přebíraje ve vzpomínkách všechna příkoří, jež jeho souvěrci během dlouhé řady století jen v této zemi musili přetrpěti.

„A vlastní nás ještě zrazovali," pokračoval židovský kněz, vzpomínaje zrádců, jež zradili světu obsah tajemných hebrejských knih. Vzpomínal okamžiku patnáctého století, kdy octl se židům posvátný talmud na hranici. Bylo to za doktora Gedalia.

A rabbi rozpomínal se dále. Byl to král Ludvík Jagelonský, jenž při svém nastolení pohrdl vstoupiti pod židovská nebesa a vzpíral se položiti ruku na jejich desatero, aby je tímto projevem ujistil svou ochranou. Dotkl se desatera toliko svým bičíkem. Židé nabízeli za tento bičík 100 dukátů. Ale ani tentokrát nebyli vyslyšeni.

Do čtrnáctého století spadaly hrůzné velikonoce pražského Ghetta. Velikonoce, jimž předcházela a po nichž následovala nepřehledná řada dalších příkoří a krádeží. Léta, v nichž se pronásledovaní židé nadarmo utíkali o pomoc ke stupním trůnů.

„Nešťastný národ!" opakoval rabbi Löwi nad náhrobkem Abigdora Karo, zastavuje pochod svých myšlenek při výroku krále Břetislava II., jenž vyzněl tehdy v ten smysl, „že židé nemají nároků na jakýkoliv majetek v jeho zemi, poněvadž prý si z Jerusalema také nic nepřinesli."

Byli vypovídáni za hranice. Pobyt v pražském Ghettu vykupovali si těžkými penězi. Pojednou mihl se však rabbinovou tváří stín krutého výsměchu. Jeho souvěrci byli pronásledováni — byli vražděni — avšak — nezůstali ničeho dlužni svým nepřátelům. Zrazovali je vždy kde a jak se dalo; nyní Turku za Maizlovy peníze! Vyváželi stříbro za hranice a zapalovali. Pronásledovaný národ mstil se o to krutěji, o co musil se se svojí nenávistí skrývati. I jejich děti se mstily, házejíce po Bohu neobřezaných blátem. Židé byli hubeni, ale byli jako ta vrba. Čím víc ji kdo řeže, tím více roste. S nimi bylo právě tak.

„Za dobro, jež ti neobřezaný poskytne, oplácej zlem!" končil rabbi Löwi své vzpomínky šeptem nesmiřitelné záště. Ach, moci tak zahoditi škrabošku, s níž bylo nutno mezi Gojimi vycházeti! Ach, moci tak plivnouti do tváří těch, před nimiž musil se i rabbi Löwi pokořiti! A rabbi Löwi, židovský velkokníže, šlechtic z Openheimu, jenž vnikl v tajemství vědy i umění starého Talmudu, jenž tajemstvím Kabaly křísil mrtvé, jenž život vdechl hlíněnému panáku Golemovi, Löwi, jenž sice nevěřil, že základy pražské synagogy přenesli andělé ze zbořeného chrámu Jerusalemského, jenž však rozluštil staré pergameny, jež byly po prvním požáru ve dvanáctém století při znovubudování řečené synagogy v základech nalezeny, tento vědátor, jenž znal právě tak

dobře pochod hvězd, jako slavný Tycho de Brahe — nenáviděl Tycho de Brahe. Rabbi, potomek Löwi — musil s dánským učencem zacházeti jako s osobou nad něj vysoko postavenou. A co byl vlastně Tycho de Brahe? Čím se lišil od potomka starožidovského rodu? Štvanci byli oba. Tycho de Brahe vypověděli krajané a židy vypověděla kletba Jehova.

Rabbi dusil svůj šepot. Mrtví sice nemluví, leč chytrý žid nevěří ani němým rtům zemřelých. Mlha byla tak hustá... Na štěstí mlha byla hustá, takže ani mrtví, s nimiž Löwi bral radu, nebyli by postřehli, kdyby byli procitli, záblesk kruté odvety, jež Tycho de Brahovi ze záblesků v očích rabbinových hrozila.

Učení lidé, co svět světem stojí, špatně se snášejí. Tycho de Brahe se s židovským velekněžem snesl, poněvadž jej nepovažoval za sobě rovna, ale rabbi Löwi...

Rabbi zašel na starý hřbitov, aby se s mrtvými poradil. Všechno židovstvo od Abrahama počínaje musilo se přece bouřiti případem, že by se někdo z jinověrců odvážil zastíniti učenost rabbiho Löwi! Pro takovouto možnost nebylo již na světě místa. Jeden ze soků musil ustoupiti. Žid to však nebude. Ustoupí tedy Tycho de Brahe, Veliký Dán, zaslepen záští k Vavřinci z Brindisi, ani se nenaděje a pokorný rabbi Löwi pomstí nic netušícího kapucína. Tycho de Brahe nic netušil, vždyť ani šašek Lep nic nepozoroval.

Rabbi Löwi meškal odpoledne v domě Curtiově. Veliký Dán učinil jej hodna své důvěry, neboť — ach! komu lze se lépe svěřiti, jde-li o zničení zázračné sošky Panny Marie z Rottenburku nad Nekarem, nežli židovi? Již v roce 1550 byla soška od kalvínů vržena do ohně, kde zůstala neporušena. Stala se pak majetkem císařského rady Jana Fernemonta, jenž ji daroval P. Vavřinci pro kostel v kapucínském klášteře na Pohořelci.

Když se o tom Tycho de Brahe dozvěděl, naléhal na císaře, aby nechal trvanlivost sošky v jeho laboratoři přezkoumati. A co by se nepodařilo laboratoři Tycho de Brahově, musilo se podařiti rabbimu Löwi. Kdo dokázal roztříštiti vlastní dílo, oživenou sochu Golemovu, jak pak by nedokázal totéž s božstvem neobřezaných? Rabbi Löwi učiní to již proto, aby se nebenosnému Atlantovi zachoval.

Leč rabbi Löwi, vyslechna na hřbitově radu zemřelých, smál se, smál, jak se smál jen satan, když mu Bůh propůjčil moc pokoušeti lidstvo na zemi. Rabbi již ví, co by měl učiniti. Zesměšní slavného Dána. Udrží zázračnou sošku v její podobě, pakli by nebe dopustilo, že by se roztavila. Po druhé zvítězí Vavřinec z Brindisi nad vznešeným emigrantem.

Rabbi Löwi zastavil se však ještě ve staré synagoze. Věčná lampa osvětlovala zdi zčernalé krví povražděných židů v hrůzné pro ně době velikonoční za krále Václava IV. a rabbi, pohlédna na ně, jako by se vzpamatoval.

„Já že bych se měl snažit uchovati sochu potomků našich vrahů? Já, rabbi Löwi, že bych měl nadržovati kapucínskému mnichovi, aby se moje uražená hrdost dočkala jakéhosi zadostiučinění? Nikdy!“ zvolal, klesaje na zem před desaterem. V jeho prsou a hlavě to háralo jako v sopce. Zapomněl na svůj pronásledovaný národ! Své zájmy stavěl nad povinnosti, jež měl k stádu jeho ochraně svěřenému. Rabbi Löwi nechá roztaviti sošku zázračné Rottenburské Panny Marie, jemu se podaří zarmoutiti P. Vavřince z Brindisi, jenž mu nikdy neublížil, ale naopak, jenž v řeči hebrejské snažil se i židy obrátiti na jejich bludné pouti. Články Tulmudu neznají však vděčnosti. Alespoň neznají ji k neobřezaným. A Tycho de Brahe? Ach, k čemu by byla rabbinova suggestivní schopnost, k čemu chová ve svých přihrádkách nezbádatelné egyptské a indické jedy, když by je nevyzkoušel na churavém Tycho de Brahe? Rabbi Löwi oplatí Tycho de Brahovi za všechno jeho blahosklonné dobro smrtí.

Bylo ustanoveno. Rabbi povstal se země neúprosný, jako sám osud. Pohled jeho očí byl nyní pevný, když se rozhlížel zakrvácenou synagogou. — „Nezradím svého nešťastného národa!“ — řekl nahlas. Ale v tom, jako ozvěnou, rozlehlo se volání nikoliv jednotlivce, nýbrž davu, onoho davu, jenž křičel před tisícišestisty lety před Pilátem, než mu tento vydal Ježíše Nazaretského: „Krev jeho na nás a na naše syny!“ Ach, jak byl bezmocný veliký rabbi proti síle tohoto prokletí. Nebylo nyní nikoho, jehož by mohl před Jehova obžalovati za to, že se židé stali věčnými psanci. Vždyť nikoliv Jehova, ale židé sami prokleli sebe a ty, kteří přišli po nich. „Krev jeho na nás a na naše syny!“

A rabbi Löwi prchal ze synagogy s hrůzou v srdci, leč přesvědčen, že sošce Rottenburské nedokáže ublížiti. Ale Tycho de Brahe musí zemříti. Tycho de Brahe zhyne dříve, než se zázračná soška ocitne v jeho laboratoři.

IV.

V Rožmberkově paláci na Hradčanech byla veliká hostina. Poslední Rožmberk, vladař Petr Vok, sezval své dobré známé, mezi něž patřil i učený Dán, a rabbi Löwi přišel, aby panstvo několika žertovnými kousky pobavil. Přišel vysoký, vážný, v nádherném kaftanu. Dobrému pozorovateli však neušlo, že jeho patriarchální tvář byla toho dne o stín vážnější nežli jindy. A přece uposlechl vyzvání Tycho de Brahe a posadil se klidně vedle něj. Při přípitcích s pokorným úsměvem pozvedl svou číši, aby se dotkl nastavené číše hvězdářovy. Hostitel, pozoruje oba učené hosty, prohodil ke svému synovci, hraběti ze Serinu:

„Se židem se potomek severských králů ještě spřátelil, s katolickým knězem, třeba učencem, neučinil by to však nikdy. A já také ne.“ A oslovený hrabě se smál

„Tycho de Brahe chystá se roztaviti zázračnou Rottenburskou sošku. Rabbi Löwi přislíbil k tomu svou účast. Z toho raní Vavřince z Brindisi mrtvice." Hrabě, počítaje na dědictví po bezdětném Rožmberkovi a jakožto syn hrdiny Mikuláše Zrinského, byl samozřejmě stejného smýšlení jako Petr Vok, jenž se po svém sňatku s Kateřinou z Ludanic rozhodl pro víru bratrskou.

Společnost byla mezi sebou zabavena. Nepovšimli si tudíž, že při přípitku Tycho de Brahe s rabbim Löwi zaplápolal rabbinův rukáv nad sousedovou číší a víno v této že se rozpěnilo. Nevšiml si toho ani Tycho de Brahe a rabbi zůstal stále týž. Vážný, klidný, zasmušilý. Uvažoval snad o tom, jak se panstvu zavděčí? O tom však nikdo nepochyboval. A tak, když nadešla jeho chvíle, požádal hostitele, aby sluhové odnesli z místnosti světla. Stalo se. Na to ve tmě zazářil na stěně k východu obrácené kotouč. Světelný kotouč se chvíli pohyboval, plápolaje jako větrník, načež zprůzračnil jako voda. A na jeho dně vystřídaly se obrazy.

Rabbi Löwi vyvolával scény ze Starého zákona, v nichž především vystupovaly ženy právě tak krásné, jako smyslům se oddávající. Vyvolával okamžiky z nevázané předpotopní doby a z posledních dnů Sodomy a Gomory, při nichž i ostříleným divákům vyráželo horko na čele. Rabbi Löwi, pobaviv panstvo, odešel pak domů, zůstavuje spoušť, již svými pokušeními způsobil, vínu na pospas.

Nejvíce pili Rozmberk a Tycho de Brahe. Hvězdáře zmáhala se již nevolnost. Dbaje však příliš etikety, neopustil hostiny, dokud hostitel nepovstal a pokračoval v pitce, zapomínaje na svou zákeřnou chorobu, žlučové kamínky. Dostal se domů Tycho de Brahe, leč dopadna na lože, s tohoto více nepovstal. Lékař zjistil záchvat, a choroba nabývala hrozivého obratu. Následovaly hodiny utrpení.

V posledních okamžicích, poznávaje, jak malicherné je všechno snažení na tomto světě, umíral Tycho de Brahe v Keplerově náručí. Umíral, volaje rabbiho Löwi, jehož lékařské umění bylo by mu zajisté pomohlo, kdyby se bylo dostavilo včas.

Šašek Lep rozběhl se do starého Ghetta. Zastihl rabbiho Löwi, probírajícího se ve starých pergamenech. Slyše rabbi Löwi, oč jde, mlčky vstal a na polici jakési pilulky hledal. Připravil z nich lék, po němž, jak pravil, hvězdáři jistě se uleví.

Neulevilo se. Dříve, než se šašek do Curtiova paláce vrátil, zemřel Tycho de Brahe, nevyčkav rabbinova léku. Přišli říci rabbinovi, že jeho vznešený přítel je mrtev. A rabbi ve své gotické ponuré pracovně, zvedna hlavu od svých pergamenů, zašeptal s pokryteckým výrazem v nezbádatelné své tváři: „Secher Zadik livrocho." (Požehnána buď památka spravedlivého.) —

Pomoci rabbiho Löwi se Tycho de Brahe dovolával, s kaž-

dým sokem se smířil na rozhraní života a věčnosti, jen v hněvu proti svým chudým sousedům kapucínům nepolevil. Soška Panny Marie Rottenburské, která se ještě nalézala v bezpečí, způsobila mu i ve smrtelných mrákotách zbytečné starosti.

A před touto soškou modlil se P. Vavřinec z Brindisi, když 29. října 1601 rozneslo se Prahou, že není více Tycho de Brahe, nesmiřitelného nepřítele chudé kapucínské pevnůstky na Pohořelci: „Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům!"

* *
*

Soška Panny Marie Rottenburské byla zachráněna. Po smrti velikého Dána nedovolil již císař Rudolf nikomu, aby o zázraku Rottenburském pochyboval, věře v hloubi svého srdce, že Bůh dotkl se rukou svou hvězdáře proto, aby zachránil rouhání. Panovník věřil svému tušení a obrátil po smrti učencově všechnu svou milost k pronásledovaným kapucínům. Nejvíce se ovšem o to přičinil jich vůdce. Mnichu P. Vavřinci z Brindisi podařilo se získati mocnáře nadobro rozhodnutím, že se vydá sám jako kazatel do vojště proti Turkům. V historii této války zapsal se pak písmem nesmazatelným.

Před svým odjezdem dostal však návštěvu. Pozdě večer zazvonil u fortny kapucínské pevnůstky neznámý imposantní stařec. Jeho tvář byla sice zastřena škraboškou a široký klobouk stínil vše, co s hlavou souviselo, ale bílé vousy prozrazovaly věk a vysoká postava imponovala. Neznámý poptával se po P. Vavřinci Bratr fortnýř rozpakoval se maskovaného muže do kláštera vpustiti. Neznámý však pravil:

„Řekni P. Vavřinci z Brindisi, že přichází ten, jenž jediný zachránil Rottenburskou sošku před alchimistickou pecí."

Po těch slovech ocitl se neznámý před tím, koho hledal.

Krásný mnich a imposantní maskovaný stařec hleděli na sebe chvíli mlčky. Načež P. Vavřinec první připomenul: „Chtěl jste mně cosi sděliti, pane. Odvoláváte se na jakési zásluhy v záležitosti zázračné Mariánské sošky z Rottenburku. Poslouchám vás, pane."

A neznámý, ukloniv se, řekl: „Zachránil jsem sošku před alchimistickou pecí Tycho de Brahe. Jak jsem to učinil a kdo jsem, na tom celkem nezáleží. Vám stačí, že soška je zachráněna. Přišel jsem se vás však na něco zeptati. Jsem sice dosti stár, abych sám sobě stačil, leč vy, vůdce vzmáhajícího se řádu, můžete býti starce zkušenější. Vyslechněte mne, pane."

Vavřinec mlčky ukázal na křeslo, vybízeje tak hosta, aby se posadil. Tak dal mu nejlépe na srozumněnou, že hodlá vzíti v úvahu jeho dotazy. A neznámý, znaje patrně cenu času, neotálel déle, nýbrž zahovořil:

„Řekněte mně vy, jenž pitváte duši jako lékař tělo, jak by přijal Bůh vašeho náboženství, o němž pravíte, že byl láska sama a že pro vaše vykoupení byl umučen, zákrok potomka těch, kteří jej ukřižovali a jenž sice neuznává jeho božství, ale jenž v nevysvětlitelném rozpoložení duševním odhodlal se jednou odstraniti jednoho z jeho rouhačů. Řekněte mně, zda-li by tento váš Bůh šel ve svém milosrdenství tak daleko, že by shlédl na tuto hádanku člověka, až by se jednou objevil před Jeho tváří, neboť tato hádanka nevěří v božství, jemuž prospěla, a není spokojena s tím, co učinila. Žid zřídka kdy zradí víru svých otců. Jedná se však o žida-učence. Učený člověk může být vytrvalý ve zvycích svých předků, může dokonce usilovat o jejich upevnění, nikdy se však ve svém srdci neodváží tvrditi, že pouze jeho náboženství jest pravé. Nuže, co by se pak stalo s duší našeho žida, kdyby nebylo na věčnosti ničeho, krom vašeho Boha? Byl by jeho někdejší rozmar počítán za zásluhu? Stala by se tam jeho vražda ctností?“

P. Vavřinec ustoupil zaražen: „Vražda zůstane vraždou, jíž žádný účel neposvětí. Dříve než ten, o němž mluvíte, pomstil se na rouhači naší víry, měl se obeznámiti s našimi zákony, jež mezi jinými praví: „Má je msta!“ — „Ano, v našich zákonech msta náleží Bohu,“ odpověděl.

Neznámý sklopil hlavu: „Jste nevděčni právě tak — jako my,“ zašeptal.

„Mluvíte o židech?“ ujal se opět slova P. Vavřinec, pokračuje v tomto směru: „Nuže, nemohu nic jiného, než opakovati, co jsem již prve řekl. Váš žid neučinil ničeho pro naši víru. Jen z vůle Boží byla zázračná soška zachráněna a nemá tudíž její záchrana s odstraněním jejího rouhače ničeho společného.“

V očích neznámého svitlo to výsměchem: „Ano, rozumím. Chcete si, vy kněží, přivlastniti to, co se o vás povídá. Říká se, že vy jste odstranili rouhače Rottenburské sošky. Rděte se tedy alespoň před jedním člověkem. Já to jsem, jenž otrávil Tycho de Brahe.“ A neznámý chtěl si strhnouti škrabošku s tváře.

P. Vavřinec mu v tom však zabránil: „Zůstaňte neznám, jak jste sem vkročil, Nemohl bych pak ponechati v tajnosti to, co mně snad jako ve zpovědi bylo svěřeno, kdežto takhle — nevěřím maskované tváři. Nevěřím jejím slovům. Masopustní to žert.“

A neznámý sklonil se před ušlechtilou postavou mnichovou odzbrojen. Nezbývalo mu nyní, než dojatým hlasem poděkovati: „Rozumím, šlechetný kněže, nechceš mne vydati právu. Tycho de Brahe by se tím nevzkřísil a jeho smrtí váš Bůh přece jen přál, když dopustil, aby zemřel. Na nástroji tedy nezáleží. Nástroj, příslušník prokletého národa, nepohlédne ani na věčnosti do tváře vašeho Boha. Krev jeho na nás i na naše syny!“

Neznámý odcházel. Na prahu byl však zadržen ušlechtilým

mnichem, jenž prohlásil: „Tak křičeli ti, kteří Ježíše Nazaretského, našeho Boha věčné lásky ukřižovali. Kristova slova to však nejsou. On pravil lotru po Jeho pravici, když se dožadoval jeho smilování: „Ještě dnes budeš se mnou v ráji.“

Pokorný vzlyk byl odpovědí těchto vznešených slov. A po té zmizel neznámý v šeru klášterní chodby, již osvětlovalo toliko světlo u nohou Ukřižovaného. Venku skučel vítr listopadové noci.

Bedřich Pfleger:

Z básní Goetheových.

Věnování z „Fausta“.

Zas vratké postavy se přikrádáte,
jež rmutné zraky záhy vídaly?
Zda zadržím vás aspoň tentokráte?
Mám ještě k bludům těm sklon bývalý?
Vy vtíráte se! nuž, ať vládu máte,
jak z par a mlh jste vůkol vyvstaly;
hruď moje zase mladicky se chvěje
tím dechem kouzelným, jenž kol vás věje.

Jdou s vámi obrazy z dnů krásných máje
a mnohý milý stín zas vstávat zřím;
jak stará, zpola doznělá již báje
i první láska zas jde s přátelstvím.
Bol ožívá a života stesk lkaje
zas bloudí znovu labyrintem svým
a volá ty, kdož o svou krásnou dobu
zklamáni štěstím předešli mne k hrobu.

A neslyší mé další zpěvy tady
ty duše, jimž jsem první zpěvy pěl;
je rozprášen už hlouček přátel mladý,
ten první ohlas, ach! již oněměl.
Má píseň zní v dav neznámý kol všady,
i z jeho potlesku mi úzko, žel,
a kdo z mé písně měli potěšení,
žijí-li, bloudí světem rozptýleni.

A dávno odvyklé už roztoužení
v tu tichou duchů říš mne táhne zas,
má šeptmá píseň v neurčitém znění
se nese jak eolské harfy hlas,
mne hrůza jímá, proud slz vyprámení,
a přísné srdce jihne, měkne v ráz;
co mám, zřím, jako v dáli když se ztrácí,
co zmizelo, mně v skutečnost se vrací.

Bohumil Černý:

Z cesty Alpami.

Solná komora.

Pod prvními polibky růžového slunka probudily se nivy, zahalené ještě bílými ranními mlhami, a skály horských velikánů vynořily z jemného oparu jitra své bílé tváře.

Silnice čistá od prachu běžela lesem dolů do široké kotliny, snící v polospánku. Uprostřed ní na štíhlé věži starého kostela v městečku, jak holubice sedícím v rámci hor, odbíjela pátá zrána.

A silnice běží soutěskou podél rozezpívané řeky dále, do Úže. Lázně Úže, středisko štýrské Solné komory. U silnice velké továrny hlásají průmyslový význam kraje, těžbu soli, neboť proto říká se tomuto krásnému koutu „Solná komora".

Na konci těsného údolí sbíhá cesta dolů a přechází do Horních Rakous po mostě přes žlutozelenou Travnu. Její voda má barvu všech alpských řek, barvu tyrkysu.

Voní zde luka a seno a venkované s opálenými tvářemi pod širokými slaměnými klobouky prozpěvují své ranní písně — prosté melodie horalů.

Ustupující mlhy otvírají překrásné panorama.

Pod příkrým, zalesněným srázem, k němuž tulí se světlé městečko Hallstatt jak orlí hnízdo, pokorně dýše šedomodrá hladina jezera. Ano, zdá se, že dýše a že na dně jeho spočívají vonící kobky sena. Úhledné domky zrcadlí se v jeho vodě. Mnoho člunů ho brázdí a v dáli parníček, plující od nádraží k městečku, vypouští bílé obláčky dýmu do ranního vzduchu. Hallstatt je jednou z kolébek lidské kultury, jak známe ho z badání archeologických. Můžeme také sami shlédnout známou zdejší komoru předhistorických lebek. Jak vypadalo to zde tehdy, kdy ještě lidé, naší pradávní předkové, stavěli si tu svá kolová obydlí nad vodou?...

Hallstatt zůstává v stínu smrků za námi a cesta jde prostranným údolím k Išlu. Světoznámé lázně v rozkošném koutu hor! Čisté a úhledné město musí se zalíbit. Šumící Travna jím protéká a na jejím břehu ve stinné aleji hraje hudba a hemží se lázeňskými hosty. Je jich zde mnoho a mezi nimi velká část Maďarů. Ze sadů voní pučící i rozkvetlé květy, a na kraji města, opuštěn, sní svůj tichý sen bývalý císařský letohrad. Také pro Išl zmizelo mnoho z bývalé slávy. Ale sady a promenády, kavárny a hotely jsou jako dřív živé a rušné. Ba snad ještě více.

Semmering.

Sta a sta lidí se krvavě potila, aby lidský důmysl mohl překlenout nepoddajné rokliny a prorazit tvrdá čelá štítů, v cestu se stavících rozmachu lidského ducha.

Ale zvítězila síla vůle, umění techniky slavilo své triumfy. Padly živly, podrobily se člověku a odevzdaly se do jeho služeb.

Tam, kde panenská příroda žárlivě střežila své statky, krutě stíhajíc každého, kdo vetřeleckou nohou se snažil porušiti svatost její samoty, vyvstaly nyní smělé viadukty, vysoké hráze, přehrady, náspy. Temnými útrobami hor prolomily si cestu tunely, a po železné trati supí ohnivý oř od severu k jihu a od jihu k severu.

Pro nás už to není pohádkou, jako to bylo pro lidi z minulého století, a namnoze i pro lidi z doby, kdy kladly se koleje k této dráze.

Ale i nám je dosud velkolepým památníkem velikosti lidského ducha — Semmering.

Metropole Štýrska.

Na rozhraní hor a roviny leží Štýrský Hradec — metropole Štýrska.

Obepíná se všech stran starý zámecký vrch, pod nímž žene své vlny Mura. Mnoho z historie města je vepsáno do starých zdí zámku, jenž pohlíží se své zelené výše na rušné velkoměsto, četné jeho věže a typickou kopuli mausolea císaře Ferdinanda II. a jeho rodiny, a dále k severu na lesnatá předhoří alpská, jež vybíhají do roviny a přinášejí pozdravy Alp, mocných velehor za jejich zády. A k jihu širá, zelení protkaná a sluncem zalévaná rovina se táhne daleko daleko, k Mariboru a k Celji, jen málo přerušovaná horstvy.

V parku na plošině před zámkem kamenný lev přelétá chladným okem rovinu, protékanou Murou a hledí k severu, k temenům Alp. Stojí zde na paměť na majora Hackera, jenž hájil město a hrad proti cizím dobyvatelům. Bylo mnoho nepřátel, již obléhali tvrdé tyto hradby. Jednou Turci, po druhé Francouzi tříštili o ně své lebky. Malé museum chová památky bojů, zbraně a děla.

A dole nad hradbami na hodinové věži mocným hlasem veliké hodiny bijí odměřeně svůj čas.

Mariazell.

Kamenná modlitba — zvedá své sepiaté ruce k čistému, bezoblačnému nebi! Toť basilika mariazellská!

Proudy poutníků putují sem zaprášenými silnicemi a zpívají nábožné písně. Jeť předvečer mariánského svátku 15. srpna. Jdou namáhavými cestami od jihu, z rovin do kopců, aby zde naboře s krůpějemi potu položily modlitby své a prosby k nohám Matky Boží. Jdou od východu k západu, z horských, osamělých vesniček i z širokých uherských rovin, ze slunných révorodých niv i z chladných severních krajů.

A všichni zpívají své písně, prosté, ale stejné, byť v několika jazycích, se nesoucí k modrému nebi...

Nad městečkem, rozstříknutým po svahu zeleného kopce pod tmavými lesy, trůní trojvěžatý chrám Matky Boží. Je korunou kraje a zraky poutníků toužebně vzhlížejí k jeho bílým zdem. Sváteční zpěvy znějí jeho prostorami. Ulice vzaly na sebe slavnostnější ráz. Naplnily je davy, nesoucí city své k oltářům chrámu, a peníze — židům...

Grundisee.

Širá, lesknoucí se modrá hladina, mírně zvlněná, již brázdí dýmající parník, čluny hnědé a modré, světlé i tmavé, a několik bílých plachetníků pohybuje se zvolna po hladině. V pozadí nad lesy bělavé, skalnaté hory. S protějších břehů voní luka.

Obrázek celkem stejný jako u všech jezer Solné komory! A přece vždy zaujme, vždy upoutá!

Modro jezera a blankyt nebes, šeď romantických skal a zeleň lesů a luk jsou vyhledávány množstvím cizinců. Na břehu hotely a restaurace s terasami nad vodou, obrostlými guirlaudami břečťanu, zvou k návštěvě a poskytují krásného pohledu na vyvolený tento kousek přírody.

Ve stínu lesů bělají se pyšné zámečky hraběte Merana a milionáře Johna Rotha. S parníku rozléhá se smích veselé společnosti a s teras restaurací slyšet je živou zábavu.

Jen samoty na horách pohříženy jsou v mlčení. A uprostřed jezera hrubá loďka, naložená senem, míří k protějšímu břehu. V ní sedí párek venkovanů, hoch a dívka, v domácích krojích. Zpívají nějakou horalskou píseň — a lesy i ztichlé jezero jim naslouchají.

Kostelík za horami.

V odlehlém údolí stojí uprostřed stádečka věrných domků a bílé jeho zdi odrážejí se od žlutých luk a temných borů.

Jen jedna cesta prochází údolíčkem od východu k západu, a ošumělá, stará věž kostelíka provází ji svým melancholickým pohledem. Občas hlas jejího zvonu zalká do tiché samoty.

Na malém, chudobném hřbitůvku nad silnicí stojí kostelík. Staré, ztrouchnivělé kříže v rozpadané kameny se tlačí k jeho šedým zdem a skrývají se ve vysoké trávě.

V předsíňce kostela visí veliký, začernalý už stářím obraz. Prosté jeho podoby představují skupinu žoldáků, svrhujících s mostu do řeky světce. Obraz Svatého Jana Nepomuckého! A pod ním dlouhý německý nápis, vysvětlující, že světec byl na rozkaz Václava IV., českého krále, uvržen do Vltavy... Leckde v zapadlém koutu setkáme se s obrazem, s kapličkou i s chrámem, zasvěceným českému světci. Až sem pronikla jeho pověst!

Zapadlá krása.

Svatý Mikuláš má prý jednu z nejkrásnějších poloh ve Štýrsku, tak praví mnozí. Docela správně.

Nepatrná vesnička u rozdováděného potoka na styčném místě tří hlubokých horských údolí, je vklíněna do koutku, ohraničeného vysokými horami, jichž vrcholy ztrácejí se v mracích.

Je skryta v jejich stínu. Několik úhledných domů, typicky alpského, štýrského rázu, kupí se jak věrné stádečko kolem kostelíka a každý z nich se na tebe směje běloští štítu na odpoledním slunci a zvě tě do stinných, ztemnělých svých jizeb.

A neuvidíš té prosté krásy v klínu hor, až když jsi téměř před ní. Hory ji chrání a skrývají před všetečným světem.

A díváš-li se na ni shora, zdá se ti, že to ptáče spí zde v kotlince jako v hnízdě skrčeno, zobáček schoulený v peří.

A chce se ti pojednou ptáče to vzíti do svých rukou, pohladit po šedém peří, přikrýt je svou dlaní...

Neděiní ráno.

Když slunce opřelo se měkce o kypré svahy a polilo zlatožlutým jasem hnědé stádo krav, jichž zvonce po prvé v pozdrav zazněly tichým ránem, vystoupila mlha nad jezírkem a co bílý mráček stoupala podél bílé stěny skalní nad jezerem vzhůru.

Jitřní chlad neopustil ještě půvabné kotlinky, když první růžové paprsky zvědavě do ní nakoukly a postříkly zlatem trávníky na březích skupinky lesa ve stínu. Bílý skalní obr už svitil v ranním slunci.

Po písčité stezce sestupovala dolů k vodě veselá, pestrá společnost. Byla neděle. Horalé šli navštívit svůj krásný kout. Sváteční, živé barvy krojů dívek zářily na slunci. Zeleň mužských kabátků a klobouků a červeň, modř a žluť obleků ženských snoubily se v ladnou harmonii.

Zpívali salašnické písně, písně horských samot, jichž veselé a tklivé zvuky odrážely se od němých, chladných skal a spadaly k hrající si hladině jezírka. Vše mlčelo, jen zvuky písní nesly se čistým, ranním vzduchem a zář slunka zlatila barvy krojů...

Několik jich vsedlo do loďky, připoutané k břehu a údery vesel a šplouchání vody přerušily posvátné jitřní ticho. I několik městsky oděných žen objevilo se na břehu, aby v koupacích úborech se vystavily hřejivým paprskům.

Nedělní ráno!... Po smavých lučinách a oživlých salaších vidíš již táhnout. A v srdci ti zní stále ještě zpěv horalů v pestrých krojích nad modrou hladinou v růžovém jitru...

Vysoké ticho.

Tři hodiny! Šedé mrákoty leží ještě na kopcích a kotlinách, kolkolem velebné ticho, jaké vždy panuje před východem slunce, do něhož rušivě se ozývá jen narážení horské hole, o kámen. Stářím sešedivělí velikáni zvedali své unavené hlavy k nebi, na němž ještě hvězdy se třpytily. Jen pronikavý hvizd kamzíka nebo chraptivý křik křemenáče občas zalehne pustinou, která odříznuta od světa sotva kdy je dotknuta nohou lidskou.

Počínají velká sněhová pole, v noci přimrzlá, jež nutno přejít. A vycházející slunce vysílá do šedé pustiny první své teplé paprsky. Divocí holubi poletují v ranním vzduchu, krouží kol útesů skal, jež zaniceny jsou už zlatožlutovým požárem slunce.

Panorama hřbetů, morén, strží, sněhových polí a vrcholů míjí před očima jak v kaleidoskopu a ustupuje dozadu, a stále šlapou nohy vpřed, za jedním překonaným skalním hřbetem objevuje se druhý.

Za hlubokou, kruhovitou kotlinou zvedá se příkře mocný hřbet, jenž tvoří západní křídlo Vysokého Prielu, cíle naší pouti. Nahoře je čím dál, tím více povlovnější, až docházíme k malé studánce, skryté hluboko ve skále, ve sněhové jámě, do níž musíme se úplně spustit, že není ani hlavy vidět. Odtud otvíral se také rozkošný výhled na severní stranu, do zelenajících se niv hornorakouských, do zvlněné roviny před Lincem, jež zvedala se na odboru nad zalesněné hřbety předhoří alpských.

Naplnili jsme láhve vodou a dali se vzhůru po úzkém, nepříliš příkrém hřebenu, jenž končil vrcholem, jejž co kamennou, směle se tyčící pyramidu jsme už viděli před sebou. Jako chladný stín ráno čněl do jasné oblohy, zalité září slunka, mocný král celého tohoto kraje, a na něm veliký, majestátní kříž rozpínal svá kovová ramena...

Byl krásný den. V modrém, čistém vzduchu rýsovaly se vlny mocného, kolosálního alpského světa od Vídeňského Sněžníku, ztrácejícího se téměř v obzoru, až k Zillertalským Alpám v Ty-

rolích, a vzbuzoval v duši pocity nejvyššího podivu a nejčistší radosti z nezkaleného pohledu. Zvláště velkolepě a divoce jeví se užaslému zraku nejbližší okolí. Směle a vzdorně zdvihá se na jihu imposantní homole Spitzmanu a za ní klasická špice Ostravice. A dále už bludiště vrcholů, údolí, plošin a prohlubní, hedvábným, průsvitným a lehkým závojem rána obestřených a sluncem oblitých, až k bleděmodrému horizontu. Na severu ve svislé hlubině ztrnulá poušť. Neladné linie divokých skal rýsují se v obzoru, nepřerušené nikde stínem lesa neb alespoň kleče. Smutné jejich vrcholky neobklopuje žádný sněžný pokrov, osaměle pohlížejí do blankytné oblohy svými šedými, vrásčitými tvářemi. Daleko na západě Grimming, jenž věští domorodému obyvatelstvu počasí. Je-li jasný, bude pěkně, je-li zahalený, bude bouře a déšť. Nyní leskne se jasně na slunci, že vidět každý jeho hluboký zářez, každý záhyb skal. A od něho k severu zase šedá poušť. Celé toto pásmo hor nese jméno Mrtvé pohoří, a kdo na tento název připadl, věru nechybil ani v písmenu.

Pod jižním srázem hory uzavírají skalní stěny prostrannou amfiteatrální kotlinu, již vyplňuje veliké, značně příkře spadající sněhové pole, v hořejší části obklopující nepatrný, jako temné oko z bílého hávu vyhlížející ledovec. Dlouhou, zdola nahoru vyšlapanou cestičkou, již na slunci ve sněhu odsud zřetelně vidět, stoupají turisté nahoru. Pohybují se zvolna jako trpaslíci po ploše sněhové. Dalekohledem lze ji zřetelněji pozorovat. A tam kterýsi uklouzl na hladkém, umrzlém sněhu, a jak široký tak dlouhý svalil se do něho a značný kus sjel po svahu jako na saních dolů. Smích jeho druhů odrazil se od mlčelivých skal.

A železný kříž korunuje tuto velebnou samotu, tento nejvyšší vrch Horních Rakous! Byl postaven na popud faráře z dědiny, pod horou ležící v zapadlém údolí, a majitele tamějšího panství, hraběte Starhemberga. Obnos potřebný k stavbě byl sebrán z darů, k nimž tehdy značně přispěl mocnář rakousko-uherský, František Josef I. Mládenci z podhorské vesničky dobrovolně se podjali těžkého, namáhavého úkolu, vynésti kříž, osm metrů vysoký, na vrchol. Stojí zde nyní už téměř 60 let, tedy přes půl století, a zdaleka je ho vidět, zvláště při západu slunce, kdy majestátně se rýsuje v modravé obloze, že zdá se nám, jakoby svými rameny se jí dotýkal.

Jméno hory je slovanského původu jako většiny okolních vrchů, znělo „prila", což značí kamennou poušť. Slovanské kmeny v dávnověku obývaly tyto končiny velehorské, tak jako končiny širých rovin polabských. Tu i tam zapadly, zmizely, a cizí, hrubé kmeny vetřely se do jejich zemí, uchvátily jejich půdu a kde hlaholil dříve slovanský jazyk, zavládla na dlouhá staletí řeč germánská... Jen mlčelivé, věčné hory zůsaly věrny a svými jmény hlásají, kdo byl dříve jejich pánem.

AKTUALITY

Lidské štěsti.

Jeden z nejčastějších důkazů o Bohu, jichž používal Svatý Augustin vůči pohanským filosofům, jest tak zvaný důkaz eudemonologický, spočívající na faktu, že všichni chceme býti dokonale šťastni. Tento argument byl proto tak účinný, že tato touha jest opravdu všem lidem společná. I odpůrce, s nímž zdánlivě nebylo ani jediného styčného bodu ve světovém názoru, musil přiznati, že chce býti šťasten a to dokonale. A tu velký Učitel církve ukazoval postupně, jak klamné jest lidské štěstí, ať se již těšíme z bohatství, z požitků tělesných nebo i z vyšších požitků myšlenkových a uměleckých. Vždy nastává přesycení a zůstává touha. Ale to, po čem člověk touží, to skutečně jest. Člověk netouží po něčem, o čem nemá představy. Ignoti nulla cupido. Po neznámém netoužíme. A protože člověk chce být šťasten dokonale, může být upokojen jen Bytostí dokonalou a nepokojné je lidské srdce, dokud v Ní nespočine, dokud nespočine v Bohu. Právě v naší době, jež tolik touží po štěstí a jež místo štěstí nalézá jen chvilkové sebeopojení, by bylo třeba častěji připomenouti tyto Augustinovy úvahy. U Goetha se Faust zaprot Mefistovi, opatří-li mu takovou chvíli, ke které by mohl říci: „Zůstaň, jsi tak krásná!" Ale může chvíle sebe šťastnější zůstati? Vždyť, když si okamžik uvědomíme, náleží již minulosti. Jenom u Boha je věčná přítomnost, povznesenost nad kategorie času a prostoru. Jenom v Něm je štěstí. Nedávno otiskl jeden z našich denních listů anketu s tematem: „Věříte na smůlu a na štěstí?" Odpovědí byly rozličné, co do obsahu i co do formy. Celkem lz o tomto thematu říci: „Nolentem fata trahunt, volentem sequuntur". Kdo má jasný a velký cíl před očima, ten vidí jenom svůj cíl a nehledí na šťastné nebo nešťastné náhody a všecko, co jej v životě potká, hledí zapřáhnouti do tohoto cíle. Dokladem toho je zvláště svatý apoštol Pavel. Ostatně, co je šťastná a nešťastná náhoda? Buď je náhoda vše, nebo není náhoda nic. Buď je celý život řízen slepou osudovostí nebo nad celým životem bdí Prozřetelnost. Nic třetího není možno. Buď je člověk ve svém jednání determinován nebo má svobodnou vůli. Štěstí není ve vnějších okolnostech, nýbrž v nitru člověka. Křesťanství dovede spojovati podivuhodně optimism s pessimismem. Vůči tomuto životu je v podstatě pessimistické. Život je slzavé údolí. Ale toto slzavé údolí jest spojeno s nadějí na blaženou věčnost, jež vynahradí všecku bolest dobře prožitou. Kde je tu místo k úvahám o štěstí a o smůle? Křesťan je si prchavosti pozemského štěstí

vždy vědomí. I nejvyšší štěstí, štěstí jež vzniká z živého vědomí přítomnosti Boží v naší duši jest prchavé, protože plně budeme požívat Boha až na věčnosti. Všichni světci byli si vždy toho vědomi, že po okamžicích zbožného štěstí následují i chvíle vyprahlosti. Ale to v nás nedusí touhy po štěstí dokonalém, jež je člověku vrozena.

Ani ve chvílích neúspěchu a zklamání křesťan nezoufá a neříká si, že má již jednou smůlu. Slovo „smůla" by mělo být vyškrtnuto ze slovníku věřícího člověka. Křesťan však také se nedá opojit úspěchem. Taková chvíle pozemského štěstí jest „muška jenom zlatá", o které mluví Heyduk, básník „Dědova odkazu". Otakar Březina říká v jedné ze svých nejkrásnějších básní:

„a zřel jsem v žití hru, kde bledý přelud štěstí
jak v perleti se lomem vrchních vrstev snoubí".

Matný perleťový lesk vzniká lomem světla, jenž se děje jenom na povrchu. Pokud jsme na zemi, lze žíti jen touhou. Nejméně šťastný by byl jistě člověk, jemuž by již zde na zemi byla splněna všecka přání. Však hluboké lidové mudrosloví pohádek zná zkazku o takovém člověku. Štěstím není hlavní výhra a ideálem nemůže býti, abychom svůj osud učinili hříčkou náhod. To by bylo nedůstojno tvora nadaného svobodnou vůlí. Nemáme zde na zemi trvalého příbytku a hledáme jiný v budoucnosti. Věříme, že odevzdaným utrpením doplňujeme utrpení Kristovo na sobě a věříme, že všecky věci napomáhají k dobrému těm, kteří Boha milují. Proto nikdy nespočineme v časných útěchách světa, nepřestaneme toužit, ale také nepřestaneme doufat. Dum spiro spero. Dokud dýchám, doufám. Věříte ve štěstí? Ano, i ne. Věříme ve štěstí, protože věříme v Boha. Nevěříme však v magii, jíž lze měniti osud, nýbrž jedině v práci a v dobrou vůli, jsouce přesvědčeni, že Bůh „nikdy nezbavuje své ochrany těch, jež k dokonalému milování Sebe vychovává". — (Alfréd Fuchs.)

Morava a Slovensko.

Článek pana spisovatele Františka Václava Peřinky, otištěný pod tímto názvem ve „Vlasti" na stránkách 182 až 193, podává v otázce velehradské názory, které dnes už nesouhlasí s výsledky badání vědeckého, hlavně archeologického. Pan Peřinka píše doslovně: „Marně hledáme dnes velkomoravského Velehradu. Pravděpodobně nebyl tam, kde jej hledali historikové do nedávna. Na nynějším poutním Velehradě, bývalém to bohatém cisterciském klášteře vůbec nebyl. Saxa loquuntur, kde není zápisů. A na Velehradě vykopávky promluvily záporně. Hledali tudíž v okolí Starého Města a Uh. Hradiště. Saxa loquuntur, ale vykopávky zase negovaly. Tam nenalezlo se dosud jediné stopy

po sídelním městě a hradě velkomoravském. Kde mlčí historie, přichází na pomoc archeologie. Když její výsledky byly negativní, obrátila se na jiná místa." — Z těchto slov pana pisatele je zjevno, že mu jsou naprosto neznámy výsledky soustavného bádání a kopání započatého již roku 1924 ve Starém Městě u Uh. Hradiště v pískovně „na valách". — Z dávno minulé doby víme toto: Pan učitel Myklík přednášel 14. prosince 1889 ve „Vlast. muz. spolku" v Olomouci a řekl mezi jiným: „Onen val Antiquae civitatis však není nikterak ta hráz na mlýnském potoku ve Starém Městě, jenž se jmenuje „na valách"; to ať nikoho nemate. Tento nynější staroměstský val není náspem, to jest jen skrojek kraje hřbetu, odříznutý od celku mlýnským přítokem. O tom jsem se přesvědčil před 2 lety sám a letos (1889) o prázdninách dr. M. Kříž též, když dal ten val na několika místech důkladně prozkoumati. To je celina nedotknutá rukou lidskou." (Čas. vlast. mus. společ. 1890 č. 26. str. 81.) — O tom byl přesvědčen také archeologický badatel J. L. Červinka v roce 1902, když vydal spisek: Děvín a Velehrad. Dva hrady velkomoravské. Na str. 33. píše: „Místo „na valech" vlastně „na valách" je skrojek hřbetu, odříznutý od celku mlýnským příkopem, není a nemohl být nikdy náspem nějaké pevnosti. O tom přesvědčili se jak pan Fr. Myklík tak i dr. M. Kříž, když jej na několika místech prokopati dali. To je celina netknutá rukou lidskou a nemůže míti ničeho společného se slovy listiny „ad vallum antiquae civitis". — Ano ještě 1927 píše Ph. Dr. J. L. Červinka ve svém díle „Slované na Moravě na str. 119—120: „Dnešní ves Staré Město Veligrad z roku 1131—1301 leží pod tímto ostrohem „Špitálky", ale na svahu souběžného ostrohu spadajícího k řece Moravě od Jalubí. Na tomto ostrohu nebylo opevnění, ač se tam nad školou nazývá břeh „na Valách", ale znamená snad břehy mlýnského náhonu." — Na pozemku „na valách" otevřena byla pískovna v roce 1897 a písek odtud odvážen stále až do novější doby. Pískovnou ničeno však také staré pohřebiště, které se tu nachází, kosti, předměty zlaté, stříbrné, bronzové, železné a nádoby vyváženy na štěrkování nové silnice do Zlechova. Dnes vypravují akademicky vzdělaní mužové, že jako hoši nebo studenti vybírali z toho vyvezeného písku skvosty ze zlata a stříbra. Nikdo se o pohřebiště nezajímal až do roku 1924. Za to se stále psalo, že tu v celém kraji není ničeho. Snad by byli mohli říci dnes již zemřelí překupníci starožitností v Uh. Hradišti, kam se nálezy dostaly. Ano — tu n e s m ě l být velkomoravský Velehrad! — O vánocích 1922 byl založen ve Starém Městě „M u s e j n í s p o l e k". Tento spolek započal na podzim 1924 zkoumati pohřebiště v pískovně „na valách". Již prvních 10 hrobů ukázalo bohatství a stáří celého pohřebiště. Vykopány byly železné nožíky, železná sekera, železné ostruhy s řemeny a železnými přeskami, železná křesadla, stříbrné náušnice, dvě hliněné nádoby a zbytky železného kování

dřevěných vědérek. Když po čase byla prokopána větší část pohřebiště za přispění stát. archeologického ústavu a peněžité podpory ministra msgre dr. Jana Šrámka, objevena byla také konstrukce valu a shledáno, že název „na valách" je správný, přiléhající, znamenající opevnění místa proti vpádu nepřátel. Také pod valem (až 4 m hluboko) nalezeno množství starých hrobů. Není tu proto žádná „celina nedotknutá rukou lidskou". — Popis nálezů v letech 1925 až 1927 a vykopávky v roce 1928 jakož i hodnocení všeho dr. Luborem Niederlem bylo uveřejněno nákladem ministerstva šk. a nár. osv. a stát. archeolog. ústavu ve „Zprávách čs. stát. archeol. ústavu" (1929, str. 1.—35. z 50. stran). Zkráceně o tom je pojednáno ve „Sborníku velehradském" (Nová řada, 1930, č. 1., zasílá katecheta Fr. Bartys ve St. Městě u Uh. Hradiště. Nákladem „České akademie věd a umění" vyšlo pojednání „Příspěvek k vývoji byzantských šperků ze IV.—X. století" od L. Niederle, 154 stran (Praha 1930). — Vykopávky 262 hrobů z pohřebiště „na valách" a 32 hrobů z území „na špitálkách" ale i z jiných míst St. Města plní tři velké skříně v museu ve St. Městě v nové škole. — Nálezy jsou tak významné a jedinečné, že 46 hrobů z pohřebiště „na valách" bylo ukazováno na výstavě v Praze ku poctě 80. narozenin presidenta ČsL republiky z popudu ministerstva šk. a nár. osv. státním archeologickým ústavem pořádané. — Pan Peřinka, žije-li na Moravě, měl příležitost tyto památky prohlédnout ve St. Městě. Ano, uherskohradištský rodák s dělníky (1—8) ozbrojenými motykami (krumpáči a rýči, ale i on sám nožem, lopatkou a štětcem) odvážil se podívati se do útrob země v těch místech, kde se tušil a hledal, ba dokazoval velkomoravský Velehrad. A výsledek? V popisu výstavy je psáno na str. 6.: „Slovanské pohřebiště z doby říše velkomoravské ve Starém Městě u Uh. Hradiště... Ačkoliv podobných pohřebišť je známo na Moravě i v Čechách více, je pohřebiště staroměstské nejbohatší a vyniká kvalitou svých nálezů, mezi nimiž jsou skutečné vzory umělecké industrie... Pohřebiště staroměstské patří do století IX. a X. po Kr. a pochází z konce říše velkomoravské, jejíž zánik přetrvalo... Do Starého Města lokalisován byl také Velehrad velkomoravský, ačkoliv někteří badatelé jej kladli jinam." — Vykopávky v celé republice řídí dnes státní archeologický ústav v Praze, který je také vědecky zpracuje a datuje. Můžeme dnes již říci: „Frázemi se nic nevykoná!" Saxa loquuntur..., a promluvily kladně. Či chceme ještě více? Litujeme jen, že od roku 1897 do 1924 se tolik cenného materiálu zničilo, vždyť 400 až 600 hrobů přišlo v niveč, které nám mohly záhadu dávno rozluštit. Význam není ukončen.

(Antonín Zelnitius.)

Světelné signály.

Kdo těchto dnů jel nebo šel po Václavském náměstí v Praze, viděl na Můstku a u Vodičkovy ulice nemalý sběh lidí. Co je? Lidé se dívali na světelné signály tak vytrvale, že opatření, které má sloužit k urychlení frekvence se stává následkem pražské zvědavosti a badavosti překážkou passáže. Pražské ulice za večera poskytují již krásný obraz hry světel. Signálové lucerny, jež označují stanice, a světelné signály jsou doplňovány barevnými reklamami, jež čím dále tím více ukazují, jak se Praha metropolisuje. Zelené světlo: „Volná jízda, žluté světlo „Zastavte", červené světlo: „Stůj!" je předmětem četných debat mezi konduktéry, šoféry, pasažéry a pěšími, právě tak, jako jím byli kdysi první dopravní strážníci. Frekvence na pražských ulicích již musí být racionalisována a regulována, nemá-li se provoz vůbec zastavit. Naše město svrhuje ze sebe poslední zbytky provinčnosti. Nač jsou však obecné stížnosti jest to, že stále ještě jest pěší vlastně popelkou. Na nejživějších boullevardu pařížském se zastaví provoz, aby mohli pěší pohodlně přejíti. Podobně jest tomu v Berlíně, v Londýně, a v Novém Yorku. U nás však stále ještě se dívají na pěšího spíše jako na překážku dopravy, než jako na člověka, jenž především má býti chráněn dopravním strážníkem. Také ještě neumíme bez hluku a bez debat a bez zbytečných sensací regulovat pouliční provoz. Naše chodníky a silnice jsou stále ještě příliš hlučné, naši lidé ještě stále se neuměli dost zmechanisovat. Světelný signál je pro ně takovou podívanou, jako by byl někomu uletěl kanár, což, jak známo, je na pražských ulicích pokládáno za scénu rovněž velmi napínavou. Ale kdo viděl ty veliké zástupy, které se zajímají o naši dopravní novinku, si uvědomil, jak interess ulice, interess širokých vrstev lidu je především technický. Na nic neupoutáte pozornost tak, jako na nějakou novou technickou vymoženost. Co jsou proti tomu všecak naše hesla, všecky naše ideologie a ideje! Myšlenkový svět „generace šoférů" je již zpopularisován. Víc než o všecky večerníkové sensace, víc než o všecek zápas politický zajímá se lid o nové světelné signály nebo o výsledek posledního sportovního zápasu. Měli jsme kdysi ulici politickou, dnes máme ulici technickou a sportovní. Co z obého je lepší? Snad přece jenom ta psychologie dnešní, třebaže vedla často k osudným omylům někdy i na půdě politiky. Až pokročíme ještě dále, nebudou se konat obecní volby pod heslem politických stran, nýbrž pod hesly komunální politiky, technických otázek a otázek veřejně zdravotních. Proti amerikanismu takto pojatému, by se jistě nestavěl nikdo. Čím dříve si zvykne pražská ulice na moderní technický provoz, a čím dříve bude žádat, aby podle toho bylo hlavní město spravováno, tím lépe. Před touto energickou vůlí by musily ustoupit všecky vodní i jiné občasné kalamity, jež vyplývají z nedostatečného zvládnutí

technických problémů. Pak bude dopravní strážník, jediný pevný bod v pouličním chaosu symbolem autority ve veřejném životě. Pak bude naň pohlížet obyvatelstvo jako na ochránce pěších, dětí a slabých. Pak také nebude každé auto sledováno se zraky nepřátelskými, nýbrž bude pokládáno za samozřejmost, ne za luxus. Rychlý vzrůst Prahy a její metropolisace však musí mít i jisté mravní předpoklady. Nesmí se dít jen pro rychlý effekt. Podobné katastrofy, jako byla svého času poříčská, ukazují, že podnikatelská morálka není poslední položkou ve výrobním procesu. Na vnější rozmach musíme morálně dorůst tím, že na ulici, v tramwaji, ve veřejných místnostech si uvědomíme závazek vzájemného gentlemanství. Jenom pak nám budou technické vymoženosti vskutku pomáhat. Jenom za těchto předpokladů bude stroj našim služebníkem a nikoli naším pánem. Jenom za těchto mravních předpokladů bude světelný signál symbolem světla v temnotách. — Dr. Alfréd Fuchs.

Velká řeč.

Ve velkých státech se starou tradicí stává se často předmětem pozornosti t. zv. velká řeč, kterou promluví nějaký státník. Jsou to programové projevy odpovědných politiků, které jsou pak pokládány za směrnice budoucího postupu nejen ve věcech bezprostředně naléhavých, nýbrž i v dalších liniích, v širších perspektivách. Takové „velké řeči" nemusí být pronášeny ani v parlamentě. Viděli jsme nedávno, že vynikající francouzský státník pronesl podobný projev na voličské schůzi na venkově, nebo že podobné řeči mohou být pronášeny i při slavnostních příležitostech, jako jest odhalování pomníku nebo při „křtu" lodí, a p. U nás nebyl zaveden systém těchto „velkých řečí". Jedině snad poselství presidentova je nahražují. U nás většina řečí veřejně pronášených je buď agitační, nebo jest to replika na kritiku odpůrců a často duplika na repliku. Platí to o řečech v parlamentě, a ovšem tím spíše to platí o řečech pronášených na voličských schůzích. Řeči pronášené pak při slavnostních příležitostech bývají opravdu jenom proslovy slavnostní, jak je předpisuje Slovesnost. Ve Francii, která jest vlastí staré rhetorické kultury bývá zvyk „velké řeči" na státní útraty plakátovati. Již dávno jsme neslyšeli od našich odpovědných politiků, projevy, které by byly něčím více, než reagováním na otázky bezprostředně časové. A přece žijeme v době velkého hospodářského přelomu, který velmi radikálně zasáhne do všech životních forem. Prožíváme krise podobné, jaké prožívala společnost před 120 lety, když byly zaváděny první stroje a vznikaly z toho první krise distribuční i zaměstnanecké. Dnes nejde o stroj, nýbrž o organisaci výroby, o racionalisaci, o normalisaci — o otázky, jež změní nejen život hospodářský, ale změní do značné míry celou strukturu života

od národního hospodářství až po umění a literaturu, od života veřejného, až po domácnost. Jest rozpor mezi generacemi, protože generace vyrostlá v tomto ovzduší „nové věčnosti" smýšlí jinak než její otcové a dědové. Tento rozpor generací zasahuje ovšem i do politiky. Jest tedy dosti příležitosti mluviti o těchto velkých perspektivách politiky vnitřní i zahraniční a ukázati tak, kdo jest opravdu vůdcem, kdo v politice dovede mysliti dopředu, kdo dovede události odhadnouti tak, aby jimi nebyl vlečen, nýbrž aby je určoval spolu. Nejsme fatalisty. Nevylučujeme vliv osobnosti z velkých událostí. Ale jest právě vlastností velké osobnosti, že dovede odhadnout, co zmůže svou individuální silou a v kterých věcech se musí přizpůsobit. Chtěli bychom občas zaslechnout živé slovo o těchto otázkách, jež přesahují směr kuloárového politikaření. Tím se právě liší velký státník od pouhého politika, že vidí dopředu, že odhaduje vývoj, že určuje směrnice, programy, ideje, při čemž nesmí zapomínat ani otázky theoretické, na otázky ethické a na otázky jež se týkají světového názoru, neboť i ideje spoluurčují vývoj společnosti. Víme dobře, že nelze vše vykládat veřejně a že dobrý taktik nechodí se svými plány na trh. Ale toho také nežádáme. Chceme jenom, aby politické řečnictví nebylo pouhým referováním a pouhým polemisováním, aby nebylo pouhou stranickou agitací, nýbrž, aby plnilo ten úkol, který plnit má. „Veliká řeč" by často povzbudila důvěru ve vůdce a působila by na davy. Ani při systému vázaných kandidátek nejsou sympatie davu lhostejné, třeba nezaměňujeme davu s lidem. Massy jsou nástrojem politiky. Bez vědomí, že za určitým politickým programem stojí organisované massy, nelze aktivní politiku dělat, jako nelze hráti na housle bez houslí. Tím nechceme podceňovat politiku odbornou, vědeckou, theoretickou, ale k aktivitě nelze se dostat jinak, než massami. Mluví se o úpadku řečnictví, o zlozvyku řeči čísti, o mrtvosti parlamentních debat. Jest to způsobena hlavně tím, že taktika vítězívá nad programy. Velkým řečem se může dařit jenom tam, kde program vítězí nad taktikou. — Dr. Alfréd Fuchs.

*

Msgre Th. Dr. Ant. Podlaha,

světící biskup, zasloužilý spisovatel a historik, dne 14. prosince r. 1930 byl slavnostně ve velechrámu sv. Víta na hradě pražském instalován jakožto nový děkan metropolitní kapituly. — Přejeme v novém úřadě příznivci našemu všeho dobrého a zvláště zdraví na další pouti života.

P. T. odběratelům »Vlasti«!

Oznamujeme zdvořile, že jsme převzali tiskárnu Družstva »Vlast« opět do svého provozu. Vyjednávání v té věci trvalo déle než jsme si představovali. Tím vysvětlujeme opožděné vycházení »Vlasti«. Ujišťujeme svoje odběratele, že se vynasnažíme, aby v příštím roce »Vlast« vycházela pravidelně a byla vypravena příznivě obsahově i vnější úpravou. Žádáme o další přízeň a o doporučení časopisu »Vlast« i ostatních publikací družstva.

*

T. J. Jiroušek:

Th. Dr. a JUDr. Karel Kašpar,

biskup královéhradecký,

1870 — 1930.

ThDr. a JUDr. Karel Kašpar, biskup královéhradecký, dožil se dne 16. května r. 1930, tedy v den svátku sv. Jana Nepomuckého, patrona diecése královéhradecké, požehnaného věku šedesáti let a v celé diecési bylo tohoto významného dne vzpomínáno katolickým lidem, jemuž zasvěcený svátek sv. Jana Nepomuckého v diecési biskup Karel Kašpar zachoval.

Karel Kašpar narodil se dne 16. května r. 1870 v Mirošově u Rokycan jako syn tamního učitele. Studia konal na reálném gymnasiu v Plzni. Roku 1888 odebral se do Říma na studie bohosloví a dne 25. února r. 1893 byl vysvěcen na kněze. Působil do r. 1896 jako kaplan ve Svojsíně u Stříbra. Roku 1896 odebral se opět do Říma, kde studoval bohosloví dále, až tam byl povýšen na doktora bohosloví. Za svých studií v Římě působil jako kaplan v Animě.

Když se vrátil do Čech, byl kaplanem u sv. Mikuláše v Praze, načež byl r. 1907 zvolen kanovníkem u sv. Víta v Praze a později jmenován kancléřem arcibiskupské konsistoře, kteréž místo zastával až do ochuravění královéhradeckého biskupa ThDra Jos. Doubravy, jemuž byl dr. K. Kašpar poslán jako světící biskup k pomoci. Mimoto dosáhl doktorátu práv na staroslavné universitě Karlově. Když dne 20. února roku 1921 biskup dr. Jos. Doubrava zesnul v Pánu, byl dr. Karel Kašpar zvolen kapitulním vikářem a jmenován pak sv. Otcem Piem XI. biskupem královéhradeckým. Jako biskup jde chvalitebně v řízení diecése po stopách svých předchůdců. Bůh ho dlouho posiluj!

*

Malou vzpomínku mám na otce ndp. biskupa dra Karla Kašpara. Bylo to letního dne za Národopisné výstavy československé r. 1895, když za velkého slunečního úpalu zabrousil jsem do chládku na malé náměstí staré Prahy na výstavě. Pod malým podloubím byl hostinec, který pod oleandry měl při náměstí několik stolů pro hosty. Usedl jsem u jednoho, poručiv si sklenici piva.

Neseděl jsem dlouho, na náměstí přirazil zástup venkovských dětí s učitelem. Učitel je seřadil uprostřed náměstí a děti zpívaly vlastenecké písně sborové, pěkně naučené. Když ještě provedly několik pěkných her, kterými se děti baví na venkově, poručil dětem zasednouti ke stolům na kraji náměstí, kde jsem také seděl.

Když děti se usadily u stolů, šel učitel do hostince a objednal všem dětem bílou kávu a zákusky, na nichž si pak děti pochutnávaly. Když děti pojedly, povstal učitel ze židle a jal se k dětem mluviti, ukazuje na stavby kolem a vykládal jim velice pěkně o staré Praze se stanoviska místopisného i historického.

Jsa znalcem staré Prahy, naslouchal jsem snad pilněji než děti pánově učitelovy a divil jsem se znalosti učitelově města Prahy, kdy ještě málo publikací o Praze bylo vydáno. Hosté, které zpěv a hry dětí přilákaly, potleskem vzdali panu učiteli pochvalu, když své výklady skončil.

Tam ve staré Praze na Národopisné výstavě přistoupil jsem k panu učiteli a blíže jsem se s ním seznámil. Když sdělil se mnou, že je učitel Kašpar z Křimic u Plzně, představil jsem se mu a on radostně prohlásil: „Podle jména jsem vás znal dobře z novin, osobně až nyní. Zavítal jsem s dětmi také ve spolkovém paláci do oddělení katol. spolků. Líbilo se nám tam.“ Učitel Kašpar prohlásil: „Vy jste tím sociálním odborem v Družstvu Vlast za ta čtyři leta, co existuje váš odbor, těch spolků vydupali ze země — až ku podivu.“

Když děti už čekaly na pana učitele, aby si výstavu ještě dále prohlédly, rozloučili jsme se.

Dodnes hodina ztrávená ve staré Praze na Národopisné výstavě utkvěla mi dobře v paměti.

Svatá Hildegarda:

Píseň o Duchu svatém.

Ó ohni Ducha Těšitele,
ó životů všech živote!
Ty svatý jsi, když tvorstvo celé,
by žilo, pojíš v jednotě.

Ty svatý jsi, když pomazáváš,
kdož nebezpečně zraněni,
Ty svatý jsi, když z hnisu smýváš
jim rány v jejich jitření.

Ty svatostí vše prodechuješ,
ó, ohni lásky přesvaté!
Ty rozkošnostmi naplňuješ
vše nitro, ctnostmi bohaté.

Ó prameni ty nejčistější,
ve kterém zřít je spasené,
kdož dosud v zemi nejcizejší
jak ovce bloudí ztracené.

Ó krunýři vší životnosti
a naděj svatých spojení!
Ty páse čestný důstojnosti:
ó, spas, již budou blaženi!

Ó, uchraň zloby nepřítele,
kdož krutě jím jsou vězněni,
a vysvoboď z pout hříchů cele,
jež chceš, by byli spaseni!

Ty cestou silnou právem sluješ,
jenž výšku, propast pronikáš,
jenž všecky v nebe shromažďuješ,
a všecko v řád svůj přimykáš.

Ze síly tvojí mračna plují,
a z vod jich potok povstává,
i vítr vane, zeleň bují
a kámen v celku zůstává.

Tys původcem vší učenosti:
není moudrost, leč moudrost tvá,
a dílem Tvé je působnosti,
když člověk pravdy znalost má.

A proto sláva tobě budiž,
jenž zvukem, hlásem slávy jsi,
jenž radost, naděj v žití budíš,
jenž dáváš dary světla, cti!

Přeložil Jan Marson.

Josef Matěj Kadlčák:

V uhliskách.

Obrázek z hor.

„Zejtra odeberete dřevo na horním uhlisku. Pan adjunkt Zappelthal vám je odevzdá. Na dolním si přepočítejte dřevo ještě dnes, aby se pak odevzdávka zbytečně nezdržovala," tak nařizoval pan polesný uhlářskému mistru Jůrovi Páleníkovi kteréhosi dne na počátku dubna.

Starý uhlíř stál u dveří zkroušeně, širákem toče jako školáček. Ten kancelářský vzduch mu vždy tak zúžil dech, že nemohl ani pořádného slova povědět.

„No, rozuměl jste mi?" spustil pán zhurta, když byl chvíli čekal na odpověď.

„Rozuměl, milostpane, zejtra bude odevzdávka dřeva u pana adjunkta Zapletala," zajíkavě opakoval mistr.

„Was Saplötal! Žádnej Saplötal — Zappelthal! Pamatujte si to už a přestaňte mi s vaším Saplötalem. Dummes Volk!" durdil se polesný. „Marš mi s očí!"

„S Pánem Bohem, milostpane!" pozdravoval uhlíř po svém zvyku, odcházeje zcela klidně po svých. Věděl, že pán to tak zle nemyslí. Znal ho ještě jako praktikanta. Byl vždy na lidi trochu hr-hr, ale jinak z míry dobrý člověk. Vědomě neukřivdil nikomu.

Z kanceláře zaměřil Páleník přímo do uhlíska dolního, kdež hrána vedle hráně, dřevo v řadách narovnáno jako vojsko. Někde samé obláky, někde samá bláně, někde vše pomíchané páté přes deváté.

Znaleckým okem prohlížel zásoby. Spokojeně se usmál, když spatřil skoro polovici samých zdravých, pěkných obláků.

„To bude uhlíčko," bručel spokojeně, ohmatávaje jako děcko jednotlivá polena nerozštípnutá. „Nebude ho moc, ale hameráci si pochválí; to bude mět zrno, to bude hicovat," sám sobě vykládal. Jakmile přišel na polena štěpná, polozpuchřelá, houbami narušená, zle se zakabonil.

„Z takové psiny máme také napálit uhlí? Z toho mám vypálit pořádný milíř? Taková chamraď ani na hnůj se nehodí, ne tak na uhlí. No děkuju pěkně, to bude mizerného muru."

Chodě od hráně ke hráni, ohmatával polena, bručel a počítal metry, dělaje za každou desítkou čárku do usmoleného, začerněného zápisníku. Tvrdé na jednu, měkké na druhou stranu, štěpné zvlášť a obláky také. Již dávno bylo odzvoněno, když zavřel knížku a utřel s čela pot. Ono se to řekne přijímat! Ale než člověk, jak se patří, přehlédne dvacet, třicet tisíc metrů dřeva, to se dá čítat! A zmýl se, člověče! Zaplatíš z vlastní kapsy bez milosti. Páni nepřidají! Chybí-li, odtáhne se při výplatě. To jsou špásy. Zde má nyní všechno spočítáno, nechybí ani metříček. Hůře bude zítra v horním uhlisku. Pro jistotu si přibere Josefa Zátopka. Ten má oči jako výr, počítat umí jako sám direktor a píše jako pan kancelářský. Sám Pán Bůh ví, kde se to v tom synčiskovi vzalo. Chodil jenom tři zimy do školy a tolik toho umí. Škoda té hlavy!

Vykonav úkol a uchystav si zde všechno pěkně k odevzdávce, stavil se u tabáčníka na kroucený, „staré" koupil kterési deka mleté a libru cukru, dva balíčky sirek, libru soli a ještě jakési makoty do kuchyně. Ani neví, jak tomu ty ženské říkají. Však je to všechno na papírku napsáno, na co by hloupostmi lámal hlavu. Má dosti svých starostí.

Posilniv se u Lakoty půllitříkem hukvaldského, brał se v podvečer k těm svým milým horám, kde přece sluníčko načisto jinak svítí než tam na dolácích. Skoro by si zavýskl jako chla-

pec. Už dávno se mu ten svět tak nelíbil jako dnes. Dal se do zpěvu, vlastně jenom si pobzůkoval svou starodávní:

„Hory, hory, hory černé, ej hory, hory,
hory černé, nejednú jsem přešel přes ně.
Nejednú jsem nevečeřal,
dyž jsem za svú milú běžal.
Neráz milá nesnídalá,
dveři za mnú zavírala...“

Druhého dne časně zrána ostrým krokem vykračoval podél Říky k Černavě. V Korytném již seděl na mohutné kládě Josef Zátopků, pro něhož byl mistr večer si vzkázal. Všecek kraj byl zahalen jemnou střížavou, tak že sotva na dvacet kroků člověka bylo lze poznati. Seděl nad hlubokou zhlaní a pozoroval veselý rej svižných pstruhů. Život pestrých rybek ho vábil tak, že někdy nemoha odolati pokušení, vzal háček a na setmívce škádlil je muškou dovedně napodobenou, že ani nejstarší pstruh nepoznal nástrahy a bral. Páni znali slabůstku jeho, ale věděli dobře, že pro sebe o rybu nestojí. Proto volávali Josefa, když bylo nahonem třeba do kuchyně nějakého pořádného pstružíka.

„Braly by?“ zavolal starý Jura na Zátopku.

Ten sebou mihl jako srnec. Rozpačitě potáhl širák k pravému uchu.

„Pochválen —“ vítal příchozího.

„Na věky,“ — děkoval přivítaný.

„Už jdete?“ — divil se šuhaj.

„Čekáš dávno?“

„Ni! Naši nejsou jaksi svoji, a tož jsem vařil napřed snídani.“

„Tož ber se,“ pobízel starý, vyklepávaje fajfčisko, jež mu právě dohořelo. Pustili se k černé hoře. „Nekouříš? — Na, mám čerstvý kručák, nacpi si. — Abych nezapomněl řeči. Včera jsem dřevo přepočítal. Máme ho tam letos málo. Jenom jedno sto přes třicet tisíc, jestli jsem se nezmýlil. Už mi ty okále jaksi neslouží. Pomožeš mi dnes přijímat. Proto jsem ti večer vzkázal.“

„Pomožu, strýčku, pomožu rád. — A kdo má odevzdávku? Starý?“

„Ale kaj! Mladého nám poslali na dožeru. Proto třeba opatrnosti. Proslýchá se o něm ledacos. Čert mu věř,“ rozhořčil se uhlíř.

„Však máme oči a tužku!“ Hovoříce tak o nastávajícím příjmu, rychlým krokem spěchali údolíčkem lesnatou strání lemovaným podél horské bystřiny, kteráž pěnivé vlnky skotačivě přelévala přes velikánské balvany, sterá tvořic vodopádky a proudy šumivé. Vpravo vlevo samá černá hora a nad nimi nebeského blankytu jako na dlaň. Živé duše nikde a přece zde tak milo, tak volno v zapadlé horské samotě. Na sta květů všude hřtá sluneční paprsky, omamující vůní naplňujíc vlahý vzduch. A toho zpě-

vu! Divně a jináč za každým mladinkým lupenem pěje ptáče žaly své a tužby. — Až člověku samému je do zpěvu.

Stráně náhle se v těch místech rozstupují a před námi jako na obrázku rozkládá se malebná kotlina. Kolem dokola vypínají se horské hřbety, částečně vymýtěné, jen sem tam hustým lesem ještě zastíněné. Středem prodírá se divoká bystřina. Po obou stranách všecek prostor vyplněn jest dřevem, pěkně v řadách do hrán uložených.

Mládence zde není. Kdepak pán, a tak skoro, aby byl na místě. Což je starý drvoštěp? Na pána se čeká.

„Pojď, Jozífku, podíváme se po uhlisku, jak též vypadají kola," vybídl mistr průvodce.

Obešli uhliska, prohlédli každé kolo, pohrabali čaganem v muru, jestli stačí všude na příkrov milíře. Potom prošli stohy dřeva a počítali. Najednou stanul Páleník u stohu dosti mohutného. Nebylo v něm ani polénka zdravého. Sám mechem porostlý, ztyřelý pahýl. „Co s tím? Z toho máme také napálit uhlí?" bručel starý uhlíř.

„To snad je nadpočetné. Pán Bůh ví, na co to zde straší. Na uhlí se nehodí," přisvědčoval Zátopek.

Obešli tak celé ohnisko, když konečně zaslechli štěkot hafana. Brzy na to vystoupil z lesa mládenec nevysoký, vyzáblý. Na tom Pán Bůh sotva modeloval, když chtěl stvořit Adama. Pronikavě zahvízdl na uhlíře, jako řezníci hvízdají v poli na své hafany. Pak usedl na pařez, vytáhl z torby jakési snídaníčko a pustil se do jídla.

„Poníženě pěkně vítám, pane adjunkt," hlásil se Páleník, zastaviv se před mládíkem v uctivé vzdálenosti.

„Morgen," zasyčel velkopansky mládenec a jedl dále, jako by zde nikoho nebylo.

Uhlíř stál chvíli mlčky, pak přešlapoval, odkašlal významně, ale pan adjunkt jako by nic. Pochutnával si na studené zvěřině. Pak vytáhl lahvici vína, zapil a zápalil si vonný doutník. Zbytky zvěřiny hodil psovi.

„Poníženě, pěkně prosím, pane adjunkt," počal konečně dosti nesměle starý uhlíř, „přibral jsem si na výpomoc uhlíře Zátopka. Já už dobře nevidím na psaní."

„Umí psát?"

„Poníženě prosím, umí."

„Stojí tam u těch shniláků."

„U jakých shniláků?"

„Co jsou nad třetím kolem."

„Jak to mluvíte, člověče? Vždyť je tam, jak se patří, uhlíkové dřevo! Takovou prostořekost si zakazuji."

„To bude mýlka, poníženě prosím. To se do milířů nehodí. Vždyť je to sám hubáň a mech. Nemá to ani jadérka zdravého."

„Nerozumujte. Co se odpočítá, odeberete. Po ostatním vám nic není," zhurta spustil pán.

„Odeberu, ale stoh u trojáka nevezmu," bránil se uhlíř, nic nedbaje, že mládenec zlostí rudne a oči mu hněvem svítí jako kulichovi, když vzchopil se a nějak váhavě bral se ku předu. Když došli na místo, mládenec vztekle bodnuv čaganem do zmíněné hrany, rozkřikl se zuřivě: „Vy mne budete učit." Však v tom okamžiku se zarazil a uskočil bokem.

Nárazem jeho sukovice stoh se nachýlil, dostal převahu a rázem zhroutil se na hromadu. Ztrativ oporu, sesul se i následující, poněkud výše stojící stoh. Polena se hrnula po svahu jako krupobití a zasypala starého Páleníka.

Mládenec stál opodál všecek zsinalý. Třásl se jako osika, takže sotva se držel na nohou. Ani nehlesl.

Jakmile stoh se zachvěl, vyskočil Zátopek na bok. Chtěl zachytiti Páleníka. Však vtom již bylo dřevo na hromadě a starý uhlíř pod ním. Neváhaje ani vteřiny, skokem byl na místě, kde zmizel mistr mezi dřevem. Nebyl úplně zasypán. Rychle počal polena na všechny strany odhazovati jako pírka. V malé chvíli byl Páleník ze dřeva ven. Ležel na polenech jako Lazar. Levá ruka visela bez vlády a z hlavy řinula se krev. Skoky odběhl mladík do potoka, nabral do klobouku vody a jal se ránu umývati. Div nezavýskl, když po chvilce mistr uhlíř otevřel oči. Zahleděl se jako ve snu na „Samaritána", pak se bolestně pousmál. Chtěl povstati, ale pokus se nezdařil. Levá ruka a noha byly bez vlády. „To jsem dorasovaný," zastenal ubožák.

Zatím vzpamatoval se i adjunkt, ale místo aby pomohl, jal se láteřit do starých nešik a Bůh ví jak. Jako by se ho neštěstí pranic netýkalo, zahvízdl na svého psa a odcházeje prohodil, že sem někoho pošle. — Zátopek neposlouchal, co pán bručí. V širáku stále nosil chladnou vodu a vymýval dosti povážlivou ránu na hlavě. Když poněkud krev zastavil, natrhal listí devětlistu, obložil ránu a obvázal šátkem. Pak opatrně prohlédl ruku a nohu, na nichž kromě krví podlitých odřenin nenašel značnějších ran.

Pokud to bylo možno, narovnal údy. Musil velmi opatrně si počínati, neboť každý pohyb způsoboval poraněnému hrozné bolesti. Podle všeho měl přeraženou kost v záloktí.

„Ležte na chvíli potichu. Zaběhnu pod Kotary k Mašlíkovům, aby nám šli pomoci, odneseme vás domů." A zastiniv hlavu poraněného kazajkou, rychle pádil přímo po příkré stráni, nad níž třpytily se v ranní záři okénečka dřevěné paseky.

Na Páleníka šly mdloby. Pozbyl vědomí. Když se zase vzpamatoval, ležel ve své, z hrubých desek neuměle sbité posteli. U hlavy seděl Zátopek. „Chvála Pánu Bohu. Ještě to dosti dobře dopadlo," hlasem přidušeným vykládal mladík, pozoruje, že se nemocnému vrátilo vědomí.

„Jak jste mne dostali domů?" otázal se mistr uhlíř.

„Mašlíkovi ochotně bez meškání spěchali se mnou k vám. Obuškem jsem nasekal trochu haluzí, upletli jsme z něho nosítka a s Mašlíkem odnesli jsme vás domů. Stará Petříčková prohledala rány, ohmatala kosti a navařila masti, již přikládáme na rány. Polámán nejste, pravila. Mast a studené obklady brzo vás vyhojí," vypravoval dobrovolný ošetřovatel.

„Proč sedíš u mne a marníš čas? Kde jsou ženské?" netrpělivě se tázal nemocný.

„Tetka Běta odběhla k Petříčeně pro čerstvou mast a Žofka si trochu lehla. Nezahmouřila celou noc ani oka a tož si trochu šla do komory odpočinout. Zatím dávám zde pozor," prostodušně vypravoval mladík.

Vtom vkročila do světničky Žofka, dcera uhlířova. Byla trochu přibledlá, což však jenom zvyšovalo příjemný výraz ušlechtilé tváře.

„Dcerko, kde vězíš! To není pěkné od vás, spoléhati na cizí. Kdopak Jozefkovi nahradí, co zde zmešká."

„Nehoršete se, tatíčku. Nechtěla jsem odejíti. Ale když Zátopek mi kázal. Však jsem ho posílala domů, ale on se od vás ani nehnul," omlouvala se dívka, vděčně pohlížejíc na statného šuhaje.

„Nehoršete se, strýčku," chlácholil nemocného mladý uhlíř. „Co se dnes přihodilo vám, zejtra mne může potkati. Musíme si již tak pomáhati, jak můžeme. Nezmeškám nic. Dokud ležíte, pálit beztoho nebudeme a doma práce neodkladné nemám. Maměnka mi pravili, abych posloužil dle možnosti, že tím oplatím jenom kousek starého dluhu. Vypravovali mi včera, jak jste se nás ujali, když tatíček, Pán Bůh mu dej nebe, v rubisku byli pošramoceni a brzo na to zemřeli."

„Nebajej," odmítal mistr, všeček dojat neblahou vzpomínkou. „Zaplatil jsi stonásobně již včera. Kdyby ne tebe, dnes už bych tu nedýchal. Nevím, Jozífku, jak se ti odměním."

„Nechte včil řeči," rozhodně domlouval mladík, pozoruje, jak hovor starce rozčiluje a po tváři osmáhlé skanula slza. „Zdřímněte si. My vás budeme opatrovat."

„Žofko, dej tatínkovi čerstvý obkladek," nařizoval jako doma. Žofka zručně obnovila obvazek, urovnala otci podušky a přisedla k loži vedle mladíka. Nemocný se ztišil. Chvíli pohlížel na švarnou dcerku, pak zabloudil zrak jeho k statnému hochu. Zdálo se, že o něčem velmi příjemném přemítá. Po chvilce klidně usnul.

V jizbičce uhostilo se příjemné ticho. Ošetřovatelé sledovali pozorně stejnoměrný dech nemocného. Seděli těsně vedle sebe, ale slovíčka nepromluvili. Vtom sebou nemocný prudce pohnul. Oba rychle se k němu sklonili v domnění, že se otec budí a něčeho požádá. Dotkli se tvářemi a chvíli tak v němém ustrnutí hleděli na otce, jako by ani necítili, jak rychleji proudí mladá krev. Hledajíce opory, maně podali si ruce a tak chvíli nachýleni k otci jako ptáčata se tulili k sobě.

Otec klidně dřímal dále. Vzpřímili se, ale ruce zůstaly spojeny. Chvílemi zahleděl se mladík do těch modrých hvězdiček, jako by dnes ponejprv byl Žofku spatřil. Přál si, aby tak navždy směl vedle ní seděti.

Žofka také chvílemi po očku se zahleděla na souseda, a když setkaly se zraky jejich, zachvěla se divným blahem, ruměnec jí vzplál na tváři a ona stydlivě klopila hlavičku. Znala Zátopku od mládí, často s ním v uhlisku se prohánělа a jej škádlívala. Nikdy však necítila se v jeho společnosti tak volnou a přece zase tak podivně dojatou jako v této chvíli.

Teplý vánek budí vůkol vůni omamující, jež plíží se otevřeným okénkem do tiché jizbičky. Ševel plesný rozléhá se oživenou houštinou lesní. Vesna čarokrásná letí krajem, letí dolem, letí lesem, budí kvítí, budí stromy, budí hory, odívá je krásou něhy plnou. Budí jaro i v těch mladých srdcích, jež v prosté chaloupce dřevěné nevědomky se dnes snoubí ve svazek nerozlučný.

Mistr Páleník měl pěknou památku po jarní odevzdávce dřeva. Nepoležel si dlouho. Za týden byl na nohou. Ale od zlé příhody v horním uhlisku hučívalo mu stále v hlavě a do levé ruky dostával dření. Byl proto rád, že mladý Zátopka byl mu tak na ruku. Už ho skoro zcela zastane. Rozumí dřevu a milíři skoro lépe než on. Je to divná věc s tím chlapcem. Co mu jednou poví, ukáže, pamatuje, jako by to do kamene vryl. Umí tolik co nejstarší uhlíř, a více ví než stará Petříčena a ta je chytřejší než všicci felčaři na deset mil dokola. Radost se podívat, když zakládá milíř. Na „podlahu“ vybere polena hranatá jako jedno. Murové kolo je kulaté jako čtverák; ani inženýr by ho pěkněji neobtočil. Ležák je vyložený z hrubších polen, že by zedník z kvádrů to pěkněji nevymuroval. A ty stojáky nahoře milíře. To je radost se podívat. Blaňavky, a třeba jsou tenké jako šindel a široké jako deska, prostrká buď ležáku na okolo, aneb navrch do stojáku tak šikovně, že vám dymníkem lépe táhne „luft“ než hamerským komínem. Plamen táhne od vrchu na všechny strany tak pěkně, že netřeba ani polovice „spodniček“ nad podhlavou (průduchy, jimiž v milíři u země vychází dým), a milíř na osmý den dotlel až radost. Proto měl ho raději než sebe, ba kromě Žofky na světě nejraději.

Páleník přál Zátopkovi kde mohl, zasvěcoval ho do tajností uhlířské živnosti. Jednal s ním jako s vlastním synem. Až mu toho staří uhlíři skoro záviděli.

Zátopek byl u Páleníků jako doma. Přes týden arciť nezbylo času na besedy. Od ranního šera pozdě do noci byli v horních uhliskách. Po uhlí byla čilá poptávka. V hutích měli práce plno a tož uhlí se míňalo jako voda. Proto milíře dýmaly ve dne v noci. Zakládali co největší, aby stačili. Kladli 60 i 80 sáhů do jednoho, jen aby měli zásobu.

Zato v neděli vyšel si mladý Zátopek hned po obědě a seděl pak se starým Páleníkem až v podvečer. Počítali, kolik za týden užilo se dřeva, kolik opálek uhlí napálili, kolik každý vydělal, a jiné záležitosti uhlířské rovnali. Někdy občas vyběhli si mladí do lesů na maliny neb na hříbky. Po takových vycházkách bylo Zátopkovi celý týden do zpěvu. Ani nevěděl, proč mu je veselo, když lesem kmitala se před ním červená suknička, od níž modrá kordulka Žofčina tak pěkně se odrážela. Moc řečí nenadělali ani doma, ani venku, a přece tak dobře si rozuměly duše jejich. Pohlédli maně na sebe, usmáli se vesele a již bylo oběma do skoku. Však nejednou Jožka znenadání popadl Žofku okolo pasu a zatočil s ní po trávníku, až se jí v očích zajiskřilo a ona lekem a únavou skoro mu padla do náruče.

„Že se ti chce tak bláznit," kárala vážně mladika. Ten však nedbal, chopil dívku kolem pasu, zvedl ji jako pírko, zavýskl si rozmarně a zatočil s ní ve vzduchu jako s děckem.

Zavrzala-li někdy v sousedství harmonika, tu dal se do opravdového tance. Ale to se tančilo jen tak. Až v krmaš, to si spolu zaskočí. Již se domluvili, že dají zahrát dvojáka, kovalíčka a křižového.

Letos se na ten milý krmašek těší kolik týdnů. Ani se nemohou dočkati. Stále čítají: ještě tři týdny, ještě dva. U nás v horách je krmaš úročitou slavností, jíž se nevyrovná žádná městská radovánka. Co mají v městech? Bál! To je toho. Nové šaty, napálené kudrlinky, trochu škrobené parády, falešných poklon. Nejmladší panenky si trochu od plic zatancují, starší od závisti zelenají, páni jako na tržišti odhadují nevěsty a na druhý den všicci polozmořeni spravují pošramocené zdraví. Jděte k šípku s takovými radovánkami. To my jinak se potěšíme.

Týden slavíme předkrmaší, týden pokrmaší, a kdyby muzika třetí týden spustila kúlanou, staří, mladí by se dali do skoku jakoby nic. Krmaš je krmaš a je v roku jenom jednou, proto ho užíváme, jak náleží.

U Páleníků letos chystali krmaš jako na zámku. Matka již celý týden kutí v komoře. Chystá výražku na zelňáky a hruščáky. Nejpěknější tři husy od neděle má na krmníku. V sobotu zatopilo se v pekarčáku hned zrána. Žofka škube husy, co zatím matka do pece sází vdolky a koláče. Čekají letos „rodinu" z kraje a proto třeba nachystat, aby neřekli, že se neměli čeho najíst. K večeru dá do pece husy a kýtu telecí, protože v neděli nebude pokdy. Půjde se do kostela a tu na chystání nebude času. —

U Trojčáků od rána je veselo. Pasekáři ubírajíce se z ranni stavili se na půlčík. Mají domů hodný kus cesty, posilňují se tedy. Mnohým se tu zalíbilo tak, že již ani na domov nemyslí. A nač také spěchat, když je krmaš. Dočkají děti z velké a přijdou pohromadě.

„Děti" z velké přišly, také se posilňují a pak se se „starými" rozcházejí stinnými pěšinami po Záhoří. Spěchají, aby co nejdříve byly doma, poklidily statek, pojedly. Každý rád by si poskočil co nejvíce.

Muzikanti kdesi z Pozabečví jsou zde již od rána. U nás v horách držíme se ještě muziky starosvětské. Cimbál, housličky, píšťalka a „barborka" nás obveselují pěkněji než ty vřískavé plechy, při nichž neslyšeti ani svého hlasu. Hospoda je plná harvasu, horší jak na tarmaku. To je u nás jináč. Housličky pěkně šveholí, cimbálek jak bublavý potůček přidrnkuje, basička houká do noty jako sova lesní a píšťala pohvizduje jako z jara kolohříbek. V hospodě plno šumu, jako když černou horou jarní vánek šeptá a kvílí. Chlapci s dívkami si zazpívají, zavýsknou a my, staří, spokojeně při půllitříku bavíme a radujeme se z těch svých dětí, že se to má k světu. Vždyť jsme také kdysi krmašovali tak celý týden. Bože, kde jsou ty časy! Darmo vzpomínati.

Dřevěná hospůdka se plní. První jsou na místě ogařiska a střapáči. Skáče to po síni a před hospodou jako skokani. Někteří starší se odvážili až do jizby, až před šenkvas. Už se to také chystá do kola!

Však jim ta radost dlouho netrvá. Přichází chasa a tu kluci a děvčata musí ven. Ve chvilce je v šenkovně jak by nacvokoval. Jen uprostřed jizby bylo malé kolo pro tanečníky.

Chasníci častují dcerky, připíjejí na zdraví známým a potom po třech držice se dokola zpívají, až se hory ozývají.

To někteří již stojí před muzikanty. Čekají na Zátopka, stárka svého. Však už přichází. Vede se s Žofkou a za nimi Páleník s celou rodinou. Nastalo všeobecné vítání, častování, uhýbání. Konečně se uvelebil mistr uhlíř s příbuzenstvem svým u panského stolu v koutě pod obrázkem.

Mladý Zátopek se přitočil k chasníkům, zavýskl si, muzikantům hodil na talíř šestku a zvučným tenorem zazpíval:

„V tej našej olšině jeleň vodu pije, co mi Pán Bůh zaoběcal, to mě to němine."

Hudba vpadla do noty, chasníci kývli na děvčata a již bylo vše v kole. Divná věc, jak každá poznala, který ji volá; ani jediná nepadla do nepravé náruče.

Hudba dozvučela, tanečníci zarazili uprostřed kouta, tanečnice jako koroptvičky sběhly se do kola ke kamnům a mládenci zase před muzikanty se postavivše poskakovali, vyskakovali a dcerky častovali. Sem tam zabloudil leckterý mezi gazděny se zavdanou. Však vtom již kterýsi „chlapec" zanotil:

„Už všecky siroty na vojnu pobrali,
už všecky sirotky nám tam vzali.
Až ještě jedenkrát na vojnu budú brat,
tož všecky sedláky musí pobrat."

Housličky zachytly notu, píšťala jim přisvědčila a již zase hudba doprovází tklivou píseň a vše se hrne do kola, aby užili starosvětské šoupané.

Hodovníci se veselí nenuceně. Hovorem přátelským krátí si chvíli gazdi za stoly, zpěvem a tancem baví se chasa. Jizba, síň i návsí před hospodou je rozjařenými krmašníky přeplněno.

V panském pokojíku naproti nálevně taky dnes živo. Páni se tam baví hlučným hovorem a chvílemi se pouštějí i do zpěvu. Právě spustil vyzáblý příručí Zappelthal vysmoleným hlasem mimravou píseň německou „es lajchtn cvaj šternlajn“... a ostatní naslouchají v němém obdivu. Mají sice také chuť do zpěvu, ale zapěli by tak po našimu „šablenka brušená“ — alebo „Hore Váhom, dole Váhom“. Je zde pan postenfír, pan oberhajný a pantáta Pukolc, nedávno z Tramtarie přivandrovalý, příslušník vyvoleného národa.

Mysliveček sladkobolně dozpíval a posluchači odměnili pěvce hlučným „brávo“! Pak nastalo nepříjemné ticho.

„Abychom se podívali, co ta chamraď v jizbě tropí,“ navrhl příručí.

„Pojďme do kola,“ přizvukoval veselý četník a již se hrnul ze dveří, ostatní za ním.

„Solo,“ vřeštěl ve dveřích nálevny švidratý židák, prodírajíce se do tančírny. Vše ustupovalo pánům, zvláště starší dřevoštěpi uctivě uhýbali.

Židák mrkl na hudebníky. Pochopivše pokyn, spustili hned divokou polku. Mládenec se pohrdlivě ušklíbl, jako jestřáb mrkl po děvuškách, hledaje sobě přiměřenou tanečnici.

Spatřiv Žofku švarně vystrojenou, vyvalil oči jako výr. Oči mu divně se zajiskřily a nezvyklá červeň zbarvila sinè jindy tváře. Zakroutil významně kníry, pak rychle rozhodnut zaměřil k dívčině, velkopanským kývnutím k tanci jí vyzývaje.

Žofka jako by ho neviděla, hleděla stranou k šenkvasu, blaženě se usmívajíc na švarného Jožku, s nímž takřka bez přestávky pořád byla v kole.

„Pan adjunkt tě volá,“ závistivě volaly holčice, trkajíce nevšímavou do boku. Žofka lhostejně změřila panáka od hlavy až k patě, ale ani sebou nehnula.

Mládenec stál okamžik v rozpacích, pak přistoupil blíže, slušně se uklonil a zdvořile požádal o taneček.

Nyní nebylo vyhnutí. Žofka mu podala ruku, ale každé hnutí nasvědčovalo, jak nerada jde s pánem do kola.

Mladík prudce ovinul rámě kolem šíje a zavířil s dívčinou do kola, že se jí chytala závrať. Tak ještě nikdy netancovala. Až ztrácela vědomí a bez odporu se poddávala, když roztanečník ji vášnivě tiskl na svou hruď. Když však ucítila horký dech na svých skráních a rty jeho se dotekly líce, rázem se vzpamatovala, prudkým rozmachem tanečníka od sebe odhodila a hněvem i

hanbou všecka planouc, jako střelená laňka několika skoky byla z jizby ven. Neohlížejíc se ani vpravo ani vlevo, pádila do zahrady, kdež pod jabloní sklesla polo bez smyslů na lavečku.

Mládenec zůstal stát uprostřed kola jak by hrom do něho byl udeřil. Hned však se vzpamatoval a spěchal za dívčinou.

Nikdo si nevšiml, co se bylo událo a ti pak, již zpozorovali odchod obou, usmáli se pohrdlivě, jako by chtěli říci: Hm! však my víme, jak a co.

Jediný Zátopek sledoval každé hnutí tancujícího párku, viděl, co se stalo, a nenápadně kuchyní se vytratil.

Jako hladový vlk rozhlédl se venku mládenec po okolí a spatřiv dívčinu pod jabloní, mrštně přeskočiv plot, přímo k ní zaměřil.

Dívčina nezpozorovala příchodu jeho, až když ji v náruč sevřel. Opět jediným rozmachem se mu vyvinula, a když znovu se pokusil dávati najevo důkazy panské přízně, hněvem rozpálená napřáhla rámě a hned na to plesklo něco dvakrát, jako když doupňák křídloma si zatleská.

Snad by asistenta projev dívčí hrdosti nebyl přivedl k rozumu, kdyby se v té chvíli nebyl na místě objevil statný uhlíř, jehož hrozivému posuňku paňák znamenitě porozuměl a klidil se ze zahrady jako zmoklý krocan přímo k nedalekému potůčku, kdež namáčel šátek ve studené vodě a pilně přikládal na tváře, na nichž cítil palčivou bolest.

Žofka usedla zase na lavečku a vypukla v prudký pláč.

„Ublížil ti?“ soucitně dotazoval se druh.

„Neublížil, ale chtěl! Takový hastroš panský si myslí, že prosté děvče nemá citu a cti. Dokud zde bude ten ryšavec, do hospody již nevkročím. Jdi a vyřiď maměnce, že jdu domů.“

„Smím tě potom doprovodit?“

„Smíš!“

Zátopek odběhl, nenápadně pošeptal starým, co mu bylo uloženo, a nepozorovaně se zase vytratil.

Žofka byla již dole u potoka. Nadběhl jí přes rubisko a při lávce dohonil.

„Nezatočí se ti hlava?“ volal na ni, vida, jak krokem nejistým pouští se na úzounkou lavečku, pod níž v hlubinách hučel divoký proud.

„Nezatočí,“ odpovídala hlasem tlumeným, čekajíc na průvodce.

Dali se pěšinkou podél potůčka. Dolní větřík pohrával si rozmarně s lupením nažloutlým a bublavý potůček mu notil skočnou. Nad Javorníkem měsíček zvědavě se rozhlížel do údolí a šelmovsky špoulil tváře na pozdní chodce, oblévaje temné hvozdy lemováním stříbrným. Hory snily v tichém klidu podzimní noci.

Ruka v ruce jako děti volným krokem kráčeli pozdní chodci, tulíce se k sobě, ale nebylo jim do hovoru.

Skoro ani slova nepromluvili. Nebylo jim do řeči. Cítili však oba, že jsou svoji, že je rozloučí jen — smrt. Neřekli si dosud, jak rádi se mají. Neřekli si to ani dnes a přece byli svoji navždy.

* * *

„Dobrý den! Jak se daří, panímámo?" pozdravil mládenec Zappelthal, vstupuje znenadání do prosté, ale útulné jizbičky u Páleníků. „Kdepak je pantáta?"

Uhlířce leknutím div z ruky nevypadl krajáč mléka, jejž právě do komory odnášela. Takový pán a řekl jí, sprosté ženě, panímámo a starého volal pantáto. Bože, to je hodný pán. Rychle krajáč postavila na pec za kamna, utřela o zástěru mozolné ruce a jak uměla nejpřívětivěji se usmála na příchozího.

„Ale pěkně vítám, pane adjunkt. Bože, to jsou k nám hosté. Škoda, že starý není doma, ten by měl radost! Sednou si prosím, aby nám spaní neodnesli," zvala hosta, nabízejíc mu prostou, ale čistou lenošku.

„Nemám času," vymlouval se mládenec, „musím do hor. Škoda, že není pantáta doma. Mám s ním nějaké jednání."

„Poseďa, však ještě dojdou," nutila žena všecka rozradostněna panskou návštěvou. Už v duchu viděla závistivé sousedky, jak budou podivem spínat ruce, až jim vyloží, kdo k nim přišel na besedu. Kmitla se jí sice hlavou vzpominka na nepříjemnou příhodu z jara v uhlisku o krmaši a nedávno v hospodě, ale hned se upokojila. Což takový pán snad smí také pošpásovat trochu s děvčetem. Ty škaredé řeči povstaly v sousedstvu beztoho ze závisti, že si pan adjunkt nevšiml některé žebroty pasekářské.

„Čím jich ubohá počastuji! Stloukali jsme dnes. Snad kousek čerstvého másla?" A již odkvapila a ve chvilce donesla na talíři hrudu překrásného másla horského. Rychle prostřela na stůl režný ubrus, uchystala bochník chleba, sůl a máslo.

„Nevím, čím bych jich uctila nahonem."

Vtom přiběhla Žofka po domácku lehce oděna. Spatříc návštěvu, stanula zaražena ve dveřích. Rozpálila se jak růžička.

„Prosím, jen dále, má úcta, Žofinko," — klaněl se švihácky mládenec, hltaje zrakem planoucím kypré tvary v rozpacích tonoucí dívky.

„Hleď, jakou máme vzácnou návštěvu. Pojď, přivítej pana adjunkta," ostře pobízela matka váhající dceru.

Dívčina však náhle jako šipka otočila se ve dveřích a zmizela, volajíc hlasem třesoucím: „Musím za tatínkem."

„Hloupé dcérčisko, nezná ještě moresu," jako na omluvu prohodila matka zlostí se chvějícím hlasem. „Vyrostlo to v lese a tož se nedivja, že neví, co se patří. Musím sama vzít ji trochu do nauky. Celý den sedí v tom uhlisku a tož není divu, že mi zvlčila. Poseďa a obslúža se."

„Však ona zmoudří," prohodil mládenec.

Usednuv pak za stůl, chutě ukrojil krajíc chorého chleba režného, namazal vonným máslem, posolil a pochutnal si jako doma.

„Máte tu u vás čistounko jako v zámku," lichotil ješitné ženě.

„Prosím jich, jak u chudobných lidí," upejpavě bránila se uhlířka všecka radostí zářic nad uznáním tak vzácným.

Mládenec chvíli poseděl, pohovořil s uhlířkou o všedních věcech hospodářských a pak usmívaje se spokojeně odešel po svých.

Návštěvy mládencovy u Páleníků opakovaly se čím dále tím častěji. Přišel po každé v takový čas, kdy starý uhlíř byl v uhlisku a ženské samy byly doma. Žofka obyčejně upláchla, jakmile příchod jeho zpozorovala. Nemohla-li však nijak odběhnouti, vyhýbala se, jak mohla a donucena jsouc, odpovídala s takovým vzdorným odporem, že mládenec poznati musil, jak nemilým je zde hostem.

Za to uhlířka tím laskavěji a přívětivěji vítala mladého pána. Postřehla dávno, že mládenec přichází k vůli sličné dceři. Myšlenka, že by Žofka snad mohla býti paní revírníkovou, ji zcela pobláznila. Proto hověla mládenci jak uměla, a když jednou nadhodil, jak ho to rmoutí, že se mu Žofka tak vyhýbá, dala mu bez obalu najevo, na její přízeň že může spoléhati.

Mládenec nadcházel si Žofku všemožně. Donášel jí dárky, lichotil se k ní, dal konečně i najevo, že by rád z ní učinil paní myslivcovou, ale marně. Když pak se stal dotěrnějším a spoléhaje na přízeň matčinu, chtěl si lásku dívčinu vynutiti, řekla mu bez obalu přímo do očí, že se marně namáhá.

„Uhlířova dcera nehodí se do panského domu," odsekla rozhodně, když zase kdysi začal škemrat o lásce, a odběhla jak obyčejně do uhliska, kdež si tatínkovi postěžovala.

Starý Páleník již dávno zpozoroval, že mládenec často bloudí po stráních nad chaloupkou, dále však se o jeho spády nestaral. Nevšímal si robských věcí. Žil jenom pro své milíře.

Za ranního šera, když ještě páry z hebounkých mlžin plížily se ráztokami a slunečný paprsek líbal vršíky ztepilých jedlí na horských hřbetech z dřímot se probírajících, odcházel z domu a vracel se za tmy, když již noční tmy zalehly v dolinách. Když s pláčem nyní dítě milé žal svůj na otcovské hrudi vyplakalo, až se zachvěl zlostí a bolem:

„Tak, tak," povážlivě přikyvoval, naslouchaje pozorně steskům svého miláčka.

„Což matka chce z tebe mít paní. No, a což tobě se to nezdá? Budeš jezdit v kočáře, nebudeš se dřít v rubisku. To bude živobytí!"

„Raději skočím do zhlaně pod Skalkou, než bych tomu ryšavci se měla dostat do pazourů," odporovala rozhodně. „A věříš mu opravdu, tatíčku, že to míní poctivě?"

„Což já rozumím ženským krámům. Dělej, jak myslíš. Ostatně promluvím s mámou, až přijdu večer domů. Ať to míní, jak chce, do domu více mi nesmí vkročiti, sice mu narovnám hřbet, že bude na mne pamatovat," ujišťoval dcerku Žofku steskem rozžalněnou.

„Neplač, však tě nikdo nepřinutí, abys brala, co se ti nelíbí. Pro mne si vezmi, koho chceš. Co si vybereš, to budeš míti, ať na mne nenaříkáš. A teď již přestaň mi s takovou!" na oko přísně dudlal starý otec.

„Skoč dolů k spodnímu milíři. Včera jsme podpálili; hořel pěkně. Ale dnes žene dolní vítr plamen v jednu stranu. Třeba přihoditi múru a prohořelé díry zahodit. Nepřestane-li vichor, bude třeba prsknout kterousi konvicu vody. Zátopek je tam sám. Ostatní uhlíři jsou na horním uhlisku. Zátopek sám nestačí, pomož mu, než přijdu dolů."

Žofka jako střela mihla se uhliskem. Nebylo třeba dvakráte jí nařizovat, aby pomohla Zátopkovi. Snad by za ním skočila i do hořícího milíře. Ani neví, čím to je, že ho má tak ráda. Neřekla to ještě nikomu; nepřiznala by se k tomu za živý svět, ale ví zcela určitě, že by dlouho nepřežila, kdyby se mu přihodilo něco lidského.

Zátopek stál na vysokém milíři všecek bělavým dýmem obklopen a upravoval vršek sem tam proboŕený. Kde se ukázala díra ohnivá, rychle ji ucpal několika čerstvými poleny a zručně zaházel prohlubinu sypkým múrem. Byl černý jak mouřenín a pot se mu lil s tváří potůčkem.

„Pomáhej Pán Bůh," zdaleka volala Žofka. „Mám ti pomoct?"

„Dež to Pán Bůh," děkoval radostně překvapen statný hoch, ramenatý a štíhlý jako horská jedle. „Chceš-li, hoď mi nahoru dvě polena, abych nemusel slézat."

„Uhni, ať tě nepíznu," volala Žofka, šelmovsky již opět se usmívajíc. A již jedno poleno za druhým letělo nahoru.

„A teď, Žofičko, skoč pro dvě konvice vody. Trochu se mi oheň prodral na jednu stranu a to víš, že moc ohně škodí," škádlil ji hoch, směje se na celé kolo.

„Mám ti ji přinést nahoru?" smála se dívčina, vracejíc se ve chvilce s vodou.

„Polez, ale pozor na sukně, ať se ti nechytnou," rozmarně odpovídal umouněný chlapík.

Žofka bez rozmyslu vyběhla po přiloženém prkně na milíř.

„Táhneš dolů!" káravě zvolal právě přicházející tatík. „Nezbedná děcka. Jenom vás spustit na chvíli s očí a hned byste něco vyvedli. Což kdybyste se tak probořili!"

„Stoják ještě drží," omlouval se Zátopek trochu zaražen.

Žofka však nedbajíc výstrahy otcovy, podala mladíkovi obě konve a pak jako rozpustilé děcko s roztaženýma rukama hopkovala po desce dolů proti otci, jemuž přímo padla do náručí.

„Dostaneš," na oko vážně hrozil tatík rozpustilé děvuše, ale zářící oko nasvědčovalo, že se na ni nehněvá.

Znaleckým okem prohlédl milíř. „Zatím proraz kopálem ještě se dvě spodnice bok větru," nařizoval mladému uhlíři, „a potom půjdeme k hornímu milíři. Přestal dýmat, bude třeba vykutat uhlí, aby se nepřipálilo."

Zátopek rychle a zručně vykonal nařízenou práci a pak přisedl k mistrovi, jenž se byl se Žofkou uvelebil na velikánské bláně jedlové. Pozoroval chvíli, jak oheň nyní pravidelně v milíři se šíří na všechny strany. Vichor se byl zatím poněkud utišil. Nebylo tedy obavy, že někde nepravidelně se dřevo propálí.

„Nevím, nevím, děti, není-li tento podzim poslední," započal hovor starý uhlíř. „Od jara nedá ta stará „palice" pokoje. Zvláště, když se má čas obrátit, píchá a svírá mne to v ní až hrůza. Budu se těžko loučit s uhliskem, na němž již padesát let den ze dne se plahočím. Však, co dělat. Jednou na každého dojde."

„Ale, strýčku, že se vám chce mluvit. Přeskočíte nás mladých deset. Žádný by nehádal sedmdesátky," upřímně odporoval Zátopek. „Nechtěl bych odnášet uhlí, které ještě napálíte. Však druhého majstra Páleníka páni nenajdou," lichotil čtverák, „tož si to rozmyslí posílat vás do provizije."

„Mluvíš, synku, jak rozumíš. Ve tvých letech jsem také myslíval, že člověk přečká Lysou horu. Nevěděl jsem, co je únava. Ale jak pravím, ten mládenec mi v horním uhlisku zatopil. A ten budiž k ničemu chtěl by Žofku? Ten chrt! ten..." od zlosti náhle vzplanuté ani nemohl věty dokončiti. Jen odplivl zlostně.

„Koho chce adjunkt?" táhle se dotazoval Zátopek, jako by najednou nedoslýchal.

„No, koho chce! Tady Žofu! Tahá se za ní již od krmaše za mým hřbetem. Ale počkej, však já ti vyženu laskominy, ty — ty..." zajíkal se zlostí.

„Ale, tatíčku," vyčítavě pamatovala otce Žofka všecka rozpálená — „vždyť jsem s ním — —."

„Však ti nic nepravím — ale až přijdu domů, udělám pořádek, a jestli ho tam zastanu, bude na Páleníka pamatovat," sliboval zlostně uhlíř.

„Myslel jsem — — že — —" zajíkal se Zátopek, jenž úžasem a hořem byl oněměl, a nemoha náhle vytrysklé slzy potlačit, odkvapil k milíři, jako by najednou byl tam nezbytný.

„Co je mu?" všecek udiven otázal se otec dívčiny, jíž také v oku se zatřpytila slza.

Žofka místo odpovědi prudce objala otce okolo krku a rozplakala se hořce.

Páleník jako v Jiříkově vidění chvíli pohlížel s jednoho na druhého v němém úžasu. „Blázníte?" konečně skoro hněvivě rozkřikl.

„Tatínku, já ho nechci," vzlykajíc žebronila Žofka.

„Koho?"

„Toho zrzouna!" již klidněji odvětila Žofka, stydlivě hlavu klopíc.

„A nutí tě k němu někdo? Což jsem neřekl, že bych tě raději viděl na marách? Jak pak ale Zátopka?" prohodil otec náhle skoro šelmovsky.

Všecka tonouc v nevýslovitelných rozpacích, Žofka překvapením ztratila řeč.

Otce již úplně přešel hněv. Chvíli s patrným zalíbením pohlížel na kvetoucí dceru. „Ani k tomu tě žádný nenutí," konečně klidně prohodil. „A teď ber se, půjdeme domů," dodal vážně, chystaje se k odchodu.

„Smí k nám chodit?" pološeptem všecka se pýřic nesměle otázala se rychle Žofka.

„Kdo?" jako by nechápal, tázal se otec.

„No — Josef —" přiznávala se hlasem nejistým, ukrývajíc tváře v záhybech řasnaté zástěry.

„Pojď, řekni mu to sama," rozmarně vyzýval otec rozbolněnou dcerušku.

„Ale, tatíčku?"

„No, no. Což si mu to řeknu já," smál se otec zase všecek rozjařený. Dávno již ustanovil, že, bude-li to vůle Páně, povede Žofku k oltáři jeho miláček Jožka.

Dávno očekával, že se mladý Zátopek někdy sám zmíní o tom. Pozoroval s radostí, jak ty duše mladé k sobě přilnuly, a těšil se z jejich štěstí.

Zavolav mladého uhlíře, již zase na pohled klidného, ale zasmušilého, dal potřebné pokyny a přátelsky mu na rozchodnou ruku podávaje, pozval ho významně v neděli na besedu. Pak spěšně se obrátiv, rychle kráčel k domovu, tváře se, jako by nepozoroval, že Žofka kvapně šeptá na rozloučenou důvěrně s mladíkem a nějak podezřele se k němu sklání.

Mezi tím mládenec dřepěl v chaloupce a lichotil se matce. Vypravoval jí, jak paní revírníková má každá zlaté časy. V domě všeho je hojnost, příjmy značné, starostí žádných. Práci všechnu obstarávají služky. Líčil panský život v myslivnách tak živě a svůdně, že stará uhlířka úžasem oněměla. A když mladík dal najevo, že by i ona mohla se státi účastnicí té neskonalé blaženosti panské, div že nepadla mu okolo krku.

„Bože, kdyby tak naší Žofce se něco podobného naskytlo," prohodila významně.

„Záleží to od ní. Kdyby chtěla, mohla by z ní býti paní ještě tento rok. Právě dnes jsem se dověděl, že obdržím revír zabučanský," jako mimochodem prohodil mládenec.

„Kdyby chtěla?"

„A jak ráda!" ujišťovala ješitná uhlířka. „Že odchází, když

oni přijdou, to nic neznamená. To se každé děvče tak upejpá. Ale kdyby tak, pane adjunkt, chtěli na vzajíst, bude hned jináč. Ostatně vím, že jich děvčisko má dávno na mysli," lhala nestydatě. Chtěla ještě upřímněji otevříti své srdce, když právě do jizby vkročil Páleník.

„Má úcta," poněkud v rozpacích vítal příchozího adjunkt. „Že se mi konečně poštěstilo zastihnouti vás doma, pane mistře," lhal až se prášilo.

„Poslouchej, Běto! Zestarali jsme ve cti. Nepoznala's ani bídy, ani hladu. Ale to ti povidám: přistihnu-li ve své chalupě ještě jednou takového robaře, tož ti jich naložím, že budeš do smrti pamatovati," počal místo poděkování příchozí.

„A vy, pane Zapletale, rychle pospěšte, abyste vyvázl se zdravými hnáty. Budu-li vás zde míti ještě chvilčičku po ruce, pak vám neručím za vaši panskou kůži. Honem!" a hrdě ukázav na otevřené dveře, tak se pronikavě zahlédl na blednoucího mládence, že ten neváhal a v největší urychlenosti se vytratil tak spěšně, až zapomněl mysliveckou torbu, kterou rozdurděný stařec vyhodil bez okolku otevřeným oknem.

Zbalamucená žena chtěla sice zameziti nejhorši a učinila pokus uchlácholiti hněv manžela, ale tentokráte potázala se se zlou. Uhlíř tak se rozhněval, že by málem byl vložil ruku na ženu, s níž v míru a shodě žil skoro čtyřicet let.

Byl to dnes pravý soudný den u Páleníků.

Žili dosud spokojeně v dřevěné chaloupce. Zlého slova jeden druhému nedal. Neměli sice panského přepychu, ale také hladu a nouze neznali. Skromná spokojenost oslazovala chudičké sousto a oživovala jednotvárnou samotu. Neznali požitků omamujících, rozčilujících. Důvěra v Boha a krása horské přírody jim nahrazovala bohatě to, čehož měšťákům poskytují hlučné zábavy a požitky.

Nyní však bylo jináč. Matku Bětu posedla touha po „panském" živobytí. Dřevěná chatka je příliš těsnou, nízkou, sprostou. Již se uhlířce doma nic nelíbí. Nejraději by již zejtra stěhovala se do myslivny. A mohlo to býti, kdyby nebylo toho umouněného Zátopka. Kdyby se hloupé dcerčisko nebylo zahledělo do něho, mohla býti panímámou; mohla žíti jako hraběnka a stará matka s ní.

Děvče nerozumí svému štěstí. Ale od čeho má zkušenou matku, když dcera nemá rozumu, musí ho míti matka. K vůli lecjakému umouněnci nedá si ujíti takové štěstí. To by tak hrálo! Taková žebrota by se tu chtěla usadit v teplém hnízdečku. Ne, to nepřipustí, a kdyby se všicci na hlavu postavili. Zátopek vícekráte do domu nesmí. Tak asi na mysli přemítala, pevně ustanovujíc se na tom, že Žofka za každou cenu musí jíti za nastávajícího revírníka. Vůli svou ihned počala bezohledně provádět. Řekla bez obalu muži dobrákovi, že jí vícekráte ve stavení neuvidí,

ukáže-li se u nich ještě jedenkráte ten ufňukaný Zátopek, a matce jeho vzkázala, že dveře jim vyrazí, opováží-li se překročiti její práh.

Páleník sice nadmíru se rozzuřil, když mu žena začala zpívat takovou, ale konečně k vůli svatému pokoji mlčky svolil. Zátopek tedy již nesměl do domu. Vídal Žofku jenom zdaleka, aneb někdy v uhlisku se setkali a několik slov promluvili narychlo. Nesměla Žofka již ani do uhliska. Jenom když matka odešla na trh anebo měla řízení u některé sousedky, úkradkou zaběhla dolů do uhliska potěšit sebe i svého Jozífka.

Zato však mládenec docházel k Páleníkům, kdy se mu zalíbilo, arcit jenom když nebyl „starý" doma. Matka Běta mu sice vymluvila strachy před uhlířem a vybídla ho, aby přišel, i když ten starý bručala je doma, ale mládenec si přece netroufal. Zato v nepřítomnosti otcově tím drzeji si počínal, spoléhaje na přízeň a souhlas matčin. Stále byl Žofce v patách a nejednou učinil odvážný pokus sblížiti se důvěrně s ní, ale hrozivě napřažená ruka po každé ho udržela ve slušné vzdálenosti. Právě tento stálý odpor dráždil ho a rozdmychoval vášeň v prudký žár nezkrotitelný.

* * *

Zábučanský pantáta již rok nebyl v hájemství. Na lonských dvorních honech pořádně se zachladil a ulovil si tím škodlivou dnu. Za počasí mlhavého nemohl ani z pokoje a za pěkných dnů sotva na dvůr se dobelhal. Vedl proto jenom práce kancelářské, kdežto správu hor úplně svěřil mládenci Zappelthalovi. Beztoho bude co nevidět sám revírníkem, ať se tedy přiučí samostatnému řízení hájenství. Však má po ruce zkušeného hajného Hrčka, který zná v lese každý pařez, zná lidi, je zasvěcen do tajností dřevního obchodu, ať se ho poradí, nebude-li si vědět rady.

Starý pantáta byl ještě z těch starosvětských fořtů. Narodil se v lese, vyrostl v něm. Byl sice na dva roky ve „cvičení" kdesi na Moravě u zkušeného polesného, ale pamatuje se na to jenom trochu jako ve snu. Nerad z těch svých milých hor zajížděl „do světa", a kdyby za služebními neb obchodními záležitostmi nebylo třeba vyjeti mezi lidi, ani by se nehnul z odlehlých ráztok.

Byl z těch starých poctivců, jimž les není toliko zdrojem bohatých příjmů, nýbrž nevyčerpatelným pramenem rozkoší, o nichž člověk na rovinách zrozený nemá ani tušení. Ty mladé jedlice, jež sám v kamenitou půdu vsadil, miloval jako vlastní děti a opatroval je skoro pečlivěji než vlastní děti a opatroval je skoro pečlivěji než vlastní své hříšné tělisko, jak rozmarně sám sebe nazýval v přátelském hovoru. Ty starší, bujné větve rozkládající se po srázných stráních, toť jeho sestry. Nedal by jim ublížiti za nic na světě. A když některá chorobou před časem zaschla, aneb zuřivý buran nelítostně v půli štíhlého těla ji přelomil, vždy zasmu-

šil se na několik dní a pak s dobrákem nikdo se neodvážil do řeči. A jedle věkem dospělé, přes jejichž vysokánské vršky staleté bouře se přehnaly, kteréž pamatují v našich horách vlky a medvědy, ty ctil jako své stařenky. Znal v hájenství každý strom, znal jejich vlastnosti, věděl, co je tíží a rozveseluje. Šumot lesů byl mu hovorem starých i mladých stromů, stenání kmenů v divé bouři zimní žalem a kvílením, jarní ševel zmladlých jedlí zpěvem a plesem. Strom nebyl starému myslivci mrtvým dřevem: byl mu druhem milým, bytostí živou, jíž rozuměl lépe, než mnohý člověk sám sobě rozumí. Proto tak nerad zabloudil do rubiska, když svalnatí dřevorubci káceli staleté velikány, a kdykoli musel vyměřiti paseku pro příští zimu na rubisko, vždy mu oči podivně vlhly. Dřevaři znali slabou stránku pantáty a tož neopovážil se žádný přednésti prosbu nějakou v době, kdy určovaly se paseky a kácely hory. Byl k lidem učiněná dobrota; pomohl, kde mohl. Vyhověl každému přání. I když někdy svévolník lehkomyslný vyvedl mu v hájenství nějakou čertovinu, zahromoval na něho sice, až se okna třásla, ale tím všecko odbyto. Jaktěživ nikoho neoznámil úřadům: „Co se v horách uvaří, to se v hoře sní," říkával a dle toho také jednal.

Žil prostě, bydlel prostě, smýšlel prostě, jednal s lidmi po křesťansku. Neměl potřeb zvláštních, nepotřeboval proto značných příjmů. Na Zábučanském měli za něho lidé zlaté časy. Však by také žádný pasekář nebyl zaměnil ani s knížetem a paseku by neprodal, ani kdyby mu ji dukáty vyvážil.

Sám jsa poctivcem od kosti, věřil pantáta každému jako dítě. Viděl v každém bližního, bratra; domníval se, že tak, jak on smýšlí a jedná každý člověk. Což divu tedy, že bezstarostně svěřil veškerou správu lesa svému mládenci a nestaral se o to, co se tam děje.

Až do příchodu kramáře Buchholce, anebo, jak lid pravil, Pukolce, šlo vše jako na šňůrce. Mládenec vyměřil rubiska, určil cesty lesní, odměřil dřevařům dílce, spočítal a změřil s Hrčkem kláti, převzal dřevo štěpné, prodal korunu (kůru na třísla), vypočítal výnos; zkrátka vykonal řádně a svědomitě všechny práce lesní. Jakmile však Zappelthal seznámil se s Buchholcem, změnil se úplně. Doma ukázal se zřídka. Tomu se nedivil nikdo. Má-li na všechno dohlédnouti, nemůže seděti doma. Také časté návštěvy Buchholcovy u adjunkta nebudily pozornosti. Prosadil bez obtíží, že všechno dřevo v celku prodáno Buchholcovi, a ne jak dosud, po troškách každému, kdo přišel.

Pantáta sice namítal, že snad budou zkráceni sousedé, když všechno dřevo dostane jeden. Ale příručí dovedl tak pádnými důvody vyvrátit obavy, že konečně souhlasil. Kdyby mohl jako jindy sám do revíru, nebyl by nijak spřátelil se s novotou, proti níž měl steré námitky. Ale když ta zlá dna ho uvázala k domácímu prahu. Však beztoho vše vede „mladý", tož ať si to zařídí, jak

chce. A tak se stalo, že Buchholc dostal celé hájemství do své moci. Koupil v celku všechno dřevo na místě. Sám si je svážel, sám dal poštípati svými lidmi, které povolal z nedaleké domoviny. Nejpěknější dřevo zpracováno na šindel, méně hladké pořezáno na prkna a jen nejhorší brak zdělán na topivo.

Na bučanském nastaly psí dny. Lidé napřed potichu, pak veřejně láteřili, ale což platno. Starý dobrák neměl tušení o tom, co se děje, a mladý byl na lidi jako ras. Nyní hovádko mělo tam lepší časy než drvoštěp.

Pan Zappelthal býval doma jenom hostem. Byl vlastně doma jenom tenkráte, když přijeli na návštěvu přátelé z okolí. A těch měl nyní až hrůza. Dva až třikráte do týdne přijeli na dvou, třech kočárech, avšak neslezli v myslivně, nýbrž v dřevěné hospodě, již nedávno v dorozumění s „mladým" si byl postavil Buchholc na panském pozemku. To vám byly hostiny. Jídel divně a jiných, u nás v horách nevídaných, až se stůl prohýbal. Nejlepších zákusků, drahých vín a jemných doutníků, kolik kdo chtěl. Celé noci se hýřilo na účet pana Zappelthala.

Neměl-li hostů, byl příručí buď v městě, aneb u některého souseda. Často zajížděl si k uhlíři Páleníkovi, kdež proseděl mnohý půlden. Mluvilo se o těchto návštěvách všelicos, zvláště když vídali sousedé zarudlé oči švarné Žofky, již měli všichni rádi. Každý litoval ubohé dívčiny a proklínal zaslepenou uhlířku, kteráž tak lehkomyslně vlastní dítě vrhá do záhuby.

„Myslí ta hloupá roba, že si ten zrzoun Žofku vezme? Až ji učiní nešťastnou, nechá ji seděti a bude lozit za druhou," durdila se stará Petříčková, když se jednou po hrubé setkala se starou kamarádkou Zuzkou, matkou mladého Zátopka, a daly se o Páleníkových do řeči.

„Ja, vezme, nevezme, jenom kdyby s tím naším Josefem byla nějaká řeč. Sedí ti pořád doma jako strašidlo. Nepromluví, nezasměje se. Hledí jak očarovaný pořád oknem do lesa, anebo mi uteče do hor a neukáže se až pozdě v noci. Co jsem mu již se narozmlouvala, ať nemyslí na to nešťastné děvčisko, ale či ti poslechne takový ogar. Zlého slova mi ještě neodpověděl, co je pravda, to je pravda; ale děvčete z mysli nepustil. Nevím, nevím, jak to skončí," vzdychala od práce všechna shrbená stařenka, stěžujíc si přítelkyni na ten kříž, jímž milý Pán Bůh na stará kolena ji navštíviti ráčil.

Nastal masopust. Příruči Zappelthal odjel do města na maškarní ples. Bude představovat tureckého pašu. Buchholc mu opatřil drahocennou maškarádu až z Vídně a postaral se mu také o několik sličných Turkyň, kteréž mají ho bavit. Aby chvíle pěkněji ušla a v městě nebylo třeba zlobit se s cizími podomky, vzal do města hajného Hrčka, kterýž byl jeho důvěrníkem. Zapadli v nejpřednějším hotelu. Pan Zappelthal již měl svůj pokoj — býval zde častým a vítaným hostem — pěkně vytopený a uchysta-

ný. Přestrojil se a odjel do plesu. Hrček měl na něho čekati dole v nalévárně. Mohl píti a jísti podle chuti. Naporučil tak mladý pán. Hajný zasedl do koutku u dveří za poslední stůl. Sklepník ho obsluhoval jako nějakého pána. Jenom mrkl na něho a už bylo na stole, co si přál. Napřed si pochutnal jenom na telecí a obyčejném hukvalském. Ale když sklepník uctivě se tázal, zdaž pan obrhajný by si nepřál plzeňského, skoro po pansku přikývl. Poručil nějaké kuřivo. „Přejete si britaniko, trabuko, manila, java, favorita," úslužně tázal se číšník. Hajný poškrábal se rozpačitě za uchem. Což on tomu žvastu rozumí. „To, co náš mladý pán kouří," najednou zvolal vesele, jsa všecek rozradostněn, že mu napadla tak šťastná myšlenka. „Tedy favorita," přitakal číšník a donesl úhlednou, jemným papírem vyzdobenou krabici vzácných doutníků.

Po chvíli bylo hajnému teskno. Ohlížel se rozpačitě, není-li na blízku nějaký společník. Vtom vkročil do místnosti slušně ošacený pán, podle všeho také nějaký myslivec. Z chování bylo patrno, že je na městský život uvyklý. Zasedl za prostřední stůl pod zrcadlem a poručil si večeři.

Příchozí vzbudil pozornost hajného, který měl již v hlavě důkladné posvícení a ztratil úplně obyčejnou svou ostýchavost. Chvíli prohlížel pána zvědavě.

„Kdo je to?" otázal se důvěrně číšníka.

„Cizí pán, podle všeho myslivec. Bude u nás nocovat," ochotně sdílel číšník.

„Tedy od našeho fochu," sebevědomě prohodil hajný, zase zvědavě prohlížeje cizince.

Najednou povstal, zaměřil přímo k neznámému a zasedl k jeho stolu.

„Já jsem hajný Hrček z hájenství Zabučanského," započal sebevědomě sám, když si ho pán ani nepovšiml.

„Ták?" jakoby nepříjemně překvapen odvětil pán. „A co zde děláte?"

„Jsme na bálu. Mladý pán je Turkem a já na něho čekám," ochotně sděloval prostořečně.

Nastalo trapné ticho. Pán dal se do četby novin a hajný nepokojně sebou vrtě na židli, pokašlával úmyslně, chtěje opět připoutat na sebe pozornost pána. Vida však, že se mu záměr nedaří, tím horlivěji se dal do pití a kouření. Neznámý pil víno. Poručil si také víno, „ale lepší než toto je," hodně pohrdlivě zvolal, ukazuje neomaleně na sklenici hostovu. „A doneste ještě toho kuřiva." Číšník vyhověl nanejvýš úslužně. Přinesl láhev, na níž zlatým písmem stálo napsáno „Blattenseer", otevřel ji zručně a postavil před hajného; hned pak na to podal mu krabici již známých doutníků.

Hajný hrábl do krabice, vzal hrst a položil na stůl. Vídal, že mladý pán také tak si brává doutníky. Vtom hlavou se kmitla

vzpomínka, že mladý pán po každé častuje doutníky hosta. Neohrabaně vzal doutníky do mozolovité pravice a napodobuje pána svého, nabídl hostu doutník.

Ten s úsměvem poděkoval a odloživ noviny, s hajným dal se najednou do řeči.

„Máte zajisté velkou službu, že si můžete dopřát tak drahých doutníků."

„Já? Nemám! Však já to neplatím. To zaplatí náš mladý pán," upřímně se přiznával již hodně nachmelený hajný.

„A mladý pán má tolik peněz, že za vás platí?"

„No — věda," hajný se opatrně obhlédl vpravo i vlevo a ztišil hlas, „té služby také není nazbyt. Ale — no věda, ono jako — jsou jiné příjmy," poněkud nejistě koktal hajný.

„Hm, rozumím! Je bohatých rodičů," vyzvídal pán.

„Ale kaj! Ten a bohatých rodičů. Žebrota jako já!" rozesmál se hajný. „Pan Pokulc je jako jeho táta; ten všecko platí." „Kdo je to? No, kdo je to? Nevěda? Ten pán, co má zakoupená všecka rubiska naše. Ten vám vydělá hrůzu peněz a tož přeje aj nám."

„Či má dřevo tak laciné?"

„Anižby tak laciné. Ale věda, ono se při odevzdávce ledaco přehlédne," významně šeptal hajný pánovi důvěrně.

Hosta patrně počal hovor zajímati. Dotazoval se na všelicos. Zvláště ho zajímalo, kolik dřeva se kácí, kdo kupuje, jak se odvádí a přijímá a jiné maličkosti, kteréž mají význam jenom pro znalce. Hrček pil jako duha a vypravoval čím dále tím upřímněji. Byl rád, že si ho pán tak všímá a jeho řeči se diví.

Konečně ho zmohla slabota a dřímota. Položil hlavu na stůl a usnul. Pán pak odešel do svého pokoje...

V Zabučansku strhl se na druhý den nemalý poplach. Znenadání přijeli páni z kanceláře polesenského, zavřeli knihy a hned pustili se do rubisk. Měřili a počítali od rána do večera sami. Starý pantáta ven nemohl a „mladý" s hajným Hrčkem byli v městě na bále. Měřili a počítali i den následující.

K poledni přijel přírucí domů. Když se dověděl, že páni jsou v rubisku, beztoho bledý obličej zesinal a náhlá mdloba sklátila ho na židli. Vzpamatoval se však rychle, vzal dvojku, zastrčil za pás několik patron a odkvapil do lesa.

Večer dovezli ho drvoštěpové na sáňkách mrtvého. Co se v lese přihodilo, žádný neuměl povědět. Od pánů jenom tak pozdaleky zaslechli, že zavadil o kohoutek, přeskakuje klát, flinta znenadání spustila, mládenec zavrávoral a byl mrtev.

„Však jsem hned věděl, že je od fochu," chlubil se hajný Hrček, poznav mezi pány cizince, s nímž v neděli v městě tak pěkně se bavil.

Mládence v tichosti pochovali na osamělém horském hřbitůvku. Páni přešli všechny paseky a rubiska, skoro 14 dní mě-

řili a počítali a pak tak náhle odjeli jako znenadání se byli objevili.

Lidé hádali všelijak. Jedni tvrdili, že se bude v horách stavět železnice. Jiní, že prý počítali, jestli dřevo stačí na sirkárnu, již chce stavět pantáta Pukholc. Mnozí domnívali se, že budou páni platit větší daně, a tak všelicos kolovalo po pasekách. Starého pantátu nepředvídané práce tak dojaly, že úplně zalehl a zanedlouho odešel na odpočinek. Plakal jako malé dítě, když k jaru se loučil s těmi krásnými hvozdy zabučanskými, kteréž jako oko v hlavě ošetřoval skoro půl století.

Za ním odešel do města též hajný Hrček. Vystoupil z panských služeb. Že prý tam dole v městě člověk snadněji přijde k chlebu.

Také panu Pukolcovi horské ovzduší nějak přestalo sloužit. Hned časně z jara musil na půl roku kamsi do lázní. Vrátil se všecek vychrtlý a bledý jako po těžké nemoci. Hospodu prodal pánům a odstěhoval se zpět někam do Tramtarie, kdež prý jest vzduch daleko čistější a zdravější.

* *
*

Zimní bouře přehnaly se přes naše hory. Pod dechem jarních vánků zmizel sníh a po rozpěněných bystřinách stěhovala se zima k dalekým mořím. Hory odívají se nádherným rouchem jarním.

Uhliska po dlouhém odpočinku zimním oživla. Uhlíři zase stavějí milíře, nad nimiž vonný dým jako průsvitný závoj vznáší se k modravým obláčkům. Veselá píseň hlaholí od svítání do pozdního šera v tisíceré ozvěně se odrážejíc od tmavých lesů.

Dnes právě zakládají první milíře. Proto veselý ten ruch. A nejveselejším, ba skoro až rozpustilým jest Jožka Zátopků. S poleny jen si pohrává. Švihá jimi na velikánskou hráň, jako by to byla sirková dřívka, a od rána heleká s kosem o závod rozmarnou píseň; zpívá si:

„Všeci lidé povídajú, že já sa neožením,
že já sa neožením, a já už mám galánečku
jak by ju okořenil, jak by ju okořenil."

Druhové ho škádlí, že prý lásku juhový po horách rozfouká, ale on místo odpovědi zanotil zvučně plným hlasem zvonivým:

„Pofukej větříčku, pofukej juhový,
ovívaj chodníček, kady milá chodí.
Aj hory vysoké ustupte na stranu
ať já od svojej milé slovíčko dostanu."

Byl zase veselým druhem, jako býval před tím, než ho „to“ chytlo. Sám smích, zpěv a žert.

„Však má také proč se radovat. Už se zdálo, že oblézne trochu hanby, když ten panák mu tak vlezl do zelí,“ prohodil jeden z uhlířů.

„Včil je mu hej. V neděli spadl poprvé s kazatelny a do tří neděl budeme na svatbě,“ dotvrzoval jiný.

„No, ale chudinka, zasloužil si jí. Vytrpěl dosti. Nechtěl bych na jeho místě snášet takové trápení a posměch. Chodil jako zmámený, když mu mistrová zakázala chodit k nim na besedy. Nikdo netroufal, že bude z nich párek, když ten zrzoun byl pečený vařený u Páleníků. Však stará uhlířka opravdu myslila, že bude z Žofky v myslivně panímáma. Zátopek je hodný čeledín, přeju mu to štěstí ze srdce,“ vypravoval starší uhlíř.

„Já mu to přeji také! Je hodný kamarád. A není pyšný. Bude naším majstrem, ale nic si na tom nezakládá,“ dotvrzoval jiný.

„Kdož ví, jak by to bylo dopadlo, kdyby sám Pán Bůh v tom nebyl udělal prostředek. Však mistrová dlouho nechtěla o Zátopkovi ani slyšet. Ani když se v Zábučí přihodilo s mládencem ono neštěstí, Zátopka ne a ne vidět. Pořád mlela svou, že dcery nedá žebrákovi,“ vypravoval starý uhlíř.

„Však jí Pán Bůh také hodně potrestal za tu její hloupou pýchu. Však víte, jak se pod ní prolomila stará lávka, když se za soumraku vracela z klebet. Kdyby Zátopek jak obyčejně nebyl se potuloval po lese, dnes již chleba nekrájela. Uslyšev srdcelomný křik, šel po hlase, vytáhl mistrovou z ráztoky a zachránil jí život. Pádem zlomila sice kterési žebro, ale stará Petříčkula to brzo zahojila. Kromě trochu píchání v boku nemá jiné památky. K Zátopkovi však docela je včil jiná. Mazlí se s ním jako s vlastním. Chystá mu, kde může. Modré s nebe by mu snesla. Včil by Žofku jinému nedala, kdyby měl zlatý zámek.“ Chtěl ještě dále vypravovat, ale umlkl, když se k nim přitočil Zátopek.

„Kamarádi, zastaňte mne na chvilku. Viděl jsem za břehem kráčeti Petříčkulu. Jde k nám. Mámě se zase otevřela na noze rána, tož jí nese mast. Skočím jenom podívat se, jak a co. Ve chvilce budu zpět.“ A již svižným krokem zaměřil hore údolím k rodné chatě. Dorazil právě, když stará Petříčkula znalecky prohlížela rány.

„Pochválen buď... No, jak, mamičko, bude lepší,“ tázal se již ve dveřích.

„Na věky,“ děkovaly obě ženy a matka Zuzka usmála se spokojeně.

„Nevím, synku, nevím, budu-li ještě chodit,“ odvětila synovi, dívajíc se na Petříčkovou, jako by od ní očekávala těšivou odpověď. Není tak zle. Mast pomohla již tolikráte, pomůže s boží

pomoci i tentokráte," sebevědomě prohodila zkušená felčářka.

„Nepotřebujete mne? Netřeba vám ničeho?" soucitně dotazoval se hodný syn.

„Jdi, Jozífku, s Pánem Bohem, aby v uhlisku nebylo zle. My už si poradíme samy," s úsměvem blaženým odvětila matka, láskyplně podávajíc synu ruku, již tento chvatně zulíbal.

„Tož vás tu opatruj Panbíček," měkkým hlasem tiše loučil se s matkou, chvatně vraceje se k uhliskám.

„Toho chlapce ti závidím, dcerko. Žofka může Pánu Bohu děkovat, že dostane takového muže. Skoro bych jim ho ani nepřála," započala hovor Petříčková, když hoch byl odešel.

„Ať se děje vůle Páně. Ne že bych stála o jejich pěknou paseku. Nestojím o ni. Ale když to moje ogařisko s děvčiskem se spoutal, až málem by rozum byl pozbyl, tož přece jsem ráda, že to tak dopadlo. Děkovala jsem Pánu Bohu, když Páleníčka přestala bránit a sama Jozífka pozvala na besedy," vypravovala prostosrdečně matka Zuzka.

„Neuměli by si štěstí vážit, kdyby si ho peprně nebyli zasloužili," prohodila zkušená žena. „Však tvůj chlapec není také k zahození. Chlapík jako hora, práce se nebojí, ten groš vydělat umí a srdce má zlaté."

„Nechval, nechval, ať nepřechváliš," trochu upejpavě odmítla stařena chválu, rychle utírajíc bohaté slzy, jež od radosti ronily se po ustarané tváři. „Děkuji Pánu Bohu, že se nade mnou smiloval a na stará kolena mi ušetřil takovou radost. Včil již ráda obleču rubáš."

„Nebabej, blázinku! Kdo by umíral, když Pán Bůh si na něho vzpomene v dobrém. Ještě si na svatbě zatančíš. Ale to ti pravím! Ať potom nevezmeš jinou starosvatku. Já mám slubní šaty již uchystané," rozmarně těšila stařenka, dobrosrdečná žena. Petříčková se skutečně nemýlila. Mast znamenitě hojila rány. Do dvou neděl byly opět zacelené a matka Zuzka zase šukala po stavení jako děvče.

O svatbě synově opravdu šla se starým Páleníkem do kola a zatancovala si vesele.

Co mám ještě vypravovat?

Starý Páleník již dávno odložil kopál. V uhlisku na jeho místě vládne mistr uhlířský Josef Zátopek, kterýž s mladou žínkou hospodaří u „starých" na pasece. Jenom v neděli odpoledne staří i mladí stěhují se k matce Zuzce na besedy.

Ale mladého Zátopka již tak nepoutají milíře jako za svobody. Ještě není ani na setmívce, a již uhání hore údolím k útulné chaloupce, kdež Žofka na kopečku už ho vyhlídá. Vodívají se za ruce, škádlíce se a laškujíce jako dvě děti.

Žofka rozkvetla v šťastném manželství jako růžička. V celém Záhoří není tak švarné žínky jako mladá Zátopková.

Sousedi šeptají si, že prý vrány nějak podezřele obletují dře-

věnou chaloupku uhlířovu, a dvě nejzkušenější uhnízdily se na stoleté jedli zrovna před oknem, za nímž mladá panímáma odpoledne, když máti si zaběhne dolů k mámě Zuzce, nějak s kvapem podezřelým stydlivě se zardívajíc, měří a šije bílé plátýnko. Ale což my rozumíme takovým starostem mladých žen?

Však se zase podíváme k Zátopkům a okřejeme v tom vzácném štěstí rodinném, až zabloudíme opět do hor, kde přece jenom dosud něhyplně radosti a blaha neporušeného tulí se v chaloupkách dřevěných. Kde kousek lidského štěstí dosud rozkvétá v těch pasekách prostičkých, kteréž jako ovečky po stráních zádumčivých chlumů jsou rozhozeny.

Půjdeš se mnou, milý čtenáři?

Bohumil Černý:

Z cesty Alpami.

(Dokončení.)

Včela za oknem.

Nahoře za zavřenou částí okna bzučela po skle včela, která se tam dostala otevřenou částí dolní. Nesčíslněkráte vyletěla až k hornímu rámu tabule a vždy zase klesla k dolnímu, marně hledíc dostati se do volné přírody, kterou viděla před sebou, neboť skleněná překážka jí v tom bránila. Zajisté nechápala, jak může býti taková překážka, která je dokonale prostupná zraku, ale pro tělo neproniknutelná.

Po dlouhých a marných pokusech klesla posléze unavená včela až k dolní otevřené části — a volně odletěla...

Při pozorování tohoto výjevu napadlo mne tak bezděčně, že celý náš pozemský život je také takovým poletováním po skle zavřeného okna. Člověk při tom vidí před sebou krásný svět, jak mu jej kouzlí zrak fantasie, ale je oddělen od něho neprostupnou, skleněnou stěnou hmotné reality, skrze kterou jen fantasie vidí a proniká. Znova a znova vráží do skla a opakuje až do umdlení svůj pokus proniknouti a dosáhnouti toho, co vidí. A přece všecko to je marné, neboť jen jediná cesta vede k tomu nedostupnému světlu. Teprve když člověk klesne pod obzor tohoto zaskleného světa a odvrhne od sebe, co hmotného bezděčně kdysi na sebe přijal, najde pak otevřené okno, kterým volně vyletí ze svého vězení a teprve potom promění se mu ve skutečnost vše, co dříve viděl jen okem své fantasie a co mu bylo nepřístupno.

Teprve potom se upamatuje, že odtud kdysi přiletěl a uvázl na čas za neprostupnou stěnou skleněnou, skrze niž vnitřním

zrakem viděl svět dřívějšího svého domova, ale nemohl tam proniknouti. —

Narození a smrt jsou jediným a totožným místem, otevřeným oknem, jímž lze vletěti nebo odletěti.

Zell am See.

Nad tichými vodami rozsáhlého jezera leží městečko, vlídné, klidné, jež starobylou věží svou, vysoko se zvedající nad střechy domů, krotce se rozhlíží po krajině, po tmavém zrcadle jezerním, oživeném barevnými člunky, bílými plachetníky a zvoněním parníku jako elektrické dráhy na ulici města.

Zdá se, že přivoláno ze ztemnělého středověku posadilo se na břeh mlčících vod. Neboť obraz jeho je stále stejný, nezměnitelný. Tmavý les za ním, polokruh luk a červené vrcholky! Veliký hotel, bílý palác na ostrohu, pokrytém lesíkem a vybíhajícím do jezera! Člunky kolem něho plují, sotva slyšitelně pleskají jejich vesla o hladinu vodní.

Zadumané městečko si tiše vypráví s jezerem. Tajuplná ta slova slyší jen oni dva, městečko a jezero Zell am See...

Kam duše zalétá...

Dachstein — král líbá se s ranním sluncem, růžovým dítětem, jež zlatí jeho bílé, svěží roucho, čerstvě oblečené k novému dni. Ledovce jeho si vyleštily své krunýře a sněhová pole vyčesala své dlouhé, splývající pláště pro slavnostní přijetí vládce dne.

Pak zazářil nejvyšší mezi vrchy slavnostním světlem poledne, kdy s boků jeho proudily prameny stříbra a zdroje bílých paprsků oslepily okolní temné, mračící se skály. Pozdravil vzdáleného bratra-krále, Veliký Zvon, jenž odvětil zazrcadlením svých ledovců v záři poledního slunka.

A když stařecké slunce se ukládalo k spánku kamsi do bavorských rovin, připravili si králové těžká, atlasová modrá roucha pro vlahou letní noc. Zahalily se v intimní temno mlčení a lehký opar večera je obestřel.

Za ním snily svůj večerní sen horské majestáty... A duše toužila rozepnout křídla k letu do azurových obzorů...

Volání na horách.

Když podvečer přehoupl se přes vrch lesa, jenž temně kreslil linii svých smrků do modra oblohy nad západem, kdesi na salaši, na zelené stráni vysoko mezi lesy ozvaly se hlasy.

Byly měkké jak růžové paprsky večera a tklivé jak zurčení potůčku lesní tišinou...

Nesly se nad lesy, nad lukami, vonícími čerstvě pokosenym senem, nad poli s prvními mandelí zlaté úrody, odrážely se od ochladlých večerem skal a zapadaly do snící vesničky v údolí nad potokem.

To horalé na salaši zanotili svou večerní píseň a netušili, že na zaprášené silnici v údolí zastavil se pocestný — a naslouchal...

Hvězdy nad jezerem.

Z černých lesů a zachmuřených štítů hor na západě vyvstaly stíny, jež rozložily se po široké kotlině nad jezerem. Umlkly píšťaly parníků, jen odkudsi s hladiny ozýval se osamělý klepot samotáře, plujícího k druhému břehu.

Stinná alej na břehu proměnila se v tmavou chodbu, jež končila v osvětlené prostoře malého náměstí.

Řady elektrických světel na druhém břehu jako vojáci v šiku třpytí se a chvějí a odrážejí v hladině. Zvon se staré věže kostelní zvoní klekání. Vůně kaštanů pojí se s vůní jezera. Toť Svatý Wolfgang!...

Nahoře, vysoko kdesi v nebi, krhá osamělé světlo na temeni Ovčí hory, na konci ozubené dráhy ze Sv. Wolfgangu na vrchol, jenž matně se rýsuje v nastalé noci. Nad ním miliony hvězd pokropily zlatem ztemnělou oblohu...

Solnohrad.

Sedm zelených vrchů obklopuje krásné město. Prsty jeho četných věží ukazují k jasnému nebi.

Salice proměnila se v tyrkysové mléko a zpívá píseň rána, jež ztrnulo v růžovém jasu na cimbuřích chrámů a starého kastelu Hohensalzburg. Stíny ustoupily do křivolakých, středověkých uliček a náměstí a nábřeží s vyrovnanými alejemi zjasnila tváře k slunci.

Ulicemi ozvalo se cinkání maloměstské elektriky. Staromódní drožky sem tam se objevily, aby nebyl porušen vzácný, středověký ráz města, z jehož náměstí a ulic dýše starobylost.

Město, nad nímž věky přešly, se probouzí. Říkají, že jest nejkrásnější na světě, hned po Neapoli. Snad. Po něm prý Praha.

Juvavium! Město nejstarších hodnostářů duchovních, arcibiskupů solnohradských, město, při němž vybaví se tak mnohé z českých jmen! Svatopluk, Rostislav, Svatý Cyril! Město Mozartovo!

Jen sedm mlčících vrchů a staré kameny v městě zůstaly z bývalé slávy...

Píseň Salice.

Na dně hlubokého údolí, nad nímž sklánějí své smutné hlavy staré smrky a jedle, pěje Salice divokou píseň.

Staletími přešla, zelená její voda do běla vymlela, ohladila kameny, tísnící ji na březích a tvořící její lože, a nad jejími zpívajícími vlnami zhynula pokolení a zrodila se nová, převrátily se děje let bouřlivých i klidných, aniž by zastavily neb změnily věčnou její píseň.

Tvrdé hrady na skalách nad ní byly svědky urputných zápasů, krev tekla po jejích březích, bědování obětí loupežných rytířů zanikalo v jejich vlnách, pěnících se a studených.

A vášeň její neochabla, ale se stejnou silou bije se se skalami, jež ponuře shlížejí do divokých jejích vln.

Tři bratři.

S jasnými zraky vystoupili jste na šíje bílých obrů, třemi svými vrcholky vystupující z podnože tmavých, prastarých lesů.

Chtěli jste, aby šedé skály vám vydaly čisté květy protěže a síly vaše k ní spěly. Hledali jste ji v chladných koutech, na strmých výčnělcích, nad propastí, kam jen lehká noha kamzíka se odváží. Duše vaše toužily po bílých květech a zraky je hledaly... Pro koho?

Pro milenku do svatebního vínku, pro sestřičku do kytice k svátku či pro nemocnou matku do vráscité dlaně?

Oči vaše se modlily k slunci — ale studené skály před vámi zachmuřily svou tvář.

Nyní ležíte vedle sebe na sešlém hřbitůvku ve vesničce, nad šumící Salicí. Několik kvítků protěže roste na vašem rově.

A lid ukazuje si tři strmé vrcholy nad lesy pinzgavskými se slovy: „Tři bratři!“...

Srdce Alp.

Mezi Dobračem a Dobravou chvějí se na větru zelená stébla kukuřice na širokých polích. Oči sklouzají po mírných zelených hřebenech a hladí je teplým pohledem.

Tam za dlouhým tunelem jesenickým leží jiný svět!

A daleko v severu propadly se v modrém obzoru, nad nímž tmavé mraky se kupí, alpské velehory. Halí se do šedých stínů, mlčelivé a přísné, jak ani jinak být nedovedou.

V klidné vrchovině přímořské neuzříš je více! Pak bude se ti zdát, že přestalo biti srdce Alp.

Tomáš Jos. Jiroušek:

K vzniku hnutí Orla československého u nás.

Historická črta.

K myšlence pěstovati tělocvik ve vzdělávacích katolických spolcích ke konci minulého století přivedli mladé katoliky sami Sokolové. Jejich jednání proti katolicky smýšlejícím jinochům z katolických rodin přivedlo tyto jinochy k osamostatnění v tělocviku, a to při katolických vzdělávacích spolcích — odbory tělocvičnými. Stalo se tak nejprve v Praze roku 1896 a za šest roků také v Líšni u Brna. Nuže, a za Prahou v Čechách a za Líšni na Moravě vzrůstaly pak tělocvičné odbory i na venkově ve spolcích katolických tovaryšů a v křesťansko-sociálních jednotách, až došlo k úplnému osamostatnění těchto tělocvičných odborů — v tělocvičné jednoty orelské.

U nás v Čechách mihl se první záblesk v hlavním městě Praze, kde v Jednotě katol. tovaryšů začátkem února 1896 vznikl první tělocvičný odbor. V sobotu dne 14. března 1896 v brněnském časopisu Dělník, v čísle 5, ročníku XII. z čista jasna, aniž by to byl kdo očekával, objevila se tato báseň:

Tělocvičnému odboru „J. K. Tov." v Praze.

V zdravém těle zdravý duch,
praví staré přísloví,
k zotavení velí Bůh,
našinec rád vyhoví.

Tužme tělo, tužme páž,
plňme příkaz přírody —
pro sílu a pro kuráž —
ve štěstí i v nehody.

V prostocviku, v pochodu,
činkami i na bradlech —
strojte církvi, národu
čackou četu z čackých Čechů.

Čiperné to umění,
svižný ráz a lehký vzmach,
rád i potlesk odmění
na výletech, zábavách.

Neplatí nic: „bolí páž,"
mladý junák nezemdlí,
únavě kdo vyhýbáš —
ach! to v práci stejným jsi!

Nuže, chutě vpřed i vbok,
vzhůru, dolů, ve přemet!
Ale hlavně stejný krok!
Po tom ať nás pozná svět!

V. Orlovský.

A poněvadž již v letech 1882—1885 ve vídeňských Dělnických Listech, v brněnské Spravedlnosti a Bojovníku psal jsem články a básně pod pseudonymem Miroslav

Orlický, pod nímž stále ještě píši, soudilo se tehdáž r. 1896 mnohými našinci, že já jsem ten V. Orlovský, který uvedenou báseň do Dělníka napsal. Kdo tu báseň napsal, nevěděl jsem a nestaral se o to, ale že já bych tu báseň byl psal, jsem rozhodně popřel — a nevím dodnes, kdo tím básníkem mohl býti. Mnozí hádali na člena Jednoty katolických tovaryšů v Praze Viléma Koleše, rodáka třebechovického, dnes v Třebechovicích pod Orebem usazeného, historika svého rodného města. A možná, že to byl on, jiný sotva.[1])

V. Orlovského verše v Dělníku před 35 lety uveřejněné jsou také první básní věnovanou tělocvičným katolickým junákům.

A přišla tato báseň také včas a vhod, neboť právě v týž den, kdy vyšla tiskem v brněnském Dělníku, konala se první ustavující schůzka 45 členů Jednoty katolických tovaryšů v Praze k založení tělocvičného odboru uvedené jednoty na Starém Městě pražském na Anenském náměstí čp. 209, v sále v prvním poschodí. Bylo to v sobotu dne 14. března 1896. Schůzi předsedal obuvnický tovaryš Albert Kotrba. Cvičitelem zvolen Karel Magerle, náčelníky J. Riedl a Frant. Jos. Škořepa a jednatelem zvolen Albert Kotrba. Předsedou odboru samozřejmě byl předseda jednoty Th. Dr. Jos. Burian, kanovník vyšehradský, případně místopředseda jednoty Karel Procházka, profesor náboženství.

Podrobná zpráva o založení tělocvičného odboru byla podána ve schůzi správního výboru jednoty dne 23. března 1896, jíž předsedal místopředseda prof. Karel Procházka, nynější arcib. vikář, městský farář žižkovský a kanovník staroboleslavský.[2])

První cvičení odboru začlo 28. března 1896 v divadelním sále jednoty v prvním poschodí vlastního domu jednoty, a dále konalo se každou středu a sobotu od 8. do 9. hod. večerní.

V následující schůzi výboru Jednoty katol. tovaryšů dne 8. května 1896, řízené místopředsedou dp. Karlem Procházkou, byly již čteny náčelníkem tělocvičného odboru Karlem Magerlem stanovy, jím vypracované pro tělocvičný odbor, a také výborem jednoty schváleny. Podle dalšího sdělení Karla Magerle bylo stálých cvičenců vždy ve čtvrtek a v sobotu přítomno ve cvičení ze 46 zapsaných vždy nejméně 26, což bylo uspokojivým výsledkem.

Když stanovy čili vlastně řád odboru byl schválen, konána dne 6. června 1896 prozatímní ustavující valná hromada odboru, v níž byli zvoleni: náčelníkem Karel Magerle, jednatelem Jaroslav Magerle, pokladníkem Kristian Hájek a cvičiteli: Žalud a Riedl.

[1]) Vilém Koleš, majitel módního závodu, historik třebechovický, narodil se dne 28. května 1869 v Třebechovicích pod Orebem. Jako dělník krejčovský procestoval střední Evropu a osvojil si všeobecné vědomosti a po letech usadil se ve svém rodišti. Zajistiv si tam existenci, věnoval mnoho času psaní historických událostí obce Třebechovic od dávných časů dodnes. Tiskem vyšla jich hezká řada a samostatně.

[2]) Dělnické Noviny č. 15, roč. V., dne 1. dubna 1896 v Praze.

Předsednictví podle stanov jednoty zůstalo ovšem v rukách předsedy a místopředsedy výboru jednoty.

Řádná valná hromada tělocvičného odboru konala se v sobotu dne 5. září 1896 za účastenství 13 činných členů ze 46. Valné hromadě předsedal člen Jos. Žalud a zvoleni byli: Karel Magerle náčelníkem, Jaroslav Magerle jednatelem, cvičiteli: Riedl a Fr. Josef Škořepa, kteří vedli zároveň jednatelskou funkci a dopisování z odboru do pražských Dělnických Novin a brněnského Dělníka.[3])

Nuže, tento tělocvičný odbor při Jednotě katolických tovaryšů v Praze na Starém Městě trval tam až do konce měsíce září r. 1909. Ke konci roku dával o sobě odbor vědět v Dělnických Novinách nebo v Dělníku až do konce roku 1898, kdy umlkl. Odbor spal. Nářadí tělocvičné odpočívalo ve skladišti jednoty, až — jak předem uvedeno — do konce měsíce září 1909.

Toho času, ode dne 21. ledna 1900 existoval na Malé Straně v Novodvorské ulici nový katolický spolek Patronát mládeže, založený dp. Sig. Ledochowskim, nynějším děkanem arcibiskupské kapitoly v Olomouci. Dům Patronátu mládeže s pěknou dvoranou a místnostmi, stojící uprostřed zahrady dosti prostorné, byl pro spolkový život jako stvořen. Však zde, v tomto domě, když po vyhlášení spolčovacího zákona ze dne 15. listopadu 1867 začal spolkový ruch v Praze, v roce 1869 první se zde usadila Dělnická Beseda malostranská hned po svém založení. Byla zde tenkrát v letech 1869—1875 tak zvaná Novodvorská restaurace, v níž četné spolky malostranské až do konce let osmdesátých minulého století měly své místnosti nebo i dostaveníčka při volných, zde v zahradě nebo ve velké dvoraně pořádaných spolkových zábavách a koncertech.

Sem, do těchto spolkových místností a zahrady Patronátu mládeže dne 10. října 1909 sletěl se první pražský „Orel".

Bylo to téhož dne, kdy konala se zde ustavující řádná valná hromada ve slavnostní dvoraně první pražské Křesťansko-sociální tělocvičné jednoty „Orel" pro Prahu a okolí — 10. října 1909.

Schůzi zahájil a řídil zakladatel tohoto „Orla" inženýr Bedřich Pospíšil, člen Jednoty katolických tovaryšů v Praze, kde organisoval bývalé členy tělocvičného odboru, když odbor právě spal a nářadí jeho odpočívalo ve skladišti. Zorganisovav kolem sebe hlouček zbylých členů z tělocvičného odboru, přivedl je do nového tělocvičného samostatného spolku, jemuž dal ve stanovách název, jak předem uvedeno: „Křesťansko-sociální tělocvičná jednota Orel pro Prahu a okolí." Nuže, to byla první jednota orelská v Čechách.[4])

[3]) „Dělník" v Brně, roč. XII., čís. 18, ze dne 26. září 1896.

[4]) „Naše Listy" v Praze, roč. XIX., číslo 8. ze dne 23. října 1909.

Když stanovy a název spolku prvního našeho Orla byly schváleny, přikročeno k volbě správního výboru a zvoleni: starostou inženýr Bedřich Pospíšil, místostarostou Josef Křenek, náčelníkem Václav Novotný, a jednatelem Jan Švec-Blanický.[5])

V době, kdy činily se Bedřichem Pospíšilem přípravy k založení první tělocvičné orelské jednoty u nás, roku 1908, redaktor „Hlasu Lidu" v Českých Budějovicích Václav Boleslav Pavlík-Sychra učinil v Netolicích začátek k zakládání samostatných spolků tělocvičných, založiv v Netolicích a pak v Rapicích u Kladna tělocvičné křesťansko-sociální jednoty „Sokol", ale nevžily se. Jak dlouho tyto jednoty existovaly, nelze s určitostí říci, neboť po celou dobu od založení nebylo v novinách křesťansko-sociálních o nich ani zmínky. Patrně během roku po svém založení také usnuly nadobro.

Podobný pokus v roce 1908 učinil ve Skorenicích u Chocně bratr tamního faráře p. Jos. Hnátek a založil tam první Zemskou tělocvičnou katolickou jednotu „Šohaj", ale také se nerozvinula, ani neudržela a během roku 1908 zašla v zapomenutí.[6])

Třetího roku po založení první tělocvičné jednoty pražské Orel v domě Patronátu mládeže dne 10. října 1909 následovalo založení druhé, nové tělocvičné jednoty orelské v Liboci u Prahy, která dne 28. září 1912 se již sešla v ustavující schůzi počtem 40 členů (18 Orlů a 22 Orlic) v nové vlastní orelně, 28 čtverečních sáhů velké, v samostatné budově, vedle budovy farní.[7])

Záhy po ustavení se jednoty orelské v Liboci oznamováno v Našich Listech roč. XXII., čís. 6. ze dne 12. října 1912, že dne 20. října o půl 10. hodině dopolední koná se ve zvláštní místnosti restaurace „U Němečků" na Vyšehradské třídě ustavující valná hromada tělocvičné křesťansko-sociální jednoty Orel na Vyšehradě. Na schůzi měl mluviti propagátor orelství na Moravě Petr Šrámek, ale ze schůze té sešlo a konala se až dne 4. listopadu 1912 v 8 hod. večer v hostinci „Nový Koutek" v ulici Botičské č. 4, jak oznámeno bylo v Našich Listech roč. XXII., čísle 9. ze dne 2. listopadu 1912. V čelo jednoty byli zvoleni: kooperátor vyšehradský Alois Tylínek starostou a Bedřich Klimeš, místní občan, jednatelem. Později tato jednota rozšířila svoji činnost i na Hořejší Nové Město pražské, takže se zvala Křesť. sociál. tělocvičnou jednotou Orel pro Prahu II. a VI. a trvá v této působnosti dodnes.

Tak vzniklo u nás v Čechách československé Orelstvo. Tolik k mnoha na mne činěným dotazům. „Zdař Bůh!"

[5]) „Naše Listy", roč. XIX., čís. 8. ze dne 23. října 1909.
[6]) „Naše Listy", roč. XVIII., čís. 18, ze dne 2. ledna 1909.
[7]) „Naše Listy", roč. XXII., čís. 7, ze dne 19. října 1912.

Stepan Kovaliv:

Nekonečný podvod.

Z ukrajinštiny přeložil Fr. H. Zundálek.

Těžko zdvihal Boruch pytlík soli, kterou sám stranou četníků a revisorů — s velikým strachem a úzkostí vyvařil. Těžko je židu plížiti se oklikami, ale nemožno jinak: noc je jasná, měsíc svítí v úplňku, jako ve dne, takže i stín jeho velmi dlouhých pejžů se mu posmívá.

Boruch jest opravdu odvážný a chytrý. Nebojí se revisorů, neboť ví, že této noci po něm patrolují. Nebojí se zbojníků, poněvadž oni neskrývají se tak po lesích a slujích, nýbrž ve velkých městech se veselí, radují... Nebojí se Boruch zrady mužíkovy, ani znepokojování obecního úřadu, neboť pro ně čerpal tajně v jamách slanou vodu a vyvařoval z ní sůl, aby především vojt[1]) a dělníci měli čím posoliti nemastné zelí. První vezme žena vojtova asi deset litrů a za jejím příkladem i druhé rozeberou ji jako manu boží z nebe. A proč by nekupovali, když je taková laciná? Proč by neměli těžiti z hlouposti. Hrnec — půldruha šestáku. Třikrát lacinější je než župná[2]) a vydatnější, slanější. Ale proč on, ten Boruch najednou tak bázlivě ohlíží se na svůj stín, který shrben ukazuje mu tu na stromech, tu ve křích i pejzy jeho i pytlík se solí a ještě i láhev v kapse? Aj, má kromě revisorů ještě jiné těžké a chytré nepřátele! Když má nyní přecházeti pod oknem Mykyty Syreňkého, který pracuje u nájemce Srula, a Srul má na něj spadeno ne od nynějška. Když ho Mykyta uvidí v tak pozdní dobu na přechodu u něho, poběží a řekne to Srulovi — tehdy propadne i sůl i kořalka a celý krám s nezdaněnými věcmi. Ale to je ještě málo: odnesou to i pejzy a bude ostříhána i kučeravá hlava a ještě ho zavrou do kriminálu. Srul je v obchodních věcech bez slitování a nemilosrdný proti těm, kteří mu stojí v cestě...

Jde Boruch, přikrádá se k hliněné chatrči Mykytově, naslouchá. Kohouti kokrhají a ten černý kohout ženy ďakovy[3]) tenkým hlasem vévodí nade všemi, všem slepicím oznamuje pravou půlnoc. Boruch zná toho černého kohouta, již nejednou chtěl jej vyměniti za sůl; ale žena ďakova nechce, neboť kohout zpívá na celou dědinu a vždy pravou půlnoc.

Ohlašuje kohout ďakové půlnoc, pomáhají mu i jiní kohouti a Boruch naslouchá, třídí je podle hlasu, až zapomněl i na svůj strach. Přišel k přechodu Mykyty Syreňkého a hned si sedl na pytlík, sehnul se třikrát za plotem a zůstal ohromen. Dívá se

[1]) starosta.
[2]) zdaněná sůl.
[3]) ďak — kostelní zpěvák.

žid: Mykyta vykopal za chalupou jámu, vytáhl z chalupy cosi jako rakev s mrtvolou a spustiv ji do jámy zakopává ji... Tichoučko obírá se kolem díla, ani nezastená, dokonce ani nedýchá.

— Jaký strašný zbojník je tento Mykyta Syreňkyj — uvažuje Boruch a sedí za plotem, třesa se jako v horečce. — Co to zakopal? Není ani policajtů ani četníků. Koho to zabil? Nikoho jiného než nějakého pocestného, neboť pouze u něho pocestní nocují a již u nikoho. Jest viděti, že i na vesnici vrahové ještě nevymřeli. A jak chytře to zakopává!... Zemi přihrabal, přidal smetí pod střechou, ještě svrchu je naházel; a sám se stále ohlíží v tu stranu, kde je Boruch, ani sekyry nepouští z rukou.

Zachvěl se Boruch, spatřiv sekyru v rukou Mykyty Syreňkého; začalo jím to házeti na pytlíku se solí... Jakmile vrah zpozoruje Borucha za plotem, potom i nosil lacinou sůl pašovanou naposledy. Stačí rána obuškem do hlavy — a je po všem...

Boruch strčil nos do plotu, třese se na tom pytlíku, bojí se vypustiti dech ze sebe. Tu jakási můra škrábe jej v hrdle, dýchnouti nedá — chce se kašlati na smrt... Dusí se Boruch, dusí; nevydržel to, zakašlal s počátku nosem a dále ústy...

Oho! — promluvil Mykyta Syreňkyj, jako by ho něco pod srdcem bodlo; přiskočil se sekerou k plotu, pohleděl za plot a rozzuřil se udiven na žida.

— Aj vaj, pokoj!... násilí! — vykřikl Boruch v zoufalství a schoval se za pytel.

— Tiše, potutelný Jidáši, nekřič! Vzbudíš-li mi děti ve světnici, to pokání s tebou učiním! — vystříhal Mykyta žida. — Co se to s tebou stalo? Povídej, ale potichu...

— Vezměte sůl, vezměte kořalku, jen život darujte!...

Boruch pomalu přicházel k rozumu. S počátku dával Mykytovi i sůl i kořalku nezdaněnou a naposledy zhola nic, když se přesvědčil, že jeho životu nehrozí žádné nebezpečí.

— Já jsem jen tak žertoval! — vymlouval se Boruch Mykytovi, — já vím, jaký dobrý člověk jste, a proto vám dám litr soli zadarmo.

— Nechci, — praví Mykyta, — ztrať se se svou solí a s takovým výdělkem!...

— Já vás nepřemlouvám, jen o tom nepovídejte Srulovi. Nezmiňujte se o ničem, prosím vás; víte, jaký je na mne...

— Já se nemíchám do vašich židovských kousků! Ale jak pískneš jedním slovem o tom, co jsi tu viděl, tak se rozpomeň...

— Co jsem viděl, co?... Zakašlal jsem pod plotem a vy jste vyběhl z chalupy... Bůh je svědek, že jsem nic neviděl!...

Zařekl se Boruch, že nepoví nikomu o Mykytově tajemství, a Mykyta slíbil, že se nezmíní před Srulem o nezdaněné soli a kořalce. A tak oba se rozešli...

Dlouho ještě zastíral Mykyta sledy nedávno zadělaného hro-

bu; ještě jednou se ohlédl kolem chaty; potom šel až nad potok, neboť se mu zdálo, že někdo pod břehem se pohnul.

Ne, jen myslil, že něco slyší; sotva Syreňkyj zavřel za sebou dveře v síni, vylezli zpod břehu oba noční hlídači, úplní mrzáci — hluchý Kyril a poněkud slepý Spyrydko a začali si oba třiti ruce radostí. Jest věděti, že oba dva obecní služebníci nemohli od několika měsíců najíti takového místa, že by bylo výhodné, aby se prospali v noci. Četník zasedl si na oba, nedával jim dýchati na světě: jednou zastihl oba na peci u Kyrila, po druhé v domě Spyrydkově a hrozil jim, že vojt je vyžene ze služby. Oni opravdu neměli velkého prospěchu z této služby, ale přece si začáli dávati lepší pozor. Této noci opět se nadáli četníka; proto šli až pod potok, za chalupu Mykyty Syreňkého, tu se uložili a mimoděk stali se svědky setkání Syreňkého s Boruchem.

Šli nyní a radili se Kyrylo i Spyrydko. Ke komu mají jíti dříve — k vojtovi či Boruchovi. Na prahu síně zaskočili žida, vklouzli za ním do chaty a vypili po dvou skleničkách nějaké kořalky — takové nekoupené kořalky ještě v životě svém nepili; zákusků nebylo, místo toho dostali oba dva noční hlídači po litru lacíné soli a slíbili mlčení jako v hrobě. Získanou sůl schovali pod zvonicí a sami šli k vojtovi pochváliti se, jak si hledí obce. Zpozorovali však, že četník spí na mlatě; to již nebudili nikoho a ulehli na slámě pod stodolou a tam chrápali zároveň s četníkem.

*

Chystal se Mykyta Syreňkyj ještě před svítáním do práce. Utíkaje do světa, chce opustiti svou rodinu, pokud ještě spala. Již má všecko na sobě i křížem svatým požehnal se na cestu. Popošel na práh — na dvoře hluk jako vánočních koledníků, a v síni též. Do chalupy vcházeli jeden po druhém zvěstovatelé ve vážné náladě: starosta, přísedící, ohledavač dobytka, revisoři, radní, přísežníci, noční hlídači a v čele toho všeho nájemce — Srul s četníkem. Nikdo nepozdravil: „Dobrý den.“ Všichni dali se horlivě do práce: sňali s Mykyty torbu, překutali — našli v ní brousek na kosu, kousek pilníku, kousek ostří kosy a štětku profidlou. Prohledali Mykytu — vypadla fajfka s krátkým držadlem a kousek hadru a v tomto hadru bylo ještě trochu tabáku, zabaleného v papír z „páčku“.

Žena Syreňkého vstala prvá z postele, počala svou první ranní práci: začala zpívati suchým kašlem, až se dusila.

— Teplé vody... jen trochu teplé vody... neboť zahynu, — skuhrala mladá žena, ale na to prohledavači nedbali.

Děti také povyskakovaly a dívaly se udiveně na obecní starší i na četníka „s bagnetem“ a pouty. Nejstarší dcera Syreňkého utekla z postele za komín, styděla se svítiti nahotou, neboť v košili nitky nedržely.

První přísežník zpozoroval to a ukázal druhým a ohledavač:

dobytka štuchl hůlkou — polsky „laskou" — dívku za komínkem a prohlásil nedbale:

— Nestyď se, nestyď!... Vylez ven, jsi nám též potřebna...

Prohledali světnici, komoru, zevnějšek stěny obložené slamou, prohledali všecky kouty; nenašli vůbec ničeho. Ne, nemluvím pravdu: ohledavač dobytka našel pod zápecím košík a v košíku hrudku smůly, šidlo a trochu sviňských štětin.

— Přiznej se, — domlouvá starosta Nykytovi, — řekni nám všem, co jsi zakopal této noci za chalupou?

Mykyta Syreňkyj rázem zbledl. Pohleděl na ženu, na děti polekaným pohledem. Rozhodl se nic neodpovídati, ale břinkot četnických pout kázal jinak. Nachýlil se ke Srulkovi a pošeptal jemu něco do ucha. Srulko znovu se nachýlil ke starostovi, něco šeptal. Nastala vážná chvíle; každý byl jat zvědavostí, každý byl přesvědčen, že tu jde o strašného dobrodruha.

— Ne, to není pravda! — bránil se vojt za všeobecného ticha. — To nemůže býti. Lže!

Syreňkyj na tato slova složil z prstů kříž, políbil a upřímně přísahal.

— Aby mě, — praví, — ten pokáral, když vám pravdy nepovídám; ve svém životě jsem ještě nikdy nelhal.

— Hned se ukáže, — vysvětloval vojt, — je třeba vykopati.

— Nedělejte to, pane starosto! Neničte mě, páni radní. Já pak nebudu již moci choditi po božím světě. Jak vám pravím, že tak, tedy tak; uvěřte mým slovům, mé přísaze!

Srul počal též zastávati Syreňkého, svého dělníka; ale většina zvítězila, schválila, aby se očitě přesvědčili. Všichni vydali se na místo zločinu. Odházeli smetí, dali se do práce po třech s rýči, kopají zemi stále hlouběji. Dobrali se k bedně, vytáhli ji z jámy, odtrhli vrchní desky... Pravdu měl Mykyta Syreňkyj, nelhal. Je to půl druhé míry bramborů, které Syreňkyj zakopal v noci, aby děti nevěděly a nevytahaly po jednom tak jak tamtoho roku, že zůstal prázdný sklep. Dělníci mysleli, že najdou něco více, ale nepodařilo se. Vysypali brambory z bedny okolo hnoje a dali dětem příležitost k velké útěše.

— Brambory! Brambory! — vzkřikli malí hřebečkové Syreňkého. Začali se chytati každé tu pod paždí, tu za podolek, jako hladové kobylky přisedli k té drobotině.

Mykyta Syreňkyj, jak bylo viděti, nemohl se žalostí udržeti na nohou, neboť si sedl na hromádku hnoje. Nedbal na společnost slavné komise, jen se díval jako trpělivý Job na svou ženu a prosil ji pohledem, aby mu tak nedělala výčitky, aspoň před dětmi.

— Ty bezbožníku! — mluvila k němu s pláčem rozlítostněná žena, — kde máš svědomí?... Nebylo lépe mne zakopati, abych se již nemučila, nedívala se na jejich trápení?...

Mykyta tišil ženu, že to tak zle nemyslel; prohledavači poslouchali, časem přisvědčovali.

— Ženo, vzpamatuj se! — prosil. — Co to mluvíš? Netrap mě, neřež mě bez nože!... Já jsem také jejich otcem a tvým manželem... Pro vás jsem zakopal... Pomysli si, kolik dní tohoto jara jsem já pracoval za korec brambor, kolik ty jsi pracovala?...

— Maminko, maminko, dívejte se!... Udávil se, udávil se! — křičely děti, ukazujíce na nejmenšího dvouletého občana, který vzal syrový brambor a dávil se jím.

Žena uchopila dítě za ruku, vytáhla násilně kousek bramboru malému z úst, nastavila mu suchá prsa, aby se utišilo. Dítě očividně vědělo, že tam v těch prsou nenajde pro sebe žádné potravy, a namáhalo se na zemi za syrovým bramborem.

— Tiše, malý křiklavý pravoliči,[4]) tiše! — varoval přísežník. — Nedotýkej se bramborů, nebo ti v hladovém střívku vyvrtám dírku bagnetem a ještě ti dám pouta!....

Četník se zasmál, zapálil si cigaretu, vyšel prvý se starostou a za nimi vycházeli vážně radní, proklínajíce v duchu nepodařenou komisi. U Mykyty zůstal jen nájemce Srul a díval se, jak malé děti Syreňkého vlekly brambory do světnice.

Mykyta seděl ještě na hnoji jako bez života, neviděl před sebou nájemce Srula.

— Poslouchejte Mykyto! — dal se do řeči žid. — Proč jste nechtěl pánům odevzdati smlouvou svého políčka ke kutání, proč? Radil jsem vám dobře, ale vy jste nechtěl. Nouze je toho roku tak velká. Ubozí mužíci zříkají se svých polí; prodají začkoli, jen kdyby chtěl někdo kupovati...

Mykyta mlčel. Díval se, jak děti nesly poslední brambor do světnice; díval se na nezaházenou jámu.

— Jaký jste to otec svých dětí?... Brambory jste zakopal, vaše rodina hladem hyne, — pokračoval Srul a položil svou ruku na hlavu Syreňkého.

Děti v té chvíli vzkřikly vesele ve světnici, tři vyběhly na dvůr.

— Tatínku, tatínku! Vasilko zchrupal již třetí brambor...

Mykyta potřásl hlavou, složil s ní Srulkovu ruku a řekl:

— Víš, Srulku, nechť to již bude tak, jak ty radíš; já se zaváži smlouvou.

— Ale komu? — ptal se žid. — Nyní váš kousek je malý ke smlouvě. Petrolejoví páni našli si laciné smluvníky, až prosí, aby kupovali.

— A já tobě, Srulku, prodám a ty si již nějak poradíš.

— Já nejsem také tak moudrý do takového obchodu. Nerozumím tomu dobře a nemám tolik peněz, abych se mohl sám dáti do kutání.

[4]) V Rakousku byla dvojstupňová soustava voličů do parlamentu: lid — pravoliči volili volitele a ti dali hlas tomu neb jinému poslanci.

— A co bys dal za mé políčko čtyř korců[5]) výsevu?

— Čtyři korce výsevu, to je pravda... Dobrého roku, když obděláte, dostanete to, co zasejete, ale tohoto roku z ní nemáte ničeho... Slibuji vám za každou věž, která zaujme tolik místa jako vaše obydlí, padesát rýnských; při podepsání smlouvy dám ještě padesátku a osm procent důchodu z nečistého petroleje.

Začalo se opravdové smlouváni. Syreňkyj nemohl pochopiti, jak to „procento" vyhlíží; Srul zase nemohl to vysvětliti a sjednali se na tom, že místo osmi procent slíbil žid Syreňkému při podepsání smlouvy kulatou stovku a od každé věže padesátku.

Podivná příhoda se zakopanými brambory dala jiný obrat života Syreňkého. Ještě téhož dne, místo aby šel do práce, jel Mykyta se Srulkem k notáři, aby učinil smlouvu se svým políčkem, se svým dědictvím, které mu bylo tak drahé, a skoro několik let vzpíral se pokusu, té touze po penězích.

— Celá stovka hned, padesátka později od každé věže, na dvacet pět let; a potom je všecko Syreňkého Mykyty: i půda i všecky stroje, budovy, když Srul do měsíce všeho nezabere! — Tak bylo napsáno v té smlouvě notářské a tak přečtli Syreňkému před svědky.

Mykyta přistál rád na ty podmínky, vzal pero — podepsal se a dostal za ni celou stovku.

Takové částky peněz Mykyta nenesl ještě nikdy; bylo potřebí něco učiniti. Nevydal peněz opravdu na kořalku, neboť neměl k ní od dětství náchylnosti, koupil jen několik hektolitrů bramborů, koupil kyselého zelí pro rodinu, i kravička a prasátko ozvalo se okolo chalupy — a všecko to ze stovky. Postaral se o šaty pro děti, o výbavu pro vdavky nejstarší dcery — stovka vyšla ne na hloupost. V chalupě Syreňkého zavládl ráj zemský; nestalo se tak zle se smlouvou, jak Syreňkyj si představoval.

— Jen kdyby začali kutati, to bude opět po padesátce od každé věže, — myslel si Mykyta. — A když bude deset věží na mém políčku, budu míti deset padesátek. To bude hrůza mnoho peněz; ani se neví, kolik by to bylo rýnských?... To je pravděpodobně částka nepřepočitatelná!

Minul rok; na políčku Syreňkého nekutali. Minul druhý rok — podobně. Nikdo se netázal a Srulko nerad na to myslil. Je vidno, že ani jemu se nepoštěstilo tentokrát. Syreňkému je to lhostejné: Bůh dal, jak si pomohl stovkou; vidno, dostal ji ve šťastnou hodinu. I oves, jejž nasel, se urodil, i brambory vlastní; i práce při chalupě každému se daří. — I kdyby již nekutali, kdyby bylo možno Srulkovi vrátiti stovku, to by bylo nejlépe — uvažoval často Syreňkyj a začal s nájemcem opravdu se smlouvati, aby ustoupil od smlouvy, když dostane své peníze.

*

[5]) korec = 1·2364 hl.

Smířil se Boruch se svým zapřisáhlým nepřítelem, opravdu se usmířil; slíbil dodávati nájemci lacinou sůl a společně s ním ji prodávati.

Těší se Srul ze zisku ne právě špatného a stále přemýšlí nad tím — co Boruch od něho chce? Co jej přivedlo k takovému smíru? Jaké jsou jeho poslední myšlenky?

Boruch stále tichý, bojácný, nosí za noci pytlíky s lacinou solí, plíží se jak dříve, oklikami; jen podle plotu Mykyty Syreňkého leze nyní směle a nočním hlídačům se směje. Často zajde na pole Syreňkého, najde v brázdě kalužinku a béře svrchu na hůl ony mastné šmouhy, pohlíží na ně vážně. Ví, co ty šmouhy znamenají, ví lépe než Syreňkyj. Dvacet let čerpá nečištěný petrolej v dolech potrolejových, má tedy zkušenost velkou.

Prozradil se Boruch jednou s posledními myšlenkami. Kupoval jakoby žertem od Srulka právo smluvné na pole Syreňkého, dá mu dvě stovky a něco laciné soli.

— Dej tisícovku a osm procent čistého zisku, — praví Srul po dlouhém jednání.

— Dobře, — souhlasí Boruch.

— A do tří měsíců kutati...

— Dobře...

Sepsali novou smlouvu u notáře.

Boruch koupil smluvní právo od Srulka, dal mu tisíc rýnských, osm procent čistého důchodu a do tří měsíců kutati na poli Syreňkého.

Minuly tři měsíce. Posledního dne poslal Boruch na roli Syreňkého několikrnást dělníků s dlouhými nebozezy; nařizuje jim vrtati. Vrtali chlapci na jednom, druhém, třetím místě velikou díru a smějí se, ačkoli ani nevědí, proč... Vyběhl Srulko, přihnal mužiky a na Borucha pěstěmi: lítý — strach!... Obkládá soudruha egyptskými ranami, nadává, až mu pěna z úst vytryskává.

Boruch vyslechl pokojně toto lání, založil ruce za pás a povídá:

— Ša-a-a, kapcan cigán Srul, ša-a-a!... Ty jsi vydělal na gojimovi za stovku deset, ještě i mne chceš obelstíti?... To neznamená na vesnici v krčmě gojima ošidit... Já již dvacet pět let i ve dne i v noci se mučím a on chce na mně deset stovek ukrásti podle smlouvy. Počkej, jak se mi zachce, tehdy budu kutati.

Povadili se židé mezi sebou, rozešli se v hněvu. Uplynula tři léta. Na poli Syreňkého vládl pokoj; nikdo nestavěl věží, ačkoli na jiných pozemcích a všudy se cítí nečištěný petrolej, všude potůčky tekla „ropa" (nafta), znečišťovala vodu a otravovala v ní každého živočicha. Nejeden z mužíků bil se do týla a bědoval, nač mu bylo učiniti smlouvu na dvacet pět let? A tak byl uveden v záhubu navždy: oni postaví jednu věž a od ní sjezdí celé pole, celou senoseč a jdi k Bohu se souditi!

Mykyta byl spokojen, že sbírá oves a brambory se své role; pouze jedno ho netěší: již Srul nechce vzíti stovky, jaksi se vykrucuje; ani o procentech nechce slyšeti.

Srul opravdu již nyní ani nemyslel na Syreňkého. Jemu chodil do hlavy Boruch, že ho tak pořádně ošidil; ten zloděj bídný slíbil, že bude vrtati do tří měsíců a tak pěkně mu zavrtal!

*

Boruch koupil smluvní právo od Srulka, chodil dále, ale ne s lacinou solí mezi mužíky, nýbrž chytrou hlavou mezi advokáty. Věděl, co koupil; věděl dobře, co stálo pole Mykyty Syreňkého! Když odměřil dílo se všech stran, když se dověděl od advokátů, za kterých podmínek může nejlépe prodati své právo smluvní, přišel teprve k svému bývalému společníku a nynějšímu milionáři Mošku Unšuldovi.

Moško Unšuld vařil kdysi sůl s Boruchem, později zaujal místo kapitána „kučinýrů"[6]) v haličských Kalifornijích; a nyní byl majitelem několika továren, pánem několika solných dolů, nájemcem kořalen ve třech okresích, prvou osobou po Bohu na zemi pro tisíce hladových úst. Na okresním hejtmanství, u soudu, u starosty, mezi úředníky byl velkou znamenitostí a při různých volbách mistrem pro všecko. Všecko uměl provésti, co by bylo k dobrému panu okresnímu hejtmanovi bez bajonetů a příkrostí; solivary mu pomáhaly, a nejvíce Boruch. Tento znal, nebo lépe řečeno, vynašel způsob, jak možno krásti lístky při volbách poslaneckých, a proto šel nyní směle k svému souvěrci a ochránci.

Boruch požádal od Moška Unšulda za své smluvní právo pět tisíc při podpisu smlouvy, šest set od každé věže a dvacet procent a vrtání nafty má se počíti do měsíce.

— A já nyní nevrtám, — odpověděl Moško Unšuld Boruchovi. Úřad horní mi zakázal obírati se takovými pracemi. Jdi s tím k řediteli banky nebo k samému knížeti; oni to od tebe koupí.

— Moško, neodháněj mne! — povídá nato Boruch. — Vím, kdo je tu hlavou v obchodě. Ty, budeš-li chtíti, všem hlavy pokroutíš; jsi dobrým kapitánem a mezi gojimy i strašný... Připomeň si naše bývalé přátelství; pomohl jsem ti také při volbách... Kup, neošidíš se!

— Koupím... A co bys chtěl, kdyby společnost knížete chtěla od tebe později vykoupiti těch dvacet procent?

— Neprodám.

— Ale ty pošetilý Boruchu! Co ti škodí udati cenu svého procenta?

— To nechť bude dvacet tisíc!

— Smluveno!...

Vykonal Boruch s Moškem Unšuldem smlouvu. Boruch dostal

[6]) kučinýři jsou chudí židé.

při podpisu smlouvy pět tisíc a byl zabezpečen na pozdějších šest let z každé věže a dvacet procent, nebo místo těchto procent dvacet tisíc hotově. K takové ceně poskočilo políčko Mykyty Syreňkého — políčko čtyř korců výsevu.

*

Až nyní se rojilo na poli Mykytově: začali voziti železné tyče, stroje, roury; každého dne přibývalo více lidí. Mykyta Syreňkyj se podivil, když zpozoroval, že v tak krátkém čase jeho pole rozkrájeli, zjezdili vozy, pozakládali různých železem, dočasnými domečky a kantinami pro dělníky.

Vystavěli jednu věž — Mykyta dostal padesátku; postavili druhou věž, dostal i druhou padesátku, a tím se skončily důchody prvotního majitele, neboť již nebylo třeba více věží stavěti. Vybuchla kypící nafta z jedné i druhé jámy, vybuchly tisíce, miliony! Velká radost mezi naftovými společníky. Zaplatili Boruchovi za jeho dvacet procent najednou dvacet tisíc hotově a řekli mu:

— Buď zdráv, Boruchu! Škoda nám jest dávati dvacet procent z našich obou jam; chceme ti zaplatiti, jak jsi sám požádal ve smlouvě. Budeš míti i z toho radost. Vydělal jsi na jednom tisíci dvacet pět tisíc — jdi tedy pryč!

Mykyta Syreňkyj dostal ještě za obě dvě věže vrtací dvě padesátky, tedy celkem s první stovkou dvě stovky za své dědictví a rozloučil se s ním na věky. Toho roku již nebylo na čem zasíti ovsa a ani brambor nasázeti; bylo mu žíti z této hotovosti, kupovati rovněž tak chléb jako jiní! Vrtači způsobili drahotu v celém okolí; pro takové Mykyty Syreňké se stal život nemožným.

Utrativ Mykyta ty dvě padesátky, přihlásil se na svém dědictví za dělníka — na dědictví, které jiným dávalo denně nafty za tisíce. Pumpoval vodu do stroje a měl příležitost přihlížeti, jak páni knížata přijížděli kochati se získanými poklady.

Pumpoval Mykyta Syreňkyj vodu za dne i noci a vždy pohleděl na pole, zda nestavějí ještě jedné věže a dají pro Boha ještě jednu padesátku. Ale již se nedočkal: našli ho jednoho dne neživého u pumpy; odstěhoval se spravedlivý, bez peněz, „kde není bolesti ani trápení".

— Tehdy nabudu klidu, když do hrobu se odstěhuji, — zpíval jeden z těch, kteří nesli Mykytu Syreňkého na hřbitov a ostatní dokládali: — Pozdě, pozdě... —

Zanechal Mykyta Syreňkyj ženu a děti, zanechal svou rodinu lačnou, chudou dobrým, milosrdným lidem k posloužení. Chodí děti po svém bývalém dědictví, a kdo nechce, strká je a odhání je tyčí. Pouze nejstarší dcera Syreňkého dožila se štěstí, neboť se dostala k mladému inženýru do služby. Ale již dlouho u něho nebude, neboť jest určena Boruchovu zeti za kojnou; čtyři zlaté dostane na měsíc a piva, kolik bude chtíti, aby hodně pokrmu přibývalo...

T. J. Jiroušek:

U hrobu msgra Th. Dra Rud. Horského

na hřbitově, při kostele sv. Matěje apoštola v Horní Šárce nad Prahou, sešli se 7. září 1930 jeho přátelé, aby přítomni byli posvěcení kříže nad jeho hrobkou.

Kříž pomocí přátel postavila Katolicko-politická jednota, jejíž místopředsedou byl dr. Rud. Horský v letech 1922—1926. O 4. hod. odpolední bylo sv. požehnání ve chrámu Páně sv. Matěje, které konal nástupce dra Horského farář Ludvík Toman, načež na hřbitově následovalo posvěcení kříže. Posvátný tento obřad vykonal kapitolní děkan vyšehradský a přítel zesnulého prelát msgre Frant. Vaněček za přísluhy katechety Václava Vajse. Prelát Vaněček v pěkné, hluboce procítěné řeči vzpomněl činnosti, povahy a pevné víry dra Horského, která jej vždy sílila a k stálé činnosti povzbuzovala.

Když byla vykonána modlitba za spásu duše zvěčnělého, promluvili řídící učitel a redaktor Václav Špaček a katecheta Václav Vajs o smýšlení, vlasteneckém jednání dra Horského, o jeho lásce k lidu i o jeho práci organisační k povzbuzení katol. lidu, kterou konal od r. 1891 až do své smrti — 35 let!

Msgre dr. Rud. Horský působil 21 let jako kaplan v Jílovém, ve Staré Boleslavi, v Netvořicích, v Ořechu, v Praze (u sv. Mikuláše na Malé Straně), v Únětičích, až 17. října 1897 stanul v Horní Šárce při kostele sv. apoštola Matěje jakožto farář a působil tam také 29 let. V té době byl jmenován čest. kons. radou, arcib. vikářem a vyznamenán záslužným křížem „Pro Ecclesia et Pontifice“ a povýšen sv. Otcem Benediktem XV. na papežského komoří. Zesnul v Pánu dne 22. prosince r. 1926 v místě, které tak miloval a s něhož často díval se na Prahu ve vzpomínkách potěšujících i trpkých. Nebude na něho zapomenuto nikdy. V archivu Národního musea zachovány jsou red. T. J. Jiroušek všechny vzpomínky na něho a životopisná data pro budoucnost. Čest budiž jeho památce!

Naše rovy.

Josef Čížek, kons. rada, zemřel v klášteře v Teplé 7. ledna 1931. Narodil se 23. února 1855 v Plzni-Škvrňanech, studoval na premonstrátském gymnasiu v Plzni s výborným prospěchem; byl ve všech třídách vždy prvním. Vstoupil do kláštera tepelského a byl vysvěcen na kněze 13. července 1874. Byl kaplanem v Uherci a Liticích, farářem v Mnichově u Teplé a do r. 1927 děkanem v Mariánských Láznich. Byl dlouhá léta správcem vikariátu plánského. Znal 10 světových řečí a znalosti té dobře využil za cizineckého ruchu v Mariánských Láznich ve zpovědnici. Byl povahy milé a všeobecně oblíben. Pohřbu se zúčastnilo 50 kněží a hojně věřících. — Jan Klíma, děkan v. v. v Nepomuku, kons. rada, zemřel tamtéž 8. ledna 1931. Byl pochován za účasti 23 kněží. Narodil se 26. května 1863 v Jamném u Čes. Budějovic. Byl kaplanem v Č. Krumlově a Malontech, 11 let zámeckým

kaplanem na Zelené Hoře. V rodišti sv. Jana Nepomuckého byl děkanem od 1. ledna 1906 do 31. srpna 1927. Na jeho místě stal se děkanem Jan Strnad, nyní čestný kanovník, který obnovil slávu Nepomuku opravou chrámu sv. Jana Nepomuckého a děkanského kostela sv. Jakuba, jakož i velkolepou celoměsíční oslavou stého výročí prohlášení Jana Nepomuckého za svatého. Proto byl kanovník Strnad právem nazván mužem Prozřetelnosti boží. — Msgr. Karel Hodinář — 72 let knězem. V Plaňanech u Kolína zemřel 10. ledna 1931 v činné službě duchovní senior duchovenstva v pražské arcidiecési msgre Karel Hodinář, čestný kanovník staroboleslavský, ve věku 96 let a v 72. roce kněžství. — Msgr. Fr. Dittrich, bývalý děkan jičínský, senior duchovenstva diecése královéhradecké, byl pochován v Jičíně 9. ledna 1931 za účasti 24 kněží. Zemřel v 92. roce věku svého. — Ant. Otáhal, kons. rada, farář ve Slatinicích v arcidiecési olomoucké, zemřel 11. ledna 1931 po 14denní nemoci po operaci na slepé střevo. Narodil se 7. března 1870 ve Veselíčku u Lipníka, na kněze byl vysvěcen r. 1892. Působil jako kaplan v Jesenci, ve Stráni, Hroznové Lhotě a Vnorovách, farářem v Dol. Studýnkách, Rohatci a Slatinicích. V této poslední osadě opravil kostel, pořídil nová mešní roucha a novou křížovou cestu. V 60 letech věku svého vyučoval 18 hodin náboženství kromě cest, v neděli a svátek měl dvoje kázání a dvě mše sv., hojně se účastnil práce ve zpovědnici. Dne 15. ledna byl pohřben v Oseku.

Literatura.

V. Kronus: **O tom, který přijíti měl...** Biblické kresby. Nákladem V. Kotrby v Praze. Stran 606. Cena 18 Kč.

V. Kronus, nadaný a plodný spisovatel katolický, napsal již několik pěkných knih, které čtenářstvo rádo opětovně čte. Tentokrát zabral se do látky nad jiné zajímavé, jak o tom místo předmluvy uvádí ve výrocích sv. Bernarda: „Slovo tělem učiněno jest" a přebývá mezi námi. Tkví v naší paměti, ovládá naši mysl, ba dokonce zajímá i naši obrazivost. Chceš viděti, jak se to děje, že ji zaujímá? Neodolatelným dojmem zpravidla působí na ni tyto výjevy: „Slovo tělem učiněné", ležící v jesličkách, odpočívající na klíně panenské své matky — uchvacující svým kázáním na hoře zástupy — prodlévající celé noci na modlitbách — visící na kříži — zápasící se smrtí — ležící v hrobě — vstupující do předpeklí — vstávající z mrtvých — ukazující se s oslavenými svými ranami apoštolům a vstupující konečně před jejich očima vítězně a slavnostně na nebesa..."

Všecky tyto události spisovatel vypravuje způsobem zajímavým a poutavým; čtenář se při čtení vnořuje a vžívá do života, utrpení a oslavy Spasitelovy a neodloží knihy, dokud ji nepřečte. Líčení je založeno na podrobných studiích biblických, dějepisných a místopisných. Autor má široký rozhled i znalost Nového zákona. Obrazy jeho vzletné a působivé neodchylují se však od pravdy biblického podání. V tom záleží také cena této knihy. Kniha hodí se velmi dobře do rukou mládeže školní i dospívající a neméně i do rukou dospělých katolíků. Všichni v ní najdou poučení o náboženských věcech. Proto doporučujeme knihu tu právem do knihoven žákovských i obecních. Četba této knihy je kusem duchovní správy, kněz bude míti v ní pomocníka, když ji hromadně objedná pro své osadníky. Nebude námahy litovati. Také cena je celkem nepatrná vzhledem k rozsahu i obsahu knihy.

Těšíme se, že V. Kronus bude pracovati i nadále v tomto oboru. Zvláště bychom si přáli, aby nám v podobě povídek osvětlil náboženský život Čechů. Má k tomu schopnosti nejlepší.

Msgr. Antonín Pagani: **Ctihodná služebnice boží Alžběta Canori, vzor křesťanské manželky a matky.** Přeložil P. Jan Černý T. J.

Zbožný římský monsignore Antonio Pagani, profesor papežské university u sv. Apolináře v Římě, napsal životopis ctihodné služebnice boží Alžběty Canoriové slohem velmi poutavým, takřka v rouše románovém — a přece se tu popisuje život skutečný, příběhy ženy a matky těžce zkoušené. Podává se tu vedle vnějších dějů i mistrným způsobem pozvolný vývoj vnitřního života služebnice boží a její zdokonalení. Popis jednotlivých ctností jest úchvatný. Spisovatel shoduje se tu s názorem církve, která dává v procesu svatořečení váhu ne na mimořádné případy, jako ekstase, vidění a zázraky, nýbrž na vytrvalé cvičení v hlavních ctnostech. Papež Benedikt XIV. o tom prohlašuje: „Ekstase sama sebou, byť byla pravá a pocházela od Boha, ještě není důkazem svatosti osoby, která ji měla." — „V kanonisačních procesech o blahořečení a svatořečení se nejedná ani o viděních a zjeveních, dokud nebyly důkladně prozkoumány hrdinské ctnosti té které osoby." Spisovatel chtěl popsati velké ctnosti jmenované služebnice boží, aby tak povzbudil čtenáře, aby ji horlivě následovali. Manželský život Alžběty Canoriové, její četná a různá utrpení v něm, která Alžběta snášela s hrdinnou statečností, stavějí ji jako zářný vzor křesťanským manželkám a matkám. Spisovatel pak proplétá její bolestný život vypravováním četných mimořádných milostí, kterými byla Bohem obdařena. Uvádí také její četná vidění, aby katolíci se za doby hrubého hmotařství vzdělávali i takovými příběhy. V druhé části líčí autor smírnou činnost Alžběty Canoriové v životě manželském. Časové události tu vypravované oživují věrné líčení života služebnice boží.

Kniha ta je milým a vzácným dokladem toho, že katolík může dojíti svatosti i v ruchu tohoto světa, ve stavu manželském. Zvláště zbožná a svatá smrt Alžbětina měla by býti útěchou pro všecky trpící zde na zemi...

Knížka jest opatřena zdařilým obrázkem ctihodné služebnice Alžběty Canori-Mora, která žila v letech 1774 až 1825. Byla oslavena již za živa i po smrti četnými zázraky a vyslyšením proseb a modliteb. Teprve po smrti své manželky Kristof Canori napravil svůj chybný život, vstoupil do kláštera františkánského a zemřel v 61. roce života svého jako bratr Antonín.

Dp. Jan Černý vykonal záslužný skutek překladem a vydáním tak hřejivého životopisu služebnice boží.

*

P. Max Huber: **Následování svatých.** Přeložil z německého originálu P. J. M. Černý. T. J. Cyrilometodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem vlastním.

Církev vítězná stává se nám často nedostižným vzorem. A přece svatí a světice, kteří těší se nyní přímému pohledu na Boha, tvůrce svého, byli také lidmi, měli také překážky a pokušení, měli však milost boží a přemohli všecky nástrahy vlastního těla, světa i zlého ducha. Vybrati pak ze života svatých a světic nejvhodnější věci a předložiti je křesťanům k rozjímání a následování, jest právě úkolem uvedené knihy.

Sv. Otec Pius XI. zmínil se při jisté příležitosti o netečnosti mnoha křesťanů k zářivým vzorům svatých. Kniha uvádí úvodem výrok tohoto vzácného papeže a nadšeného ctitele svatých: „Ve svatých máme se podivovati dílu Stvořitelovu, jež jeví se tu mnohem zářivěji ve svém nadpřirozeném řádu než ve stvoření hmotného vesmíru. — Lze-li říci, že třpytná slza lásky má větší cenu než všechen lesk pozemského světa, jak vysoko stojí pak nadpřirozený vesmír hrdinských ctností, k nimž může dospěti život lidský s pomocí boží všemohoucnosti. — Duše tyto jsou uměleckým dílem božského tvůrce, v nich zrcadlí se celá vznešenost vykoupení. — Je nám zdrojem útěchy, neboť krása sva-

tých je krásou naší matky církve. — Je nám zdrojem povzbuzení k následování jejich ctností. Je nám též zdrojem hlubokého poučení, že celý význam našeho života záleží v tom, splniti záměr, jejž Bůh má s naší duší, a že vždy můžeme míti blahé přesvědčení, že každý z nás vstupuje do života s určitým božím záměrem, který má splniti."

Obsah a forma přítomného díla, které bylo v originále vydáno u Herdra r. 1916, řídí se jeho účelem. Má v něm býti všecko, co by vzdělanci rádi věděli o následování svatých. Proto spisovatel pojednává v prvním díle o tom, co je světec, a podává poučení o pramenech, z nichž možno jest poznati světce, píše totiž o životopisech a ke konci, jak jest životopisy ty čísti. V druhém díle se rozepisuje spisovatel o vlastním předmětu díla, o následování svatých. Vzdělanci mají býti především poučeni o tom, v čem záleží následování Krista Pána, a dále se jim doporučuje, které svaté a které jejich skutky mají následovati. Poukazuje také na to, které skutky světců a světic zasluhují podivu, ale kterých nemůžeme následovati.

Překlad dp. Černého je plynný, správný a vystihuje původní znění. Přejeme tomuto dílu největšího rozšíření mezi našimi vzdělanci. Budou jistě utvrzeni ve své víře a najdou oporu v bouřích životních. Kniha má 728 stran a cena je velmi nízká.

*

Arnošt Oliva: **Kristovo sociální království.** Sbírka časových kázání, roč. I., sešit 3. V Praze 1930. Tiskem a nákladem Družstva Vlast v Praze II. 94 stran. Cena 12.80 Kč.

Arcibiskupský notář, katecheta ve Vysočanech, bývalý předseda Družstva Vlast, založil „Sbírku časových kázání" a vydal sám v ní tři svazky duchovních věcí. Sociální otázka hýbe světem zvláště od vydání slavné encykliky nezapomenutelného papeže Lva XIII. „Rerum novarum". Kněz je zvláště povolán, aby hlásal zásady sociální spravedlnosti a hleděl je uplatniti prakticky ve své osadě. Proto se zájmem jsme čtli sbírku hořejší, která jest opravdu časová a zajímavá. Ve 23 velmi dovedně vybraných statích promlouvá spisovatel o Kristu jako jediném pravém vůdci trpícího lidstva, o sociální otázce a království božím, o sociální otázce a lidské duši, o programu sociálního království Kristova, o modlitbě sociálního království Kristova, o soukromém vlastnictví, o Ježíšově lásce k chudým, o práci a jejím požehnání, o dětské bídě, o poměru představeného a podřízeného a mimo jiné zvláště o Kristu, králi sociálního života.

Spisovatel dospívá tu k závěru (str. 41): „Stojíme na okraji propasti, bídy přibývá, lidstvo dychtivě očekává zachránce. Lidstvo může zachrániti jediný Kristus! Místo sobectví musí zase zaujmouti duch pospolitosti, láska musí vládnouti, láska čistá, pomáhající, zcela nezištná. Takovou lásku nalézáme jen u toho, z jehož srdce ponejprv mocně proudila, u Ježíše Krista... Kolik bůžků moderní svět postavil na trůn, který patří jedině Kristu Králi! Kolik jmen již uctíval moderní svět! Kapitalismus, socialismus, liberalismus, svobodné zednářství, státní absolutismus, nacionalismus, laicismus — to vše zní modernímu člověku moderněji než jméno Ježíš Kristus. Každý z těchto bůžků novou bídou a hrozným neštěstím překvapil svět..."

Máme málo sbírek časových kázání. V přítomné sbírce máme velmi vhodnou pomůcku nejen pro kázání, nýbrž i pro přednášky spolkové. Proto doporučujeme všecky tři sbírky výborného spisovatele církevních řečí, které vynikají bystrým spádem, neúprosnou logikou a jsou protkány zajímavými příklady ze života a z dějin; tím řeči duchovní jsou velmi oživeny a stávají se i poutavými a utkví trvale v mysli posluchačů. Bylo by si přáti, aby arcib. notář Arnošt Oliva pokračoval dále v soustavném propracování vhodných témat pro Sbírku časových kázání.

Fr. H. Zundálek.

UNIVERZITNÍ KNIHO

VLAST

DIGUJE JOSEF HRONEK.

1.

Vladimír Hornov, Mesiáš. - F. S. Horák, Francouz o Hermannu Bahrovi. - Dante Alighieri, Očistec. - Dr. Alf. Fuchs, Buďme věrni sami sobě. - Jar. Šubrt, Horná Oravienka. - Václav Kašpar, Můj Bůh. - Frant. B. Děrda, Na schodech chrámu. - B. Bečvářová, S tajemstvím v srdci. - Kulturní kronika. - Literatura.

18. II. 1930

PRAZE DNE 20. LEDNA 1930 - ROČNÍK XLVI.

VLAST rediguje Josef Hronek. Vychází měsíčně. — Předplácí se ročně 32 Kč, pololetně 16 Kč. Členové družstva platí ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující 26 Kč. Do ostatních zemí kromě Československa, rovněž i do Ameriky 46 Kč. Rukopisy, jakož i knihy a časopisy na výměnu buďtež zasílány s výslovným označením redakci „Vlasti" (prof. Josef Hronek) v Praze II., Žitná ulice čís. 26. — Redakční návštěvy v pátek od 11 do 12 hod. dopol. tamže. Telef. 23626. — Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 226201/VI ze dne 30. října 1924.

Sdělení redakční. Z technických důvodů vychází první číslo „Vlasti" 20. ledna. Družstvem pronajatá tiskárna Československé akc. tiskárně byla adaptována v souvislosti s novostavbou na Karlově náměstí, čímž posunuto vydávání „Vlasti" k novému roku.

Získávejte nové odběratele!

Prvotřídní

Mešní vína

dodává veledůstojnému duchovenstvu firma:

Alois Čížek,

přísežný dodavatel mešních vin

Ivanovice n. H. (Morava.)

Majitel vinařského závodu v Humpolci.

Viský ryzlink	Kč 8.50	za 1 litr
Klášterní ryzlink	Kč 9.50	„
Biskupský výběrek	Kč 10.50	„
Vin blanc surchoix demi-doux .	Kč 11.50	„
Muscat demi-doux naturel . . .	Kč 13.50	„

VLAST

REDIGUJE JOSEF HRONEK.

2.-3.

Josef Hronek, Osmdesát let prvního presidenta republiky T. G. Masaryka. - Josef Hronek, Památce Fr. Leubnera. - Vladimír Hornov, Mesiáš. - Dr. Jaroslav Šťastný, Jungmannův list k faráři Beránkovi. - Dr. Jaroslav Šťastný, Rulíkova oslavná báseň na opata Fortunáta Böhma. - Václav Kašpar, Můj Bůh. - L. Grossmannová-Brodská, Zapadlý vlastenec. - Dante Alighieri, Očistec. - B. Bečvářová, S tajemstvím v srdci. - JUDr. Michal Navrátil, Čechové v Italii. - Jar. Šubert, Dědinský cintorin. - L. Grossmannová-Brodská, Když si náš tatínek maminku bral . . . - Dr. J. Svítil-Kárník, Duch literatury polské. - Josef Starý, Z města. - Kulturní kronika. - Literatura.

V PRAZE DNE 20. ÚNORA 1930 - ROČNÍK XLVI.

VLAST rediguje Josef Hronek. Vychází měsíčně. — Předplácí se ročně 32 Kč, pololetně 16 Kč. Členové družstva platí ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující 26 Kč. Do ostatních zemí kromě Československa, rovněž i do Ameriky 46 Kč. Rukopisy, jakož i knihy a časopisy na výměnu buďtež zasílány s výslovným označením redakci „Vlasti" (prof. Josef Hronek) v Praze II., Žitná ulice čís. 26. — Redakční návštěvy v pátek od 11 do 12 hod. dopol. tamže. Telef. 23626. — Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 226201/VI ze dne 30. října 1924.

„Proč jsem se stal katolikem". Nákladem Jos. Birnbauma v Brtnici. Stran 116. Cena Kč 4.—. Pro toho, kdo touží po objasnění pravdy, že totiž víra je nadpřirozeným darem božím jest četba pojednání o konversi, napsaná různými osobami „Catholic Times" neobyčejně poučnou, neboť způsob, kterak Bůh připravuje tu kterou duši na přijetí osvícení božího zdá se býti tak rozmanitý, jako ti jednotlivci, kterým se osvícení dostává. Poněvadž v knize jedná se o dvacet konvertitů-angl. literátů světového jména, vidno, že mezi vírou a vědou není vůbec rozporu. Kniha je pěkně vypravena a svou lácí umožní její veliké rozšíření, kterého si plně zaslouží. Vřele doporučujeme.

Prvotřídní

Mešní vína

dodává veledůstojnému duchovenstvu firma:

Alois Čížek,

přísežný dodavatel mešních vín

Ivanovice n. H. (Morava.)

Majitel vinařského závodu v Humpolci.

Viský ryzlink	Kč 8.50	za 1 litr
Klášterní ryzlink	Kč 9.50	„
Biskupský výběrek	Kč 10.50	„
Blanc surschoix demi-doux .	Kč 11.50	„
Muscat demi-doux naturel . . .	Kč 13.50	„

Veledůstojnému duchovenstvu a slavným patronátním úřadům

dovoluje si doporučiti veškeré kostelní nádoby a náčiní, a to: monstrance, kalichy, ciboria, patenky, nádobky, pacifikály, svícny, lampy, kaditelnice, kropenky atd. své vlastní výroby, předpisům církevním vyhovující. Staré předměty opravuje v původní intenci a znovu v ohni zlatí a stříbří neb proti doplatku za nové vyměňuje.

Jan Staněk, pasíř, ciseleur a

přísežný znalec zemského trestního soudu,

PRAHA I., ul. Karoliny Světlé č. 12 II. Telefon 33133.

Mnohočlenným rodinám

nabízím svoje 2 až 6 metrů dlouhé bezchybné zbytky, a to 50 metrů za 250 Kč. V těchto 50 metrech je obsaženo: prací hedvábí šatové, zefíry šatové, zástěrové i košilové, bílá i modrá pláténa, cíchoviny, ripsy šatové, různé kretony atd. Zasílá dobírkou bez dalších výloh

JOSEF STOLÍN NÁCHOD

Žádný švindl! **Objednejte s důvěrou!**

Doporučujeme čtenářům „Vlasti":

„Vychovatel", časopis věnovaný zájmům křesť. školství. Roční předplatné 30 Kč. Jedinečný časopis svého druhu.

Sborník historického kroužku, časopis historický. Ročně 18 Kč. Vysoce ceněn odborníky.

Hlasy Svatováclavské. Ročně 6 Kč. Účelem této sbírky je vychovávati uvědomělé katolické jinochy a muže. Tuto oblíbenou sbírku doporučte svým známým!

Četba naší mládeže. Ročně 8 Kč. Upozorňujeme na tuto sbírku zvláště učitelstvo a duchovenstvo. Koná velké služby pro náboženské poučení a uvědomění.

Husitství. Ročně 8 Kč. Vřele doporučeno všem, kdož se zabývají dějinami doby Husovy.

Obrana víry. Ročně 8 Kč. Přináší časové apologetické práce.

Stručné dějiny církevní. III. rozmn. vydání. Nepostradatelná školní pomůcka. Cena 2 Kč.

Doporučujeme Vám spisy Ar. Olivy:

Matka vychovatelka. Kč 2.20.
Srdce Ježíšovo zdrojem útěchy. 30 kázání. Kč 9.—.
Dětem i rodičům. Kč 10.—. Rozebráno.
Spasitel přichází. Kč 4.—. Rozebráno.
Biblické ženy a katolická dívka. Kč 6.60.
Přítel Kristův. Kč 6.—. Rozebráno.
Promluvy k I. sv. přijímání (22 promluv). Kč 10.—.
Modlitby pro školní mládež. Kč 5.—.
Katolík a katolická církev. Kč 13.—.
Věrnost Spasiteli. Kč 4.—. Rozebráno.
Katolické kněžství a jeho veliký význam v moderní době. Kč 4.—. Rozebráno.
Kristus a dítě — promluvy. — Kč 4.50.
Příručka katolického dítěte. Kč 4.—. Rozebráno.
Ve vážné chvíli. Kč 6.—.
Nejsvětější Srdce Ježíšovo. — Kázání. — Kč 8.—.
Bůh a příroda. Kč 5.—. Rozebráno.
Kněz a lid. Kč 3.—.
Dějiny církve dokazují její vyšší poslání. Kč 4.—. Rozebráno.
Naše radost a štěstí. Kč 8.—.
Ze života pro život. Kč 4.—. Rozebráno.
Hrdinové ctnosti. Kč 8.—.
Ss. Eucharistia — modlitby a poučení. — Kč 8.—.

Tisíce rozebraných svazků svědčí o veliké oblibě!

Objednávky obratem! Upozorňujeme zvláště na spisy: Katolík a katolická církev a Kněz a lid, jichž máme jen několik exemplářů.

Všecky tyto publikace vydalo svým nákladem Družstvo Vlast. Obratem vám zašle administrace Praha II., Žitná ulice čís. 26 n.

Tiskem a nákladem Družstva Vlast v Praze.

VLAST

REDIGUJE VILÉM BITNAR.

4.-6.

Buoh vsemohúcí. Staročeská píseň velikonoční XIV. věku. - Marilaun, Zvěstování. Triptych. - Stupavský, Petrklíč. - Bitnar, Peklo kněžny Drahomíry. Přednáška. - Coppée, U stolu. Povídka. - Kyselý, Ritornely. - Starý, Z města. - Bečvářová, S tajemstvím v srdci. Povídka. - Navrátil, Čechové v Italii. - Peřinka, Morava a Slovensko. Studie. - Linhart, Aforismy Marie Herbertové. Překlady. - Odvalil, Překlad svatováclavské legendy Ut annuncietur. - Vrátný, Překlad Dantova Očistce. - Svítil, Z válečného deníku Richarda Dehmela atd. - Aktuality.

PRAZE DNE 20. DUBNA 1930 - ROČNÍK XLVI.

VLAST rediguje Vilém Bitnar. Vychází měsíčně. — Předplácí se ročně 32 Kč, pololetně 16 Kč. Členové družstva platí ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující 26 Kč. Do ostatních zemí kromě Československa, rovněž i do Ameriky 46 Kč. Rukopisy, jakož i knihy a časopisy na výměnu buďtež zasílány s výslovným označením redakci „Vlasti" (red. Vilém Bitnar) v Praze II., Žitná ulice čís. 26. — Redakční návštěvy v pátek od 11 do 12 hod. dopol. tamže. Telef. 23626. — Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 226201/VI ze dne 30. října 1924.

Mají kolébky zůstati prázdné? Vážný příspěvek o sebevraždě národů se smutnou statistikou o úbytku populace a strašnými obrazy počtu umělých potratů z péra J. Plohowicha v úpravě P. Václava Vajse vyjde v tyto dny jako druhé číslo „Poznáním k pravdě" nákladem firmy Kropáč a Kucharský, Praha I., Konviktská č. 5. Cena obsáhlé brožůrky je mimo předplatné Kč 1.—, pro hromadné rozšiřování zasílá uvedené nakladatelství 100 výt. za Kč 70.—. Rozšiřujte tuto brožůrku, aby si národ náš v poslední hodině uvědomil, že jest na cestě, aby si vykopal svůj vlastní hrob.

Chtěl by Váš syn býti řeholním knězem? Snad ano. Nemáte však dostatečných prostředků na jeho studia. Měsíční obnos, který můžete věnovati na jeho vzdělání by nevystačil k jeho vydržování na gymnasiu ve městě. Pro takové případy zřídil řád Sv. Augustina v Praze konvikt, ve kterém vychovává hochy, kteří se chtějí později státi kněžími jmenovaného řádu, od první třídy gymnasia až do maturity. Rodiče přispívají pouze měsíčně obnosem předem sjednaným dle poměrů. Je-li Váš syn zbožný, prospívá-li dobře ve škole a chcete-li, aby se již příštím rokem stal chovancem augustiniánského konviktu, dopište ihned na: „Středoškolský konvikt augustiniánský v Praze III. 28."

Polsky mluvit i psát jako Polák naučiti se můžete bez učitele každý dle praktické a osvědčené novodobé metody „POLSKY V 1000 SLOVECH", již pro praksi napsal Dr. M. Zelenka, lektor polštiny na Karlově universitě v Praze. Právě vyšly poslední dva sešity t. j. 11. a 12. po Kč 4.80. Zároveň vydáno již úplné dílo v pouzdře za Kč 60.—. Metodu „Polsky v 1000 slovech" vydává Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Vyžádejte si ukázkové lekce i u každého knihkupce.

Chcete-li se doučiti perfektně francouzštině, pak sáhněte po učebnici „FRANCOUZSKY PRO POKROČILÉ", kterou napsala A. Formánková-Kubínová, učitelka moderních jazyků a vydává Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Právě vyšel sešit 6.—9. po Kč 3.60. Není to žádná suchopárná učebnice nebo gramatika, ale příručka pro praktické lidi dneška, kteří již francouzsky trochu umějí, nebo se již učili, ale chtějí se rychle a hravě franštině doučiti. Vyžádejte si ukázkovou lekci u svého knihkupce nebo nakladatele.

„Věrnost za věrnost" slíbili jsme našim bratřím jugoslávským, leč dosud nedovedeme se domluviti s nimi jinak, než cizím, neslovanským jazykem. Naučme se proto v prvé řadě srbochorvatsky! Už také pro utužení a rozšíření styků hospodářských. Srbochorvatština je řeč krásná i snadná a naučíte se jí hravě sami podle metody „SRBOCHORVATSKY V 1000 SLOVECH". Právě vyšel 5. sešit za Kč 4.80. Vyžádejte si u svého knihkupce 1. sešit na ukázku. Vydává Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze.

Veledůstojnému duchovenstvu a slavným patronátním úřadům

dovoluje si doporučiti veškeré kostelní nádoby a náčiní, a to: monstrance, kalichy, ciboria, patenky, nádobky, pacifikály, svícny, lampy, kaditelnice, kropenky atd. své vlastní výroby, předpisům církevním vyhovující. Staré předměty opravuje v původní intenci a znovu v ohni zlatí a stříbří neb proti doplatku za nové vyměňuje.

Jan Staněk, pasíř, ciseleur a

přísežný znalec zemského trestního soudu,

PRAHA I., ul. Karoliny Světlé č. 12 n. Telefon 33133.

Mnohočlenným rodinám

nabízím svoje 2 až 6 metrů dlouhé bezchybné zbytky, a to 50 metrů za 250 Kč. V těchto 50 metrech je obsaženo: prací hedvábí šatové, zefíry šatové, zástěrové i košilové, bílá i modrá plátna, cíchoviny, ripsy šatové, různé kretony atd. Zasílá dobírkou bez dalších výloh

JOSEF STOLÍN NÁCHOD

Žádný švindl! **Objednejte s důvěrou!**

Doporučujeme čtenářům „Vlasti":

„Vychovatel", časopis věnovaný zájmům křesť. školství. Roční předplatné 30 Kč. Jedinečný časopis svého druhu.

Sborník historického kroužku, časopis historický. Ročně 18 Kč. Vysoce ceněn odborníky.

Hlasy Svatováclavské. Ročně 6 Kč. Účelem této sbírky je vychovávati uvědomělé katolické jinochy a muže. Tuto oblíbenou sbírku doporučte svým známým!

Četba naší mládeže. Ročně 8 Kč. Upozorňujeme na tuto sbírku zvláště učitelstvo a duchovenstvo. Koná velké služby pro náboženské poučení a uvědomění.

Husitství. Ročně 8 Kč. Vřele doporučeno všem, kdož se zabývají dějinami doby Husovy.

Obrana víry. Ročně 8 Kč. Přináší časové apologetické práce.

Stručné dějiny církevní. III. rozmn. vydání. Nepostradatelná školní pomůcka. Cena 2 Kč.

Novinka! **Novinka!**

Sbírka časových kázání.

Družstvo Vlast začalo vydávati Sbírku časových kázání za redakce dp. Arn. Olivy.

Vychází nejméně 4krát do roka.

Roční předplatné **40 Kč.**

Jako první svazek vyšla Májová kázání

Nejkrásnější vzor křesťanského života.

Cena 12·80 Kč. **Cena 12·80 Kč.**

Připravena jsou kázání:

Druhý svazek: **Kristus-Král.**

Třetí svazek: **Sociální království Kristovo.**

Čtvrtý svazek: **Výchova dětí.**

Objednávky přijímá Družstvo Vlast Praha-II.,
Žitná ulice č. 26.

VLAST

EDIGUJE VILÉM BITNAR.

7.-9.

Michna, Svatodušní holubička. - Guimerá, Utěšitel Marie z Magdaly. - Peřinka, Morava a Slovensko. - Vrátný, Překlad Dantova Očistce. - Bečvářová, S tajemstvím v srdci. - Navrátil, Čechové v Italii. - Vrátný, Trojská prádla. - Tábori, Poslední sluneční paprsek. - Trolda, Loutna česká. - Osorio, Největší bolest. - Bitnar, Peklo kněžny Drahomíry. - Hanzelka, Z básní lyrických. - Sermo Sancti Wenczelai. - Karník, Píseň Jana Kochanowskiho. - Bitnar, Antonínové české literatury - Aktuality.

VYCHÁZÍ DNE 20. ČERVNA 1930 ROČNÍK XLVI.

VLAST rediguje Vilém Bitnar. Vychází měsíčně. — Předplácí se ročně 32 Kč, pololetně 16 Kč. Členové družstva platí ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující 26 Kč. Do ostatních zemí kromě Československa, rovněž i do Ameriky 46 Kč. Rukopisy, jakož i knihy a časopisy na výměnu budtež zasílány s výslovným označením redakci „Vlasti" (red. Vilém Bitnar) v Praze II., Žitná ulice čís. 26. — Redakční návštěvy v pátek od 11 do 12 hod. dopol. tamže. Telef. 23626. — Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 226201/VI ze dne 30. října 1924. Uzávěrka redakční přesně 10. den každého měsíce.

Nový velký illustrovaný slovník naučný právě vydal dva nové svazky. Svazek čtvrtý obsahuje hesla „Církevní právo" až „Československá republika" a doprovázen je četnými přílohami, mapami i obrázky v textu, má 320 stran velkého oktávu, v celoplátěné vazbě stojí Kč 72'—. V těchže rozměrech, v téže úpravě a ceně vyšel i pátý svazek, obsahující hesla „Československá republika" — „Difterie", pokračuje v tendenci svazků předešlých a obsahuje mnoho materiálu, zpracovaného na základě nejnovějších dat od českých odborníků, z nichž uvádíme aspoň v katolických kruzích známá jména Adámek, Bitnar, Dolenský, Markus, Navrátil, Parma, Stehlík, Šach, Švec, Tomek, Vybíral, Vyskočil, Zelinka a Zíbrt. Rychlé tempo vydávání zaručuje, že komplet této nové encyklopedie bude co nevidět v rukou čtenářstva.

Papežská politika. Dr. Alfred Fuchs, známý publicista vydal v „Politické knihovně, vydávané nakladatelstvím „Orbis" (Praha XII.) knihu Novější papežská politika, v níž líčí vývoj novodobé papežské politiky od zániku Církevního Státu. Ukazuje, jaký jest katolický názor na politiku, vysvětluje papežské kurie k politickým stranám v jednotlivých státech, líčí Katolickou Akci, genesi Lateránských dohod, poměr papežství ke Svazu Národů, vývoj francouzské rozluky, kulturní boj pruský, církev v Rakousko-Uhersku a v Československu, přehled života a pontifikátů posledních pěti papežů, papežství za války a po ní. Zvláštní kapitola je věnována snahám po sjednocení církví křesťanských, názoru katolickému na sociální otázku a jiným moderním směrnicím kuriální politiky. Mimo to jest velmi podrobně probrána organisace papežské kurie. Kniha jest psána bez vědeckého balastu živým novinářským slohem a jest illustrována. Kč 40'—.

Sbírka časových kázání počala právě vycházeti nákladem „Družstva Vlast" v Praze a za redakce neúnavného náboženského publicisty Arnošta Olivy, který pro první svazek napsal znamenitý soubor 32 mariánských promluv „Nejkrásnější vzor křesťanského života". Protože většina podobných sbírek je staršího data, přišla Olivova kniha vhod svou časovostí i praktičností. Mocně tu působí promluva poslední, v níž kazatel se obrací ke všem stavům; k matkám a dětem, k manželkám a otcům rodin, jež ubezpečuje, že Matku Boží a Pannu všech panen nevzývali po celý máj nadarmo. Pro každého má kus útěchy; aby na nebeskou královnu nezapomněli v celém životě a zvláště v jeho poslední chvíli. Mluva je prostá, pro lid jako stvořena. Duch, jenž těmito promluvami vane, jest nelíčeně srdečný, prozrazující věrného ctitele mariánského. Tam, kde více kněží se v májových promluvách střídá, snadno se dle této sbírky o ně rozdělí. Jsou všecky přiměřeně snadné jak k pamatování, tak jako pomůcka k vlastnímu zpracování, což je velikou výhodou po stránce praktické. To jsou také důvody, proč vřele na tuto sbírku upozorňujeme.

Veledůstojnému duchovenstvu a slavným patronátním úřadům

dovoluje si doporučiti veškeré kostelní nádoby a náčiní, a to: monstrance, kalichy, ciboria, patenky, nádobky, pacifikály, svícny, lampy, kaditelnice, kropenky atd. své vlastní výroby, předpisům církevním vyhovující. Staré předměty opravuje v původní intenci a znovu v ohni zlatí a stříbří neb proti doplatku za nové vyměňuje.

Jan Staněk, pasíř, ciseleur a

přísežný znalec zemského trestního soudu,

PRAHA I., ul. Karoliny Světlé č. 12 II. Telefon 33133.

Mnohočlenným rodinám

nabízím svoje 2 až 6 metrů dlouhé bezchybné zbytky, a to 50 metrů za 250 Kč. V těchto 50 metrech je obsaženo: prací hedvábí šatové, zefíry šatové, zástěrové i košilové, bílá i modrá plátna, cíchoviny, ripsy šatové, různé kretony atd. Zasílá dobírkou bez dalších výloh

JOSEF STOLÍN NÁCHOD

Žádný švindl! Objednejte s důvěrou!

Doporučujeme čtenářům „Vlasti":

„Vychovatel", časopis věnovaný zájmům křesť. školství. Roční předplatné 30 Kč. Jedinečný časopis svého druhu.

Sborník historického kroužku, časopis historický. Ročně 18 Kč. Vysoce ceněn odborníky.

Hlasy Svatováclavské. Ročně 6 Kč. Účelem této sbírky je vychovávati uvědomělé katolické jinochy a muže. Tuto oblíbenou sbírku doporučte svým známým!

Četba naší mládeže. Ročně 8 Kč. Upozorňujeme na tuto sbírku zvláště učitelstvo a duchovenstvo. Koná velké služby pro náboženské poučení a uvědomění.

Husitství. Ročně 8 Kč. Vřele doporučeno všem, kdož se zabývají dějinami doby Husovy.

Obrana víry. Ročně 8 Kč. Přináší časové apologetické práce.

Stručné dějiny církevní. III. rozmn. vydání. Nepostradatelná školní pomůcka. Cena 2 Kč.

Novinka! **Novinka!**

Sbírka časových kázání!

Družstvo Vlast začalo vydávati Sbírku časových kázání za redakce dp. Arn. Olivy.

Vychází nejméně 4krát do roka.

Roční předplatné 40 Kč.

Jako první svazek výšla Májová kázání

Nejkrásnější vzor křesťanského života.

Cena 12·80 Kč. **Cena 12·80 Kč.**

Připravena isou kázání.

Druhý svazek: **Kristus-Král.**

Třetí svazek: **Sociální království Kristovo.**

Čtvrtý svazek: **Výchova dětí.**

Objednávky přijímá Družstvo Vlast Praha-II.,
Žitná ulice č. 26.

VLAST

REDIGUJE VILÉM BITNAR.

10.

Provolání Družstva Vlast. - Vrátný, Překlad Dantova Očistce. - Děrda, Bludné zástupy. - Thompson, Hrdinství v sutaně. - Bitnar, Podceňované živly osobnosti Silesiovy. - Pfleger, Starý kříž. - Karník, Písně Jana Kochanowskiho. - Pfleger, Z básní Goethových. - Hanzelka, Confiteor. - Hodonský, Molière a dramatické umění. - Trolda, Loutna česká Michny z Otradovic. - Jiroušek, Veselé črty z mého života. - Aktuality.

V PRAZE DNE 20. ŘÍJNA 1930 - ROČNÍK XLVI.

VLAST rediguje Vilém Bitnar. Vychází měsíčně. — Předplácí se ročně 32 Kč, pololetně 16 Kč. Členové družstva platí ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující 26 Kč. Do ostatních zemí kromě Československa, rovněž i do Ameriky 46 Kč. Rukopisy, jakož i knihy a časopisy na výměnu buďtež zasílány s výslovným označením redakci „Vlasti" (red. Vilém Bitnar) v Praze II., Žitná ulice čís. 26. — Redakční návštěvy v pátek od 11 do 12 hod. dopol. tamže. Telef. 23626. — Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 226201/VI ze dne 30. října 1924. Uzávěrka redakční přesně 10. den každého měsíce.

Nový Velký Ilustrovaný Slovník Naučný, právě vyšel svazek šestý, obsahující hesla „Difthong" až „Elektrické vidění na dálku". Velký oktáv o 320 stranách a s několika přílohami, svazek v celoplátěné vazbě za Kč 72.—. I tento svazek pokračuje v tendenci svazků dřívějších, obsahuje mnoho materiálu, zpracovaného na základě nejnovějších dat od českých odborníků, při čemž brán je pečlivý zřetel k heslům katolickým. Doporučujeme vyžádati si prospekt a ukázku.

Družina literární a umělecká v Olomouci rozvíjí radostnou činnost vydavatelskou. Katolickým lidem právě rozesílá přípis, který pro jeho závažný obsah svým čtenářům citujeme s vřelým doporučením: „Dovolujeme si Vám poslati krásný biblický román od Prokopa Holého „Suzanna", který Vás svým ušlechtilým a poutavým obsahem plně zaujme. Přečtete si jej jistě s uspokojením a za hlubokých dojmů. Prokop Holý není na poli biblické beletrie nováčkem a dovede prostředí doby Kristovy výstižně podati. Krámská cena 20 Kč 60 hal. — Ale když byste se stal přispívajícím členem Družiny literární a umělecké, tu za pouhých 25 Kč 60 hal. vedle této knihy byste obdržel ještě dvě knihy již vyšlé, a to hanácké obrázky Jana Vyhlídala „Když světová válka zuřila" a verše F. B. Děrdy „V bouři života". Tyto tři knihy tvoří členský podíl za rok 1929. — Na letošní rok 1930 budou tvořiti členské podíly tyto knihy: D. Pecky román „Assunta", kniha povídek z Hané od dr. Hub. Havránka a sbírka literárních studií od Fr. Dohnala. Příspěvek členský na rok 1930 je stanoven 27·60 Kč. — Upozorňujeme Vás též na náš čtvrtletník „Archu", v níž za roční předplatné 40 Kč jen v obrazových přílohách dostanete větší hodnotu, než činí tento obnos. — Podporujte nás! — Družina literární a umělecká, Olomouc.

Skrytý život Krista Pána. První svazek díla „Život Krista Pána podle čtyř evangelií", jež napsal Th. Dr. Boh. Spáčil, profesor Orientálního ústavu v Římě. Stran 167 za Kč 10.—, vydal Gustav Francl, Praha I., 536. — Mile překvapil nás známý odborník Spáčil původním svým dílem, v němž podává život Krista Pána v rozjímáních. Práci svou rozvrhl na pět svazků, z nichž první právě vychází a ukazuje nám metodu autorovu. Spáčil probíraje v něm skrytý život Krista, uvádí vždy plný tekst některého odstavce Písma svatého podle harmonie čtyř evangelistů a pak podává náčrtek jedné nebo několika meditací na základě tekstu, činí tak proto, aby kněží v rozjímání pokročili, mohli rozjímati i bez příručky a bez náčrtů, přímo podle evangelického tekstu. Aby nebylo ani nejmenší nejasnosti o smyslu tekstu, připojen bohatý výklad. Knihou Spáčilovou se nám dostává vzácné příručky, po níž jsme již dávno toužili. Nepochybujeme, že každý duchovní si ji opatří, neboť i kněz v rozjímání méně vycvičený získá dobrý návod a pro začátek může voliti meditace jednodušší a názornější. Knize věnována péče i po stránce úpravy.

Veledůstojnému duchovenstvu a slavným patronátním úřadům

dovoluje si doporučiti veškeré kostelní nádoby a náčiní, a to: monstrance, kalichy, ciboria, patenky, nádobky, pacifikály, svícny, lampy, kaditelnice, kropenky atd. své vlastní výroby, předpisům církevním vyhovující. Staré předměty opravuje v původní intenci a znovu v ohni zlatí a stříbří neb proti doplatku za nové vyměňuje.

Jan Staněk, pasíř, ciseleur a

přísežný znalec zemského trestního soudu,

PRAHA I., ul. Karoliny Světlé č. 12 n. Telefon 33133.

Mnohočlenným rodinám

nabízím svoje 2 až 6 metrů dlouhé bezchybné zbytky, a to 50 metrů za 250 Kč. V těchto 50 metrech je obsaženo: prací hedvábí šatové, zefíry šatové, zástěrové i košilové, bílá i modrá plátna, cíchoviny, ripsy šatové, různé kretony atd. Zasílá dobírkou bez dalších výloh

JOSEF STOLÍN NÁCHOD

Žádný švindl! **Objednejte s důvěrou!**

Doporučujeme čtenářům „Vlasti":

„Vychovatel", časopis věnovaný zájmům křesť. školství. Roční předplatné 30 Kč. Jedinečný časopis svého druhu.

Sborník historického kroužku, časopis historický. Ročně 18 Kč. Vysoce ceněn odborníky.

Hlasy Svatováclavské. Ročně 6 Kč. Účelem této sbírky je vychovávati uvědomělé katolické jinochy a muže. Tuto oblíbenou sbírku doporučte svým známým!

Četba naší mládeže. Ročně 8 Kč. Upozorňujeme na tuto sbírku zvláště učitelstvo a duchovenstvo. Koná velké služby pro náboženské poučení a uvědomění.

Husitství. Ročně 8 Kč. Vřele doporučeno všem, kdož se zabývají dějinami doby Husovy.

Obrana víry. Ročně 8 Kč. Přináší časové apologetické práce.

Stručné dějiny církevní. III. rozmn. vydání. Nepostradatelná školní pomůcka. Cena 2 Kč.

Novinka! **Novinka!**

Sbírka časových kázání.

Družstvo Vlast začalo vydávati Sbírku časových kázání za redakce dp. Arn. Olivy. Vychází nejméně 4krát do roka. Roční předplatné **40 Kč.** Posud vyšla kázání:

Nejkrásnější vzor křesťanského života.

Cena 12·80 Kč.

Kristus-Král.

Cena 8·20 Kč.

Připravena jsou kázání:

Třetí svazek: **Sociální království Kristovo.**

Čtvrtý svazek: **Výchova dětí.**

Objednávky přijímá Družstvo Vlast Praha-II., Žitná ulice č. 26.

VLAST

EDIGUJE VILÉM BITNAR.

11.

Matěji Kováři k devadesátinám. - Fuchs, Beuronské jubileum v Emauzích. - Vrátný, Překlad Dantova Očistce (konec). - Pfleger, Moderní doba a verše. - Z básní Goetheových. - Bečvářová, Z Rudolfovy Prahy. - Goetheovo Věnování z Fausta. - Černý, Z cesty Alpami. - Aktuality.

PRAZE DNE 20. LISTOPADU 1930. - ROČNÍK XLVI.

VLAST rediguje Vilém Bitnar. Vychází měsíčně.

Předplácí se ročně 32 Kč, pololetně 16 Kč. Členové družstva platí ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující 26 Kč. Do ostatních zemí kromě Československa, rovněž i do Ameriky 46 Kč. Rukopisy, jakož i knihy a časopisy na výměnu budtež zasílány s výslovným označením redakci „Vlasti" (red. Vilém Bitnar) v Praze II., Žitná ulice čís. 26. — Redakční návštěvy v pátek od 11 do 12 hod. dopol. tamže. Telef. 23626. — Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 226201/VI ze dne 30. října 1924. Uzávěrka redakční přesně 10. den každého měsíce.

Knihtiskárna
Družstva Vlast

provádí veškeré tiskové
práce ve vzorné úpravě
v cenách konkurenčních

Praha II, Žitná ul. č. 26

Volejte telef. číslo 23626

Veledůstojnému duchovenstvu a slavným patronátním úřadům
dovoluje si doporučiti veškeré kostelní nádoby a náčiní, a to: monstrance, kalichy, ciboria, patenky, nádobky, pacifikály, svícny, lampy, kaditelnice, kropenky atd. své vlastní výroby, předpisům církevním vyhovující. Staré předměty opravuje v původní intenci a znovu v ohni zlatí a stříbří neb proti doplatku za nové vyměňuje.

Jan Staněk, pasíř, ciseleur a
přísežný znalec zemského trestního soudu,
PRAHA I., ul. Karoliny Světlé č. 12 a. Telefon 33133.

Mnohočlenným rodinám

nabízím svoje 2 až 6 metrů dlouhé bezchybné zbytky, a to 50 metrů za 250 Kč. V těchto 50 metrech je obsaženo: prací hedvábí šatové, zefíry šatové, zástěrové i košilové, bílá i modrá plátna, cíchoviny, ripsy šatové, různé kretony atd. Zasílá dobírkou bez dalších výloh

JOSEF
STOLÍN
NÁCHOD

Žádný švindl! **Objednejte s důvěrou**

Veškeré oděvy,

kleriky přesně dle předpisu pro různé hodnostáře **za ceny nejlevnější** dodá dle míry osvědčený katolický závod

Josef Rychtařík,

závod krejčovský
Praha XII, Lublaňská 49.

Na přání vldst. duchovenstva přijedu kamkoliv, předložím bohatý vzorník látek.

Novinka! **Novinka!**

Sbírka časových kázání.

Družstvo Vlast začalo vydávati Sbírku časových kázání za redakce dp. Arn. Olivy. Vychází nejméně 4krát do roka. Roční předplatné 40 Kč. Posud vyšla kázání:

Nejkrásnější vzor křesťanského života.

Cena 12·80 Kč.

Kristus-Král.

Cena 8·20 Kč.

Připravena jsou kázání:

Třetí svazek: **Sociální království Kristovo.**

Čtvrtý svazek: **Výchova dětí.**

Objednávky přijímá Družstvo Vlast, Praha II, Žitná ulice č. 26.

VLAŠT

ŘEDIGUJE FR. H. ŽUNDÁLEK

12.

Th. a JUDr. Karel Kašpar. - S. Hildegarda, Píseň o Duchu sv. - Kadlčák, V uhliskách. - Černý, Z cesty Alpami. - Jiroušek, K vzniku hnutí Orla českosl. u nás. - Kovaliv, Nekonečný podvod. - Jiroušek, U hrobu dra Rud. Horského, Naše rovy. - Literatura.

PRAZE DNE 20. PROSINCE 1930. - ROČNÍK XLVI.

VLAST Vychází měsíčně.
Řídící a odpovědný redaktor Fr. H. Žundálek.

Předplácí se ročně 32 Kč, pololetně 16 Kč. Členové družstva platí ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující 26 Kč. Do ostatních zemí kromě Československa, rovněž i do Ameriky 46 Kč. Rukopisy, jakož i knihy a časopisy na výměnu buďtež zasílány s výslovným označením redakci „Vlasti" (red. Fr. H. Žundálek) v Praze II., Žitná ulice čís. 26. — Redakční návštěvy v pátek od 11 do 12 hod. dopol. tamže. Telef. 23626. — Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 226201/VI ze dne 30. října 1924. Uzávěrka redakční přesně 10. den každého měsíce.

Novinka!

Sbírka časových kázání.

Družstvo Vlast začalo vydávati Sbírku časových kázání za redakce dp. Arn. Olivy. Vychází nejméně 4krát do roka. Roční předplatné **40 Kč.** Dosud vyšla kázání:

Nejkrásnější vzor křesťanského života.

Cena 12·80 Kč.

Kristus Král. **Cena 8·20 Kč.**

Kristovo sociální království. **Cena 12·80 Kč.**

Připraven jest čtvrtý svazek: **Výchova dětí.**

Objednávky přijímá Družstvo Vlast, Praha II,

Žitná ulice č. 26.

Veledůstojnému duchovenstvu a slavným patronátním úřadům dovoluje si doporučiti veškeré kostelní nádoby a náčiní, a to: monstrance, kalichy, ciboria, patenky, nádobky, pacifikály, svícny, lampy, kaditelnice, kropenky atd. své vlastní výroby, předpisům církevním vyhovující. Staré předměty opravuje v původní intenci a znovu v ohni zlatí a stříbří neb proti doplatku za nové vyměňuje.

Jan Staněk, pasíř, ciseleur a
přísežný znalec zemského trestního soudu,
PRAHA I., ul. Karoliny Světlé č. 12 n. Telefon 33133.

Mnohočlenným rodinám

nabízím svoje 2 až 6 metrů dlouhé bezchybné zbytky, a to 50 metrů za 250 Kč. V těchto 50 metrech je obsaženo: prací hedvábí šatové, zefíry šatové, zástěrové i košilové, bílá i modrá plátna, cíchoviny, ripsy šatové, různé kretony atd. Zasílá dobírkou bez dalších výloh

JOSEF
STOLÍN
NÁCHOD

Žádný švindl! **Objednejte s důvěrou**

Veškeré oděvy,

kleriky přesně podle předpisu pro různé hodnostáře **za ceny nejlevnější** dodá podle míry osvědčený katolický závod

Josef Rychtařík,

závod krejčovský,
Praha XII, Lublaňská 49.

Na přání vldst. duchovenstva přijedu kamkoliv, předložím bohatý vzorník látek.

Knihtiskárna Družstva Vlast

provádí veškeré tiskové práce ve vzorné úpravě v cenách konkurenčních

Praha II, Žitná ul. č. 26

Volejte telef. číslo 23626